KUNGENS BLÅ GOSSAR

ROMAN FRÅN KARL XII:s SISTA ÅR

AF NILS HYDÉN

ILLUSTRERAD AF PELLE MALMBORG

KUNGENS BLÅ GOSSAR

ROMAN

FRÅN KARL XII:s SISTA ÅR

AF

NILS HYDÉN

(FÖRF. TILL GULA BRIGADENS HJÄLTAR)

MED ÖFVER HUNDRA ORIGINALILLUSTRATIONER

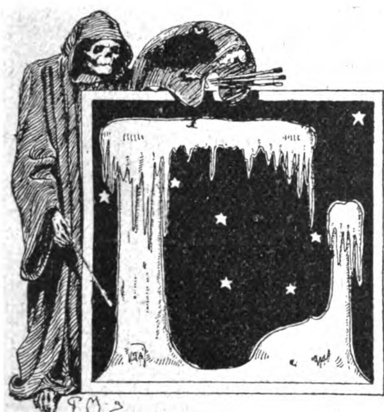
AF

PELLE MALMBORG

STOCKHOLM 1909
VICTOR PETTERSONS BOKINDUSTRI A.-B.

KAPITEL I.

En vinternatt i Ukrajna.

ångt borta i Ukrajnas skogar satt en kall vinternatt en ung fänrik, insvept i ett vadderadt bomullstäcke med tre par strumpor på fötterna i en vagn och frös. Sitt läderbälte hade han spänt åt om lifvet så mycket han orkade, och soldatkappan hade han virat öfver hufvudet som en huf. Han andades häftigt i den för att med sin egen andedräkt skaffa sig en smula värme. Men likafullt frös han, så att tänderna skallrade. Kappan fuktades invändigt, blef sedan stel af kölden och där satt fänriken som fängslad. Så maktlös var han af köld, sömnlöshet och hunger, att han icke förmådde taga bort den. Timmarne gingo och han visste icke om det var natt eller morgon.

Vid det han så satt, hörde han en stämma utanför vagnen.

— Må jag komma in? Jag fryser så förfärligt och jag vet ej hvart jag skall taga vägen i kölden och mörkret.

— Hvem är det? frågade fänriken.

— Det är Buss, Gustaf Buss, kornett vid drabanterna.

— Är det du, Buss? Kom in! Det är Hård, som sitter i vagnen.

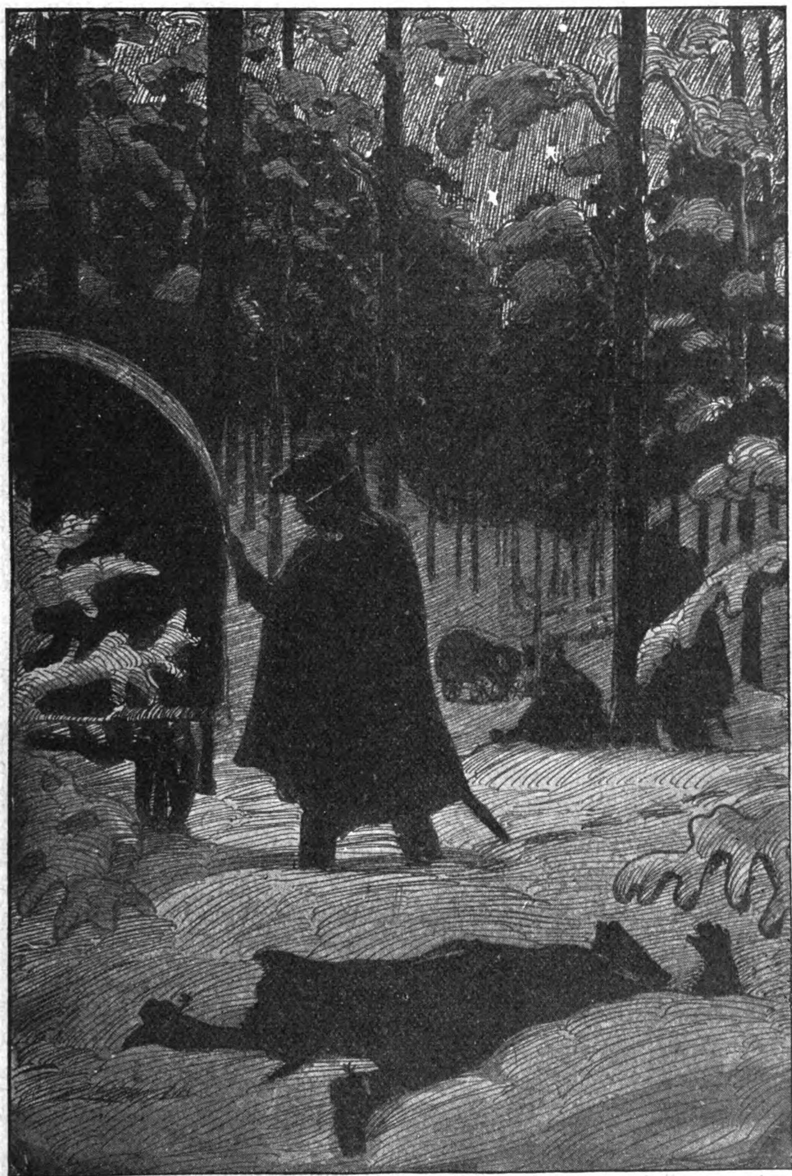
Lädergardinen, som tillslöt öppningen, fladdrade till och Buss steg in.

Och nu sutto de två vännerna i den kalla vinternatten midt emot hvarandra tigande och fröso.

Minnen från deras resa från Sverige genom Lithauens och Severiens öde skogar drogo genom deras dödströtta hjärnor. Båda hade nyligen kommit till armén. Från Riga hade de brutit upp för tre månader sedan, slagit sig tillsammans med fyrtio kamrater och ridit efter hären. Det var ej svårt att hitta vägen. Döda hästar och människor visade dem den. Så småningom hade de nått fram till Berezinafloden, där Adelsfanan, som var det sista regementet, nyss förut gått öfver och upprifvit bron efter sig. I början hade de icke vetat huru de skulle komma öfver. Men omsider påträffade de en bonde, som skaffade dem en urhålkad stock, i hvilken de en och en kunde föras öfver. Bonden rodde mot god betalning, medan ryttaren måste hålla sin simmande häst i tygeln. För hvarje ryck som hästen gjorde var det nära att stocken kantrat. Och till på köpet syntes på andra stranden kringströfvande kosacker.

Men allt gick lyckligt och väl och efter otaliga mödor och äfventyr hade de uppnått hären och blifvit installerade vid sina regementen, Gustaf Buss som kornett vid drabanterna och Konrad Hård som fänrik vid lifregementet. Och nu voro de med dem i den förfärliga vinterkölden komna utanför den lilla staden Gadjatj's murar.

Där var jämmer och elände. Blott en enda port fanns på murarna och genom den hade massor af soldater strömmat för att innan kvällen finna härbärge i staden. Men endast få hade kommit in. Trängseln var förfärlig. Snart var porten spärrad af frysande och döende människor och hästar. Slädar och kanoner körde fast i hvarandra. Hästar och människor, lefvande och döda, lågo om hvarandra i snödrifvorna. Och mellan kanonvagnarnas hjul och slädar-

nas medar sökte soldaterna krypa fram mot den efterlängtade staden.

Men där inne stod det icke bättre till. Icke ett hus fanns, som ej var fylldt af frostskadade och döende. Jämmerropen hördes ut på gatan och här och hvar vid sidan af trappstenarna lågo afskurna fingrar, fötter och ben.

Det steg ett rop mot himmelen. Tusen olyckliga frysande, svältande, döende människor höjde sina suckar mot Gud och anropade honom om barmhärtighet. Natten föll på och till sin förtviflan måste de flesta, och bland dem den unge fänriken och kornetten, tillbringa den under bar himmel ute i skogen.

— Hur känner du dig? frågade omsider Gustaf Buss sin vän Conrad Hård.

— Jag tror jag dör snart. Mina ben blifva stela trots att jag dragit tre par strumpor och virat ett tjockt bomullstäcke omkring dem. Jag kan knappast längre röra hvarken fötter eller tår.

— Ja, det är sannerligen en fullkomlig galenskap detta olycksaliga tåg till Ukrajna, menade den unge Buss.

— Det är ingen galenskap, svarade Hård.

— Men hela svenska hären fryser ihjäl.

— Den må frysa ihjäl eller ej. De svenske skola följa sin konung.

— Men han kunde fört oss mot norden, närmare vårt land, mot Östersjöprovinserna och Petersburg, i stället för så här långt bort, där det är ännu kallare.

— Det tillhör icke oss att döma. De svenske skola följa sin konung.

— Ja, men det är en galenskap.

— Tyst Buss! Om det så bar till världens ända, långt bort i de turkars och hedningars länder, skola vi så länge krafterna stå oss bi följa kung Karl. För resten . . . har han icke det lika svårt som vi. Fryser han icke som vi? Svälter han icke som vi? Äter han icke samma grofva bröd som vi och delar med oss sin sista kaka? Slåss han icke som vi? Och ännu bättre och tapprare. Kan du neka till det?

— Nej, men...

— Det finnes inga men. De svenske följa kung Karl in i döden så väl till seger som till undergång.

Det blef tyst en stund i den mörka vagnen. Genom springan vid lädergardinen skymtade en flik af den kolsvarta himmelen, där några stjärnor lyste med strålande glans. De syntes större än de, som de voro vana att se hemma i Sverige.

— Ser du polstjärnan! Ser du hur klar och stor hon lyser. Det är som om hon vinkade åt oss, hviskade Buss.

— Ja, jag ser henne...

— Längtar du icke hem? Hem till gården. Hem till din käresta? Där är varmt och skönt. Där har du en mjuk famn att luta dig mot, medan brasan flammar på härden...

— Du får icke tala så, Buss. Det är orätt. Vi få icke tänka på hemmet längre, blott på kungen.

— Icke tänka på hemmet. Icke tänka... Hur många tankar tror du icke i natt ila hem till vårt fattiga land! Hur många suckar höjas icke om förlossning. Hör kvidandet omkring oss! Tror du det endast är plågorna och såren och kölden som aflockar dem? Tror du icke att det också är längtan efter hemmet? Väl är jag några år yngre än du och kanske därför vekare till sinnes, men jag tror ändå att jag har rätt, då jag säger dig att många längta härifrån.

— De må längta bäst fanen de vilja. De skola ändå följa. De svenske skola alltid följa sin konung... Men har du litet brännvin, Buss. Min gom är torr och kölden stiger mig i bröstet.

— Jag har visst några droppar kvar i min fältflaska, men de äro uppblandade med vatten.

— Vill du dela dem med mig.

— Visst vill jag det, svarade Buss och tog med stela fingrar fram flaskan.

Kamraten, fänriken Hård med de stolta tankarna, var så maktlös att vännen måste föra flaskan till hans mun.

Han drack en klunk, hvarpå Buss tog det sista. Sedan sutto de åter tysta, väntande på att dagen skulle inbryta.

Men dagen dröjde. Timmarne gingo. Då och då kikade unge Buss genom springan vid lädergardinen, men ingen ljusning kunde upptäckas.

De började åter samtala nu som så ofta förut om kungen, som var föremålet för nästan alla deras tankar.

— Tycker du icke kungen blifvit sig något olik på sista tiden? menade Buss.

— Olik? Hur så? frågade Hård.

— Jo, han har blifvit så tyst och inbunden tycker jag.

— Tyst har han ju alltid varit.

— Ja, men icke på det sättet.

— Hur menar du?

— Jag menar att det nästan ser ut som om han undflydde sina generaler och helst ginge för sig själf.

— Nå, hos dem har han väl intet särskildt nöjsamt. De träta ju ständigt. Rehnskiöld kan icke tåla Lewenhaupt och har för öfrigt utträngt honom ur kungens gunst. Den lärde och blygsamme generalen med de nötbruna ögonen har ju allt efter den olyckliga affären vid Lisna, då han visserligen slog sig igenom tsarens öfvermäktiga troppar men miste alla sina förråder, som voro afsedda för härens underhåll, flere kanoner och en mängd folk, ej fått något befäl. Kungen tycker i dessa svåra tider mer om den stortalige Rehnskiöld. Och dock kan jag likväl icke värja mig för den tanken, att det vore bättre om kungen frågade efter Lewenhaupts mening. Han är kanske vår bäste general.

— Kanhända. Men för öfrigt... Kungen afgör ju alltsamman själf.

— Ja, han vill ha hela ansvaret på sig allena.

— Det är nog ett tungt ansvar. Tror du icke det, Hård?

— Det tror jag för visso. Men han vet att han följer sin rättvisa sak, hur långt det än skulle bära, ända tills han stupar för sin kula.

— Stupar för sin kula... Det kanske sker förr än någon anar.

— Hvad menar du? frågade Hård häftigt och reste sig till hälften upp men sjönk genast tillbaka af mattighet.

— Jo, har du icke märkt, hur ofta hans majestät utsätter sig för kulorna. Alltid är han främst när det gäller att rekognoscera. Alltid den oförvägnaste. I synnerhet då han är tillsammans med generalspersoner. Man skulle nästan kunna tro, att han ville träffas af en kula.

— Hvad du pratar Buss. Du är så ung och dum. Du har väl hört några illvilliga rykten... Att kungen icke skyr kulorna är ju helt naturligt. Han tycker om att höra dem pipa. Och så måste han föregå alla de andra i mod och dödsförakt. Han ville visa sig som den tappraste, hvilken föraktar kulorna, yttrade Hård.

Men tyst tänkte han för sig själf:

— Det är kanske nog icke så omöjligt, att hans majestät önskar ett banesår. Det börjar se mörkt ut för hären. Och ansvaret är tungt att bära. Men bäst att dessa rykten icke spridas bland folket. De kunde alstra modlöshet och mindre lust att uthärda försakelserna och de svidande såren. Och det duger ej. Så länge kung Karl lefver skola de svenske följa honom och visa sig som jordens härligaste folk liksom de ha den härligaste kungen.

Och högt yttrade han till sin vän.

— Det är dumheter du lyssnat på. Det gäller blott att visa sig lika modig som hans majestät.

Buss teg och såg åter ut genom springan vid lädergardinen.

— Nu börjar det dagas, ropade han.

— Nå det var bra, svarade honom Hård.

Efter en stund tillade han:

— Hör du, Buss?

— Nå? frågade denne.

— Om jag vore så pass kry som du, skulle jag försöka taga mig fram till staden. Kanske kan du finna någon herrelös häst att sätta dig upp på. Och där skall du nog själf erhålla hjälp. Åtminstone en brödbit och en dryck vatten — kanske också litet brännvin att värma dig med.

— Men du då? Skall du alldeles förfrysa här i skogen.

— Jag tänkte be dig att sedan du ätit och hvilat dig litet, kanske du ville taga en kamrat med dig och hjälpa mig in till något sjukhus i staden. Jag är själf för sjuk att gå.

Buss funderade ej länge. Om han också ej fann någon häst, ville han försöka, gående eller krypande, genom trängseln nå fram till staden eller åtminstone skaffa hjälp åt sin sjuke kamrat.

— Det skall jag göra, sade han och steg ur vagnen.

Det hade nu börjat dagas. Öfver granarnas toppar syntes på östra himlahvalfvet en blek ljusning. Ännu var det ganska mörkt i skogen men på somliga ställen, där träden stodo mindre tätt, kunde urskiljas de närmaste föremålen.

Gustaf Buss banade sig väg genom de djupa snödrifvorna. Då och då trampade han på en arm, ett ben, som tillhörde en dödfrusen soldat. Han snafvade ibland och föll. Han ref sitt ansikte på trädens grenar, men alltjämt sträfvade han framåt.

Han hörde röster i skogen. Somliga suckade och kvedo, andra mumlade böner. I en dunge träffade han på ett tiotal soldater, som tätt krupna tillsammans lagt sig att sofva i snön kring en nu utbrunnen eld. Kropparna voro höljda i trasor, som förut varit uniformer, svenska eller ryska, en och annan hade fårskinn, men på de flesta lyste ohyggliga frostskador i ansikten och på händerna. Några af soldaterna vaknade och stirrade på honom.

— Hvart tänker du taga vägen? frågade de.

— Till staden.

De skakade tviflande sina frostbitna hufvuden.

— Det är omöjligt mumlade de. Vi försökte i går kväll, men kommo ej längre än hit. Och för öfrigt lär där vara så fullt att plats ej finnes.

Gustaf Buss svarade ej utan gick vidare. Soldaterna sjönko åter ned i sömn på den snöhöljda marken.

Omsider träffade han på en häst, som stod och betade barren af en gran. Som den var sadlad, svängde han sig upp på ryggen och försökte drifva den framåt. I början vacklade den och vägrade att gå. Sporrarna klämdes i. Hästen tog några steg framåt och så småningom tinades hans stela leder upp att han kunde gå framåt.

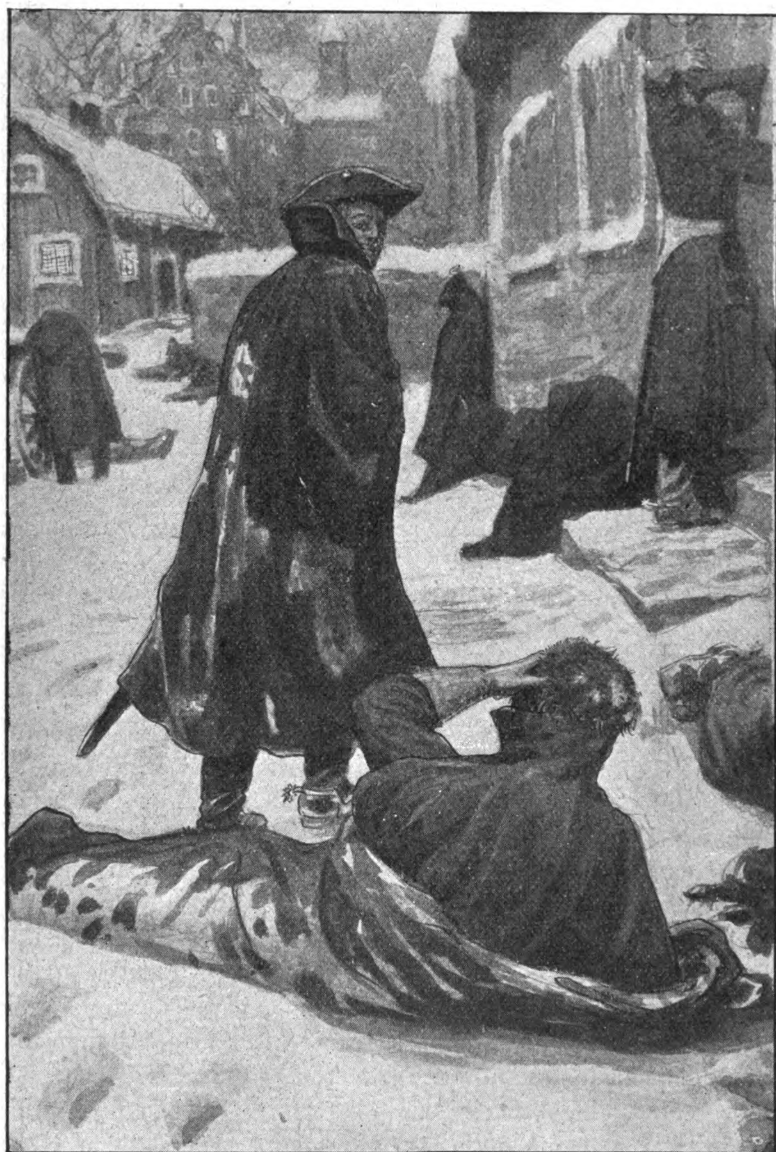
Steg för steg gick det. Än hindrades han af kanonvagnar eller kärror, för hvilka måste tagas en omväg, än sjönk hästen till buken ned i ett hål, hvarför ryttaren måste stiga af och med tygeln hjälpa honom därur.

Ju mer han närmade sig staden desto svårare blefvo hindren. I långa rader lågo de svenska soldaterna. Somliga hade tältat, andra sofvo i snön. I klungor stodo trossvagnar och frysande kreatur. Det var omöjligt att komma fram. Då måste Gustaf Buss stiga af hästen och till fots, ibland krypande mellan kärror och lavetter, ibland klifvande öfver döda människor och djur, kämpa sig fram mot staden.

Ändtligen nådde han stadsporten. Den var öppen men spärrad af några vagnar, hvilka han måste klättra öfver.

I staden upprepades samma skådespel som utanför murarna. Massor af soldater lågo och sofvo på gatorna, på gårdarna, i skjul, hvart de kunde komma. Somliga stodo lutade mot husväggarna. Han tyckte det var märkvärdigt, att de kunde sofva så djupt i en sådan ställning. Men då han kom dem närmare, märkte han att de voro döda.

Nästan hvartenda hus var inredt till sjukhus, där sårade och döende lågo och fältskärarna ännu i morgongryningen afsågade de förfrusnas lemmar. Deras ohyggliga skrik trängde ut på gatorna, och Gustaf Buss ryste. Så nyss kommen till hären som han var, hade han icke tänkt sig kriget så förfärligt. Men på samma gång kunde han icke återhålla en känsla af beundran för dessa män, som trots allt, trots köld, hunger och de förfärligaste plågor likväl stodo fast vid att följa sin konung på den väg där han ville gå. Och när han tänkte på sin vän fänriken Konrad Hård, som förfrusen, hungrande, kanske döende satt där

ute i vagnen i skogen svor han inom sig att göra allt för hans räddning.

Vid en gatukorsning snafvade han på en löjtnant, som väl insvept i sin ryttarkappa och med pälshufvan neddragen öfver öronen låg på ett hästtäcke i snön och sof lika lugnt som om han legat i sin gårds fållbänk. Bredvid hufvudet syntes några kolade stenar på ett underlag af halfbrända kvistar.

Då Gustaf Buss snafvade på den sofvande löjtnanten vaknade denne, sköt upp pälsmössan något och brummade en svordom. Han stirrade bistert på Buss, men plötsligt förändrades hans drag till ett godlynt leende, och han ropade med en stämma, i hvilkens klang icke fanns ett spår af heshet.

— Se, unga Bussen. Hvart ska' han ta vägen så här på morgonkröken. Kan han icke hålla sig stilla och sofva sött i sin hvita bädd.

— Nej, se Krusen! utbrast Buss. Det var då en Guds välsignelse att jag träffade dig.

— Var det en Guds välsignelse! Jag tycker så fanken heller. Hade du icke sparkat mig på vadorna, så att jag vaknat, skulle jag ännu legat i min goda sömn.

— Förlåt .... men jag begriper då ej hur någon kan sofva i denna förskräckliga köld.

— Begriper du icke. Nej, för du är för ung. Men har du som jag kämpat med i snart tio års fälttåg, lär du dig nog begripa, att bara man är riktigt trött, sofver man lika bra i snön som i regnet, lika bra under fiendens kulor som i den ljufligaste, varmaste blomsterdal .... Men hvad var det du ville? Sjung ut?

— Jo, Konrad Hård, fänriken vid lifregementet, sitter i en vagn ute i skogen.

— Nå, sitter han inte bra där? Sakrament! Det är icke alla som ha en vagn att värma sig med i denna natt.

— Med värmen är det nog klent. Han hungrar och fryser ....

— Fryser han? Bagatell! Det göra vi alla och kungen med. Det är ingenting att tala om. Och hvad hungern beträffar må han draga till bältet litet bättre. Jag har själf på ett och ett halft dygn ej smakat mer än en kvarts kaka bröd förutom all den snö, jag proppat i halsen. Kanske han vill ha fågelpastej och glödgadt vin?

— Jag menar att han är förfrusen och behöfde vård.

Kruse kastade en hastig och skarp blick på unge Buss.

— Ah, det var en annan sak. Hvarför sade du mig ej det genast.

— Jag ville ju, men du pratar ju så mycket, så man hinner knappt få fram ett ord.

— Pratar jag! Visst gör jag det. Och intet ondt däri för resten. Därvidlag är jag liksom i så mycket annat en fullkomlig motsats till vårt tysta majestät, som bara ler, men aldrig pratar, hur galet det än går. En präktig kung för resten. Lefve hans majestät! ropade löjtnanten och höjde skinnmössan i vädret.

Några af soldaterna vaknade och stirrade förvånade på löjtnanten. Men ingen instämde i lefveropet.

Löjtnant Kruse reste sig upp, skakade snön af kappan och sträckte på benen.

— Du vill alltså att jag skall följa dig till Hård och hjälpa dig forsla in honom till någon bensågare, som kapar fötterna af honom.

— Icke så. Icke så. Fötterna behöfva visst icke kapas. Men han behöfver vård, yttrade unge Buss.

— Nå vi få se. Befinner han sig långt härifrån?

— Nej, blott litet utom staden.

— Ja, då kanske jag hinner. Men i annat fall får du söka rätt på någon annan att hjälpa dig, ty klockan sju skall jag ha vakten utanför konungens hus. Raskt framåt.

Löjtnant Kruse och kornett Buss, båda anställda vid kungliga lifdrabanterna, begåfvo sig i väg.

Det blef samma plumsande och krypande i snön, klättrande öfver trosskärror och kanoner som på ditvägen. Ändtligen nådde de den vagn, där Hård satt.

Då de lyfte på lädergardinerna hörde de en hviskande röst inifrån:

— Du barmhärtige Gud i himmelen! Hjälp mig uthärda de kval jag lider och hvad som förestår mig. Styrk mig att jag icke fegt klagar! Men fräls min hälsa, att jag troget må tjäna min konung och mitt fosterland till dess min kula susar....

— Hur står det till, Hård? frågade Kruse.

— Hvem är det?

— Det är Kruse och Buss.

— Jag tackar dig, Gud, att du icke öfvergifvit mig. hviskade Hård.

Men högt yttrade han:

— Det var bra att ni kom. Tack ska ni ha.

— Men hur står det till?

— Jag känner mig litet matt och så är jag rädd att mina fötter äro alldeles förfrusna.

— Lappri! Dem skola vi gnida med litet snö, så blir du bra igen.

— Ja, vore det inte värre, skulle jag skatta mig lycklig. Men jag fruktar att jag blir urståndsatt att gå för lång tid. Ho kan veta hur länge.

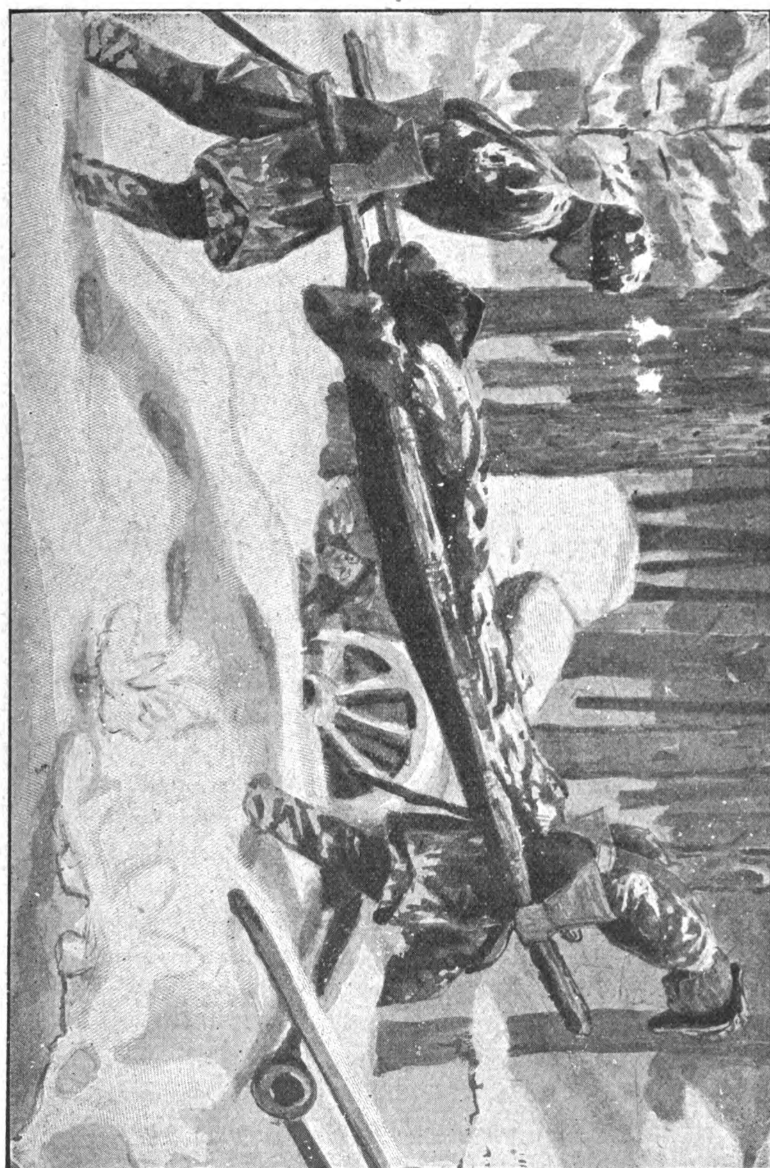
— Bah! Inga sådana tankar! menade Kruse, som ville slå bort fänrikens dystra farhågor. Nu skola vi föra dig till fältskären, så får han undersöka dig.... Men säg mig, kan du verkligen icke gå?

Hård lyfte sig på armarna och försökte låta benen uppbära kroppen, men sjönk genast tillbaka ned på vagnsdynan.

— Nej, det är omöjligt. Mina ben äro som döda.

— Nå, då ska' vi bära dig till staden. Det skall gå som en dans, yttrade Kruse muntert.

Han såg sig omkring för att upptäcka något, hvaraf en bår kunde göras. Stänger funnos nog i närheten, men ingen filt eller täcke att lägga öfver dem. Alla voro upptagna, och icke nändes han röfva något från någon sofvande

soldat äfven om han icke var så alldeles säker på att denne ej var död.

Slutligen utbrast han:

— Vi få knäppa från lädergardinen. Den blir utmärkt.

Lädergardinen togs från och bands säkert fast vid stängerna. Så lades fänkriken på båren. Unge Buss fattade framtill, Kruse baktill och man tågade i väg.

Hade det förut varit svårt för en ensam man att bana sig väg, var det ännu värre nu. Gång på gång hejdades de. Båren måste sättas ned på marken. Kruse och Buss gingo en bit framåt och röjde väg, hvarvid många vresiga utrop kastades mot dem från soldater, som blefvo störda i sin sömn. Men då dessa sågo att det var en sjuk, som skulle fram, ändrades uttrycken och de ropade:

— Friskt mod, kamrat! Tacka du din Gud, att du icke i stället ligger dödsfrusen.

Så småningom nådde de in i staden. Det var icke svårt att hitta vägen till ett hus där fältskärer funnos. De ohyggliga jämmerropen från stackars olyckliga, hvilkas ben utan ringaste bedöfningsmedel höllo på att afsågas, tillkännagåfvo alltför väl platsen.

Då Hård hörde skriken, slöt han ögonen en sekund och bet ihop tänderna. Så yttrade han till Kruse:

— Kanske du har en bit tobak på dig?

Kruse satte ned båren och började gräfva i fickorna. Slutligen fick han tag i en svart, smutsig tobaksbit, som han räckte Hård. Biten var visserligen liten, men ändock bet Hård endast af en del och räckte den andra till Kruse.

— Nej, behåll den du. Du kommer nog att behöfva den bättre än jag, svarade denne och gjorde en afvärjande rörelse med handen.

— Det kan nog hända. Tack skall du ha! mumlade Hård.

Från hus till hus fingo de vandra. Öfverallt fullt med sjuka och döende; öfverallt frostskadade, hvilkas lemmar stympades.

Ändtligen nådde de ett ställe, där plats fanns. En gammal gråhårig fältskär höll på att förbinda en ung soldat,

hvilkens ben han nyss afsågat. Soldaten som icke såg ut att vara mer än tjugu år, låg där blek. Läpparna voro hopbitna, intet ljud kom från honom, men han betraktade med tårfyllda ögon benstumpen, som var lagd i närheten. En lärling, som såg det tog benstumpen och kastade ut den på gatan.

— Nej, nu måste jag skynda till vakten utanför kungens bostad, yttrade Kruse, sedan han förvissat sig om att hans vän Hård här skulle få vård.

Kruse försvann, men unge Buss och en lärling buro Hård till ett bord, bestående af några bräder lagda på ett par bockar.

De togo af honom kappan och sökte draga af honom stöflarna. Men omöjligt. Benen voro alldeles uppsvullna.

— Hur står det till, min unge herre? Kan ni röra på fötterna något? frågade den gamle fältskären.

— Nej, icke alls. Det är ett helt dygn sedan jag det förmådde.

— Hm! Hm! mumlade fältskären.

Lärlingen tog en knif och begynte skära från stöflarna. Det dröjde en god stund, innan han lyckats därmed, ty lädret hade hårdnat af kölden, och till följd af flitigt begagnande var knifven tämligen slö.

Slutligen fick man dock af dem och byxorna kunde dragas af. Nu återstodo strumporna. De två första paren gingo lätt af, med det sista och innersta blef det värre. Här måste saxen fram, och då man ändtligen fick af dem, följde skinn och kött från tårna med.

Fältskären och ett par andra, som kommo tillstädes, samt Buss lutade sig öfver honom och betraktade uppmärksamt de förfrusna benen och fötterna. Den gamle skakade allvarsamt på hufvudet.

Benen och i synnerhet fötterna sågo hemska ut. Tårna voro blåsvarta och äfven främre delen af fötterna. I synnerhet var den ena foten illa däran. Från fötterna sträckte sig svarta ränder upp öfver anklarna, som voro krithvita.

— Ja, här finnes ingenting annat att göra än att kapa åtminstone det ena benet, hörde Hård en af de yngre fältskärerna yttra.

Han hade förut legat tyst och endast nervöst valkat bussen fram och tillbaka i munnen. Nu ryckte det till i honom, han lyfte litet på hufvudet och vände sig till fältskärerna. Det tycktes honom förfärligt att vid så unga år ohjälpligt blifva krympling. Hvad skulle det väl då bli af hans stolta drömmar om krigiska bragder och krigisk ära. Hur skulle han då kunna följa sin konung på hans segerbana? Nej, hellre döden.

— Ingenting får kapas, sade han till fältskärerna.

— Men annars kunna vi ej rädda lifvet. Ni får kallbrand och dör, svarade en af dem.

— Ingenting får kapas. Förr dör jag, svarade Hård med fasthet.

Den gamle hade hittills stått tyst och endast undersökt honom. Nu yttrade han:

— Tårna äro omöjliga att rädda. Där har redan branden trängt in. De måste bort. Men fötterna och benen skall jag med Guds hjälp försöka bevara.

Hård sände den gamle en tacksam blick. Hoppet, som, då han först fick se sitt eländiga tillstånd, nästan helt och hållet försvunnit, vaknade på nytt.

— Kan jag springa och gå utan tår? frågade han.

— Gå kommer ni säkert att kunna göra, och det utan kryckor, men med springande tör det väl bli klent.

— Men kanske jag kan rida.

— Rida kommer ni säkert att kunna.

— Nå, då må ni i Guds namn taga bort tårna. Kungen skall nog icke neka mig att få öfvergå till ett rytteriregemente. Och så blir jag lika god soldat som förut, svarade Hård.

Förberedelser till operationen vidtogos. Först bars in en stor kruka med snö. Hvardera af de yngre fältskärerna började häftigt gnida de förfrusna benen och fötterna. Efter att ha hållit på en god halftimme märkte Hård på en stickande

värk att benen höllo på att tina upp. De svarta ränderna började försvinna och blodet åter pulsera i ådrorna. Men fötterna voro ännu lika kalla.

— Vi måste blanda upp snön med litet salt. Och så ska' ni gnida fötterna hårdare, yttrade den gamle.

De yngre gjorde som han sade, och efter ännu en halftimme kände Hård att fötterna tinade upp. De mörka ränderna af stelnadt blod försvunno så småningom äfven här, utom fram mot tårna, där en bred svart rand fanns, som var omöjlig att få bort.

— Den få vi skära af sedan. Nu raskt till verket, yttrade den gamle.

De yngre sprungo efter knifvar, tänger och fat, medan Buss med bäfvande hjärta betraktade sin stackars vän. Denne låg till det yttre fullkomligt lugn, men på hans oroliga, irrande ögon kunde man se, att han visste huru plågsamt det var som förestod.

— Nu får ni bereda er på att det gör litet ondt, yttrade den gamle vänligt och förde tången till den värst angripna stortån.

I detsamma kastade sig de två medhjälparne öfver fänrikens armar och ben, som de höllo fast.

— Hård slet sig lös.

— Nej, nej! Icke så. Jag skall nog ligga stilla, ropade han.

Gubben, som satt just tången intill tån och stod i begrepp att gnipa af, såg upp.

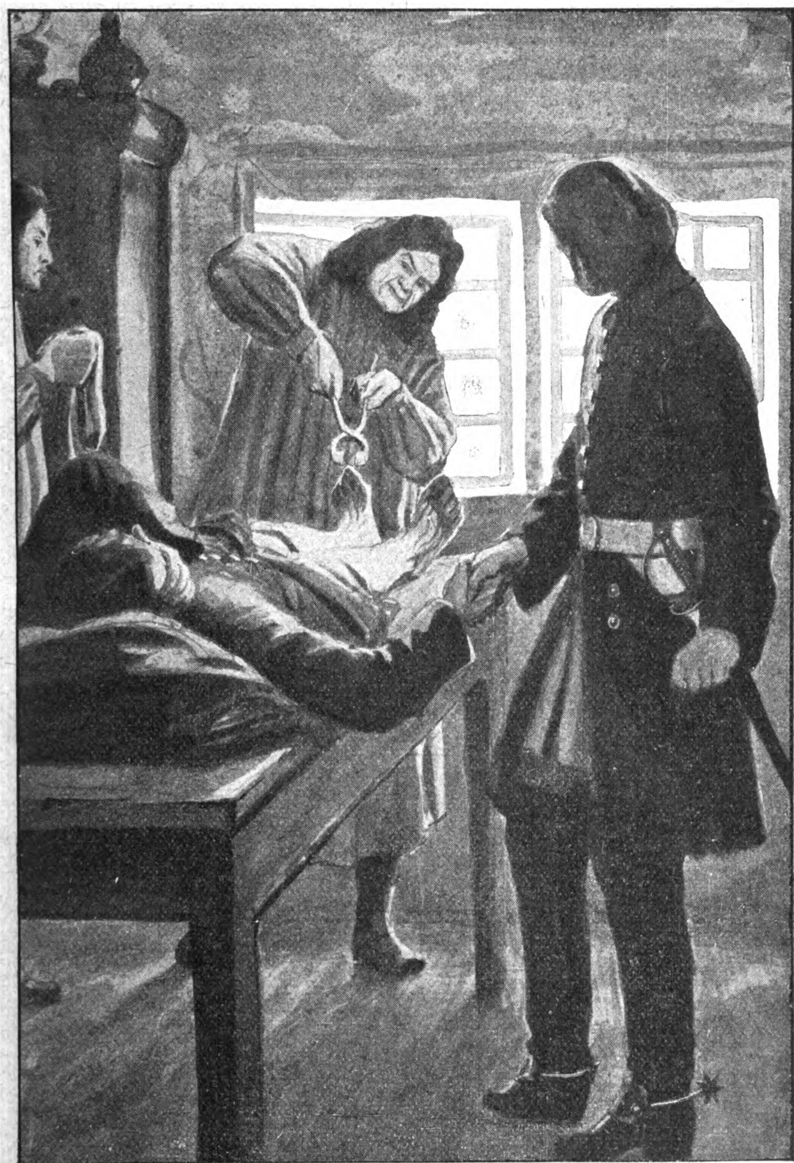
— Nå, ja. Kanhända det går ändå, yttrade han och gaf medhjälparne en nick att de skulle släppa sina tag.

Hård vände sig till Buss, som med tårade ögon stod i hans närhet, och grep hans hand.

Nu klippte gubben till.

Ett jämmerskri undslapp Hård trots hans krampaktigt sammanbitna tänder, och han kramade vännens hand så att blodet sprack ut genom naglarna.

Efter det första ofrivilliga skriet lyckades Hård behärska sig bättre. Gubben knep och knep med tången, den

ena svartnade tån efter den andra föll till golfvet. Hårds bröst arbetade våldsamt, kallsvetten stod honom om pannan, han kramade Buss' hand, så att denne förlorade känseln i den, då och då trängde ett stönande ut från hans läppar, som visade hur ohyggligt han led, men han skrek icke mer.

Under hela tiden som operationen varade, runno tårarna från den unge Buss' ögon, och han suckade djupt. Han tyckte det var förfärligt att se sin vän så lida.

Ändtligen var det öfver. Alla tårna på båda fötterna voro bortklippta.

— Jag tror vi nöja oss med det här. Det öfriga får vara till i morgon, yttrade gubben till sin medhjälpare.

— O, min Gud! tänkte Hård, skall detsamma upprepas i morgon!

Gubben, som märkte han oro, lugnade honom.

— Var vid godt mod, min unge herre. Kanske vi icke alls behöfva göra något mera vid fötterna annat än lägga på salvor. Kanske skola dessa borttaga den fula svarta randen innanför tårna.

Hård låtsades taga denna upplysning för god, men han såg huru de båda yngre fältskärerna gåfvo hvarandra en menande blick.

Med en suck släppte han Buss' hand, medan den gamle förband hans stympade fötter. Så lades han på en fäll på golfvet utmed väggen, där flere lika olyckliga som han förut lågo, en filt och soldatkappan breddes öfver honom, han fick något brännvin, och efter en stund somnade han.

Då smög sig Gustaf Buss ut med hat i hjärtat mot dessa, som stympat hans vän.

Utanför kungens bostad, som bestod af ett litet simpelt trähus och mera liknade en torpares stuga än en furstlig boning, gick löjtnanten vid lifregementet Erik Kruse och postade. Han var stolt öfver att ha vakten utanför sin konungslige herres slott, som han kallade träskjulet, och trots kölden, trots hungern och eländet var han glad som alltid och vankade långsamt fram och tillbaka med hän-

derna instuckna i rockärmarna, medan han falskt gnolade på en fransysk visstump.

Inifrån kungens rum hördes dofva steg. Kruse stannade och lyssnade.

— Nu är han uppe och går igen, tänkte han. Aldrig sofver han nu för tiden. Bara går och går, fram och tillbaka, fram och tillbaka och grubblar. Tystare och mera outgrundlig blir han för hvarje år. Ingen vet hans tankar eller planer. Generalerna nästan skyr han. Ingen vän har han, bara undersåtar, som under psalmsång och hurrarop låta sina lif för honom. I hela hären finns ingen så ensam man som han.

Kruse fotsatte sin gång. Vintermorgonen steg upp mulen, men luften kändes, om ock mycket kall, dock frisk och han inandades den med välbehag. Från hans mun höjde sig en hvit rökpelare, och han gick som inhöljd i en molnstod.

De af soldaterna, som icke frusit ihjäl under natten, började vakna och resa på sig. De rätade på benen, slogo med armarna för att återställa kroppsvärmen och sprungo fram och tillbaka. De, hvilka voro nog lyckliga att äga en smula bränvinn eller en bit bröd, letade fram dem och kanske äfven delade med sina svultna kamrater. Men hästarna, af hvilka många stodo ute i kölden utan täcke, utan ringaste skydd, knaprade förgäfves på husens bräder. De gnäggade och skreko, och med deras rop blandades kreaturens bölande och de sjukas jämmerrop.

Allt detta hörde Kruse mycket väl, men han tänkte icke därpå, han blott lyssnade till kungens enformiga steg.

— Går och går, det gör han. Aldrig sofver han. Han kan väl icke. Han känner väl ansvaret, att mot generalernas råd ha fört hären till denna fördömda plats, hvila för tungt på sig. Det jagar sömnen från hans nätter och glädjen från hans dagar. Aldrig har han någon ro. Bara ströfva omkring... milslångt. Bara sticka och skjuta. Aldrig är han lyckligare än då han får slåss och höra kulorna pipa kring öronen... De frukta att han skall göra sig

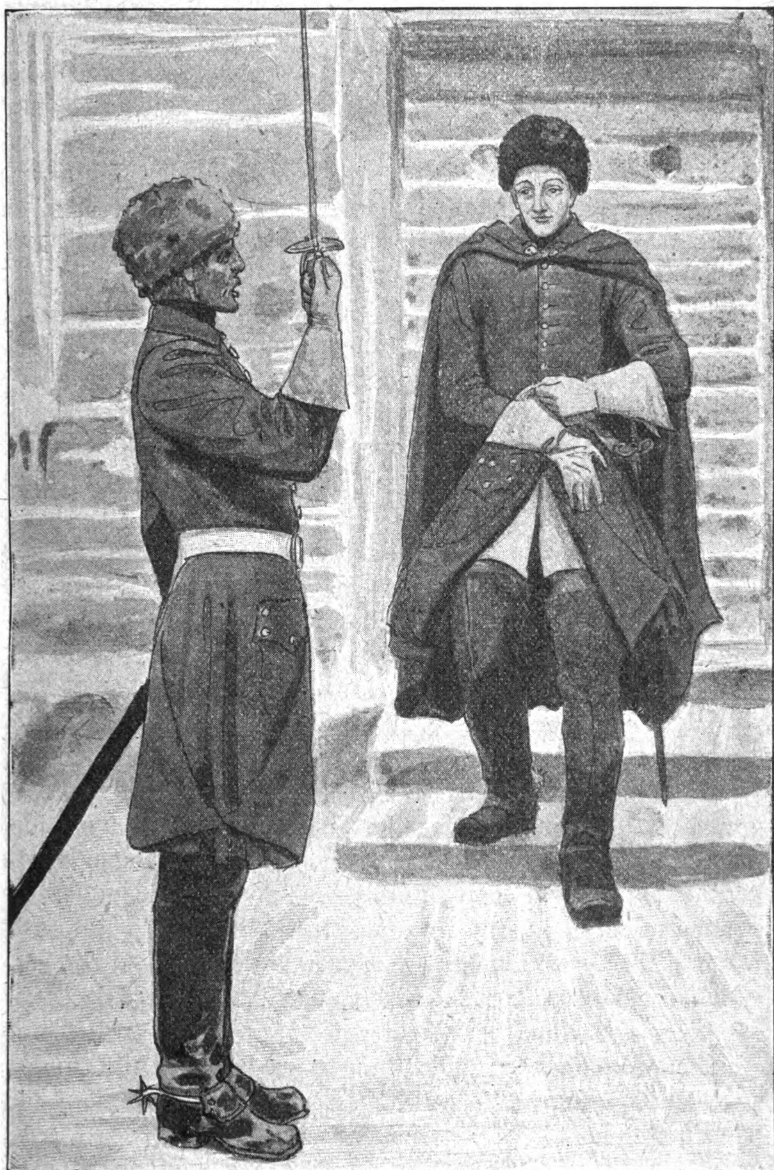
något illa, då han går så där ensam uppe om nätterna. Det tror jag ej. Men jag tror att han längtar efter en kula, sin egen kula, ju mer han börjar inse att det går galet. Marschera tillbaka vill han ej. Framåt måste han gå. Men stupa kan han. Och jag tror icke att han skulle känna sig lyckligare än om i denna stund hans kula komme susande ock ändade hans lif, så att han finge begrafvas här ute bland sina stupade soldater. Det vore en härlig död efter slika ärofulla bragder...

En dunderkung är han. Sannerligen den härligaste och underligaste människa på jorden. Och därför gå de svenske i döden för honom, se icke till höger eller vänster utan blott lyssna till hans ljungande kommandorop: Friskt, bussar! Gån på uti Herrans namn! Och så smäller det, och vi klämma på fienden, så att den springer som skrämda får.

Hvilket lif har icke hans varit! Vid femton år enväldig kung och förvånar rådsherrarne med sin själfrådighet och maktkänsla. Vid aderton år vinner han sin första seger. Och sedan går allt framåt, alltjämt... tills nu. Tvärt emot erfarna generalers råd vågar han, ynglingen, tåget mot Narva — och lyckas; tåget öfver Düna — och lyckas; tågen fram och tillbaka genom Polen — och lyckas; försöker att afsätta August — och lyckas till förvåning icke blott för svenskar och polackar utan för hela det undrande Europa. Hvad helst han företagit sig, äfven det svåraste, det orimligaste, har gått i fullbordan. Kanske han äfven kan reda sig ur denna malheur, i hvilken vi råkat? Hvem vet! Kanhända. Fastän generalerna nu som förut knappast tro det.

Dörren till trähuset öppnades. Ögonblickligen stannade löjtnanten både i sin promenad och sin tankegång, slog ihop hälarna, ställde sig stel som en pelare och saluterade med värjan.

— Hans majestät! ropade han så att det genljöd kring gatorna.

Kungen nickade och förde lätt handen till skinnmössan. Ansiktet, som då han först trädde ut, varit hårdt allvarligt, lyste upp, och det vanliga småleendet visade sig på läpparna. Men de mörkblå ögonen voro dystra och blicken tom, liksom frånvarande.

Hufvudet var alldeles för litet i förhållande till kroppen och denna för ynglingaaktigt smärt mot de stora stöflarna. Oaktadt kungen blott var tjugusju år, var det af väder och vind barkade ansiktet fåradt och hade han tagit af sig skinnmössan kunde man sett att det glesnade håret, som likt en krans omslöt den kala hjässan, började gråna. På näsan och kinderna hade han frostskador och hvarken ansiktet eller händerna, öfver hvilka en bit smutsgrått linne stack fram, tycktes ha blifvit tvättade på morgonen.

Löjtnant Kruse märkte att något höboss hade fastnat vid kungens ryttarkappa.

— Nu har han sofvit i kläderna igen, kanske också med stöflarna på, — det kallas nu för tiden att sofva »à la royale» — tänkte han, medan han stramt saluterade kungen.

Intet pälsverk syntes till på ryttarkappan liksom på generalernas och kansliherrarnes prydliga rockar.

Kruse erinrade sig en kall vinter i Polen, då kungen låtit öfvertala sig att med sobelskinn fordra en af sina rockar. Men när han så utstyrd visade sig i lägret, hörde han någon skämtande undra öfver, att hans majestät på en enda natt kunnat bli så fet och fyllig. Då blef kungen vred, kastade af pälsen och kunde aldrig mer ens under de strängaste vintrar förmås att återtaga den.

Peruken, som många af generalerna höllo så kär och ständigt buru, var för längesedan aflagd. En gång i Sachsen, då hjässan började blifva kal och snufva och därtill ögonsjukdom inställde sig, hade kungen på läkarens råd anlagt en sådan. Några af omgifningen ville smickra honom för hans utseende.

— Ack, ers majestät ser så präktig och grann ut, precis som en friare.

Men knappt hade kungen hört det för honom förhatliga ordet, förrän han ryckte af sig peruken och slängde den i marken. Och sedan kom den aldrig mer på hans hufvud, oaktadt systern, Ulrika Eleonora, då och då skickade en sådan som prof.

— Nej, sade kungen. Jag kan ej vänja mig vid något varmt om öronen utom kulorna. Men jag skall gömma gåfvan som ett minne af min syster.

Löjtnant Kruse tänkte på allt detta, då han såg den ensamme mannen i den slitna ryttarkappan och de stora stöflarna komma gående mot sig.

Kungen gick långsamt och afmätt, med värdighet, så att äfven den okunnigaste skulle märkt majestätet lysa fram ur den tarfliga dräkten.

Han gick fram till Kruse och fattade en af hans knappar. Kruse stod stum och ändrade ej en min.

— Löjtnanten skall taga en kamrat med sig och skaffa ett tiotal ryttare, så skola vi ge oss ut på en liten rekognoscering, yttrade kungen medan han tummade på Kruses knapp.

Denne knyckte på värjan och svarade:

— Ja, ers majestät.

— Men allt skall ske strax, förstår han. Det har länge varit ljust och vädret är förträffligt.

Kruse tänkte något i sin själ om det förträffliga vädret, i hvilket under natten tusentals människor och kreatur frusit ihjäl, men han teg visligen och skyndade ögonblickligen bort.

Kungen började i stället promenera fram och tillbaka i snön utanför trähuset.

I ett gathörn stötte Kruse på unge Buss, som upprörd kom från Hårds operation.

— Hör du! hör du! Åh, du kan icke tänka dig, ropade denne häftigt och grep Kruse i rockkragen.

— Hvad är det om? frågade denne.

— Åh, du kan icke tänka dig... Hård... De knepo.. De knepo...

— Vi ha inte tid att tala om Hård nu. Jag har blifvit befalld att följa med kungen på en rekognoscering och skall taga en kamrat och tio ryttare med mig. Har du lust att vara med?

Det glänste till i Buss' ögon.

— Kungen... kungen, stammade han.

— Ja, just kungen. Har du lust att vara med?

— Om jag har! Naturligtvis, utbrast unge Buss utom sig af förtjusning.

Han hade glömt sin vän, glömt hans lidanden och tänkte endast på glädjen att få vara i sin dyrkade konungs närhet.

De tio ryttarne voro snart anskaffade och i spetsen för den lilla truppen red Karl den tolfte ut genom porten.

Denne var nu någorlunda afröjd. Kanoner och kärror inforslades i staden, men ännu var likväl trängseln och villervallan stor och de döda människorna och hästarna fingo ligga som de legat. I snön försökte soldaterna af ris och grenar göra upp eldar för att värma sina stelfrusna lemmar och koka de få köttbitar de hade till en varm soppa. Några af dem reste sig upp och hälsade, då de sågo kungen, en och annan hurrade, men många lågo likgiltigt kvar på marken och stirrade efter honom med af köld rödkantade ögon.

Kungen såg hvarken till höger eller vänster, där han red fram i skridt, noga undvikande att hästen trampade på någon död. De sjukas jämmerrop, soldaternas tystnad, villervallan, eländet låtsades han ej märka. Han red långsamt framåt och det såg ut som om hans drömmande blick sköt långt bort, långt bort från det ohyggliga närvarande.

Vid sidan af skogen, där soldaterna för att få något skydd mot den isande vinden hade lägrat sig, vidtog steppen. Dit styrde kungen kosan.

Hvit och jämn med låga kullar utbredde den sig för deras blickar. Ett enda oändligt snöfält, som sträckte sig ända bort till synranden och tycktes omfatta hela jorden. På många ställen hade vinden sopat marken bar, på andra tornat upp väldiga snödrifvor.

Kungen satte sin häst i galopp. Alla ryttarne följde hans exempel och nu bar det af i hvinande fart öfver den hårdfrusna marken. I timmar redo de alltjämt i samma ursinniga fart.

En och annan ryttares häst stupade och bröt benet, och ryttaren sköt af barmhärtighet honom en kula i örat, för att sedan ensam i köld och hunger gående söka uppnå staden eller omkomma i drifvorna.

Kungen vände sig icke om. Han sig blott framåt. Rodnaden hade stigit på hans väderbitna kinder, munnen log alltjämt samma oföränderliga leende och de mörkblå ögonen strålade. Den smärta kroppen gungade lätt i sadeln, ryttarkappan hade han knäppt upp, och han flög framåt öfver ismarkerna likt nordanvindens gud.

Plötsligt höll han in sin häst och blickade skarpt åt öster. Långt borta på slätten syntes några mörka punkter.

Det flammade till i kungens öga, rodnaden på hans kind blef ännu klarare och i ungdomlig yra klappade han i händerna och ropade:

— Ack, så nu komma de!

Och utan att ett ögonblick betänka att han endast hade åtta ryttare med sig, sprängde Karl den tolfte med värjan högt lyftad öfver hufvudet i väg mot fienden.

Kruse och Buss och alla fyttarne följde. De mörka punkterna långt bort på steppen blefvo större, flere, ett tåg af ridande dök upp.

Unge Buss gaf Kruse ett ögonkast.

— Ämnar då verkligen kungen storma an mot denna tropp, så fåtaliga som vi äro? lyste det ur hans stålgrå ögon.

Kruse svarade med att gifva hästen sporrarna, så att han nästan kom i jämnbredd med kungen.

Buss följde.

— Till seger eller död! tänkte han. Jag vill icke visa mig feg.

Och han klämde sporrarna i hästen, så att denne tog några väldiga galoppsprång och sparkade upp stora isklumpar bakom sig.

Närmare och närmare kom fienden. Deras pikar och färglysande dräkter glänste i solskenet.

Men tåget såg så besynnerligt ut. Oaktadt svenskarne med all makt stormade an, tycktes den öfverlägsna fienden icke göra någon min att mottaga deras angrepp. De tågade fram lika lugnt som förut. Och hvad var detta? Gick trossen i têten? Besynnerligt! Men sannerligen kunde icke nu urskiljas en rad af vagnar, som färdades främst.

Kungen höll ett ögonblick in sin häst och satte fältkikaren till ögat.

Han ryckte till och ett drag af glägje och förvåning spred sig öfver hans drag.

Ifrigt betraktade han de antågande genom kikaren. Så sänkte han den och ropade:

— Mazepa . . . Ändtligen!

Och från ryttarskaran höjdes ett glädjerop:

— Mazepa! Mazepa! Den store kosackhetmanen. Vår bundsförvandt.

Kungen vände sig till sina ryttare:

— Det lider intet tvifvel, att det är Mazepa och förtrupperna af hans här, som vi se framför oss. Framåt!

Och skaran sprängde åter i väg i en hvinande galopp.

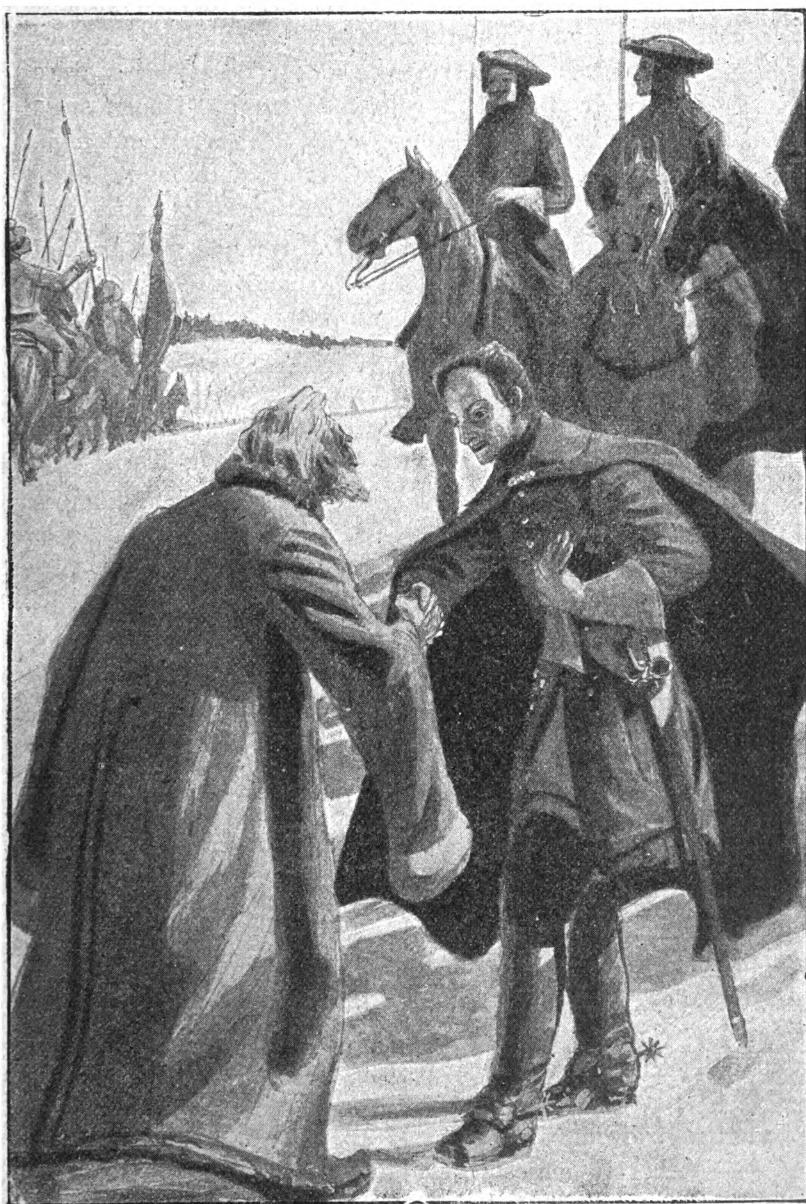
Då Mazepa igenkände kungen, steg han hastigt ur vagnen, strök den broderade pälsmössan från sitt hvita hufvud och närmade sig djupt bugande.

Kungen hoppade genast af hästen, stack mössan under vänstra armen och gick honom till mötes med korta steg, under det han kruserligt bockade sig.

— Det är mig en stor lycka att mina ögons ljus få skåda ers glorvördiga majestät, yttrade Mazepa på klingande latin.

Kung Karl svarade med en sirlig komplimang äfvenledes på latin.

Så förgick samtalet, medan tropperna tågade förbi de svenske ryttarne och Mazepas vagnar, hvari han hade sina guldtunnor, fruntimmer, klädeskistor och betjänter.

Det var en brokig skara som passerade förbi de förvånade svenska soldaterna. Zaporoyer, kosacker, valacker, tartarer drogo fram på sina små ruggiga hästar. Det var snarare som ett zigenarfölje än en välordnad trupp. Många sutto druckna till häst. Många sjöngo vilda, lidelsefulla, entoniga, klagande sånger. Andra skrattade så att deras stora, hvita tänder lyste som vilddjursbetar ur de blodröda munnarne. Trummor dånade, flöjter pepo. De svängde sina brokigt tofsprydda pikar och svärd, somliga hade endast pilbågar; andra flintbössor, dem de skakade i trotsig glädje.

Kungen fann behag i Mazepa. Öfver den sextioårige gamle hetmanen, hvilkens svartbruna ögon trots hans hvita hår lifligt blixtrade, låg ett drag af storslagen äfventyrare, af trotsig ödesman, som mycket tilltalade kung Karl.

I början bestod samtalet endast af ömsesidiga komplimanger.

— Nu, sade Mazepa, ha ers majestäts segrande vapen framträngt så långt, att föga mer än åtta mil återstår till Asien.

Det kom ett drömmande uttryck öfver konungens väderbitna ansikte.

— Asien .... Asien! mumlade han. Är det verkligen så nära. Ja, då måste vi gå dit för att kunna säga att vi också varit i Asien.

Till en början ville kungen icke utfråga storleken af den här, som hans bundsförvandt medförde. Han betraktade uppmärksamt de förbigående trupperna. Han fann dem visserligen oordnade, halfvilda, åt deras pilbågar och föråldrade bössor log han; men deras fantastiska utseende, deras ypperliga ridkonst, deras käcka trotsighet slog an på honom. Till slut kunde han icke hålla sig.

— Detta är väl endast förtrupperna af ers exellens här? frågade han.

— Åh, ers majestät, svarade Mazepa och gjorde korstecknet. — Detta är allt hvad jag medför.

— Hvad!

Kung Karl vände sig häftigt mot honom. Rodnaden steg upp på hans kinder och den korta öfverläppen rycktes en två, tre gånger upp mot näsroten.

— Mina höfdingar, mina krigare, de fega, eländiga hundarne hafva öfvergifvit mig. De äro nog dåraktiga att frukta tsaren och vilja beständigt förbli slafvar. Jag hade hoppats möta ers majestät i spetsen för en trettiotusen man. Hade ers majestät tidigare kommit till dessa trakter, skulle det sannolikt lyckats. Men nu fick tsaren genom förrädare kännedom om mina planer. I början trodde han det ej. Tre förrädiska hundar, som begåfvo sig till honom för att yppa min hemlighet, lät han fängsla och återsända till mig. Mitt hjärta kände glädje. Två lät jag aflifva under fruktansvärda kval, den tredje sände jag långt in i Sibirien. Men det hjälpte ej. Mina planer kunde ej fördöljas och höfdingarne bäfvade för tsarens vrede. Dock tvingade jag många af höfdingarne att svärja ers majestät trohetsed. Och i spetsen för femtusen man bröt jag upp. Men med hvarje natt rymde flere af höfdingarne och med dem hundratals soldater, de fega hundarne. Och nu har jag endast omkring två tusen man kvar. Detta är allt. Må ers majestäts ädla hjärta förlåta sin trogne bundsförvandts olycka!

Mazepa gaf kungen en hastig sidoblick.

Ett underligt, outgrundligt småleende spelade på kung Karls läppar. Han satt en stund tyst och blickade drömmande framför sig. Så vände han sig till Mazepa, fortfarande leende.

— Bagatell! yttrade han. Vi skola smälla ryssen ändå. Ryssen skall springa. Ryssen skall springa.

— Ack, ers majestät! Hvad detta gläder mitt gamla hjärta!.... Ja, ryssen skall springa! ropade Mazepa med flammande ögon och höjde den lilla handskbeklädda handen mot den mulna vinterhimlen.

På något afstånd från kungen och Mazepa, så att dessas samtal ej kunde höras, redo löjtnant Kruse och kornett Buss.

Den unge Buss' ögon lyste, då han såg de många vackra, svartögda, svartlockiga kvinnor, som den gamle hetmannen med det eldiga blodet och de lifliga blickarne medförde. Många af kvinnorna voro hans hustrur. Af sådana hade han en mängd och af älskarinnor otaliga. Till sin sorg hade han icke kunnat medtaga dem alla, utan måst nöja sig med de vackraste och nödvändigaste.

Barn hade han flere än han själf visste af. Några af sina söner och döttrar förde han med sig.

I en af vagnarne upptäckte Buss en synnerligen vacker flicka, en dotter till Mazepa. Hon tycktes vara omkring en sexton år. De svarta lockarne ringlade sig ned utefter hennes hals och i det olivbruna ansiktet glänste hennes stora ögon som gnistrande svarta, diamanter. Näsan var liten och lätt böjd och under densamma glödde munnen röd som en korall.

— Den du! Den du, yttrade unge Buss till Kruse och visade på skönheten.

— Åh ja! Men hon synes mig något för ung, svarade denne.

— Ser du då icke att hon är fullt utbildad.

— Bah! På dessa pelsfordrade bylten kan man icke urskilja några former... — Men då tycker jag bättre om den där. Hon förefaller mig fullt utvecklad, yttrade Kruse och pekade på en något korpulent tartarisk dam.

Buss vände sig bort med en förtrytsam min:

— Du vill då alltid ha sådana feta stekar, brummade han.

— Ja, icke älskar jag dina bengetter, svarade Kruse leende.

Med förvåning märkte de svenska officerarne och soldaterna det underliga tåg, i spetsen för hvilket kungen återvände från sitt ströftåg. Men så snart det spordes i hären, att Mazepa hade kommit i spetsen för en här, hördes öfver, allt lifliga glädjerop.

— Mazepa har kommit! Mazepa har kommit!

Glömda voro alla olyckor, alla lidanden, all hunger och bedröfvelse. Mazepa, den ryktbare kosackhetmanen, hade kommit till deras hjälp. Lagerkronas marsch till Starodub hade misslyckats. Lewenhaupts undsättningståg hade misslyckats och han själf hade kommit som en flykting, utan förråder, utan kanoner i spetsen för tio tusen utsvultna män. Men nu hade Mazepa kommit! Nu skulle ryssen få springa! Hela Ryssland skulle stå i uppror! Moskwa skulle intagas; tsaren fördrifvas. De svenske generalerna utnämnde sig redan till guvernörer i de olika ryska provinserna, och många af dem slogo vad att de skulle kasta boll med tsarens kronjuveler.

Hvarken Kruse eller Buss visste annat än att de underliga bataljoner de sett tillhörde Mazepas förtrupper. Och de omtalade vidt och bredt i hären, att Mazepa hade kommit i spetsen för en stark här. De beskrefvo hans soldaters fantastiska dräkter och besynnerliga ordning, så att de svenske krigarne blefvo både glade och nyfikne.

Men när sanningen kom! När de fingo veta, att Mazepas hela här endast utgjordes af två tusen flyktingar med föga förråder — då var det som om den mulna vinterhimlen blifvit ännu mulnare, och från led till led flögo mörka tankar om stundande olyckor. Hvart skulle det bära hän? Hvart skall det bära hän så långt borta från hemmet i främmande ödemarker?

Men på sin fäll i sjuksalen låg Hård och gladdes. Han hade också fått kännedom om den goda nyheten. Och han hviskade:

— Hvad bry mig mina stympade fötter! Hvad bry nu mina plågor och hunger och törst och köld, blott kungen och Sverige blifva räddade!

KAP. II.

Lilla kommendant, du skall hänga!

Det var dagarne före jul.

I kungens bostad voro samlade generalfältmarskalken Karl Gustaf Rehnskiöld samt öfversten och generalkvartermästaren Gyllenkrook.

Kungen gick fram och tillbaka på det smutsiga golfvet, medan Gyllenkrook skref och Rehnskiöld satt bredvid och tankspridt trummade med fingrarne på bordskifvan.

— Nå, har icke öfversten fått sina tågordningssedlar färdiga snart? vände sig kungen till Gyllenkrook.

— Strax, ers majestät, svarade Gyllenkrook utan att se upp.

Han fortsatte att skrifva, men gång på gång stannade pennan och han lutade hufvudet i handen. Så försökte han åter att skrifva, men afbröt sig tvärt. Han andades häftigt och trots kylan droppade svetten från hans panna.

Plötsligt steg han upp för att gå ut och svalka sig.

Kungen och Rehnskiöld, som märkte hans oro och besynnerliga tillstånd, betraktade honom förvånade.

— Hur är det med öfversten? frågade kungen och stannade framför honom.

— Jag ber ers majestät för Guds skull icke upptaga mina ord illa, men jag fruktar att under detta tåg skall hären genom den utomordentligt starka kölden råka i en olycka, ännu större än den vi nyss genomgått, svarade Gyllenkrook med låg stämma.

Kungen teg och fortsatte sin promenad.

— Men hvad menar då öfversten att man bör göra? afbröt Rehnskiöld och gjorde ett uppehåll i trummandet.

Gyllenkrook låtsade icke höra honom, utan vände sig mot kungen just som denne svängde på klacken och kom emot honom:

— Måhända att mina välmenta tankar kunde af ers majestät blifva illa upptagna?

— Nej, det skola vi ej göra. Säg blott ut er mening.

Då tog Gyllenkrook mod till sig.

— Enligt min ringa synpunkt tyckes det mig bäst vara, att nedrifva fästningsverken här kring Gadjatj, och låta hären återgå till sitt förra kvarter, yttrade han.

Rehnskiöld, som, när han var ensam med kungen, alltid äfven mot sin mening, brukade gå in på alla hans åsikter och smickra honom, passade nu på tillfälle att understödja

Gyllenkrook för att på samma gång utan risk kunna få framhålla sitt eget omdöme.

— Jag tycker att öfverste Gyllenkrook har rätt. Jag tror icke att man kan hitta på någon bättre utväg än att låta hären gå tillbaka till sitt förra kvarter.

Kungen stannade häftigt och betraktade honom skarpt.

— Hvad! Gå tillbaka! Nej, det gör jag aldrig.

Därpå satte han sig själf vid bordet och begynte uppsätta tågordningssedlarne.

Gyllenkrook gaf Rehnskiöld en orolig blick. Denne låtsade icke märka den utan fortsatte trummandet med fingrarne.

— Sluta då upp med detta evinnerliga trummande! befallde kungen häftigt, medan han ref sig i det glesa håret och satte sina kråkfötter på lapparne.

Rehnskiöld ryckte till och tystnade ögonblickligen. Det gäckande leendet försvann från hans hopsnörpta flickmun och han antog en stel och vördnadsfull hållning.

Gyllenkrook stod bakom kungens stol. Han såg dennes svårigheter att få någon reda med sedlarne, men han vågade ingenting yttra.

Slutligen kastade kungen från sig pennan.

— Nej, detta går icke rätt väl. Jag känner ej vägarne tillräckligt. Öfversten får fortsätta, yttrade han och reste sig.

Gyllenkrook satta sig ned och skref, medan kungen återtog sin promenad.

Och så blef tåget till Weprik beslutadt.

Weprik var en liten fästning omkring en mil aflägsen från staden Gadjatj. Den låg på en kulle och var omgifven af pålverk och jordvallar. Gång på gång hade svenska trupper blifvit oroade från de där inlagda ryssarne, och kungen beslöt därför att undanrödja detta näste.

På självfva julafton skedde uppbrottet mot Weprik med några regementen rytteri och infanteri. Vid svenskarnes ankomst drog sig därvarande ryska härafdelningen undan, men inkastade dessförinnan omkring två tusen man i fästningen. Kungen ville genast storma, men inga stormstegar

funnos, inga yxor att fälla träd med; och därför måste anfallet uppskjutas. Hären lägrade sig en half mil utanför fästningen och kungen tog kvarter i en by i närheten.

Det blef afton... julafton. Kölden ökades. Den var så stark att vilda fåglar sutto stelfrusna på grenarne och kunde tagas med händerna. Inga krigsrörelser kunde företagas, man måste stanna där man var och fira julhelgen.

Den blef icke allt för glad. En och annan soldat gjorde sig väl en god stek af de fångna fåglarne, men de flestes julgröt bestod endast af en beta hårdt bröd. Endast en ringa del af folket fick rum under tak. De flesta måste tillbringa julnatten ute i snön. Här sökte de reda sig så godt de kunde. Långa och höga med halm virade gärdesgårdar uppfördes och innanför dessa lägrade sig manskapet. Men liksom natten utanför Gadjatj's murar fröso äfven nu hundratals människor och djur ihjäl och äfven kungen ömkylde sig flera gånger i ansiktet.

Natten svann under psalmsång och suckar, medan längtande tankar ilade mot de fattiga hemmen, där mor och barn och kära vänner nu sutto kring den doftande gröten och julljusen kastade sitt sken på den uppslagna bibeln. Den minste läser bordsbönen och tackar den gode Guden för allt hvad han gifvit dem och ber honom skydda mor och syskon och fosterland och först och sist far som strider långt bort i det hedniska landet. Så tar gamlingen på sig sina brillor och läser med darrande stämma ett kapitel ur bibeln.

Hur många längtade icke att denna julnatt sitta i eget, fredadt hem, i lugn och lycka, smekande barn och hustru i stället för att ligga här ute på kalla marken och förfrysa! Men hvad skulle de göra? Dit kungen gick, dit måste de, dit ville de följa honom. De kunde icke annat. Aldrig uppsteg en tanke hos dem att öfvergifva honom för att rädda eget skinn. Hade han icke delat alla deras faror? Hade han icke gått främst mot fienden? Hade han någonsin skonat sig? Bar han icke samma dräkt som de? Sof han icke på marken eller på en halmkärfve som de? Åt

han icke samma hårda bröd som de? Svalt han icke som de? Frös han icke som de?

Huru skulle de då kunna öfvergifva honom?

Morgonen grydde och kungen kallade Kruse till sig.

— Löjtnanten skall genast rida till Weprik och i mitt namn utryckligen tillsäga kommendanten därstädes att med hela besättningen gifva sig som krigsfångar. I annat fall, säg honom det — kungen gick Kruse in på lifvet och ryckte i uppslaget på hans rock — kommer jag genast att angripa honom, hela besättningen skall nedhuggas och kommendanten låter jag hänga upp i porten.

Kruse förde handen till mössan.

— Skall ske, ers majestät.

— Och låt nu se att lötnanten är tillbaka vid middagstiden.

Åtföljd af en knekt, som bar den hvita parlamentärflaggan, red löjtnant Kruse till Weprik.

Innan klockan blifvit tolf var han tillbaka. Så snart han hoppat af hästen skyndade han ögonblickligen till kungen, som befann sig i sin bostad tillsammans med några högre officerare.

Man rådgjorde om den stundande stormningen. De flesta generalerna afrådde. Men kungen var obeveklig.

— Fästningen skall tagas. Vi få icke låta fienden inneha ett sådant näste så tätt inpå oss. Det är till skada för hären och rörelserna.

Generalerna utvecklade sina motskäl. Kungen hörde tankspridt småleende på.

— Fästningen skall tagas. Fästningen skall tagas, upprepade han.

— Men, ers majestät... afbröt generalkvartermästaren Gyllenkrook.

I detsamma inträdde vakten och anmälde löjtnant Kruse.

Genast skyndade kungen upp och gick med snabba steg den kommande till mötes.

— Nå, hvad svarade kommendanten?

Kruse bugade sig och lämnade kungen ett tillskrynkladt bref.

»... efter min härskares befallning måste jag försvara mig så länge jag kan», stod där bland annat. »Jag vet att hans majestät af Sverige högt värderar dem bland sina egna krigare, som ådagalägga mod och ihärdighet. Jag tror därför ej, att ers majestät, ifall besättningen blifver efter kraftigt motstånd öfvervunnen, skall handtera oss så hårdt som han hotat...»

Kung Karl läste uppmärksamt igenom brefvet och delgaf generalerna dess innehåll.

— Hvad! utropade den liflige generalmajoren Anders Lagerkrona, som alltid sökte smickra kungen för att stå väl hos honom. — Vågar kommendanten trotsa ers majestäts bud? Sannerligen bör man icke med all rätt hänga honom, då han ej vill gifva sig, fastän ers majestät i egen person är tillstädes.

Gyllenkrook afbröt honom torrt:

— Jag undrar hvad vår kommendant i Gadjatj skulle svara, om tsaren skickade honom en liknande hotelse?

— Det är skillnad på en svensk och en ryss, menade den stormodige Lagerkrona.

— Visserligen, svarade Gyllenkrook. Men hvarje redlig man bör redligt tjäna sin herre.

Lagerkrona teg och visste icke hvad han skulle säga.

Men kungen, som gick fram och tillbaka på golfvet, upprepade med sitt ständiga leende småsjungande för sig själf.

— Lilla kommendant, du skall hänga. Lilla kommendant, du skall hänga.

Och därmed var den saken afgjord.

Några dagar efter jul beslöt kung Karl att fästningen skulle stormas. Där hade man under tiden vidtagit starka förberedelser. Kommendanten som visste, hvad som väntade honom i händelse af svenskarnes seger, men som trots detta likväl icke ville gifva sig, hade barrikaderat portarne med gödsel och jord, förbättrat vallarne genom fyllda skanskorgar och öfvergjutit dess utsidor med vatten, hvilket tillfruset så att de utgjorde en enda sammanhängande isbacke.

Strax efter det han fått kännedom om kung Karls uppfordran att gifva sig, hade han sammankallat sina officerare och delgifvit dem situationen. Ehuru bäfvande förklarade dock dessa, att de till sista man ville försvara sig mot de hatade men fruktade svenskarne.

— Godt, mina vänner, yttrade kommendanten. Med madonnans hjälp tror jag det skall lyckas oss att behålla fästningen mot den öfvermodige svenske Karl. Men en sak vill jag säga er: det blir en svår strid, och tillhåll folket framför allt att de först och främst skola sikta på officerarne.

De lofvade det, bullrade med sina vapen och nedkallade himmelens välsignelse öfver sig själfva och dess vrede och förbannelse öfver de djärfve inkräktarne.

Kung Karl, som visste att den försiktige generalkvartermästaren Gyllenkrook ogillade företaget, hade icke velat låta denne på vanligt sätt uppgöra planen utan ordnade själf allt. På aftonen dagen innan stormningen skulle företagas fick denne af Lagerkrona veta hvad som var i görningen. I början ville han icke tro det. Det var ju vanligt att han

alltid biträdde vid fälttågs- och drabbningsplaners uppgörande och nu hade han icke ens blifvit tillkallad.

— Det är omöjligt, svarade han generalmajor Lagerkrona.

— Omöjligt! Huru så? utbrast denne högdraget.

— Hans majestät har icke det ringaste underrättat mig därom.

— Bah, herr öfverste Försiktighet! Hans majestät tycker väl att han kan undvara öfverstens hjälp. Skulle han alltid följa öfverstens råd, komme vi aldrig ur fläcken, åtminstone icke framåt utan i stället bakåt, raka vägen hem till Sverige.

— Det är nog möjligt, tänkte Gyllenkrook, i det han red bort för att uppsöka kungen.

Han fann denne samtalande med fältmarskalken Rehnskiöld om den stundande stormningen.

— Det var bra att öfversten kom, ropade kungen, då Gyllenkrook närmade sig.

Denne steg af hästen och förde handen till mössan.

— Jag har förnummit att ers majestät ämnar storma fästningen, yttrade Gyllenkrook.

— Ja, i morgon sker det. Läs upp för öfversten de anordningar som vidtagits! vände sig kungen till Rehnskiöld.

Denne började läsa. Med stigande förvåning åhörde generalkvartermästaren.

— Hvad! tänkte han. — Midt på ljusa dagen skall stormningen äga rum och inga försiktighetsmått ha vidtagits. Visserligen ha stormstegar nu anskaffats, men ingenting till skydd för dem. Det kan aldrig lyckas och kommer att kosta oerhördt med folk. Knektarne bli nedskjutna, innan de hunnit fram till vallarne och inga stormstegar kunna resas. Och hur skall då fästningen kunna intagas? Jag förstår ej att Rehnskiöld kunnat tillråda kungen något dylikt. Men allt är naturligtvis för att ställa sig in hos honom och bibehålla sig i hans gunst. Ju mera man går in på alla kungens vilda planer, dess bättre blir man omtyckt. Men en galenskap är det. En galenskap!

Då Rehnskiöld slutat, frågade kungen.

— Har generalkvartermästaren någonting att påminna härvidlag?

Gyllenkrook hade visserligen mycket att påminna. Men det förtröt honom att allt mot vanligheten företagits utan honom. Han var dock den, till hvilkens ämbete det hörde att framkomma med förslag. Dessutom ville han ogärna befatta sig med saken, då han anade en olycklig utgång. Han svarade därför:

— Nej, ers majestät, mig förefaller allt vara väl uppgjordt.

Men trots detta svar förrådde dock hans anletsdrag och tonfallet i hans röst att han långt ifrån var nöjd.

Kungens skarpa ögon märkte det och han upprepade sin fråga.

Men Gyllenkrook framhärdade.

— Mig tyckes att ers majestät och generalfältmarskalken ordnat allt som sig bör vara, svarade han.

Men var Gyllenkrook envis, så var kung Karl det så mycket mera. Han släppte aldrig taget. Han hade nogsamt märkt, att Gyllenkrook icke ansåg allt vara som sig borde, och att han talade ett och tänkte ett annat. Han ville framtvinga ur generalkvartermästaren hans mening.

Han gick fram till honom, grep honom i rockkragen och yttrade i det han rynkade ögonbrynen och skarpt betraktade honom:

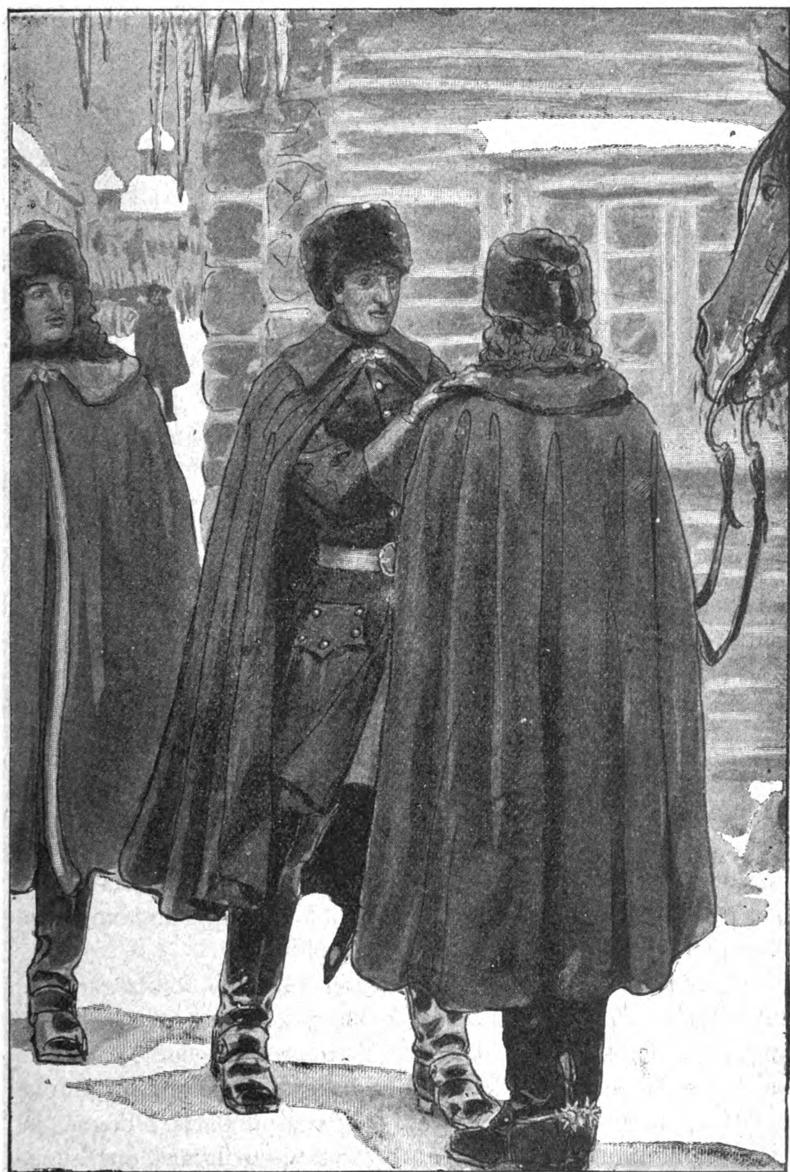
— Nu skall öfversten säga oss sin mening om de vidtagna anordningarna! Jag ser nog att öfversten icke anser allt vara fuller väl.

Då vågade Gyllenkrook icke trotsa längre.

— Om ers majestät tillåter, så kunde jag möjligtvis ha några små påminnelser att framhålla.

— Säg ut!

— Jo, det tyckes mig då, att när stormningen skall ske midt på ljusa dagen, så borde de karlar, som bära stegarne, hafva något skydd att hålla sig bakom; eljest blifva de snart ihjälskjutna och inga stormstegar kunna resas.

— Det betyder ingenting. Jag ämnar med kanonerna hålla vallen så ren, att ingen ryss skall våga sticka upp hufvudet, svarade kungen hastigt.

— Ja, i så fall, om kanonerna kunna det uträtta, har det ingen nöd.

— Visst kunna de det. Ingen ryss skall våga sticka upp hufvudet.

— Då är ju allt godt och väl.

Men kungen märkte att Gyllenkrook icke trodde på hvad han sade och icke hade någon tillit till kanonerna. Det harmade honom.

— Hur vill då öfversten afhjälpa saken? frågade han något kärft.

Gyllenkrook vågade icke innehålla med sin mening. Inför dessa stora blå outgrundligt blickande ögon måste sanningen fram.

— Utom skjutandet med kanoner, kunde man ju af risknippen och halmkärfvar bilda ett slags skärmar för stormstegarnes bärare. De skulle härigenom vara tryggare och lättare nå till vallen.

Kungen blef otålig:

— Bah! Så mycket bråk behöfs icke. Kanonerna mäkta nog hålla vallen ren. Och fastän vi gripa verket an vid högsta middagstid, skall öfversten få se, hur snart de våra komma in i fästningen.

Med dessa ord afskedade han Rehnskiöld och Gyllenkrook och steg till häst för att ensam i halfmörkret rida ut på en rekognoscering. Rehnskiöld ville följa honom, men kungen vinkade afvärjande med handen.

Kungen ville vara ensam. Det var icke första gången. Allt sedan motgångarnes tid begynte, blef detta behof starkare och starkare. Ofta kunde han oförmodadt, stundom alldeles ensam, stundom blott åtföljd af några få simpla ryttare, rida ut från lägret och stanna borta i dagar, ja i veckor utan att någon af befälet visste hvar han fanns. Han måste döfva de gnagande tankar, som ständigt plågade honom, och detta kunde, liksom då han någon gång blef

sjuk, ej ske bättre än genom häftigt ursinniga ridter. Då var oro bland generalerna. De kände hans oförvägenhet, hans glädje att utmana och trotsa faran och de fruktade hans död. Hvem skulle sedan mäkta sammanhålla hären och föra den framåt till segrar? Ingen kunde det. Ingen hade så soldaternas förtroende, deras kärlek och beundran; ingen kunde få dem att göra underverk, att trotsa köld, hunger och alla slagfältets kval så som denne blyge, tyste, tjugusexårige man som hette Carolus XII. För hans underliga människa måste de böja sina gråa hufvuden. Och om också motståndet mot hans planer ibland ville sticka upp — för hans korta: så skall det bli! måste de gifva vika och fastän de aldrig kunde utrannsaka honom, fastän han för hvarje dag blef dem en allt större gåta, slutade de med att älska och beundra honom.

Och när han så efter dagars väntan plötsligt återkom efter ridten, nedstänkt upp till midjan, genomvåt och smutsig som den värste postiljon och utan att byta om kläder trädde in i matsalen, böjde hufvudet till en kort bön och, medan han hela tiden seende ned i tallriken, åt under tystnad, då steg hos de gamla generalerna, som tigande stodo kring hans stol, en känsla af vördnad som för något gåtfullt, hemlighetsfullt, hvars väsen de icke mäktade förklara.

Det var dylika tankar, som drog genom Gyllenkrooks hjärna, då han såg efter kungen, som försvann i vinterskymningens dunkel.

Han vände sig mot Rehnskiöld, men när han märkte dennes hånfulla leende blef han förargad.

— Jag tror hans majestät icke mycket fäste sig vid öfverstens påminnelser, yttrade Rehnskiöld gäckande.

— Nej, tyvärr, brummade Gyllenkrook mellan tänderna.

— Hur sa' öfversten?

— Jag sa' att hans majestät gör som han behagar?

— Ja, och det är en stor lycka för oss, att hans majestät icke bryr sig om hvad papperskrigare mena, utan afgör allt själf, svarade Rehnskiöld, i det han steg till häst och aflägsnade sig.

— Men jag spår en olycka, icke minst för ers excellens själf, som nu är så kavater, därför att han har kungens gunst, mumlade Gyllenkrook efter honom.

... Kungens gunst! fortsatte han sin tankegång medan han sakta red framåt. Kungens gunst! Det är den alla fika efter. Och han delar ut den visserligen sparsamt, men likväl knappast med någon verklig urskiljning. Si Lybecker; si Lagerkrona! Ingalunda fältherrar, intet sinne för hären, bara för truppen. Bara ströfva omkring, sticka och skjuta och vinna småsegrar om till nytta eller ej, bekymrar dem föga. Men se det slår an på hans majestät... Intet sinne för folket. Uppoffrar till ingen fördel de bästa och oumbärligaste karlarne. Intet sinne för tågordningar, befästningar, förråder, rörelser. Bara bravera, vara lustig, skräna och slåss. Hur skola de då kunna leda härar? Men så ha de också grundligen misslyckats. De äro knappast värda att föra en skvadron under general Lewenhaupts befäl. Och dock stå de i lika hög gunst hos hans majestät som förut, under det general Lewenhaupt, efter den olyckliga affären vid Lisna får gå här utan befäl, och kallas »volontären» för det att han frivilligt följer med hären.

... Och Rehnskiöld, som dock icke är en fältherretalang ehuru jag icke tror i jämnhöjd med Lewenhaupt. Hur smickrar han icke kungen och underblåser hans våghalsigaste företag, blott för att bibehålla sig i hans gunst i stället för att hålla honom tillbaka! Jag förstår icke, hur han för sitt samvetes, för Sveriges skull kan göra så.

... Ja, kungens gunst, det är stjärnan till hvilken alla blicka, från den simplaste knekt till generalfältmarskalken. Och han låter sitt nådes ljus skina öfver rättfärdiga och orättfärdiga. Si Lybecker!

... I tjugu år gick denne under högstsalig aflidne kungen som simpel ryttmästare först vid Skånska Rytteriet och sedan vid Lif-Regementet. Men så blef hans majestät kung och därefter ilade Lybecker fram på lyckans bana med förvånande fart. 1703 blef han major. Året därpå öfverste-

löjtnant; året därpå landshöfding i Viborg; året därpå generalmajor; året därpå friherre och året därpå öfverbefälhafvare för hela finska hären. Jag tror det duger, jag!

... Och hur motsvarade han hans majestäts förtroende? Som ett nöt, som ett kräk, som den fegaste, dummaste pultron. Han fick kungens order att gå mot Petersburg, men vågade ej. I stället tog han sig för att eröfra en liten smörjfästning i Ingermanland. Där snappar han upp ett bref, skrifvet af ryske befälhafvaren, med innehåll att denne inom 24 timmar väntade en rysk här på 40,000 man, med hvilken han ämnade omringa och tillintetgöra svenskarne. Och Lybecker — o, sancta simplicitas! — han trodde det! Han anade icke att det var en list för att skrämma. Han sände icke ut kunskapare. Nej, han lät skrämma sig som det ömkligaste får. Sprang direkte ned till kusten, där svenska flottan låg och bad amiralen rädda honom och hans här. Amiralen mente att Lybecker skulle försvara sig. Nej, för Guds skull, icke försvara oss, bara rädda oss, svarade detta praktexemplar till svensk krigare. Och så gick hela tåget mot Petersburg, hvarvid kungen hade fästat så stora förhoppningar, alldeles om intet, tack vare Lybeckers nötaktiga feghet.

... Men tror någon att Lybecker därför sjönk i hans majestäts gunst? Åh, håll'inne! Kungen blef ond, men icke på Lybecker utan på — statskontoret, hvilket han med fog eller ej beskyllde för att Lybecker blef så sent färdig och så klent utrustad. Men för fanen, om han också blifvit aldrig så sent färdig och aldrig så klent utrustad, skulle han väl försvarat sig, då han en gång gifvit sig in på tåget. En annan sak är att undvika dåraktiga företag som nu denna stormning af fästningen Weprik. Ja, kungens gunst är en förunderlig ting! Si på Lagerkrona!

... Har han någonsin visat prof på fältherreegenskaper? En skränare är han, en skvallrare, en trätomakare, som brukar munväder i stället för pampen. Och dock står han högt i kungens gunst. Besynnerligt!... Han får order att besätta fästningen Starodub, Severiens nyckel, som antogs

innehafvas af vänskapligt sinnade kosacker. Rehnskiöld hade föreslagit Sparren, Roosen som ledare för expeditionen, men ingendera vinner kungens bifall. Så nämner han Lagerkrona, som dittills aldrig haft något betydligare krigsföretag sig anförtrodt. Och genast går hans majestät in därpå.

... Nå, Lagerkrona tågar i väg och kommer fram till fästningen. Portarne äro stängda. Han anhåller att bli insläppt. Anhåller! Har kungen någonsin anhållit? Han fordrar eller tager. Men Lagerkrona »anhåller». Öfverstarne fordra att man genast skall angripa. Men generalmajoren vill ej. Och därvid blef det, och hären stannade under natten utanför murarne.

... Men under loppet af samma natt inkasta ryssarne från andra sidan betydliga styrkor i fästningen.

Och då morgonen gryr äro alla poster besatta, rysk lösen, tre styckeskott, aflossas från vallarne och tillkännagifver för svenskarne att staden icke längre är i händerna på Mazepas vänskapligt sinnade kosacker utan i ryssarnes våld. Och Lagerkrona måste draga sig tillbaka och de förråder och förstärkningar, som kungen väntat i Starodub, skulle varit oss här till utomordentlig nytta, de kommo ryssarne till godo. Jo, det kallas att leda fälttåg, det!

... Hans majestät blef naturligtvis förbannad öfver Lagerkronas dumhet och oskicklighet. »Jag kan aldrig föreställa mig, att Lagerkrona bär sig så befängdt åt», sa' han just då han fick kännedom om förhållandet. Men sedan menade han, att Lagerkrona burit sig åt som en galning. Och det var nog det riktiga det.

... Men miste han kungens gunst? Visst icke. Lagerkrona stod där lika fast som förut. Och under tiden har Lewenhaupt fullkomligt förlorat den och går här som ett påhäng, utan befäl... »volontären». Ja, hans majestät är en underlig människa.

... Si på kansliherrarne Müllern och Grothusen. Båda lika trogna hans majestät, men den förre en sparsam, samvetsgrann människa, fast det måste medgifvas att han är litet tråkig och omständlig. Den senare, Grothusingen, en

glad och kvick läckergom, en slösare, fast han har ett underbart snille både i att kunna anskaffa — och använda pengar. Men hur han handterar dem? Åh, Gud bevare! Precis som hans majestät. Icke tänka på de fattiga styfrar, som måste tagas från vårt arma folk. Bara låna och skänka bort, vigilera och kasta ut utan tanke på, huru skulderna ökas. Men hans majestät tycker om honom. Hvad var det han sa i Sachsen, då Grothusen skulle redovisa för sextio tusen daler? »Tio tusen har jag gifvit ut enligt ers majestäts befallning. Det öfriga af mig förtärdt», skref

Grothusen. »Bravo!» sade hans majestät. »Den sortens redovisning tycker jag om. Den är kort. Då Müller skall redovisa bara för några tusen daler låter han mig läsa igenom långa ramsor. Då finner jag bättre Grothusens metod. ... Hvad skall man säga om slikt? Ja, hans majestät är en underlig människa.

Då Gyllenkrook kommit in i sitt tält, satte han sig ned vid sina kära kartor, uppfylld af dystra tankar angående den blifvande stormningen:

— Midt på ljusa dagen! Det skall väl vara ärofullare det än att öfverraska fienden i mörkret; men nog är det faen så mycket oförsiktigare... Men hans majestät

vill det, och då så... Och intet skydd för stegbärarne... Få se hur Rehnskiöld kommer att reda sig... Och våra kanoner ska mäkta hålla vallen ren!... Få se, få se... Lyckligt vore om så skedde. Men jag betviflar...

Gyllenkrook reste sig från fältstolen och gick några slag fram och tillbaka.

— Men hvad skall det tjäna till? Hvad skall det tjäna till! utbrast han häftigt för sig själf, medan han knäppte med fingrarna. — Icke skulle denna ryska besättning så mycket oroat oss. Men hans majestät vill slåss och tänker icke på hur mycket folk, gamla härdade, bepröfvade krigare, hvilka aldrig kunna ersättas, som kommer att förloras. Bara fäkta och fäkta, sak samma om det är till nytta eller ej. Bara slåss, hugga med pampen och låta kanonerna dåna. Kan aldrig vara stilla, aldrig lugn, aldrig tänka efter. Nej, nej. De tankarne blefvo nog icke de ljusaste... Fast nog tänker han. Går om nätterna fram och tillbaka och tänker, fast han ej vill låtsas därom. Men jag ser nog om mornarne, hur litet han har sofvit och hvad som kväljer honom, fast han alltid småler, hur svårt det än är och hur svårt han än känner det... Detta evinnerliga småleende! Det kan ju göra en galen. Det är som om hans majestät ginge i en dröm, mot ett mål, som vi andra dödliga icke kunna se. Men hvart vill han? Hvart vill han?

... Och nu har Mazepa — skön figur, den där svartögde, liflige kosackhetmanen! — nu har Mazepa, som skrutit af att möta oss i spetsen för en här på tjugu, trettio tusen man, kommit som en flykting med knappa två tusen. Och utan förråder. Alltid några munnar till att mätta, då man icke vet hvar man skall få proviant till sina egna. Men Mazepa har slagit an på kungen. Hans majestät är nöjd, alltid nöjd, hur sakerna än gestalta sig.

... Och nu har Mazepa inbillat honom, att det endast återstår en tio mil till Asien. Och dit vill han gå. Samma dag som Mazepa kom till lägret tillkallade han ju mig och befallde mig att göra mig underrättad om vägarne till Asien Jag sade:

— Asien är fjärran härifrån och alldeles icke på denna vägen till finnandes.

Men hans majestät trodde mig icke.

— Mazepa har sagt mig att gränsen icke skulle vara långt borta: därför måste vi gå dit, för att kunna säga att vi också varit i Asien. Just det som är utomordentligt måste vi utföra. Så hafva vi ära och beröm däraf, svarade han mig.

... Jag hade all möda att få hans majestät på andra tankar. Till sist måste jag vända mig till Mazepa och förehålla honom det vådliga att tala så till kung Karl. »Vår konung är icke att skämta med», sade jag till honom. »Hans majestät är en herre, som älskar äran och har lust att framtränga längre än kanske nyttigt är» ... Fattas bara att vi också gå till Asien! Jag tycker sannerligen för Gud, att vi äro långt borta från Sverige ändå.

Och Gyllenkrook kastade sig i kläderna på tältsängen, svepte kappan om sig och somnade.

Morgonen därpå ställdes regementet upp till stormning. En skog skilde svenskarne från fästningen, hvarför dess besättning icke kunde se hvad som förehades. På en gång bröto alla regementena upp för att från olika punkter anfalla fästningen. Hvart och ett medföljde stegbärare, som gingo i têten.

Lif-Regementet, vid hvilket löjtnant Kruse och kornett Buss befunno sig, marscherade bland de främsta och var liksom alla de andra rytteriregementena afsuttet. Hästar skulle endast ha varit till hinders.

Glad i hågen spetade Buss framåt i snödrifvorna. Så ung han än var, utgjorde detta likväl icke hans första drabbning. Vid Lisna under Lewenhaupt hade det gått hett till, så hett som kanske vid något föregående fältslag, men till sin harm och bedröfvelse hade svenskarne i villervallan måst draga sig undan. Där hade han fått sitt första eldprof. Men där var icke detsamma som här. Nu skulle han kämpa under kungens egna ögon. Nu skulle han utmärka sig. Nu gällde det, om han kunde ådraga sig hans majestäts uppmärksamhet.

— Sannerligen skall jag icke göra mitt bästa, tänkte han, där han marscherade i närheten af Kruse.

Snart fingo de sikte på fästningens murar. Öfversten för Lif-Regementet blef otålig. Det gick för långsamt. Bärarne som generades af de tunga stegarne kommo ingen vart. Skulle de framgå på detta sättet, blefve hela regementet nedskjutet innan det hunnit fram.

Han galopperade i väg till kungen, som red i spetsen för drabanterna.

— Ers majestät, sade han, det går för långsamt. Bärarne kunna icke hålla jämna steg med oss. Låt mig med Lif-Regementet söka storma en af portarne, innan stormstegarne resas. Kanske skall det lyckas oss att intränga i fästningen.

— Rätt så. Rätt så, svarade kungen. Försök! Det skall nog lyckas.

Öfversten ilade bort till sitt regemente.

— Hans majestät har gifvit order att vi skola söka storma en af portarne, innan stegbärarne hinna fram. Den där synes mig lämpligast, yttrade han till officerarne och pekade på en mindre port i muren, som såg ut att vara föga bevakad.

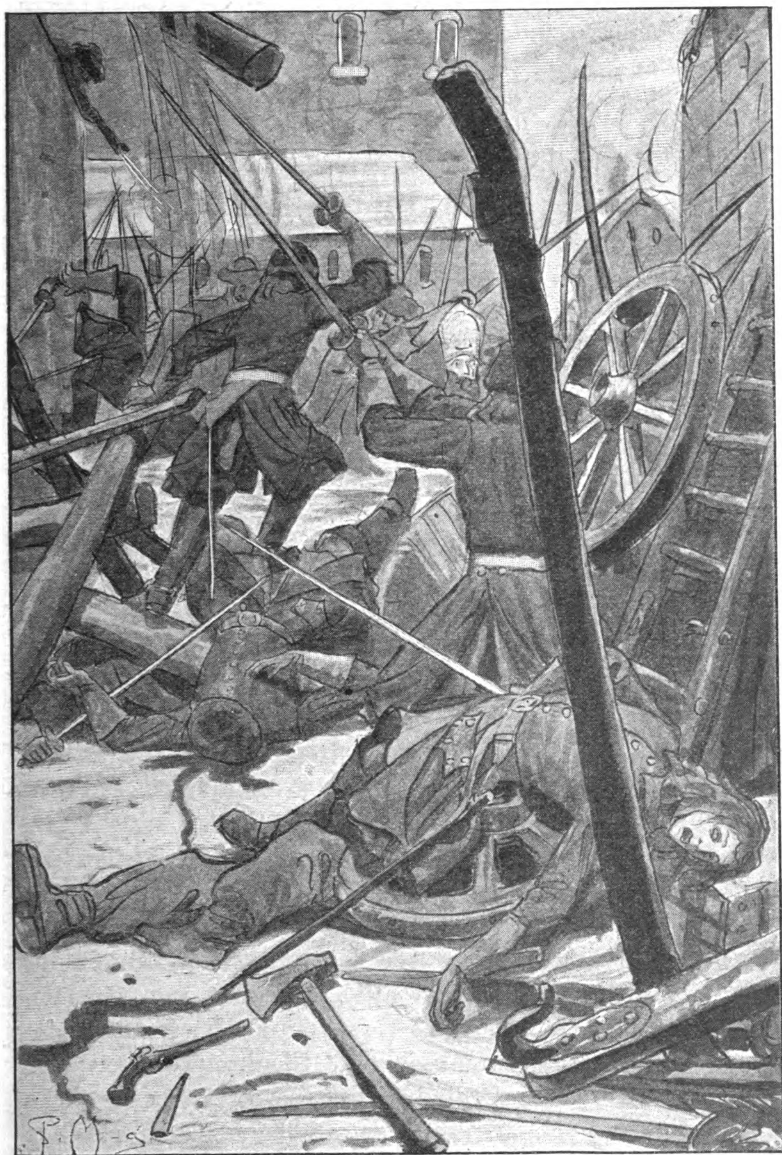
Fästningen med sina isklädda vallar, sina torn och hus reste sig för deras blickar. Här och där ofvan murarne stucko ryssmössor upp och kanonerna visade sina hotfulla mynningar.

Det svenska artilleriet hade blifvit uppställdt på tvenne mindre höjder. Nu började de spela. De ryska kanonerna svarade och snart var hela trakten höljd i tung krutrök.

— Nu är ögonblicket inne, tänkte öfversten för Lif-Regementet, och gaf order till språngmarsch.

Yxorna fram!

Lif-Regementet stormade an och hade snart med sina yxor sprängt portens lås. Soldaterna lyckades få upp porten på glänt. Innanför var en hel massa bråte: kärror, stenar bräder. De vräktes undan och en afdelning soldater, bland dem Kruse och Buss, lyckades tränga in. Men här mot-

togos de med hvinande gevärssalfvor. Kamrater föllo till höger och vänster. Mörkt var det som under natten. Värjhuggen haglade, kulorna pepo. Men steg för steg trängde de svenske framåt.

Nu började ryssarne en annan taktik. Från murarne nedkastade de bjälkar, stenar, sjudhett vatten. Det var som att befinna sig i helvetet, tyckte unge Buss, där han kämpade vid deras sida. Han hade blifvit skållad på ena kinden och en bjälke hade snuddat vid hufvudet, som dock någorlunda skyddades af den tjocka pälsmössan. Kruse själf hade fått ett hugg i vänstra armen, så att han måste föra den långa pampen med en hand. Man slogs på måfå. Ofta träffades vänner, och de bakomstående hade svårt att värja sig för de främres hugg, då de höjde pamparne öfver hufvudet.

Porten var för trång. För få svenskar kunde komma in där och de som lyckades blefvo nästan till sista man nedhuggna. Det var omöjligt att uthärda. Man måste draga sig tillbaka. Och när så de i porten kämpande hörde de utanför stående skrika att de svenska kanonkulorna slunto mot de isbelagda vallarne och slogo ned bland de svenska tropparne grepos de af förskräckelse och skyndade tillbaka i vild flykt. Kruse och Buss drogos med och ryssarne barrikaderade under segerskrän porten.

Öfversten svor och bannade. Men omöjligt. Det käcka Lif-Regementets karlar ville icke åter låta föra sig i elden, sedan de märkt att de blifvit beskjutna icke blott af fiendens utan äfven af sina egna kanoner.

Under tiden hade bärarne kommit fram med stormstegarne. Från två höjder susade svenskarnes kanonkulor mot den isbelupna vallen för att hålla denna ren från fiender, under det knektarne uppsatte stegarne. Men hvad var det den försiktige och omtänksamme Gyllenkrook hade spått? Kanonerna kunde ej förhindra ryssarne att i massor sticka upp hufvudena och nedskjuta de oförvägne, dödsföraktande bärarne. I hopar föllo de och kung Karl, som på afstånd åsåg stridens gång, måste erkänna inom sig själf, att Gyllen-

krook hade haft rätt och han själf galet. Upptänd af vrede och stridslystnad skyndade han i spetsen för drabanterna bärarne till hjälp.

Några få stegar hade emellertid kunnat resas och på dessa stormade svenskarne upp utan tanke på den nästan oundvikliga död, som mötte dem där uppe. Och den lät ej vänta på sig.

Liksom då Lif-regementets troppar bröto sig in genom porten, blefvo de på stegarne uppspringande knektarne mottagna af en skur af kulor, stenar och bjälkar krossade deras hufvuden och de öfverskjöldes af sjudande vattenmassor. De ledo förfärligt, men ville likväl icke gifva sig utan sökte oförskräckt tränga framåt. Några bland dem lyckades verkligen komma upp på vallen, men endast för att genast af den mångdubbelt starkare fienden blifva skjutna eller nedstörtade.

Då Lif-Regementet efter att fåfängt ha sökt tränga in i porten vek tillbaka, ordnade öfversten genast deras led och kommenderade åter till anfall. Men omöjligt. De raska knektarne, som annars aldrig veko tillbaka, kunde omöjligt förmå sig att än en gång storma porten och utsätta sig för en säker död. Förgäfves sökte öfversten på allt sätt uppmuntra dem, och då detta icke hjälpte svor han, hotade och slog dem med flata klingan af sin värja. Likaledes Kruse, unge Buss och de öfriga löjtnanterna. Intet hjälpte. Steg för steg veko de tillbaka för fiendens kulor och då de sågo att de andra tropparne, som försökt klättra upp på stegarne, äfven drogo sig tillbaka, ökade de farten och det hela tycktes arta sig till allmän flykt.

Nu kom kungen stormande med drabanterna. Han märkte genast att segern höll på att glida honom ur händerna.

— Svenskar! Svenskar! ropade han med en skyggt klingande stämma, som likväl hördes genom stridsbullret.

Soldaterna vände sig om och lyssnade.

— Svenskar! Svenskar! ljöd åter kungons rop.

Och då de hörde den välkända rösten och sågo hans enkla dräkt och af ifver flammande ansikte, blygdes de och stannade.

— Då kungen är här, vill vi åter gå mot fienden.

— Ja, ja. Är kungen här, vilja vi åter gå mot fienden, ropade de. Och de ordnade än en gång sina led.

Kungen hoppade af hästen. Stegarne togos från de döda bärarne och restes mot vallen under en skur af kulor. Svenskarne klättrade upp. En af de första var kung Karl uppe på bröstvärnet och hållande den tunga pampen med båda händerna högt öfver hufvudet stormade han likt en krigets Gud löst mot fienden.

Som genom ett underverk undgick han att blifva skjuten. Hans väldiga hugg hveno till höger och vänster och för hvarje stupade en ryss med blodig panna. Soldaterna följde kungen tätt i spåren, och då de hunnit upp honom, bildade de, utan att han själf märkte det, nästan en ring omkring honom för att skydda honom mot fiendens kulor och hugg.

Allt fler och fler svenskar skyndade upp för stegarne. Ett par regementen hade redan hunnit upp på bröstvärnet och ilade kungen och sina kamrater till hjälp. Ryssarna, som på afstånd så kraftigt motstått svenskarnes angrepp, kunde nu icke längre i striden man mot man uthärda deras hugg. I vild flykt veko de tillbaka och störtade ut genom några portar på fästningens andra sida. Många kommo lyckligt ut, men många blefvo i den förfärliga trängseln kastade till marken, trampades af vänner och fiender och blefvo ett värnlöst byte i de segrande svenskarnes händer.

Dessa gåfvo ingen pardon. Fångar ville de ej ha. Hvad skulle de med dem till. Alltid några munnar mera att föda, då de själfva hade det så knappt om brödet att de halfsvulto. Att använda dem till utväxling af svenska fångar? De kände kungens motvilja mot allt hvad utväxling hette, hufvudsakligen grundad på hans förakt för dem som läto sig tagas och icke hellre kämpade till döds, och ville därför ej gifva ryssarne pardon. Därtill kom hatet mot dem och ursinnet öfver deras beständiga ströftåg, hvarunder de lömskt gång på gång nedgjort fåtaliga svenska troppar. Ingen pardon! Ingen pardon! skreks öfverallt, medan de kallblodigt körde pamparne i ryssarnes pälsklädda bröst.

Då de öfriga regementena märkte att segern började luta till de svenskes sida, hade ett par af dem gått omkring fästningen för att afskära ryssarne en förmodad flykt. På afstånd sågo de de långa raderna af flyende ryssar, som ringlade sig ur fästningsportarne. Visserligen kommo de något sent, men likväl tillräckligt tidigt för att genskjuta några hundratal och nedgöra dem.

Kanonerna hade tystnat, men i den vackra vinterdagen ljödo svenskarnes hurrarop, officerarnes klingande kommandorop, ryssarnes böner om nåd och förtviflade ångestskrik. Unge Buss kämpade med af glädje tindrande ögon. Trots den skarpa kölden kände han sig genomhet i hela kroppen och en klar rodnad glödde på hans kinder. Med egen hand hade han stuckit ned en tre, fyra ryssar. Han försökte så mycket som möjligt hålla sig i närheten af kungen. Då och då kastade han en förstulen blick på denne för att se om han gaf akt på honom. Men det gjorde tyvärr icke kungen. Han hade nog att freda sig från sina egna motståndare, där han befann sig midt i stridshvimlet. Då trängde en halfkväfd svordom från unge Buss läppar och med förnyad ifver högg han in på fienden.

Redan i början hade löjtnant Kruse fått syn på fästningens kommendant, med hvilken han, då han på kungens uppdrag red till fästningen för att underhandla, hade samtalat. Han kände godt igen honom och ansträngde sig af alla krafter för att komma honom in på lifvet. Men det var allt för tjockt med ryssar mellan honom och kommendanten och mer än en gång höll han på att blifva ihjälstucken eller snafva på lik, medan han sökte tränga sig inpå honom. Han tänkte på kungens ord: Lilla kommendant, du skall hänga! Det eggade honom, ty han trodde att kungen skulle tycka synnerligen mycket om, ifall han lyckades tillfångataga kommendanten, som vågat trotsa den store svenske Karl. Ändtligen var han honom in på lifvet. Med några raska hugg klöf han skallarne på ett par närstående ryssar, sprang fram, grep kommendanten bakifrån

om lifvet, just då denne måttade ett hugg mot en svensk officer, och kastade omkull honom.

— Lilla kommendant, du skall hänga! Lilla kommendant, du skall hänga! mumlade Kruse medan han och motståndaren tumlade om på marken.

Så ropade han till sig några soldater:

— Detta är fästningens kommendant, hjälp mig att hålla och afväpna honom!

Soldaterna skyndade till, pistoler och värja rycktes från kommendanten och han var fången.

Striden var slut. Svenskarne hade förnämligast tack vare kungens eget ingripande segrat och fästningen var i hans våld.

Men hård hade striden varit. Den snöklädda marken både innanför och utanför vallen betäcktes af öfver tusen stupade svenskar, döende och döda. Mer än en general tyckte att denna lilla struntfästning, hvars betydelse var synnerligen omtvistad, kostat alldeles för mycket blod. Om det blott kunde ersättas! Men huru skulle detta ske långt bort från Sverige i vilda ödemarken. Och tsaren nalkades med en stark här. Sannerligen man hade råd att i onyttiga om ock aldrig så ärorika segrar försvaga hären!

Kungen märkte deras dolda tankar. Hans nyss så flammande glada blick mulnade och han låtsade icke se de hopar af döde och döende svenska soldater som lågo rundt omkring honom.

Han vinkade en af de högre officerarne till sig.

— Låt undersöka fästningens förråder och lägg beslag på kanonerna! yttrade han.

Officeren skyndade bort.

Nu ansåg Kruse ögonblicket vara inne. Han närmade sig kungen och anmälde att han lyckats taga fästningens kommendant till fånga.

Kungens blick ljusnade.

— För honom till mig! befallde han kort.

Kruse begaf sig i väg för att hämta sin fånge.

— Nu skall du hänga, lilla kommendant, tänkte han glad i hågen.

Med bakbundna armar men stolt blickande omkring sig framfördes kommendanten. Kruse öfverlämnade hans värja till kungen.

Lös banden! befallde kungen så fort han fick se fången.

Banden löstes. Kommendanten lade tyst armarne i kors öfver bröstet och blickade kung Karl fast in i ögonen.

— Nu skall han hänga, tänkte de svenske officerarne.

— Kommendant! — yttrade kung Karl i det han stod och vägde fångens värja i handen — ni har uppfört eder som en tapper och hederlig krigsman och fastän ni är min fiendes, tsarens, undersåte, skattar jag er dock som en ärlig man. Som utmärkelse och till belöning för ert visade mod återgifver jag er härmed er värja.

Allmän förvåning bland de svenske officerarne, hvilka mindes kungens ord, men likväl nu icke kunde underlåta att tycka att kung Karl handlat synnerligen präktigt.

Kommendanten mottog rörd värjan och kysste till tack kungens väderbitna och icke alltför rena hand.

— Det var tusan! Det hade du nog ej trott? mumlade unge Buss till Kruse.

— Nej, sannerligen jag det gjort.

— Snart blir det nog din tur att kallas inför hans majestät. Jag undrar hvad du kommer att få.

— Jag vet ej. Kanske rent af uppsträckning.

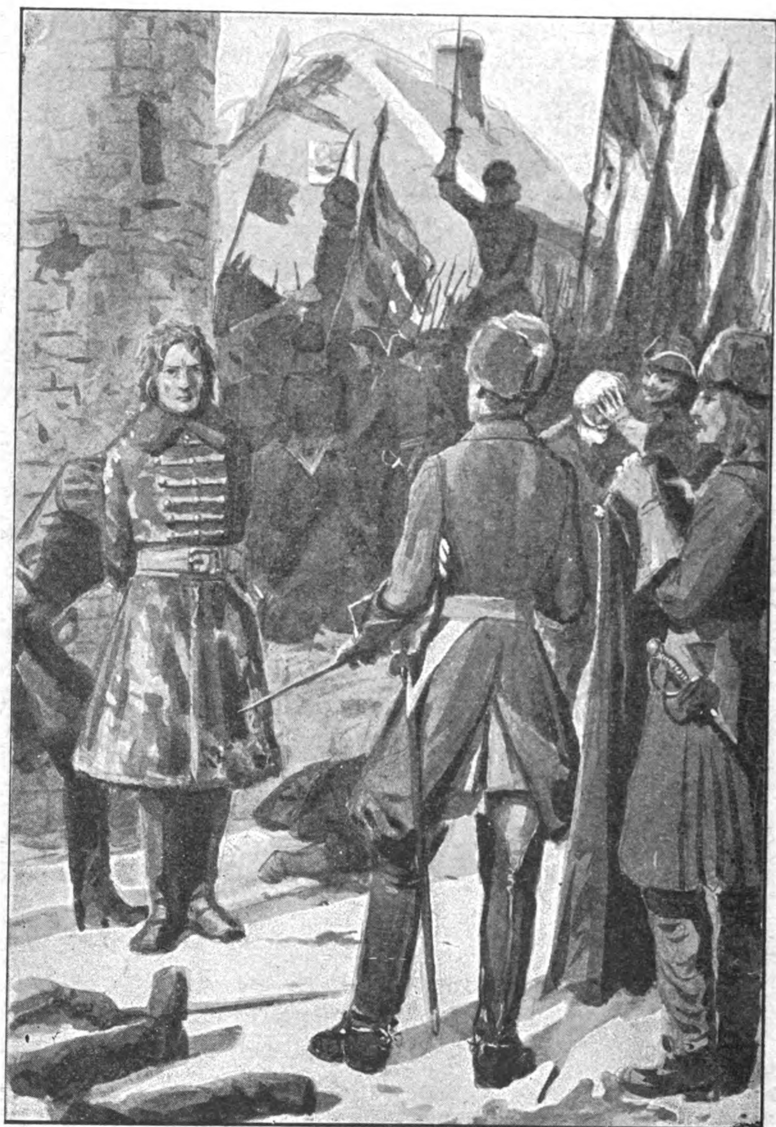
Nu vinkade kungen Kruse till sig.

Denne hörsammade genast men icke utan en viss oro i sitt hjärta.

— Löjtnant Kruse — yttrade kungen — ni har gjort en synnerligen god och viktig fångst och dessutom synnerligen utmärkt er i striden. Som uttryck af mitt välbehag har ni därför att vid återkomsten till lägret lyfta en summa af två hundra daler.

Kruse tackade och drog sig tillbaka till Buss.

— Du är lycklig du, hviskade den senare. På dig har hans majestät gifvit akt. Men mig, som kämpade nästan

under hans ögon, bevärdigade han ej med en blick. Jag får hvarken komplimanger eller daler.

— Lugna dig du. Din tid kommer nog också. Det skall endast egga dig att söka utmärka dig.

— Ja, vid mina fäders blod, det skall jag göra.

— Bravo!

Kruse nickade åt kamratens ungdomliga entusiasm.

— Men innan dess borde du allt se till de där stygga skrubbsåren, som du har på kinden och i pannan, återtog Kruse.

Då ryckte unge Buss på axlarne, smålog och ropade som han hört kungen säga:

— Lappri! Lappri! Hans majestät skrattar åt slika bagateller.

— Sakta i backarne min gosse. När du blir lika härdad som hans majestät, kan du också skratta åt »slika bagateller». Men till dess är det nog bäst att du sköter om dina sår, annars kan du lätt få kallbrand i dem och kommer aldrig att utmärka dig och blifva en värdig ättling af dina fäders blod. Nu är du blott en rödkindad pilt; men vänta ett par år, tills du legat ute i köld och snö, fukt, regn och brännande sol och din kropp blifvit härdad till en järnbit, då kan du också som kungen åt allt vidrigt och svårt, åt alla smärtor och umbäranden ropa: Lappri! Lappri! Bagatell!

Buss fann rådet godt och gick att uppsöka en fältskär för att få sina sår tvättade med snö, besmorda med salvor och förbundna.

Efter stridens slut hade soldaterna plundrat. Men ringa byte fanns. Det värdefullaste tyckte de vara de fallna ryssarnes varma pälsjackor och präktiga stöflar. Dessutom passade de på att tömma alla kulpungar och kruthorn de kunde komma öfver för att därmed öka sitt ringa förråd. En del funno väl en mängd saltadt kött och grofva brödkakor, hvaraf de gjorde sig en god måltid. Några tunnor wodka hittades äfven och några af svenskarne började berusa sig. Men en officer som kom tillstädes och märkte det

gaf dem en ordentlig skrapa och sörjde för att brännvinet i små kvantiteter lika delades ut till så många som möjligt. Först hade dock regementsprästerna fått sin del däraf för att därmed gå omkring och gifva döende nattvarden. Man hade intet vin, och därför fick man välsigna den starka drycken, låta den föreställa Kristi blod och därmed fukta deras läppar.

En fänrik sprang fram till kungen med en bägare wodka. Kungen luktade på det, rynkade så ögonbrynen och slog ut alltsammans i snön. Däremot höll han väl till godo med en dryck vatten och några tämligen nybakade bröd, som en officer bjöd honom. Han tog ett par kakor, bröt dem midt itu, behöll själf en bit och räckte de öfriga delarne stillatigande till officeren och några generaler som stodo kring honom.

Sedan det ringa bytet: några hundra säckar mjöl, en del tunnor med salt kött samt en hjord nötkreatur, blifvit hopsamladt, gafs på eftermiddagen order till uppbrott. Trummorna gingo, regementena ordnade sina led, musiken spelade, fanorna höjdes och tåget mot det en mil därifrån belägna Gadjatj begynte. I spetsen red kung Karl med drabanterna.

Den mulna vinteraftonen begynte skymma. Solen som likt en dunkelröd skifva hängde strax ofvan grantopparne och färgade de mörka molnen blodröda med gyllene kanter, sjönk allt mer och mer och skuggorna begynte falla tunga och svarta öfver snöfälten.

Förbi stupade och döende krigare gick regementenas marsch. Mången braf soldat vände sig om i ledet och nickade ett sista farväl till en fallen kamrat.

— Kommer jag någonsin hem och bort från detta elände skall jag nog söka upp din kvinna och dina barn och säga dem, att du fäktat som en god soldat och stupat med ära för din kung och ditt fosterland.

Så vände han blicken mot norr, där polstjärnan svagt började tindra fram och det var nästan som om en suck trängt sig fram ur den väderbitne krigarens bröst vid tanken

på hur ovisst det vore att han någonsin mer skulle återse hemmet och de sina, men hur säkert att han en gång, kanske redan i morgon dag, skulle ligga som kamraten i snön och hans ben förmultne i Ukrajnas jord.

Då regementena mot kvällen återkommo till Gadjatj och kungen red genom leden, tackande dem för visadt mannamod, vände sig unge Buss till Kruse:

— Jag tycker kungen ser dyster ut, menade han.

— Ja, jag tycker så med. Han tänker väl på striden.

— Men det var ju en seger och fästningen intogs.

— En seger, ja. Men till hvad nytta? Kungen ville roa sig. Han har tråkigt i ensamheten. Men hans nöjen bli något dyra. Hur mycket ha icke dessa tåg till Gadjatj och Weprik kostat oss! Tio tusen man, en tredjedel stupade, resten förfrusna eller krymplingar. Det är därpå han tänker och därför smakar segern honom malört.

Sedan trupperna voro aftackade, begaf sig kungen till sin bostad, träslottet som liknade en torparstuga. Strax efter det han kommit hem, inträdde hans gamle gråhårige lifbetjänt, taffeltäckaren Hultman, bredde ut en liten duk på det simpla träbordet och satte fram en smörgås och en skål getmjölk. Kungen åt under tystnad, medan Hultman i stram hållning stod vid dörren.

Då kungen slutat och började gå fram och tillbaka på golfvet med händerna på ryggen, yttrade Hultman:

— Det har kommit depescher från Sverige, medan ers majestät varit borta. De ligga där på bordet.

— Tack. Jag skall titta på dem sedan.

Hultman försvann, och kungen kastade sig i kläder och stöflar, utan att tvätta bort krutröken från ansiktet, på den enkla bädden. Han drog ned skinnmössan öfver hufvudet och slöt ögonen.

En stund låg han så. Därpå reste han sig häftigt, satte sig ned vid bordet och började genomgå depescherna.

Det dystra uttrycket i hans ansikte hade försvunnit. Vid första depeschen han genomläste, återkom småleendet

gäckande, nästan ironiskt. Så fann han ett bref från systern Ulrika Eleonora. Det lyste till i hans stora blå ögon och han studerade uppmärksamt episteln.

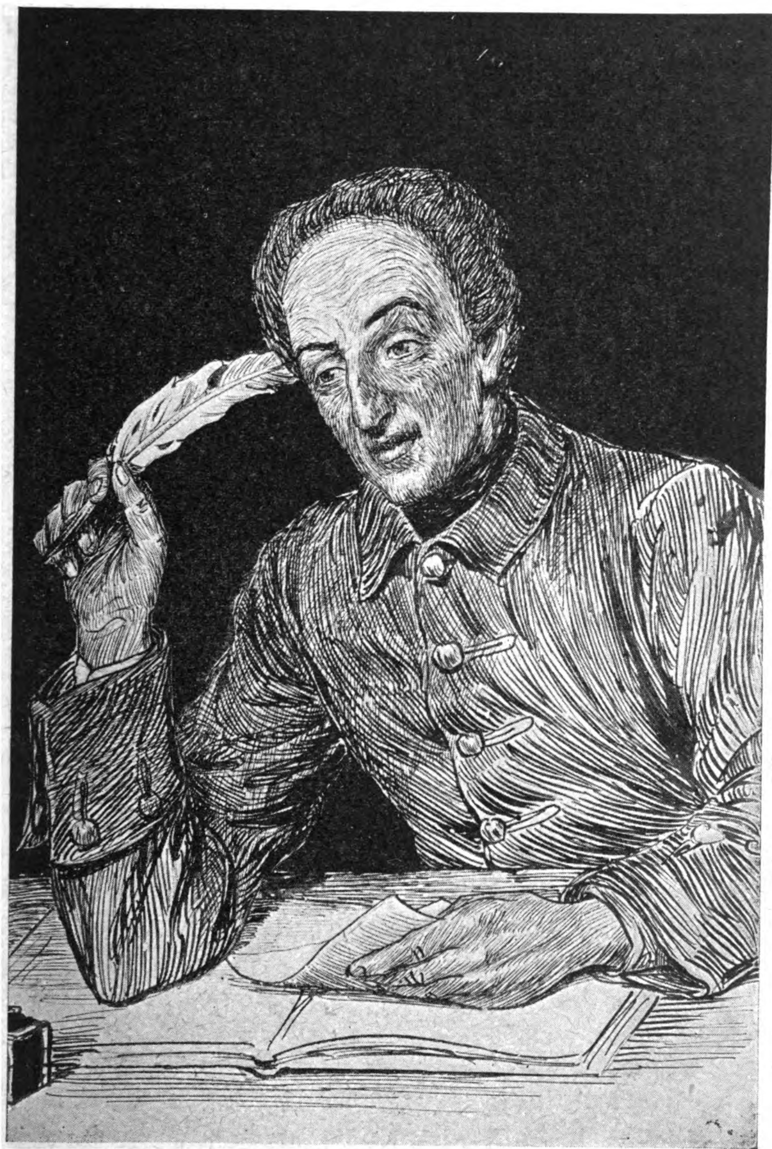
Då han slutat gick han åter några slag fram och tillbaka. Så slog han sig åter ned vid bordet, slog upp bläckhornet och tog fram ett papper för att besvara systerns bref.

En stund satt han och tuggade på pennskaftet. Han ref sig i de glesa lockarne bakom örat, medan gång på gång en grimas drog öfver det krutsvärtade, väderbitna ansiktet. Så började han med sin otympliga, svårlästa stil skrifva i de sirligaste ordalag:

Durchleychtigste Princess aldra nådigsta Kiärsta Syster.

Min hiärtans aldra kiäresta Syster iagh veet intet på hvad sätt iagh skall finna ordh at afläggia min underdånigsta tacKsegelse för så oförliKneligh nådh som min hiärtans Syster migh stadigt bevisar fast iagh så ofta och länge försummat at giöra min underdåniga upvaktningh och at svara på Mon Coeurs aldraKiäresta och Nådigsta brefv...

... Här wedh Arméen står bra nog til, fast iblandh här förfallit några fatiger, som wanliga äro, när fienden är i nägden, dhessutom har dhenna winter varit mycket Kall så att kiölden nästan tyckts vara owanligh så att åhtskilliga både af fiendens som ock wårt folk under stundom frusit till döds eller ock mist något af händer och fötter eller ock näsan, men medh allt detta så har denna winter ändå warit en rolig winter, ty ehuruwäl någre warit olyckliga, som olyckan har råkat, så att dhe blifvit skadda af dhen sKarpå kiölden, så har man ändå hafft dhen förnöjelsen at tidh effter annan altidh funnits något tidsfördrif i dhet dhe Swänske Partierna esomofftast hafva hafft små Actioner medh fienden och gjort fienden afbräck ehuruwäl fienden understundom stulit sigh till fångar och alenast en gång tagit ett helt tyskt Dragonregemente men dhe swänsKe partier hafva giort åtskilliga infall på Ryssarnes Regementer och föriagat dhem ifrån dhen ena orten till dhen andra

jagh måste nu sluta och recommenderar migh i mon Coeurs ouphörliga nådh som är intill min dödh.

Min hiärtans aldra Kiäraste Systers
Underdånigst trognesta Broder
och tjänare
CAROLUS.

Då kung Karl med mycken möda hade slutat denna epistel kastade han sig med kläderna åter på bädden, drog ryttarkappan öfver sig och somnade.

KAP. III.

Din eländige kaftanafskärare och tsariske skurk.

ring ett ohyfladt träbord, vid hvilket en gammal maläten skrifvare med plirande ögon och röd näsa satt och skref, var en skara zaporogiska kosacker församlad. Några sutto, andra stodo, alla hojtade, skreko, vrålade, dunkade hvarandra på de starka ryggarna eller de tjocka magarne och upphäfde dånande skrattsalfvor, så att marken gungade. Mustiga uttryck och ordalag klingade i luften.

Ett svarsbref skulle uppsättas till ryske tsaren med anledning af en epistel från denne, hvari han kallade de zaporogiske kosackerna ett röfvarpack och hotat att krossa och utrota dem, om de gjorde uppror och slöte sig till svenske kungen.

— Har du skrifvit: Din liderliga fyllkaja? frågade höfdingen Ilja Wassiljewitsch och fattade skrifvaren Lukaschka i ryggen.

— Ha, ha, ha!... Din liderliga fyllkaja! Det var en utmärkt titel, hördes ett vrål från zaporagerna.

— Nej! Din dreglande, skabbiga hund, är bättre, ropade en annan.

— Din lusige timmermanshuggare!

— Din eländige skäggafklippare!

— Din djäfvulske kaftanafskärare!

— Din tsariske skurk!

— Är det skrifvet? Är det skrifvet? vrålade de om hvarandra.

Lukaschka ref sig i hufvudet och präntade sedan med stora bokstäfver på ett groft papper:

— Stormäktigaste Tsar och Herre!

Så höll han upp ett ögonblick och funderade.

Men Ilja Wassiljewitsch, som var litet läskunnig, lutade sig öfver honom och granskade uppmärksamt bokstäfverna. Plötsligt blef han eldröd öfver sitt feta ansikte och såg sig kring med blodsprängda ögon.

— Vet ni hvad den eländige skrifvardrängen har präntat på papperet?

— Nej! skreko de församlade.

— Han har skrifvit: Stormäktigaste Tsar och Herre.

— O-u-h! vrålade zaporogerna.

Och höfdingen Ilja Wassiljewitsch gaf skrifvaren en dundranda örfil, så att han föll till marken och svimmade af.

Då Lukaschka åter vaknat och rest sig på benen, var det med darrande knän han satte sig vid bordet.

— Du trodde icke jag kunde läsa. Men det kan jag och jag råder dig att icke skrifva annat än hvad här säges. Förstår du det, din skrifvarelump, röt Ilja Wassiljewitsch och knöt sin breda näfve framför Lukaschkas röda näsa.

Lukaschka tog ett nytt papper och satte pennan därpå.

— Skrif nu som jag dikterar!

Skrifvaren skref.

— Läs nu upp hvad du har skrifvit.

Och Lukaschka läste med darrande stämma:

— Din liderliga fyllkaja! Din dreglande, skabbiga hund och tsariska skurk!

— Bravo! Då kunna vi fortsätta.

Och Ilja Wassiljewitsch dikterade under de andres hejdlösa skrattsalfvor.

»Du skrifver till oss och säger att vi skola underkasta oss ditt välde och du hotar att krossa och utrota oss, om vi göra uppror och sluta oss till svenske kungen. Dåraktige narr! Vi hafva aldrig varit under ditt välde. Vi äro ett fritt folk, som själfva välja sin höfding och lyda endast våra egna lagar. Måtte du veta och förstå det, du tsariske skurk och svanslöse hund!»

— Ja, ja! Måtte du veta det, du tsariske skurk! vrålade mängden.

Skrifvaren Lukaschka bet sig i läppen och slog ned ögonen. Rodnaden steg på hans lilla rynkiga ansikte, som liknade ett torkadt äpple, men han vågade ingenting säga, utan fortsatte att skrifva efter Ilja Wassiljewitsch diktamen.

»Du kallar oss ett röfvarpack. Ja, vi äro röfvare, steppens frie söner, som taga hvad vi behaga och äro fruktade vida omkring. Och kommer du hit, du eländige timmermansdräng, så skola vi kläda af dig dina paltor och gifva dem åt hundarne, att de må besmutsa dem och sedan skola vi rulla dig i tjära och fjäder, doppa dig i den gyttjigaste graf och sända dig hem till ditt land igen, att dina män och kvinnor må se hvad du är för en underlig fågel och spotta på dig.»

— Ha, ha, ha! Att dina män och kvinnor må se hvad du är för en underlig fågel och spotta på dig, instämde skrattande de öfriga.

»Du skabbige, svanslöse hund! Kommer du hit och vill klippa vårt hår och skägg, skola vi skära af dig både näsa och öron och mera till. Vi skola binda dig och piska din nakna rygg med läderremmar så att ditt blod skall flyta och du skall vråla af smärta och bedja om nåd och för-

skoning. Ty vi äro icke att leka med, vi zaporoger, och snart skola vi tillsammans med den svenske Karl låta våra kulor och svärd hvina om öronen på dina eländiga ryssar.»

— Ja, våra svärd och kulor skola hvina! ropade de andra zaporogerna och skakade bullrande sina vapen.

Det ryste till i Lukaschkas kropp, men han fortsatte att skrifva.

»Och så säger du, att du till bevis för din bevågenhet — ha, ha, ha! — sändt oss sextio tusen gyllen. Godt, vi erkänna att vi mottagit det. Men dessa penningar har du, din tsariske skurk, röfvat från en zaporog och därför äro de ej en gåfva utan ett rof, som du orättvist tagit från en af våra landsmän och därför ha vi ingen skyldighet att återlämna dem, ej heller tacksamhet att hysa mot dig, utan vi behålla dem helt enkelt. Begriper du det, din sjudubbelt enfaldige narr?»

— Ja, vi behålla dem, skrek mängden.

— Men — vågade skrifvaren Lukaschka invända — dessa penningar gåfvos ju endast under villkor af att hjälpa tsaren.

— Håll din käft, skrifvarelump! röt Ilja Wassiljewitsch och höjde handen.

Lukaschka sänkte hufvudet och teg.

»Och nu vet du, hvad vi zaporoger tänka om dig och ditt hot», fortsatte Ilja Wassiljewitsch. »Och kom icke hit med dina ryssar, det råda vi dig till, ty då skola vi hugga dig i stycken och kasta bitarna för hundarne.»

Då Lukaschka under Ilja Wassiljewitschs vaksamma öga hade afslutat brefvet, yttrade denne till honom:

— Sätt nu under: Ilja Wassiljewitsch, zaporogernas höfding».

Lukaschka gjorde så, hvarpå några af de förnämste trädde fram och satte sina bomärken därunder.

Brefvet var nu uppsatt och undertecknadt; det återstod endast att utse den, som skulle frambära denna skrifvelse till tsaren.

— Detta är ett mycket ärofullt uppdrag. Det hedrar sin man och han får därigenom rang af utomordentligt sändebud. Du, Dmitri Andreitsch, kanske du skulle vilja åtaga dig det? yttrade Ilja Wassiljewitsch.

Men Dmitri Andreitsch betackade sig för den farliga färden.

— Du gör mig en stor ära, Ilja Wassiljewitsch, en utomordentligt stor ära, yttrade han, i det han lätt bugade sig. Men hur gärna jag än skulle vilja åtaga mig detsamma, fruktar jag dock att jag icke kan.

— Hur så? frågade Ilja Wassiljewitsch.

— Jo, vårfisket pågår nu som bäst. Om jag skulle lämna det, har jag ingen annan att sätta i mitt ställe och jag skulle få svälta hela sommaren. Nej, jag föreslår Jeroschka; han har sin bror, som han arbetar tillsammans med.

Men äfven Jeroschka undanbad sig så mycken ära under höfliga undanflykter.

— Än du, Nazarka?

— An du, Gurko?

— Än du, Stefan Iwanowitsch?

Men både Nazarka och Gurko och Stefan Iwanowitsch undandrogo sig.

— Hvad? Man skulle kunna tro att I ären rädda för den eländige tsaren, ropade höfdingen Ilja Wassiljewitsch och rynkade ögonbrynen.

— Nej, nej! Hur kan du tro något sådant! Men vi kunna omöjligt komma ifrån, bedyrade de förslagne. Kanske skrifvaren Lukaschka vore lämplig att åtaga sig verket?

Det glänste till i skrifvarens små lömska ögon. Ilja Wassiljewitsch kastade en förstulen sidoblick. Han märkte ljusblinken och han anade dess betydelse.

— Hur! sade han. Skrifvaren Lukaschka tror jag är nödvändig här. Vi måste äfven sätta upp bref till den svenske kungen och besvara hans skrifvelser. Lukaschka kunna vi därför ej undvara. Jag skall emellertid tänka på saken och fundera ut något lämpligt sätt. Ty att tsaren skall ha skrifvelsen för sina ögon, det har jag svurit på.

Skrifvaren Lukaschka kördes bort, woodka och bägare togos fram och zaporogerna, som voro lika vilda kämpar i dryckjom som i strid, slogo sig ned kring bordet.

Då skrifvaren kommit ur sikte, knöt han sin skrumpna näfvar mot dem och mumlade:

— Vänta ni, skränande okunniga vilddjur, till dess jag kommer bort från ert förbannade land, där jag nu hålles som fånge. Ni måste ha någon, som kan sätta upp skrifvelser åt er kantänka. Ty därtill ären I för dumma djur, allihop. Men vänta ni, då jag slipper härifrån! Då har jag allt åtskilligt att berätta för min herre, den store och mäktige tsaren. Jag skall tala om hur många i ären. Jag skall berätta för honom om alla edra hemliga gömställen och dolda gångar. Och om han icke sänder hit en väldig krigshär och förgör ert usla släkte, vill jag icke taga i en penna eller längre lefva. Ni öfvermodiga skräflare! Er stam skall utslätas från jordens yta, I skolen allesamman sändas långt bort till det kalla och öde Sibirien och i fruktansvärda marter skolen I vrida edra lemmar. Det skall bli lifsmålet för den förhånade skrifvaren Lukaschka.

Skrifvaren gick till sin hydda, där han gjorde upp en eld för att i askmörjan steka litet fisk.

Men kring det ohyflade träbordet sutto zaporogernas förnämste, skräflande, skrattande, bullrande, röda i synen af inmundigad woodka.

Ilja Wassiljewitsch vinkade Dmitri Andreitsch till sig.

— Dmitri, min vän, sade han, nu vet jag, hur jag skall få brefvet i tsarens händer.

— Och hur tänker du göra?

— Du skall resa.

— Jag!

— Ja, just du.

Dmitri Andreitsch såg ytterligt häpen ut. Så hade han icke tänkt sig gåtans lösning.

— Men jag sade dig ju... började han urskulda sig.

— Bah! Hvem har sagt att du skall resa ända fram. Jag förstår nog din oro och jag medger att färden kan få en obehaglig afslutning, om icke framlämnaren af brefvet är långt borta sedan tsaren brutit det.

— Men hur vill du då, att jag skall bära mig åt?

— Jo, du beger dig i väg med brefvet. Då du kommit till vårt lands yttersta gräns söker du rätt på någon enfaldig kosack, som mot en stor penningsumma är villig att rida till tsaren med brefvet och framlämna det. På samma gång kan du säga honom, att han icke behöfver vänta på svar utan kan ge sig iväg tillbaka genast, så snart han uträttat sitt ärende. Det skulle ju kunna vara möjligt, att han lyckas undgå tsarens vrede, i annat fall kan ju ingen hjälpa det. Men det är nödvändigt att tsaren får kännedom om brefvet. Min själ gläder sig på förhand åt den ursinniga min han kommer att göra, då han får syn på öfverskriften... Kosacken ger du två hundra gyllen och lofvar honom lika mycket, då han är tillbaka efter välförrättadt ärende. Du skall få dem af mig i afton, och tidigt i morgon beger du dig i väg. Är du villig till det?

— Ja, Ilja Wassiljewitsch, svarade Dmitri Andreitsch.

— Och på hemvägen bör du taga en omväg åt Poltawa till. Jag har genom spejare förnummit, att svenske kungen med sin här skulle vara i antågande till de trakterna. Träffar du på ryssar, skall du svära och bedyra att du och vi alla äro deras vänner och hjärtligt hata svenskarne. Och du skall samtidigt försöka utforska, hur långt dessa hunnit på sitt tåg.

— Ja, Ilja Wassiljewitsch, det skall jag göra, och i morgon begifver jag mig i väg, blott jag dessförinnan får de tvåhundra gyllen.

— Dem skall du erhålla.

Och Ilja Wassiljewitsch drack Dmitri Andreitsch till.

Det var en dag på eftervintern i början af mars. Snön började smälta på bergen och stepperna och luften blef varmare. Den strida Dnieperfloden, vid hvilkens utlopp i Svarta Hafvet zaporogerna voro bosatte, steg, och forsarne brusade vilda bland de klippiga stränderna.

Mellan dessa forsar och vattenfall lågo en mängd öar, större och mindre, kastade, och det var på dessa de zaporogiska kosackerna slagit sig ned. Platsen var i många hänseenden ypperlig för dem. Genom Dnieperflodens häftighet och många klippgrund voro öarna nästan otillgängliga för alla främlingar. Endast zaporogerna själfva kunde och vågade med hästarne simmande bredvid de lätta farkosterna sätta öfver de skummande vattnen.

Mest lefde de af fiske, jakt och ströftåg. Allt rof som togs fördes samman till en plats och fördelades sedan lika mellan medlemmarna. Höfdingen valdes och afsattes efter mängdens godtycke. Endast få kvinnor, och i så fall merendels röfvade under ströftågen för att sedan säljas som slafvinnor åt turkar eller tartarer fingo vistas på öarna. Den zaporog, som ingick äktenskap, blef förskjuten ur förbundet. Men på det att icke stammen skulle dö ut, upprätthölls folkmängden med röfvade gossebarn. Fruktade voro zaporogerna af de närboende folken både i anseende till deras mod och stridsfärdighet, och i synnerhet voro de skickliga skyttar. Allt som oftast begåfvo de sig ut på ströftåg antingen till sjös eller till lands, men däremellan tillbragtes, utom med arbete för lifsuppehället, tiden med spel, .dryckenskap och inbördes slagsmål.

Det var en präktig samling starkt byggda, bredskuldrade män, med väldigt, svart eller mörkbrunt skägg, som sutto bänkade kring det ohyflade träbordet. Allesamman voro iklädda dräkter af det mest fantastiska slag. Somliga

buro smutsiga fårskinnspälsar, andra långa klädesrockar, rikt prydda med broderier af snören eller metalltrådar. I öronen hängde vackert glänsande mynt och äfven dräkterna voro besatta med sådana. Hvarenda man utgjorde en hel arsenal af vapen: knifvar, yxor, långa krokiga dolkar, huggvärjor, pistoler, de flesta instuckna i det breda bältet kring lifvet men andra här och där i kläderna och stöflarne.

Alla skrattade, skreko och grälade om hvarandra medan de berusade sig af wodka.

Då hördes plötsligt Jeroschkas bullrande basröst:

— Flickan är min, säger jag dig.

— Nej, min är hon, svarade den brunhårige Nazarka häftigt.

Jeroschka spände sina svarta, stickande ögon i honom.

— Hvad vågar du säga! Min är hon, ropade Jeroschka och slog på dolkfästet.

— Hvad är det de gräla om? frågade Ilja Wassiljewitsch, som efter samtalet suttit försjunken i tankar, Dmitri Andreitsch.

— Det är visst om vackra Mitja. Både Jeroschka och Nazarka tyckas göra anspråk på henne.

— Hå, hå! yttrade Ilja Wassiljewitsch och kastade en blick på de båda grälmakarne.

— Nazarka! Jeroschka! ropade han.

Dessa lystrade och tystnade.

— Hvad är det ni gräla om?

Då började det på nytt.

— Jeroschka säger att Mitja är hans.

— Nazarka säger att Mitja är hans, skreko de om hvarandra.

— Hvad! ropade Ilja Wassiljewitsch och reste på sin väldiga kropp. — Veten I då ej, att när en kvinna röfvas af flere på en gång, tillfaller hon höfdingen. Ni voro bägge och flere än ni behjälpliga att bortföra vackra Mitja, men hon är hvarken den enes eller den andres, utan min. Förstån I det, era träskallar?

Och Ilja Wassiljewitsch slog knytnäfven i bordet så att det dånade och bägarne hoppade på träplankorna.

Jeroschka och Nazarka betraktade höfdingen med mulna blickar, men vågade icke göra några invändningar. I stället vände de sin ilska mot hvarandra.

— Nå, fick du henne? frågade Nazarka hånfullt.

— Än du då? Du blef allt lurad, genmälte Jeroschka.

— Du, din lömske hästtjuf!

— Du, din fege fiskplundrare!

— Du! . . .

— Du! . . .

Nazarka och Jeroschka hade redan dolkarne till hälften dragna, då Ilja Wassiljewitsch's dånande stämma åter hördes.

— Tyst, därborta! Det vore väl djäfvulen om I icke kunnen hålla munnen på er. Vi ha kommit hit för att rådgöra med hvarandra, dricka woodka och ha det muntert, men icke för att gräla. Kunnen I icke hålla er lugna, mån I packen er hädan.

Jeroschka och Nazarka sågo skamflata ut efter tillrättavisningen. Båda flyttade sig så långt från hvarandra som möjligt, drucko med de andra och tego.

Men under tiden satt föremålet för trätan, den vackra Mitja, på en klipphäll vid stranden och lagade nät.

Det var en högväxt, smärt sextonårs flicka med blåskimrande svart hår och stora, djupsvarta, strålande ögon. Näsan var liten men rak och hela ansiktet något magerlagdt. Kring lifvet hade hon en beschmet, en rikt broderad jacka, den korta kjolen räckte icke ned till fotknölarne och visade tydligt de fina smalbenen och de små, af röda lädertofflor klädda fötterna. Kring de mörka lockarne hade hon virat en näsduk.

Mekaniskt sysslade hon med att hopbinda refvorna i nätet. Men gång efter annan sjönk detta ned i hennes knä. Hon lyfte hufvudet och riktade dem drömmande mot öster. Så kunde hon sitta långa stunder, till dess hon väcktes af gamla Morkanjas kraxande stämma.

— Se, så, min unge, inga dumma drömmar nu, icke vara lat; du vet att du måste ha det färdigt innan kvällen annars får du lägga dig hungrig.

— Ack ja! suckade den sköna Mitja och fortsatte trögt sitt arbete.

Hur det gamla beniga, spetsnosiga käringskrället Morkanja kommit till zaporogerna, som icke tålde några kvinnor hos sig annat än dem, af hvilka de kunde tillbyta sig mynt och varor hos turkarne, var ett under. Det var öfvervägande Nazarkas något begabbade förtjänst.

Denne hade en gång tillsammans med några kamrater varit ute på ströftåg och sent en afton kommit till en tartarisk by. Efter att ha förvissat sig om att de flesta männen voro ute på jakt och endast gubbar och unga pojkar blifvit kvarlämnade hemma, bröto de sig in i ett par af hyddorna för att röfva några skönheter och med dem på hästryggen rida tillbaka till sina öar.

Raskt bröto de upp dörrarne och störtade in. Skrik och jämmerrop från kvinnornas sida. De flesta höllo på att kläda af sig för att gå och lägga sig, andra hade redan krupit ned i bäddarne. Man högg hvad man kunde komma öfver och skyndade ut. Nazarka, som blifvit efter, kom något sent och fann sina kamrater med hvar sitt byte i famnen skynda mot hästarne. Med en svordom skyndade han in i hyddan. Ingen kvinna tycktes finnas kvar. Då upptäcker han i den dunkla skymningen ett par hvita skuldror och ett mörkt hår i en bädd. Kvicka tag! Hvarför skulle han vara den ende, som blef utan. Med ett snabbt grepp har han virat täcket om den sprattlande skönheten, tar henne i sina armar, kastar sig upp på hästen och spränger efter de öfriga.

Hela natten redo de. Mot morgonen, innan det börjat dagas, voro de framme vid Dnieperstranden där de stötte samman med några af sina kamrater, bland dem Ilja Wassiljewitsch och Dmitri Andreitsch, som varit ute på jakt. Hurrarop och jubelskrän. Så många fina skönheter, de måtte inbringa präktiga summor. Då solen stack upp, sy-

nades flickorna en för en. Jeroschka hade gjort ett godt kap, en utomordentligt vacker tartarflicka, hvaröfver han var mycket stolt. Så kom turen till Nazarka. Dennes skönhet hade slumrat in med täcket viradt om hufvudet. Långsamt lyftes förlåten och till de närvarande zaporogernas och isynnerhet Nazarkas ytterliga häpnad och bestörtning visar sig för deras blickar i morgonens glans ett gammalt magert, gråhårigt käringskrälle, som ur sin tandlösa mun öfveröser dem med en ström af skällsord, lika strid som Dniepern under vårflödet. Aldrig hade zaporogerna skrattat så mycket som den morgonen. De dunkade sig på knäna, gjorde vilda piruetter, rullade sig i gräset allt under de våldsammaste skrattsalfvor. Käringen stod där i solskenet i blotta linnet med sina smala, kobenta lemmar stickande fram under det smutsiga tyget. Hon tystnade först vid det förfärliga skrattutbrottet och stirrade på dem med de små svarta ögonen vidöppna af förvåning. Men snart kom hon under fund med att det var åt henne de skrattade, och då skulle man sett. Hon började fräsa och spotta, sparkade åt dem, räckte ut tungan och betedde sig synnerligen ohöfviskt, hvilket endast bidrog att öka deras ohejdade munterhet. Stackars Nazarka stod och såg på med ilsket rullande ögon och betraktade än käringen, än sina skrattande kamrater. Han önskade att han hade kunnat sjunka ned i jorden. Till slut blef han så utom sig af vrede mot sig själf, kamraterna och framför allt käringen, att han drog sitt svärd för att hugga nacken af denna, upphofvet till hans skam och kamraternas åtlöje.

— Håll! ropade Ilja Wassiljewitsch, då han såg Nazarka höja svärdet.

Nazarka sänkte det och blickade på höfdingen.

— Hur mycket tror du att du får hos turkarne för den här skönheten?

Nazarka svarade med en grymtning och höjde åter svärdet.

— Håll! Inte har väl käringen mycket skönhetsvärde; men hon kan väl bli oss nyttig på något sätt. Kan du laga mat, käring? vände sig Ilja Wassiljewitsch till denna.

— Sch-y-y-h!! fräste käringen.

— Kan du binda nät och sy kläder?

— Sch-y-y-h!

Käringen spottade åt Ilja Wassiljewitsch, men denne endast log, och till och med flere bland de röfvade flickorna, på hvilkas kinder tårarne icke ännu hunnit torka, kunde icke återhålla ett leende öfver gamla babuschkas, gamla farmors vanmäktiga vrede.

Slutet blef att man beslöt taga käringen med sig. Hon sveptes åter in i täcket och sattes i en båt, men man vågade icke anförtro henne åt Nazarka, då man fruktade att denne i ett anfall af ursinne skulle vräka henne i floden.

Och så hände det att gamla Marjanka kom som hushållerska till de zaporogiska kosackerna.

Många gråtande, svartögda flickor hade Marjanka sett under den tid, hon vistats bland zaporogerna, men vid ingen hade hon fäst sig såsom vid Mitja.

Denna var så tyst, tålig och stillsam, hennes lemmar så finbildade, hennes hållning så rank och ädel, att Marjanka icke kunde underlåta att tänka, att hon var en boren furstedotter. Därtill var hon, utom ibland, då svårmodet grep henne för starkt, så villig att hjälpa Marjanka i hennes sysslor, att denna dag för dag kände sin tillgifvenhet och medömkan växa..

Endast några få veckor hade vackra Mitja varit hos zaporogerna, men hon visste sitt öde och hon motsåg med förskräckelse den dag, då de skulle föra henne bort och sälja henne till de grymma turkarna, om hvilka hon hört så många rysliga saker. Och därför var det, som nätbindningen gick så trögt och hon gång på gång försjönk i drömmar.

— Hvarför så ledsen, min lilla dufva? frågade Marjanka, medan hon låg på knä vid stranden och sköljde några fiskar, som hon nyss förut rensat.

— Ack, babuschka, skulle icke jag vara ledsen!

— Mod, min flicka! Ännu är du icke såld, ännu kunna förhållandena ändra sig och de djäfvulska skurkarne kunna blifva nedgjorda.

Marjanka knöt sin magra hand i riktning mot bordet, kring hvilket zaporogerna sutto och drucko, och vred ansiktet till en ohygglig grimas.

— Ännu är icke allt hopp ute, återtog hon. Jag tycker mig, då jag lyssnat till deras samtal, ha märkt att ett krigståg är i görningen. Då komma de säkert att lämna oss kvar, och då, Mitja, då kanske vi skulle kunna fly med Lukaschkas hjälp.

— Asch, Lukaschka! svarade vackra Mitja och rynkade sin fina näsa vid tanken på den fule skrifvaren, hvilkens ansikte med den röda näsan såg ut som ett visset äpple.

— Lukaschka ja! Den skall du icke förakta. Lukaschka är listig och slug. Han hatar zaporogerna lika mycket som jag, han är deras fånge liksom vi och det går icke en dag, då han ej tänker på flykt.

Mitja svarade ej utan fortsatte nätbindningen.

— Så där ja. Nu var det färdigt. Tror du det räcker till kvällen? återtog Marjanka och pekade på den rensade och sköljda fisken.

— Jag vet icke, svarade Mitja tonlöst.

Plötsligt reste hon på sig, lät nätet falla till marken och gick häftigt några steg fram och tillbaka på klipphällen.

— Om fisken räcker till för dessa druckna uslingar, tänkte hon. Ack, hvad rör det mig! Och hvad rör alltsammans här mig.

Hon böjde hufvudet och suckade tungt:

— Stackars Kobita, min hurtige broder! Stackars min gamle far! Aldrig får jag väl återse er mer. Aldrig se mitt hemlands berg och känna doften af dess örter. Aldrig klättra i klipporna i kapp med getterna; aldrig höra ekot klinga mot hällarne. Aldrig mer! Här är jag fången och skall säljas till de rysliga turkarne.

Hon var nära att brista ut i gråt, men behärskade sig. Så kastade hon blicken på gamla Marjanka, som fortfarande låg på knä framför sin fisk och med hufvudet på sned räknade om den möjligtvis skulle räcka till zaporogernas kvällsmat.

— Synd att göra den snälla gumman ledsen. Jag får väl hjälpa henne i hennes bryderi, tänkte Mitja och närmade sig henne.

— Kanske det ändå är väl litet. Då de druckit, tycka de ju om salt fisk. Kanske bäst att göra i ordning litet mer. De bli ju så onda, om icke maten är tillräcklig.

— Ja, kanske det är bäst att koka några till, mumlade Marjanka och lomade i väg till hyddan.

Hon återkom med ett fång och började fjälla, rensa och skölja dem på sitt vanliga lugna och säfliga sätt.

Mitja återtog sin nätbindning, under det hennes tankar flögo till Kaukasus' berg. Då och då hviskade hon: Stackars Kobita! Stackars gamle far!

Marjanka såg upp från sitt arbete.

— Men säg mig då, hvem är denne Kobita, hvilkens namn jag ofta hör dig mumla, då du sitter försjunken i tankar eller tror dig vara ensam.

Det lyste till i skön Mitjas djupsvarta ögon.

— Kobita är min bror, svarade hon.

— Din bror!

Gamla Marjanka blef så häpen, att hon släppte en fisk i flodens vatten. Mitja kunde icke återhålla ett leende.

— Ja, min bror. Hvem hade väl du trott det vara?

— Jag hade tänkt något helt annat.

— Och hvad då?

— Någon käresta, någon giljare.

— Bah! — Skön Mitja rynkade sin näsa. — Det finns ingen giljare, som går upp mot min bror. Ah! Du skulle sett honom; du skulle känt honom. Så vacker, så hurtig och glad fanns ingen yngling i Kaukasus. Ingen hade så vackra ögon och så smidiga lemmar.

— Liknade han dig, måtte han sett bra ut.

— Du pratar! Ingen kan jämföras med Kobita. Han var blott ett år äldre än jag, men ingen kunde rida som han. Ingen springa i bergen som han; ingen simma i forsarne, ingen sjunga, ingen dansa som han. Ingens handslag var ärligare, ingens blick öppnare än hans.

— Du tyckes mig vara mycket förtjust i din bror. Du längtar väl mycket till honom?

— Ja-a, svarade Mitja dröjande.

Marjanka betraktade henne förvånad. Hvarför denna tveksamma ton om den, hvilken hon tydligen älskade af hela sin själ. En misstanke steg upp hos Marjanka.

— Kanske han är död? frågade hon sakta.

Det drog som en slöja öfver Mitjas drag.

— Jag vet ej, hviskade hon.

Nu släppte Marjanka två fiskar i floden och slog ihop händerna i pur förvåning.

— Huru, du vet ej?

— Nej.

— Men berätta då! Du har talat så litet om dig själf. Du har varit så tystlåten hela tiden, du vistats här, och endast ett och annat ord har jag kunnat aflocka dig. Berätta för mig om ditt land, ditt hem och din bror!

— Mitt land! upprepade Mitja dröjande. Ack, mitt land! Där skimra bergen i bländande hvithet, där brusa strömmarne med klarare vatten, där dofta markens blomster

skönare, där klinga kornas bjällror vackrare, där är allt renare, finare, bättre än hos dessa smutsiga, vämjeliga zaporoger! Ack, jag önskar jag vore hemma igen!

Gamla Marjanka nickade stillatigande. Hon som brutalt blifvit skild från barn och barnbarn, som sett sina söner dödas inför sina ögon, sina döttrar säljas som oskäliga djur på en marknad, hon förstod så väl ett ungt hjärtas hemlängtan.

— Men din bror, hur var det med honom? Du sade, att du icke visste om han lefde eller var död, återtog hon, då Mitja setat tyst en stund.

— Min bror! Ja, det var, när jag blef bortröfvad... Vi hade växt upp tillsammans. Aldrig hade jag haft en kärare lekkamrat. Vi hade sprungit i bergen, vallat korna och getterna, och befunno oss på hemvägen, då jag plötsligt blef skild från honom.

— Och det var då, du bortröfvades?

— Ja. Det var en kväll för några veckor sedan. Snön låg ännu kvar på bergen, men i dalsänkorna började det späda, ljusgröna gräset titta upp. Vi gingo hemåt, sjungande, dansande, en flicka till och jag, en ovanligt fräknig och ful tös men glad och munter. Efter oss kom min bror Kobita gående... Ack, jag minnes ännu, hur vacker den kvällen var. Solen hade nyss gått ned, men ännu var det ej mörkt utan endast dunkel skymning. Himlen lyste röd. Mot den stack bergens matta hvithet af så underbart mjukt, och vid deras fot bredde sig mörka skuggor. En skogsdunge höjde sig framför oss, men öfver trädens toppar kunde jag, då vi gingo nedför bergssluttningen, se steppen, som sträckte sig långt i fjärran, vid och öde.

... Sorglösa vandrade vi framåt. Plötsligt kom från något håll — jag märkte ej hvarifrån, allt gick så förfärligt fort — en skara zaporoger framgalopperande. Förskräckta flydde vi skrikande. Men de hunno lätt upp oss, grepo mig och min kamrat och kastade upp oss i sadeln.

... Då hörde jag ett rytande bakom mig. Det var min bror, som sprang efter dem. Och så snabb och lätt-

fotad var han, att, fastän de redo för lösa tyglar, kunde han nästan hålla jämna steg med dem. Det förargade en af zaporogerna och plötsligt ser jag honom kasta om hästen, störta rakt på min bror, min Kobita, och stöta piken i hans bröst. Han föll genast till marken. Jag gaf till ett genomträngande skri och sökte kasta mig af hästen. Men den usle zaporogen höll mig alltför säkert fast.

— Stackars Mitja! hviskade Marjanka deltagande.

Hon hade alldeles glömt bort sina två fiskar, som hon tappat i vattnet, och de flöto nu med bukarne i vädret nedför floden.

— Nå, men den andra flickan, din kamrat, hur kom det sig att hon icke också kom hit? frågade hon efter en stund.

— Min kamrat. Jo, det var innan min bror stöttes ned. Då zaporogen, som röfvat henne, ridit ett stycke, lutade han sig ned och betraktade henne närmare. Plötsligt gaf han till en svordom och ropade: Fy, hvad du är ful! Dig får jag ingen nytta af. Och så kastade han henne handlöst på marken. Jag skulle önskat att jag också varit ful, så hade jag kanske också blifvit bortkastad, suckade Mitja.

Aftonen kom och dimman steg upp ur floden. Vid zaporogernas bord hade det gått muntert till. En tredjedel af sällskapet låg redan dödfull under bordet. De öfverlefvande skrålade och sjöngo, dansade eller grälade och slogos. Endast två af dem, höfdingen Ilja Wassiljewitsch och hans förtrogne Dmitri Andreitsch, hade hållit sig något så när nyktra. De samtala om det förestående krigståget.

— Mazepa ska' du se är en fiffig karl, sade Ilja Wassiljewitsch något sluddrande på målet.

— Hu-ur så? frågade Dmitri Andreitsch.

— Åh, så han har lurat tsaren.

— Ja, jag vet att han gjort uppror mot honom.

— Visserligen. Men så han har lurat honom. Han

skickade honom icke ett sådant där mustigt bref som vi. Han lurade honom. Riktigt genomgrundligt. Åh, hå-hå-hå!

Och Ilja Wassiljewitsch brast ut i ett kluckande skratt. Där han satt vid bordet, väldig, bred, med den tjocka istermagen, det röda, pussiga ansiktet, hvari glittrade de bruna ögonen under det tofviga håret, såg han ut som en tartarisk Bacchus. Munnen log ett sinnligt, godmodigt leende, och på den stora näsan steg vinets rodnad.

Äfven Dmitri Andreitsch, som var ett tjugutal år yngre än sin vän och höfding, skrattade men mindre bullersamt.

— Nå, men hur bar Mazepa sig då åt? frågade Dmitri, sedan de tömt en klunk woodka.

— Hur han bar sig åt! Åh, fiffigt . . . fiffigt!

Och Ilja Wassiljewitsch brast åter ut i skratt.

— Han låtsade sig sjuk, förstår du, mycket sjuk, nära döden, kraftlös gubbe, knappast kunna tala, endast några dagar att lefva, inga jordiska tankar längre, bara på den himmelska härligheten . . . Mazepa sjuk! Ha, ha, ha! Trots sina några och sextio år är han liflig och rask som någon af oss. Men tsaren hade fått någon kännedom om hans stämplingar och skickade budbärare till Ukrajna för att undersöka hur det stod till. Det var då, som Mazepa lade sig på sjukbädden. Han låtsade sig vara angripen af ålderdomssvaghet. Mazepa ålderdomssvag! Åh, håll inne! En man med så många älskarinnor som han. Nej, det är för löjligt . . . Men tsarens utskickade, de dumma nöten, trodde honom likväl. Efter många omständigheter fingo de tillträde till hans sjukrum. Och se! Där låg den gamle Mazepa till hakan nedbäddad bland dun och bolster. Hela hufvudet var betäckt med plåster och omslag. Den stackars gamle mannen höll på att dö. Han var så svag att han knappast kunde tala. Endast framhviska en hälsning till sin gode herre tsaren, som han troget tjänat och älskat i hela sitt lif.

— Och budbärarne trodde det? frågade Dmitri.

— Om de trodde! De sågo det ju tydligen för sina ögon. De tviflade ej ett ögonblick på Mazepas sjukdom.

Icke kan en sådan stackars kraftlös, dödssjuk gubbe syssla med stämplingar mot tsaren, tänkte de. Och de drogo i frid och under vördnadsfulla bugningar dädan och inberättade hvad de erfarit för tsaren.

— Och äfven han trodde dem?

— Äfven han trodde dem och lugnade sig. Men sedan budbärarne voro borta var det Mazepa, som hastigt blef frisk igen, återtog sina underhandlingar med den svenske kungen, lät befästa sina förnämsta städer och samlade betydliga förråder. Och nu tänker jag väl han redan med sina Ukrajna-kosacker är på väg mot den svenska hären. Det kan vara på tiden, att äfven vi snart bege oss af.

— Men hur kommer det sig, att Mazepa någonsin tänkt på att göra uppror mot tsaren? Jag tycker han hade det ganska bra förut som höfding öfver ett stort folk, menade unge Dmitri.

Ilja Wassiljewitsch gaf honom en barsk sidoblick.

— Hur det kommer sig. Af samma skäl som att vi icke underkasta oss tsarens oförskämda maktspråk. Han ville vara fri; icke stå under någon, icke lyda någon, men att andra skulle lyda honom. Åh, Mazepa har stora planer. Han vill bli härskare icke blott öfver Ukrajna utan äfven öfver Podolien, Volhynien och Severien och förena dessa land till ett rike under sin spira. Och det hoppas han nu kunna göra med den segerrike svenske kungens hjälp. Och kanske skall han lyckas, men visst är att den öfvermodige tsaren skall krossas och förödmjukas. Han syftar högt, den Mazepa.

— Det är ju ett underligt skiftande lif han haft, efter hvad jag hört sägas.

— Åh ja. Jag känner icke så mycket till det, men något vet jag väl. Iwan Stefanowitsch är född här i Ukrajna. Hans far var en fattig adelsman, men af kosacksläkt. Som ung, knappt tjuguårig, kom Iwan Stefanowitsch till polska hofvet. Där gjorde han sig ett riktigt spratt. Bra såg han ut, väl växt var han, kvick och liflig, och så blef han kär i en förnäm adelsdam eller hon i honom. Men den äkta

mannen fick snart kännedom om deras möten, öfverraskade dem, och i sin ursinniga vrede lät han binda den unge Iwan Stefanowitsch naken på ryggen af en häst och jaga ut denne i vildmarken. Lyckligtvis för Mazepa hörde hästen hemma i Ukrajna. Genom dagar och nätter ilade han med sin börda dit, och slutligen, då Mazepa var halfdöd af hunger och skakning, anträffades han af några bönder och befriades ur sitt fruktansvärda läge. Nu slog han sig ned hos kosackerna, där han snart genom sitt utomordentliga mod, sin slughet och sina öfverlägsna kunskaper blef en af deras förnämste anförare. Så gifte han sig med en rik och förnäm kosackänka, och inom kort var han kosackernas höfding.

— Och då började han sina stämplingar mot tsaren? inföll Dmitri.

— Just så. Men i början mycket försiktigt. Åh, han är en listig räf, den Mazepa! Ett af hans lustigaste påhitt var då han smickrade tsaren för dennes nya funderingar och eggade honom att äfven bland kosackerna införa den tyska klädedräkten, som han vurmat för. Tsaren försökte det. Men då var det Mazepa, som återvände till Ukrajna och med harm och förtrytelse omtalade för sina kosacker, att tsaren ämnade bland dem införa främmande seder och bruk, samt att om de icke gingo in därpå, skulle han tvinga dem med våld. Kosackerna blefvo naturligtvis ursinniga och svuro ve och förbannelse öfver tsaren och hans påhitt. Det var nära att upproret utbrutit redan då. Men Mazepa ansåg icke tiden ännu vara mogen. Men nu är den det och nu skall det ske, röt Ilja Wassiljewitsch, slog näfven i bordet och reste sig från bänken.

Dmitri Andreitsch steg äfven upp.

En och annan till af zaporogerna hade trillat under bordet, så att nu en fem, sex stycken lågo där och snarkade ljufliga. Af de öfriga sutto några dåsiga och sömniga på bänkarna; ett par hade lagt ned hufvudena på bordsskifvan och sofvo i sittande ställning; andra fortsatte med sitt gräl utan att veta hvad det gällde.

Ilja Wassiljewitsch ropade på Marjanka:

— Kom hit med maten, ditt gamla käringskrälle!

Marjanka kom, bärande ett lerfat fisk och åtföljd af Mitja, som med skyggt nedslagna ögon närmade sig de druckna zaporogernas bord.

Då Ilja Wassiljewitsch fick se henne, tog han henne smeksamt under hakan. Mitja ryckte till men vågade ej draga sig undan.

— Se så, min unge, nu dröjer det nog icke länge, innan du kommer ifrån de här fula gubbarne och till finare folk, som skall kläda dig i siden och juveler. Om några veckor bryta vi upp och då taga vi både dig och gamla Marjanka med, yttrade Ilja Wassiljewitsch med ett fult leende.

— Fy tusan, hvad ska' ni med käringen att göra på krigsstråten! afbröt unge Dmitri.

— Tyst du, min gosse! Marjanka blir bra att ha. Hon lagar god mat.

Ett svagt hopp steg upp hos Mitja.

— Men jag är ju så dålig att laga mat. Jag kan icke vara er till någon nytta. Låt mig få stanna hemma!

— Åhå, min unge! Du blir oss till utomordentlig nytta. Mot dig är gamla Marjanka icke värd ett halft kopek.

Suckande aflägsnade sig Mitja. Hon visste nu att hon icke kunde fly utan skulle säljas som slafvinna åt de förskräckliga turkarne. Äfven gamla Marjanka var nedstämd. Hon hade i det längsta hoppats att de skulle få stanna kvar på öarne. Då hade kanske något tillfälle till flykt uppstått. Men nu! Intet.

Glupskt kastade sig de af zaporogerna, som ännu ej voro alldeles dödfulla, öfver maten. De gräfde på en gång med de smutsiga händerna i lerfatet, åto med fingrarna och slängde fiskbenen hit och dit på bordet och marken. Då de kände sig mätta, stego de upp och vacklade till sina hyddor, kastade sig i kläderna på skinnfällarne och insomnade tungt. De andra, som lågo under bordet, fingo ligga där och sofva bäst de gitte, till dess de väcktes af vårnattens kyla.

Men på klipphällen invid stranden satt Mitja med händerna i skötet och stirrade framför sig. Hon tänkte på sitt land där vid Kaukasus hvitskimrande berg, på sitt lyckliga hem, på sin stackars Kobita, och från de magra kinderna föllo tårarna tunga ned i flodens mörka vatten.

KAP. IV.

Hvem är du, svartögda flickebarn?

Men detta är ju för dj—t!

— Tja!

Löjtnant Kruse ryckte på axlarne och stirrade i kärrets svartbruna vatten, som gick honom halfvägs upp på stöfvelskaftet. Unge Buss stod bredvid honom och småsvor.

— Hur länge tror du det här skall vara? Vi ha redan stått här i blötan en dag och en natt. Jag tycker det kan vara slut nu.

— Jag vet ej, sade Kruse och stoppade en ny tobaksbuss i munnen.

— Men det är ju galenskap... galenskap! skrek unge Buss och stampade med foten i kärret, så att vattnet stänkte på de närmast stående knektarne.

Kruse sände honom en allvarlig blick.

— Tyst! Intet skrän eller jämmer. Det gör endast soldaterna modlösa. Vi skola stå här, därför att kungen befallt det.

— Men hvarför har han befallt det?

— Dumsnut, förstår du icke att Lif-Regementet blifvit placeradt här för att skydda armén för möjligt öfverfall bakifrån, medan den tågar öfver den uppsvällda floden.

Buss teg och kastade en blick omkring sig. Så långt ögat kunde se endast vatten, vatten. De vidsträckta Ukrajnska fälten stodo som sjöar i följd af de väldiga snömassornas smältande. Människor och djur, kanoner och trossvagnar sjönko ned i gyttjan och sutto fast. Ett oerhördt arbete att komma loss och framåt. Och nu till på köpet denna bank, som är helt och hållet öfversvämmad. Hade den varit fullt synlig skulle allt gått kvickt och bra på några timmar, men nu ha vi hållit på ett helt dygn med att tåga öfver och få väl hålla på ännu ett dygn.

I följd af traktens lågländthet hade kosackerna anlagt en lång sträcka af vägen på en lång bank. Men nu var denna af vårflödet helt och hållet öfversvämmad. Ingenting syntes. Bara vatten och den långa raden af de tågande svenska regementena.

Nu gick det väl någorlunda framåt om ock förfärligt långsamt. Men föregående kvällen och natten! Buss kunde icke återhålla en rysning vid tanken därpå.

Strax före skymningen hade det vågsamma tåget begynt. Först gick en del af rytteriet med tätt slutna led, så skulle infanteriet, trossen, kreatursdrifterna och artilleriet tåga. Lif-Regementet hade fått order att vänta i snövattnet till sist för att hålla arméns rygg fri.

Rytteriet lyckades någorlunda komma öfver. Dock steg redan nu en och annan häst miste och stupade med ryttaren i vattnet. Men merendels lyckades både häst och karl krafla sig upp igen på banken.

Men när infanteriet, trossen, kreaturen och kanonerna skulle öfver! Det var redan skymning och hade man sett vägen dåligt förut, såg man den nu icke alls. Steg för steg

gick det; ibland hejdade sig de främre tropparne af ovisshet om vägen. Men de efterföljande trängde på. Villervalla och trängsel uppstod. En hvar som steg miste och föll i vattnet var förlorad i mörkret. Och åt båda sidor störtade många i djupet: vagnar, kreatur, människor om hvarandra. Det var ett ropande, ett skrik, jämmer och elände som var förfärligt. Många af artilleriets och Lif-Regementets knektar, som stodo på den öfversvämmade slätten och åsågo tåget, kunde knappast hålla sig stilla. Det var icke af oro eller ängslan, men kvalfull känsla betog deras bröst, då de sågo all denna förlust af människolif, för hvilkas räddande de icke kunde röra ett finger.

Till sist måste den på slätten stående kungen gifva order till tågets upphörande, och endast de som ännu befunno sig på banken fingo komma öfver på det torra. Den öfriga delen af hären tillbragte natten i vattnet, halfsofvande i stående ställning.

Följande morgon fortsattes tåget. Artilleriet skulle öfver.

Det var då som unge Buss uttryckte sin missbelåtenhet för Kruse och blef snäst af denne. Nu stod han surmulen och betraktade kanonernas öfverförande.

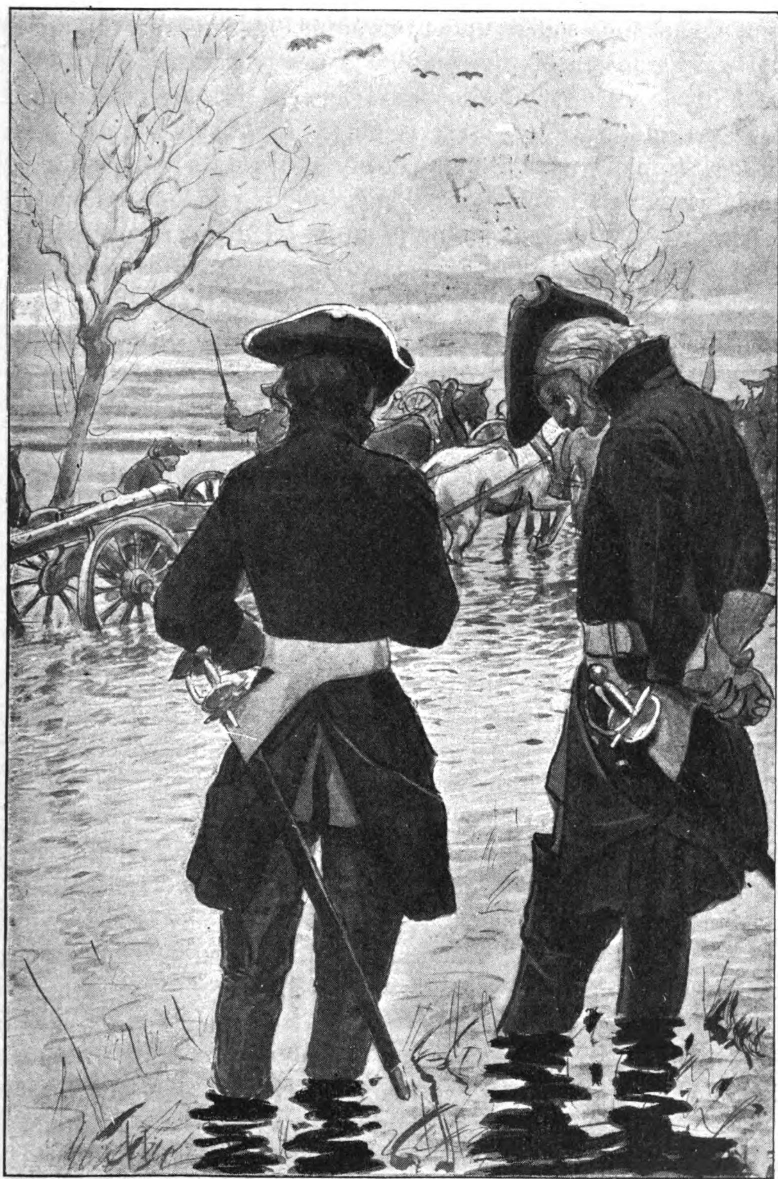
Det gick trögt. Banken hade af föregående dagens tåg på flera ställen blifvit söndertrampad och ett par gånger hände det att kanonerna med hästar och knektar gledo ned i djupet och måste öfvergifvas. Omöjligt att taga upp dem.

Hela dagen fortgick artilleriets öfverförande. Först fram på kvällen var det färdigt, och då fick Lif-Regementet till sin stora glädje slutligen också tåga öfver.

— Sannerligen vore man nu icke förtjänt af en präktig måltid, ett godt glas vin och en varm bädd, utbrast unge Buss, då han våt, frusen och hungrig red vid Kruses sida.

— Idiot! Sådant där får du allt vänja dig af med att tänka på. Det existerar icke längre för oss, brummade Kruse.

Mot natten fingo de dock ett någorlunda godt kvarter i en gammal lada, där de på halfrutten halm kunde skaffa sig ett någorlunda torrt hviloläger.

Så fortgick frammarschen bort från Sverige och hemmet mot den okända södern under förvårens första veckor. Många vattendrag måste öfvervadas. Och det lyckades, fastän endast med yttersta nöd och svårigheter. Hvarje rastställe märktes af lik efter döda soldater, som icke förmått uthärda strapatserna. Största delen af trossen, innehållande soldaternas och befälets enskilda egendom, kunde icke längre medföras utan måste brännas upp. Och med sorg sågo knektarne sina fattiga ägodelar, som de med så mycken möda hopsamlat och tänkt att, om lifvet blefve dem beskärdt, hemföra till Sverige, nu offras åt lågorna. Men kungen hade så befallt och det måste ske.

Svenska härens väg betecknades af flammor och rök. Hvarenda by och stad, som anträffades och intogs, lades i aska. Invånarne lupo åt skogarne, förbannande de mordiska svenskarne.

Efter några veckors marsch anlände hären till trakten af Budizin, mellan Dnieperns båda bifloder Psiol och Worskla. Här slogs läger för att soldaterna skulle få hvila ut sig efter det mödosamma tåget.

Det var en morgon på förvåren med solljus och ljum luft. Snön hade nästan helt och hållet smält på slätterna, endast här och där i skuggan af någon grandunge eller på sluttningen af en kulle lyste den ännu smutshvit.

Ut från det svenska lägret redo i sakta mak löjtnant Kruse och unge Buss. På de af vårflödet uppblötta vägarne stänkte vattnet och dyn och fläckade deras slitna, nästan trasiga uniformer.

Hästarne vidgade näsborrarne och insöpo i långa drag den ljumma vårluften.

Unge Buss lyfte på hufvudet och vädrade.

— Känner du hur marken ångar? Det är våren som kommer, yttrade han till löjtnanten.

— Jag känner endast att det stinker. Det är från alla dessa hästkadaver och döda knektkroppar, som nu börja undergå förvandling i vårvärmen. Ja, det måtte bli skönt här, när sommaren kommer och solen sticker till.

— Men känner du då icke ångan från den tinande marken? Jag skulle kunna känna den bland tusende lukter, vare sig behagliga eller obehagliga.

— Nej, sade Kruse buttert och fnyste till.

Vid hvarje steg, som de redo, strax sedan de kommit ut ur lägret, träffade de på ett uppsvälldt hästlik, döda kroppar af stupade soldater, spillror af kanonlavetter, krossade trossvagnar. Och rundt omkring långt borta vid horisonten hvirflade röken mot himmelen från brända byar och städer.

Med fuktiga ögon såg sig Buss omkring i det karga stepplandskapet.

— Här ligga de! mumlade han.

Kruse, som red tyst och tankfull, låtsade icke höra honom.

Men när de passerade förbi liket af en gammal gråskäggig knekt, i hvilkens tärda, väderbitna ansikte redan roffåglarna börjat hacka, kunde han icke återhålla ett utrop.

— Men detta är ju förfärligt!

Kruse kastade en blick på honom.

— Hvilket är förfärligt?

— Detta! hviskade Buss och pekade på de redan till förvandling öfvergångna liken.

Kruse klämde sporrarne i hästen och satte honom i galopp.

Längre och längre bort kommo de från svenska lägret ut på de ödsliga vidderna. Men alltjämt kantades deras väg af spillror och förödelse.

— Jag undrar hur många döda svenskar, som ligga här, yttrade Buss mera för att få höra sin röst i den ödsliga omgifningen än för att säga någonting.

— Bah! Det är väl några hundra stycken.

— Några hundra stycken!

— Ja, så många bruka ju dö vid hvarje rastställe.

— Nej, jag menar här i Ukrajna.

— I Ukrajna!

Kruse såg ut öfver landskapet med ett underligt uttryck i sina ögon och ett småleende på sina läppar.

— Det måste väl minst vara en tio tusen, menade Buss.

— Tio tusen! Åh, mycket mera.

— Mycket mer! Men då är ju snart hela Sveriges här tillspillogifven.

— Hvad mer. Vi måste följa kungen.

Åter redo de en stund tysta.

I den kyliga morgonen började de frysa och svepte tätare kapporna omkring sig. Så långt de kunde se, tedde sig trakten endast som ett vattendränkt träsk med här och där uppstickande småvuxna skogsdungar. Här och där skimrade det grönt af spirande växter och till och med en och annan blomma hade slagit ut och lyste röd i morgonsolen.

— Men hur många krigare tror du då detta förfärliga tåg till Ukrajna har kostat? frågade Buss.

— Låt oss räkna efter, genmälde Kruse lugnt. Då vi tågade från Sachsen mot Ryssland utgjorde vi en här på trettiofem tusen man, sannolikt den bästa Sverige någonsin satt i fält. Så kom Lewenhaupt med sina sextusen man, spillrorna efter nederlaget vid Lisna. Det blir fyrtioett tusen man. Hur många tror du återstå nu?

— Väl en trettio tusen.

— Icke mer än omkring tjugutusen. Icke mer än hälften . . . Öfver tjugutusen man, tappra krigare, härdade i alla faror, svårigheter och umbäranden har detta tåg till Ukrajna kostat oss.

— Är det verkligen möjligt?

— Ja, det är så, svarade Kruse torrt, vände sig om i sadeln och pekade ut öfver de kringströdda liken.

— Men hvad tror du väl kungen tänker om detta? Och allt längre bär det in i ödemarkerna. Det går ett rykte, att han ej ämnar sluta förr än han uppnått Asiens gräns.

— Dumheter! Det är någonting som gamle Mazepa

inbillat honom. Men Gyllenkrook lär visst ha kommit honom på andra tankar . . . Men alla fall tror jag ej kungen är riktigt nöjd med härens nuvarande tillstånd.

— Nej, det är då sannerligen icke att undra på. Han lär ju ha svårt för att sofva och går om nätterna fram och tillbaka i sitt tält och grubblar . . . Men hvad grubblar han då på? Jag tycker han så godt först som sist kunde låta hären återvända till sina goda kvarter i Sachsen.

Kruse gaf sin unge vän en bister blick.

— Pilt! brummade han. Tror du kung Karl någonsin går tillbaka? Aldrig. Förr stupar han... Hvilket jag väl tänker är det han önskar mest, tillade han hviskande för sig själf. Men att han grubblar är föga att undra på. Längre framåt kan han knappast komma; och gå tillbaka vill han ej. Hans stolta sinne kan ej böja sig. Och jag tror att han förr går under med hela hären än han viker ett steg från den kosa, han en gång beslutat taga.

— Gå under! Ja, härens läge är nästan tröstlöst. Man kunde vara färdig att förtvifla, mumlade unge Buss.

— Bah! Aldrig förtvifla! utbrast Kruse. Det passar ej en svensk krigare äfven under de mest svåra förhållanden. Och därtill finnes för öfrigt ingen anledning. Ännu är kung Karls lyckostjärna ej helt nedgången. Hvem vet? Kanske skall den åter en gång stiga i all sin prakt och lysa för en häpnande värld, klarare än någonsin . . . — Ja, så skall det bli. Vi skola slå ryssen. Vi skola eröfra tsarens hufvudstad, hela hans land. Vi skola afsätta honom som vi gjorde med den öfvermodige kung August. Och vi skola komma hem, rika på byte och öfverhöljda af evinnerlig ära. Vid min värjas blixtrande stål skola vi ej det!

Kruse hade talat med entusiasm. Unge Buss hörde uppmärksamt på honom, i början något förvånad, sedan förtjust, och äfven i hans ögon började en glimt af hopp lysa.

— Ja, vi skola klå ryssen, så han skall springa, ropade han och satte hästen i raskare traf.

Plötsligt fästades hans uppmärksamhet af någonting långt borta vid horisonten.

— Se! ropade han åt Kruse och pekade framåt.

Denne riktade blicken åt det antydda hållet.

— Det tyckes mig vara en hjort som flyr... eller kanske en häst som slitit sig lös. Dumt att jag glömde fältkikaren hemma... Kan du se hvad det är för slag?

— Nej, svarade Buss.

Båda sporrade hästarne och redo rakt mot det underliga föremålet. Det syntes endast som en mörk punkt, hvilken i häftig fart rörde sig mot dem.

— Nej, men se! Nu har det blifvit flere, utbrast Buss.

Och verkligen. Flere nya punkter döko upp vid synranden. Alla hade samma kurs som den först sedda.

— Nu märker jag hvad det är, yttrade Kruse, sedan de en stund i rasande fart ridit mot de mörka punkterna.

— Hvad då? frågade Buss.

— Det är ryttare, som komma mot oss.

— Ja, jag ser det nu också. Och det är kanske anföraren som rider främst.

— Kanske. Men det tror jag knappast. Snarare ser det ut som om det vore någon som flydde undan och de andra förföljde honom.

Kruse och Buss iakttogo med spänd uppmärksamhet den snabba ridten. Allt närmare och närmare kommo ryttarne. De kunde nu tydligt urskilja dem, se glittret från lansarne och till och med färgerna på deras kläder.

— Besynnerligt, mumlade Kruse. Jag kan icke upptäcka några vapen hos den främste ryttaren, som är långt framför de andra. Kan du?

— Nej.

— Det måste bestämdt vara en fånge. Annars skulle han väl bära lans som de andra.

Nu hade den främste ryttaren kommit dem så nära, att de tydligt kunde se hans dräkt. Den var mycket färgrik och en lång, rosenröd kappa tycktes hänga ned öfver hans ben.

— Hvad kan det vara för en man, yttrade Buss. Icke är det en kosack, icke en ryss. Jag har aldrig sett någon människa klädd på det viset.

— Icke jag heller. Någon kosack eller ryss är det ej. Men jag tror att det är en tartar eller turk eller någon af de underliga stammar, som bo vid Asiens gräns.

— Kanske det. Men de som förfölja honom äro bestämdt kosacker. Jag tycker mig känna igen deras dräkter

— Ja, de äro kosacker.

Nu var den främste icke mer än fem hundra steg från de båda svenskarne. De andra voro långt efter.

— Se, så långt hår han har! Och alldeles svart! ropade Buss.

— Ja, verkligen. Ett hår som räcker ända ned till midjan. Men vänta . . .

Kruse skuggade med handen för ögonen för att kunna se bättre.

— Åh! . . . Det är ju en flicka! En flicka! utropade han.

Nu blef det lif i unge Buss.

— Ja, sannerligen. En flicka som flyr undan. Låt oss hjälpa henne! skrek han och satte af som en galning.

Kruse följde leende efter.

Då ryttaren, som verkligen var en ung flicka, kommit på hörhåll för de två svenskarne, sträckte hon armarne mot dem och ropade:

— Korunjin! Korunjin! *

— Hvad är det hon säger?

— Vet icke. Men hon tycks bedja om hjälp. Och vi skola sannerligen bistå henne. Är du med på det?

— Ja visst, svarade Buss och vinkade åt den flyende flickan.

Nu hade hon hunnit fram till Kruse och Buss. Med flämtande barm sträckte hon händerna mot dem och ropade någonting på ett obegripligt språk. Hennes strålande svarta ögon sände dem bedjande blickar.

— Hvem är du, svartögda flickebarn? frågade Kruse.

Men flickan endast skakade på hufvudet och pekade ömsom på kosackerna, som hastigt närmade sig, ömsom

* Höfding.

framåt. Då de två svenskarna, trots alla hennes ord, icke tycktes förstå henne, gaf hon till ett utrop och galopperade vidare. Kruse och Buss följde snabbt efter henne.

— Sakrament så vacker flicka! Svart som en natt och ett par ögon, som kunna tända eld på hundra byar. Det vore någonting för mig. Hon är mycket vackrare än Mazepas dotter. Men den här ska' väl Kruse ta hand om, mumlade unge Buss, medan han red vid dennes sida.

Då han vände sig om i sadeln, kunde han se huru kosackerna svängde med lansarne och armarne. Trots att de båda svenskarne sporrade sina hästar till det yttersta, tycktes likväl förföljarne vinna på dem. Kruses och Buss utsvultna kampar kunde icke upptaga täflan med kosackernas präktiga djur.

Till slut ledsnade Kruse på denna kapplöpning. Då de kommit i närheten af lägret och sågo svenska soldater omkring sig, fattade han flickans häst i tygeln och höll in den.

Åter brast hon ut i en ström af obegripliga ord, under det hon samtidigt, med alla tecken till förskräckelse, pekade på kosackerna.

Kruse endast log och visade på de svenska soldaterna, som från alla håll kommo springande mot dem. Då lugnade sig flickan och sänkte hufvudet till tecken att hon gaf sig under hans beskydd.

Nu kommo kosackerna sprängande i vild fart. De voro alldeles ursinniga. De skreko, tjöto, svängde sina lansar och gjorde min af att på ögonblicket nedgöra både Kruse, Buss och den unga flickan. Men de båda svenskarne endast drogo lugnt sina värjor och ropade an några knektar.

— Hvad viljen I? frågade Kruse på ryska till kosackernas häpnad.

Åter hördes ett bullrande sorl af vredgade röster.

— Tyst! En af er skall tala, annars uppfattar jag ej hvad I sägen.

Kosackerna lugnade sig något och Ilja Wassiljewitsch — ty det var han tillsammans med sina underhöfdingar,

som voro på väg till svenska lägret för att underhandla med kung Karl — upplät sin breda mun och talade:

— Vi vilja ha flickan där, skrek han med vredgad stämma.

— Och hvad ämnen I göra med detta svartögda barn? frågade Kruse.

— Hon är vår egendom.

— Er egendom?

— Ja, vi ha röfvat henne och tänka nu sälja henne till turkarne.

— Aha!

— Din smutsige skurk! utbrusto på en gång Kruse och Buss.

Och den senare höll på svenska ett med dundrande kraftord späckadt föredrag för zaporogkosackerna, hvilket de med af häpnad vidöppna munnar åhörde, men hvaraf de till unge Buss lycka ej begrepo ett enda ord.

En tanke föll plötsligt Kruse in.

— Hvad heter du, vackra barn? frågade han på ryska flickan.

— Mitja, svarade hon.

— Nå väl, Mitja, vill du stanna hos mig, skall jag friköpa dig från kosackerna.

— Ack ja, ädle herre, gör det, svarade Mitja med en varm blick från sina strålande svarta ögon.

— Hör hit, kosacker, vände sig Kruse till zaporogerna, som undrade, hvad han kunde haft att säga Mitja.

Dessa lystrade genast.

— Jag vill köpa flickan af er. Lika gärna som I skicken henne till turkarne, kunnen I sälja henne till mig.

— Hur mycket vill du då gifva? frågade Ilja Wassiljewitsch.

— Tjugu dukater, svarade Kruse och tog upp ur fickan en handfull mynt.

Zaporogerna tittade häpna ömsom på honom, ömsom på hvarandra. Så utbrusto de i ett skallande skratt.

Kruse kände sig obehagligt berörd och rynkade bistert ögonbrynen.

— Hvad menen I? Hvarför skratten I?

Zaporogerna svarade ej utan fortforo att skratta af full hals.

— Nej, hör på den dumsnuten! Han bjuder tjugu dukater. Ha, ha, ha! Och det tror han vi skulle sälja flickan för! Han måtte vara fullständigt galen.

— Nå, ska ni ha tjugu dukater?

Åter utbrusto zaporogerna i en dånande skrattsalfva.

— Tjugu dukater! Vi som kunna få hundra, ja mera, af turkarne. Se, så vacker flickan är! Se, hvilken växt, hvilka armar, hvilka ögon, hvilken barm, hvilka ben, ropade Ilja Wassiljewitsch och gjorde min af att lyfta på flickans rosenfärgade kjol.

Mitja drog sig skygg undan. Buss störtade fram och drog värjan till hälften ur slidan men hejdade sig på en vink af Kruse.

— Ja, mer än tjugu dukater ger jag ej för flickan. Och förresten har jag icke flere pengar. Antingen tagen I mot dem som betalning eller också behåller jag Mitja med våld.

Skrattet tystnade och zaporogerna stirrade bistert på de båda svenskarne. Ilja Wassiljewitsch utropade vredgad:

— Med våld! Du skulle endast försöka. Hör hit, kamrater. Låt oss återtaga flickan från den svenske skurken.

Zaporogerna fällde sina lansar och det tycktes som om de skulle öfverfalla och nedgöra de två svenskarne. Men innan de hunnit utföra sin afsikt, hade Kruse ropat an några knektar. Dessa omslöto nu zaporogerna och visade dem hotfulla miner.

Ilja Wassiljewitsch tystnade plötsligt och gjorde tecken till sina kamrater att draga sig tillbaka. Han erinrade sig ändamålet med sin resa: att ingå förbund med den ryktbare svenske kungen och med hans tillhjälp frigöra sig från tsarens herravälde, och då lämpade det sig ju ej rätt väl att genast råka i strid med hans soldater och detta för en ung flickas skull.

Han red fram till Kruse och log ett bredt leende.

— Nå väl, sade han. Efter flickan behagar dig så mycket, skall du väl få henne. Jag skänker dig henne.

Förvånade hörde de andra zaporogerna sin höfdings ord. De kunde knappast tro sina öron. Skulle han till den oförskämde svensken skänka bort en slik dyrbarhet, som de med möda röfvat och som var värd mycket pengar?

Jeroschka och Nazarka gåfvo högljudt sitt ogillande tillkänna.

— Tig! Jag handlar som jag behagar, skrek Ilja Wassiljewitsch och betraktade dem med ljungande ögon.

De båda missnöjda kosackerna tego ögonblickligen och den förståndige Dmitri Andreitsch passade på att hviska i deras öron:

— Det var en fin list af Ilja Wassiljewitsch att skänka den svenske officeren flickan. Nu kanske vi kunna utverka oss bättre villkor i förbundet med den svenske kungen.

— Aha! utbrusto Jeroschka och Nazarka och sågo sig omkring med plirande ögon.

Och så hände sig att den svartögda tscherkessflickan Mitja blef löjtnanten vid kungliga Lif-Regementet Erik Kruses egendom. — — —

Få dagar efter det zaporog-kosackerna afsändt brefvet till tsaren, hvilken de visste var i antågande mot Pultava, hade de, fem tusen man starka, brutit upp för att sluta sig till kung Karl och svenskarne.

Under vägen fingo de kännedom om att tsaren verkligen mottagit och läst deras oförskämda epistel, hvilket vållade dem mycken glädje. Att äfven den kosack, åt hvilken Dmitri anförtrott den, lyckats rädda sitt eget skinn och hvarken blifvit hudflängd, rådbråkad eller skickad till Sibirien, förargade dem. Hellre hade de sett att de blifvit honom kvitt, sedan han uträttat sitt uppdrag.

Den stackars kosacken hade emellertid anat oråd. Ju mer han tänkte på det illistiga grin, som framträdde på Dmitris ansikte, när denne lämnade honom brefvet, och ju närmare han kom de ryska trupperna, dess mer tvehågsen blef han. Det var ingen småsak att träda inför den

mäktige och häftige tsaren med en skrifvelse, om hvars innehåll man icke hade en aning. Den kunde ju handla om saker, som förargade den väldige. Och då... ve, budbäraren. Hans hufvud sutte i så fall icke mycket fast på hans axlar. Hans död vore nästan säker.

Därför beslöt han sig till sist att icke själf framlämna brefvet utan med något penningar söka förmå en rysk soldat att göra det. Det lyckades äfven. Mot några silfverslantar åtog sig en soldat att delgifva tsaren zaporogernas skrifvelse. Kosacken återvände genast.

Den arme soldaten passade på vid ett tillfälle, då tsaren gick omkring i lägret. Han närmade sig honom, kastade sig ned på knä och framräckte skrifvelsen.

— Hvad har du där? frågade tsaren vid åsynen af papperet.

— Ett bref, nådige herre.

— Hvar har du kommit öfver det?

— En kosack har lämnat mig det och bedt mig lämna fram det till dig.

— En kosack! Hvarför kommer han icke själf?

— Jag vet icke. Kanske han trodde att jag skulle kunna göra det bättre, log soldaten med ett bredt leende!

— Nå, gif hit! utbrast tsaren och ryckte otåligt brefvet från soldaten.

Denne låg kvar i knäböjande ställning och betraktade trohjärtadt sin härskare.

Tsaren kastade en blick på utanskriften.

»Stormäktigaste herre och tsar» läste han.

Ett leende flög öfver hans fylliga läppar.

— Ser man på! Kosackerna ha ju lärt uttrycka sig riktigt städadt.

Men knappt hade han öppnat brefvet och genomögnat de första raderna, förrän hans ansikte blef mörkrödt och han brast ut i en ström af vilda svordomar, som fortforo med allt häftigare tonfall under hela tiden han läste.

— Skurkar! Djäflar! Trolösa upprorsmakare! Förbannade röfvarpack! Jag skall låta spetsa hvarenda zaporog.

Jag skall utrota hela det usla byket. Jag skall... Jag skall...

Fradgan stod honom om munnen och ögonen gnistrade af vrede. Plötsligt fick han syn på soldaten, som, darrande af ångest, då han märkte brefvets verkan, låg på knä för honom.

Med ett utrop: där har du din hund! sprang han fram till honom och gaf honom med sin järnskodda stöfvel

en så våldsam spark i hufvudet att tinningen intrycktes och soldaten tumlade död till marken.

Men inför Ilja Wassiljewitsch och de öfriga zaporogerna skröt kosacken med huru utmärkt han uträttat deras uppdrag.

— Och du träffade verkligen tsaren? frågade honom Ilja Wassiljewitsch.

— Ja, svarade kosacken och såg sig omkring med stolta blickar.

Allmänt mummel af förvåning.

— Och nu vill jag ha den återstående summan, fortsatte soldaten.

— Hm... Hm! brummade Ilja. Vi skola först endast fråga dig om några saker... Hvar träffade du tsaren?

— Jag begaf mig till hans tält, visade brefvet för vakten och sade, att jag medförde viktiga underrättelser.

— Och du blef insläppt?

— Ja.

— Och tsaren läste brefvet?

— Ja.

— Nå, hvad sade han sedan?

— Han gaf mig ett guldmynt och befallde mig hälsa hans trogna zaporoger.

Ilja Wassiljewitsch och hans män stodo ett ögonblick stumma af häpnad. Så utbrusto de i en dånande skrattsalfva, hvilkens orsak den stackars kosacken omöjligt kunde förstå.

— Hans trogna zaporoger!... Han gaf dig ett guldmynt och bad hälsa. Ha, ha, ha!... O, du store, hvilken ljugare!... Det var den mest praktfulla lögn, vi hört på länge, skreko zaporogerna om hvarandra, medan de vredo sig af skratt.

Men Ilja Wassiljewitsch rynkade ögonbrynen.

— Du ljuger, eländige! röt han.

— Ljuger! Nej visst icke. Vid Gud, hvart enda ord är sant, bedyrade kosacken.

— Tig! skrek Ilja ursinnig. Så vet då, att brefvet innehöll de värsta förolämpningar mot tsaren, och att vi däri uppsade honom vår tro och lydnad. Och du skulle ha framburit detta bref till tsaren och i belöning fått ett guldmynt! Erkänn att du ljuger!

Nu bleknade kosacken. Med många ord och slingringar förklarade han att saken icke fullt förhöll sig så, som han först berättat. Han hade nog sökt tsaren, sade han, men omöjligt kunnat finna denne. Då hade han af egna penningar gifvit en rysk soldat en stor summa för att denne skulle framlämna brefvet, hvilket denne vid sin själs salighet lofvat att göra.

— Och nu, då brefvet i alla händelser kommit till tsarens kännedom, önskar jag få den återstående summan och äfven ersättning för de pengar, jag lämnat den ryske soldaten, afslutade kosacken sin berättelse.

— Hvad! Du vill ha ännu mera pengar och är fräck nog att begära ersättning, röt Ilja Wassiljewitsch till honom och skakade sin lans. Så vet då, att om du icke genast packar dig hädan, oförskämde lögnare, skall jag på ögonblicket genomborra dig.

Äfven de andra zaporogerna visade hotfulla miner. Med en undertryckt svordom fann sig kosacken föranlåten att genast kasta sig upp på sin häst och skynda därifrån. Han förbannade deras falskhet, men på samma gång lyckönskade han sig till sin slughet att icke själf ha framlämnat det farliga brefvet utan låtit en annan göra det. Ty han anade att om han själf trädt inför tsaren, skulle han icke nu som fri man galopperat på steppen utan antingen varit död eller försmäktat i ett kvalfullt fängelse.

Då han tyckte sig vara på lämpligt afstånd från zaporogerna vände han sig om i sadeln och svor en dyr ed att hämnas på dem och göra dem så mycken skada som möjligt. Och till den ändan beslöt han att på afstånd följa dem och utspionera deras väg för att sedan underrätta tsaren därom.

I korta dagsresor drogo zaporogerna åt nordväst utefter västra Dnieperstranden för att sluta sig till svenskarne. Kring hufvudmassan af kosackerna fladdrade ryttare vidt och bredt dels för att utspionera om några ryska trupper skulle visa sig, dels för att skjuta villebråd: hjortar, vildsvin, harar, fasaner, som kunde bilda en välbehöflig ökning till provianten.

Mitja och gamla Marjanka hade till sin sorg måst följa med. Ju mer hon aflägsnade sig från Kaukasus, allt sorgsnare blef hon, och hon såg med förskräckelse den dag, då hon skulle bortsäljas. Och Marjanka förbannade zaporogerna, som trots hennes ålder släpade henne med på ett fälttågs besvärligheter. Äfven skrifvaren Lukaschka hade måst medfölja. Ingen af höfdingarne litade på honom,

och det ansågs bättre, att man hade honom i sin närhet än på öarne. Dessutom kunde han bli nyttig vid underhandlingarne med svenske kungen.

Hvarje kväll, då marschen för dagen var slut och man rastade, höllo dessa tre ifriga rådplägningar om möjligheten att kunna fly. En mängd äfventyrliga förslag framlades i synnerhet af Lukaschka, men intet lämpade sig. Dag och natt voro de bevakade ibland af två, ibland tre zaporoger, och det återstod intet annat än att se tiden an och hoppas på bättre tillfälle.

En afton, då de slagit läger i några vida skogsdungar invid floden, hade Dmitri Andreitsch, Jeroschka och Nazarka fått sig anförtrodt vakten af Mitja, Marjanka och Lukaschka samt dessutom att hålla utkik på öfverrumplande fiender.

Natten var lugn med en blek månskära mellan mörka, sakta drifvande skyar. Nedanför dem gled flodens bruna, blänkande vatten mellan sandbankar och klippor. De höga österländska platanerna, almarne och ekarna kastade svarta skuggor öfver marken, där det första vårgräset började spira upp. Längst borta skymtade bergens buktande linier och sammansmälte nästan med den mörka himmelen.

Dmitri och Jeroschka voro ursinniga öfver att de skulle ha vakten en sådan natt, medan deras kamrater förlustade sig med wodkabägarne. Isynnerhet Dmitri, som var en ifrig jägare, var mycket ond. Natten var utmärkt för jakt och han skulle icke önskat högre än att sitta nedhukad bakom en buske vid floden och vakta på vildsvinen eller hjortarne, då de gingo ned för att dricka. Till slut kunde han icke hålla sig längre.

— Det är då för löjligt att tre starka karlar ska vakta en gammal käring, en spattig skrifvare och en ung flicka. Det kan en man lika bra göra. Tycker du ej det, Jeroschka?

Jeroschka nickade instämmande. Äfven han längtade bort, antingen att ströfva omkring i natten eller till sina drickande kamrater.

— Nu kunde det vara lämpligt att gå ut på jakt. Tänk att kunna knipa sig en fet vildgalt eller ståtlig hjort tills i

morgon. Då skulle Ilja icke säga någonting om, att vi gått ifrån vakten. Här blir odrägligt att sitta hela natten, fortsatte Dmitri.

— Ja, vi gå härifrån. Men hur ska vi få Nazarka att sitta kvar och ensam öfvertaga vakten? Han vill nog lika gärna bort som vi.

— Jo, jag vet ett sätt.

— Hvilket? frågade Jeroschka förvånad öfver säkerheten i kamratens tal.

— Jo, Nazarka är ju alldeles galen i brännvin. Mer än någon af oss.

— Nå, än se'n?

— Jo, jag har gömt undan litet åt mig på en flaska. En del däraf häller jag på en mindre flaska och bjuder Nazarka mot villkor, att han ensam öfvertager vakten. Jag säger honom att jag icke har mera. Resten ta vi med oss på jakten.

Dmitri aflägsnade sig. Jeroschka vände sig till Nazarka, som satt ett stycke från dem och samtalade med Lukaschka och Marjanka. Vackra Mitja hade redan lagt sig att sofva

— Hå, hå, ja! Den som ändå hade sig en tår brännvin, suckade Jeroschka.

Nazarka lystrade till likt en hingst, då han får väder af ett sto.

— Brännvin! upprepade han och smackade med tungan. Ja, djäflar, att man icke skall ha en droppe.

Nu återvände Dmitri. Han höll i sin hand en liten flaska, som han tycktes ämna föra till munnen. Nazarka betraktade honom med lysande ögon.

— Hvad har du där? frågade han misstänksamt.

— Bara litet wodka.

Med ett skutt var Nazarka på benen.

— Ack, låt mig få smaka, far lille. Bara en enda droppe, bara så jag kan fukta läpparne.

— Nej, jag har så litet, svarade Dmitri.

Nazarka gaf honom en mörk blick, som om han velat mörda honom.

— Men vänta! Jag har ett förslag, utbrast Dmitri plötsligt.

— Hvad då? frågade Nazarka, hos hvilken hoppet att bekomma litet brännvin åter vaknade.

— Jo, du skall få det här. Jag är icke så angelägen...

— Får jag det! Ack, lille far, hvad du är snäll, ropade den öfverförtjuste Nazarka.

— Ja, men på ett villkor.

— Och det är?

— Att du stannar här och ensam öfvertager vakten, medan jag och Jeroschka gå ut på jakt.

— Hm!

Nazarka såg sig fundersamt omkring. Att sitta ensam vaken hela natten var icke så trefligt. Men å andra sidan brännvinet!

— Men hvad tror du väl Ilja-Wassiljewitsch skall säga? yttrade han.

— Bah! Därom behöfver du ej bekymra dig. Det blir min sak. Och kommer jag bara hem med en fet hjort, tänker jag nog Ilja blir nöjd. Nå, vill du?

Dmitri höll upp flaskan framför Nazarkas ögon. Dessa lyste af begär.

— Ja, ja, hviskade han och grep flaskan, som han ögonblickligen satte för munnen och tömde till sista droppen.

— A-h-h!! mumlade han i det han åter slog sig ned i gräset bredvid Lukaschka.

Dmitri och Jeroschka togo sina bössor och aflägsnade sig smygande.

Snart hade sorlet från deras drickande och skrålande kamrater förtonat och de befunno sig i tysta skogen. Intet ljud hördes utom vinden, som susade i trädgrenarne, och en och annan fågel som skrek. Dmitri Andreitsch gick tyst och lätt som ett spöke, då och då nedhukande sig vid vattenpölarne för att i det svaga månskenet undersöka, om där fanns några spår.

Plötsligt hördes ett brakande bakom honom. Ögonblickligen stannade han och spanade efter ett vildsvin eller en

hjort. Men det var endast den mera klumpige Jeroschka, som snafvat på en gren. Då Dmitri märkte det, blef han förargad.

— Gå då försiktigt, din kluns! Du skrämmer ju upp allt hvad djur, som finnes i skogen... Att man ska' ha en tocken klumpfot som du med sig på jakt, hväste han till Jeroschka.

Denne brummade någonting mellan tänderna. Så fortsattes tåget så tyst som möjligt.

Ändtligen fann Dmitri ett spår. Han följde det så godt han kunde i dunklet och märkte, att det bar ned till en öppen plats vid flodstranden.

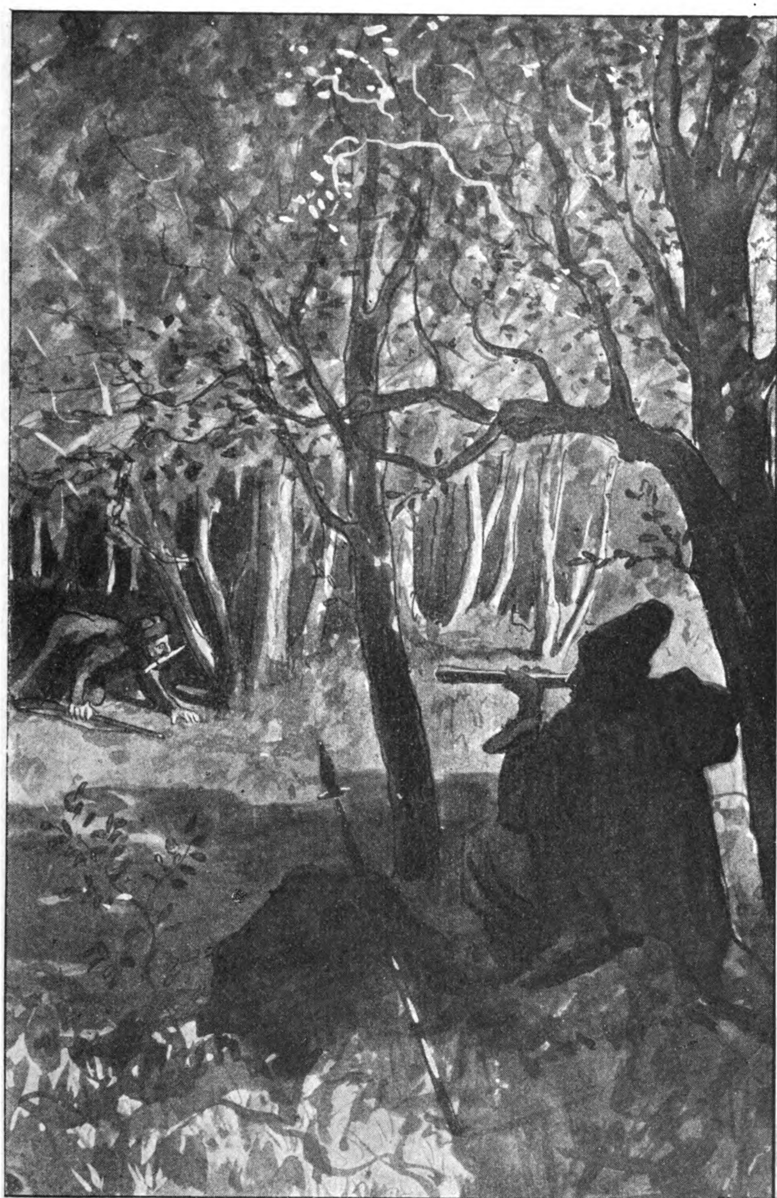
— Aha, tänkte han. Här ha de sina vattningsställen. Då kunna de ej vara långt borta.

Jeroschka hänvisade han till en annan plats vid en krök ofvanför floden med sträng tillsägelse att icke skjuta förr än han fått bestämd syn på djuret och säkert tagit sikte. Själf kröp han in mellan ett par buskar och väntade.

Hjärtat klappade på Dmitri af spänning. Han kunde höra dess slag dunka i bröstet och han var nästan rädd, att det dofva ljudet skulle skrämma villebråden på flykten. Så småningom blef han lugnare, till och med litet sömnig. Flodens enformiga brus, suset i trädgrenarne verkade söfvande på honom. En och annan gång spratt han till, då en fisk slog i vattnet eller en nattfågel strök mot kvistarna. Han drog upp brännvinsflaskan, som Jeroschka och han, så snart de befunnit sig utom synhåll för Nazarka, nästan druckit ur, och tog sig en klunk.

Plötsligt riktades hans uppmärksamhet mot ett föremål, som långsamt kom krypande mot honom. Han drog sig ännu längre in bland buskarne och knep ihop ögonen för att kunna se bättre.

Allt närmare kom det besynnerliga, mörka föremålet. Han kunde icke förstå hvad det kunde vara. Så långsamt det gick framåt. Och så tyst. Ett vildsvin kunde det omöjligt vara. Då skulle han hört brakandet af dess steg. Och så besynnerligt dess tänder glänste! Dmitri blef nästan

hemsk till mods och kramade sin bössa, färdig att vid minsta tecken till fara affyra den.

Då varseblef han hastigt vid en glimt af månen att det underliga föremålet var en människa och att det som liknat glänsande tänder var en knif, som han bar i munnen.

— En rysk spion! Kom du bara litet närmare, min gubbe lilla. Dig skall jag nog knäppa, mumlade han.

Den hemlighetsfulle mannen kröp alltjämt framåt lika tyst och långsamt. Det föreföll som om han ej upptäckt Dmitri, hvilken satt i skuggan.

Denne vände sig försiktigt om mot Jeroschka. Då fick han se silhuetten af denne, aftecknande sig mot den ljusa sanden.

— Åh, hvilket nöt! tänkte han. Att placera sig på det sättet. Det är ju att på förhand skrämma bort hvarje villebråd, som närmar sig.

Plötsligt slog honom en tanke:

— Det är för att sticka ned Jeroschka, hvilken sitter med ryggen hitåt, som den mannen kryper. Mig har han ännu ej upptäckt. Men det skola vi allt bli två om. Emellertid kan jag gärna låta dig komma så nära du behagar.

Då den smygande mannen kommit honom ännu en bit närmare, igenkände Dmitri till sin utomordentliga förvåning i honom samme kosack, som fått i uppdrag att framlämna brefvet till tsaren.

— Aha! Du var icke riktigt nöjd med utgången. Du tyckte icke om att bli bortkörd utan att ha fått de utlofvade pengarne och nu vill du hämnas, sak samma på hvilken af oss. Och kanske du äfven är spion åt ryssarne. Men dig skall jag nog oskadliggöra, tänkte Dmitri och höjde bössan.

I detsamma han satte den till kinden, mumlade han enligt en barndomsvana: »I faderns, sonens och den helige andes namn», och tryckte af. Skottet ekade i skogen och förlorade sig i fjärran i ett doft buller.

Jeroschka rusade ögonblickligen upp och kom springande mot honom.

— Hvad har du skjutit? Hvad har du skjutit? skrek han, så det genljöd i skogen.

— Håll käft! hväste Dmitri till honom.

Denne höll på att snabbt ladda om sin bössa, då Jeroschka kom fram till honom.

— Men säg då, hvad du har skjutit. Ett vildsvin, en hjort, eller en fågel? hviskade han.

— En människa, svarade Dmitri lågt.

— En människa!

Jeroschka betraktade honom utom sig af häpnad.

— Ja, en människa, en ryss, förresten den där kosacken, som jag gaf brefvet till tsaren och hvilken besökte oss för några dagar sedan för att söka lura till sig pengar men blef bortkörd.

— Kosacken! mumlade Jeroschka med uppspärrade ögon.

— Ja, han smög sig fram här i gräset med knifven mellan tänderna för att sticka ned dig, som satt med ryggen mot honom. Mig, som satt i skuggan, såg han ej. Men jag såg honom så mycket bättre och knäppte honom. Låt oss nu försiktigt gå fram till honom. Kanske han icke är riktigt död än. Kanske jag rent af har bommat och då kunna vi vänta oss en kula. Men det tror jag väl knappast.

Med bössorna höjda, ifall kosacken skulle göra den minsta rörelse, smögo sig de två zaporogerna fram till honom. Han låg kastad på rygg med armarne utbredda. Knifven hade fallit ur hans mun och blänkte på gräset, som var färgadt af blod. Han var icke död, ty ur strupen på honom hördes ett svagt rosslande.

Dmitri och Jeroschka böjde sig ned och undersökte honom.

Skottet hade träffat i halsen och afskurit en af de stora ådrorna. Det var tydligt att mannen förblödde. Om några minuter skulle han vara död.

Utan att ge sig tid att invänta detta, drog Dmitri sin dolk och skar halsen af kosacken.

Han höll upp det bloddrypande hufvudet vid håret och betraktade det leende.

— Detta skall stämma Ilja Wassiljewitsch vid godt humör, sade han, i det han åter kastade det ned på marken.

Så böjde han sig ned för att undersöka om kosacken hade något värdefullt på sig. Men intet fann han, hvarken kläder, penningar eller smycken.

— En så'n fattiglapp!... Men bössan och dolken kan jag väl använda, ehuru de ej äro bland de bästa, mumlade han.

Han tog dem, sparkade till liket ett tag och gick sin väg med det afskurna hufvudet i handen.

— Nu gå vi väl hem, menade Jeroschka.

— Hem! Visst icke. Ännu är det ju ej mera än midnatt, och jag vill gärna äta färsk vildsvinstek till frukost i morgon.

Dmitri kröp åter in bland buskarne på stranden, medan Jeroschka gick till sitt pass, sedan han fått uppmaning att bättre gömma sig.

Timmarne gingo. I öster började himlen redan ljusna. En silfverhvit dimma höjde sig ur vattnet och svepte höljande kring stränderna. Långt borta från lägret hördes det svaga galandet af en tupp. En och annan fågel hade vaknat och slog med vingarne, och alldeles intill sig kunde Dmitri höra örnungarnes gälla skrik.

Han hade så småningom försjunkit i drömmerier, där han satt småhuttrande i den kyliga natten med bössan i knäet, färdig att hvarje ögonblick aflossas. Han tänkte på Mitja, som han röfvat från tscherkesserna. Han tyckte hon var bra vacker och skulle gärna velat göra henne till sin duschinka, sin älskarinna, om han bara vågat och det icke stridt mot zaporogernas plägseder.

Plötsligt hörde han ett knakande i buskarne, som efterföljdes af ett plumsande i vattnet. Han spratt till och höjde bössan. Den mörka silhuetten af ett stort vildsvin visade sig alldeles intill honom. Djuret stod i vattnet till buken och drack ifrigt.

Dmitri höll andan. Hjärtat klappade på honom af jägarfeber. Han lade kolfven till kinden och siktade noga.

En knall! och det tumlade omkull i vattnet, stendödt som träffadt af blixten.

Jeroschka, som endast lyckats skjuta två fasaner, kom tillstädes och genast började flåendet och styckandet af djuret.

Det var en stor, fet vildgalt med väldiga betar. Dmitri fingrade med förtjusning på dem.

— Nu tänker jag allt Ilja Wassiljewitsch skall blifva nöjd och icke säga någonting om att vi lämnat vakten.

Jeroschka nickade bifallande.

Lastade med hvar sin vildsvinsdel, och Dmitri bärande kosackens afskurna hufvud vid håret, begåfvo de sig på hemvägen. Det var nu nästan ljust och de kunde hitta bättre än under natten. Platanernas och almarnas knoppar stodo svällande gröna och ur marken steg upp en stark doft af vår och mylla.

— Har du något brännvin kvar? frågade Jeroschka.

— Nej, sade Dmitri, men passade på, att då kamraten ett ögonblick vände sig om, tömma sista droppen.

Tysta gingo de fram genom skogen. Fåglarne hade vaknat och hälsade morgonen. En och annan hare skuttade förbi med rumpan i vädret och högt upp i den dunkelblå luften seglade två stora örnar.

Plötsligt genljöd skogen af ett väldigt brakande. Dmitri och Jeroschka kastade ögonblickligen köttet på marken, men innan de fått upp sina bössor, störtade ett vildsvin fram ur snåret. Dmitri hann kasta sig undan, men Jeroschka, som var tyngre på foten, snafvade och föll omkull. Besten störtade sig öfver honom och tillfogade honom ett djupt hugg i ena låret. I samma ögonblick hade Jeroschka fått fram sin dolk, som han körde in till fästet i djurets bringa. Öfverraskad lyfte svinet på hufvudet och hejdade sig i nästa angrepp, hvarvid Dmitri fick tillfälle att skjuta. Med genomborradt hufvud föll djuret öfver Jeroschka. Det var en sugga, sannolikt galtens maka, som af blodlukten letat sig fram till de två zaporogerna.

Sedan Jeroschkas sår, som visserligen befunnos vara

djupa, men likväl ej träffat något ben, blifvit förbundna samt svinet styckadt, fortsattes färden.

Komna i närheten af rastställlet hörde de buller och rop. Hela lägret tycktes vara i uppståndelse och alla skreko om hvarandra.

— Hvad månde stå på? tänkte de två jägarne och påskyndade stegen.

Hunna fram frågade de den förste, de mötte, om orsaken till bråket.

— De ha flytt! De ha flytt! skrek zaporogen.

— Hvilka då?

— Mitja och Lukaschka och gamla Marjanka.

Jeroschka och Dmitri tittade på hvarandra och kände sig oroliga. Ilja Wassiljewitsch var sannerligen icke att leka med, då han blef vred. Och nu om någonsin hade han orsak därtill. Det var deras fel att flykten kunnat verkställas. Hade de stannat kvar på sin post skulle ingenting inträffat. Men nu! Kanske skulle Ilja låta skjuta dem? Under förbannelser öfver den sömnige Nazarka skyndade de vidare.

Kort efter sedan de två jägarne aflägsnat sig, greps Nazarka, på hvilken den ringa mängd, som fanns i Dmitris flaska, endast gjort en flyktig verkan, af en obetvinglig brännvinstörst. Han hade nu fått blod på tand och kände vilddjuret vakna inom sig.

Huttrande satt han och småsvor för sig själf, medan han gaf skrifvaren Lukaschka, som lagt sig ned, en och annan vänskaplig spark.

— Wodka! mumlade han. Den som ändå hade litet wodka... Litet!... Mycket!... Oerhördt!... Kolossalt!... Allt hvad jag kunde komma öfver skulle lätt rinna ned genom min strupe. Wodka!... Wodka!... Wodka!...

Mitja låg och iakttog honom. Hon hade vaknat vid Nazarkas svordomar och prat. Då hon såg att Dmitri och Jeroschka försvunnit och endast en man bevakade dem, steg tanken på flykt upp med förnyad häftighet.

Hon hörde kosackens mummel: Wodka! Wodka! Hon fick en idé.

— Hvad brummar du om, Nazarka? frågade hon.

Denne vände sig om.

— Håll käft, slyna! röt han.

Men Mitja gaf sig ej utan yttrade med sin lenaste röst.

— Är du törstig, lille Nazarka.

Det lyste till i kosackens ögon.

— Törstig! Visst fan är jag törstig. Om hela Dniepers vatten utgjordes af wodka, skulle jag åtaga mig att dricka ur det.

Från zaporogernas bord hördes skrattsalfvor och klingandet af tennbägarne.

— Där borta finns wodka. Hvarför går du ej till dem? menade Mitja.

Nazarka kastade en misstänksam blick på tscherkessflickan.

— Jaså, du vill bli af med mig och springa din väg. Men det lyckas nog icke, svarade han henne barskt.

— Ja, då kan jag icke hjälpa din törst, log Mitja och lade sig åter ned på fällen.

Nazarkas svordomar blefvo allt vildare och hemskare. Kallt var det. Och ingen wodka. Icke så mycket som en droppe. Hvilken gräslig situation.

Till slut gjorde nöden honom uppfinningsrik.

— Lilla Mitja! Lilla vackra Mitja! hviskade han.

En snarkning blef hans svar.

— Lilla Mitja! mumlade han och stötte till henne med stöfveln.

— Nå, hvad vill du? frågade tscherkessiskan och lyfte sina sömniga ögonlock.

— Du, som ju har att skaffa med provianten, har reda på, hvar brännvinet finns. Det är väl icke möjligt att de druckit ur allt samman.

— Det tror jag knappast, svarade Mitja.

— Och du vet, hvar det är nedpackadt.

— Det kan nog hända.

— Ack, lilla Mitja, ack, min dufva, om du ville vara snäll och skaffa mig något.

— Det vågar jag ej. Om jag upptäcktes, finge jag stryk.

— Ack, min dufva! Ack, lilla Mitja! Jag skall gifva dig de vackraste skinn. Jag skall skänka dig smycken. Jag skall försvara dig. Jag skall...

Till slut låtsade Mitja gå in på hans begäran.

— Jag ska' försöka, yttrade hon och reste på sig.

I sin förtjusning fattade Nazarka hennes hand och kysste den. Men om han sett den glimmande blick af hat, som sköt ur tscherkessflickans svarta ögon, skulle kanske hans kyssar blifvit mindre glödande.

Efter en stund återkom Mitja smygande tyst som en katt med ett helt kärl fylldt af brännvin.

Nazarka höll på att gifva till ett utrop af glädje, men hejdade sig och grep girigt efter kärlet.

Kluck! Kluck! Kluck! lät det från hans strupe.

Han tog sig en duktig klunk. Och när han ändtligen höll upp, torkade han sig med handen om munnen och mumlade:

— Åh, lilla Mitja, hvad du är snäll! Hvad du är för en präktig flicka!

Mitja log och uppmanade honom att dricka.

— Skynda dig, innan någon kommer!

Och Nazarka skyndade sig.

Snart hade han tömt kärlet och verkningarne började visa sig. Allt tyngre blefvo hans ögonlock, kroppen sjönk samman och inom få minuter föll han dödfull till marken.

Ljudliga snarkningar tillkännagåfvo hans djupa sömn. Då var tiden inne för Mitja att handla.

Hastigt väckte hon Marjanka och Lukaschka.

— Hvad är det!... Är det redan morgon? frågade de yrvakna.

— Nej, det är blott något öfver midnatt. Men Nazarka, som skulle vakta oss, är rusig och sofver hårdt. Nu är ögonblicket inne att fly.

— Men tänk om han skulle vakna! mumlade den fege Lukaschka.

Mitja gaf honom en föraktlig blick.

— Han vaknar icke om också blixten slår ned bredvid honom. Fort upp och gör er i ordning!

Allt sedan tågets början buro Mitja, Marjanka och Lukaschka innanför kläderna ett litet förråd af bröd och torkadt kött att ha i händelse tillfälle till flykt skulle yppa sig. De behöfde därför ej tänka på att förse sig med någon proviant, utan styrde kosan genast till hästarne.

Mitja gick främst. De andra följde efter med smygande steg.

Försiktigt höll hon sig i utkanten af rastlägret. Hon visste fullkomligt hvar hästarne funnos och behöfde icke söka.

Alla zaporogerna sofvo antingen på sina fällar och filtar eller rusiga kring dryckesbordet. I det svaga månskenet skymtade ibland konturerna af en och annan. Då stannade genast Mitja och begaf sig ljudlöst på en annan väg.

Ändtligen hunno de hästarne.

— Medan I lösen dem, håll för deras mular och smek dem, så att de icke gnägga, uppmanade Mitja.

— Ja, ja, hviskade Lukaschka och Marjanka.

— Och sedan vi kommit i sadeln, rida vi i skridt. Du understår dig icke att galoppera genast, Lukaschka. Gör du det, skjuter jag ögonblickligen ned dig, yttrade Mitja till skrifvaren och pekade hotfullt på en pistol, som hon tagit från den sofvande Nazarka.

Lukaschka ryste till och mumlade någonting.

Allt gick bra. Hästarne förhöllo sig lugna. Ingen hörde det svaga ljudet från deras hofvar. Och sittande grensle i sadlarne styrde Mitja, gamla Marjanka och Lukaschka i den tidiga gryningen ut från zaporoglägret.

Så snart de kommit utom hörhåll, slogo de in i en vild galopp och voro snart försvunna bakom de låga steppkullarne.

Två timmar därefter vaknade Ilja Wassiljewitsch ur sin korta sömn. Han reste sig och ruskade på sig. Hans mörka

ögon voro rödkantade af ruset, men med rak rygg och fasta steg gick han att inspektera fångarna och väcka sina män.

Han kom fram till platsen, där han befallt de tre zaporogerna hålla vakt. Med vidöppen, dräglande mun och kopparrödt ansikte låg Nazarka på rygg och snarkade. Hans korta armar lågo slängda åt sidorna och bröstet höjde och sänkte sig under den smutsiga pälskoftan. Nazarka log. Ljufliga drömmar omsväfvade hans hjärna.

Ilja Wassiljewitsch stannade häpen och gnuggade sig i ögonen. Var han vaken eller drömde han? Hvar voro de tre fångarne? Och hvar Dmitri och Jeroschka? Och Nazarka som sof!

— Nazarka! ropade han.

En grymtning som från en gris hördes.

— Nazarka!

Intet ljud utom den sofvandes snarkningar.

Då blef Ilja Wassiljewitsch, hetmanen, zaporoghöfdingen, vred. Han gick några steg mot den druckne och gaf honom en spark i sidan, så att höftbenet höll på att bräckas.

Med en svordom och ett gällt utrop af smärta satte sig Nazarka upp och gnuggade sig i ögonen.

— Hvem djäfvulen är det som sparkas. Har tsaren kommit eller hvad satan står på? brummade han och gjorde sig i ordning att åter lägga sig ned på marken.

Men Ilja Wassiljewitsch förekom honom och tog honom hårdhändt i örat.

Då vaknade Nazarka och igenkände till sin förskräckelse sin höfding.

— I-ilja! stammade han.

— Ja, just han. Opp med dig, din lurk!

Och Ilja Wassiljewitsch drog Nazarka vid öronen upp på benen.

— Hvad vill det här säga? Hvarför ligger du där och sofver? Hvar äro Dmitri Andreitsch och Jeroschka? Och hvar Mitja, Lukaschka och Marjanka? strömmade orden ur Iljas mun.

Nazarka stod endast och stirrade med vidöppen mun dumt på sin höfding.

— Nå, svara då, ditt nöt! röt denne och gaf honom en örfil, så att han tumlade omkull.

Då han åter kommit upp på benen, ansatte Ilja Wassiljewitsch honom ännu häftigare med frågor.

Men Nazarka teg som om han ingenting begripit.

— Har du ej en aning om hvar Dmitri och Jeroschka tagit vägen?

— Dmitri... Jeroschka... mumlade Nazarka.

— Ja, just de.

Ändtligen tog Nazarka mod till sig och bekände, att de två zaporogerna gått på jakt och öfverlämnat vakten åt honom ensam.

— Nå, de komma väl tillbaka. Då skola de få sitt straff, brummade Ilja. Men hur kommer det sig att du är så full? vände han sig till Nazarka.

— Inte är jag fu-ull.

— Visst är du full, stupfull.

— Dmitri gaf mig brännvin, erkände slutligen syndaren.

— Och det blef du rusig af. Tvi, sådant följe! spottade Ilja.

Nazarka teg och skämdes.

— Men hvar äro de andra, Mitja, Marjanka och Lukaschka, som du skulle vakta?

— Vet inte, mumlade Nazarka.

— Nej, för du somnade från vakten. Och nu ha de kanske flytt, eländige, röt Ilja och gaf honom ännu en örfil, hvarpå han skyndade bort för att trumma samman sina män.

I detsamma kom Dmitri och Jeroschka springande honom till mötes. Innan han hann utbrista i förebråelser mot dem, hade Dmitri höjt det afskurna kosackhufvudet i jämnhöjd med hans ögon och så när slagit honom om munnen med detsamma.

Häpen stirrade Ilja Wassiljewitsch på allt. Han kom sig icke för att säga ett enda ord.

— Se här hufvudet af en skurk! ropade Dmitri.

— Hvem är det? frågade Ilja bestört seende på det blodiga hufvudet.

— Känner du icke igen honom?

— Nej.

— Det är ju kosacken.

— Kosacken! Hvilken kosack.

— Åh, han som vi sände med brefvet till tsaren och som var hos oss för några dagar sedan.

— Han! utropade Ilja häpen.

— Ja, just han.

— Men hvarför har du då dödat honom?

— Han var en förrädare, en spion, svarade Dmitri och berättade nu under hvilka omständigheter han skjutit kosacken.

— Nå, det var bra, yttrade Ilja kort.

Då Dmitri och Jeroschka sedan visade honom de två vildsvinen, som de fällt, blef han så belåten, att han icke sade något om att de gått från vakten, utan endast nämnde att Mitja och Lukaschka och Marjanka på grund af den eländige Nazarkas rus sannolikt hade flytt.

Dmitri och Jeroschka utforo i vilda förbannelser öfver kamraten och sade sig genast vara beredde att sätta efter dem.

— Vänta litet, menade Ilja. Vi måste först undersöka och framför allt se efter om några hästar fattas. Kanske de icke ha flytt utan endast gått och lagt sig på någon annan plats.

Men då det upptäcktes, att tre hästar försvunnit, blef det klart att fångarne verkligen flytt. Ett tjugutal zaporoger sändes genast ut i olika riktningar att söka efter dem. Ilja Wassiljewitsch med Dmitri och Jeroschka togo vägen mot nordost i riktning mot svenska och ryska härarne, ty det anade dem att flyktingarne begifvit sig till någon af dem för att söka skydd.

Efter ett par timmars ridt fingo de syn på de tre flyktingarne och nu begynte en kapplöpning i vildaste karrier.

Gamla Marjanka, som trots sina år likväl satt säkert till häst, blef dock efter de två andra och upphanns först af zaporogerna. I vredesmod körde Ilja lansen genom hennes rygg så att gumman döende störtade till marken. Hästarne rusade öfver henne och krossade henne under sina hofvar.

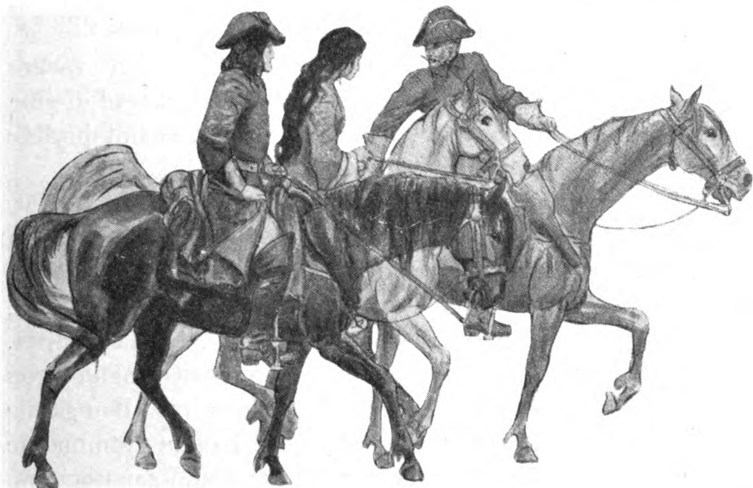
Lukaschka hade under den vilda ridten blifvit skild från Mitja och skyndat i väg mot norr. Han önskade också komma ditåt emedan han där hade de största utsikter att

träffa sina vänner ryssarne. Men Mitja, som långt borta vid synranden upptäckt två främmande ryttare, galopperade för lösa tyglar mot dessa. Och som redan är nämndt, lyckades hon ställa sig under deras beskydd, innan zaporogerna upphunnit henne.

Då Ilja Wassiljewitsch, trots sina mäns protester, varit frikostig nog att skänka Mitja till Kruse och saken sålunda var afgjord, redo de två svenskarne jämte zaporogerna i sakta mak mot lägret. Med förvåning betraktade Kruse och unge Buss de vilda sällarne. Deras underliga, brokigt skimrande dräkter, deras långa hår och skägg, deras vapen,

sadlar och stigbyglar samt deras utomordentliga ridkonst väckte deras förvåning. Kruse, som kunde något ryska, fick snart af Ilja Wassiljewitsch klart för sig att de ämnade ingå förbund med kung Karl. Högt uttalade han sig i smickrande ordalag, men inom sig undrade han hvad värde sådana besynnerliga krigare egentligen kunde hafva. Hvad visste de om truppmanövrer? Kände de belägrings- och befästningskonst? Kunde de ens storma fram mot fienden i slutna led och icke som en hjord kreatur? Sannolikt icke.

Nå, det skulle bli intressant att höra hvad kungen skulle säga om dessa soldater, tänkte han.

Zaporogernas ankomst väckte stor uppmärksamhet bland de svenska knektarne. Från alla håll skyndade dessa samman och betraktade dem som om de varit en samling underliga djur. Äfven Ilja Wassiljewitsch och hans män iakttogo med förvåning svenskarne. De hade icke föreställt sig att dessa ryktbara krigare, om hvilka de hört så mycket talas, skulle se så trasiga, smutsiga och medtagna ut. Nästan med förakt blickade de på de små magra svenska hästarne och jämförde dem med sina egna ståtliga djur.

Genast de anländt begärde de företräde hos kungen.

Men som denne för tillfället befann sig på en ridtur, vände de sig till Mazepa.

Den gamle elegante kosackhetmannen mottog dem vänligt och smickrade dem, men det kunde likväl ses på honom, att han nästan skämdes för sina landsmäns underliga sätt och åthäfvor. Likväl begåfvade han dem med stora skänker och sade sig skola utverka deras företräde hos svenske kungen. Nöjda aflägsnade de sig och blandade sig med de svenske knektarne, med hvilka de gjorde åtskilliga bekantskaper och hvilkas brännvinskrus de med förtjusning tömde.

Kruse med sin nyförvärfvade egendom, den vackra tscherkessflickan Mitja, hade genast blifvit omringad af sina kamrater bland officerarne, som med lustigt skämt brydde honom för hans underliga fångst.

— Nej, ser man på! Det var en fin fågel du fångat. Rider ut för att skjuta harar och kommer hem med en flicka, och en tscherkessiska till på köpet. Men hvad tror du kungen skall säga om det? Han tål inte några kjolar, ropade de om hvarandra medan de nyfiket betraktade Mitja.

Denna var mycket brydd och red med nedslagna ögon bland alla desse officerare. Hon visste icke hvad hon skulle taga sig till eller hvad hon skulle göra i detta främmande läger och hon nästan önskade sig tillbaka bland zaporogerna, hvilkas språk hon åtminstone förstod.

— Nej, men se, hon rider ju gränsle som en karl, ropade en ung fänrik och pekade på henne.

Förargad vände sig Kruse mot honom.

— Hvad rör det dig? Hon må väl rida som hon behagar. Håll du munnen annars kan du få göra bekantskap med min värja.

Fänriken teg och drog sig åt sidan.

— Nå, men hvad tänker du då göra med henne? Icke kan du väl ta in henne i ditt tält.

— Nej, naturligtvis icke.

— Nå, hvar skall du då placera henne?

— Vet icke.

— Om jag vore som du så skulle jag lämna henne till Mazepas kvinnor. Där skulle hon trifvas bäst och deras språk begriper hon nog.

— Ja visst. Det var en god idé. Att jag icke själf kom att tänka därpå, yttrade Kruse och vinkade åt Mitja att följa sig.

De styrde kosan till Mazepas läger och så fick tscherkessflickan Mitja en plats bland Mazepas kvinnor.

Frampå eftermiddagen hade kungen kommit tillbaka och zaporogerna skulle ha företräde hos honom. Omgifven af fältmarskalken Rehnskiöld, generalkvartermästaren Gyllenkrook och några andra bland sina högre officerare mottog han dem i sitt tält. En yngre officer, som var fullständigt hemmastadd i ryska, tjänstgjorde som tolk.

Zaporogerna hade redan blifvit berusade och uppträdde med högröda kinder. En stark brännvinslukt spreds från dem och kom kungen att fnysa till. Han stod där tyst, outgrundlig i sina af vägsmuts nedstänkta stöflar och slitna rock och endast på några ryckningar på öfverläppen kunde de, som kände honom, märka hans missnöje. Med sina stora blå ögon betraktade han Ilja Wassiljewitsch medan denne höll sitt tal som tolken öfversatte. Zaporogerna voro utom sig af förvåning öfver att denne unge, skägglöse, till det yttre så oansenlige man var den väldige krigaren Karl den Tolfte. Då Ilja slutat uppstod en djup tystnad. Han och alla de öfriga väntade, att kungen skulle med några ord besvara talet. Men kung Karl teg. Så gjorde han ett tecken att audiensen var slut. Zaporogerna stodo fortfarande kvar och stirrade och Rehnskiöld måste ta Ilja i armen och vända honom rundt innan han begrep att det var slut och att de skulle gå.

Kungen vinkade Rehnskiöld till sig och yttrade lågmält några ord till honom.

Denne skyndade sedan efter zaporogerna och sade dem att kungen beviljade dem ett nytt företräde dagen därpå.

— Men — tillade han — hans majestät tycker ej om starka drycker och begagnar själf aldrig sådana. Ni måste

därför uttryckligen lofva mig att förhålla er nyktra i morgon åtminstone till dess företrädet är öfver. I annat fall kommer sådant icke att äga rum.

— Hm! brummade Ilja och betraktade häpen den svenske generalen.

Men löftet hölls om ock med mycken möda och några dagar därefter vände Ilja och hans underhöfdingar, sedan de af kung Karl blifvit begåfvade med sextio tusen gyllen, tillbaka till sina män för att intaga orterna söder om Pultava.

Men vackra Mitja stannade kvar i svenska lägret.

KAP. V.

Icke ens en underofficer blottställer man så!

En varm afton i början af maj syntes två män långsamt gående i utkanten af svenska lägret. Alla officerare och soldater som kommo mot dem veko vördnadsfullt undan och hälsade. På den enes ynglingaaktigt smärta gestalt och enkla dräkt igenkände de genast den unge kungen. Den andre, en äldre man med stor brun peruk och sirligt vaggande gång, var generalkvartermästaren Gyllenkrook. Båda gingo försjunkna i tankar och kastade då och då en blick på trakten omkring sig.

Solen brände hett från en nästan skylös himmel. Långt framför dem kunde de se den lilla staden och fästningen Pultava höja sina murar och gröna och gyllene tornkupoler, bakom hvilka den vida, grönskande steppen utbredde sig i fjärran. Åt söder skymtade floden Worsklas smutsgula vatten, från hvilket en obehaglig stank slog upp, som kom Gyllenkrook att rynka på näsan.

Kungen märkte det och skrattade.

— I tycker icke om den här parfymen, Gyllenkrook?

— Nej, den parfymen smakar min näsa illa, ers majestät. Jag skulle hellre vilja känna doften af blommor och friskt gräs.

— Nå, nå, det kommer väl också snart. Bara vi intagit denna lilla smörjfästning och slagit tsaren, skola vi draga hädan norrut.

Gyllenkrook svarade ej utan såg envist framför sig. Slutligen lyfte han hufvudet och frågade försiktigt:

— Ämnar då verkligen ers majestät belägra denna stad?

— Ja, snart skola vi börja. Öfversten skall leda belägringen och säga oss hvilken dag som är lämpligast att intaga densamma.

— Jag, ers majestät!

— Ja, så gjorde ju Vauban, han, som alltid hjälpte den franske kungen med hans belägringar, och ni är vår lille Vauban.

— Må Gud bevara oss för en slik Vauban, ers majestät. Men så stor man han äfven var, så tror jag, att han här skulle blifvit mycket rådvill att leda en belägring, då det saknas nästan allt som därtill hörer.

— Bah! Vi hafva alldeles nog som behöfs för att taga en så usel fästning som Pultava.

— Fästningen är visserligen icke så stark, men besättningen desto mer.

— Bagatell! När den ser oss angripa, så ger den sig vid det första skott, som kommer att lossas, yttrade konungen leende.

— Det är en sak, som är mig alldeles förborgad, ers majestät, svarade Gyllenkrook, hvarpå han tystnade och samtalet afstannade.

Rundt omkring dem var ett virrvarr af tält, vagnar, kärror, hästar och nötkreatur. På många ställen syntes soldater i färd med att tillreda sin aftonmåltid, som mest bestod af litet dåligt svart bröd och torkadt halfruttet häst-

kött. Vid kungens åsyn reste de sig med brödbitarne i händerna.

— Nå, hur smakar det? vände sig kung Karl till en gammal krigsbuss, som han tyckte stod och såg surmulen ut.

Utan att svara räckte knekten fram emot kungen ett stycke af det usla bröd, hvaraf hären måste lifnära sig.

Det ryckte litet i öfverläppen på kungen och han betraktade skarpt den gamle tystlåtne soldaten. Så tog han brödet och bet af ett stycke.

— Ja, icke är det vidare godt; men nog kan man äta det, yttrade han och återlämnade brödbiten till soldaten.

Denne tog emot den lika tyst som han framräckt den.

Kungen blef något förvånad öfver detta tydliga missnöje, som den gamle krigaren visade.

— Hör du, återtog han. Du skulle kanske hellre vilja vara hemma hos din käring och äta nybakadt bröd än befinna dig här nere med mig.

Det glänste till i soldatens stålgrå ögon och han mumlade tveksamt:

— Om ers majestät tillåter mig och icke blir ond, skulle jag vilja säga en sak.

— Tala du oförskräckt ut. En krigare skall icke känna någon fruktan.

— Jo, svarade soldaten och tummade förläget den svarta filthatten. Si det är på det sättet, att jag tycker vi kommit så förskräckligen långt bort.

Åter ryckte det i kung Karls öfverläpp och han rynkade ögonbrynen.

— Hvad! Du tycker vi kommit långt bort. Du är kanske rädd att aldrig mer få återse din hustru? Men är du en sann soldat, ser du, och älskar du äran, så skola vi följas åt så långt bort, att du icke skall kunna erhålla några underrättelser från Sverige ens på ett helt år.

Och därmed svängde kungen på klacken och fortsatte promenaden. Den gamle knekten såg efter honom med för-

lägna blickar och låtsades icke märka kamraternas spefulla yttranden.

En stund därefter fick kungen se en sjukvagn öfverspänd med täItduk stå vid sidan af ett skjul. En dräng lutade sig mot vagnen och halfsof i solskenet.

Kungen blef nyfiken att få veta hvem den sjuke kunde vara och närmade sig vagnen.

— Ligger det någon därinne? frågade han drängen.

Denne, som icke märkt kungen, ryckte förskräckt till och gnuggade sig i ögonen.

— Nå, svara då! Finnes det någon därinne?

— Ja, e... ers majestät, mumlade drängen ännu så förskräckt öfver den oväntade åsynen af kungen att tänderna, trots den starka värmen, skallrade i munnen på honom.

— Hvem är det då?

— En fänrik Hård vid Lifregementet.

— Sofver han.

— Jag vet icke. Jag skall se efter, svarade drängen och lyfte på tältduken.

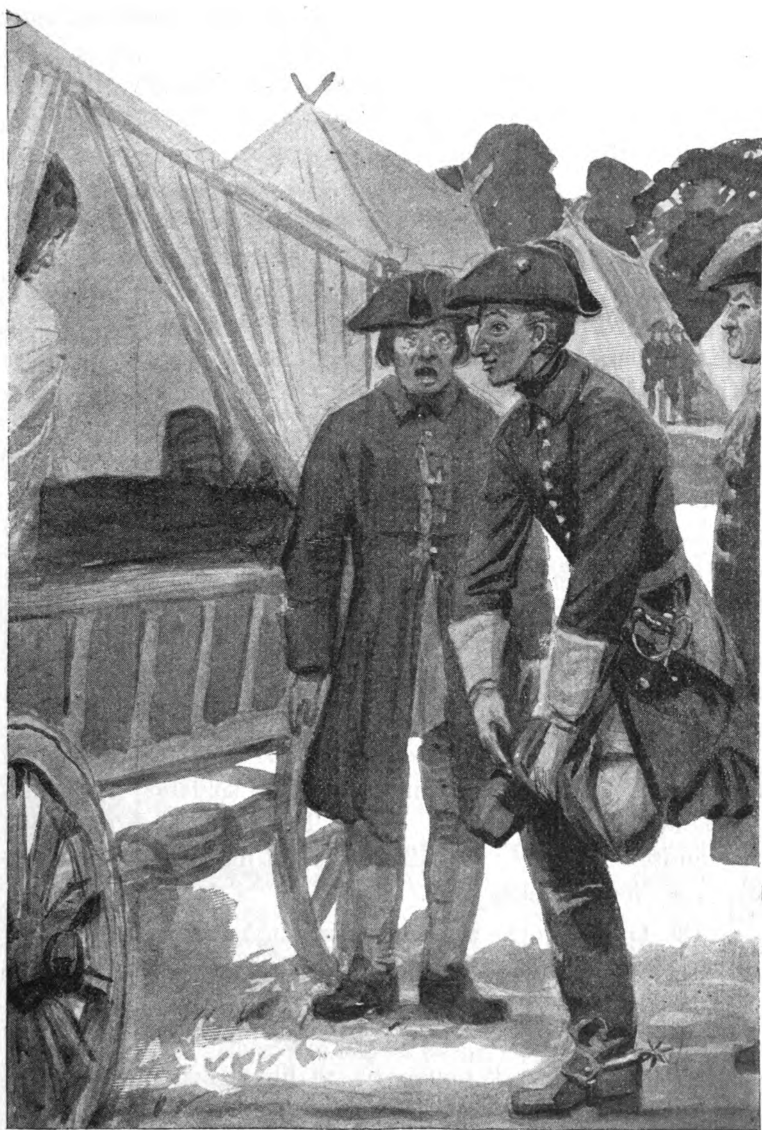
I vagnen låg Conrad Hård, ännu sjuk efter den kalla natten i vintras, då hans båda fötter förfröso och tårna måste afklippas. Genom en springa i duken hade han sett kungen närma sig vagnen och hört honom tilltala drängen. Först hade han tänkt låtsa sofva, då han tyckte det var försmädligt att visa sig för kungen så som han var klädd, endast i en skjorta och ett par byxor. Men då han märkte att drängen drog undan tältduken reste han sig till hälften upp i vagnen. En het rodnad af förlägenhet öfver det storartade mötet brann på hans väderbitna kinder.

— Hur står det till med fänriken? frågade kungen och nickade leende.

— Rätt bra, ers majestät. Men jag kan icke gå, svarade Hård lågmält.

— Hvarför då?

— Jag förfrös mina fötter under den kalla vintern vid Gadjatj, och alla mina tår äro borta.

— Och därför tror fänriken att han icke skall kunna gå.

— Jag fruktar det, ers majestät. Ty jag är rädd att jag, i följd af den sista tidens starka värme, äfven fått kallbrand i såren.

Kungen betraktade honom ett ögonblick allvarlig. Så log han sitt vanliga leende, lyfte upp ena foten och tecknade på halfva fotbladet.

— Lappri! Lappri! Jag har sett dem som mistat foten ända hit, men sedan de packat stöfveln med hö, ha de kunnat gå lika bra som förut och till och med springa. Och det kommer nog fänriken också att kunna göra, bara han är vid godt mod.

Så nickade han uppmuntrande åt den stackars Hård och aflägsnade sig.

Men han hade icke tagit många steg, då leendet försvann. Allvarsam, nästan sorgsen, vände han sig till Gyllenkrook och yttrade medlidsamt:

— Det är dock skada på karl. Han var så ung.

Kungen och hans följeslagare fortsatte promenaden utom lägret. Nere vid stranden kunde de se de svenska batterierna och på andra sidan floden kunde de ryska skönjas. Då och då kommo några kulor hvinande från ryssarnes sida. De svenska kanonerna svarade ej, men i stället visade sig ett egendomligt skådespel. Hvarhelst några kulor slogo ned på fältet, sprungo svenska soldater ifrigt dit, uppsamlade och bortburo dem. Till den grad ondt om ammunition var det i svenska lägret, att man måste använda den som fienden sköt bort.

Då Gyllenkrook såg hurusom knektarne sprungo och tillvaratogo kulorna, vände han sig bekymrad till kungen.

— Ack, där ser ers majestät hur dåligt det är ställdt med vårt artilleri.

— Men några kanoner ha vi likväl och kulor äfven, svarade kungen förtretad.

— Men icke tillräckligt att nedskjuta fästningens vallar, genmälte den oblidkelige Gyllenkrook.

— Öfversten har dock själf sett våra kanoner skjuta af mången stock, tjockare än en skampåle.

— Visserligen, i fall den träffas. Men här behöfver man skjuta bort många hundrade.

— Kan man skjuta bort en, så kan man också skjuta bort hundrade.

— Det tror jag nog. Men när den hundrade skampålen är sönderskjuten, är det slut för oss med både kulor och krut.

Kung Karl rynkade ögonbrynen. Han var förargad öfver de många invändningar hans generalkvartermästare kom fram med. Själf såg han inga svårigheter, eller ville kanske icke se några. Man hade ju fienden framför sig. Hvad var enklare än att storma? Och tog det slut med kulor och krut, hade man ju sina goda pampar. En svensk var lika god som hundra ryssar, det hade visat sig förut. Och bara man raskt gick mot fienden, skulle den springa, därom var han alldeles öfvertygad.

— Öfversten skall icke göra oss sakerna så svåra! I ären van vid belägringar utomlands och tror därför att det är omöjligt om man icke har allt hvad fransmännen bruka. Men vi måste göra med det vi ha, hvad andra göra med sitt, fortsatte kungen.

— Ers majestät må förlåta mig. Men jag skulle anse mig handla samvetslöst om jag icke framlade de svårigheter, jag tycker mig finna. Jag anser att ingenting kan vinnas med kanonerna, och att det till slut blir fotfolket, som skall intaga staden. Och därvid kommer det kanske att alldeles förstöras.

— Jag försäkrar er att vi icke komma att behöfva göra någon stormlöpning.

— Ja, då begriper jag sannerligen icke hur staden skall kunna intagas. Då måste någon utomordentlig lycka tillstöta.

Åter drog det underliga leendet öfver kung Karls läppar.

— Ja, just något utomordentligt. Endast det som är utomordentligt skola vi utföra. Då vinna vi ära och beröm, svarade han.

— Ja, det vete Gud, att nog blir det ett utomordentligt företag. Men jag fruktar, att det också får ett utomordentligt slut, menade Gyllenkrook.

Men nu förlorade kungen tålamodet och yttrade tämligen häftigt till sin generalkvartermästare:

— Gör blott anordningarne färdiga som jag sagt eder, så skolen I sedan få se, hur kvickt det skall vara öfver.

Gyllenkrook hade ingenting annat att göra än tiga och buga sig, hvarpå samtalet afstannade.

De hade nu hunnit fram till strandbatterierna, vid hvilka kungen stannade och åsåg arbetet. Gång på gång slogo kulor ned i närheten af dem, plöjde upp marken och kastade upp väldiga moln af damm och grus. Oaktadt sin kallblodighet kunde Gyllenkrook icke undvika att ibland nervöst rycka till, då kulorna kommo allt för nära.

Kungen såg det och log, men sade ingenting. I stället gick han ännu närmare stranden och riktigt ställde sig som mål för fienden. Gyllenkrook måste naturligtvis följa honom. Icke heller han yttrade någonting, men han skakade bekymrad på sitt perukklädda hufvud. Han visste allt för väl, huru lönlöst det var att göra kungen några föreställningar. Det skulle endast ha motsatt verkan och göra honom ännu trotsigare, så att han rent af kanske kunde komma på den idén att sätta sig i en båt och ro ut på floden.

Sedan kungen stått en stund och genom kikaren betraktat fiendens batterier, återvände de till lägret.

I närheten af det tält, i hvilket han tagit sin bostad, afskedade kungen Gyllenkrook och gick in i sina rum. Denne promenerade bekymrad fram och tillbaka i tältgatan. Han tänkte på möjligheten att få kungen att ändra tankar och afstå från denna farliga belägring. Helst hade han sett att han kunnat öfvertala honom att alldeles draga sig undan med hären och gå tillbaka öfver Dniepern. Men det var alldeles ogörligt att få hans envisa och stolta majestät kung Karl att tåga tillbaka, det stod icke i mänsklig makt. Äran framför allt, äran gällde det. Icke det minsta fick af-

prutas på den, om det vore aldrig så förnuftigt och fördelaktigt. Hellre ginge han själf och hela hären under, än han toge ett steg tillbaka. Och till ingens råd ville han lyssna. Hur väl om den försiktige Lewenhaupt hade hans öra! Den generalen han visste att spara folk och ändå vinna segrar. Men efter den olyckliga affären vid Lisna är han i onåd... Men Piper, Rehnskiöld eller någon annan af de betrodde generalerna? Han måste tala vid någon och bedja dem hjälpa honom att öfvertala kungen. Med Rehnskiöld tjänade det nog ingenting till. Han bara jamar med och jahar till allt bara för att stå väl. Och på samma sätt göra flera andra. Men Piper? Han vill åtminstone själf härifrån. Han är gammal och känner mer än någon annan fälttågets mödor.

— Jag måste tala med honom, tänkte Gyllenkrook, då han gick fram och tillbaka utanför kungens tält, där kornetten Buss stod och postade.

Af en händelse kommo Piper och Rehnskiöld om en stund gående förbi. Gyllenkrook skyndade fram och meddelade dem sina bekymmer.

— Kunna ers excellenser säga mig, hvarför Pultava nödvändigt skall belägras? frågade han.

— Hans majestät vill väl ha någonting att roa sig med, svarade Rehnskiöld leende och ryckte på axlarne.

Gyllenkrook kände, att han nästan hatade den själfkäre generalen, som föga brydde sig om annat än sin egen höga person.

— Jag tycker det är ett något kostbart nöje. Bättre tidsfördrif kunde hans majestät ha, svarade Gyllenkrook buttert och vände sig från honom till Piper och bad honom söka öfvertala kungen att afstå från belägringen.

— Öfversten känner ju kungen lika så bra som jag och vet därför, att när han en gång fått någonting i sitt hufvud är det omöjligt att bringa honom på andra tankar, svarade Piper.

— Ja, men jag fruktar för att om icke någon särdeles stor lycka inträffar, kommer ingen enda bland oss ut ur

detta förfärliga Ukrajna och kungen kan mista land och rike och bli den olyckligaste furste på jorden.

— Nå, så farligt är det väl icke. Öfversten ser då allting i svart som en gammal käring, inföll Rehnskiöld hånfullt.

Gyllenkrook bevärdigade honom ej något svar utan betraktade oroligt Piper.

— Jag tänker att ingenting är att göra härvid. Om också Gud sände ned en ängel från himmelen och befallde hans majestät att gå från Pultava, tror jag att han ändå skulle stanna kvar, yttrade denne.

— Men jag ber ers excellens att ändå göra ett försök och öfvertala kungen.

— Ja, nog kan jag väl det, men öfversten vet på förhand, att det ingenting tjänar till.

De tre officerarne hade nu passerat förbi kungens tält, där Buss stod. Med förvåning hade denne åhört en del af deras samtal.

— Är den verkligen så farlig denna belägring, tänkte han. Bah! Kungen vet nog hvad han gör och det är bara generalkvartermästaren, som jämt är ängslig och bråkar. Det går nog bra bara vi storma an. Ryssen skall löpa som en fårskock. Hej, det skall bli muntert! Ändtligen får man vara med om ett riktigt stort fältslag!

Och unge Buss sträckte morskt på kroppen och gladde sig åt den tanken.

Då han en stund därefter blef aflöst, ville han söka upp sin vän, löjtnant Kruse, för att tala med honom om den stundande belägringen. Själf begrep han icke mycket af sådant. Men Kruse, som varit med om flere, måtte väl kunna säga honom om den verkligen var så farlig som det sades, och i så fall hvari denna fara bestod.

Han sökte sin kamrat i hans tält och i närheten däromkring. Men ingen Kruse fanns och ingen kunde säga om han ridit ut eller hvart han tagit vägen.

Då kom Buss att tänka på en sak, som gjorde, att rodnaden steg upp på hans kinder.

— Ja, det skulle kunna vara möjligt. Kanske han är där. Jag tycker att han något ofta, så fort han har en stund ledig, söker upp de där flickorna. Han visar sig alldeles för intresserad af dem, mumlade han, medan han styrde stegen åt den del af lägret, där Mazepa hade placerat sina kvinnor.

Där fann han också Kruse. Bredvid en trossvagn låg denne i gräset och pratade med den vackra tscherkessflickan Mitja och Mazepas dotter Dunja. Han hade tydligen något roligt att berätta, ty de båda flickorna skrattade, så att tänderna lyste fram.

Buss kände afundsjukan stiga upp inom sig. Äfven på honom hade tscherkessiskans mörka ögon gjort intryck och han trodde, att äfven han funnit behag inför henne. Tyst hälsade han och slog sig ned i gräset bredvid dem. Som han blott kunde några få ryska ord, hade han litet svårt att samtala med flickorna. Han nöjde sig därför med att förläget betrakta dem.

— Hvad du ser dyster ut! Har du fått någon skrapa eller hvad är det åt dig? frågade Kruse.

— Ingenting. Förresten vet jag icke, att jag ser dyster ut alls. Det är endast någonting, som jag kommit att tänka på, och om hvilket jag ville fråga dig.

— Nå, hvad är det då?

— Jo, vet du att staden snart skall belägras.

— Det tror jag väl knappast. Kungen tänker nog först slå ryska hären på andra sidan floden. Sedan kan staden icke göra något motstånd. Så fort strandbatterierna blifvit färdiga, så att de kunna öfvergå vattnet, smäller det.

— Nej, hans majestät ämnar verkligen först söka taga fästningen.

— Hur vet du det.

— Jag hörde det af öfverste Gyllenkrook.

— Det var betydligt! Har han tagit dig till sin förtrogne? Jag gratulerar, yttrade Kruse försmädligt.

— Ah, tyst med dig! Du vet mycket väl att du icke menar, hvad du säger... Men jag hörde det af general-

kvartermästaren nyss, då jag stod på vakt framför kungens tält.

— Och då kom han fram och sade det till dig?

— Visst icke. Men han gick förbi tillsammans med excellensen Piper och general Rehnskiöld och då talade de om den stundande belägringen. Gyllenkrook sade, att han gjort allt för att afråda hans majestät, men icke lyckats och nu bad han dem försöka. Tror du verkligen att belägringen är så farlig?

— Jag vet inte. Lätt blir den nog ej. Det värsta är att vi ha så ondt om ammunition. Kulor finns det icke många och krutet är ju efter vätan så dåligt, att det knappt har någon kraft alls. Det smäller icke mera än så, sade Kruse och klappade i händerna.

— Ja, det är bedröfligt. Kanske det vore bäst att låta bli och i stället gå mot fienden på öppna fältet.

— Ja, det tror jag också.

Under samtalet hade flickorna suttit tysta och sett dels på de två officerarne, dels på folket omkring. Plötsligt ryckte Mitja till och reste sig häftigt. Hon hade fått se någonting som tydligen vållade henne mycken förvåning. Kruse och Buss märkte det och tystnade. Äfven de blickade åt samma håll som hon.

På något afstånd sågo de en man komma mot sig. Det var tydligen ingen svensk soldat. Han såg nästan ut som en ryss och var klädd närmast som de lustiga zaporogkosackerna, hvilka för en tid sedan besökt lägret. Det var en liten man med ett synnerligen fult ansikte och tunt skägg. Då han kom närmare märkte de, att han äfven var vindögd.

— Hvad kan den där fulingen vilja? frågade Kruse Mitja.

— Det är bestämdt mig han vill träffa, svarade denna.

— Känner ni honom då?

— Ja, mycket väl.

— Hvem är det?

— Han heter Lukas eller Lukaschka och är en fattig skrifvare. Då jag var hos zaporogerna fanns han äfven där. Han var med på tåget hit och rymde tillsammans med mig, men under flykten blefvo vi skilda åt. Jag trodde, att zaporogerna upphunnit och dödat honom.

— Jaså! Och nu vill han tala med er?

— Jag tror det, svarade Mitja och gick mannen till mötes.

Kruse och Buss hälsade och gingo tillbaka till sitt tält.

Med smygande steg och seende sig omkring åt alla håll närmade sig den gamle skrifvaren Lukaschka tscherkessflickan. Han gjorde ett tecken åt henne som ville han råda henne att vara försiktig. Mitja log och vinkade honom till sig.

— Du, Lukaschka! Hur har du kommit hit?

— Tyst, tyst! hviskade skrifvaren.

— Jag trodde dig vara död.

— Åh nej. Nära var det nog, men jag hann undan. Det var endast dig, de förföljde. Mig läto de löpa.

— Men hvart tog du då vägen?

— Jag begaf mig till tsaren.

— Till tsaren!

— Naturligtvis! . . . .

Lukaschka såg sig oroligt omkring.

. . . . Tyst för all del. Tala icke om det.

Han tog hennes hand och de begåfvo sig bort mot några tomma vagnar, där ingen människa syntes till och där de kunde tala ostörda.

— Men hvarför har du då kommit hit? frågade Mitja.

— Förstår du ej? För att spionera ut huru svenskarne ha det och sedan tala om det för tsaren.

— Men huru kunde du komma hit till lägret?

— Jag sade, att jag hade viktiga underrrättelser från zaporoghöfdingarne till kung Karl.

— Och det lyckades?

— Det lyckades utmärkt. Nu skall jag endast se mig omkring här och söka träffa kungen eller någon general

och berätta några lögner för dem; sedan beger jag mig tillbaka till tsaren. Skall du icke följa med, Mitja? Kommer du blott till tsarens trupper, har du mycket större möjlighet att kunna återvända hem till ditt land.

— Hem till mitt land! upprepade Mitja. — Hem till mitt land! . . . .

— Om du håller dig här i närheten vid midnattstid skall jag försöka att taga dig med mig.

— Ja, jag skall vara här, svarade Mitja förvirradt.

Skrifvaren Lukaschka smög sig bort. Mitja satte sig tankfull ned i gräset.

— Jaså, han har blifvit spion nu, tänkte hon. — Han vill förråda svenska härens läge åt tsaren. Och vill hjälpa mig att komma härifrån. Om jag skulle! . . . . Ja nog vore det roligt att komma hem, men det kanske jag kan göra ändå utan den skurken Lukaschka.

En lång stund satt vackra Mitja och tänkte på Lukaschkas förrädiska plan och hans förslag att föra henne bort. Hon var ytterst villrådig. Hon visste ej alls hvad hon skulle företaga sig. Hade anbudet kommit för en tid sedan, då hon nyss anländt till svenska hären, skulle hon ej ett ögonblick tvekat. Då hade hon känt sig mycket öfvergifven. Hon hade icke längre gamla Marjanka som förtrogen vid sin sida och hon längtade hem. Men ju längre hon stannat i svenska lägret, dess bättre hade hon trifts där. Med flere af Mazepas kvinnor hade hon blifvit god vän, så väl officerare som soldater behandlade henne höfviskt, helt annorlunda än ryssarne skulle gjort, misstänkte hon, och den unge kornetten Buss och hans käcke kamrat... Vid tanken på den förstnämnde drog en svag rodnad öfver Mitjas lena kinder och hon slog ned ögonen.

— Hvad sitter du och grubblar öfver? Är det, hvad den där gamle fulingen, som du nyss talade med, sade dig? Usch, aldrig har jag sett ett så lömskt och fult ansikte! yttrade lilla Dunja och gick fram till sin vän.

Mitja svarade ej utan fortsatte sin tankegång:

— Här har jag det bra, men hvem säger mig hur jag kan få det bland ryssarne, eller om de icke skulle behandla mig precis på samma sätt som zaporogerna och kanske ännu värre. Sannolikt. Jag har hört att deras herre, tsaren, skall vara så vild, då han har druckit, och svår mot kvinnor. Nej, det är nog bäst att jag stannar där jag är. Jag vill icke lämna mina vänner. Och skulle någon af dem, den vackre kornetten eller den käcke löjtnanten eller hvem som helst blifva sårad i striden, vill jag vårda dem så godt jag förmår. I synnerhet den unge kornetten, tänkte Mitja, ehuru hon knappast ville erkänna det för sig.

Ju längre Mitja satt och tänkte, dess mer ense blef hon med sig själf att hon borde stanna.

Hon var missnöjd med sig själf att någonsin hafva lyssnat till Lukaschkas ord och i förvirringen halft lofvat att träffa honom vid midnattstid.

— Jag måste underrätta honom, om min afsikt att stanna här och tillsäga honom, att genast lämna lägret, innan han undersökt det noggrannare. Vill han icke det, hotar jag honom med, att omtala hans förrädiska plan, tänkte Mitja, i det hon reste på sig.

— Hvart skall du gå? frågade Dunja, då hon såg sin väninna tankfull aflägsna sig.

— Jag skall endast gå och söka reda på en viss person, svarade Mitja.

— Aha! mumlade Dunja. Den där unge mörke svensken med de små mustascherna måtte riktigt ha slagit an på henne. Men så är han också bra treflig, tänkte hon med en liten suck i det hon såg efter sin bortgående väninna.

Skymningen hade kommit.

Bland dunkla tält vandrade Mitja för att se, om hon icke skulle kunna upptäcka Lukaschkas kringsmygande figur. Men fåfängt. Hur mycket hon än ansträngde sig, kunde hon icke se en skymt af honom.

Då beslöt hon att söka upp löjtnant Kruse och fråga honom om han möjligtvis sett den person, som kommit fram

till henne, då hon satt och pratade med honom. Men icke heller Kruse fann hon. Några soldater, till hvilka hon vände sig, sade att han ridit bort.

Förtviflad gick hon omkring bland tälten, sliten mellan sin önskan att träffa Lukaschka och förmå honom genast begifva sig bort och sin plikt att yppa hans förrädiska planer.

Timmarne gingo och det blef midnatt. Då erinrade hon sig sitt aftal med Lukaschka att träffa honom vid vagnarne och hastade dit.

Då hon i dunklet skyndade fram, var hon nära att blifva öfverriden af två ryttare, som kommo trafvande. Hon såg upp och igenkände den unge kungen och general Lewenhaupt.

Sedan kung Karl skilts från sin generalkvartermästare och begifvit sig in i sitt tält, gick han där fram och tillbaka, försjunken i tankar. Han kunde icke neka för sig att Gyllenkrooks ord gjort ett visst intryck på honom. Han kände sig själf orolig för utgången af detta företag. Men att afstå från fästningen! Det vore ju nästan detsamma som att erkänna sig till hälften besegrad. Han kunde icke förmå sig därtill. Han ville både taga staden och slå tsaren: Med mindre kunde han icke nöja sig.

Han lade sig ned på sängen för att få någon hvila. Men tankarne jagade sömnen från hans ögon. Någon ro fick han ej, och han gick åter upp och började promenera fram och tillbaka.

— Om jag skulle tala med Lewenhaupt, tänkte han.

Kung Karl visste mycket väl att den lärde, stillsamme Lewenhaupt kanske var hans erfarnaste general. Men allt sedan den tråkiga affären vid Lisna hade han ej förtrott honom med något befäl. Han kände personligen så föga sympati för honom. Deras naturer och lynnen voro allt för olika. Deras krigssätt skilde sig så betydligt från hvarandra. Lewenhaupt alltid mycket försiktig, noga beräknande sina rörelser, innan han klämde till och ytterst aktsam om soldaterna, kung Karl, beredd att ögonblickligen rusa på hvil-

ken fiende som helst och litet bryende sig om soldaternas lif. De kunde ju icke få en bättre död än på slagfältet, hvarför då jämra sig?

Till sist beslöt han sig för att gå till Lewenhaupt. Det hände ofta att han på det sättet besökte sina generaler. Han satte sig då ned på sängkanten bredvid dem, pratade om ditt och datt, om matematik och filosofi, endast sällan om krigsrörelserna. Han förvånade alla genom sina fantastiska spekulationer i olika ämnen, genom sina skarpsinniga inlägg, och mer än en gång bringade han dem i förlägenhet om svaret.

Då kungen närmade sig det tält, som innehades af general Lewenhaupt, såg han att det lyste genom springan.

— Kunde tro det. Den gode generalen sitter väl uppe som vanligt och läser i sin kära bibel, mumlade han leende.

Lewenhaupt blef ytterst förvånad, nästan bestört, då han såg kungen inträda i sitt tält. Han låg på sängen i kläderna och läste mycket riktigt i sin latinska bibel.

Sedan länge hade kungen icke talat med honom, knappt låtsats om att han fanns vid hären. Som en frivillig, ett påhäng hade han följt med och att han icke, då han såg kungens tydliga onåd och fann sig utestängd från allt befäl, begärde sitt afsked och lämnade trupperna, berodde endast på hans starka fosterlandskärlek. Han insåg att det gick galet, han anade att en katastrof endera dagen skulle inträffa, och då ville han vara närvarande för att hjälpa och rädda hvad räddas kunde.

När han såg kungen inträda, reste han sig häftigt upp och hälsade vördnadsfullt. Kungen besvarade hälsningen med ett förläget leende. Han visste icke riktigt hur han skulle börja, och i brist på annat tog han Lewenhaupts bibel och bläddrade däri.

— Generalen ligger ännu så sent och läser sin bibel, yttrade kungen.

— Ja, ers majestät. Det är min käraste lektyr, svarade Lewenhaupt, undrande hvad som komma skulle.

— Ja, det är en god bok, den bästa bland böcker, menade kungen, och så begynte han med generalen en ingående diskussion om teologi och filosofi.

Länge fortforo de två männen att samtala, kungen gående fram och tillbaka i tältet och Lewenhaupt sittande på en stol vid det enkla träbordet. Så småningom började meningsutbytet intressera dem båda två. Kungen glömde sitt egentliga ärende och hängaf sig åt sin lust att disputera, och Lewenhaupt, som nästan var lika hemmastadd i teologi som i krigföringskonst, utvecklade sina åsikter och försvarade dem med mycken skicklighet. Kung Karl gaf honom föga efter. Han hade blifvit lifvad af ämnet och framkastade den ena synpunkten efter den andra, som ställde frågan i en ny dager.

Nästan hela natten fortforo de att tala. Till slut blef Lewenhaupt trött och önskade, hur intressant samtalet än föreföll honom, att kungen skulle aflägsna sig, så att han kunde få sig en stunds sömn. Men han vågade ej framkasta ett yttrande därom eller uppmana kungen att söka hvila. Han visste att det kunde upptagas illa.

Men kungen såg själf, att generalen började bli sömnig och beslöt därför att gå.

— Ja, det är en god bok att hämta tröst ur, yttrade han i det han beredde sig att taga afsked.

— Ja, att hämta tröst och styrka i svåra tider, svarade Lewenhaupt.

— Svåra tider! tänkte kungen.

Han kastade en misstänksam blick på Lewenhaupt. Nu kom han ihåg sitt egentliga ärende.

— Menar då generalen, att tiderna för oss äro så svåra? frågade kungen.

Lewenhaupt insåg hvilken dumhet han låtit undslippa sig och svarade undvikande.

Men kungen var envis. Han ville nödvändigt veta, hvad generalen kunde mena med de svåra tiderna.

— Menar då generalen, att det är så bekymmersamt att vi nu skola belägra Pultava och sedan slå fienden?

Lewenhaupt teg.

— Men svara då! Menar generalen att jag icke borde belägra Pultava?

Nu kunde Lewenhaupt icke längre komma undan.

— Jag bönfaller ers majestät att icke bry sig om Pultava, utan gå med hela hären mot fienden, yttrade han.

Men genast han hade uttalat orden, märkte han, att de icke behagade kungen.

— Alla afråda ni. Det är som vore denna lilla smörjfästning den starkaste. i världen. Generalen skall få se, att det skall gå som en dans.

Och han begynte utförligt framhålla sin åsikt, hvarför fästningen borde tagas. Lewenhaupt svarade honom i så undvikande ordalag som möjligt.

Natten svann och det började dagas. Då kungen märkte det, utropade han lifligt.

— Kom nu, general, så sätta vi oss till häst och rida nedåt batterierna. Där få vi bättre tillfälle att utveckla våra meningar.

Lewenhaupt hade intet annat att göra än att följa. Och så redo de två ryttarne i den tidiga morgonen mot flodstranden.

Då Mitja hunnit fram till vagnarne såg hon sig förgäfves omkring efter Lukaschka. Ingen fanns där. Orolig, knappt vetande hvad hon skulle taga sig till, gick hon af och an och väntade. Ingen Lukaschka kom.

— Den skurken! Den skurken, mumlade hon. Så fort det blir dager anmäler jag honom, och sedan må han skylla sig själf. Jag har velat varna och rädda honom, men då han ej kommer, kan jag ej hjälpa det.

Efter ett par timmars väntan visade sig Lukaschka. Han satt till häst och red försiktigt fram mot vagnarne, seende sig omkring åt alla sidor. Mitja gick honom till mötes.

— Ändtligen kommer du! Hvarför har du ej infunnit dig förr?

— Har icke funnit det nödigt. Åh, här har varit så mycket att märka och iakttaga.

— Så-å, mumlade Mitja.

— Jo, det kan du lita på. Jag träffade samman med några af Mazepas kosacker, hvilka jag bjöd på brännvin. Och af dem fick jag veta många goda saker att berätta för min herre tsaren.

Mitja kände ett ursinnigt hat mot honom stiga upp i sitt bröst.

— Nå, skall du följa med nu? Skaffa dig en häst så kanske vi kunna smyga oss ut, innan det blir full dager, fortfor Lukaschka.

— Nej, jag har ändrat mig.

— Hvad! Vill du icke följa med? Tänker du stanna här?

— Ja.

— Men hvarför då?

— Jag tycker mycket bättre om svenskarne än om er, svarade Mitja.

— Hvad!

Lukaschkas små ögon spärrades upp af förvåning.

— Förräderska, hväste han åt henne, böjde sig ned i sadeln och grep henne i armen.

En ohygglig tanke på att han blifvit förrådd och det af Mitja kom för honom. Han kramade hennes arm så att hon trodde blodet skulle spricka fram. Det gjorde att hon blef utom sig af raseri.

— Förräderska! Kallar du mig för en förräderska! Det är du, din skurk, som är förrädaren, skrek hon.

— Tyst! hväste Lukaschka.

— Nej, jag vill icke vara tyst. Hela hären skall få veta, hvilken förrädare du är, ropade Mitja så högt hon förmådde.

Lukaschka blef ytterligt både förskräckt och ond.

— Skall jag då icke få den där lilla ungen att tiga, tänkte han och grep efter dolken.

Då Mitja såg det, började hon skrika ännu värre och försökte med all makt slita sig lös.

Plötsligt kom en ryttare framridande. Det var Kruse, som just återkommit från en nattlig rekognoscering och hört ropen. Så fort Lukaschka märkte honom, släppte han genast Mitjas arm och försvann i dunklet.

I brådskande ordalag berättade Mitja för Kruse sitt äfventyr och att mannen, som flytt vid hans ankomst, var en rysk spion, som lyckats smyga sig in i lägret. Af en vakt hade Kruse händelsevis fått höra att kungen och general Lewenhaupt nyss ridit ned mot floden. Han klämde genast sporrarne i hästen och skyndade efter den flyende i hopp att upptäcka honom eller åtminstone underrätta kungen.

Så fort det blifvit dager, började batteriernas kanoner åter spela. Kungen red sorglös ända ned till stranden inom skotthåll för fienden. Lewenhaupt följde honom, med bekymmer och missnöje tänkande på detta hans lättsinne att onödigtvis utsätta sig för elden. Kulorna pepo om deras öron, men kungen red blott lugnt framåt.

Till slut kunde Lewenhaupt icke längre hålla sig.

— Men här kunna vi ju ingen nytta göra, yttrade han. Jag ber därför ers majestät att icke längre kvarstanna på denna farliga plats. Icke ens den ringaste underofficer borde blottställas på detta ändamålslösa sätt, mycket mindre då ers majestäts höga person.

Men fåfängt! Kungen låtsade ej höra honom utan fortsatte ridten utefter stranden.

Lewenhaupt bet sig i läppen. Ingenting annat var att göra än att följa med.

Plötsligt blef hans häst sårad i länden. Den stegrade sig häftigt af smärta och var nära att kasta af generalen.

Kungen vände sig om.

— Hur gick det?

— Min häst blef sårad. Jag ber ers majestät för Guds skull rida härifrån. Här kunna vi ju ingenting annat göra än att alldeles onödigt kläda skott för fienden.

— Bagatell! Generalen får väl en annan häst, svarade kungen och red vidare.

Lewenhaupt blickade orolig efter honom. Han funderade på något sätt att kunna leda bort kungen från det farliga grannskapet. Han visste att så snart kungen var tillsammans med generalspersoner, brukade han mer än vanligt blottställa sig, och han tänkte att om han själf rede sin väg skulle kungen också draga sig tillbaka. Med låtsad harm yttrade han därpå:

— Här bör man sannerligen icke blottställa en underofficer, mycket mindre en general. Nu är min häst sårad och jag rider min väg.

Hvarpå han också begaf sig bort. Men kungen brydde sig ej om honom utan stannade kvar.

Lewenhaupt hade icke ridit många steg, förrän han till sin förvåning fick se en ryttare i vildaste fart komma sprängande ned mot dem.

Då ryttaren kommit inom hörhåll, frågade han häftigt:

— Har generalen sett till hans majestät?

— Kungen rider därborta på stranden, svarade Lewenhaupt och pekade nedåt floden.

Men i detsamma ryttaren åter skulle sätta sig i gång, yttrade Lewenhaupt, som igenkände honom:

— Men hvad önskar då löjtnant Kruse?

— Jag har nyss fått underrättelse om att en rysk spion smugit sig in i lägret och ämnade därför underrätta hans majestät därom.

— En rysk spion!

— Ja, han lär ha kommit hit i går afton och söker nu fly undan... Men se där!... Där är han ju! ropade Kruse och visade på en ryttare, som i skarp galopp flög öfver fältet.

Lewenhaupt såg genast ditåt.

— Skynda till kungen, så skall jag skaffa några ryttare och söka genskjuta honom, yttrade, han och sprängde i väg.

Kruse å sin sida red för att anmäla saken hos konungen.

Då kung Karl fick reda på händelsen, blef han mycket ifrig. Ögonen lyste och munnen log.

— En rysk spion! En rysk spion! Lilla ryska spion, dig skola vi nog fånga! ropade han gladt och satte hästen i galopp.

Lukaschka befann sig ungefär en femhundra alnar från flodstranden. Efter sig såg han en ryttartropp komma stormande, och från sidan märkte han två män, som sökte genskjuta honom. Utom sig af ängslan sporrade han hästen till det yttersta. Själf var han som alla kosacker en mycket skicklig ryttare och sökte på allt sätt underlätta hästens arbete. Situationen var spännande. Man kunde omöjligt bedöma, hvem som först skulle hinna fram, antingen Lukaschka till den räddande floden eller kungen och Lewenhaupts ryttare att fånga houom.

Den flyende, som red i riktning mot floden och kungen med Kruse, hvilka galopperade utefter stranden, närmade sig allt mer och mer.

— Snart ha vi honom! tänkte Kruse och klämde sporrarne i sin häst.

Men ju mera faran nalkades, desto fortare tycktes Lukaschkas häst ila fram. Och i ett nu hade denne med några väldiga språng störtat sig i floden.

Ögonblickligen löste Lukaschka fötterna i stigbyglarne och kastade sig af. Kulorna från svenskarnes pistoler smattrade i vattnet. Hästen blef sårad på flere ställen och sparkade omkring sig, så att skummet rök. Men Lukaschka, som genast dykt och sam under vattnet, gick fri. Ej en enda kula nådde honom.

Så länge han förmådde, fortsatte han att hålla sig under ytan. Men till slut måste han upp ett ögonblick för att hämta en mun frisk luft. Och då pepo åter kulorna om honom. Han sårades i ena kinden, men det bekom honom föga. Han dök genast åter och sam vidare.

Från motsatta stranden hade ryssarne iakttagit händelsen och förstått att den flyende var en vän till dem. De ökade elden mot den punkt, där svenskarne befunno sig. Och de svenske ryttarne, som med sina pistoler föga kunde besvara den, stupade den ene efter den andre.

Kungen blef otålig.

— Skaffa mig genast några kanoner, så skola vi snart rensa stranden från packet och skjuta rymmaren en kula i nacken, yttrade han till Lewenhaupt.

Denne tänkte bedja honom draga sig tillbaka, men vågade ej, då han sett hur föga kungen fäst sig vid hans förra anhållan, utan skyndade genast bort.

Kungen vek icke ett steg från stranden. Lugn, med sitt vanliga småleende på läpparne, satt han i sadeln och iakttog fienden samt beräknade om kanonerna skulle kunna hinna fram, innan rymmaren hunnit öfver.

— Du skall nog få din kula, lilla ryska spion, så att du intet har att berätta för tsaren, mumlade han mellan tänderna, medan han gång på gång vände sig om och såg efter Lewenhaupt.

Plötsligt syntes han rycka till, och blod sipprade ned utefter hästbuken.

— Se så, nu har kungens häst blifvit sårad! tänkte Kruse, som iakttagit händelsen.

Kungen själf låtsade ingenting om utan satt kvar stilla.

Men så märkte Kruse att han bleknade, leendet försvann, att det kom ett hårdt uttryck öfver hans ansikte.

— Store Gud, skulle kungen vara sårad!

Kruse red närmare honom. Ja, verkligen! Det var icke från hästbuken utan från kungens stöfvel, som blodet sipprade.

Kungen satte sin häst i gång och red fram och tillbaka utefter stranden, alltjämt inom skotthåll för fiendens eld.

— Nu vill han bli riktigt skjuten! tänkte Kruse, då han såg honom rida så där utan att låtsas om sitt sår.

Han följde honom på kort afstånd utan att våga närma sig och yttra någonting.

Väl en god stund red kung Karl så, blottställande sig för kulorna.

Slutligen kände han att krafterna höllo på att öfvergifva honom. Han var blodlöst blek, men hade hårdt bitit ihop munnen och ögonen lyste med okuflig glöd.

— Jag har blifvit sårad. Löjtnanten skall följa mig till lägret, vände han sig till Kruse.

Därpå svängde han om hästen och red bort.

På vägen mötte han Lewenhaupt, som kom i spetsen för ett batteri.

Redan på långt håll, då han märkte att kungen så märkvärdigt sakta red tillbaka, anade han att någonting inträffat. Och då han kom närmare och såg kungens blekhet förstod han allt.

— Gud tröste oss! utbrast han förskräckt i det han red fram till kungen. — Nu har det händt, hvad jag alltid fruktat och förespått ers majestät.

Kungen log och nickade åt honom.

— Bagatell! Det är bara i foten. Kulan sitter ännu kvar, men jag skall låta taga ut henne, så det hvisslar efter.

Därpå red han vidare, medan Lewenhaupt bekymmersamt skakade sitt hufvud.

När ryktet spridt sig inom hären, att kungen var sårad, blef det stor uppståndelse. Generaler och högre officerare sprungo villrådiga om hvarandra. Soldaterna ville icke tro det. »Kungen sårad! Kungen sårad! Omöjligt! På honom biter inga kulor», tänkte många af dem, som ofta sett honom hänsynslöst storma in midt i det vildaste stridstumultet utan att få så mycket som en skråma.

Men på en madrass i sitt tält satt kung Karl med foten blottad, medan en gammal fältskär lutade sig öfver den och uppmärksamt betraktade såret. Flere generaler sutto rundt omkring med ängslan i sina blickar, men midt bland dem satt kung Karl med leende ögon.

Foten hade befunnits så uppsvullen att stöfveln måst skäras bort. Då sedan strumpan blifvit afdragen, visade sig ett ohyggligt sår. Kulan hade träffat vänstra foten, gått in vid hälen och långs igenom hela fotbladet och stannat mellan stortån och den närmaste.

Den gamle fältskären skakade bekymrad sitt gråa hufvud.

— Hur är det? Det är väl bara en liten bagatell, som lätt kan hjälpas, yttrade kungen.

— Tyvärr kan jag icke hysa ett sådant hopp, svarade fältskären.

— Nå, säg hur det har aflupit?

— Jag fruktar att flere af fotbladets ben äro krossade och att splittrorna måste tagas ut.

— Så tag ut dem då!

— Men det kommer sannolikt att göra mycket ondt, ers majestät.

— Skär på, han! Skär på! Det skadar icke.

Fältskären begynte sitt arbete. Han letade fram knifvar, tänger och saxar. Med rysning sågo de närvarande, hur han satte det skarpa knifbladet mot kungens ben och skar till. Så tog han en tång och drog ut en benflisa. Det ryckte till i kungens ansikte. Han grep tag i madrassen, men yttrade intet.

Fältskären märkte det och frågade:

— Kanske jag skall hålla upp en stund?

— Nej, fortsätt! Skär bara på! svarade kungen med en egendomligt tjock röst.

Och fältskären fortsatte sitt arbete.

Snitt efter snitt gjordes i foten, nerver blottades, köttet lyste rödt, blodet rann, benflisa efter flisa plockades ut, men kungen förändrade knappast en min. Hans anletsdrag blefvo endast hårdare, liksom magrare, och då och då undslapp honom ett svagt stönande.

Till sist återstod endast en benflisa. Den satt djupt, alldeles intill en nervknippe. Fältskären tvekade att draga ut den med tången. Han visste hvilken ohygglig smärta, det skulle vålla.

— Hvad nu! Hvarför tar ni inte ut den?

— Det kommer att göra mycket ondt. Jag tänkte därför dröja tills i morgon, svarade fältskären.

— Bah! Låt oss göra slut på det med detsamma. Gif hit knifven och tången, yttrade kungen häftigt.

Fältskären räckte honom dem och med den största kallblodighet började kungen till generalernas och öfriga officerares förvåning skära i såret. Man kunde nog se på honom, hvilken smärta det vållade honom, men han sökte så mycket som möjligt behärska sig.

Kruse, som åtföljt den sårade kungen på ridten till lägret och äfven befann sig inne i tältet, iakttog honom med beundran.

— Ja, fordrar han mycket af oss andra, fordrar han icke mindre af sig själf. Han föregår oss i dödsförakt och likgiltighet med det bästa exempel. Få män skulle så lugnt som han kunnat uthärda plågorna. Kulan sitter visserligen blott i foten, men nog tror jag att han önskade, att den sutte i hjärtat.

Kungen hade dragit ut den sista benflisan och operationen var slut. Efter att ha blifvit förbunden, afskedade han alla de närvarande. Därpå tillsade han sin lifbetjänt, gamle Hultman, att räcka sig en mugg svagdricka, hvilken han med begärlighet tömde, och lade sig sedan ned på sängen och slöt ögonen. Ingen fick tillträde till honom. Hela dagen låg han så, medan Hultman satt på en stol bredvid sängen och omväxlande läste högt ur bibeln eller berättade sagor.

Men i ryska lägret knäböjde samtidigt skrifvaren Lukaschka inför tsaren och berättade hvad han erfarit på sin färd. Denne hade just slutat sin frukost och satt vid ett bord, samtalande med några af sina generaler. Framför honom stodo en mängd bägare, hvilka gång på gång fylldes med vin och tömdes.

Tsaren var glad. Hans bruna ögon glimmade af kraft och tillförsikt, de tjocka, sinnligt röda läpparne logo, och rodnaden steg på det kraftigt skurna ansiktet. Då och då gaf han till ett bullrande skratt och stötte bägaren i bordet så det dånade. Han hade omkring åttiotusen man samlade i sitt läger och hoppades snart kunna tillintetgöra de fåtaliga

svenskarne. Men ännu vågade han ej möta dem på öppna fältet. Därtill hade han Narva allt för väl i minnet. Fruktan för svenskarnes segervana vapen satt ännu kvar i hans själ. Dock hade den något blifvit minskad genom hans framgångar i Östersjöländerna och i synnerhet genom segern vid Lisna. De äro väl icke alldeles omöjliga att slå, blott vi äro tillräckligt många och befinna oss bakom starka skansar, tänkte han, i det han tömde en bägare.

— Hvad vill du? yttrade han barskt till skrifvaren Lukaschka, då denne kastade sig till hans fötter.

— Mäktige herre! Jag har nyss lyckats fly från svenska lägret, började Lukaschka.

Det glänste till i tsarens skarpa ögon och han blef uppmärksam.

— Huru! Kanske det var du som tidigt på morgonen sam öfver floden.

— Så var det, herre, svarade Lukaschka, som fortfarande låg på knä med hufvudet sänkt mot marken.

— Stig upp och berätta! befallde tsaren.

Lukaschka reste sig darrande. Vissheten att befinna sig inför den mäktige och fruktade tsaren gjorde ett så starkt intryck på honom, att han knappast kunde hålla sig upprätt. Men slutligen bemannade han sig och började berätta om sin färd.

— Icke illa. Du har gjort din sak bra .... Och svenskarne trodde dig, då du sade att du var en af de skurkar till zaporoger, som slutit sig till dem? frågade tsaren.

— Ja, herre.

Tsaren kom nu att tänka på dessa zaporoger, som gjort uppror mot honom och till på köpet sändt honom det mest oförskämda bref. Vreden gnistrade ur hans ögon. Ansiktet blef mörkrödt. Han slog sin knutna hand i bordet och utbrast häftigt:

— Förbannelse öfver dessa skurkar! Förbannelse öfver detta satans pack, som vågar trotsa mig. Kommer någon af dem i mitt våld, skall jag pina själen ur hans syndiga kropp, så att de andra skola förfäras. Jag skall prygla

honom halft till döds. Och sedan skall jag spika upp honom på korset, och där må han besinna hvad det vill säga att trotsa sin herre och tsar. Förbannelse öfver dessa skurkar!

Tsaren slog handen så hårdt i bordet att bägarne dansade omkull och vinet spilldes ut.

Den stackars Lukaschka, som först trott, att det var honom tsarens vrede gällde, hade halfdöd af förskräckelse sjunkit ned på knä, mumlade någonting om nåd och förskoning.

Då tsaren märkte detta, sparkade han till honom så att han föll omkull. Lukaschka vågade icke röra sig utan låg där som ett dödt djur.

— Nå, din hund! Jag sade dig ju att du skulle stiga upp och berätta om din färd. Hvarför kastar du dig då till marken.

— Nådige, stormäktige herre! Jag trodde . . . Jag tänkte, stammade den förskräckte Lukaschka.

— Prat! Det är icke dig, jag är ond på. Se så, fortsätt nu din berättelse! Fick du veta, huru stor svenska hären var?

— En af Mazepas kosacker sade mig, att den utgjordes af omkring aderton tusen man.

— Hvad! Icke mera. Du ljuger, din skurk! Med så fåtalig här har min broder Karl aldrig kunnat våga sig så långt in i mitt land. Jag har hört, att han skulle ha mellan trettio och fyrtiotusen soldater under sina fanor.

— Nådige herre, kosacken sade mig, att svenskarne endast voro aderton tusen man, och jag tror att han talade sanning, svarade Lukaschka.

— Skulle detta vara möjligt! Ja, då har jag all sannolikhet för att kunna besegra dem, och ligger grunden till min nya hufvudstad säker, utbrast tsaren glad.

Han försjönk i funderingar. Skulle han nu med sin öfverlägsna här våga utmana svenskarne till öppen strid. Kanske dock bäst att vänta, till dess de började belägringen af staden och splittrade sina krafter. Då skulle han kunna

öfvergå floden, kasta upp ett starkt läger och falla dem i ryggen. Det vore största utsikten att lyckas.

— Hörde du något om de ämna belägra Pultava eller genast angripa oss? frågade han Lukaschka.

— Det sades att generalerna ville angripa, men att kungen först ville intaga staden och att belägringen snart skulle börja.

— Är detta sant? yttrade tsaren häftigt och spände ögonen i den stackars Lukaschka.

— Ja, herre; det sade man mig.

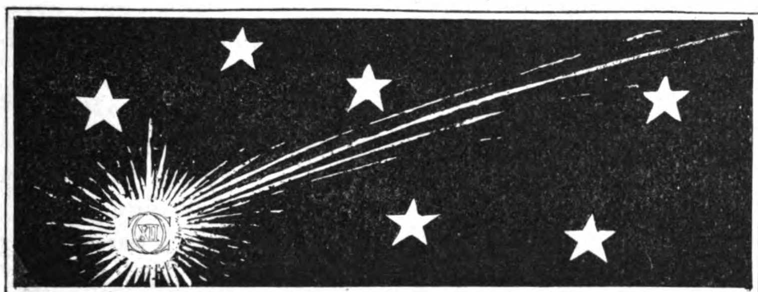
— Så har jag då honom snart i fällan! utbrast tsaren glad och klappade i händerna.

Dagen därpå fick han underrättelsen om att kung Karl blifvit svårt sårad.

— Nu är ögonblicket inne! tänkte tsaren.

Han gaf genast befallning om att förberedelser skulle vidtagas för hela härens öfvergång af floden och uppkastandet af ett starkt befästadt läger på stranden norr om Pultava.

KAP. VI.

När lyckostjärnan föll.

Kvaf sommarnatt. Vinden sveper öfver steppen. På den djuplå himmelen stråla stora stjärnor. En nattfågels klagande skri höres i dunklet och blandas med det dämpade sorlet från tusentals män.

Mörka linier sträcka sig öfver fälten. Det är svenska hären, som ligger lägrad framför fiendens skansar. Drabbningen är besluten. I morgon skall slaget stå. I morgon skola Sveriges och Rysslands, kung Karls och tsarens öden afgöras. Från tusen bröst stiger bönen mot höjden.

— Du evige Gud! Gif våra vapen seger.

På en madrass framför fronten halfligger den unge kungen i kretsen af sina generaler. Han har nyss låtit förbinda sin sårade fot och på den andra dragit en stöfvel med sporre. De sista veckornas sjukdom ha tärt hans drag. Han sitter tyst och stirrar tankfull ut i nattens dunkel.

Rundt omkring ligga generalerna insvepta i sina kappor. Piper och Rehnskiöld samtala lågmält. Lewenhaupt ligger tyst och blickar upp mot de strålande stjärnorna. Han sluter ögonen och försöker sofva. Men han kan det icke. Tankarne brusa genom hans hufvud. Hvad skall ha händt innan sol nästa gång går ned? Skall än en lysande seger fästas vid de svenskes vapen? Skall kung Karls stjärna åter stiga och glänsa! Eller . . . skall hären vara splittrad och krossad; kungen fången eller död; Sveriges rike falla i spillror? Han vågar icke ge svar på sina egna frågor. Han vill icke tänka. En aning om något förfärligt stiger upp inom honom. Han vänder blicken mot kungen och ser honom sitta lika lugn, lika tyst och outgrundlig som alltid.

— Må Gud beskydda dig och vårt land! mumlar han.

Och för att vända tankarne från sig, börjar han hviskande läsa upp böner på latin.

Bredvid honom ligga flere af hans kamrater i djup sömn. Somliga le i drömmen.

— Lyckliga de! tänker Lewenhaupt, och sluter äfven han ögonen.

Eftersom det var natten före slaget hade löjtnant Kruse och kornett Buss begifvit sig till sin vän, fänrik Hård, som befann sig vid trossen, för att tillbringa de sista timmarne tillsammans med honom. Ingen kunde veta hvad morgondagen gaf, och om man öfverlefde den. I stilla samtal lågo de tre vännerna i gräset, talande om hemmet och den stundande striden och skickande hälsningar med hvarandra.

Hård hade nu blifvit så bra att han, stödd på två käppar, långsamt kunde förflytta sig på marken. Men marschera kunde han ej, icke ens sitta till häst. Det grämde honom, att han icke blifvit så pass frisk att han bland ryttarne kunde deltaga i striden. Han skulle icke ens som kungen, sittande på en bår få närvara vid striden. På afstånd måste han overksam åse sina kamraters strid.

— Om jag skulle stupa så göm det här brefvet hos dig och sänd det, när du kan, till min mor, yttrade Buss,

i det han räckte Hård ett papper, hvarpå han nedskrifvit sina hälsningar till hemmet.

— Inte stupar du. Ingen stupar i sin första strid och du är förresten alldeles för ung till det. Lilla Mitja skulle bli otröstlig däröfver och det tillåter nog icke den gode guden, menade Hård och försökte skämta.

Men unge Buss blickade allvarligt på honom. Han tyckte icke att dessa högtidliga ögonblick passade för skämt.

— Hvem vet, hvem vet, mumlade han. Yngre än jag ha träffats af den dödande kulan, och i morgon blir striden svår. Vi äro ju blott en ringa hop på något mer än trettontusen man utom zaporogerna mot ryssarnes väldiga öfvermakt. Men vi skola väl hoppas att ändå segra.

— Ja visst skola vi segra. Ryssarne skola springa som de alltid bruka, inföll Kruse käckt.

— Ja, det tänker nog jag också. Sakrament, hvad vi skola smälla på dem! svarade Buss.

Hård satt tyst. Han afundades djupt sina kamrater, som fingo gå med i striden.

Äfven de två andra tystnade och lyssnade till sorlet och de sofvandes andedrag rundt omkring dem. Buss tänkte på sitt hem, sin mor... och lilla Mitja.

— Hör du, yttrade han om en stund förläget till Hård.

— Nå, hvad vill du?

— Om jag skulle stupa...

— Ack! Är du nu där igen.

— Ja, jag menar, om det skulle hända, så på samma gång du gömmer brefvet, så...

— Nå-å?

— Ja, så hälsa äfven till Mitja.

— Aha! log Hård.

— Och säg henne, att hon denna natt varit i mina tankar.

— Ja, det skall jag visst göra, fast jag icke tror att jag kommer att behöfva det. Det blir nog du, som själf hämtar segerkyssen från hennes läppar.

De tre vännerna sökte ömsesidigt uppmuntra hvarandra i tro på morgondagens seger. Men för sig själfva voro de icke så säkra i detta hopp, fast de icke ville låtsas därom. De visste allt för väl huru fåtaliga de svenske voro gentemot ryssarne, som dessutom befunno sig bakom förskansningar. De kände, att fienden hade ett hundratal kanoner och svenskarne endast trettio stycken, af hvilka dock blott fyra kunde användas i brist på kulor och krut. Och så denna olycka att kungen blifvit sårad och icke själf kunde anföra trupperna. Detta var det värsta af allt. Nu kanske split och oenighet skulle uppstå mellan generalerna. Enigheten och sammanhållningen skulle brista i angreppet och kunde medföra de svåraste följder. Bara kungen vore frisk, bara kungen vore frisk! tänkte de hvar för sig.

Midnatten kom. De flesta af knektarne sofvo och äfven Kruse och Buss hade svept in sig i sina kappor och fallit i sömn. Men Hård vakade. Då hör han plötsligt ett buller i hären. Han rycker till och en känsla af ångest kommer öfver honom.

— Trummorna! Trummorna! ropar han och väcker kamraterna.

— Hvad är det? fråga dessa och gnugga sömnen ur ögonen.

— Hör! Trummorna, trummorna!

— Hvad! Redan!

Med ett språng äro de på benen. Det går en ilning genom deras kroppar och deras nerver spännas ytterligt.

— Nu börjas det. Gud stå oss bi! tänka de båda, i det de omfamna Hård och därpå skynda till sitt regemente.

Då de hunnit dit var allt brådska och rörelse. Knektarne synade sina vapen och tryckte hvarandras händer, ryttarne betslade sina hästar, anförarne galopperade omkring och ordnade sina trupper och utdelade fältropet, som var det vanliga: Med Guds hjälp.

Alla stucko halm i sina hattar. Det skulle vara igenkänningstecknet under stridens vimmel.

Tåget begynte i mörkret. I början hade regementena svårt att hålla sig på sina platser, och villervalla uppstod, men anförarne lyckades snart ställa allt till rätta. I spetsen för tåget färdades den sårade kungen, buren på en bår mellan två hästar.

I timmar marscherade trupperna, och när dagen grydde sågo de framför sig fiendens skansar och hans otaliga skaror.

Halt kommenderades och hären ordnades i slagordning. Vänstra flygelns rytteri ställdes under Creutz, fotfolket i midten anfördes af Lewenhaupt, och rytteriet på högra flygeln af Schlippenbachs. Framför hären placerades några rytteriregementen under Sparre och Roos för att före själfva hufvudangreppet med storm taga de fientliga skansarna, Sparre de åt vänster, Roos de åt höger. Till öfverbefälhafvare hade kungen utsett Rehnskiöld.

Trummorna dånade, fältmusiken spelade, standaren fladdrade. Kung Karls blå gossar tågade manligen mot fienden och sin undergång till mötes. — — —

Hård hade icke kunnat stanna kvar vid trossen. Han brann af begär att få iakttaga striden på nära håll. Genast så snart hären satt sig i rörelse hade han gifvit sin betjänt, Göran stallknekt, befallning att spänna för vagnen och följa efter.

Göran stallknekt var en fyrtioårig dräng, som födts på Hårds fädernegård och alltid tjänat där. Han var liten och fyrkantig, med ett fult, groft bondansikte och till ytterlighet dum och rädd. På grund häraf kallades han ofta Dum-Göran, Feg-Göran.

Befallningen var icke riktigt i hans smak. Han skulle helst sett att han fått stanna kvar, där han var fullständigt utom skotthåll för alla kulor och i tillfälle att genast kunna fly i händelse af nederlag.

— Men fänriken är ju sjuk. Icke kan väl fänriken deltaga i striden, vågade han invända.

— Jag tänker icke deltaga, men jag vill se den på så nära håll som möjligt, svarade Hård.

— Men vi kunna bli utsatta för kulorna och öfverraskade af fienden.

Hård gaf honom en föraktlig blick.

— Tror du jag är rädd för kulor? yttrade han kärft.

— Nej, men jag, tänkte betjänten.

Hans invändningar hjälpte icke. Till sin sorg måste han spänna för vagnen, sätta sig själf upp på kuskbocken och köra efter hären i natten.

— Men jag skall då styra åt sidan så mycket som möjligt, tänkte han, i det åkdonet satte sig i gång.

Det började dagas och Hård kunde nu urskilja trakten och slagfältet. Långt bort i söder skymtade han Pultavas torn och floden Worsklas vatten. Längst i norr såg han ryssarnes förskansningar och framför dessa hela den svenska hären uppställd i full slagordning. Hur liten tedde den sig ej mot fiendens väldiga skaror?

På båda sidor om det vida fältet höjde sig kullar, bevuxna med småskog. På den i norr beslöt Hård taga plats. Där hade han den bästa utsikten.

Så snart betjänten fick syn på de båda härarne, höll han förskräckt in på tömmarne, så att hästen stannade.

— Hvad nu? Hvarför kör du icke på, din drummel? frågade Hård.

— Men trupperna... trupperna! svarade betjänten, darrande på målet.

— Ja, väl trupperna. Det är just dem vi skola se.

— Men vi komma ju midt ibland dem!

— Visst icke. Kör du bara närmare och sväng sedan af åt höger upp till den där skogbeklädda höjden du ser i norr.

— Den höjden! utbrast betjänten ytterligt förskräckt och stirrade på sin husbonde.

— Ja, just den. Hör du icke, hvad jag säger?

— Men den ligger ju midt för de fientliga skansarne.

— Just därför. Därifrån kunna vi bäst iakttaga striden.

— Men den är ju inom skotthåll för kulorna. Fienden kan komma öfver oss. Det är förfärligt, våndade sig betjänten.

— Se hit, din fege usling! röt Hård till honom och drog fram en pistol.

Betjänten vände sig om på bocken. Då han fick syn på pistolen, bleknade han och var nära att svimma.

— Om du icke ögonblickligen kör förbi de svenska trupperna upp till kullen där, skjuter jag ned dig som en hund.

Betjänten suckade och satte med blödande hjärta vagnen åter i gång. Hur gärna önskade han sig icke långt därifrån. Hvad skulle han ut i kriget att göra! Han älskade icke striden och gaf tusan i den så kallade äran. Han tyckte bäst om att sitta i herregårdens kök och nojsa med pigorna, medan han gödde sin lekamen med god mat och fuktade sin strupe med vinet från en stulen butelj. Se det kunde kallas att lefva. Men detta! Att tåga långt bort i ett barbariskt land, och ett så förskräckligt kallt land som detta Ryssland, frysa och svälta och fara illa på alla sätt, äta mögligt bröd och dricka smutsigt vatten, ligga på marken ute i skogen och om dagarne färdas fram antingen i den ohyggligaste hetta eller förskräckligaste köld, aldrig känna sig mätt, aldrig smaka en droppe vin och ständigt i fara att blifva skjuten eller tillfångatagen — fy fanken, hur kunde en förnuftig människa frivilligt underkasta sig något sådant. Själf skulle det aldrig kunnat falla honom in. Men han hade sedan barndomen tjänat på Hårds fädernegård och han måste lyda sin herre.

Och nu sedan! Ett förskräckligt slag skall stå, svenskarne äro ytterst få och de vilda ryssarne otaliga som Egyptens gräshoppor. Där skall skjutas med kanoner och gevär, så att marken skall skaka och det skall låta som om hela jorden hölle på att förgås — och då vill icke fänriken stanna kvar i lugn och skydd vid trossen, utan trots sina stympade ben, skall han vara fienden så nära som möjligt, endast för att vi skola bli skjutna eller tillfånga-

tagna, genompryglade, halshuggna, korsfästade och sedan skickade till Sibirien. Hu, så förskräckligt!

Och den stackars betjänten suckade tungt.

I långsam fart drog vagnen förbi de svenska trupperna. I långa linier sträckte de sig mot söder, regemente vid regemente. Närmast sig hade han vänstra flygelns rytteri. Ryttarne sågo käcka ut, nästan unga pojkar allesamman, men med stram hållning, allvarliga och bistra. Framför regementena märkte han kungen, sittande på hästbåren. Bredvid honom syntes Rehnskiöld, Piper och några andra högre officerare. Bakom rytteriregementena kunde han urskilja fotfolkets långa led med höjda standar.

Vagnen for vidare mot den skogklädda höjden. Framför hela hären märkte han några skvadroner uppställda. Det var Sparren, som på vänstra flygeln skulle börja anfallet med en stormning mot fiendens skaror. Och långt bort mot söder såg han en skara äfvenledes stå uppställd framför hären, Roos med sitt rytteri.

Med döden i hjärtat körde Göran stallknekt vagnen upp på höjden. Gärna skulle han kastat tömmarne och lupit därifrån, men han vågade det ej af fruktan för husbondens pistol. Säkerligen skulle denna då skjuta honom en kula i baken. Och det vore ju lika illa som om den kommit från fienden. Alltså måste han stanna där han var. Men han bad en varm bön, att svenskarne i första angreppet måtte taga de skansar, han såg nedanför sig, och slå fienden på flykten, så att han själf icke skulle utsättas för någon fara. Men om de blefvo tillbakaslagna och ryssarne stormade? Han ryste vid denna tanke och menade att i så fall skulle han sannerligen för Gud, trots husbondens pistol, svänga om vagnen och i karrier skynda därifrån.

Morgonen var varm. Solen hade ännu ej fullt gått upp, men dess bleka sken lyste vid östra synranden. I skogen hade fåglarne vaknat och kvittrade muntert, men öfver fältet kretsade korpar och glador som i väntan på rof.

Svenska hären hade ordnat sig och anfallet begynte. Sparre rusade fram med sina skvadroner och kastade sig

öfver de yttersta skansarne. De svenske ryttarne höggo in på fienden med sina väldiga pampar. I första anfallet eröfrade de några af skansarne och ryssarne flydde.

— Bravo! Bravo! menade Göran stallknekt, där han satt på kuskbocken och med bäfvande hjärta åsåg det storartade skådespelet.

Äfven Hård kände sig nöjd, men på samma gång afundades han bittert sina lyckligare kamrater, som fingo vara med om ett slikt nöje.

— Bara mina fötter varit bra! Bara mina fötter varit bra, så kunde också jag suttit där på hästryggen i brinnande galopp. Det är bra svårt att vara så ung som jag och vara krympling, tänkte han sorgset.

Nu syntes hela vänstra flygelns rytteri komma stormande. Det ryska, som stod uppställdt bakom skansarne gjorde en svängningsrörelse och galopperade mot det. Ett ögonblick syntes ett kaos af hästar och ryttare. Lansarnes och värjornas stål blänkte i solskenet. Dammet hvirflade högt. Ingen kunde veta hvem som skulle vinna. Men så med ett tag löste de ryska leden upp sig och flydde, förföljda af svenskarne mot norr, alldeles förbi den skogshöjd där Hård och Göran befunno sig.

Under skrik och tjut rusade ryssarne förbi. Men de svenske ryttarne hunno upp dem, klappade dem i hufvudet och nacken med värjspetsarna, stucko dem med pikarne i sidorna och fällde dem till marken. Väl en half mil jagade de dem så.

Göran stallknekt var förtjust. Han hade aldrig trott att krig kunde vara så trefligt. Han kände sig stolt öfver att vara svensk och tyckte sig man att kunna jaga hur många ryssar som helst på flykten.

I detta ögonblick syntes fotfolket rycka an mot fienden. I täta led gingo de fram, man vid man. En salfva dånade och några kompanier störtade fram och togo ett par skansar.

Nu förbereddes tydligen en allmän stormning. Bajonetterna blixtrade hotfullt i solskenet. Anförarne syntes rida fram och tillbaka för att ordna regementena till anfallet.

— Det går bra, tänkte Hård. Fiendens rytteri är redan bortjagadt; sker nu detsamma med fotfolket är segern vår.

Regementena hade redan satt sig i gång, då de plötsligt stannade liksom villrådiga. I stället för att rusa till stormning, tågade de fram och tillbaka och företogo åtskilliga underliga rörelser.

— Hvad i Jesu namn nu! Hvarför storma de icke? undrade Hård och började känna sig illa till mods.

Efter en stund såg han svenska rytteriet komma tillbaka efter att förföljt fienden och helt beskedligt ställa upp sig nedanför höjden. Där blef det stående en god timmas tid. Och alltjämt företogo fotfolkregementena dessa besynnerliga rörelser nere på slätten.

Han förvånades.

Men inom fiendens skansar rådde en liflig brådska. Skaror efter skaror skyndade till de hotade punkterna och ersatte de bortdrifna. Genom sin kikare kunde han urskilja tsaren, som på sin hvita häst oupphörligt galopperade fram och tillbaka.

— Men hvarför storma ej svenskarne! Hvarför storma de ej! mumlade Hård gång på gång och vred sig af ängslan i vagnen.

Då ser han huru fotfolkregementena åter ordna sig.

— Nå ändtligen! Gud gifve att det icke vore för sent; tänkte han.

Men i stället för att rycka an mot fienden ser han dem till sin ytterliga häpnad marschera förbi och omkring skansarne och ordna sig bredvid rytteriet på slätten nedanför skogshöjden i vinkelrät linie mot den förra ställningen.

— Men hvarför detta? Sannerligen jag begriper något, tänker han oroligt.

Men Göran stallknekt, han var nöjd och modig och morsk och tviflade ej ett ögonblick på segern. Nu hade han ju de svenska mellan sig och fienden. Nu fruktade han sig ej. Och i öfvermodig glädje klämde han till med ett hurra, så att det genljöd i skogen.

Men Hård vände sig förargad mot honom:

— Tig Göran! Det här begriper du min själ inte ett dugg.

Samtidigt med Sparre hade Roos med sina skvadroner företagit stormningen på högra flygeln mot fiendens skansar. Men han var icke lika lycklig. Terrängen var svår, ryttarne trängdes hop och kunde icke komma fram fort nog, och ryssarne fingo tid att samla sig. Tre gånger stormade Roos och hans ryttare med dödsförakt mot fienden men blefvo tillbakaslagna. Under tiden hade den öfriga svenska hären tågat förbi honom och framåt fältet. En stor lucka hade därigenom uppstått mellan hans troppar och de andra trupperna. Tsaren märker det och skickar en af sina generaler med tio tusen man att afskära Roos från hufvudkåren. För sent upptäcker denne ryssarne. Den mångdubbelt starkare fienden störtar öfver hans få skvadroner. Han drog sig tillbaka till ett par skansar, men blir där omringad och största delen af hans folk nedhugget eller taget till fånga. Af detta vet man intet på vänstra flygeln.

Ytterst på vänstra flygeln hade kungen tagit plats. Med glädjestrålande ögon iakttog han Sparres lyckade stormning.

— En god början, ers majestät. Rappare kunde icke skansarna tagas, vände sig Piper komplimenterande till honom.

— Ja, Sparre skötte sin sak bra. Hinner nu bara Lewenhaupt med fotfolket upp i linie med rytteriet, kunna vi företaga en allmän stormning, som den öfverenskomna planen är.

— Men vore det icke bäst att smida medan järnet är varmt. Nu är fiendens flygel i oordning. Dröjer ers majestät, kanske den hinner samla sig, menade Piper.

Kung Karl betänkte sig. Hade han varit frisk och själf fört an sitt kära rytteri skulle han icke tvekat ett ögonblick. Nu kunde han det ej och dessutom stred det mot den med Rehnskiöld uppgjorda planen.

Till sist beslöt han sig dock att följa Pipers råd och gaf befallning till Creutz att angripa med vänstra flygelns rytteri. Utgången blef som bekant att ryska rytteriet bortjagades.

På ett afstånd därifrån hade Rehnskiöld till sin förvåning sett Creutz ryttare storma an, innan fotfolket hunnit fram. Det var dock åt honom, som kungen anförtrott öfverbefälet, och denna rörelse hade han ej gifvit order om. Han anade Pipers ingrepp.

I vredesmod galopperar han till platsen, där denne befinner sig. Utan att akta på kungens närvaro, utbrister han i häftiga förebråelser mot denne:

— Du för krig som en pennfäktare! Men jag för det med värjan; och vore ej hans majestät här närvarande, skulle jag betala dig för slika råd.

Kungen åhörde generad trätan.

— Inte så, inte så, Rehnskiöld! Det går ju bra. Se, fienden löper ju redan! yttrade han sakta och pekade på de flyende ryssarne.

Rehnskiöld måste erkänna detta och drog sig tigande undan.

Men hvar var Roos och hans skvadroner? Ännu hade ingen underrättelse kommit från dem och Rehnskiöld började bli orolig. Han skickade Lagerkrona för att undersöka deras läge. I spetsen för några skvadroner ilar han till yttersta delen af högra flygeln för att taga reda på Roos. Han ser honom i strid med en fiende, försöker slå sig igenom, men kastas tillbaka.

Då återvänder han till Rehnskiöld.

— Nå-å, hur är det med Roos? frågar denne.

— Han fäktar tappert; och vill han icke försvara sig när han har sex bataljoner, så må han göra hur fan han vill, svarar Lagerkrona och rider därifrån.

Nu visste Rehnskiöld icke riktigt hvad han skulle göra. Hela morgonen hade han varit vid dåligt lynne, och uppträdet med Piper hade ännu mer förbittrat det. Villrådig ger han order till Lewenhaupt att uppskjuta stormningen, och det är nu som Hård från skogshöjden till sin förvåning ser fotfolket utföra en mängd besynnerliga rörelser.

Samtidigt skickar Rehnskiöld en officer efter Creutz med order till denne att afbryta förföljandet och återvända.

Rehnskiöld vill ha hela hären samlad för att företaga ett gemensamt angrepp.

Men i ryska lägret hade en stund rådt stor förskräckelse. Rytteriet var slaget, bortjagadt och afskuret från fotfolket. På lägrets norra sida voro skansarne tagna och mot södra sidan sågs fotfolket rycka an. Många officerare öfvergåfvo sina regementen och läto spänna för sina vagnar för att rädda sig själfva och sina rikedomar. Tsaren själf visste icke hvad han skulle göra och fruktade det värsta. Nederlagets mörka dämon hotade honom.

Då ser han till sin förvåning och glädje de svenska tropparne upphöra att rycka an och beskedligt marschera fram och tillbaka. Han kan knappast tro sina ögon och fruktar en krigslist. Men nej. De stå, där de stå eller komma åtminstone icke närmare. Hoppet återvänder, modet stiger, officerarne vända tillbaka till sina regementen och tsaren lyckas ordna sina trupper.

Orolig för Roos öde hade Rehnskiöld begifvit sig längst bort på högra flygeln. Där får han veta att denne misslyckats i sin uppgift och att största delen af hans folk blifvit nedhugget eller fånget. Här är alltså intet att göra. Han skyndar tillbaka, men plötsligt håller han in hästen och blir sittande orörlig i sadeln, stel af häpnad. En mörk rodnad stiger upp på hans svettiga kinder och ögonen gnistra af vrede.

— Det skall Lewenhaupt få betala mig! Vid Gud det skall han få betala mig! mumlar han mellan tänderna.

Hvad ser han? Fotfolket, som han gifvit befallning hålla sig framför skansarne, drager bort norrut mot den skogbeklädda höjden på andra sidan ryska lägret.

Ursinnig sporrar han hästen och rider ifatt Lewenhaupt.

— Hvad tar generalen sig till! Hur vågar han handla på eget bevåg stick i stäf mot mina order? Sannerligen, generalen uppför sig alldeles icke som en trogen kungens tjänare! Detta skall stå honom dyrt, yttrade Rehnskiöld häftigt till honom.

Lewenhaupt ser med förvåning öfverbefälhafvarens upphettade ansikte och af vrede lågande ögon.

— Jag handlar visst icke på eget bevåg. Jag har fått order att draga mig häråt, svarar Lewenhaupt lugnt.

Då tänker Rehnskiöld: Kungen har åter blandat sig i leken och korsat mina planer.

Vreden stiger honom åt hufvudet, hans dåliga lynne brusar öfver och han förlorade hvarje spår af självbeherrskning.

På afstånd såg han kungens hästbår. Ursinnig rider han dit.

— Är det ers majestät, som befallt Lewenhaupt med fotfolket ställa sig upp på denna sida mot fienden? frågar han häftigt.

— Nej.

Men i detsamma blir kungen blossande röd i ansiktet. Officerarne omkring honom betrakta med förundran hans förlägna min. Äfven Rehnskiöld märker den, och det styrker honom i hans tro att kungen ändå utfärdat ordern.

— Ja, så gör herren alltid. Jag får inte göra som jag vill. Gud gifve att herren ville låta mig råda! utbrister han ursinnig och vänder kungen ryggen.

Kungen rodnade ännu mer men teg. Och i flera af sina officerares närvaro och under sådana ödesdigra omständigheter måste han utstå den svåra skymfen att bli beslagen med lögn utan att kunna rättfärdiga sig.

För att afleda uppmärksamheten kallade han fram sin fältskär och befallde denne omlägga såret på foten. Det såg styggt ut, hade gått upp igen i följd af den häftiga skakningen, då han färdats fram och tillbaka på slagfältet, och hela bindeln var genomdränkt med blod. Fältskären skakade på hufvudet och såg bekymrad ut, men kungen betraktade leende såret.

— Vira blott tyget fast om foten, så att det sitter. Måhända kommer jag om en stund att stiga till häst, yttrade han.

— Men då komma smärtorna i foten sannolikt att ökas betydligt, vågade fältskären invända.

— Bah! Det betyder ingenting. För öfrigt känner jag dem knappast, då kulorna börja pipa, svarade kungen.

Emellertid hade den påbörjade rörelsen blifvit utförd Svenska hären ställde upp sig på slätten nedanför skogshöjden, fotfolket främst och rytteriet bakom detta. Ryssarne tågade ut ur sina förskansningar och ordnade sig framför dessa. Deras linier voro mer än fem gånger så långa som svenskarnes.

Från sin vagn åsåg Hård manövrerna.

— Om jag kunde begripa hvarför rytteriet blifvit ställdt bakom fotfolket. Det brukar ju annars alltid stå framför eller på sidorna, mumlade han.

— Det är väl intet underligt. Det är naturligtvis därför att hästar springa fortare än karlar kunna gå, menade Göran stallknekt.

Men äfven den morske Göran hade blifvit betänksam. Först när han såg svenska rytteriet drifva fienden på flykten och sedan till sin glädje märkte att hela hären tågade upp och ställde sig mellan honom och fienden, hade han känt modet stiga i sitt bröst och skulle nästan velat vara en i ledet. Men när han sedan fann, hur liten svenska hären — blott fyra tusen man utan kanoner — var mot fiendens otaliga skaror, då sjönk kuraget betydligt, och han skulle velat gifva mycket för att åter befinna sig vid trossen eller allra helst i stallet på herregården där hemma. Han gjorde en försiktig antydan till sin husbonde om de icke sett nog nu och kunde vända om. Men Hård, som förstod hans tankar, brummade vred och drog till hälften fram pistolen. Då gick en rysning genom Görans kropp och han mumlade bäfvande:

— Ja, måtte bara allt gå väl! Måtte bara allt gå väl!

Under tiden hade kungen gifvit Rehnskiöld order att hären skulle gå till anfall. Denne red fram till Lewenhaupt för att meddela honom befallningen. Ehuru han fått klart för sig, att det ej var på eget bevåg som Lewenhaupt utfört

sin rörelse, var han likväl ännu ond på denne. I häftig, sårande ton framförde han sitt uppdrag, hvarpå han svängde om hästen och red därifrån. Men han hade icke kommit långt, då samvetet slog honom. Han kände nogsamt på sig, hur viktig stunden var för kungen, hären och landet och han ville därför icke som ovän skiljas från sin kamrat. Raskt vände han om och red tillbaka till Lewenhaupt samt räckte honom handen:

— Vi måste nu gå mot fienden. Gör kungens tjänst som en ärlig man och låt oss från denna stund vara vänner, yttrade han försonligt.

Lewenhaupt blef rörd och gengällde handtryckningen.

— Jag skall göra mitt bästa, svarade han.

— Jag tviflar icke därpå, general.

Men Lewenhaupt var ännu tveksam om han verkligen nu genast, så som hären var uppställd, skulle angripa.

— Skall jag nu strax gå lös på fienden? frågade han.

— Ja, nu strax.

— Nå, i Jesu namn då. Gud stå oss nådeligen bi, svarade han och gaf befallning till anfall.

Tropparne satte sig i rörelse. Fyra tusen hjältar tågade mot de ofantliga fiendeskarorna. Genast började dessas kanoner spela och åstadkommo förfärliga luckor. Men ingenting kunde hejda dem. Alltjämt rusade de framåt med oemotståndligt raseri. Och snart voro de försvunna och uppslukade af de ryska massorna.

Från alla håll omgåfvo dessa den lilla svenska skaran. Med förtviflan i hjärtat, utan hopp om seger, kämpade de svenske knektarne. Trängseln blef förfärlig. Från alla sidor stormade fienden mot dem. Det ena regementet efter det andra fäktade i döden och stupade nästan till sista man hellre än att fly. Men det visade sig omöjligt att motstå fiendens öfvermakt. Steg för steg trängdes svenskarne tillbaka. Kompanier skildes från hvarandra, omringades, nedhöggos eller togos till fånga. Ordningen höll på att upplösas. Lewenhaupt, Sparre och för öfrigt alla officerare gjorde hvad göras kunde, men förgäfves. De svenskes leder sviktade.

Tillsammans med sitt regemente hade Kruse och Buss stormat in på fienden. I början veko ryssarne för de svenske ryttarnes pampar. Men snart samlade de sig och liksom fotfolket blef äfven rytteriet omringadt. Unge Buss fick hästen skjuten under sig och störtade till marken. En ryss sprängde fram mot honom och skulle just sticka ned honom med sin pamp, då Kruse märkte kamratens fara, störtade fram och klöf ryssens hufvud med ett välriktadt hugg. Buss svingade sig upp på ryssens häst och kom undan.

— Tack skall du ha! Det var nära däran, ropade han åt Kruse.

— Tack själf! Du kanske snart får göra mig samma tjänst, svarade denne.

Men det var omöjligt att hålla sig längre. Hur bittert det än kändes, måste de draga sig tillbaka.

Kruse ropade åt Buss att de skulle samla några ryttare och söka slå sig ut ur fiendehvimlet. De lyckades ordna en tropp och med förlust af halfva manskapet slogo de sig igenom ryssarnes hopar och kommo ut på fältet.

Där sågo de kungen i närheten och skyndade dit för att skydda honom.

Kungen hade låtit bära sig in i elden. Med värjan i hand satt han och ropade uppmuntrande till soldaterna. En kula kom och krossade båren och kastade kungen till marken.

— Kungen är skjuten! Kungen är skjuten, skreko de förfärade knektarne och skyndade till stället.

Men denne reste sig till hälften upp i dammet och yttrade leende:

— Nej, visst icke. Ännu har ej min kula kommit. Hjälp mig upp!

Men hvar skulle man få en ny bår? Den andra var alldeles krossad och oduglig. Villrådiga stodo soldaterna kring kungen.

— Lägg några pikar i kors och sätt mig upp på dem, befallde han.

Knektarne gjorde så och lyfte upp kungen.

Skaror af flyende svenska soldater rusade förbi dem.

Då kungen såg det, greps han af förtviflan.

— Svenskar! Svenskar! ropade han.

Men hans ord drunknade i larmet. Soldaterna hörde honom ej, utan rusade vidare.

Rehnskiöld kom framsprängande på sin af skum betäckta häst.

— Ers majestät! Vårt fotfolk är alldeles förstördt, ropade han.

— Så farligt är det väl icke. Sök ordna dem och för dem åter mot fienden, yttrade kungen.

— Omöjligt. De lyda ej. Hela hären är upprifven. Men jag skall ändock göra ett sista försök, svarade han.

Därpå vände han sig till de omkring stående soldaterna:

— Gossar, sen framför allt till att I rädden konungen! ropade han till dem, hvarpå han åter rusade in i stridshvimlet.

Men allt flere svenska troppar störtade flyende förbi.

— Svenskar! Svenskar! ropade kungen, men ingen hörde honom.

Lewenhaupt kom framstormande för att hejda och ordna dem. Han slog, bannade, bad, befallde, men ingenting hjälpte. Då fick han se kungen.

— Stå, gossar! Stå i Jesu namn och låt oss icke öfvergifva kungen! ropade han till de flyende.

Då knektarne hörde att kungen var i närheten stannade de.

— Är kungen här, så vilja vi stå, svarade de och slöto en ring omkring honom.

Men nederlaget var ohjälpligt. Intet kunde hejda de påträngande ryssarne och mot sin vilja drogs kung Karl med af sin flyende här. Gång på gång blefvo bärarne skjutna. Snart funnos endast tre kvar och på afstånd syntes förföljande kosacker.

— Nej, det här duger icke. På detta sätt blir kungen ohjälpligt fången, tänkte Kruse.

Han red fram till kungen,

— Tag min häst, ers majestät! Fienden är alldeles inpå oss, yttrade han.

— Nå, men hvad skall löjtnanten själf ha?

— Jag får väl alltid någon annan. Men tag min; det är hög tid! svarade Kruse och hoppade af hästen.

Kungen lyftes upp, den sårade foten lades öfver hästens hals och så bar det åter i väg.

I detsamma såg Kruse unge Buss blekna och vackla i sadeln. Blod rann ned för ryggen på honom. Förskräckt skyndade han till honom.

— Hur är det med dig? frågade han.

— Jag har fått en kula i ryggen. Jag tror icke jag kan hålla mig kvar på hästen, svarade Buss matt.

— Du måste. Stannar du här är du förlorad. Inom en stund ha vi fienden öfver oss. Vänta! . . .

Och med ett raskt hopp svingade sig Kruse upp på hästen och tog kamraten i sina armar.

Som stormen kastar upp vrakspillror på strand vräkas de svenska regementena tillbaka af fiendens öfverlägsna massor.

— Halt! Halt! Stå! ropade officerarne.

Och knektarne upprepade:

— Halt! Halt! Stå! Stå!

Men lika fullt trängdes de tillbaka steg för steg.

Här och där gjorde spridda truppafdelningar front mot fienden och på detta sätt uppehölls den och återtåget kunde företagas.

Lewenhaupt red fram till kungen för att mottaga hans order.

— Hvad skola vi nu göra? frågade kungen, då han fick syn på generalen.

— Mig tyckes intet annat återstå än att söka till lägret hopsamla vårt folk så vidt sig göra låter, svarade Lewenhaupt.

— Ja, gör det! Försök bringa dem i så god ordning som möjligt, befallde kungen.

Lewenhaupt lofvade göra sitt bästa och skyndade bort.

Kort därefter kom en kula och slog af benet på kungens häst. Ännu en gång föll kungen till marken. Förbandet kring foten hade gått upp, blodet rann ymnigt och trasan släpade i smutsen. Trots de svåra smärtorna förändrade kungen icke en min utan bad blott att bli hjälpt upp på en annan häst. Medan hans trogne taffeltäckare Hultman, som under striden icke ett ögonblick vikit från hans sida, så godt han i hastigheten kunde förband såret, infångades en annan häst, kungen lyftes upp på den och det bar åter i väg.

Och omgifven af spillrorna från sin flyende här red Karl den tolfte tillbaka till lägret. —

Från skogshöjden hade Hård och hans betjänt Göran med spänd uppmärksamhet åsett svenskarnes anlopp mot fienden. Trots de sinas fåtalighet hoppades han likväl ännu på segern. Han var orolig öfver att rytteriet blifvit upp-

ställdt bakom fotfolket, men då han såg att äfven skvadronerna satte sig i rörelse, lugnade han sig.

Snart hade de svenska linierna försvunnit bland fienden. Det hela var en enda röra af kämpande, höljda i rök och hvirflande dam. Här och där kunde ett standar urskiljas.

— Se, hur de slåss! Se, hur de slåss! ropade Göran förtjust.

— Ja, de slåss bra. Gud gifve att de också finge sin belöning, mumlade Hård.

Men fienden vek icke tillbaka. Den flydde ej. Tvärt om syntes den tränga fram närmare.

Göran började bli orolig. Han vred sig af och an på kuskbocken. Till slut vågade han en fråga:

— Men vore det icke tid att snart draga sig tillbaka? menade han.

Hård gaf honom ett bistert ögonkast och rynkade ögonbrynen.

— Fienden kommer närmare. Nu är det bäst att fara, återtog Göran.

— Fienden må komma bäst fanen den vill, svarade Hård.

— Men om de svenske bli slagna?

— Då skola vi dela deras öde.

Och därmed var saken afgjord. Med förtviflan i hjärtat måste Göran stanna där han var.

Snart syntes spridda hopar af svenska soldater bana sig väg ur fiendemassorna och fly.

Ögonblickligen grep Göran tömmarne och smackade på hästen. Men Hård tog fram pistolen och riktade den mot sin betjänts hufvud.

— Understår du dig att köra härifrån, innan jag sagt till, skjuter jag ned dig, röt han.

Och Göran drog darrande in på tömmarne och hejdade hästen.

Skarorna af flyende blefvo allt flere och flere. Och då Hård till sist såg kungen, hvilken han hela tiden följt med

blicken, draga sig undan, förstod han att nederlaget var gifvet. Med tårar i ögonen gaf han Göran befallning att köra tillbaka till lägret.

Denne lät icke säga sig detta två gånger. Öfverlycklig smällde han på hästen, så att denne satte af i galopp.

— Åhå! Så brådt ha vi ej. Kör du i traf. Vi behöfva ej komma före soldaterna, yttrade Hård, och Göran måste något lugna sina upprörda känslor.

Fram på eftermiddagen uppnåddes lägret. Besynnerligt nog hade ryssarne slutat upp med att förfölja. Antingen vågade de ej eller också fruktade de ett bakhåll.

I närheten af lägret fick kungen syn på Hårds vagn. Under hela slaget och trots de förfärliga smärtorna, som den våldsamma skakningen förorsakade honom, hade likväl ingen hört det minsta ljud af klagan från hans mun. Men nu när han fick se vagnen, yttrade han stönande:

— Hjälp mig af hästen och in i vagnen.

Kruse och Hultman buro kungen från hästen till vagnen och där satt nu Karl den tolfte vid den unge fänriken Hårds sida.

Hård betraktade honom sorgset. Kungen hade slutit ögonen och det såg ut som om han sof. Kinderna voro betäckta med smuts och damm, händerna blodiga i följd af att han sökt stilla blodflödet från foten. Hård trodde att han svimmat, men plötsligt slog kungen upp ögonen och såg på fänriken.

— Hvad heter du? frågade han.

— Hård, ers majestät.

— Hvarför sitter du här? Är du sårad?

— Nej. Men jag kan icke gå. Jag har frusit fötterna af mig.

— Jaså. Då är du kanske densamme, som jag träffade på här om dagen i en vagn.

— Ja, ers majestät.

— Nå, då slapp du ju vara med om den här affären, yttrade kungen.

Och åter framträdde det underliga leendet på hans läppar.

Så fort man kommit till lägret, bars kungen in i sitt tält och fältskären tillkallades. Med bedröfvelse betraktade han de blodiga och dammiga trasor, som voro virade om foten. Han fruktade att smuts hade inträngt i såret och att början till kallbrand skulle visa sig. Med varsam hand begynte han veckla af trasorna.

Men Kung Karl blef otålig.

— Det går för långsamt det här. Tror du vi befinna oss på ett sjukhus hemma i Sverige? utbrast han, grep tag i förbandet och drog med en gång af det, så att blodet sprutade på marken.

Den gamle fältskären skakade bekymrad på hufvudet.

— Bagateller! Torka blott foten ren från blod och smuts och lägg om nytt linne, blir såret snart bra! yttrade kungen.

Medan förbandet omlades frågade han de närvarande officerarne efter Piper och Rehnskiöld.

— Hvarför äro de icke här? Skicka efter dem! Jag vill tala med dem.

Ingen svarade. Officerarne betraktade hvarandra med dystra blickar.

— Nå, hvarför svara ni ej? Hvarför lyda ni ej? Löjtnanten beger sig genast ut och söker reda på grefve Piper och general Rehnskiöld, vände sig kungen till Kruse, som efter ankomsten till lägret lämnat den sårade Buss i Hårds och hans betjänts vård och nu, fastän själf sårad, sällat sig till kungens följe.

Då tog Kruse mod till sig.

— Ers majestät, grefve Piper och general Rehnskiöld äro fångna efter hvad jag hört.

Kungen betraktade honom några ögonblick förvånad.

— Piper och Rehnskiöld fångna! mumlade han.

Han förstod icke, hur det kunnat tillgå. De hade väl haft lika bra tillfälle att fly som han själf. Han visste ej att dessa båda herrar själfmant gifvit sig till fånga, sannolikt emedan de ansågo det bättre att öfverlämna sig till

tsarens nåd än att följa kung Karl på hans farliga och äfventyrliga flykt.

— Är det verkligen så? Äro Piper och Rehnskiöld fångna, vände han sig till de andra officerarne.

— Ja, ers majestät, svarade de med en mun.

— Fångna! Fångna! Och hos ryssen till på köpet, mumlade han.

Plötsligt reste han sig till hälften upp från madrassen på hvilken han låg och utbrast med blixtrande ögon:

— Nej, hellre då hos turken! Säg till Lewenhaupt att jag vill tala med honom.

Därpå vinkade han åt de närvarande att aflägsna sig och blef ensam med sin gamle taffeltäckare Hultman.

Denne närmade sig bekymrad.

— Vill icke ers majestät äta en bit? frågade han.

— Äta! Tror du, jag har tid att äta, svarade kungen leende och vinkade afvärjande med handen.

Men Hultman gaf sig icke.

— Ers majestät borde allt försöka. Ers majestät har ju icke förtärt det ringaste sedan i går afton.

— Ja, kanske. Nå, tag hit hvad du kan ha!

Hultman skyndade bort efter en bit kallt oxkött, som han bugande räckte kungen på en tenntallrik. Kungen tog köttbiten med fingrarne och åt begärligt upp den.

Efter en stund anmäldes Lewenhaupt. Svettig, dammig, trött så att han knappt kunde stå på benen, inträdde denne i tältet.

— Nå, hvad anser generalen vi nu skola göra? yttrade kungen, i det han bjöd Lewenhaupt slå sig ned på en simpel trästol.

Lewenhaupt betänkte sig några ögonblick. Han visste att det råd han ämnade gifva, knappast skulle behaga kungen. Men för sitt samvete ansåg han sig ej böra hålla inne med det, då det enligt hans mening var det förnuftigaste som kunde göras under slika omständigheter.

— Ers majestät, yttrade han. Mig tyckes intet annat återstå att göra, än hvad som skedde vid Lisna, nämligen

att lämna den tyngsta trossen kvar, utdela hästarne åt fotfolket och åt hvarje soldat så mycket proviant och ammunition, som han bekvämligen kan föra med sig; sedan föreslår jag att det öfriga brännes och att ers majestät så fort som möjligt skyndar att rädda sig själf och tropparne. Inom kort ha vi nog fienden öfver oss.

Lewenhaupt tystnade och betraktade kungen. Denne bet sig i läppen och stirrade mörk framför sig. Rådet hade tydligen ej behagat honom. Den åtgärd, som Lewenhaupt föreslog, var nämligen densamma, för hvilken kungen förut så strängt tadlat honom, då han företog den för att rädda hären vid Lisna. Nu kändes det förödmjukande att själf behöfva vidtaga samma sak och därmed erkänna sig ha haft orätt. Detta kunde Karl den tolfte aldrig förmå sig till.

Efter att ha suttit tyst en stund, yttrade han kort:

— Jag skall tänka på saken.

Hvarpå han afskedade Lewenhaupt.

Men kungen behöfde icke länge betänka sig. I sin envishet hade han redan afgjort saken. Trots nederlaget, trots fiendens närhet och den trängande nödvändigheten att skynda undan så hastigt som möjligt, skulle hela den skrymmande, hindrande trossen och de, då krut saknades, onyttiga kanonerna med. Hellre än att erkänna sig ha haft orätt, minskade kungen härens utsikter till räddning. Han gaf befallning att trupperna med all tross och alla kanoner skulle draga sig utefter Worsklafloden ned mot Dnieper, hvilken han hoppades kunna öfvergå, innan fienden hunnit upp honom.

Och med flygande fanor och klingande spel tågade den slagna svenska hären bort från lägret vid Pultava. Framför trupperna färdades kung Karl i en vagn tillsammans med Mazepa. Och så drogo de båda lyckoriddarne och äfventyrarne, den gamle kosackhetmanen och den svenske ynglingen mot nya öden i turkarnes länder.

Tidigt följande morgon nådde hären en liten by invid Worsklafloden. Där beslöts att rasta några timmar. Trupperna, som efter slaget föregående dagen oafbrutet varit i

rörelse, voro uttröttade och väl i behof af hvila. Äfven kungen, som hela natten setat vaken i vagnen vid Mazepas sida, tyst, grubblande öfver sitt och härens olycksöde, kände sig mycket trött. Knappt hade han blifvit inburen i en stuga för skötsel och omläggning af såret, förrän han föll i djup sömn. De flesta officerarne och soldaterna kastade sig ned på marken, hvar helst de funno en lämplig plats, och somnade ögonblickligen. Endast några få, som hade vakten, höllo med möda ögonen öppna.

Utanför kungens bostad gick löjtnant Kruse och postade. Trots sin käckhet kunde han icke återhålla den mängd af dystra tankar, som trängde sig på honom. Hvad skulle bli af kungen? Hvad skulle bli af hären? Hunne de icke i tid öfver Dnieper voro de utan räddning förlorade. Folket var nedslaget och modlöst. Inga kanoner hade man, knappt något krut, då däremot fienden var välförsedd i alla afseenden och dessutom tiodubbelt öfverlägsen.

...... Om blott vi icke vore så förfärligt långt borta! tänkte han, då han i den tidiga sommarmorgonen gick fram och tillbaka framför kungens bostad. — Sannerligen detta tåg till Ukrajna var ett misstag. Det visade sig nu alltför tydligt. Hvad hade hären nu för alla lidanden, för alla umbäranden, allt frysande, hungrande, blödande under den gångna vintern! Den säkra utsikten att gå förlorad och råka i rysk fångenskap, sändas långt bort till Sibirien och aldrig få återse hemmet. Hade tsaren en gång fått fatt i dem, släppte han dem nog ej så lätt. Han behöfde kunniga handtverkare att lära sina obildade ryssar, och bland de svenska knektarne funne han hvad han sökte. Nästan hvarje soldat kunde ju ett handtverk eller åtminstone bruka jorden. Och de skulle nog bli välkomna lärare för den praktiske tsaren.

Kruse blickade sorgset omkring sig på de sofvande soldaterna. Medvetslösa, djupt insomnade, lågo de där i sina trasiga, smutsiga uniformer. Hos några gled ett svagt leende öfver de bistra, väderbitna dragen. Kanske hade de glömt all sin nöd och drömde att de sutto hemma hos

sina kära? Men på andra voro anletsdragen förvridna, liksom våndades de i plågor. Icke ens i sömnen hade tankarne på deras olyckor öfvergifvit dem.

Plötsligt märkte han att de borterst liggande soldaterna började röra på sig. En tropp ryttare hade kommit sprängande mot dem och väckte dem under höga rop. I massor vaknade knektarne och reste sig med sömndruckna ögon. Ropen tilltogo i styrka, de hördes öfver hela lägret, och slutligen kunde Kruse urskilja några ord:

— Ryssen är öfver oss! Ryssen är öfver oss! skreko knektarne och sprungo villrådiga om hvarandra.

Kruse tvekade om han skulle gå in och väcka kungen. Det kunde kanske endast vara ett falskt allarm, och då stod han där med skammen och utsatte sig för kungens missnöje.

Men ropen blefvo allt bestämdare. Han ropade an ett par ryttare, som redo förbi honom.

— Är det verkligen sant att fienden är i antågande?

— Ja. Vi ha varit ute på rekognoscering och sett honom, svarade ryttarne.

Då tvekade icke Kruse längre utan skyndade in i stugan, som tjänade kungen till bostad.

Utsträckt på en tunn madrass på golfvet låg Karl den tolfte och sof lika lugnt som om han vunnit den mest lysande seger. Med ena handen omfattade han värjfästet, den andra hade han lagt under kinden. Ej ens i sömnen vek det underliga leendet från hans läppar.

Ett ögonblick stod Kruse, gripen af en känsla af vördnad och beundran, framför den sofvande kungen och betraktade honom. Så lutade han sig ned och vidrörde lätt hans axel.

Genast slog kungen upp ögonen och satte sig upp.

— Hvad är det? frågade han förvånad, då han såg sin löjtnant stående framför sig.

— Ers majestät, fienden nalkas, svarade Kruse med hatten i hand.

— Huru! Vet löjtnanten det alldeles säkert?

— Ja, jag hörde det nyss af några ryttare, som varit ute på rekognoscering.

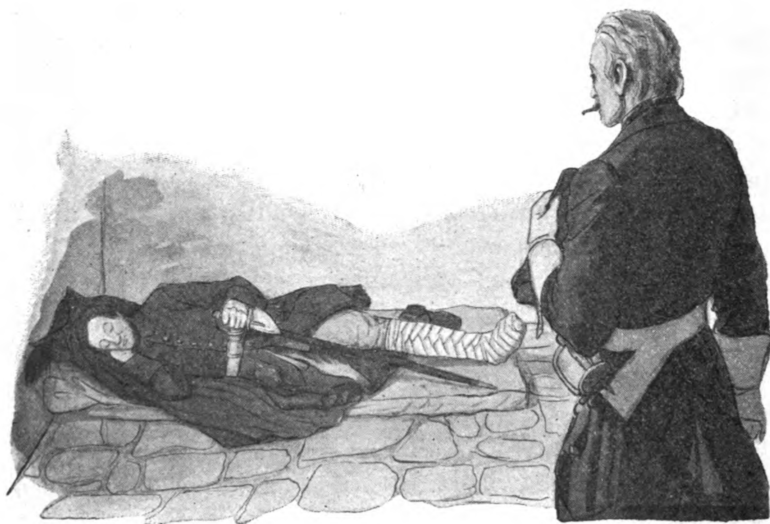
— Nå, då skall det smälla, svarade kungen häftigt.

I detsamma kom Lewenhaupt inrusande.

— Ryssen är öfver oss. Om ers majestät befaller, tåga vi genast vidare, ropade han.

— Kunna vi icke bjuda honom spetsen och slå honom tillbaka? menade kungen.

— Omöjligt ers majestät! Trupperna äro i oordning och föröfrigt modlösa. Dessutom är trakten i hög grad

olämplig. Kanske vi längre ned åt floden kunna intaga en god ställning och göra motstånd. Men nu är det bäst att tåga vidare så fort som möjligt.

— Ja, kanhända. Gör som generalen vill! svarade kungen efter några ögonblicks betänkande.

Lewenhaupt skyndade ut och ordnade trupperna till det fortsatta återtåget. Och nu gjorde han på eget bevåg, hvad han föregående dagen förgäfves föreslagit, han lät bränna den tyngre trossen, tog hästarne och lämnade dem

åt fotfolket, så att större delen af detta blef beridet. Nu gick det fortare undan och ryssarne blefvo efter.

Kungen hoppades alltjämt att kunna rädda hela hären öfver Dniepern in på turkiskt område.

— Komma vi blott till Perevoloczna vid Dnieperstranden, finna vi rikligt med stockar och bräder att bygga flottor af, yttrade han till sina generaler.

Dagen därpå nådde hären Perevoloczna en liten stad, belägen just där Worsklafloden rinner ut i Dniepern. Men i stället för en välmående stad visade sig för svenskarnes häpna blickar endast en hög med ruiner. Tsaren, som tänkt sig möjligheten att svenskarne i händelse af nederlag skulle fly åt det hållet och där söka öfvergå floden, hade i förväg låtit bränna staden. Men hvarken kungen eller Rehnskiöld tycktes ha föreställt sig något annat än att svenskarne skulle segra. Och nu stod man där. Intet material till att bygga flottor af fanns, och inga anstalter till öfvergången af den strida Dnieperfloden voro vidtagna. En dof förtviflan grep de svenska knektarne. De märkte nu att de voro utan räddning förlorade.

Den plats, där de svenska trupperna nu befunno sig, omgafs på tre ställen af vattendrag. Framför dem åt söder sträckte sig den en fjärdingsväg breda Dniepern, åt öster stängdes vägen af Worskla, som här var både djup och strid, och åt väster hindrades de af floden Psiol. Bakom dem utbredde sig vida moras, som omgåfvos af höjder, från hvilka hela lägret kunde beherrskas af fiendens kanoner.

Krigsråd hölls. Kungen ville, att man, trots allt skulle stanna där man var och slåss. Generalerna afrådde och yrkade att man snarast möjligt skulle vidtaga förberedelser till öfvergången.

Men kungen var envis. Trots truppernas fåtalighet och tydliga modlöshet, trots att man hade föga dugligt krut, få kanoner och nästan inga kulor att sätta mot det starka ryska artilleriet och trots att hären var instängd som i en säck ville han likväl slåss. Han trodde icke att folket verkligen var så nedslaget och modlöst som generalerna fram-

höllo. Han litade på sin gamla lycka och på sin personliga makt öfver soldaterna.

— Så snart de se mig rida i spetsen, skola de nog följa och fäkta med samma tapperhet som förut, menade han.

Men Gyllenkrook svarade:

— Jag fruktar, ers majestät, att när fienden kommer, skola de flesta sträcka gevär och de öfriga kasta sig i floden.

För att undersöka sinnesstämningen bland trupperna befallde kungen fram sin bår och lät bära sig omkring bland soldaterna.

Hvart han kom mottogs han af en dof tystnad. Modlöshet och förtviflan hade gripit de svenska knektarne. Endast officerarne hälsade honom. Och icke ens alla af dem. Många märkte honom ej. Så upptagna voro de att vidtaga förberedelser för att komma öfver floden.

Allt hvad af timmer, rep och spik, som kunde uppbringas från det brända Perevoloczna, tillvaratogs och användes att bygga flottar. Men det blef icke mycket. Några förkolnade stockar, dörrar och bräder var allt.

Modlösa irrade hopar af soldater omkring på stranden och skådade dystert ut öfver flodens vatten. I synnerhet voro zaporogerna förtviflade. Några dagar före slaget hade Ilja Wassiljewitsch kosacker på kung Karls befallning stött till hären och jämte Mazepas folk deltagit i drabbningen. De visste hvad som väntade dem, upprorsstiftarne, i fall de föllo lefvande i tsarens händer. Prygel, tortyr och den kvalfullaste död kunde de vara säkra på. Till hvarje pris måste de rädda sig öfver floden och redan nu på eftermiddagen syntes åtskilliga af dem, simmande bredvid sina hästar, försöka taga sig öfver. För en och annan lyckades det väl, men de flesta bortrycktes af de strida böljorna och drunknade i sina kamraters åsyn.

Mörk till sinnes återvände kung Karl till sitt tält. Han måste erkänna för sig att Gyllenkrook hade rätt. Med dessa soldater, hvilka icke längre lydde och bland hvilka all ordning tycktes upplöst, vore föga utsikt att kunna motstå den segrande fienden.

Men skulle han öfvergifva dem och rädda sig själf? Lätt kunde han det. Gyllenkrook hade skaffat några båtar som han funnit vid Worsklastranden. Mazepa hade redan gjort i ordning sin farkost för att frakta sina fruntimmer och guldtunnor öfver. Han visste att generalerna önskade det. Men ändå bar det emot. För första gången i sitt lif hade han måst vika tillbaka. Och skulle han nu också öfvergifva dem, som hittills troget följt honom i alla faror och utan klagan burit de svåraste lidanden. Det skulle utan tvifvel tydas som feghet.

— Karl den tolfte feg! Nej, aldrig! mumlade han för sig själf, då han grubblande låg på madrassen.

Vakten anmälde Lewenhaupt. Då kung Karl hörde hans namn, förstod han hvad generalen ville honom och skickade bort Hultman.

Lewenhaupt inträdde långsamt och föll på knä vid kungens läger. Denne betraktade honom misstänksamt men yttrade ingenting.

— Allernådigaste herre! började Lewenhaupt i nästan hviskande ton. Gud tröste oss för den belägenhet, hvari vi blifvit försatta. Fienden är efter oss och så snart den hunnit hit, återstår oss ingenting annat än att antingen tillfångatagas eller nedhuggas. Jag ber därför ers majestät i Jesu namn att rädda sin egen höga person medan ännu tider är.

Lewenhaupt tystnade och betraktade bönfallande kungen. Denne satt tankfull och stirrade tyst framför sig. Slutligen sade han helt kort:

— Nej, jag vill icke lämna tropparne. Vi skola stanna där vi äro och försvara oss.

— Omöjligt, ers majestät!

Och Lewenhaupt började åter framhålla härens förtviflade läge, soldaternas modlöshet och omöjligheten af ett försvar mot den öfverlägsna fienden. Han lutade sig fram mot kungen och besvor honom bevekande att fly.

Kungen blef otålig.

— Generalen vet icke hvad han säger. Jag har andra

och långt viktigare saker att tänka på, yttrade han häftigt och sköt honom med handen tillbaka.

Hvad menade han? Kunde han ha något betydelsefullare än härens läge och sin krona att tänka på i det ögonblicket?

Men kungen upprepade:

— Jag har långt viktigare saker att tänka på.

Kanhända upptogos hans tankar uteslutande af hans eget gåtfulla öde? Kanske drog för första gången ett tvifvel om berättigandet af hvad han ansett som sin kallelse genom hans hjärna. Kanske hörde han nu i sitt öra tydligare än någonsin alla sina generalers och rådsherrars uppmaningar, som han aldrig brytt sig om att följa. Mörk stirrade han tigande framför sig.

Då Lewenhaupt märkte att kungen icke fäste afseende vid hans bön, reste han sig med värdighet.

— Gud nåde oss! Jag vet allt för väl hvad jag säger. I närvarande stund kan icke ers majestät ha något viktigare att tänka på än detta, yttrade han fast. Min trohetsed bjuder mig att säga ers majestät rena sanningen, och den är att vi oundvikligen komma att tillfångatagas eller nedhuggas.

— Möjligt. Men först skall det smälla, afbröt kungen honom otålig.

— Men betänk att ers majestät af Gud är satt till konung öfver sina folk och skall en gång göra räkenskap för dem. Om ers majestäts höga person räddas, så torde medel ännu finnas för rikets frälsning och framdeles äfven för oss, fattiga undersåtar, som befinna oss här. Men kommer ers majestät i fiendens händer, då är allt förloradt. Betänk för Guds skull detta.

— Men jag blir ju ändock fången, äfven om jag lämnar hären.

— Nej, nej. Med Guds hjälp, nej, blott ers majestät skyndar sig.

— Jo, det blir jag nog. Men hvad vilja väl ryssarne för öfrigt göra mig, då jag blir fången? envisades kungen.

— Måtte Gud afvärja en sådan olycka! Då skulle de föra ers majestät som ett spektakel kring hela Ryssland och slutligen tilltvinga sig en för Sverige fördärflig och skymflig fred, svarade Lewenhaupt.

Den tanken att af tsaren bli förd omkring i Ryssland och förevisad som ett underligt djur, tycktes icke vidare tilltala kungen. Lewenhaupt, som märkte det, fördubblade sina böner att öfvertala kungen att resa. Men till sist blef denne vred.

— Låt mig vara i fred! utbrast han otåligt och vinkade bort Lewenhaupt.

Med sorg i sinnet aflägsnade sig denne. Allt hopp att få kungen att lämna hären, tycktes vara ute. Återstod således att slåss. Men huru skulle detta kunna tillgå, då ingen ordning eller lydnad fanns bland de modlösa knektarne? Han gick för att rådgöra med rytterigeneralen Creutz om saken.

— Jaså, kungen vill icke resa. Han skall prompt stanna kvar vid hären och slåss och bli tillfångatagen, om han icke stupar, och sedan bli en visa för Sverige och hela Europa. Aldrig har man väl hört en dylik envis galenskap, yttrade Creutz häftigt.

— Ja, så är det tyvärr.

— Det måste hindras. Han måste resa och lämna hären.

— Men när han icke vill.

— Jag skall försöka att öfvertala honom.

— Ja, gör det. Det skulle vara en Guds lycka om du kunde det, ehuru jag för min del tviflar därpå, svarade Lewenhaupt.

Några timmar senare anmälde sig Creutz hos kungen.

— Se så, nu börjas det igen! tänkte kungen, i det han gaf honom företräde.

Men Creutz kom icke bönfallande som Lewenhaupt. Han inträdde i kungens tält hurtig och munter, liksom aldrig något nederlag ägt rum och härens belägenhet varit den allra bästa.

Kungen betraktade honom förvånad.

— Ja, snart ha vi fienden öfver oss. Jag tänkte af ers majestät utbedja mig förhållningsorder om den stundande striden, yttrade han.

— Är generalen då så säker att det blir strid?

— Jag tyckte att ers majestät i krigsrådet nämnde, att vi skulle stanna här och försvara oss.

— Det var då, det, men sedan har jag undersökt sinnesstämningen bland trupperna. Den är icke den bästa. De äro modlösa och vilja blott komma öfver floden.

— När trummorna gå, skola de nog inställa sig under fanorna, menade Creutz.

— Hm! mumlade kungen.

— Men kanske ers majestät tänker lämna hären och rädda sin egen dyrbara person?

Kungen svarade ej.

— Om ers majestät tillåter, så skulle jag vilja framhålla . . .

— Säg ut!

— Ers majestät må förlåta mina ord, men det skulle kanske af fienderna uppfattas som en feghet.

— Huru! En feghet. Det är kanske det enda sättet att rädda riket och hären, svarade kungen, på hvilken Lewenhaupts ord, utan att han velat visa det, likväl gjort ett starkt intryck.

Creutz fortsatte att disputera med kungen. Han visste, att det säkraste sättet att få kungen att gå in på någonting, var att motsäga honom. Och hur han pratade, lyckades det honom äfven till slut. Kungen gick i fällan. Kanske hade han också kommit på andra tankar efter Lewenhaupts besök.

— Säg till generalerna, att jag beslutat lämna hären med ett ringa följe och i natt gå öfver floden! afslutade han samtalet.

Creutz bugade sig och gick ut.

— Nå, Gud vare lof! tänkte han, i det han glad i hågen

begaf sig för att delgifva sina kamrater nyheten om kungens ändrade beslut.

Lewenhaupt hade begifvit sig för att undersöka tropparna och rådgöra med officerarne om möjligheten af en strid. Under vägen mötte han zaporoghöfdingen Ilja Wassiljewitsch, som kommit för att fråga honom om fortsättandet af flykten. Ilja var något beskänkt, men det fäste sig Lewenhaupt under dessa omständigheter icke vid.

— Det blir ingen flykt, svarade han kärft.

— Ingen flykt! utbrast Ilja förskräckt.

— Nej. Icke ens hans majestät vill lämna hären. Vi skola stanna där vi äro och försvara oss.

— Det går icke. Fienden är för öfverlägsen.

— Det hjälper ej. Kungen vill, att vi skola stanna här och slåss.

— Och jag som hade tänkt ut ett så bra sätt att rädda oss alla, yttrade Ilja bedröfvad.

Lewenhaupt blef uppmärksam.

— Ett bra sätt? Hvad menar du? Du ser ju att vi icke ha farkoster tillräckligt för att komma öfver den vida Dniepern.

— Ja, icke öfver Dniepern visserligen. Men kanske öfver den betydligt mindre Worsklafloden, om trupperna fraktas i täta omgångar.

— Men då komma vi ju ej ur Ryssland och för öfrigt känner ingen af oss vägarne.

— Jag känner till trakten, svarade Ilja.

— Du! utbrast Lewenhaupt häftigt och grep zaporoghöfdingen i armen.

— Ja, om vi blott kunde komma öfver Worskla, tror jag att jag skulle kunna visa hären vägen genom Tartariet till Krim.

— Är du säker därpå?

— Ja, general. Jag har ofta färdats i de trakterna med mina zaporoger.

Lewenhaupts bekymmersamma anletsdrag lyste upp. Detta var dock en stråle i olyckans mörker. Hoppet att

ändock till sist kunna rädda hären steg upp hos honom, och han beslöt skynda tillbaka till kungen för att delgifva honom Iljas förslag.

Under vägen mötte han Creutz, som omtalade för honom att kungen ändrat sig och nu beslutat lämna hären.

— Allt bättre och bättre! mumlade Lewenhaupt och begaf sig till kungen.

Denne lyssnade uppmärksamt. Då Lewenhaupt slutat, yttrade han:

— Ja, det är kanske inte omöjligt. Men då är det skäl att jag stannar kvar här så länge.

— Nej, ers majestät! svarade Lewenhaupt, förskräckt öfver att kungen nu kanske icke längre ville resa. Det blir i alla fall bäst att ers majestät så fort som möjligt sätter sin egen person i säkerhet. Äfven om hären kan komma öfver Worskla, tar det likväl en tid af minst två dagar i anspråk, och fienden kan vara öfver oss hvilket ögonblick som helst. Sedan kunna ju kurirer uppehålla förbindelsen mellan ers majestät och trupperna.

Kungen betänkte sig några ögonblick.

— Ja, jag lämnar hären i natt och medtager ett följe på en tusen man och några af de högre officerarne. Generalen kan ju få plats i min båt.

Lewenhaupt kastade en hastig blick på kungen. Ville denne pröfva honom, eftersom han erbjöd honom att medfölja. Kanske kungen misstänkte att hans ifriga uppmaningar att fly endast berodde på omsorg för hans egen säkerhet. Nog kunde det vara lockande att följa med i stället för att bli fånge hos ryssen. Men hellre då stanna än att utsättas för en sådan misstanke.

— Ers majestät, jag ber att få stanna kvar vid hären och dela dess öden i lycka eller olycka. Gifver Gud oss att denna natt och nästa dag få vara i fred för fienden, har jag ännu något hopp om, att med Guds hjälp kunna frälsa trupperna. Men därför måste ers majestät ju förr dess hellre öfvergifva oss, och vi själfva söka skynda

ur denna fälla. Ty kommer här en starkare fiende, så finnes ingenting annat än att bedja om nåd.

— Ja, som generalen vill, men annars finns det en plats i min båt, yttrade kungen enkelt och räckte honom handen.

Lewenhaupt böjde sig ned och kysste den.

Nu började genast förberedelserna dels för kungens öfverfart öfver Dniepern, dels för härens öfver Worskla. Regementskassorna utdelades och dessutom af trossen så mycket proviant och ammunition, som hvarje soldat kunde bära. Lewenhaupt var outtröttlig i sitt arbete och skyndade omkring, så att det väckte de andra officerarnes uppmärksamhet.

— Hvad du har brådt, bror. Ta mig fan om här kommer någon fiende på tre dar. Ryssen är själf trötter och glad att få hvila sig, yttrade den grofkornige Sparre.

— Käre bror, svär icke, svarade Lewenhaupt. Hvarför skulle icke ryssen kunna tåga lika fort som vi tågat före. Finns bland dem en enda duglig general, så vill jag gifva mitt lif, om vi icke i natt eller i morgon ha hela deras styrka öfver oss. Hjälp mig i stället att ordna trupperna och uppmuntra folket.

Sparre skyndade att efterkomma uppmaningen och deltog sedan med ifver i arbetet.

Ryktet om kungens beslut att lämna hären hade spridt sig bland knektarne. En dof förstämning rådde bland dem. De insågo nu att allt var förloradt och intet annat återstod än att gifva sig fångna till den hatade ryssen. Hoppet om att återse sina hem, hvilket trots det djupa framträngandet i främmande land, trots fiendens öfverlägsna skaror och till och med trots nederlaget likväl left i deras bröst, dog med ett slag. Visserligen talades om strid, och en och annan framkastade möjligheten till räddning, men få trodde därpå. Nedstämda och modlösa irrade de omkring. Det var slut, och nu fanns ingenting annat än att med manlighet finna sig i sitt öde.

De få troppar, som kungen befallt skola följa honom, betraktades med afundsamma blickar och omringades af de öfriga. Valkade näfvar möttes i trofasta handslag till ett sista afsked. Från alla håll hördes utrop som: När du kommer hem, se till mitt torp!... Hälsa min gumma och mina barn!... Tag vara på min gosse och min gamle far...

Och väderbitna krigare lofvade att göra allt hvad de kunde, om de väl kommo hem, hvilket likväl icke var så alldeles sannolikt.

— Kanske återkommer du förr än jag, antingen utväxlad eller som flykting och gör mig då samma tjänst! svarade mången af dem, som skulle tåga bort.

— Ja, ja, mumlade de kvarblifvande, medan de misstroget skakade sina hufvuden. Åh nej, ha vi en gång skickats bort till Sibirien, är det nog icke så lätt att komma därifrån, tänkte de.

Löjtnant Kruse, som äfven blifvit kommenderad att åtfölja kungen, hade gått för att söka upp sina vänner och taga farväl af dem. Han fann dem vid den del af trossen, som ännu icke blifvit uppbränd. Hård satt på en tältstol och stirrade dystert framför sig, Buss låg på marken och sof. Kulan, som han fått i ryggen, hade icke blifvit uttagen, ingen vård hade han åtnjutit, såret hade förvärrats och feber inställt sig. Bekymrad betraktade Kruse vännens glödande ansikte och kände på hans heta panna.

— Hur är det med honom? frågade Kruse och pekade på Buss.

— Dåligt, svarade Hård och skakade på hufvudet. Under natten var han tämligen bra, men allt sedan denna brännande sol börjat lysa, har han legat i feber.

— Och du har icke försökt skaffa honom någon hjälp?

— Hvad skulle jag göra. Jag hade litet vatten, hvarmed jag blötte en trasa och lade på hans hufvnd, men hvad hjälpte väl det! Ingenting.

— Och du har ej tillkallat någon fältskär?

— Har icke kunnat få fatt i någon. All ordning är ju upplöst och hvar och en tänker ju blott på sig själf. För öfrigt mena de väl, att de, som dött eller hålla på att dö, äro de lyckligaste. Och däri ha de kanske inte så orätt.

— Icke så dystra tankar, Hård. Vi blir nog utväxlade, ska du se. Vore jag icke kommenderad, skulle jag följa med er i stället för att lämna hären.

— Skatta du dig lycklig att du får följa kungen.

— Hvem vet, hvilka öden vi gå till mötes hos turkarne. Och kanske förresten vi bli upphunna och tillfångatagna, innan vi hinna dit... Men nu skall jag söka rätt på en fältskär, som kan gifva Bussen vård, yttrade han i det han aflägsnade sig.

Några minuter därefter vaknade unge Buss och stirrade omkring sig med feberglödande ögon.

— Hvem var det, som nyss var här? Jag tyckte någon talade.

— Det var Kruse.

— Jaså. Skulle varit roligt att träffa honom. Hvarför gick han?

— Han håller på att söka rätt på en fältskär, som kan lämna dig vård.

— Nå, det var snällt af honom. Då får jag alltså träffa honom. Jag trodde nästan, att han lyckats fly öfver floden.

— Nej, det har han icke gjort, men han kommer nog att fara öfver den ändå.

— Hur så?

— Han har blifvit kommenderad att följa med kungen.

— Har han!

Buss satte sig häftigt upp och stirrade på Hård. Ett bittert leende drog öfver hans drag.

— Ja, han har då alltid tur, den Krusen, mumlade han och lade sig åter ned på marken.

Om en stund kom Kruse tillbaka med en fältskär. Denne kände Buss på pulsen, brummade någonting, lade

ett kylande omslag på hans panna och gaf honom någonting att dricka. Genast kände sig Buss bättre. Hettan i hufvudet aftog och tankarne blefvo klarare.

Och de tre vännerna satte sig att samtala om den förestående skilsmässan.

— Hör du, vände sig Hård efter en stund förläget till Kruse.

— Hvad vill du? frågade denne och betraktade förvånad kamratens min.

— Jo, det är en sak, jag ville be dig om.

— Nå, sjung ut då och sitt inte och kläm på orden! Det är som om du skulle ha något på hjärtat.

— Ja, det är så också.

— Nå?

— Jo, ser du . . . där hemma i Sverige . . . jag har en flicka där, och innan jag for ut i kriget, gåfvo vi hvarandra vår tro . . .

— Aha! Det har du icke förr talat om, utbrast Kruse, under det Buss med ett matt leende betraktade vännen.

— Nej, hvad behöfde jag väl det . . . Jo, ser du, den flickan . . . hon heter Ingrid Eriksdotter förresten, hennes far är präst i en socken alldeles intill Omberg vid Vättern, så du hittar nog till henne, om du kommer hem . . . Jag ville be dig att i så fall hälsa henne från mig och lämna henne det här, yttrade Hård och drog upp ur sin ficka ett bref samt en medaljong, hvari lågo några hårslingor.

— Det skall jag visst göra. Men du får allt beskrifva flickan litet närmare, annars kanske jag tar fel på person. Hur ser hon ut?

— Hon är blond . . . Åh du kan icke tänka dig, hvilket vackert gyllene hår hon har! Det glänser som solstrålarne om kvällen . . .

— Det kan jag så lifligt föreställa mig. Alla flickors hår, hvilket stöter i gult, glänser som guld och solstrålar, svarade Kruse leende.

— Bah, du skulle se henne, mumlade Hård förtrytsamt.

— Nå vidare. Är hon stor eller liten?

— Snarare liten än stor, något fyllig, med en liten uppnäsa och de vackraste blå ögon.

— En tämligen allmän beskrifning på hvilken svensk prästgårdstös som helst.

— Visst icke. En sådan flicka som hon finns icke i hela Östergyllen.

— Nej, naturligtvis. Hur skulle väl det vara möjligt, inföll Kruse leende.

— Ja, och så heter hon ju Ingrid Eriksdotter förresten... Ingrid! Är det icke ett vackert namn, du?

— Hm! Jag vet icke.

— Jo, det är det... Men lofva mig nu, när vi kanske för sista gången se hvarandra, att lämna fram det här till henne och hälsa från mig.

— Det skall jag göra, svarade Kruse och tryckte varmt vännens hand.

— Och säg henne, att jag blifvit fången i Ryssland, men att jag kanske blir utväxlad om några år.

— Hon har då lofvat att vänta på dig?

— Ja, det har hon. Och det gör hon nog, svarade Hård.

Kruse tänkte säga någonting, men bet sig i läppen och teg. Han ville icke gjuta någon misstro i vännens hoppfulla sinne. Icke trodde han just mycket på kvinnorna och deras trohet, men ändå... den där lilla prästgårdsflickan ifrån Östergötland, som hade så vackra blå ögon och ett hår, som glänste som solstrålars guld, kanske hon var af annat slag än dem han träffat på, kanske hon ändå skulle vänta. I alla händelser var det lyckligast för Hård att han trodde det.

Aftonen kom och skymningen svepte in trakten i ett dunkelt skimmer. Från floden uppsteg en lätt dimma. Här och där glimmade eldar, vid hvilka de trötta knektarne kokade sin mat, men de flesta irrade omkring utmed stranden i fåfängt hopp att finna något sätt att komma öfver floden.

— Nej, nu måste jag gå. Kungen väntar mig, yttrade Kruse.

Han hade i det längsta dröjt kvar hos sina vänner, men nu vågade han ej längre. Han visste att kungens öfverfärd snart skulle ske.

— Farväl, kamrater, och tack för alla gånger vi varit tillsammans! yttrade han med en stämma, som han förgäfves sökte göra fast. Fastän han beherrskade sig så mycket han kunde, stego dock tårarne honom i ögonen.

— Farväl, Kruse! Tack för all din hjälp! mumlade Hård och Buss doft och tryckte hans hand.

Han omfamnade dem... och så var han försvunnen i dunklet.

Så snart han var borta, var det nära att förtviflan gripit de två kvarblifvande. De kände nu starkare än någonsin förut hela det öfvergifna och tröstlösa i sin belägenhet, och hade de icke varit tillsammans utan hvar och en för sig själf, kanske de brustit ut i tårar. Nu sökte de så godt de kunde för hvarandra dölja sin djupa smärta. Hård försjönk i dystra funderingar, medan Buss kände febern åter tilltaga. Han lade sig ned på marken och slöt ögonen.

En skepnad visade sig på afstånd. Den närmade sig de två vännerna utan att de märkte det. Det var en ung flicka. Hon gick fram till Hård och lade sin hand på hans axel.

— Sofver han? hviskade hon och pekade på Buss.

— Nej, se Mitja! Jag trodde du farit öfver med Mazepa.

— Han har icke begifvit sig af än, men skall göra det snart. Jag smög mig bort för att träffa er.

Buss slog upp ögonen och stirrade på flickan. Hans röda ansikte blef ännu rödare, men blicken lyste af glädje. Han reste sig till hälften upp och vinkade flickan till sig. Med nedslagna ögon gick hon fram till honom.

— Du har kommit för att taga afsked af mig?

— Jag ville se, hur det stod till med dig. Allt sedan det förfärliga slaget har jag ju knappt kunnat träffa dig en enda gång.

— Det var snällt af dig, svarade Buss och tryckte hennes hand.

— Hur känner du dig? Är du mycket sjuk? frågade Mitja.

— Åh nej, det är ingenting farligt, ljög Buss.

— Men det blir nog bäst, att jag stannar kvar och vårdar dig.

— Hvad menar du? Skulle du stanna kvar och bli tillfångatagen! Du vet icke, huru de vilda ryssarne äro. De skulle martera dig eller kanske ..... Tänk på att du kom tillsammans med zaporogerna, och dem väntar ett förfärligt öde. Och dessutom skall Lukaschka anklaga dig, om han finner dig. Nej, du måste bort. Du skall icke bry dig om mig.

Mitjas mörka ögon fylldes med tårar. Så började hon plötsligt gråta.

— Men du är ju så sjuk och du har ingen, som vårdar dig.

— Du håller allt af mig litet, hviskade Buss, drog henne intill sig och kysste henne.

— Ja-a; snyftade Mitja.

— Men gör du det, så måste du lofva mig att fly med Mazepa. För intet i världen skulle jag vilja se dig i ryssarnes händer. Kanhända skola Hård och jag lyckas fly och då skall jag söka upp dig hos Mazepa och vi kunna åter vara tillsammans ....

— Mitja! Mitja! Hvar är du? hördes en flickröst på afstånd.

Mitja svarade ej. Men Buss ropade:

— Här är hon!

Det var Mazepas dotter Dunja, som kom springande.

— Men Mitja! Du vet ju att vi skola resa nu. Hvarför har du sprungit ifrån oss?

Då lilla Dunja fick se Mitja tillsammans med Buss, rodnade hon. Hon förstod nu, hvarför väninnan lupit undan.

— Kanske du icke tänker fara med oss? frågade hon skyggt.

Mitja teg. Men unge Buss slöt henne i sin famn och kysste henne än en gång.

— Se så, skynda dig nu. Om någon tid kanske jag ser dig åter, yttrade han ansträngdt och sköt Mitja mot väninnan.

Och gråtande, med dröjande steg aflägsnade sig Mitja.

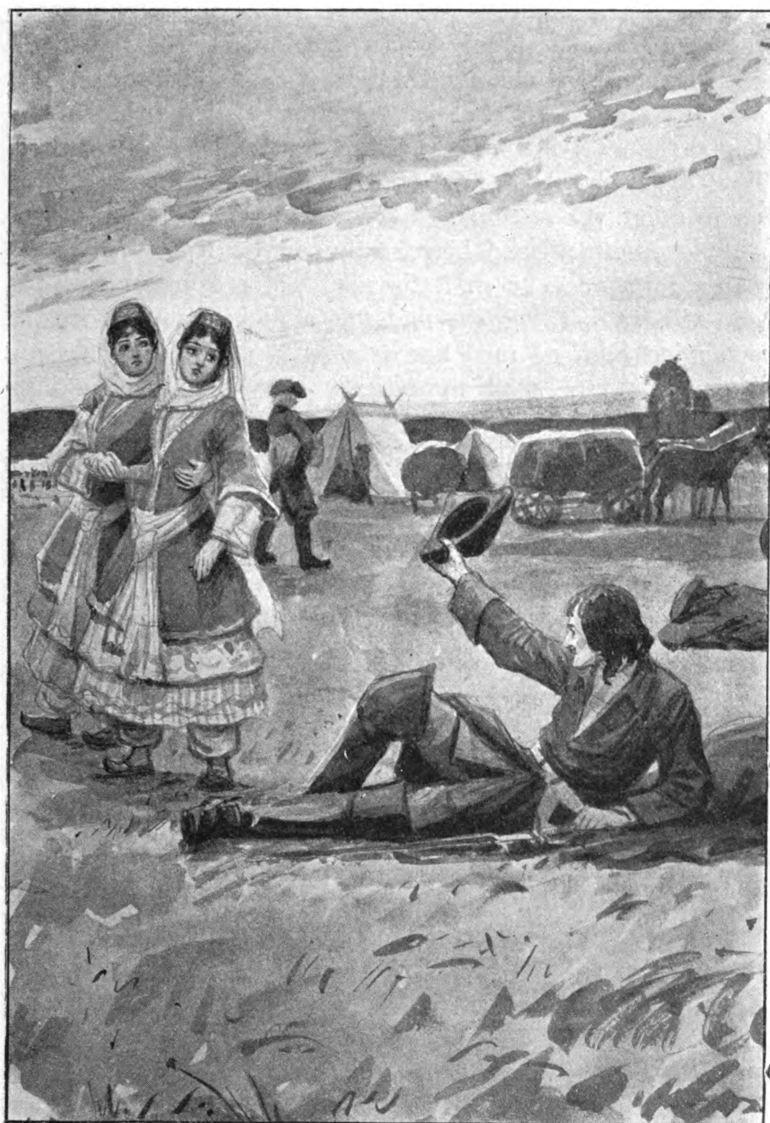
Men Buss kastade sig ned på marken och bet ihop tänderna för att kväfva utbrottet af sin sorg. —

Natten hade fallit på. Mörkret låg tungt öfver Dnieperstranden, men ännu sysslade man där vid lyktor och bloss med anordningarna för kungens affärd.

Två långa båtar, som man sammanbundit med starka tåg, gungade vid stranden, och på dessa var ställd kungens vagn med två hjul i hvardera båten. Kista efter kista, innehållande kansliets handlingar, massor af mynt, bordsilfver och andra skatter buros ned och fördes ombord på pråmar. Kungen själf satt på en stol invid stranden och samtalade med några högre officerare. Till och med nu i detta sorgliga ögonblick gled det underliga leendet då och då öfver hans läppar. Det var som om han trots allt icke kunnat till fullo inse den ödesdigra belägenheten, hvari han själf och hären råkat, utan ännu alltjämt hoppades, att hans soldater skulle blifva räddade.

Ändtligen, strax före midnatt, var allt färdigt till affärden. Kungen räckte ut handen och tog afsked af officerarne. Hos många syntes tårar rulla ned för de väderbitna ansiktena vid tanken på att de nu kanske för alltid skulle skiljas från den konung, hvilken de så länge följt till seger och under alla möjliga faror och äfventyr.

Tyst tryckte kungen hvar och en af de omgifvande officerarnes händer, medan de, som blifvit beordrade att följa honom, stodo på något afstånd i stram hållning. Bland dem voro generalmajorerna Sparre och Lagerkrona, generalkvartermästaren Gyllenkrook samt några andra bland

öfverstarne, och af de högre kansliherrarne Grothusen och Müllern.

Den siste officerens hand hade kungen tryckt. Båren fördes fram och under djup tystnad bars kungen ned till stranden, medan officerarne följde efter.

Just som han skulle föras ombord, skyndade Lewenhaupt fram till honom.

— Hvad är det, Lewenhaupt? frågade kung Karl med en ovanligt vek stämma.

— Allernådigaste herre, ännu en bön! yttrade Lewenhaupt rörd. Jag är en fattig man. Men kommer mig något vid, så ber jag ers majestät att icke låta min hustru och mina barn gå med tiggarstafven.

— Er bön skall uppfyllas. Jag skall komma ihåg dem, svarade kungen.

Så bars han ombord och in i vagnen. Tolf drabanter fattade årorna och båtarne flöto ut på det vida vattnet.

Men på stranden stodo Lewenhaupt och de andra officerarne och stirrade med tårfyllda ögon efter kungens farkost.

Då denna försvunnit i mörkret, fattade Lewenhaupt tigande Creutz under armen och drog honom med sig.

— Hvad skola vi nu göra? sporde Creutz.

— Jag vet ej. Nu i natten kunna vi ej få tag i folket, men tidigt i morgon skall jag försöka att ordna det.

De begåfvo sig in i kungens öfvergifna tält, svepte in sig i kapporna och lade sig på marken. Efter en stund hade Creutz somnat, men ännu en lång stund låg Lewenhaupt vaken och stirrade tankfull ut i mörkret.

I gryningen vaknade Creutz och väckte genast Lewenhaupt, som sof tungt.

— Huru! Är det redan morgon? frågade denne yrvaken och gnuggade sömnen ur ögonen.

— Ja, det börjar redan ljusna.

— Nå, då få vi i Guds namn söka få tropparne i ordning. Kanske vi ändå i dag kunna ledsaga de fleste öfver Worsklafloden. I så fall kunde det vara utsikt till rädd-

ning. Men tag du några officerare och ryttare med dig och begif dig ut på rekognoscering! yttrade Lewenhaupt.

Creutz begaf sig i väg och Lewenhaupt skyndade att ordna tropparne.

Trummorna dånade, kallande folket till uppställning. Men endast få inställde sig under fanorna. De flesta brydde sig ej om att hörsamma kallelsen, utan sysslade fortfarande nere vid stranden med sina flottar. Andra skyndade bort och höllo sig undan.

Lewenhaupt red omkring och uppmanade de tredskande i stränga ordalag att begifva sig till sina regementen. Men knektarne endast stirrade tanklöst på honom och svarade ej ett ord. Och så snart han vändt ryggen till, återupptogo de arbetet med flottarne.

Efter en stund kom Creutz framspringande mot Lewenhaupt. Det syntes, att han hade något viktigt att meddela, ty han red så fort hästen kunde springa.

— General! Det är redan gjordt, ropade Creutz.

— Hvad? frågade Lewenhaupt och ryckte till.

Han anade, hvad som skulle komma.

— Fienden är här. Menschikow står med hela sin krigsmakt bakom höjderna och har skickat en generaladjutant att bjuda oss dagtingan.

— Så har det då skett. Ja, nu kan intet rädda hären om icke möjligtvis en käck strid. Men jag tviflar på, att knektarne kunna förmås därtill. De äro alldeles som förvandlade. Förbytta till skrämda får från att ha varit rytande björnar. Gud nåde oss!

Högt frågade han Creutz:

— Vet generalen, hur stor fienden är?

— Den är omkring nio tusen man till häst, men på länden bakom hvarje ryttare lär en karl sitta, så att hela styrkan torde uppgå till en femton tusen man.

— Medföra de artilleri?

— Ja. De beherrska alla höjderna och kunna när som helst låta sina kanoner spela öfver oss.

Lewenhaupt teg och försjönk i funderingar. Att i härens nu varande belägenhet söka vinna något med strid föreföll honom nästan hopplöst. Åtminstone måste han först veta fiendens villkor. Kanske, om dessa voro hårda, kunde han rycka upp knektarna ur deras modlöshet och få dem att försvara sig. Men framför allt gällde det att vinna tid, så att kungen fick tillräckligt försprång.

— Generalen skall taga öfverste Düker med sig och rida tillbaka till Menschikow och förhöra sig om villkoren, yttrade Lewenhaupt.

Creutz och Düker sprängde iväg. Framkomna till ryska lägret sökte de genast upp general Menschikow.

— I ha'n kommit för att taga kännedom om villkoren för dagtingan, förmodar jag, yttrade Menschikow, då de två svenske officerarne nalkades.

Creutz svarade ej genast direkt. Han ville ej visa sig för angelägen att få veta dem, utan i stället till och med söka skrämma den ryske generalen för att få dem så lindriga som möjligt.

— I ären väl något till modiga nu öfver den lycka, som I nyligen haft, yttrade han stolt. Men jag skall säga generalen, att ännu finnes kärnan af svenska hären kvar. Om därför icke hederliga villkor bjudas oss, skolen I snart förnimma, att I icke hafven barn att göra med.

Menschikow bugade sig. Om af artighet mot den öfvervunna fienden eller af ironi öfver dess vanmakt kunde Creutz ej fullt afgöra. Blodet steg honom åt hufvudet och han höll just på att utbrista i häftiga ord, då Menschikow yttrade:

— Att I icke ären barn, det ha vi sannerligen förut nogsamt förnummit. Och vi vilja därför så mycket hellre skona dessa käcka krigare, hvilka råkat i en sådan belägenhet, att någon hjälp eller räddning icke mera finnes. Hvarje förståndig mänska kan ju se, att I ären helt och hållet i våra händer. Om I viljen fäkta, så kan det väl kosta oss en hop människolif, men det akta vi föga och I ären likväl förlorade hvarenda man. Men det är för

att undvika onödig blodsutgjutelse, som min herre tsaren föreslår er skälig dagtingan.

— Hvilka villkor bjuder han då?

— I skolen gifva eder alla till krigsfångar, aflämna alla vapen och förråd, men hvarje man behålla sina kläder och sin enskilda egendom. Däremot skola zaporoger och andra upprorsstiftare utan undantag utlämnas.

Creutz tyckte villkoren voro hårda och nesliga. Att aflämna alla sina vapen, fanor och segertroféer tyckte han vara en skam utan like. Men ryssarne kunde väl ej förmås att gå in på mindre. I synnerhet som svenskarne behandlat dem på samma sätt vid Narva.

Emellertid ville han i enlighet med Lewenhaupts uppmaning söka vinna så mycket tid som möjligt.

— Jag kan icke här på stället själf afgöra om dessa villkor skola antagas eller ej, utan måste därför rida tillbaka för att rådgöra med general Lewenhaupt om saken, yttrade han efter att en stund ha stått försjunken i tankar.

— General Lewenhaupt må göras först underrättad om saken, men generalen stannar själf kvar här, svarade Menschikow.

— Huru! brusade Creutz upp.

— Som jag säger. Generalen stannar här.

Creutz bet sig i läppen och teg. Han insåg, att han var fånge.

— Men adjutanten där må gärna rida och delgifva general Lewenhaupt villkoren. Dock må han på samma gång underrätta generalen om, att vi under inga omständigheter komma att slå af det bittersta på dem, återtog Menschikow och pekade på öfverste Düker.

Det blef så. Düker begaf sig i väg och Creutz stannade.

Menschikow lämnade honom med en bugning, sedan han först gifvit några kosacker befallning att noga bevaka den svenske generalen. Creutz låtsades ej märka det utan begynte tyst promenera fram och tillbaka, uppmärksamt iakttagande folk och vapen.

Plötsligt såg han till sin förvåning en skock på en tio stycken svenskar komma mot ryska lägret. I början trodde han att de blifvit tillfångatagna af kringströfvande kosacker, men några sådana kunde han ej se till. Då förstod han. Det var icke några fångar. Det var fega öfverlöpare. Han betraktade skarpt de svenske knektarne, som tydligen skämdes och sökte undvika hans blick. Så spottade han ett tag åt dem och vände dem ryggen.

Men han hade icke gått lång stund, förrän samma öfverraskning mötte honom igen. Åter såg han svenskar, ett helt tjog, men denna gången voro de omgifna af kosacker. Det var svenska soldater, som rymt men blifvit tillfångatagna.

Och stund efter annan kommo hopar antingen som öfverlöpare eller som fångar.

— Svenskar! Svenskar! ropade Creutz sorgsen mot dem. Och de svenske knektarne sänkte sina hufvuden och skämdes.

Timme efter timme gick Creutz fram och tillbaka i ryska lägret, noga bevakad af kosacker. Ingen Düker kom.

Menschikow blef otålig och skickade en kurir till Lewenhaupt.

Så snart denne af Düker erhållit kännedom om de villkor, som tsaren uppställt, sammankallade han genast alla generaler och öfverstar och frågade dem om deras mening, huruvida de trodde, att folket skulle låta föra sig mot fienden.

— Vi och våra officerare skola nog göra vår plikt. Men för manskapet kunna vi ej ansvara. Fruktan och förvirring ha gjort dem alldeles oefterrättliga, svarade de fleste.

— Ta mig fan, om soldaterna komma att fäkta! De skola kasta sina gevär så fort fienden nalkas, svor öfverste Düker.

— Det var ett sant ord, menade de andra.

— Men vi skola höra efter bland dem. Om de lofva att fäkta, skola de nog också göra det, inföll Lewenhaupt, hvilken i det längsta ville tro godt om soldaterna.

— Äfven om de lofva det, general, så frukta vi likväl, att de icke skola hålla ord, svarade flere bland officerarne.

Emellertid ville Lewenhaupt nödvändigt, att soldaterna skulle utfrågas.

— Öfverstarna skola rida hvar och en till sin tropp och inhämta manskapets tanke. Sedan skolen I komma hit och delgifva mig den, befallde han.

Öfverstarna galopperade bort. Efter en stund återvände de.

— Nå? frågade Lewenhaupt.

— Endast trenne regementen ha sagt sig vilja kämpa i döden. Andrå ha icke svarat med ett ord. Andra ha åter öppet förklarat, att de icke ville låta sig ändamålslöst nedhuggas. För öfrigt ha redan en mängd gått öfver til fienden och generalen skall få se, att äfven de, som lofvat att fäkta, komma att springa, blef det dystra svaret.

Nu anlände Menschikows kurir och begärde att få veta hvad som blifvit beslutadt angående dagtingan. Lewenhaupt kunde dock icke förmå sig att genast gifva honom ett direkt svar, utan begärde ännu en timmes uppskof. Kuriren kunde icke annat än gå in därpå, hvarpå han drog sig något åt sidan för att icke blifva åhörare till de svenskes öfverläggning.

Lewenhaupt begärde nu, att alla generalerna och öfversterna hvar och en skulle säga ut sin mening. De gjorde så och förklarade alla, att det var omöjligt att förmå folket till något allvarligt fäktande. En hederlig dagtingan vore det enda som kunde göras.

Lewenhaupt hörde tyst och dystert på. Så yttrade han:

— Jag kunde väl oaktadt ert afrådande välja att strida, och jag skulle då vinna namn som en stor hjälte, och ginge det galet, kunde jag väl alltid själf frälsa min person genom att i sista stunden gifva mig fången. Men mitt samvete förbjuder mig att blott för min enskilda äras skull ställa till ett så ohyggligt blodbad och föra vårt fattiga folk till slaktbänken. Men jag fruktar allt för mycket

den Gud, som strängt utkräfver onödiga blodsskulder. Jag har förut visat, att jag icke fruktar kulor eller krut, så jag tror, att ingen kan förevita mig feghet, om jag för att rädda våra lif och lemmar från att fruktlöst tillspillogifvas går in på tsarens villkor.

Under tystnad hade officerarne åhört Lewenhaupts tal. En och annan hade nickat bifall vid något ord, som särskildt slog an på honom. Det var tydligt, att Lewenhaupt uttalat tankar, som funnos hos dem alla.

Så blef då beslutadt, att svenska hären skulle gifva sig fången åt ryssarne och utlämna sina vapen, sina fanor och sina stolta segertroféer.

Hård hade lämnat sin vän Buss och spetade omkring på sina käppar. Han visste att krigsråd hölls. Han kunde icke tänka sig annat än att det var fråga om strid. Visserligen voro knektarne ytterst modfällda, men de borde väl lyda sina officerare, menade han.

Han stapplade framåt i den riktning, där han såg generalerna stå församlade. Då märkte han, att massan plötsligt upplöstes och att officerarne skyndade åt hvar sitt håll.

— Nu skall det ske. Godt! tänkte Hård.

Han mötte en kapten och frågade honom, hvilka åtgärder, som vidtagits för den stundande striden.

— Strid! utbrast denne förvånad. Det blir så fan heller någon strid. Generalerna ha beslutat att vi skola gifva oss fångna och utlämna våra vapen.

— Hvad! Utlämna våra vapen! Men hvarför?

Kaptenen ryckte på axlarne.

— Folket är omöjligt. Det vill icke strida.

— Vill det icke. Hvilken skam, hvilken skam! ropade Hård utom sig af harm och sorg.

— Det är intet annat att göra än att ta't med lugn. Nu är kalaset slut och vinet utdrucket, svarade honom kaptenen och skyndade till sitt kompani.

Hård begaf sig, så fort hans stympade fötter kunde bära honom, till sin vän för att meddela honom den sorgliga nyheten.

— Hvilken skam! Hvilken feghet! tänkte han. Aldrig skulle något sådant skett, om kungen varit kvar bland oss. Han skulle aldrig lagt ned vapen utan strid. Han skulle fått folket att följa sig. Och hade vi icke segrat, skulle vi stupat till sista man. Det hade varit bra mycket bättre och ärofullare... Jag förstår ej, hur Lewenhaupt kunnat besluta sig för att låta hären undergå en sådan neslig skymf. Att utan kamp nedlägga vapen och gifva sig fången! Har man nå'nsin sett på maken! Han är alltid så försiktig, general Lewenhaupt. Men denna gången tror jag, att hans försiktighet spelat honom ett fult spratt. Hvad skall man säga därom hemma i Sverige? Förtviflan skall gripa våra landsmän, och rådet skall bli bestört och icke veta, hur det skall handla. Och hvad skall Europa tycka. Med skam och nesa få vi stå där och andra länder skola peka finger åt oss.

... Och kungen! Aldrig skall han förlåta Lewenhaupt detta beslut. Det är jag säker på.

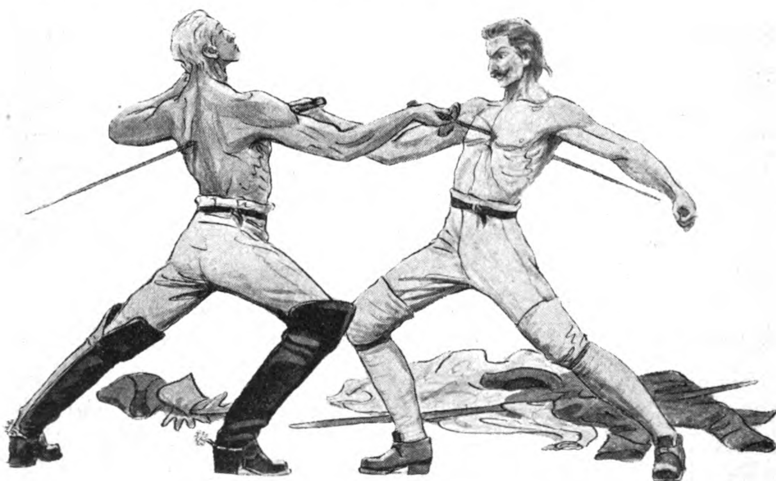
På de yngre officerarnes upprörda miner och häftiga rörelser såg han att ryktet hade nått dem. Luften genljöd af förbannelser och vredesrop. I sin förtviflan bröto många af sina värjor och kastade stumparne på marken hellre än att åt ryssarne utlämna de vapen, som ofta gjort dem så goda tjänster. Andra omfamnade hvarandra med tårar i ögonen, som om de för alltid tagit farväl. Och så gjorde de också. Ty till sin förvåning fick Hård ögonblicket därefter se dem med dragna värjor ställa sig midt emot hvarandra, göra ett samtidigt utfall och genomborra hvarandras bröst.

— Bra! Bra! mumlade han, då han såg de två hjältarnes stolta död.

Han skyndade vidare till sin kamrat. Öfverallt såg han dylika scener upprepas. Men knektarne stodo tysta. Endast hos ett fåtal märkte han några tecken till den förtviflan, som gripit officerarne. De flesta föreföllo likgiltiga, nästan belåtna öfver hvad som skett. Och från alla håll

såg han soldater, som förut hade smugit sig undan, nu komma fram.

— Nej, med detta folk skulle vi aldrig vunnit någon seger, tänkte han. De skulle skyndat sig att nedlägga vapen, antingen det blifvit beslutadt eller ej. Jag förstår ej, hur de kunnat bli så förändrade på så kort tid. Men måttet har väl rågats, droppen har runnit öfver. De ha länge nog kämpat och lidit utan att klaga och nu vilja de ej mera. De ha blifvit trötta och modet har flytt.

Framkommen till Buss såg han till sin häpnad denne ligga på marken med afslitna bandage i full feber, ropande vildt och slående omkring sig med armarne.

— Framåt, gossar! Vi ska smälla på dem. Ryssen skall springa, ryssen skall springa! skrek han med full hals.

Hans upphettade ansikte glödde i solskenet, svett betäckte hans panna och kinder, såret hade gått upp och blodet rann på marken.

— Hvad nu! Ha de uslingarna redan börjat plundra sina egna officerare, som de gjort med trossen, tänkte Hård, medan han knäböjde vid sin väns sida.

Han torkade bort svetten från Buss' ansikte och lyfte på hans hufvud.

Buss slog upp ögonen och igenkände Hård.

— Du, du! Åh, hvilket elände! mumlade han.

— Men hvem har behandlat dig på detta sätt? Bandaget är ju bortslitet och såret har gått upp, frågade Hård.

— Ja, såret har gått upp och mitt blod rinner bort, svarade Buss och betraktade kamraten med en egendomlig blick.

— Men hvem har gjort det?

— Jag själf.

— Du! Men hvarför?

— Jag vill icke lefva längre. Jag vill icke bevittna härens skam, jag vill icke utlämna mina vapen, jag vill icke bli fången hos ryssarne.

— Ah! . . . Jaså därför, mumlade Hård.

Han förstod nu och han förvånades ej. Men fastän han med beundran åsett, huru andra, vänner och vapenkamrater, i deras ytterliga harm nedstuckit hvarandra, ville han icke föreslå Buss detsamma. Därtill höll han dock lifvet för kärt. Kanske vore icke allt hopp ute? Kanske skulle de dock om några år till sist återse Sverige? I det längsta ville han tro det och lefva. Och därför kunde han ej heller tillåta att hans vän beröfvade sig lifvet.

Han plockade upp bindlarne och plåstren och begynte förbinda Buss.

— Hvad gör du? frågade denne.

— Som du ser. Jag plåstrar om dig.

— Asch! Hvad skall det tjäna till! Jag vill icke lefva, jag vill icke lefva! skrek Buss och ref åter bort dem.

Tålmodigt ordnade Hård dem på nytt.

— Tyst, Buss, och var still! Du skall lefva. Du är alldeles för ung att dö. Och har du icke stupat i striden, skall du icke falla för din egen hand.

Buss brummade några obegripliga ord.

— Se på mig! återtog Hård. Se på mina stympade fötter! Tror du, att jag icke känner harmen bränna i mitt bröst lika skarpt som du? Tror du icke jag till fullo inser den skam, som öfvergår oss? Och ändå vill jag lefva. Och det skall du också göra.

Slutligen lät Buss öfvertala sig och bindlarne omlades. Sedan förmådde Hård honom att taga in af den lugnande dryck, som fältskären kvarlämnat hos honom. Febern försvann och Buss tänkte icke mer på att dö.

Under tiden hade hären blifvit uppställd för att gifva sig fången åt ryssarne. Så fort Menschikow fått veta, att Lewenhaupt gått in på tsarens villkor, hade han sändt några rytteriregementen till svenskarne för att mottaga deras vapen. Själf lägrade han sig med den öfriga hären inom synhåll på höjderna.

Tysta redo de svenska skvadronerna mot fienden. I officerarnes och många af knektarnes ansikten tecknade sig en hopplös sorg. De ryske befälhafvarne hälsade de besegrade, och led efter led redo de svenske ryttarne fram och kastade sina vapen för fiendens fötter.

Så blef det fotfolkets tur. Regemente efter regemente, gamla ärofulla regementen med stolta minnen från Karl IX:s, Gustaf II Adolfs, Karl X:s, Karl XI:s och icke minst deras egen konungs segerrika fälttåg, marscherade fram och lade ned sina gevär framför fienden. Långsamt skred tåget som om det gått mot grafven. Och det var ju också en graf de funno där: det svenska storhetsväldets och de svenska krigarbragdernas djupa graf.

Sist kommo de sjuke och sårade. Det var en samling män, stympade på alla möjliga sätt, men med trots och bistert hat i blickarne.

Förvånade betraktade de de ryska ryttarne. Utmattade, smutsiga, många ännu blödande, tycktes dessa så kraftlösa, att de endast med knapp nöd kunde hålla sig i sadeln. Och midt emot dessa stodo de bistra, vapenlösa svenskarne.

— Ja, men det är ju ett elände utan like, hviskade Buss, där han stapplade fram bredvid Hård. Här lägga vi, starka, präktiga, uthvilade krigare ned vapen för dessa stackare, som äro så uttröttade, att man endast behöfde blåsa på dem, för att de skulle ramla omkull. Det är ju den upp- och nedvända världen.

Hård nickade dystert. Äfven han hade blifvit ytterligt förvånad öfver de ryske ryttarnes eländiga utseende.

Men rundt kring höjderna, riktade mot den vapenlösa svenska hären, visade de ryska kanonerna sina hotfulla mynningar.

Och solen sjönk. På himmelen flammade det en stund som strimmor af blod. Så kom mörkret och svepte in allt i sitt svarta dok.

KAP. VII.

Käraste vän, hufvudet af!

Långsamt ringlar sig tåget öfver den öde steppen. Sommaren har gått. Alla dess doftande blommor ligga vissna. Gräset står gult och de första snöflingorna börja falla.

I ett af leden före det långa tåget rida tre vänner tillsammans, fänriken Hård, som nu blifvit så bra, att han utan svårighet kan sitta till häst, unge kornetten Buss,

hvilkens kula i ryggen ännu sitter kvar och därför ännu ibland ansättes af feber och känner törsten svårliga bränna i sin gom, samt den glade och häftige kapten Måns Höök, mannen som, när blodet stiger honom åt hufvudet, kan på det svåraste skymfa sin bäste vän, men ögonblicket därefter, då vredesruset gått öfver, af uppriktigaste hjärta ber honom förlåta.

Det var en dyster marsch mot Rysslands hufvudstad, Moskwa, som den fångna svenska hären hade anträdt. Med böjda hufvuden och grubblande miner redo officerarne och främst bland dem Lewenhaupt, på hvilkens ärliga sinne tviflet om att ha handlat rätt eller ej gång på gång gnagde. Men knektarne svuro ve och förbannelse öfver detta evinnerliga tågande. De ångrade nu, att de vid Dneperstranden icke djärft hade yrkat på att bli förda mot fienden, utan i stället likgiltigt tigit eller smugit sig undan. Lika gärna som att så här likt en pådrifven fårskock och till åtlöje för fienden tåga fram genom Rysslands ödemarker kunde de ha kämpat och stupat med bibehållen ära, tyckte de.

Men steg för steg gick tåget framåt allt djupare in i fiendeland och allt längre bort från Sverige.

— Har du något vatten i din flaska? Min gom bränner som eld, frågade Buss.

— Nej, jag har ingenting, svarade Hård.

Buss vände sig till kapten Måns Höök.

— Hör nu kapten! Litet vatten åt en törstande själ!

— Vatten! Jag har icke sett till vatten på tre da'r. På dessa förbannade stepper finns ju hvarken floder eller källor. Jag fångar upp några snöflingor och för öfrigt suger jag på min tobak. Den kan ibland vara lika bra som både mat och dryck.

Buss red ifrån honom för att uppsöka någon annan. Vatten måste han ha till hvad pris som helst. Han kände febern stiga inom sig, gommen brände, hela hans kropp törstade efter vatten, så att han kunde bli galen. Hans

kamrater hade intet vatten, och att vända sig till någon af manskapet ansåg han nedsättande för en officer.

— Jag tror, jag dör. Sannerligen jag står ut med denna förfärliga törst. Jag kan knappast hålla mig längre i rörelse, och jag fruktar att jag faller hvilket ögonblick som helst, mumlade han.

— Hur är det, Buss? frågade Hård.

— Det är törsten, som ansätter mig så svårt.

— Men hvarför ber du icke någon kamrat hjälpa dig?

— Jag har ju bedt, men I hafven ju intet.

— Icke jag och ej heller kapten Höök. Men kanske någon af manskapet har och kan dela med sig.

— Knektarne! Jag vill icke fråga dem därom.

— Hvarför det. På detta olyckliga tåg äro vi alla kamrater och bröder, svarade Hård.

Buss betänkte sig några ögonblick. Han tyckte det var skamset att vända sig till någon af knektarne. Men slutligen segrade den svåra törsten öfver hans betänkligheter.

Han red fram till närmaste knekt, som han såg bära en flaska.

— Hör du, min vän! Skulle du kunna låna mig några droppar vatten? frågade han.

— Nej, min flaska är tom; men Ola där borta har visst, yttrade knekten och pekade på en knekt några led framför sig.

Buss red dit. Ola hade vatten i sin flaska, och i sin nöd kunde Buss icke motstå begäret att tömma den till sista droppen. Då han fann, att han druckit ur alltsammans, kände han sig förlägen och bjöd Ola ett mynt i ersättning. Men Ola sköt tillbaka hans hand.

— Nej, jag behöfver inga pengar, mumlade han buttert och fäste flaskan vid remmen.

Buss kände sig som om han begått ett brott och red skamflat bort ifrån honom. Men åter kände han törsten ansätta sig. Det lilla han fått var som en droppe i hafvet.

Han tyckte sig skola kunna dricka ur en hel så, innan han blef tillfredsställd. Och hur hans stolthet än spjärnade emot, befann han sig snart åter sökande efter någon, som kunde skänka honom några droppar vatten.

Så red han från den ene till den andre, af somliga fick han, af andra ej. Och så småningom kände han sig nöjd, och febern lade sig.

Men dagen därpå var han lika illa däran. Törsten ansatte honom ohyggligt och han visste ingen råd.

Då hörde han af några ryska ryttare, som varit ute på jakt, att de sett en ström i närheten. Genast mutade han dem med några silfverslantar att visa sig dit och i raskt galopp bar det af till det lifgifvande vattnet.

Strömmen hittades och som en vansinnig kastade sig Buss från hästen och sprang till stranden. Han lade sig ned på magen och började dricka. I djupa klunkar drack han det kalla vattnet. Han kände ett ytterligt välbehag, då vattnet forsade ned för hans strupe. Han drack och drack och tyckte sig aldrig blifva nöjd. Till slut förmådde han dock ej mera. Han var så fullproppad med vatten, att han kände det stiga upp i halsen.

Då reste han på sig för att gå bort till sin häst. Men han hade knappt tagit några steg, förrän han kände sig illamående. Plötsligt fick han häftiga uppkastningar och med en våldsam fart bröt allt vattnet ut från honom.

Kosackerna hade med förvåning betraktat honom, medan han drack. Aldrig hade de trott, att en människa kunde få i sig så mycket vatten. De hade rådt honom att sluta och sagt, att han måste bli sjuk, men han hade ej brytt sig om dem. Då de nu sågo, att han blef illamående och att allt vattnet bröt ut från honom, yttrade de till hvarandra:

— Ja, hvad var det vi sade. En människa är väl ingen fisk heller.

Och de logo hånfullt i sina svarta skägg.

Men från det ögonblicket plågade törsten icke längre Buss. Han tycktes ha fått nog af att dricka för lång tid,

febern lämnade honom och han blef bättre och starkare för hvarje dag.

Veckorna gingo. Den ena byn och staden efter den andra tågades förbi. Allt längre mot norden bar det, och en afton i slutet af december sågo de fångna svenskarne tsarstaden Moskwas kupoler och torn stiga upp vid horisonten. Marschen hade aflupit utan några vidare äfventyr eller afbrott. Den ena dagen hade varit lik den andra. På morgonen bröt man upp från den plats, där man rastat under natten, tågade så till fram mot middagstiden, hvilade och åt en stund och tågade sedan vidare. Intet skämt och glam, inga muntra visor ljödo i leden. Tysta och dystra, genomträngda af harm och sorg, marscherade de vapenlösa fångna svenskarne, på alla sidor omgifna af sina vaktare. Stundom sjöd sinnet öfver. En och annan af knektarne kunde icke styra sin tunga utan utfor i häftiga ordalag och gester mot de fientliga soldaterna. Ibland blef han nedhuggen på stället, ibland nöjde de sig med att binda honom och kittla honom i ryggen med pikspetsen.

I synnerhet var den glade kapten Måns Höök nära att råka illa ut. Han var en af de få, som icke tappade humöret, utan försökte på allt sätt lifva upp sina olyckskamrater. Ibland lyckades han och Hård, Buss och de andra officerarne logo åt hans infall. Men merendels fick han prata för döfva öron. Då kunde han bli ursinnig och i sitt häftiga lynne utöste han sin vrede öfver vaktarne. Dessa gåfvo svar på tal, ett ordentligt gräl uppstod och hade icke Hård och andra officerare trädt lugnande emellan, skulle kaptenen många gånger blifvit spetsad eller nedhuggen.

— Sannerligen, ditt häftiga lynne kommer en gång att spela dig ett fult spratt, menade Hård.

— Det kan icke tusan hålla sig lugn, då man ser alla dessa skäggiga boffysionomier rundt omkring sig, svarade Höök.

— Ja, men hvad skall det tjäna till att bråka? Du vinner ju ingenting därmed. Det blir bara sämre.

— Det ger jag fan. Jag mår illa, om jag icke ibland får ge uttryck åt mitt lynne, svarade Höök.

Och så kunde han i nästa ögonblick begynna gnola på en fransysk visa.

Tsaren hade skyndat före hären till Moskwa. Han var utom sig af glädje öfver segern och svenska härens tillfångatagande. Det enda, som i någon mån spillde malört i bägaren, var att han icke också fått kung Karl fast. Det skulle varit något till storartadt, att kunna fört honom med i triumftåget och visat ryssarne denne fruktade hjälte, som han besegrat. Men hufvudsaken var dock att han slagit honom och beröfvat honom hans här. Nu kunde ingenting längre hindra tsaren att fullborda sin älsklingstanke: att göra den nyanlagda staden S:t Petersburg vid Nevans mynning stor och stark. Nu hade han ändtligen öppnat ett fönster åt Östersjön, och civilisationens friska vindar kunde spela in öfver hans vidsträckta, så länge tillbommade Ryssland.

Han hade beslutat att fira denna lyckliga och betydelsefulla tilldragelse på det mest lysande sätt. Ett storartadt triumftåg skulle hållas i Moskwa och, för att vidtaga förberedelser härtill, hade han skyndat före hären och fångarne. Svenskarne visste, hvad som förestod dem, men togo saken med bistert lugn; och då de nu i den mulna decemberkvällen lägrade sig utanför Moskwas murar och sågo solnedgångens strålar glänsa på de gyllene och grönskimrande lökkupolerna, tänkte de föga härpå, men så mycket mera på Sverige, hemmet och sina kära. Klart ljöd den luterska psalmsången i vinterkvällen och många böner om hjälp och befrielse ur fångenskapen stego upp mot den mörka vinterhimlen. Och förvånade betraktade ryssarne dessa allvarliga män i de slitna blå kläderna och lyssnade till de främmande melodierna.

Några dagar därefter skulle intåget ske. Under tiden hade stadens invånare, män, kvinnor, gubbar, käringar och barn i en oaflåtlig ström begifvit sig ut till lägerplatsen för att beskåda de främmande gästerna. Smutsiga, trasiga, med långa brokiga kläder och långt tofvigt hår och skägg

kommo de och ställde sig med gapande munnar och vidöppna ögon att betrakta de blå knektarne, om hvilka de hört så förskräckliga saker. Somliga af dem medförde äfven lifsmedel, som de för blanka silfverslantar sålde till svenskarne.

En morgon uppställdes fångarne och fördelades i sex olika afdelningar, ty genom stadens sex portar skulle intåget samtidigt äga rum. Öfver hvarje port var rest en triumfbåge, klädd med grankvistar och behängd med flaggor och öfverallt på husen vid de gator, som passerades, syntes väldiga taflor föreställande den ryska örnen besegrande det nordiska lejonet, eller huru Phaëton, kung Karl, som ville flyga för högt, brände sina vingar för österns sol och störtade i djupet.

Det för svenskarne så nesliga tåget begynte. Först fördes deras kanoner, deras fanor, standar och andra från dem tagna segertecken. Ryssarne jublade af förtjusning, då de sågo dessa synliga bevis på sin seger, och med harm i hjärtat måste svenskarne åhöra alla deras skämtsamma uttryck och se dem peka finger åt sig.

Därpå marscherade knektarne i täta led, så de lägre officerarne och efter dem öfverstar och generaler. Sedan kom tsaren sittande hög och stolt på en hvit häst, strålande glad, blickande sig omkring, och öfverallt mottagen med brusande jubelrop. Tåget afslutades med ryska trupper.

De förtjusta borgarne följde med svenskarne allt som tåget skred fram. Somliga tillkastade dem hånfulla ord, på hvilka de dock sällan erhöllo något svar. Endast kapten Måns Höök kunde icke styra sin tunga, utan svarade dem på rådbråkad ryska, så Hård mången gång var rädd att han skulle slitas i stycken. Men ryssarne, som egentligen äro ett mycket godmodigt släkte, voro denna dag alltför glada för att ha håg för någon blodsutgjutelse. I stället inläto de sig i samtal med fångarne och fäste deras uppmärksamhet på de för dem så förödmjukande bilderna.

— Se, så snällt det i kedjor fjättrade nordiska lejonet låter sig ledas af en ryss, yttrade en borgare till

kapten Höök och pekade på en tafla, som visade en sådan bild.

— Visserligen är det bundet, och det är nog bäst för ryssen, men det har dock ännu en sak fri, hvarmed det skulle kunna slå honom på truten.

— Och hvad skulle det vara? frågade ryssen förvånad.

— Svansen, svarade Höök torrt.

Ryssen teg och vände sig förargad från honom.

Ändtligen var tåget slut och de svenska fångarne inkvarterades i de hus, som de fått anvisade åt sig. I en usel hydda, hvars golf utgjordes af tillstampad jord och i hvilkens väggar så stora springor funnos, att vinden obehindradt blåste in, befunno sig kapten Måns Höök, Hård, Buss och några andra officerare. Förgäfves sökte Höök hålla humöret uppe och lifva de andra med skämtsamma infall. Det var omöjligt. Därtill voro de allför upprörda öfver den skymf, svenska hären nyligen genomgått. Harmen öfver skammen att likt missdådare, utsatta för hopens begabbelse och utan att kunna lyfta ett finger till försvar, ha blifvit förda efter sina egna kanoner och fanor, rasade i deras bröst. Dock sutto de tysta. Det var nästan som om de skämdes för hvarandra och icke ville säga allt, hvad de hade på hjärtat.

Slutligen fann kapten Höök tystnaden tryckande och begynte svära.

— Vid alla underjordens röda djäflar, detta skall tsaren få betala Sverige för. Komma vi någonsin ut ur detta land, skola vi sätta upp en ny här och storma in i hans länder, bränna byar och städer, hugga ned de ryska hundarne, taga från tsaren hans eröfringar och tvinga honom till den mest förödmjukande fred, om vi icke rent af ta och afsätta honom.

— Tyst, Måns Höök! Någon rysk officer kunde höra dig och då vore ditt lif icke mycket värdt, uppmanade den försiktige Hård.

Men Höök brydde sig ej om hans ord. Han hade riktigt kommit i tagen och fortfor att domdera och svära.

— Men äfven om vi aldrig skulle komma ut ur detta läder- och lök-luktande land, kanske tsaren icke förblir ostraffad ändå. Ännu är kung Karl fri och han tänker nog icke sluta, förrän han hämnats nederlaget vid Pultava och skymfen i dag. Känner jag min herre rätt, släpper han aldrig taget. Förr må hans krona springa i bitar, än han skall upphöra att bekämpa den öfvermodige tsaren.

— Ja, tyvärr. Han är man till att sätta hela Sverige på spel för att nå sitt mål, mumlade Hård.

— Tyvärr! Hvarför tyvärr? Hvad är det för glädje att vara svensk och ha ett fosterland, om icke tsaren och ryssarne blifva stukade. Hellre ett land, som man kan vara stolt öfver och som är fruktadt af grannarne och hela världen för resten eller också intet alls.

Dörren öppnades och en gammal öfverste trädde in. Han gick och småsvor för sig själf och tuggade på de gråsprängda mustascherna.

Så fort Höök fick se öfversten, tystnade han och undrade liksom de andre, hvilket ärende som kunnat föra denne till dem.

— Kapten Höök, ni är inbjuden till tsarens taffel i dag.

Måns Höök stirrade på öfversten, som om han icke trott sig ha hört rätt.

— Det var fan! utbrast han till sist.

— Ja, det förhåller sig på det sättet, yttrade öfversten.

— Hvilken storartad ära! Men vid alla smutsiga kosackstöflar, hur har tsaren kunnat komma på den galna idén att inbjuda mig, kapten Måns Höök, till sitt bord!

— Ni är nog icke ensam om den tvifvelaktiga äran, fortsatte öfversten. Tsaren vill vara gentil, förstår ni. Han vill visa, att han icke är en vanlig barbarisk tölp utan väl vet, hur det går till i västerlandets stater. Därför har han till sin taffel inbjudit alla svenska generaler och öfverstar och dessutom åtskilliga majorer och kaptener, hvilka Rehnskiöld utsett. Själf är han icke mycket benägen för att deltaga i gästabudet, men har ansett sig icke böra afslå anbudet af fruktan för tsarens vrede.

— Jag ger tusan i tsaren och hans gästabud, svarade Måns Höök.

— Huru! brummade öfversten och rynkade ögonbrynen.

— Ja, hvad skall jag där att göra? Det är icke nog med att han besegrat oss och låtit oss undergå detta skymfliga triumftåg, skall han nu också håna oss.

— Det rör icke kapten. Ni är befalld dit af general Rehnskiöld och lyder därför.

— När är gästabudet? frågade Hård.

— I morgon middag... Och kapten Höök inställer sig, vände sig öfversten till denne.

Därefter hälsade han de närvarande officerarne och aflägsnade sig med bister uppsyn.

Kapten Måns Höök reste sig och började gå fram och tillbaka i rummet, småsvärjande för sig själf. Han var förargad öfver att ha blifvit beordrad till tsarens gästabud. Gärna skulle han velat hålla sig borta därifrån, men han visste icke riktigt, om han vågade. Och i sin förbittring drog han till med den ena krafteden efter den andra.

— Hvad går du och brummar öfver? frågade Hård.

— Jag är ursinnig.

— För hvad då?

— Naturligtvis därför att Rehnskiöld befallt mig till tsaren.

— Nå skulle det vara så förskräckligt?

— Förskräckligt! På intet vis. Men jag anser det alldeles onödigt, och har föröfrigt ej den ringaste lust att gå dit.

— Hvarför det? Där kan ju bli rätt trefligt.

— Jag är icke vid humör att vilja ha något trefligt, och jag ger fan i alla tsarens och Rehnskiölds påhitt.

— Hade jag som du blifvit befalld dit, skulle jag trots mina stympade fötter ej tveka ett ögonblick, yttrade Hård.

— Skulle du verkligen gå dit?

— Ja.

— Men hvarför?

— Det kunde vara intressant att se tsaren på nära håll. Han lär vara en mycket rolig herre, då han ger gästabud. Icke alls så där tyst, tillbakadragen och återhållsam som vårt majestät. Dricker gör han som den värste ryss, fruntimmer lär han mycket tycka om, icke är han det ringaste noga med sällskapet, utan umgås helt kamratlikt med hvilken som helst af sina undersåtar.

— Nå, det där låter ju rätt bra och det visste jag lika väl som du. Men hvad som alltid förvånat mig är, att han trots sitt myckna drickande likväl kan styra sitt rike så som han gör och sammanhålla sitt obändiga folk, svarade Höök.

— Ja, det förefaller underligt. Men jag skall säga dig hemligheten däri.

— Och den är?

— Att han äfven under sina vildaste dryckeslag, äfven vid den minsta handling, han företager, alltid först och främst tänker på sitt lands väl och först i senare rummet för sin egen person. Det är alldeles raka motsatsen till hvad vår tappre kung gör.

— Åh hut, hur vågar du säga så! utbrast kapten Måns Höök och kastade en förbittrad blick på sin vän.

— Ja, det hjälper ej att du brummar, det är nog så i alla fall. Kung Karl tänker alltid först på sig själf.

— Gör han? Jag trodde tvärt om, att han fäste mycket litet afseende vid sin egen person. Har han icke alltid lefvat på samma sätt som den simplaste knekt? Har han någonsin skytt faran? Har han icke i stället alldeles för mycket utsatt sig för kulorna? Kan du neka till det?

— Nej visserligen. Men det är icke så jag menar, sin kropp bryr han sig icke mycket om, men ändock påstår jag, att han alltid först tänker på sig själf, sin egen framgång, sin egen ära. Har han icke för att tillfredsställa den nekat att sluta fred på goda villkor och envist fortsatt att kriga, hvilket nu haft till följd, att han uppoffrat sin här och låtit fienden fråntaga landet flere af dess besittningar? Det måste du medge och det är därför som jag påstår att

han, trots att han kämpat och lefvat som den simplaste knekt, likväl alltid först och främst tänkt på sig själf.

Kapten Måns Hröök visste icke hvad han skulle svara. Från den synpunkten hade han knappast sett saken. Han hade i för många fälttåg följt kung Karl och känt sin kärlek och beundran för honom alltjämt ökas och icke som Hård, hvilken nyss kommit till hären, där hemma i Sverige på nära håll sett det tilltagandet eländet och hört det dofva bruset af ett växande missnöje. Utan att reflektera öfver hans planer och det mer eller mindre berättigade hos dem hade han följt kungen på alla hans irrfärder, varit belåten med sitt äfventyrliga lif och knappast kunnat tänka sig något annat.

— Men ser du, med tsaren är det raka motsatsen, återtog Hård. Han tänker, som jag nyss sade, alltid först på sitt lands väl. Därtill lär det vara en begåfvad och kunskapsrik herre, och fastän han är vår fiende, väl värd att göra bekantskap med. Och vore jag som du, skulle jag gå till hans gästabud i morgon. Det lär du väl för öfrigt också bli tvungen till, då generalen befallt det.

Kapten Måns Hröök brummade någonting och fortsatte sin promenad.

Men hur Hård pratade, lyckades han till sist öfvertala kaptenen, och själf insåg Hröök, att det icke kunde gå för mindre, ty fastän svenskarne voro fångar, var dock bandet mellan öfver- och underordnade ej sprängdt, utan lydnad rådde ännu.

Dagen därpå ägde tsarens gästabud rum. Vid middagstiden samlades de inbjudna i slottets salar, ryssarne öfvermodiga och visande en bullrande glädje, svenskarne tysta, somliga med ett sken af artighet, andra knappt tillbakahållande sin harm.

Tsaren visade sig omgifven af sina förnämsta generaler. Ung, ståtlig med ett drag af strålande lifsglädje öfver sitt sinnliga ansikte trädde han in i salen. De skäggiga ryssarne bugade sig till golfvet och äfven svenskarne hälsade honom. Tsaren pratade lifligt med flere af generalerna och tycktes

bemöda sig om att visa så artiga och fina manér som möjligt. Han lade tydligen an på att framstå för de svenske herrarne som en väluppfostrad europeisk furste och icke som en rå barbar. Och det lyckades honom också. Själfve grefve Piper kunde icke återhålla en känsla af sympati för denne ståtlige man med de lifliga bruna ögonen och det kraftiga hufvudet, hvilken visade sig så intresserad af allt, som rörde statsangelägenheter och så hemmastadd i många saker utom krigskonsten. Och med en suck tänkte den gamle grefven på hur olika Sveriges och härens öde skulle blifvit, om det på tronen haft denne praktiske, omtänksamme man och ej den envise drömmaren kung Karl. Och han kunde icke neka för sig, att ej tsaren hade rätt, då han för honom erkände, att han visserligen börjat kriget orättvist, men att han, då svenske kungen i sitt öfvermod förkastade alla anbud till fred och förlikning, slutligen fått på sin sida Gud, rättvisan och segern.

Man slog sig ned kring några stora bord och måltiden begynte. Med förvåning smakade svenskarne på de många underliga, starkt lökkryddade rätterna och en och annan kunde icke återhålla en grimas af obehag.

Tsaren såg det och skrattade.

— Jag tror vår ryska mat icke smakar er riktigt. Men I borden väl icke vara kräsna. I han väl under sista delen af fälttåget icke haft för god kost, yttrade han.

— Både vi och kungen ha mest lefvat på bröd och vatten och det har bekommit oss väl och gjort oss starka att vinna många segrar, svarade en af officerarne.

En skymt af missnöje flög öfver tsarens drag och det blänkte till i de nötbruna ögonen. Från flere af ryssarne hördes ett doft mummel. Det var icke angenämt att blifva påminta om sina nederlag, och många väntade, att tsaren skulle bryta ut. Men han låtsade om ingenting, utan började ett samtal med Rehnskiöld, hvarvid han synbarligen med djupt intresse utfrågade denne om kung Karls vanor.

Måltiden skred framåt. Allt flere rätter, den ena underligare än den andra, buros in, allt flere bägare tömdes,

sorlet tilltog i styrka, skrattsalfvor dånade, kinder blefvo heta, och ögon fingo glans. Tsaren själf var icke den minst högljudde. Han drack gång på gång sina gäster till och hans starka stämma ekade i salen. Redan steg rodnaden på hans ansikte och ögonen glödde som i början de rus.

Vid en af bordets ändar satt kapten Måns Höök tillsammans med några kamrater. De brydde sig ej om ryssarne utan samtalade sins emellan. Flere af de ryske officerarne hade försökt närma sig dem, men då de endast fingo korta, kärfva svar, tröttnade de och vände sig från dem.

Med rynkad panna smakade Höök på de ryska rätterna. Den ena grimasen efter den andra flög öfver hans ansikte och för att få bort den främmande, obehagliga smaken tömde han bägare på bägare. Vinet steg honom åt hufvudet och han kastade ursinniga blickar åt höger och vänster.

— Jo, nu tycken I, att I ären ståtliga, tänkte han. Nu jublen I öfver att ha lyckats slå en utmattad och svulten här, som hvarken hade skansar eller kanoner eller kulor eller krut. Det var också någonting att triumfera öfver. Men om blott kungen hade fört oss an! Om han icke blifvit sårad! Då skulle generalerna icke tvekat. Då skulle Rehnskiöld icke farit fram och tillbaka som ett yrväder, då skulle icke Lewenhaupt marscherat på stället, då skulle... ja, då skulle vi suttit där I sitten och I varit fångar.

Han blef allt ursinnigare och började slutligen tillkasta de närmaste officerarne glåpord på tyska och ryska. Dessa som föga förstodo hvad han sade, och hvilka för öfrigt, ju mer ruset steg, blefvo allt vänligare, skålade med honom och till och med omfamnade och kysste honom, hvilket dock endast gjorde den gode kapten Måns Höök ännu mera förtretad.

Måltiden var slut, men drickandet fortfor. Efter att en stund mera för syns skull och af artighet ha deltagit däri, aflägsnade sig de fleste af de högre officerarne. Endast några af de yngre, bland dem kapten Måns Höök, stannade kvar.

Festen blef allt vildare. Redan voro många rusiga, en och annan skäggig ryss hade somnat i sitt hörn, andra skålade med hvarandra under ömsesidiga vänskapsbetygelser. Några unga flickor hade förts in i salen och själf satt tsaren med en sådan på sitt knä under det han röd i ansiktet och med blixtrande ögon tömde den ena bägaren efter den andra.

Måns Höök betraktade förvånad det egendomliga skådespelet. Tsaren, kejsaren, rusig som en trossknekt och klappande och omfamnande en simpel bondflicka, medan han sjöng en visa eller förtroligt pratade med sina undersåtar. Det steg upp hos honom ett förakt för denne vilde dryckeskämpe med den sinnliga munnen och den dånande stämman, i allt så olik hans blyge, tyste, kvinnohatande och vinföraktande majestät. Och det var icke långt ifrån, att han stigit fram och sagt tsaren hvad han tänkte, midt i ansiktet. Men han behärskade sig och satt vackert stilla på sin plats, delgifvande i stället sina kamrater den harm, som glödde inom honom.

Efter en stund tycktes tsaren ha tröttnat på drickandet. Han steg upp, räckte flickan åt en officer och närmade sig svenskarne. Då dessa sågo, att han kom till deras plats, reste de sig upp och bugade sig. Endast Måns Höök blef sittande och låtsade om intet.

Tsaren samtalade en stund med de svenske officerarne, därpå vände han sig till Måns Höök och lade handen på hans axel. Nu vågade denne icke längre sitta stilla utan reste sig långsamt upp.

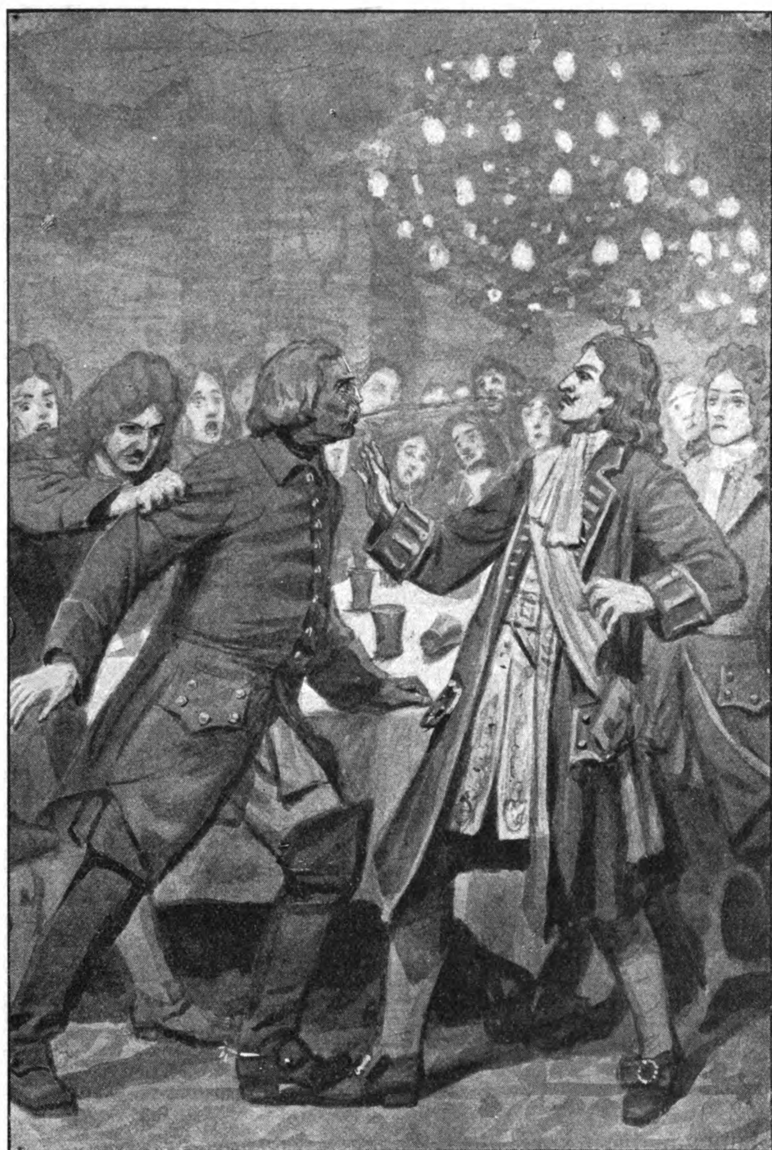
— Hvad tycker kaptenen om våra ryska fester? frågade tsaren leende.

— Jag 'känner så litet till dem. De äro helt annorlunda än våra, svarade Måns Höök kort.

— Hur så?

— Vi bruka icke dricka så mycket och där få inga fruntimmer förekomma, ty hans majestät tycker icke om sådana.

— Nej, min broder Karl lär ju vara en mycket underlig människa. Icke dricker han vin och icke förstår

han sig på kvinnor. Han är en riktig narr i detta afseende.

— Är kung Karl en narr? utbrast Måns Höök.

Han rodnade af vrede och gaf tsaren en ursinnig blick. De andra svenska officerarne, som märkte hans uppjagade sinnesstämning, gjorde tecken åt honom att lugna sig, men han märkte ingenting. Det brusade i hans hjärna och han hade ingen annan tanke, än att tsaren hade kallat hans älskade majestät för en narr. Det var en skymf, som han omöjligt kunde tåla.

— Ja, visst är han en narr, då han icke tycker om det goda vinet och försmår en vacker kvinna, upprepade tsaren.

Nu blef Måns Höök alldeles vild. Det flammade till för hans ögon och utan att veta hvad han gjorde, tog han ett par steg framåt, knöt näfven åt tsaren och spottade honom i ansiktet.

Ögonblickligen afstannade sorlet och alla betraktade förfärade Måns Höök och tsaren. Denne blef eldröd i ansiktet och det blixtrade till i de bruna ögonen.

— Din hund, hvad vågar du göra! röt han, höjde sin knutna hand och gaf Måns Höök ett så fruktansvärdt slag mellan ögonen, att denne medvetslös segnade till golfvet.

— Grip den hunden och bind honom! befallde tsaren, medan han i sin häftiga vrede sparkade till Måns Höök, så att denne nästan kom under bordet.

Ett förfärligt tumult uppstod. Ryssarne skreko om hvarandra och i den allmänna förvirringen passade de svenske officerarne på att försvinna, då de märkte den vändning saken tagit och insågo att de omöjligt kunde bringa någon hjälp åt sin dumdristige kamrat. De ämnade genast anmäla förhållandet för generalerna för att genom deras bemedling möjligtvis utverka nåd. Men de tviflade på, att någon sådan stode att få, så svårt som tsaren blifvit förolämpad.

Bland de svenska fångarne väckte underrättelsen om Måns Hööks dåd ytterlig bestörtning och missnöje.

— Hvad skulle det tjäna till att bära sig åt på ett sådant dumt sätt! Icke kunde han väl vinna något därmed, tvärtom har han försämrat vår ställning och med säkerhet blir han afrättad, menade de.

Men i en djup fängelsehåla satt kapten Måns Höök och öfvertänkte sin bragd. Icke för det att han ångrade sig precis, ty han hatade den öfvermodige tsaren af hela sin själ, men han kunde dock icke undgå att tycka, att han burit sig betänkligt dumt åt. Sitt lif hade han förverkat. Dö måste han. Därpå tviflade han ej ett ögonblick, och likaså gärna kunde han då ha ryckt till sig en värja och stuckit ned tsaren och därigenom befriat sitt land från dess värste fiende, tyckte han. Men gjordt var gjordt, och nu återstod intet annat än att finna sig i sitt öde och manligen gå döden till mötes.

— Jag blir afrättad, det är klart.... Undrar på hvilket sätt.... Men icke skola de finna en skymt af feghet hos mig eller höra en klagan, tänkte kapten Måns Höök för sig själf, där han satt i sin mörka och kalla fängelsehåla.

Då Rehnskiöld blifvit underrättad om kaptenens tilltag, gick han dagen därpå till tsaren för att åtminstone söka rädda fångens lif. Han framhöll den uppjagade sinnesstämning, hvari kaptenen befunnit sig, att han varit berusad, hans häftiga lynne samt att egentliga orsaken till det beklagansvärda uppträdet endast varit kaptenens starka kärlek till sin konung och att han därför ej riktigt uppfattat tsarens skämtsamma ord. På allt sätt sökte generalen urskulda fången för att få tsaren mildare stämd. Men omöjligt. Tsaren åhörde honom under tystnad, medan ett ironiskt leende lekte på hans läppar, så att Rehnskiöld blef förargad och flere gånger ångrade, att han någonsin blandat sig i denna sak. Då han slutat, yttrade tsaren helt kort:

— Fången skall rådbråkas.

Och därmed var saken afgjord.

Med detta besked återvände Rehnskiöld till svenskarne. Alla beklagade den glade, fast häftige kapten Måns Hööks

sorgliga öde. Att rådbråkas var ett fruktansvärdt straff, som kunde komma den tappraste att blekna. Och dubbelt värre var att ha en hämndgirig och rå ryss till bödel. Det sätt, hvarpå ryssarne behandlat de vid Pultava tillfångatagna zaporogerna, då de korsfäste dem och läto dem dö under de gräsligaste kval, var ännu i friskt minne, och det var därför med en rysning kaptenens kamrater tänkte på, hvad som förestod honom.

Ett par dagar därefter blefvo några hundratal svenskar, officerare och knektar, utkommenderade att åse kapten Måns Hööks afrättning. Tsaren hade befallt så för att bland fångarne sprida en hälsosam skräck och visa dem, hvad de hade att vänta, i händelse de försökte rymma eller trotsade hans makt.

Vintermorgonens himmel hängde mulen och dyster öfver Moskwas kupoler och tak, då de svenska fångarne, på alla sidor bevakade af ryska soldater, marscherade ut till afrättsplatsen. Denna var ett vidsträckt torg, i hvars midt stod hjulet, det fruktansvärda tortyrredskap, som väntade den stackars kaptenen för hans förolämpning mot tsaren. Med harmsna blickar betraktade svenskarne det hemska instrumentet. Det var dock en för stor skymf att behandla en svensk krigare och officer på detta upprörande sätt. En våldsam vrede steg upp i deras bröst. Nu, som så många gånger förut efter dagtingan, förbannade de den stund, då de frivilligt gifvit sig till fånga vid Dnieperstranden, i stället för att modigt och ärofullt kämpa och, om ej seger vunnits, stupa till sista man.

Men all den vrede och harm, som rasade i deras bröst, hjälpte dem intet. Tysta och overksamma måste de stå där och åse kamratens lidanden, och så snart någon gaf sina känslor uttryck genom ett harmset ord, tillrättavisades han genom en kolfstöt och ett hotfullt rop. Bäst att hålla sig still. Under alla omständigheter förmådde de ingenting uträtta mot de beväpnade ryssarne och enda följden blefve, att de finge undergå detsamma.

Blek, men med stadig gång och ett drag af järnhård

beslutsamhet tryckt på sin panna nalkades kapten Måns Höök, omgifven af sina bödlar.

Ett doft mummel hördes från svenskarnes skaror. Kaptenen hälsade dem med en rörelse på hufvudet, och ett svagt leende drog öfver hans läppar. Ännu skymde de kringstående tortyrredskapet för hans blickar. Kanhända var det, emedan han trodde sig skola afrättas med ett hugg af bilan, som han gick så stadigt och då och då lugnt växlade några ord med den svenske fältprästen vid sin sida. Men knappt hade han passerat genom svenskarnes leder och fått syn på det ohyggliga hjulet, förrän han vacklade till, krafterna tycktes öfvergifva honom, och han var nära att segna till marken. Han grep prästen i armen och hviskade till honom:

— Bed till Gud, att jag icke må förtvifla i denna förfärliga stund.

Men därpå bemannade han sig och stämde upp en psalm, hvari de svenska fångarne deltogo. Då psalmen var slut, tryckte han prästens och några af officerarnes händer. Sedan höjde han hufvudet och yttrade med fast och klar röst:

— Kamrater, farväl! Mitt lif är slut. Jag är dömd att rådbråkas; men jag skall visa dessa ryska hundar, hur en svensk krigare vet att dö.

— Farväl! Måtte Gud styrka dig och ge dig mod, svarades hundrastämmigt från svenskarne.

De ryska bödlarne skyndade fram och grepo honom. Instinktmässigt gjorde kaptenen en rörelse till motstånd, men inom ett ögonblick var han utsträckt på hjulet och fastbunden vid händer och fötter. Han slöt ögonen och begynte åter fastän med svagare stämma att sjunga en psalm.

Bödeln, en rysk soldat med rått utseende, började sitt arbete. Med en järnstång riktade han ett slag mot fångens öfverarm för att krossa den. Men han var så klumpig i sina rörelser, han tycktes ej fullt nykter och bar sig så fumligt åt, och dessutom var tortyrredskapet af så gammal

och dålig konstruktion, att han måste slå tre gånger, innan fångens öfverarm krossades. Och sedan fortsatte han med korta uppehåll på underarmen och den andra.

Vid första slaget tystnade kaptenen och bet hårdt ihop läpparne. Kallsvetten pärlade på hans panna, bröstet arbetade våldsamt, men intet ljud kom öfver hans läppar. Han ville söka uthärda de gräsliga kvalen och dö utan klagan.

Med bleka kinder och tårade ögon åsågo Hård och Buss vännens lidanden. De kände det nästan, som om de själfva legat på hjulet. Deras hjärtan krympte samman, och tunga suckar arbetade sig ur deras bröst vid hvarje slag, som de hörde falla mot kaptenens kropp. Men på samma gång kände de en djup beundran för det mod, hvarmed han uthärdade de förfärliga plågorna.

— Bra, min vän! Bra! Du dör som en hjälte, mumlade Hård, medan tårarne sakta droppade nedför hans bleka kinder.

Allt tyngre föllo slagen öfver den arme kaptenen. Redan voro båda armarne och ena benet krossade af den grymme bödeln, som riktigt tycktes njuta af sitt offers kval, men ännu hade ej ett jämmerrop trängt ut genom hans hårdt sammanpressade läppar, endast då och då hördes ett stönande och tunga suckar. Men från de kringstående svenskarne ljödo hviskande tillrop, såsom: Mod, min stackars vän! Bra, min vän!

Men slutligen, då äfven slagen riktades mot höfterna och mellankroppens ben krossades, kunde kaptenen icke uthärda längre. Gripen af vansinnig förtviflan i följd af de ohyggliga plågorna, trängde jämmerropen ut från hans läppar och han bönföll den barmhärtige guden att få dö och blifva befriad från sina kval.

Då svenskarne hörde sin kamrats klagoskrik, kunde de knappast hålla sig stilla. Det ryckte i benen på dem och de kände en obetvinglig lust att störta fram, strypa bödeln och befria kaptenen. Men de ryska vakterna märkte det och slöto sig tätare tillsammans. Och omgifna på alla

sidor af väpnade soldater måste svenskarne förhålla sig stilla.

Till sist tyckte den ryske officer, som öfvervakade rådbråkningen, att det nu kunde vara tillräckligt. Han skämdes öfver bödelns klumpighet att icke kunna göra slut på fångens lif, och för att hastigare åstadkomma detta, befallde han honom rikta slagen mot bröstet. Bödeln gjorde så, alla refbenen krossades hos fången, men lifvet flydde ej; tvärtom tilltogo de ohyggliga jämmerropen i styrka.

Slutligen vände den nu halft vanmäktige kaptenen sig åt den ryske officeren och hviskade:

— Käre vän! Hufvudet af; hufvudet af!

— Hvad är det han säger? frågade officeren.

— Han ber att få bli halshuggen, svarade prästen.

Officeren betänkte sig några ögonblick. Så mumlade han något om, att fången lidit tillräckligt och befallde bödeln upphöra med slagen och att fången skulle lösgöras från hjulet och släpas till stocken att halshuggas. Några andra ryssar skyndade till, och inom några ögonblick var kaptenen förd till stocken. Ett hugg af bilan, hans plågor voro ändade och det blodiga hufvudet rullade i snön. Trummorna dånade, och påträngde af ryssarne marscherade de svenske fångarne tillbaka.

På aftonen samma dag sutto Hård och Buss samt några andra yngre officerare i den usla koja, hvilken blifvit anvisad åt dem till bostad, och samtalade om morgonens ohyggliga händelse. Med en smula tobak, som de lyckats skaffa sig af kamrater, hade de stoppat sina pipor. Några vedträn brunno i den öppna ugnen, men dessa voro alldeles otillräckliga att utestänga den bistra kölden, som obehindradt inträngde genom väggarnes springor. Ännu voro de djupt uppskakade, öfver den grymma död, som vederfarits deras vän och kamrat, den glade och tappre kapten Måns Höök, och deras hviskande samtal uttryckte ett outsläckligt hat till ryssarne och tsaren.

— Nej, jag står icke ut med detta längre, yttrade unge Buss. Inom kort bli vi förda allt längre in i Ryssland

och där bli vi sannolikt kvarhållna så länge vi lefva. Allt hopp att återse Sverige och vårt hem tyckes mig förbi. Hvem vet, hvilka rysligheter, som vänta oss. Nej, jag svär, att vid första lägliga tillfälle skall jag försöka fly.

— Hur kan du tänka på flykt. Därtill finns tyvärr för närvarande ingen möjlighet. Alla portar och murar kring staden äro omsorgsfullt bevakade, yttrade Hård.

— Man kunde ju försöka. Kanske lyckan skulle gynna en och man kunde komma undan.

— Men äfven om du, hvilket dock är ytterst otroligt, skulle kunna lyckas, hvad ville du sedan göra?

— Sedan! Så godt som möjligt antingen söka taga mig hem till Sverige eller ned till kungen.

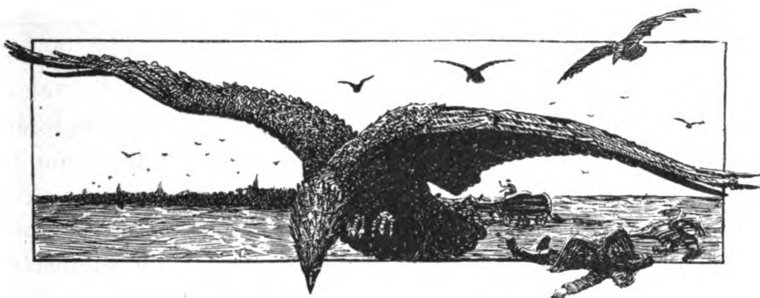
— Och det tror du skulle kunna gå nu under vintern. Tänk på de milsvida skogarne, som snön tynger; tänk på de korta dagarna och de långa och mörka nätterna; tänk på kölden! Aldrig skulle du lefvande komma fram på en sådan färd. Och om du blefve upptäckt och gripen. Minns Måns Hööks öde! Detsamma skulle blifva ditt.

En rysning skakade Buss' kropp. Kaptenens hemska död var ännu i för friskt minne hos honom för att han ej skulle förfäras öfver att genomgå samma kval som han. Han teg och satt tyst en stund.

— Men hvad skola vi göra! Hvad skola vi göra? utbrast han.

— Vi måste med kristligt tålamod finna oss i vårt öde, svarade Hård och tog fram sin nötta bibel för att från dess ofta genomlästa och begrundade ord ännu en gång hämta tröst och styrka i sin bedröfvelse.

KAP. VIII.

Genom ödemarker.

— Hvilket förfärligt land! Solen bränner, så att man kan bli galen och icke ett träd finnes, som kan skänka en skugga, icke en källa, där man kan svalka sin brännheta gom.

— Ja, vet du Rensel, det är verkligen en bedröflig trakt, vi råkat in på efter nederlaget. Bara slätt efter slätt, hvilka aldrig tyckas taga slut och där ingenting annat finnes än gräs, godt nog åt hästarne, men icke kunna vi lefva af det.

— Nej, vi få svälta och spänna åt lifremmarne. Men icke kan man svälta i evighet. Det är nu sjette dagen sedan vi gingo öfver Dniepern och jag har under hela tiden knappt fått mer än några brödbitar och en smula ljumt vatten, så vedervärdigt och illaluktande, att jag måste tvinga mig till att dricka det.

— Det finns ingen annan råd, än att vi göra en utflykt och snappa upp något villebråd. Eller hur, tycker du ej det, Kruse?

— Ja, vi få väl försöka, ehuru jag föga tror, att det lyckas. Jag har under alla dessa dagar icke sett så mycket som stjärten af en fasan eller rumpan af hare, svarade

Kruse, som red bredvid sin nyförvärfvade väns, kapten Johan Rensel, sida.

Det var några månader före den ohyggliga rådbråkningen i Moskwa. Kung Karl och Mazepa med sina fåtaliga skaror hade lyckligt kommit öfver Dniepern och voro på väg mot Turkiet. Ett öde land tågade de igenom. Inga byar funno de, inga skogar, intet vatten, endast en vidsträckt slätt, på hvilken ej sågs något slut. Den ringa proviant, som medförts, hade tagit slut och folket med kungen ledo svårt af hungern. Endast Mazepa och hans zaporoger redde sig någorlunda bra. Då de i brist på bränsle ej kunde steka köttet af de stupade hästarne, generade de sig ej för att äta det rått. De stoppade det mellan sadeln och hästryggen, galopperade så en stund på det för att få det mört och tyckte sedan, att det smakade ganska godt. Men trots sin starka hunger kunde de svenske knektarne ej förmå sig att göra på samma sätt. De ansågo sådan spis ovärdig en kristen människa och vände sig med afsky därifrån.

Tyst skred tåget fram genom öknen. Allt buller, all krigsmusik voro strängeligen förbjudna för att icke ljudet däraf skulle väcka de förföljande ryssarnes uppmärksamhet. Dystra och modlösa, utmattade af hungern, hettan och mödorna följde knektarne sin kung, som ensam bland alla trots sitt svåra sår, trots nederlagets olycka, trots den skymfliga flykten likväl föreföll lugn och full af hopp som alltid.

— Bagatell! En liten malheur, som lätt skall repareras, svarade han generalerna, då de talade om orsakerna till nederlaget.

Men knektarne och officerarne tviflade på, att den lilla malheuren så lätt kunde hjälpas. De flesta af deras kamrater voro i fångenskap i Ryssland, och dag för dag smälte deras fåtaliga skara samman. Vid hvarje nattläger somnade män, som sedan på grund af sår och sjukdom icke mera förmådde resa sig utan blefvo ett lättfånget byte för kringströfvande vilddjur och de efterföljande ryssarne. Och

till råga på olyckan försvunno hvarje natt hoptals med hästar. De, som hade sig vakten om dem anförtrodd, insomnade på grund af sin trötthet, hästarne ströfvade omkring för att söka bättre bete, och på morgonen voro många af dem borta. Och de stackars män, som voro ägare till dem, måste finna sig i att marschera efter de bortdragande skarorna, men endast några få stodo ut därmed, de fleste sjönko i den brännande solhettan utmattade till marken och hungrade ihjäl.

Men alltjämt skred tåget framåt, till dess en afton ett vattendrag skymtade i fjärran. Det var floden Bug, och de svenske höjde en tacksamhetens suck öfver att åtminstone ha kommit så långt och, sedan äfven denna flod vore öfvergången, befinna sig i någorlunda säkerhet för de förföljande ryssarne.

Morgonen därpå lät kungen kalla löjtnant Kruse till sig. Kruse infann sig, mycket förvånad öfver hvad kungen kunde vilja honom. Han fann honom i sin vagn, sittande med den sårade foten ombunden, lika lugn, oberörd och leende som vanligt.

Kruse strök hatten från hufvudet och bugade sig.

— På andra sidan floden något in i landet ligger en liten turkisk stad, Oczakow. Det är af vikt att underrätta paschan därstädes om vår ankomst. Löjtnanten skall därför söka reda på en tolk, hvilken kan turkiska, begifva sig dit och utverka paschans tillstånd för oss att beträda turkiska rikets gränser. Tillika skall löjtnanten öfvertala honom att hålla en mängd farkoster i beredskap, så att vi genast kunna sätta öfver floden, då vi anlända dit. Se här har ni en fullmakt, yttrade kungen och räckte honom ett med sigill försedt papper.

Kruse mottog bugande fullmakten.

— Nå, har ni förstått? Hvarför dröjer ni, frågade kungen otålig, då han såg, att Kruse icke gjorde någon min att aflägsna sig.

— Jag vet icke, hvar jag skall kunna få tag i någon tolk, som är mäktig turkiska språket, svarade Kruse.

— Vänd er till Mazepa! Han kan nog gifva er anvisning på en sådan.

Kruse bugade sig ännu en gång, hvarpå han aflägsnade sig för att uppsöka den gamle kosackhetmanen.

— Nå, det var ju alltid en omväxling i enformigheten. Skall bli roligt att se, huru dessa turkar taga sig ut på närmare håll, tänkte Kruse, medan han begaf sig till Mazepas läger.

Detta låg på något afstånd från kungens. De svenske knektarne och zaporogerna tågade hvar för sig, hade föga beröring med hvarandra och kommo för öfrigt icke vidare bra öfverens. De förre ansågo zaporogerna nästan mera som underliga djur än som människor och hyste föga tillit till deras stridsförmåga, och dessa senare funno svenskarne tråkiga och dystra och icke alls sådana, som de tänkt sig dem, hvilka hade rykte om sig att vara världens förnämsta krigare. Och i synnerhet nu efter nederlaget hade de ännu mera sjunkit i deras aktning.

I Mazepas läger herrskade glädje och fröjd. Ändtligen hade man hunnit till Turkiets gränser; ändtligen var man utom räckhåll för ryssarne. Lika förtviflade och ängsliga, som de varit under de första dagarne af flykten, då de hvarje ögonblick fruktat att se de ryska fanorna dyka upp vid horisonten, lika barnsligt glada voro de nu öfver att snart befinna sig i säkerhet. De anade det förfärliga öde, som drabbat deras kamrater, hvilka blifvit tillfångatagna vid Pultava och Dnieperstranden. De visste, hvilken fruktansvärd hämnd ryssarne togo på upprorsmakarne, och de ryste vid tanken på att ha kunnat råka i deras händer. Men nu vinkade dem räddningen och kanske äfven segern, ifall sultanen ville bistå dem i deras strid mot tsaren.

Medan Kruse sökte sig fram mellan vagnarne och tälten för att träffa Mazepa, såg han ett par unga flickor, hvilka han tyckte sig känna igen, sitta på marken.

Det var Mazepas dotter och den unga tscherkessflickan.

— Se god dag, Mitja och Dunja! Hur står det till med er i dessa bedröfliga tider? hälsade han leende.

Flickorna sågo blygt upp och rodnade svagt, då de märkte honom.

— Jo, ganska bra. Vi åka hela dagarne och ha rätt godt om mat. Det är endast törsten, som är så svår.

— Ser man på. Då ha ni det betydligt bättre än vi. Men hvad törsten beträffar, så är det väl snart slut med den. Ni ha väl märkt floden därborta. Snart skola vi ha kommit öfver den och då äro vi räddade.

— Räddade! upprepade Mitja och såg tankfull framför sig.

Kruse betraktade henne förvånad. Han tyckte, hon såg så besynnerlig ut.

— Nå, det har du väl ingenting emot . . . att bli räddad undan de vilda ryssarne?

— Nej . . . . . men jag tänkte på en sak.

— Hvad då?

— Jo . . . .

Vackra Mitja såg upp mot honom, medan en mörk rodnad spred sig öfver hennes fina kinder.

— Säg mig, är din vän också med på flykten?

— Hvilken menar du? Han med de mörka mustascherna och den böjda näsan.

— Ja, just han.

— Jaså, Buss. Nej, han blef, som du vet, sårad i slaget och kunde icke medtagas.

Mitja såg ned, och stora tårar fyllde hennes mörka ögon.

— Men gråt icke för det, min vän. Buss blir nog utväxlad eller också rymmer han, så att du snart ser honom hos oss, tröstade Kruse.

Mitja svarade ej. Hon trodde tydligen icke mycket på hans ord. Med afvigsidan af den lilla bruna handen torkade hon bort tårarne och satt sedan tyst och såg ned i marken. Kruse vände sig från henne till Dunja.

— Kan du säga mig, hvilken som är din fars vagn?

— Ja, den där röda med skärmen, svarade hon och pekade på en vagn ett stycke från dem.

Kruse följde hennes anvisning och befann sig snart inför Mazepa.

Den gamle hetmanen såg bekymrad ut. Han hade magrat sedan Kruse senast sett honom, fårorna på hans panna hade blifvit djupare och den lifliga blicken var slocknad. Han tycktes nedtryckt och böjd under olyckan.

Kruse framförde sitt ärende och Mazepa åhörde honom under tystnad. Då han slutat, mumlade han för sig själf:

— Jaså, hans majestät tror, att paschan skall sända honom båtar. Jag tviflar därpå. Möjligen gör han det emot en dryg betalning. I alla händelser skall han bråka och göra så många svårigheter som möjligt. Jag känner det där packet. De äro oförskämda som hundar och listiga som räfvar.

Han tittade omkring sig och ropade an en kosack.

— Iwan! Sök reda på Ilja Wassiljewitsch och säg till honom att han kommer hit.

Kosacken skyndade bort.

Efter en kort stund återkom han tillsammans med Ilja Wassiljewitsch. Denne hade, liksom åtskilliga af zaporogerna räddat sig öfver Dniepern och föredrog att följa kung Karl på hans flykt hellre än att återvända till sitt land och utsätta sig för tsarens vrede.

— Ilja, yttrade Mazepa. Vet du någon af dina män, som kan tala turkiska.

— Ja, en af mina underhöfdingar, Dmitri Andreitsch, som en tid vistats bland turkarne. Men hvarför frågar du så?

— Svenske kungen ämnar sända denne officer öfver floden till paschan i staden, som ligger på andra sidan, och då behöfver han en tolk, som åtföljer honom. Kalla hit Dmitri!

Denne var snart funnen, och sedan Mazepa delgifvit honom hans uppdrag aflägsnade sig Dmitri Andreitsch och Kruse för att söka rätt på någon farkost, med hvilken de kunde komma öfver.

De stego till häst och redo nedåt floden. Den flöt där gulgrå och strid framför dem, kantad af hög vass och en och annan buske. I timmar redo de ifrigt sökande bland vassen efter någon farkost, men ingen funno de. Trakten var fullkomligt ödslig. Ingen hydda så långt ögat kunde se, ingen människa, hvarken fiskare eller jägare, knappt några djur, endast en och annan strandfågel, som med ett pipande flög upp vid åsynen af de främmande företeelserna.

Plötsligt höll Kruse in sin häst och stannade. Långt i söder såg han ett stort vatten utbreda sig för sina blickar. Hur mycket han än spejade, kunde han icke skönja någon strand på andra sidan. Det måtte vara en väldig flod, som han icke kände till, tänkte han.

— Hvad kan detta vara? frågade han zaporogen på rådbråkad ryska.

— Det där?

Dmitri följde riktningen af hans hand.

— Ja; hvilken flod?

— Ingen flod. Det är hafvet, svarade Dmitri leende.

— Hafvet! upprepade Kruse förvånad.

— Ja, hafvet. Svarta hafvet.

— Ah! Ja visst. Vi måste ju befinna oss i närheten däraf. Bug faller ju ut där, tänkte Kruse och var riktigt förargad på sig själf öfver att ha visat en sådan okunnighet inför en zaporog.

De fortsatte sitt letande och hittade slutligen en gammal rutten båt med stora hål i botten och på sidorna, hvilken tydligen för länge sedan blifvit öfvergifven på grund af sin skröplighet.

— Inte kan den där duga, menade Kruse.

— Den blir bra, svarade Dmitri.

— Ja, men den är ju full med hål som ett såll.

Dmitri skrattade så, att hans hvita tänder lyste. Han tyckte, att den svenske löjtnanten var för dum.

— Hålen täta vi med gräs och tyglappar och sedan blir båten lika bra som om han vore ny. Och för öfrigt,

äfven om han skulle läcka, få vi väl ösa. Floden är icke så bred att vi icke kunna taga oss öfver med den här.

— Men hästarne då? frågade Kruse.

Åter log Dmitri.

— Dem binda vi i aktern, och sedan simma de efter oss.

Med sämre farkost hade Dmitri färdats på Dnieperns böljor, så att den här gamla, nästan uppruttna båten tvekade han ej att använda; men Kruse fann det betänkligt att anförtro sitt lif åt ett sådant uselt skal. Dock, det var ingenting att göra däråt. Någon annan båt kunde de icke få, hvarför de måste taga den sådan den var.

De gingo ned till stranden och togo båten i betraktande. Det var en lång, flatbottnad, tämligen bred farkost af ökstockstyp och så gisten, att hål syntes mellan borden, där den låg till hälften uppdragen på land.

— Och den där tror du verkligen skall kunna bära oss öfver floden? frågade Kruse, som åter började anfäktas af tvifvel.

— Ja visst. Den bär godt, svarade Dmitri och log.

Han gick utefter stranden. Här och där böjde han sig ned och tog en knippa vass och gräs som han knådade tillsammans med dy och lera.

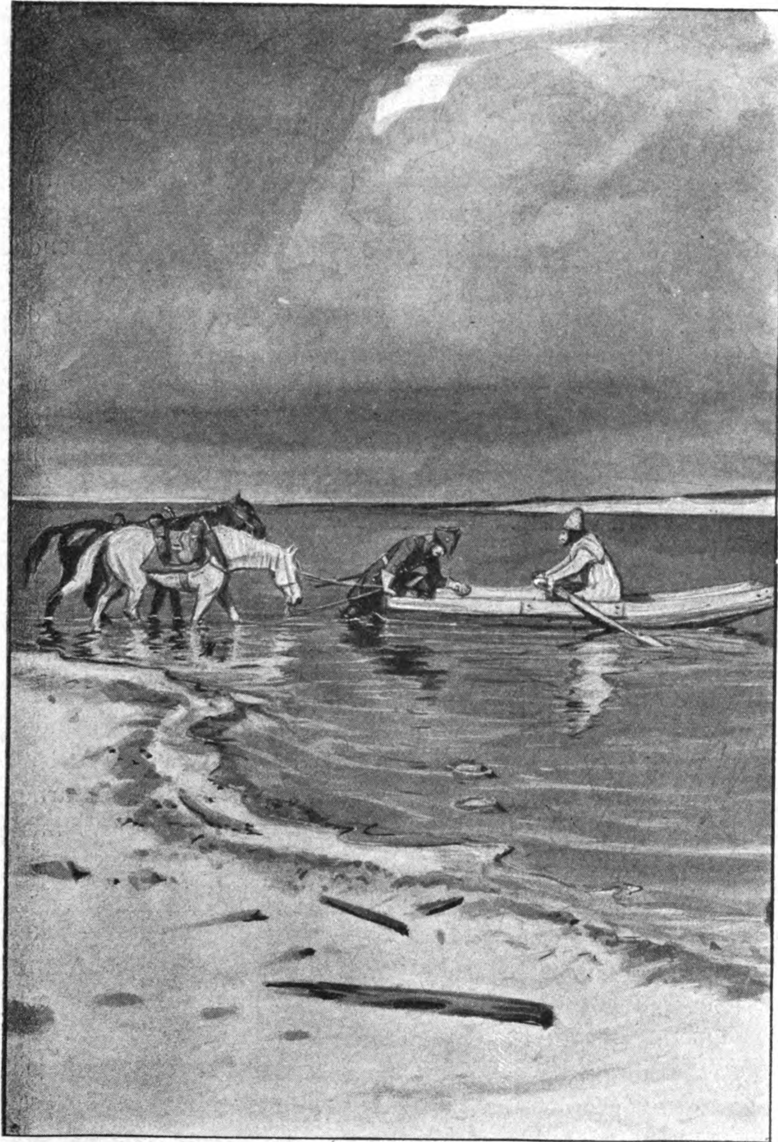
— Hvad skall du ha det där till? frågade Kruse, som intresserad åsåg hans arbete.

— Naturligtvis för att täta båten. Gör du på samma sätt.

Nu förstod den svenske löjtnanten. Det var alltså på detta sätt, zaporogen ämnade få farkosten tät.

— Nå välan! Låt oss försöka! Vi kunna icke mer än drunkna i böljorna som många före oss, tänkte han och började ifrigt hopsamla vass och lera.

Snart var farkosten nödtorftigt tätad. De sköto ut den, bundo hästarnes tyglar vid aktern och drefvo dem ut i floden. Själfva vadade de ut till dess vattnet nästan stod dem öfver kragstöflarne. Så klefvo de i båten och satte i gång.

Dmitri tog årorna och Kruse placerade sig i aktern, hållande i hästarnes tyglar och aktande att djuren icke kommo för nära.

De hade icke rott lång stund, förrän vattnet betänkligt började sippra in i båten. Det var ännu helt obetydligt, men Kruse tyckte likväl att det begynte bli kusligt. Han satte upp benen mot båtens sidor för att skydda stöflarne och såg betänksam ut.

— Bah! Det där betyder föga, inföll Dmitri leende och tog raskare årtag.

Så lossade en af vass- och lerpluggarne, hvarmed de tätat båten, och vattnet strömmade ohejdadt in.

— Nej, nu går det för galet, släpp tyglarne. Jag ror nog undan så hastigt att icke hästarne hinna fatt oss. Men tag du af dig hatten och ös med den så mycket du kan! ropade Dmitri och spände musklerna.

Kruse började ösa af alla krafter. Men för hvarje gång han kastade ut en hatt-skopa vatten, tyckte han att mera strömmade in.

— Ja, kommer jag ifrån det här med lifvet, är det bra, tänkte han, medan han arbetade af alla krafter under det att solen brände på hans heta hjässa.

Efter sig hörde han hästarnes flåsande och frustande. De kommo med god fart, endast hufvudet och en del af ryggen syntes öfver ytan, då och då ryckte de i tyglarne, så att den vattenfyllda farkosten var nära att kantra, men merendels kunde de hålla jämna steg med båten.

Vattnet steg allt mer och mer trots Kruses ösande.

— Nej, det här duger ej. Det hjälper ej hur mycket du öser. Vi måste försöka att täta till hålet, utbrast Dmitri.

Han tog upp en knif, skar af en flik från sin tröja och räckte den till Kruse.

— Stoppa till med det här! Kanske det hjälper något.

Kruse gjorde som han sade och fortsatte sedan att ösa, medan Dmitri rodde af alla krafter.

Tygbiten gjorde verkan, vattnet sjönk i båten och Kruse kände sig lugnare till sinnes.

— Det går ju bra. Snart äro vi öfver. Värre seglats kan man vara ute för, mumlade han och log vid tanken på hvilket präktigt äfventyr, han hade att berätta för sina vänner.

Då sprängdes två andra lertäckningar och vattnet strömmade in från flera håll. Inom kort var båten till hälften fylld och de båda männen sutto i vattnet till knäna. Nu fanns det ingen möjlighet att tänka på att kunna täta hålen. Inom några ögonblick skulle den vara sjunken och båda två befinna sig i böljorna.

Kruse mätte afståndet till närmaste stranden. Det föreföll ganska långt och han tviflade på att kunna simma dit, iklädd rock och stöflar. Han betraktade zaporogen, under det att ett ironiskt leende krökte hans läppar.

— Nå, hvad var det, jag förutsade. Båten duger icke och nu ligga vi där, mumlade han för sig själf.

Men Dmitri gaf ej akt på hans hånfulla min. Han hade annat att tänka på.

Så snart han märkt, att tätningarne lossnade, undersökte han afståndet till stranden och gjorde sina beräkningar. Ett ögonblick såg han bestört ut, men hämtade sig snart och log.

— Nu raskt af med stöflar och rockar! Lossa hästarnes tyglar! Sedan simma vi bredvid dem mot stranden.

Kruse var icke sen att följa hans råd. På ett ögonblick hade han lossat tyglarne, tagit af sig stöflar och rock och var färdig att kasta sig i vattnet.

— Nu hoppa vi i! skrek Dmitri.

Och med ett språng voro de båda i böljorna.

— Tag hästen! Tag hästen! var det första Dmitri yttrade, då de båda kommit upp till vattenytan.

Själf hade han redan fattat tag i hästens tygel. Kruse var icke sen att följa hans exempel.

De summo pustande framåt en stund. Hästarne följde villigt efter dem och hunno flere gånger före dem, så att de med ett ryck på tyglarne måste hållas tillbaka. Kruse kände krafterna svika till följd af det besvärliga simmandet,

då han samtidigt skulle styra sin häst. Men han ville likväl ingenting säga.

Till slut märkte zaporogen, att hans kamrat höll på att duka under.

— Men hvarför gör du icke som jag, ropade han till Kruse.

— Hur? frågade denne och vände på hufvudet.

— Jo, i stället för att du leder hästen, så låt hästen leda dig, sim icke framför och drag honom med dig, utan lägg din hand på hans manke så går det mycket lättare.

Kruse gjorde som zaporogen sade. Hästen vände ett tag på hufvudet och frustade, undrande hvad det var för något som berörde honom; så fortsatte han att simma mot stranden, medan Kruse då och då ryckte ett tag i tygeln för att få honom att hålla riktig kosa.

Ändtligen nådde de den motsatta stranden. De satte sig upp på hästarne och sprängde i väg. Efter en stunds ridt mötte de några turkiska landtmän, af hvilka de tillhandlade sig rockar och skor, hvarpå de underligt utstyrda ställde kosan mot staden för att uppsöka paschan och delgifva honom det uppdrag, som kungen lämnat dem.

Paschan mottog dem med förvåning. Var detta kung Karls berömde krigare, om hvilka han hört så många sägner! Var detta det folk, med hvilket han vunnit sina många segrar. Han kunde icke tro det, då han såg de två våta männen, till hälften iklädda turkiska dräkter.

Kruse framförde sitt ärende. Paschan åhörde det tyst. Han begrep icke ett ord och vände sig frågande till sin omgifning. Äfven de skakade på hufvudena.

Då tog zaporogen Dmitri till ordet.

— Denne officer är utskickad af den store kung Karl . . . yttrade han på turkiska.

— Men hvarför bären I då sådana dräkter? afbröt paschan.

— Vi ha varit ute för en olyckshändelse då vi foro öfver Bug. Vår båt tog in vatten och vi måste kasta oss i floden, svarade Dmitri.

— Men dessa turkiska dräkter! upprepade paschan.

— Dem tillhandlade vi oss på vägen hit af några landtmän.

— Jaså. Då förstår jag. Nå, hvad var det du ville säga om denne officer, som blifvit utskickad af kung Karl?

— Han har kommit hit för att säga dig, att kung Karl med en del af sin här befinner sig vid Bugs stränder och bedja dig sända honom farkoster, så att han må komma öfver.

— Hur många äro de? frågade paschan.

— Några tusen man, svarade Dmitri.

— Hvad säger han? vände sig Kruse till Dmitri.

— Han frågar hur många vi äro.

— Säg paschan, att en del af den glorwürdige kung Karls här ämnar gästa hans land och att det är en ära för honom att hysa sådana främlingar.

Dmitri upprepade Kruses ord för paschan.

Denne log i sitt skägg. Visserligen beundrade han mycket den segerrike hjälten från norden, om hvilken han hört så mycket talas, och han brann af lystnad att få skåda honom. Men att utan sultanens tillåtelse upplåta länderna för honom och hans här, det vågade han ej.

— Jag måste först inhämta sultanens befallning, yttrade paschan till Dmitri.

— Men saken brådskar. Ryssarne äro i annalkande; hvilket ögonblick som helst kunna de vara vid floden och taga hans svenska majestät till fånga. Sultanen och kung Karl äro ju goda vänner och gemensamma fiender mot tsaren, hvarför det ligger i ert eget intresse att så mycket som möjligt hjälpa svenskarne.

Paschan såg ömsevis på Dmitri och Kruse. Han teg en stund och strök sig fundersamt om hakan. De små svarta ögonen glimmade af list och förslagenhet och han tänkte öfver för sig själf, hur mycket han kunde förtjäna på affären.

— Nå ja! sade han. Jag är villig att sända en båt att föra den store kung Karl, om hvilken jag så mycket hört talas, öfver till det turkiska rikets länder.

Dmitri öfversatte hans ord för Kruse.

— Godt! tänkte denne. Så är en del af mitt uppdrag gjordt.

— Fråga honom, hur mycket han vill ha för båtarne, yttrade sig Kruse till Dmitri.

Denne vände sig till paschan.

— Två tusen dukater, svarade paschan ögonblickligen.

— Två tusen dukater endast för kungen och hans följe. Hvad skall det då icke bli för hären, tänkte Kruse, då han hört Dmitri öfversätta paschans ord.

Han tillsade Dmitri att fråga paschan, hur mycket han fordrade för kungens här.

— Hären! utbrast paschan förskräckt. Den har jag icke tänkt på. Den vågar jag icke föra öfver till Turkiets jord.

— Hvad, vågar ni icke!

— Nej. Jag måste först inhämta min nådige herre sultanens befallning. Men kung Karl tror jag mig dock på egen risk kunna föra öfver.

— Hvad är det han säger? frågade Kruse, då han märkte Demitris missnöjda min.

— Paschan säger, att han väl kan föra öfver kungen, men icke hären.

— Hvarför då?

— Han vågar det icke för sin herre, sultanen.

— Vågar han icke?

— Nej! Han säger att han först måste inhämta sultanens befallning. Men kungen själf vill han gärna föra öfver.

— Tror han då, att kung Karl öfverger sin här! utbrast Kruse förbittrad.

Han tillsade Dmitri att söka bringa paschan på andra tankar, men hur mycket Dmitri än talade, var det omöjligt. Paschan stod fast vid sin mening. Kungen och hans när-

maste män skulle han föra öfver, men icke hären. Och med detta besked fick Kruse återvända till kung Karl.

Fastän denne icke med en min visade sitt missnöje, blef han dock ursinnig öfver paschans afslag.

— Jaså. Ja, då få vi väl stanna där vi äro, sade han blott.

— Men om ryssarne komma. Vore det ej säkrare för ers majestät att mottaga paschans anbud och ensam med ett litet följe öfvergå floden, vågade Kruse invända.

Kungen betraktade honom skarpt några ögonblick.

— Nej, jag vill ej öfvergifva folket, svarade han kort, hvarpå han vände honom ryggen.

Det blef nu beslutadt, att man tills vidare skulle dröja vid flodstranden, åtminstone till dess båtar hunnit anskaffas, så att man trots paschan kunde komma öfver. Läger slogs och man ordnade sig på bästa vis.

Men i stället för att svenskarne kommo öfver till turkarne, gingo dessa öfver till dem. Drifna af sin nyfikenhet att beskåda den berömde krigaren, om hvilken de hört så många underbara historier samt i hopp att till dyrt pris kunna sälja lifsförnödenheter till de utsvultna soldaterna, foro flere af dem öfver floden. Bugande närmade de sig kung Karl och betraktade honom nyfiket. Då de sågo hans, trots sår och nederlag orubbligt stolta hållning, blefvo de mycket förvånade. De hade väntat sig se en flykting, förtviflad och nedböjd af olyckan, och funno i stället en härskare, lugn som om ingenting inträffat. Under mycket kruserande utbjödo de sina håfvor, får, höns, svin, grönsaker och annat.

— Hvad begära de? frågade kungen tolken.

— De begära alldeles för mycket, ers majestät. De vilja ha tolf dukater för ett får, svarade denne.

— Låt dem få, hvad de begära. Det tillhör icke en konung att pruta, svarade kung Karl.

Och turkarne fingo hvad de önskade, hvilket gjorde dem hänryckta och ännu mera höjde den märkvärdige krigaren i deras ögon.

Några dagar gingo. Folket blef allt oroligare att icke komma öfver till andra stranden. Ryssarne väntades hvilket ögonblick som helst. Generalerna uppmanade kungen att göra ännu ett försök hos paschan och söka muta honom. Stannade de kvar på stranden, voro de snart utan räddning förlorade, ty länge kunde det ej dröja, innan ryssarne funno deras spår.

Ändtligen gaf kungen efter och sände paschan en gåfva på två tusen dukater. Paschan mottog gåfvan och lät sända några båtar för att öfverföra svenskarne. Utskeppningen begynte, men båtarne voro få och föga rymliga, hvarför det gick mycket långsamt. Redan hade Mazepa och de flesta af hans zaporoger hunnit öfver. Själf ville kungen icke förrän den siste lämna stranden. Då spred sig en eftermiddag ryktet om att ryssarne nalkades. Ännu funnos omkring åttahundra svenskar kvar och så snart de fingo veta att ryssarne nalkades, irrade de förskräckta omkring på stranden utan möjlighet att kunna komma öfver.

Då måste kungen gifva vika för sina officerarnes böner. Han bars ned uti en väntande båt. Så många som kunde rymmas i den fingo följa med. De öfriga stodo ängsliga kvar.

Knappt hade kungens farkost hunnit ut till hälften af floden, förrän ryssarnes skaror visade sig vid horisonten. I raskt galopp störtade de, sextusen man starka, ned mot stranden. Endast ett fåtal af svenskarne satte sig till motstånd, beslutna att hellre strida till det yttersta än att gifva sig. Men inom kort voro de nedhuggna eller jagade i vattnet och de öfriga, omkring en femhundra man, tillfångatagna. Sedan fingo dessa vandra genom samma ödemarker tillbaka uppåt Ryssland.

Bland de officerare, som icke kommit öfver i kungens båt, voro Kruse och kapten Johan Rensel. Då de hörde ryktet om ryssarnes annalkande, hade de skyndat utefter stranden för att om möjligt få tag i någon farkost. Ingen fanns, men i stället sågo de efter en stund, huru de ryska skarorna stormade an.

— Hvad skola vi göra? utbrast Kruse förvirrad vid åsynen af det hotande anfallet.

— Finns väl ingenting annat än gifva sig fången eller slåss till sista blodsdroppen, svarade Rensel.

— Att slåss tjänar ingenting till. Vi äro ju endast ett ringa fåtal mot denna öfverväldigande massa.

— Nå, vill du bli fången då?

— Aldrig! Någon räddning måste finnas.

— Räddning! Hvar vill du taga någon sådan? Å ena sidan ryssarne, å den andra floden, som är för bred och strid för att vi skola kunna simma öfver den. Nej. Det finnes nog ingen räddning. Vi få besluta oss för att dö, svarade kapten Rensel.

Kruse stod tyst en stund och funderade. Långt borta märkte han ryssarnes linier. På stranden såg han hopar af svenska knektar, som förtviflade sprungo fram och tillbaka, icke vetande hvad de skulle taga sig till. Och vid hans fötter brusade floden, kantad af dy och vass. Detta gaf honom en idé. Kanske det ändå kunde finnas möjlighet till räddning. Åtminstone skadade det ej att försöka.

— Nu har jag det! ropade han till sin kamrat.

— Hvad då? frågade denne förvånad.

— Jo, vi gömma oss i vassen.

— I vassen! Och där tror du att de sökande ryssarne icke skulle kunna hitta oss. Du är galen. Faran har omtöcknat ditt förstånd. Det finnes ingen möjlighet till räddning. Likaså gärna kunna vi genast besluta oss för att dö.

Kruse svarade ej, men sprang efter ett par spadar, som han såg ligga bredvid en vagn ute på fältet.

— Hvad skall du med dem till? frågade kapten Rensel förvånad.

— Vänta, skall du få se, svarade Kruse och räckte honom den ena spaden.

Därpå skyndade han ned till stranden och började ifrigt gräfva i den vassklädda dyn. Rensel sprang efter och gjorde likaledes. Nu förstod han. Kanske det ändå skulle

kunna finnas en utsikt att undgå ryssarnes uppmärksamhet och blifva räddade.

Men han tviflade ännu därpå.

— Tror du icke att de ändå skola upptäcka oss. Våra hufvuden, som sticka upp ur dyn, komma de ju att se, och finna de oss, göra de sannolikt processen kort genom att helt enkelt begrafva oss lefvande. Vi ha ju själfva vidtagit de bästa åtgärder därtill.

— Jag tror knappast, att de skola upptäcka oss, svarade Kruse.

— Hur vill du väl undvika det? Ännu är det långt till skymningen och våra hufvuden kunna vi ju icke stoppa ned i gyttjan.

— Men vi kunna dölja dem.

— På hvad sätt?

— Helt enkelt genom att täcka öfver dem med vass. Göra vi detta omsorgsfullt, tviflar jag på att ryssarne skola finna våra gömställen.

—. Aha!

Nu förstod kapten Rensel Kruses plan. Sannerligen fanns det icke däri en utsikt att lyckas. Och han började raskt gräfva en grop i gyttjan . . . sitt gömställe eller sin graf, han visste icke hvilketdera.

Allt närmare och närmare kommo de ryska skarorna. Kapten Rensel och Kruse kunde nu tydligt urskilja de olika soldaterna, men nu hade de också fullbordat sina grafvar och sedan de försett sig med hvar sin knippa vass, kröpo de ned i dem. Lyckligtvis var gyttjan så pass fast, att de icke sjönko djupare än de gräft. Så tätade de så omsorgsfullt de kunde omkring sig och bredde ut vassen öfver sina hufvuden. Genom öppningarna mellan stråen sågo de den sista återstodens af den stolta svenska hären undergång.

På stranden var det skrik och dån. De öfvermäktiga ryska skarorna kommo stormande. De flesta af svenskarne flydde åt alla håll, andra summo ut i floden, andra åter väntade i sluten massa, beredda att dö., De sistnämnda blefvo snart nedhuggna, de som gått ut i vattnet nedskötos eller drunk-

nade, och sedan begynte ryssarne jakten efter de flyende. Förgäfves sprungo eller redo dessa för lifvet, en och annan kanske undkom, men de flesta blefvo inom kort omringade och tillfångatagna.

Sedan vidtog sökandet utefter stränderna, om några skulle gömt sig i vassen.

Hittills hade kapten Rensel och Kruse varit tämligen lugna i sina obehagliga gömställen. Men nu, när de sågo ryska patruller rida utefter stranden och så småningom närma sig dem, började deras hjärtan klappa af oro. Kapten Rensel förbannade inom sig det ögonblick, då han gått in på kamratens förslag att gömma sig i dyn. Hur osannolikt att icke ryssarne skulle upptäcka dem och hvilken försmädlig och kvalfull död, som då väntade dem! Hur mycket bättre att sluta sitt lif i öppen om också förhoppningslös strid, än att fegt gömma sig undan och sedan dö som en mask.

Äfven Kruse var ängslig, när han såg de ryska soldaterna närma sig. Han började tvifla på att vassen, som han bredt öfver sig, täckte honom tillräckligt. Men nu var det i alla händelser för sent, nu vågade han icke göra en rörelse af fruktan för att ryssarne skulle märka det.

Närmare kommo de. Somliga vadade ut i vassen, böjde undan stråen och spejade. Flere gånger hittade de svenska soldater, som dolt sig där. De drogos fram och i förbittringen öfver att de gömt sig för dem och därigenom förorsakat dem ett besvärligt letande, stucko ryssarne, trots de svenske knektarnes böner, ned dem på stället.

— Snart blir det vår tur, tänkte både Kruse och Rensel, då de sågo de ryska soldaterna komma mot dem.

Men det gick icke fort att plumsa i dyn och vattnet och speja efter flyktingar. Solen sjönk allt mer och mer och snart var den försvunnen bortom slättens gräs.

— Gudskelof! mumlade Rensel, men höll i detsamma på att ge till ett utrop, då han såg ett par ryska soldater, hvilka han förut ej gifvit akt på, alldeles vid sin sida.

Kruse hade märkt dem. Hastigt borrade de båda svenskarne ned hufvudena i gyttjan så mycket de kunde, äfven med fara att kväfvas.

Ryssarne voro nu alldeles inpå dem och klampade omkring med sina stora stöflar.

— Bara de icke trampa på oss; bara de icke trampa på oss, då äro vi genast upptäckta, tänkte de båda svenskarne med en rysning.

Till slut kunde kapten Rensel icke hålla sig längre. Gyttjan täppte till hans mun, den vidriga lukten steg honom alltför skarpt i näsan, han var nära att kväfvas och lyfte hufvudet för att få litet luft. I detsamma frustade han till för att få bort en del af gyttjan.

De två ryska soldaterna hörde det och blefvo uppmärksamma. En stund stodo de tysta och lyssnade. Men nu aktade sig kaptenen visligen för att frusta mera.

— Hörde du? Hvad tror du det var? frågade den ene ryssen sin kamrat.

— Det var visst bara en and, som snattrade i vassen; svarade den andre.

— Tror du. Men jag tyckte knappast det lät så, yttrade den förste och gaf sig ut i vattnet, där han slog med sin värja.

Men ingen and flög upp. Än en stund stodo de båda ryssarne alldeles i närheten af de två svenskarne, men när de ej längre hörde något ljud och ej heller sågo något misstänkt, aflägsnade de sig så småningom.

Med en suck af lättnad lyfte Rensel och Kruse upp sina hufvuden, rengjorde ansiktena från smuts och inandades luften i djupa drag.

Skymningen föll. Det blef allt mörkare och mörkare, ännu kunde de urskilja ryska soldater på stranden, men så småningom försvann allt i dunkel och de tackade sin Gud för att de voro räddade.

Natten svann. De vågade sig icke upp, utan förblefvo i sina obehagliga gömställen. Och tidigt morgonen därpå

sågo de till sin glädje ryssarne aftåga med de fångna svenska soldaterna.

Men icke förrän skarorna försvunnit, vidtogo de anstalter för att komma fram i dagen. Detta var dock lättare sagdt än gjordt. Gyttjan klibbade fast vid kläderna, de arbetade med händer och fötter, så att svetten lackade om deras ansikten, men ingen vart kommo de.

— Så där ja. Kanske den sista villan blir värre än den första. Kanske vi här äro dömda att svälta ihjäl och pinas till vanvett af den brännande solen, tänkte de med fasa.

— Hur går det? Kan du taga dig upp? ropade Kruse till kamraten.

— Omöjligt. Mina ben sitta som i ett skrufstäd, svarade Rensel.

— Ja, mina med.

Så började de åter arbeta för lifvet, men utan resultat. Kruse var nära att förtvifla, då han kom att tänka på att han möjligen kunde ha någon hjälp af sin långa värja. Efter mycket besvär lyckades han verkligen få den framdragen. Sedan lade han den tvärs öfver gyttjan, satte händerna på den och sökte lyfta sig på armarne. Han ansträngde sig af alla krafter, ådrorna svällde i hans panna, han var blodröd i ansiktet, värjan sjönk allt djupare ned i dyn, men till sist kände han att benen började lossna. Och efter en stunds vidare arbete hade han lyckats göra sig fri och kommit upp ur jordens innandöme.

Men hur han såg ut. Som en lerstod snarare än som en människa. Gyttjan omslöt honom tjockt på alla sidor, så att han knappast kunde gå. Och trots sin sorgliga belägenhet, kunde kapten Rensel icke återhålla ett leende, då han såg sin kamrat komma stöflande mot honom i denna underliga dräkt. Men på samma gång var han ytterligt förvånad öfver att se det Kruse verkligen lyckats krafla sig upp.

— Men hur har du då tagit dig upp ur denna gyttjegraf? Jag kommer icke ur fläcken, hur mycket jag än anstränger mig, yttrade kapten Rensel.

— Jag drog min värja, och som du vet, så hjälper den i alla skiften, till och med då man ligger nedgräfd i en gyttjegrop öfver öronen.

— Din värja!

— Ja, jag lade den tvärs framför mig, satte händerna på den och kom upp.

— Sannerligen skall jag icke försöka detsamma.

— Nej vänta. Jag har ett bättre förslag.

— Hvad då?

— Jag söker reda på några plankor att lägga under fötterna och sedan tror jag nog, att jag skall kunna hjälpa upp dig.

Snart hade Kruse letat reda på några brädbitar och efter en stunds arbete befann sig äfven kapten Rensel på fötter.

Han drog en suck af lättnad.

— Det var skönt att vara ofvan jord igen. Sannerligen trodde jag icke, att jag skulle få sitta där till evig tid, yttrade han.

— Ja, nära var det. Men låt oss nu gå ut i vattnet och söka skrapa bort den värsta smutsen, svarade Kruse.

De båda svenskarne klefvo försiktigt ut i det dyiga vattnet, och efter ett mödosamt arbete med knifvar, brädribbor och vassknippen hade de fått kläderna något så när befriade från smutsen.

De satte sig ned på stranden och skådade melankoliskt omkring sig. Icke en människa syntes till. Ryssarne voro borta, och de två svenskarne voro allena. Endast här och där syntes högar af lik efter fallna kämpar och en och annan vagn, som befunnits så söndrig, att ryssarne icke kunnat taga den med sig.

— Den som nu hade någonting att äta, utbrast Kruse.

— Ja, det vore bra. Jag är förfärligt hungrig. Men innan vi leta efter matvaror, föreslår jag, att vi kläda af oss spritt nakna och lägga kläderna att torka i solen. Det är tillräckligt varmt och för öfrigt kanske vi kunna taga

något plagg af någon kamrat, som ryssarne icke helt och hållet plundrat.

Sagdt och gjordt. De klädde af sig, drogo sedan på sig de blodiga skjortorna af några döda kamrater och gingo att söka lifsmedel.

Ännu hade de i sina klädesfickor kvar litet torrt bröd, men det räckte icke långt.

Så sökte de bland vagnarne. Ingenting att finna. Tomt, utplundradt allt.

Till sist hittade de likväl ett stycke torkadt kött och litet mjöl, på hvilket de i ett buckligt bleckkärl kokade sig en eländig soppa.

Men huru komma därifrån? Huru färdas öfver floden och hinna fatt sina flyende kamrater? De spörsmålen upptogo alla deras tankar och de funderade hit och dit på något medel att lyckas.

— Ja, några farkoster finnas väl knappast. Vi böra dock begifva oss ut på spaning efter sådana. Men hitta vi inga, vet jag ingen annan råd än att vi få bygga en flotte, menade Kruse.

— En flotte. Men här finns ju inga träd, knappt några buskar.

— Bah! Vi ta de söndriga vagnarne, hugga dem ännu mer i stycken och göra däraf en flotte.

— Ja, du har rätt, men först skola vi dock göra ett slag uppåt floden för att se, om det verkligen icke finnes någon farkost kvar, svarade Kruse.

De begåfvo sig i sina lätta dräkter, likt två underliga vadarefåglar, utefter stranden för att leta efter båtar. Men hur de än sökte, sågo de ej skymten af sådana. I stället fästes deras uppmärksamhet af några egendomliga stönanden som af människor i dödsvånda. De skyndade åt det håll, hvarifrån ropen hördes och kunde nu tydligt urskilja rop om hjälp, och till sin förvåning sågo de en stackare nedsjunken till hufvudet i gyttjan.

— Se där en, som haft samma tanke som vi, yttrade Kruse.

— Hjälp mig! Hjälp mig! Jag håller på att sjunka. Jag kväfs, skrek hufvudet.

— Lugna dig, kamrat! Vi skola nog hjälpa dig upp, svarade honom de andra.

Snart var han i följd af deras förenade krafter uppdragen ur dyn, och sedan han tackat dem för hjälpen, berättade han, att det sannolikt fanns flere uppåt floden, som gömt sig på samma sätt.

Raskt skyndade Kruse och Rensel vidare, lämnande kamraten att hämta sig efter sin lefvande begrafning.

Och inom kort hade de funnit två halfkväfda, förtviflade flyktingar till, som de hjälpte upp ur deras trånga gömställen.

De voro nu fem svenskar. Sedan de sist upphissade rengjort sig något och ätit af det våta bröd, som de hade i sina fickor, hölls rådplägning, hvarvid beslöts, att de skulle följa Kruses plan och taga sönder några vagnar till en flotte.

Hela dagen höllo de på därmed. Ett par yxor, som de funnit, kommo dem väl till pass och för öfrigt använde de sina värjor. Bräder, hjul, hela vagnsbottnar buros ned till floden och sammanbundos så godt sig göra lät med remmar och rep. Af skacklor och brädbitar gjordes åror, och då skymningen föll, hade de lyckats förfärdiga sig en någorlunda användbar flotte, med hvilken de trodde sig kunna färdas öfver floden.

Men den dagen var det för sent. Mörkret kom, hvarför de uttröttade lade sig att sofva på flodstranden.

Tidigt följande morgon begynte de åter arbetet. Från döda kamrater hopsamlade de så mycket proviant, de kunde komma öfver, medtogo därjämte krut, kulor och några bössor, hvilka de, tillsammans med ett par tältdukar, lastade på flotten. Så var allt färdigt och de lade ut.

I början gick det tämligen bra. De klumpiga årorna förde flotten säkert fastän långsamt ut från land, och de hoppades inom några timmar ha kunnat tillryggalägga den något öfver en half mil breda floden. Men då de hunnit

halfvägs, tog strömmen dem, och hur mycket de än arbetade med sina åror, fördes de likväl i rask fart söderut och närmade sig icke det ringaste den motsatta stranden.

— Sannerligen tror jag icke, att det bär rakt ut i Svarta hafvet, menade kapten Rensel, medan han högg i med åran så att den nästan krökte sig.

— Ja, det tycks så, mumlade Kruse, villrådig om, hvad som borde göras.

— Hugg i, kamrater! Hugg i! Raska tag! ropade han uppmuntrande.

Alla ansträngde sig så mycket de orkade, men förgäfves. Flotten svängde hit och dit, snurrade rundt men fortfor att följa med strömmen.

Då fick kapten Rensel en idé.

— Hör du, om vi skulle försöka segla. Det är ostlig vind, och den bör väl hjälpa oss något att komma ur strömfåran.

— Ja, det har du rätt i. Men hvar ta segel?

— Vi ha ju dukarne.

— Ja, sannerligen. Och med en skackel till mast och en till rå skall det kanske gå.

Inom några minuter var masten rest, rån hissad, seglet skotadt, och med tillhjälp af årorna lyckades man så småningom komma ur den strida strömfåran och in i lugnare vatten. Sedan gick det bra. Vinden blåste och förde flotten allt närmare stranden, och vid middagstiden stego de fem svenskarne våta, hungriga men helbrägda i land ungefär två mil nedanför det ställe, hvarifrån de utgått.

Så begynte färden för att hinna upp kungen och kamraterna. Efter en half dags marsch i brännande solhetta sågo de mot kvällen tornen och murarne af en stad sticka upp öfver slätten. Nu kände Kruse igen sig. Det var Oczakow, den stad, till hvilken han några dagar förut ridit i kungens ärende och hvars pascha varit så ogin att släppa till båtar.

— Nu äro vi räddade. Där få vi både mat och hästar, utbrast han och pekade mot staden, som skymtade långt borta.

— Är du säker på det? Kanske turkarna i stället komma att döda oss, menade en af svenskarne.

— Visst icke. Det är Oczakow. Jag känner paschan och visserligen var han litet stram för en tid sedan, men nu torde han vara mjukare till sinnes. Säkerligen få vi där hjälp. Raskt framåt innan det blir mörkt.

De fem svenskarne ökade farten. Men hur mycket de ansträngde sig att hinna fram till staden, tycktes denna liksom fly undan dem. Afståndet minskades ej, tvärtom syntes staden alltjämt lika aflägset. Och nu var solen vid horisonten. Orientens korta skymning föll, och inom få minuter var det mörkt. Ingenting annat var att göra än att lägga sig ned på marken, tugga på en brödbit och försöka sofva.

Men den natten blef det icke mycket sömn. Väldiga svärmar af gräshoppor hade slagit ned och fyllde hela slätten. Det var omöjligt att freda sig för dem, de betäckte deras ansikten, händer och kläder, och svenskarne hade hela natten göra att slå omkring sig för att söka jaga bort dem.

Ändtligen steg solen upp och de begåfvo sig åter på väg.

Frampå förmiddagen nådde de stadsporten. Nyfiket betraktade turkarne främlingarne. Till en början ville de icke släppa in dem, men då de sade, att de tillhörde den ryktbare svenske kungens här och Kruse dessutom tillade, att han kände paschan och önskade tala med honom, blefvo de insläppta.

Paschan visade sig nu mera nådig. Han omnämnde för dem, att deras konung för ett par dagar sedan färdats förbi staden och nu befunne sig endast några få dagsresor längre bort, sannolikt i närheten af Svarta hafvets stränder. Detta fyllde dem med glädje och gaf dem godt hopp att hinna fatt sina kamrater.

Som de hade tämligen godt om pengar, var det icke svårt för dem att skaffa sig hvad de behöfde. Visserligen fingo de betala mångdubbelt varornas värde, men de fingo dock hvad de ville ha. Sålunda skaffade de sig hvar sin häst, bröd, kött och grönsaker, bockskinnssäckar att ha vat-

ten uti, jämte annat. Och välplägade och välförsedda drogo de på eftermiddagen ut ur staden för att söka sina kamrater.

Vägen var icke svår att finna. Öfverallt där de drogo fram sågo de lik af soldater, som stupat af sjukdom och sår. Mången gång funno de kamrater som döende anropade dem att taga dem med sig, men till sin sorg kunde de icke göra någonting annat än att läska deras torrheta gommar med litet vatten, och så lämna dem åt deras öde. Själfva ledo de mycket, och en och annan gång tviflade de nästan på att kunna nå fram. De sår, som de erhållit i Pultavaslaget, voro ännu ej läkta och plågade dem mycket. Vattnet i bockskinnssäckarne var hett och kvalmigt och nästan omöjligt att dricka. Från den skylösa himmelen brände solen och kom dem att digna i sadeln af utmattning, och nätterna voro ofta så kalla att de fröso. Ett ödsligt land, endast gräs, sand och sten, inga källor, inga träd, endast slätt och himmel.

Men en morgon fingo de sikte på hären. Detta eldade deras mod, kom dem att glömma deras mödor och trötthet, och de klämde i sporrarne för att så snart som möjligt återförena sig med kamraterna.

Inom trupperna väckte det stor förvåning att de verkligen lyckats undkomma ryssarne. Och Kruse fick för kungen utförligt beskrifva det sista bedröfliga tillfångatagandet. Då han omnämnde, hurusom ryssarne utan barmhärtighet stuckit ned de svenskar, som gömt sig i vassen och icke liksom han och hans kamrater varit nog lyckliga att undgå fiendens blickar, rörde kungen icke en min. Det var som om det icke angick honom, att några soldater mer eller mindre blefvo dödade. Men då han fick höra att en liten skara på ett par hundra man, trots allt satt sig till motvärn och stupat till sista man, hellre än att gifva sig fångna, lyste det till i hans ögon och läpparne krusades af ett svagt leende.

— Rätt så. Icke gifva sig; hellre stupa. Det är ärofullare för en svensk, mumlade han för sig själf.

Glansen i hans ögon försvann, det kom ett frånvarande uttryck i blicken, han stirrade en stund tyst framför sig, och för officerarne, som gåfvo akt på honom, kom den tanken att han skulle önskat ligga vid sina stupade soldaters sida. Men han yttrade ingenting, gaf blott efter en stund order att fortsätta tåget.

Marschen gick mot floden Dniester. Ett stycke innan de hunnit fram till den, möttes de af en skara turkiska officerare, klädda i lysande dräkter. Under djupa vördnadsbetygelser redo de fram till kung Karl och hälsade honom.

— Stora majestät! yttrade den, som bar den rikaste dräkten, och tycktes vara anförare för de öfriga. — Jussuf pascha i Bender, vår herre, har sändt oss till dig för att hälsa dig och inbjuda dig till detta land. På stranden af Dniester har han låtit uppslå några tält och ber dig göra honom den glädjen att mottaga dem. Han skall där vara dig till mötes och hälsa dig välkommen.

Genom den turkiske tolken svarade kung Karl några ord, hvari han tackade för gåfvan.

Det var rätt egendomligt att se de välfödda, rikt klädda turkarne med sina vida kaftaner och ädelstensprydda turbaner vid sidan af de afmagrade, utsvultne svenskarna i deras slitna, trasiga dräkter. I synnerhet stack kungen i sin dammiga blå rock, under hvilken en del smutsigt linne skymtade fram, bjärt af mot de prydliga turkarna, i hvilkas midt han red. Men dessa tycktes icke ha någon blick för hans tarfliga dräkt. Sägner om hans kämpabragder hade trängt ned ända till dem, de visste att han afskydde vin såsom få muselmän, och den omständigheten, att han så djupt föraktade allt hvad kvinnor, prakt och guld hette, saker som i deras ögon utgjorde höjdpunkten af lifvets goda, gjorde honom i deras ögon till en sällsam, nästan öfvernaturlig personlighet. I österländskt flödande bildspråk skildrade de för honom sin beundran och högaktning. Kungen hörde leende på hvad tolken öfversatte och framhöll sitt nöje att träda i beröring med ett så tappert folk som turkarne. Allt var ömsesidig artighet, hjärtlighet och bästa samförstånd.

Vid flodstranden väntade Jussuf pascha, omgifven af ett om möjligt ännu ståtligare följe. Det var en liten korpulent man med järngrått hår och ett godmodigt leende på de tjocka läpparne. Han var iklädd en rikt guldbroderad kaftän af siden, och på hufvudet hade han en veckig turban besatt med pärlor.

På stranden hade han låtit uppföra tvenne praktfulla tält, det ena afsedt till kungens matsal, det andra till hans sofrum. I tälten hade strötts ett lager torr sand för att mot markens fuktighet skydda Karl XII — Karl XII, som sof lika godt i alla väder och vindar, i regn och snö, i hetta och köld. Öfver sanden voro lagda tjocka, dyrbara mattor och kring tältväggarne hängde mjuka väfnader i fina mönster. Tälten voro inredda som om de skulle tjäna en ömtålig prinsessa till bostad i stället för den härdade, för prakt och bekvämlighet fullständigt likgiltige, svenske kungen.

Kanonerna dånade, då kung Karl och hans krigare närmade sig stranden. Djupt bugande gick Jussuf pascha honom till mötes.

— Stormäktigaste herre! Det är en utomordentlig lycka och glädje för mig att få skåda ers majestäts ryktbara person. I min herres, sultanens, namn hälsar jag ers majestät välkommen. Jag öfverlämnar härmed staden Benders nycklar och ber ers majestät taga sin boning inom dess murar.

Då kungen hört tolkens öfversättning, svarade han artigt att han på det hjärtligaste tackade för välkomsthälsningen och inbjudningen, men att han föredrog att kvarstanna där han var.

— Ja, visserligen under de närmaste dagarna, och det är därför, som jag låtit uppföra dessa tält till ers majestäts behof; men sedan gör väl ers majestät oss den glädjen att flytta öfver till andra stranden, yttrade paschan.

— Nej, jag blir där jag är, och jag tackar er för all omsorg om mig och mitt folk, svarade kungen.

— Men, ers majestät, ryssarne kunna ju lätt göra ett hastigt infall på turkiskt område och bortsnappa ers maje-

stäts dyrbara person. I så fall och då ers majestät befinner sig på denna sidan floden, kunna vi från Bender knappast bringa hjälp hastigt nog. Därför ber jag ers majestät bevekligen att begifva sig öfver till andra stranden.

— Nej, jag blir här, upprepade kungen.

— Men därigenom utsätter sig ers majestät för den största fara.

Kung Karl log.

— Vid faror har jag aldrig fäst något afseende; tvärt om äro de mitt största nöje, yttrade han genom tolken.

Nu blef Jussuf pascha verkligt ängslig. Skulle det då vara honom omöjligt att öfvertala kungen. Om någon olycka hände kungen, kunde han själf råka i onåd hos sultanen och kanske mista sitt hufvud. Han måste därför till hvad pris som helst öfvertala honom att flytta öfver. Han beslöt att vädja till hans ädelmod.

— Ers majestät! återtog Jussuf pascha. Sultanen, min herre, har ålagt mig att ansvara för ers majestäts lif och säkerhet. Om någon olycka skulle hända, sväfvar mitt hufvud i den största fara. Jag bönfaller därför att ers majestät, om icke för sin egen så åtminstone för mina gråa hårs skull, måtte göra mig till viljes och begifva sig öfver till andra stranden.

Då tolken öfversatt dessa ord, stod kungen en stund tyst, försjunken i tankar. Det var honom motbjudande att undvika en fara, i synnerhet som han en gång sagt nej. Men å andra sidan kunde han icke neka till att han genom sin vägran försatte den tillmötesgående och artige Jussuf pascha i det största trångmål. Till sist tog hans ädelmod öfverhand öfver hans egensinne och han beslöt sig för att gå in på paschans anhållan.

— Ja, kanske det är lämpligare att slå läger på den andra stranden. Men under några dagar kommer jag likväl att stanna där jag är, svarade kungen.

Paschans mörka ansikte lyste upp af vild glädje.

— Hvilken lycka för mig, att min begäran så nådigt

upptagits! Därigenom har mitt lif räddats och jag skall härför under alla mina återstående dagar vara ers majestät tacksam.

Kungen log och gjorde en rörelse med handen till tecken att samtalet var slut.

Några dagar därefter begaf sig kung Karl öfver Dniestern och slog läger i en doftande äng, öfverfylld af blommor och fruktträd.

KAP. IX.

Bort med tofflor och krås!

ånader gingo. Förgätna voro fälttågets mödor och faror. Under en högblå himmel i en paradisisk nejd, där milda, balsamiska vindar smekte deras väderbitna ansikten och deras ögon fröjdades af persikoträdens gulröda frukter, framlefde de svenske knektarne bekymmerslösa dagar i maklighet och lugn. Det var annat än att frysande och svultna öfvernatta i Ukrajnas snöiga skogar; det var en annan tillvaro, än att dödströtta och med blödande fötter släpa sig fram öfver Rysslands öde vägar.

De svenske knektarne mådde godt. Hvarenda man fetmade, kungen med. Godt om pengar hade de. Af turkarne tillhandlade de sig allt hvad de kunde önska, och sultanen skickade dem lifsmedel och foder och dessutom fem hundra

dukater dagligen till kungens underhåll. På ängen nedanför Bender hade de af jordhyddor och blockhus byggt en stad, hvilken fick namnet Carlopolis och där lefde de i bästa vänskap och förstånd med sina grannar. Planteringar anlades, stöflar pliggades, kläder syddes, hästskor smiddes, i alla yrken visade sig de svenske soldaterna till turkarnes förvåning vara hemmastadda, i kansliet skrefs och fördes böcker, på fältet exercerades, gudstjänst hölls hvarje morgon och afton och det hela utvecklade sig till ett litet svenskt samhälle långt bort i främmande land.

Midt i byn stod kungens palats. Det var ett envåningshus af trä, något större kanhända än de andra, och framför detsamma var rest en stång, från hvilken svenska fanan svajade. Dit hade han låtit flytta sin enkla tältsäng, sin bibel och sina få böcker, och där höll hans gamle trogne taffeltäckare Hultman ordning och lagade hans mat.

I ett annat trähus var kansliet inredt. Där skrefvo de båda gubbarne, Müllern och Grothusen, dagarne i ända, då de icke emellanåt lyfte pennorna från papperet, stucko dem bakom öronen och snusade.

I andra hus hade officerarne inredt sina bostäder, hvar och en efter sitt sinne. Jordhyddor innehades af soldater och zaporoger, tillsammans bortåt tusen man.

Jussuf pascha hade varit bekymrad och bedt kungen bygga staden längre bort från stranden för att skydda sig mot flodens öfversvämning. Men kungen log och tyckte att han hade det bra där han var. Och se! Vintern gick och tiden för vårfloden kom. Undrande väntade turkarne att den skulle spola bort husen och hyddorna. Men Dniester stannade inom sina bräddar och det blef ingen öfversvämning af. Det var som om floden icke vågat angripa kung Karl och hans blå gossar.

— För visso är han en ovanlig människa, för hvilken själfva naturen har respekt, tänkte de godmodige turkarne och skakade sina turbanprydda hufvuden.

Och de önskade att Allah hade gifvit dem en sådan herre. I spetsen för honom menade de sig kunnat eröfra världen.

Kungens dagar förflöto tämligen enformigt. Så snart han vaknade på morgonen, läste han ett kapitel i bibeln. Därpå gingo trummorna, kallande folket till morgonbönen, så arbetade han några timmar tillsammans med den lustige Grothusen och den snustorre Müllern i kansliet, såg igenom bref och dikterade depescher. Så en kort måltid och därpå gick han ut för att exercera med sina kära soldater. Hvarje för- och eftermiddag företog han en ridt, ofta så lång och häftig, att hästen stupade och han själf måste begifva sig hem till fots. De öfriga af dagens stunder utfylldes med läsning, schackspel, samtal eller också roade han sig med att uppsätta reglementen och förslag till olika slags krigsrörelser. Och så gick dag för dag sin enformiga gång, medan hans folk där hemma väntade och sörjde och undrade, om han var i lifvet eller död.

Men kung Karl själf sörjde ej. Icke ens under hans lyckas mest glänsande tid hade han varit gladare till sinnes än nu, då han, slagen och beröfvad sin här, befann sig långt borta i hedningaland, och hans tro på sin slutliga och rättvisa seger öfvergaf honom aldrig. Nu var det slut med de sömnlösa nätterna, fyllda af tärande grubbel, slut med all ovisshet och ansvarets tyngande börda — tärningarne hade kastats och han hade förlorat. Bagatell!

En afton hade kungen, smutsig och nedstänkt som vanligt, återkommit från ridten. Det var på förvåren, året efter slaget vid Pultava. Snön höll på att smälta och alla vägar voro uppblötta och leriga. I stället för att gå in i sin bostad, sade han till Hultman att gifva sig kvällsvarden ute i det fria. Luften var så lätt och ren, aftonen med den gyllenröda solnedgången så vacker, att han icke kunde besluta sig för att gå in och byta ut sina våta kläder mot torra, utan han slog sig ned som han var bredvid en grupp officerare.

Dessa sutto och samtalade, synbarligen om något mycket viktigt, och de två ifrigaste af dem märkte icke kungens ankomst.

I det han sätter sig på marken bredvid dem hör han, hur den ene säger till den andre:

— Står det ingenting om, när högtsalig härtiginnan skall begrafvas?

— Nej, ingenting. Det dröjer väl till dess kungen kommit hem.

Han blef uppmärksam. Högtsalig härtiginnan? Hvem kunde de väl mena därmed?

Förgäfves gjorde de andra officerarne tecken åt de två att sluta. De märkte det icke utan fortforo med sitt samtal.

Till slut vände sig kungen till dem och frågade dem, hvem de menade med högtsalig härtiginnan och hvilken som skulle begrafvas.

— Hans majestät! utropade båda och sågo förskräckta på hvarandra, medan en mörk rodnad spred sig öfver deras drag.

— Nå-å! Ha'n I plötsligt blifvit stumma? Vågen I icke säga mig, hvem den döda härtiginnan är?

— Ers majestät, förlåt! . . . stammade den ene af officerarne.

— Ut med ordet! Jag befaller dig det! yttrade kungen otålig.

Då återstod för officeren ingenting annat än att tala.

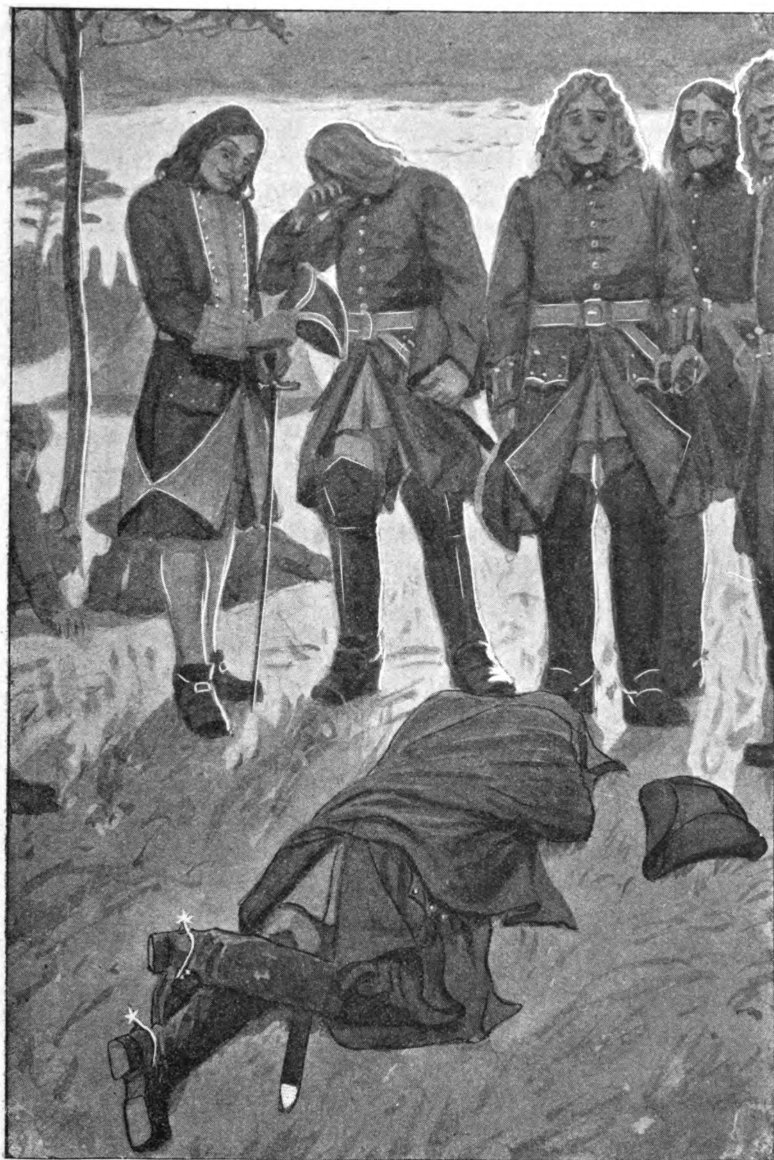
— Ers majestät! började han med osäker röst. Kanske ers majestät icke blifvit underrättad om att hennes kungliga höghet, härtiginnan af Holstein, Hedvig Sofia, aflidit i Stockholm.

— Hvad, min syster! Det kan icke vara sant, utbrast kungen bestört.

Och han vände sig frågande till de andra.

Af deras högtidliga tystnad förstod han att dödsfallet verkligen ägt rum. Hans lugna ansiktsuttryck förändrades hastigt, tårar trängde fram i hans ögon och dragen förvredos af bitter sorg.

— Ack, min syster, min älskade syster! utbrast han flere gånger efter hvarandra och vaggade på hufvudet. Så lade han sig plötsligt ned på marken och drog kappan öfver hufvudet för att i mörker och tystnad dölja utbrottet af sin sorg.

Officerarne stodo tysta omkring honom och vågade icke tala. Med djup smärta betraktade de sin konung, som låg på marken. De hörde hur han suckade, och på kappans rörelser märkte de, att han våldsamt vred händerna i sin förtviflan.

En stund låg han så. Därpå steg han upp och gick, utan att yttra ett ord, in i sin bostad. Hans ansikte var lugnt, men de sågo spår efter tårar på hans kinder. Och hela natten hörde Hultman honom gå fram och tillbaka i sin kammare, djupt suckande.

Aldrig hade de förut sett honom så förkrossad. Det svåraste nederlag, de smärtsammaste plågor, sin förlorade här och en skymflig flykt, allt hade han burit utan att med ett ord eller en min visa det ringaste tecken till sorg. Men underrättelsen om hans mest älskade systers död bröt honom och bringade hans själ ur jämvikt.

Då han på morgonen efter en sömnlös natt trädde ut, var hans panna klar som vanligt. Endast på den tystnad han flere dagar därefter iakttog och på hans ensamma ridter, längre än han annars brukade, kunde officerarne märka hans sorg.

Några dagar förut hade underrättelsen om härtiginnans bortgång anländt. Men då de visste, hur mycket kungen älskade sin syster och hvilket hårdt slag hennes död skulle bli för honom, hade de dragit sig för att meddela honom den sorgliga nyheten, och ingen hade velat bära fram den. Och så hände sig, att kungen plötsligt, utan att på något sätt bli förberedd, fick kännedom därom. Och detta gjorde naturligtvis slaget ännu bittrare för honom. Han visade likväl intet missnöje med deras otillbörliga tystnad. Han förstod att de kände till, hur kär hans syster var honom och att de i det längsta velat bespara honom den sorgliga underrättelsen. Men vissheten att aldrig mer få återse den älskade ökade icke hans benägenhet för hemresan, utan stärkte honom snarare i hans beslut att stanna kvar i Turkiet. Om han ögonblickligen satt sig upp på sin häst och

ridit hem, skulle han ju endast fått se hennes kista och kyssa hennes kallnade kind.

Så förflöt tiden: kansligöromål, ridter, exercis, underhandlingar med sultanen för att förmå honom till krig mot tsaren, mottagandet af kurirer och bref hemifrån, och en och annan festlighet, i hvilken kungen dock icke deltog.

I allmänhet var förhållandet bland svenskarne och mellan dem och turkarne mycket godt. Då trumpetstötarne om söndagsmorgnarne ljödo i den lilla staden Carlopolis och kallade dess invånare till gudstjänst, infunno sig äfven en mängd turkar från Bender. Med vördnad och beundran beskådade de svenskarnes och den nordiske hjältens andakt. Och så småningom lärde de sig tala litet af hvarandras språk, så att de icke blott kunde idka handel med hvarandra utan äfven bli närmare bekanta och sluta vänskapsförbund.

Men ibland stördes det goda förhållandet. Den som mest bidrog därtill var den häftige och öfvermodige Anders Lagerkrona, som väl ännu, trots alla sina missgrepp och dumheter gynnades af kungen, men som likväl kände sitt inflytande hos honom betydligt sjunka. Det var den kvicke och listige läckergommen och slösaren Grothusen samt den driftige polske ädlingen Stanislaus Poniatowski, hvilka alltmer fingo kungens öra. Båda vore honom lika i sinne för det äfventyrliga och ridderliga. Den enögde Grothusen var hans finansminister, en underlig sådan, som lät dukaterna gladeligen rulla mellan fingrarne, och aldrig sparade, isynnerhet ej när det gällde hans egen njutningslystna och bekväma person. Men som också, när det gällde, kunde skrapa ihop pengar från de mest omöjliga håll och under de brydsammaste omständigheter. Och att han var kungen en verkligt tillgifven vän, visar sig bland annat däri, att han i eget namn åt sin herre och kung upplånade icke mindre än två hundra femtio tusen écus. Och så var han ju så lustig och glad, alltid full af muntra upptåg, så att kungen genast blef vid godt lynne, bara han fick se hans enögda och högfärgade ansikte.

Men pengar kunde han omsätta så som ingen annan. Också skakade många af de äldre officerarne bekymrade sina gråa hufvuden och en af dem skref hem, att i konsten att onödigtvis göra af med pengar vore kungen och Grothusen så goda kamrater tillhopa som två tjufvar på en marknad.

Poniatowski var kungens förnämsta sändebud vid de ständiga underhandlingarne med sultanen. Det var en i hög grad duglig ädling, en smidig hjärna, modig som få och en människokännare som ingen bland kungens omgifning, han själf icke undantagen. Utan honom skulle väl underhandlingarne strandat redan i början och ingenting kunnat uträttas. Nu utverkade han redan innan man kommit fram till Bender ett halft löfte af sultanen om god betäckning åt kungen för hans hemresa. För kung Karls personlighet hyste han den största beundran och trohet, och denne kunde också till fullo lita på honom, ty han var en herre, som aldrig tröttnade, aldrig förtviflade, och hvilkens nit och tjänstvillighet för sin konung ständigt brann med samma lifliga låga.

Dessa två voro i synnerhet föremål för Lagerkronas afund och hat, och han begagnade alla tillfällen att oförsynt förtala och nedsätta dem inför kungen. Denne slog bort hans prat och brydde sig föga därom. Men en och annan gång gaf han honom likväl en skarp tillrättavisning och befallde honom upphöra med sitt skvaller.

Det var som att slå vatten på gåsen. Hatet brände i Lagerkronas sinne, och då han ej fick göra Grothusen och Poniatowski till föremål för sitt förtal, gick det ut öfver Jussuf pascha i Bender och några af de högre turkarne. De intrigerade med ryssarne, de önskade intet högre än att hans majestät skulle draga fanen i våld, fastän de listiga skälmarne ständigt visade leende ansikten och de vänligaste känslor, och det var deras fel att underhandlingarne med sultanen gingo så trögt. De skickade hemliga budbärare till Konstantinopel för att motarbeta hans majestäts planer. De gjorde det . . . och de gjorde det . . .

Sådana ord tutade han dagligen i kungens öron. Då paschan fick kännedom härom, blef han ursinnig öfver att se sina goda afsikter så förvrängda inför sin beundrade nordiske hjälte. Han begaf sig till kungen och klagade inför honom öfver »den galne svenskens», — som han kallade Lagerkrona — förtal. Kungen lugnade sin turkiske vän och öfvertygade honom om att han icke trodde ett ord af hvad Lagerkrona pratade samt lofvade att tillrättavisa denne. Men tanken att det ändå kunde ligga någon sanning i Lagerkronas ord hade vunnit insteg i kungens misstänksamma sinne, och den släppte ej sitt tag. Han gaf Grothusen befallning att begifva sig till Bender och i all hemlighet undersöka, om några stämplingar verkligen förehades.

Grothusen gaf sig i väg och återkom efter några dagar med det bestämda beskedet, att hvart enda ett af Lagerkronas ord om paschan var en lika gemen lögn som de, han hade framslungat angående honom själf och Poniatowski.

Kungen lät kalla Lagerkrona till sig.

— Där ser du. Grothusen har varit öfver till Bender för att taga reda på, om det är såsom du påstått, att paschan förehar stämplingar med tsaren och motarbetar mina planer i Konstantinopel; men han säger att det icke är så, utan att jag tvärtom kan fullt lita på paschan och hans turkar.

Lagerkrona kastade en hätsk blick på sin fiende och rival om kungens gunst. En mörk rodnad af vrede steg upp på hans ansikte och han utbrast häftigt i det han pekade på Grothusen.

— Han ljuger!

— Hvad! Ljuger jag? Generalen må taga sig i akt för hvad han säger, ropade Grothusen och drog, trots kungens närvaro, värjan ur slidan.

— Stilla! Stick ner pampen igen! yttrade kungen och trädde mellan de båda ovännerna.

Kungen tillsade Lagerkrona att omtala hvad han trodde sig veta och framlägga sina bevis.

Lagerkrona började häftigt tala. Med bevisen var det klent, i stället framkastade han den ena giftiga beskyllningen

efter den andra mot paschan, turkarne och Grothusen. Han darrade af vrede. Han visste knappt, hvad han sade, men fortfor att allt häftigare framställa sina oförsynta påståenden.

Ett bittert leende lekte på kungens läppar. Om Lagerkrona gifvit akt därpå, skulle han blifvit rädd och hejdat sig, ty det bådade ingenting godt. Men i sitt ursinniga hat märkte han ingenting.

Till sist sade han rent ut, att Grothusen — om hvilken kungen fullt väl visste, att han icke hade en tillgifnare vän och trognare undersåte — var en lögnare, på hvilken hans majestät icke kunde lita.

Då blef kungen vred. Blodet steg honom åt hufvudet, och med blossande ansikte grep han en eldgaffel för att slå till.

Men kylan i hans blod hejdade armen. Han kastade bort eldgaffeln och drog djupt efter andan.

— Jag borde slå benen af er. Men laga er bort och visa er aldrig mer för mina ögon, yttrade han häftigt till Lagerkrona.

Denne tystnade genast och stod som förstenad. Han begrep ingenting.

— Ers majestät!... stammade han.

— Laga er bort! ropade kungen ännu en gång.

Hans stora blå ögon blixtrade af vrede, kinderna flammade och han pekade på dörren.

Då förstod Lagerkrona att det var allvar. Han sänkte hufvudet och aflägsnade sig som en piskad hund.

Kungen drack ett glas vatten och gaf sedan Grothusen en vink att han önskade vara ensam.

Med omtöcknad hjärna irrade Lagerkrona omkring bland den lilla stadens hus. Han kunde icke tänka en redig tanke och vågade ej erkänna för sig, att han för alltid förlorat sin konungs förtroende.

— Den förbannade Grothusingen! Den enögde skurken, det är hans fel alltihop! hväste han mellan tänderna, medan han knöt händerna af harm.

Hela eftermiddagen ströfvade han omkring i trakten, och under natten kastade han sig af och an på bädden utan att kunna sofva. Han visste icke hvad han skulle taga sig till. I det längsta kunde han tro att han ej helt och hållet förverkat kungens nåd. Han ville icke lämna Carlopolis. Han ville stanna i kungens närhet och söka genom smicker och inställsamhet återvinna hans förtroende. Hvad skulle han göra utan kung Karl. En äfventyrare, en stackare utan ringaste makt blefve han. Och hur hans fiender, hans många fiender, som han under lyckans och gunstlingsskapets dagar öfvermodigt hånat och föraktat — hur de skulle triumfera och glädjas åt hans fall! Vid denna tanke vred han sig som en mask, och han kände sig nära att kväfvas af maktlöst ursinne och oförmåga att kunna hämnas.

I gryningen hade han tagit sitt parti. Det fanns intet annat att göra än att falla till kungens fötter och bedja om nåd och förlåtelse. Han skulle åberopa sina många tjänster, han skulle erinra om sin trohet och den välvilja, hvarmed hans majestät förut omfattat honom. Han skulle urskulda sig med sin häftighet och säga att det endast varit hans ifriga omsorg om kungens person och fördel som förblindat honom. I värsta fall finge han väl bedja den förbannade uslingen Grothusen om ursäkt, i fall kungen fordrade det. Hans majestät var ju en ädelmodig och storsinnad herre. Ja, så skulle han göra, och han skulle återvinna sin konungs nåd.

Med feberaktig längtan afvaktade han att det skulle bli morgon, så att han kunde inställa sig hos kungen. Aldrig förr, ej ens då han sårad och halfgalen af törst försmäktade på slagfältet, hade han tyckt att timmarna krupit så långsamt fram. Skulle det då aldrig bli morgon! Han kunde icke längre ligga på sängen utan steg upp och började oroligt gå fram och tillbaka på golfvet.

Ändtligen blef det morgon. Han ordnade sin klädsel samt begaf sig till kungens bostad, där han anmälde sig hos den utanför posterande vakten.

Då kungen hörde Lagerkronas namn nämnas, rynkade han pannan och hans blick blef mörk.

— Jaså, han är här för att bedja om nåd. Tror han då att man så lätt glömmer en människas lögner, tänkte han, i det han tillsade att släppa in general Lagerkrona.

Denne inträdde brydd, osäker, skamsen. Han visste icke riktigt, hur han skulle taga kungen, denne man, hvilkens gunst han en gång åtnjutit, och tillsammans med hvilken han tillbragt så många förtroliga stunder. Kanske saken icke var så farlig, som han i sin upphetsning tänkt sig. Men då han såg kungens mörka min och mötte blicken ur hans kalla ögon, bäfvade han, och han förstod att här gällde det rama allvaret.

Kungen stod midt på golfvet och betraktade tyst den inträdande.

Genast kastade sig Lagerkrona ned på knä och knäppte hop händerna.

— Majestät! Förlåt mig! Jag visste knappast hvad jag sade. Det var min omsorg om ers majestäts väl, som förblindat mig, som kommit mig att misstänka förräderi öfver allt. Men jag inser nu att jag bedragit mig. Det var...

En glimt af hån och förakt gled öfver kungens ansikte, då han hörde sin forne gunstling fegt förneka, hvad han för en dag sedan sagt, och icke våga stå för sina ord.

— Nog. Det tjänar ingenting till, general. Jag använder sällan hårda ord. Men en gång därtill tvingad, tar jag dem icke tillbaka. Jag anser bryggan mellan oss bruten och hvarje återgång omöjlig. Ni har baktalat både Grothusen, Poniatowski och Jussuf pascha; ni har medvetet farit fram med osanning, och efter något sådant kan jag icke längre behålla er i min tjänst.

— Nåd, ers majestät!... stammade Lagerkrona och höjde de hopknäppta händerna.

— Tig, och laga er bort härifrån!

— Nåd!...

— Nej! Det är en gång sagdt och skall blifva därvid, yttrade kungen med lugn stämma.

Då reste sig Lagerkrona. Han förstod att hvarje hopp för ögonblicket var ute. En glimt af hat och kränkt stolthet sköt ur hans ögon. Han rörde läpparne liksom för att slunga ut ett häftigt ord. Men ögonblicket därefter hejdade han sig, bugade sig djupt och gick ut.

Trots allt hade han ännu ej förlorat hoppet att blidka och beveka kungen.

— Det var dumt af mig att själf gå. Jag skulle bedt någon af mina vänner tala väl för mig. Det hade varit bättre, tänkte han, medan han återvände till sin bostad.

Men hade han känt alla kungens tankar, skulle han icke så förtröstansfull gått hem, utan i stället genast packat sin rensel och gifvit sig i väg. Ty knappt hade han försvunnit genom dörren, förrän kungen mumlade för sig själf:

— Det är bra att jag blifvit af med denna skamfläck för vårt folk.

Men därom visste den fallne gunstlingen intet, och därför var det ej i förtviflan, utan vid jämförelsevis godt mod, som han återvände till sin bostad. Han tillsade betjänten laga till en god frukost, och då den var förtärd och nedsköljd med några glas vin, tände han sin pipa och satte sig att vid återstoden af innehållet i buteljen fundera öfver till hvilken af sina få vänner han skulle vända sig med största utsikt att lyckas.

Röken bolmade mot taket, medan han i tankarne lät sina vänner passera revy.

— Sparre! Roos! tänkte han... Duger icke. De äro inga diplomater, kunna icke prata, endast slåss. Bättre då Fabrice eller kanske ännu bättre Kasten Feif... fiffiga karlar bägge två, isynnerhet Feif; men jag tviflar på att de ha tillräckligt inflytande hos hans majestät... Om blott lille prinsen vore här... lille prins Max, som står så väl hos kungen. Honom skulle jag nog kunna lura i hvad som helst och få honom att tala väl för mig. Hans majestät älskar honom som en bror och kan icke neka honom något. Men han stannade tyvärr vid Pultava, kanske död, kanske fången. Fördömda otur! Honom skulle jag ha till hands.

Då vore saken klar, och mina fiender skulle gå där med långa näsor.

Lagerkrona steg upp och började gå fram och tillbaka i rummet med långa steg, allt under det han sände ut det ena rökmolnet efter det andra.

... Den satans Grothusingen! mumlade han. Jag begriper ej hur kungen kan ha ett sådant förtroende till en slik slösande frossare, till en sådan enögd lättsinnig rackare. Men han förstår att ställa sig in, ljuga och smickra, och pengar skaffar han förstås, fast han äter upp det mesta själf. Det är hans fel alltsamman. Den förbannade gubbstuten!

... Nej, Kasten Feif är ej mannen. Men hvem fanen skall jag ta?

Lagerkrona gick några slag och funderade. Så stannade han plötsligt och tog pipan ur munnen.

... Ja, han blir bra. Han är den ende, som kan hjälpa mig. Jag skall genast söka upp honom och framställa min sak, mumlade han, i det han lade bort pipan och tog på sig hatten.

Det var till hofpredikanten Auriwillius, som Lagerkrona ämnade begifva sig.

Hofpredikanten Auriwillius, en gammal ärevördig präst med långt, gråsprängdt skägg, var en människovänlig, strängt religiös man, och det var på den strängen Lagerkrona tänkte spela. Han ämnade utgifva sig som den botfärdige syndaren, hvilken djupt ångrade sina häftiga ord och icke önskade något högre än att lefva i frid och försoning med alla människor, och som var förtviflad öfver sin konungs onåd.

Han träffade Auriwillius hemma. Denne hade nyss slutat sin frukost och satt fördjupad i studiet af någon af kyrkofäderna. Förvånad såg han Lagerkrona inträda hos sig. Han hade dagen förut hört talas om uppträdet och anade hvad Lagerkrona ville. Men att denne redan varit hos kungen och bedt om nåd visste han ej, och Lagerkrona förteg det visligen.

Med gudsnådelig min inträdde generalen och började genast förtälja händelsen. Han omtalade huru kungen jagat honom på dörren och tillsagt honom att aldrig mer visa sig inför hans ögon.

— Jag ämnar nu inom några dagar resa härifrån, men först önskade jag begå Herrans heliga nattvard, yttrade Lagerkrona med skrymtaktig min.

— Jaså, generalen tänker resa och vill dessförinnan begå nattvarden. Ja, därmed kan jag ju stå till tjänst, svarade Auriwillius.

— Tack, ers högvördighet! Men jag har ännu en bön till er. Innan jag tager del i denna försoningsmåltid, önskade jag, att jag ej hade någon ovän kvar, och därför ville jag bedja ers högvördighet vara vänlig begifva sig till hans majestät och anhålla om hans förlåtelse för mig.

— Hm!

Auriwillius strök sig om sitt skägg. Han visste icke riktigt hur han skulle göra. Nog var det bra, att en syndare försonade sig med sina ovänner, innan han gick till nattvarden; men om kungen på grund häraf verkligen skulle skänka honom sin förlåtelse, därpå tviflade han.

Han satt en stund och funderade. Till slut segrade hans starka religiositet öfver hans betänkligheter och han lofvade att dagen därpå begifva sig till kungen och göra hvad i hans makt stod.

— Tack, ers högvördighet! Då är jag säker på att få hans majestäts förlåtelse och kan med lättadt samvete begå den heliga måltiden.

— Hm! mumlade den gamle hofpredikanten och strök sig ännu en gång om sitt skägg.

Då Lagerkrona gått, återtog Auriwillius studiet af kyrkofäderna. Men det ville icke gå med samma intresse som förut. Gång på gång lyfte han blicken från bokens sidor och stirrade ut genom fönstret. Han tänkte på Lagerkrona och dennes anhållan att han skulle gå till kungen.

— För visso är generalen en stor syndare, högmodig, stortalig, inbilsk och hänsynslös, tänkte hofpredikanten. Många människor har han varit en förargelse med sitt lömska prat, och många ovänner har han skaffat sig. När han stod i gunst hos vårt underliga majestät, som stundom väljer sina vänner och förtrogna just icke bland de mest lämplige — se Grothusingen, denne frossare och slösare, denne klädesnarr, denne hädiske och lättsinnige krabat! Hur kan hans majestät finna behag i en sådan människa? — när Lagerkrona stod i gunst, då kände hans öfvermod och egenkärlek inga gränser. Egentligen är han knappast värdig att begå den heliga måltiden. Visserligen föreföll han nu så ångerfull och förkrossad, men hur det i grund och botten står till med hans själ, vet jag ej. Dock är han ju icke mer än en fattig syndig människa och som sådan delaktig i nattvardens välsignelse. Och hans bön om att jag skulle utverka kungens förlåtelse, synes tyda på ett ångerfullt sinnelag. Jag får väl därför gå till hans majestät och göra hvad jag kan.

Och med detta beslut återtog den gamle hofpredikanten i lugn och ro studiet af kyrkofäderna.

Följande dag anmälde han sig hos kungen.

Denne satt och skref på ett nytt reglemente för trupperna, då Auriwillius inträdde.

Han reste sig genast och gick honom till mötes.

— Välkommen, min käre hofpredikant! yttrade kungen vänligt till den inträdande och räckte honom handen.

— Ers majestät, jag har kommit hit, ombedd därtill af en olycklig människa, började Auriwillius.

— Jaså, är det någon, som gjort sig skyldig till någon förseelse och har sändt er som sin böneman. Tala ut! Ni vet att jag har det största förtroende för er, och finns det någon möjlighet, skall jag gifva honom min nåd.

— Ers majestät, det är fråga om general Lagerkrona.

Så fort kungen hörde Lagerkronas namn, mörknade hans min.

— Nå, hvad vill Lagerkrona? frågade han kort.

— Han önskar att, innan han reser härifrån, begå Herrans heliga nattvard, svarade Auriwillius.

— Nå, därför finns väl intet hinder. Är det endast för att begära min tillåtelse därtill, som ni begifvit er hit?

— Nej, jag har en bön från general Lagerkrona att framställa för ers majestät.

— Och det skulle vara?

— Innan general Lagerkrona går till nattvarden, önskade han försona sig med alla sina ovänner och då han ådragit sig ers majestäts synnerliga onåd, har han anmodat mig att gå hit för att utbedja ers majestäts förlåtelse.

— Har han sagt er, att han redan en gång förut varit hos mig och begärt nåd?

— Nej, det har han icke! utbrast Auriwillius bestört.

— Så är det emellertid. Men jag sade åt honom att packa sig hädan. Han har tillräckligt länge väckt oro i sinnena, och han måste bort. Hvad hans sista anhållan beträffar, så är det endast ett påhitt af honom för att få komma tillbaka. Men det blir icke af. Har han ej något annat, som tynger på hans samvete, så kan han gärna för min onåds skull gå till nattvarden. Ty fastän jag som

konung straffar hans brott, behöfver jag därför ej hata honom.

Auriwillius försökte göra några invändningar för att få kungen att gifva med sig. Men omöjligt.

— Det blir som jag sagt. Lagerkrona skall bort, svarade han.

Och med detta besked fick hofpredikanten begifva sig till den otåligt väntande generalen.

— Satanas och helvete! svor Lagerkrona, då han hörde kungens svar.

— Hvad sade generalen? frågade Auriwillius ytterst förvånad.

— Jag sade att jag är ursinnig! röt Lagerkrona.

— Vi skola alla böja oss i ödmjukhet inför vår konungs befallning.

— Ödmjuk! Ödmjuk! Det kan icke fanen vara ödmjuk under slika omständigheter. Hur tror han icke mina fiender skola triumfera? Hvad skall det bli af min karrier? Hela min bana är förstörd. Visserligen är jag general, men hvad skall jag göra utan kommando, utan kungens nåd och förtroende? Ingenting. En äfventyrare blir jag utan ställning eller makt.

Den gamle hofpredikanten svarade ej. Han endast betraktade förvånad Lagerkrona med en djup blick ur sina blå ögon. Han insåg nu, huru föga uppriktig generalens ånger varit, hur ringa hans önskan att begå nattvarden och att denna endast tjänat till förevändning för att om möjligt återvinna kungens nåd och gunst. Han var förargad på sig att någonsin ha lyssnat till hans böner, och han vämjdes öfver en sådan skrymtare och hädare.

Med några allvarliga ord tog han afsked och återvände hem till sina kära kyrkofäder.

Lagerkrona rasade i sitt sinne; men hur han än harmades öfver sin självförvållade olycka och nedkallade förbannelse öfver Grothusens, Poniatowskis och alla paschors och ovänners hufvuden, måste han likväl få dagar därefter lämna lägret. Få saknade honom. Genom sitt öfvermodiga

och hånfulla uppträdande, hade han gjort sig hatad af sina kamrater, och de flesta gladdes öfver den forne gunstlingens fall.

Men med vredesmod i hjärtat och brinnande af begär att hämnas red Lagerkrona genom mörka skogar mot norden.

Vid ett af papper och skrifdon belastadt bord i kanslihuset sutto statssekreteraren Müllern samt öfversten och skattmästaren Grothusen och skrefvo. Båda voro iklädda skönlockiga peruker, nattrockar med spetskrås och hade fötterna instuckna i bekväma turkiska tofflor. Pennorna raspade öfver papperen och de båda herrarne voro ifrigt fördjupade i sitt arbete.

Plötsligt stack Grothusen pennan bakom örat och drog fram en snusdosa af silfver. Han gaf Müllern en knuff i sidan och bjöd honom en pris. Hvarpå de snusade och bugade sig för hvarandra.

Müllern återtog genast sitt arbete, men Grothusen satt och stirrade ut genom fönstret. Ett skadegladt leende lekte på hans röda läppar. Han tänkte på Lagerkrona, som för ett par dagar sedan lämnat lägret.

— Rätt åt den bakdantaren och bråkmakaren! Väl att vi ha honom härifrån. Det hade aldrig blifvit lugn annars, mumlade han, medan han tog sig ännu en pris.

Han skulle just åter börja skrifva, då hans uppmärksamhet fästes af ett uppträde ute på gården. Det var två tuppar, som fjäsade kring en höna. Tupparne höggo åt hvarandra, medan de behagsjukt kråmade sig för hönan, som belåtet spetade omkring. Det hela föreföll Grothusen så löjligt att han brast i skratt.

— Nej, si på dom! Si på dom! ropade han och pekade på de två kärlekskranka rivalerna.

Müllern såg upp, men intet leende spred sig öfver hans allvarsamma drag.

— Nej, si på dom! Snart flyga de samman. Undrar hvem som skall afgå med segern. Ska vi slå vad? Hvem

håller bror på? Han med den sönderhackade kammen eller han med tofsarne kring benen, frågade Grothusen.

Müllern sände honom en förebrående blick.

— Hur kan bror i dessa bekymmersamma tider ha sinne för sådana bagateller? mumlade han.

— Något roligt skall man väl ha. Nej, si på dom! Nu ha de flugit ihop och hönan står och afvaktar utgången.

Müllern svarade ej utan återtog sin skrifning. Grothusen vände sig åt sidan och betraktade honom med ett illparigt leende. Som båda herrarne voro enögda, kunde de icke se hvarandra utan att till hälften svänga på kroppen.

— Tycker då verkligen bror, att dessa tider äro så bekymmersamma?

Müllern vred sig ett fjärdedels hvarf och sände kamraten en förvirrad blick ur sitt enda öga.

— Hur kan bror fråga något sådant. Visst äro de det, då kungen aldrig vill resa hem. Kan någon mänska begripa, hvarför han skall stanna här hos turkarne, när rådet gång på gång uppmanar honom att resa, och folket är förtvifladt öfver att han aldrig kommer.

— Hans majestät väntar naturligtvis på de femtio tusen man, som sultanen halft lofvat honom till betäckning.

— Bah, de komma nog aldrig.

— Hvem vet. Hans majestät hoppas dock.

— Hans majestät hoppas alldeles för mycket. Gud gifve, att han icke på sistone blir svårliga bedragen, brummade Müllern.

— Tror bror det?

— Ja, för visso. Och därför tycker jag, att hans majestät så snart som möjligt borde begifva sig hem. Ha icke Frankrike, Holland, Österrike och Turkiet erbjudit honom krigsskepp för hemresan? Nå, Frankrikes anbud är kanske icke så lämpligt att mottaga. Vi skulle därigenom komma i förbindelse hos det landet, hvilket skulle kunna väcka misstankar. Men de andra. Hvarför går icke kungen in på deras förslag?

— Jag tror att hans majestät icke vill anförtro sin person åt det bedrägliga hafvet, svarade Grothusen.

— Nå, men så kan han ju resa landvägen. Österrike har ju förklarat sig villigt att lämna fri genomfart genom Ungern och Tyskland. Och äfven genom Polen skulle ju hemresan lätt kunna ske. Bender ligger ju alldeles vid gränsen af det landet, och där befinner sig ju äfven Krassau med åtta tusen svenskar. Men hans majestät vill ej.

— Nej, hans majestät vill ej, upprepade Grothusen.

Herrarne återtogo sin skrifning. De två tupparne hade slutat striden, den med sönderhackade kammen hade tagit till flykten och tofsmannen hade stolt dragit bort med hönan för att njuta segerns frukter, så det fanns intet hvaråt Grothusen kunde fröjda sitt öga. Han fördjupade sig därför i arbetet och under en stund hördes intet annat än pennornas raspande öfver papperen.

Men så lyfte Müllern på hufvudet och frågade:

— Men kan då bror säga, hvarför hans majestät nödvändigt vill stanna här?

— Mja! svarade Grothusen och tog fram sin snusdosa och tog sig en pris. — Hans majestät vill icke komma hem annat än som en segrande konung, den där lagt sina fiender ned för sina fötter. Betänk att vi före nederlaget vid Pultava icke skickat hem annat än lyckosamma underrättelser, den ena märkvärdigare än den andra. Att nu komma hem ensam, utan här, fattig, besegrad, därtill kan hans majestät aldrig förmå sig. Men får han de femtiotusen man från sultanen, så ger han sig nog i väg ögonblickligen genom Polen för att först för andra gången afsätta kung August där, och sedan kanske vända sig mot ryssarne och hämnas den svåra skymfen. Kanske han rent af dessutom kan förmå sultanen till krig mot tsaren.

— Men tror bror verkligen att detta skulle vara möjligt?

— Ja, hvem vet. Det finnes många bland Turkiets högre ämbetsmän, som önska krig med Ryssland och bearbeta sultanen för att förmå honom därtill.

— Ja, jag har hört några sådana rykten, men jag får uppriktigt tillstå att jag sätter föga lit till dem.

— Hur så? Onekligen finns det ett betydande parti bland turkarne, som önskar krig.

— Ja, det kan nog se så ut; men jag misstänker likväl att det icke är så vidare bevändt med deras uppriktiga afsikter.

— Nej, nu förstår jag ej, hvad bror menar.

— Jo, fortsatte Müllern, det finns nog många bland turkarne, som skrika på krig. Men jag tror likväl att de göra detta mest för att söka skrämma tsaren till en eller annan eftergift. Och ha de blott uppnått dessa, bry de sig fanen om hans majestät.... Sultanens egna tankar känner man icke, men att de nuvarande ministrarne äro mot kriget, det vet man. Och just därför är det så många, som ropa på krig.

— Just därför?

— Ja, just för att störta dem, som nu äro vid makten, och träda i deras ställe. Eftersom storviziren och hans män dels äro vunna af Ryssland, dels äro verkliga fredsvänner, föra deras medtäflare och afundsmän ett annat språk, uppegga hatet mot tsaren och bearbeta sultanen att ingå förbund med hans majestät. Men jag tror likväl att de göra det mindre på allvar än för att uppreta sinnena mot den fredsälskande viziren och störta honom och hans män för att sedan själfva komma till makten. Men jag tviflar på att de mycket bry sig om hans majestäts och vårt öde.

Grothusen satt tyst. Han kunde icke neka för att Müllerns ord hade gjort ett visst intryck på honom. Kanske var det verkligen som han sade? Kanske brydde sig turkarne, trots sina fagra ord, föga om hans majestät, utan ville endast begagna honom för sina egna syften. I så fall vore det skäl att icke låta bedraga sig utan söka hjälp på annat håll. Kanske stod ingen att få utom hos dem själfva? Kanske vore det bäst att så fort som möjligt begifva sig hem, sätta upp en ny här och söka ordna förhållandena. De blefvo trassligare för hvarje dag, och allt

svårare var det att skaffa de nödvändiga pengarna. Snart visste han icke hvar han skulle taga dem, och turkar och andra långifvare blefvo allt oblygare i sina ockrande fordringar. Kanske dock bäst att slå sultanens hjälp ur hågen och begifva sig hem?

Men så kom han att tänka på den beundran och det deltagande, som alla turkar, med hvilka de kommit i beröring, visat för kungens person. Han visste med säkerhet att det bland sultanens omgifning fanns ett parti, som uppriktigt arbetade för kungens planer, och hvilket på sin sida lyckats bringa sultanens moder. Sannolikt funnes det ännu hopp och vore för tidigt att anträda hemresan, tänkte han.

Men när han utvecklade dessa skäl för Müllern, skakade denne på hufvudet.

— Jag hyser intet förtroende till sultanens och turkarnes löften, svarade han. Vid alla möjliga tillfällen har jag påmint hans majestät om huru vårt betryckta fädernesland lider genom sin konungs frånvaro. Jag har till och med vågat framhålla, hurusom hans eget anseende förminskas genom en långvarig vistelse bland kristendomens fiender. Och jag har sagt honom, att turkarne blott med smickrande ord och skenfagra löften söka sin egen fördel, och att de, när den är vunnen, skola lämna honom utan hjälp. Men det har varit att predika för döfva öron. Hans majestät vill icke höra härpå. Han endast ler och säger det allt skall bli bra. Men jag frågar: Huru? Och därpå kan hans majestät icke svara mig.

Müllern snusade, brummade någonting om envishet och galenskap och återtog sin skrifning. Grothusen tittade ut genom fönstret.

Hönsen hade återkommit på gården. Den segerstolte, tofsbeprydde tuppen och den lyckliggjorda hönan spatserade bredvid hvarandra och letade korn bland hästspillningen, medan på ett försiktigt afstånd därifrån den öfvervunne argt blängde på dem.

Grothusen log och glömde sina bekymmer. Medan han så satt och beskådade hönsens middagsmåltid, såg han

en grupp officerare komma öfver gården och närma sig huset. Han reste på sig, knäppte bort några snuskorn från bröstkråset och knuffade statssekreteraren i sidan.

— Müllern! Har du papperen färdiga?

— Hur så? frågade denne och vände sitt ena öga mot kamraten.

— Jo, jag ser hans majestät komma hitåt, svarade Grothusen.

— Kors för tusan! brummade Müllern och började ifrigt låta pennan löpa öfver papperet.

Inom några minuter inträdde kungen med sitt sällskap. Han hälsade leende på sin statssekreterare och sin skattmästare, hvilka rest sig. Därpå satte han sig vid bordet och började ögna igenom papperen. Då och då ryckte det kring läpparne på honom, och en glimt af missnöje spred sig öfver hans drag. Men strax därpå återkom leendet, och han syntes lika lugn och nöjd som vanligt.

— Det är bra. Så fort vi få depescherna i ordning, skall jag underteckna dem, och sedan skickas de med första kurir till Sverige.

Ordet Sverige väckte tankar hos de närvarande, och Müllern dristade sig fråga om hans majestät ännu hade bestämt någon tid för hemresan.

Kungen rynkade ögonbrynen. Det syntes att han fann frågan obehaglig. Men den annars så tillbakadragne, nästan blyge statssekreteraren var allt för uppfylld af oro öfver sin konungs svåra belägenhet för att fästa afseende därvid. Han önskade endast att kunna öfvertala kungen att snarast möjligt resa hem.

— Nej, ännu har jag icke bestämt något därvid. Vi måste först invänta sultanens svar, om den betäckning han lofvat mig.

— Men efter hvad jag hört, lär sultanen icke vara villig att afstå några trupper, invände Müllern.

— Han har lofvat det och han måste hålla sitt löfte, svarade kungen kort.

Det blef tyst. Officerarne tittade förlägna på hvarandra. Alla önskade, att kungen snarast möjligt kunde besluta sig för hemresan; men de visste också hur hopplöst det var att söka inverka på honom. Endast den blyge Müllern, hvilkens sinne mer än de andras upprördes vid tanken på svårigheter, som kungens bortvaro från riket medförde, kunde icke hålla inne sin mening.

— Men om också sultanen ej sänder de trupper, han lofvat, kan ju ers majestät genom välsinnade stater lätteligen uppnå svenska besittningar; hvilket skulle vara till den största lycka både för ers majestät själf och riket.

— Ja, det vilja vi tro, instämde flere af de andra.

Kungen satt tyst en stund. Ett underligt leende spelade kring hans läppar, medan hans blick gled från den ene till den andre.

— Nå, ja. Icke tör det väl vara omöjligt att komma hem, yttrade han slutligen. Ensam eller åtföljd af blott några få, kan jag väl taga mig fram. Men det vore ju detsamma, som att öfvergifva er och lämna er i fiendens våld, och därtill kan jag aldrig förmå mig. Antingen skall sultanen lämna oss god betäckning eller också måste vi än en tid förblifva här. Ty om vår lilla fåtaliga tropp skulle försöka tränga genom fiendeland, blefve vi snart nedgjorda eller tillfångatagna. Därför bäst att vara där vi äro.

Det var icke ofta kung Karl talade så många ord i taget. Alla voro förvånade, men på samma gång blefvo de öfvertygade om hur djupt rotadt kungens beslut var, att trots allt, trots penningesvårigheter, trots rådets föreställningar och böner, likväl dröja kvar i Turkiet. De kände hans järnhårda envishet, de kände hans vilja att aldrig gifva vika, att hellre låta sig brytas än böjas, och de fruktade det värsta. De tänkte, att de aldrig någonsin mera skulle få återse sitt fosterlands stränder, ty ringa var utsikten att förmå sultanen till krig mot tsaren, och detta var kungens största hopp. Det upptog alla hans tankar och drömmar och utan att först ha hämnats på tsaren och ännu en gång fördrifvit kung August från Polens tron,

skulle han icke återvända hem. Därför var det nog en och annan, som nästan afundades general Lagerkrona och till och med gärna skulle önskat vara fångar hos tsaren. Dessa hade då åtminstone anledning till att söka rymma; men de i Bender — så länge kungen stannade där, måste de också vara där.

Efter att en stund ha samtalat med Müllern och Grothusen angående några depescher, aflägsnade sig kungen jämte sina officerare.

Han gaf order att föra fram hans häst och steg i sadeln. Några af generalerna erbjödo sig att följa honom, men han afböjde och red bort ensam.

— Så gör han alltid, då han har någonting, som särskildt sysselsätter hans tankar, mumlade officerarne, medan de med bekymrade blickar sågo efter honom.

Men i susande galopp öfver vida slätter red den unge kung Karl sin ensamma väg. Han såg gräset spira upp ur markerna, med välbehag inandades han den friska luften, kände vårens lifsfyllda dofter smeka nerverna, men han fäste sig ej därvid. Det var bortslösad rikedom för honom. Han bara red och red allt vildare och grubblade.

Men hvad grubblade han väl på?

— Jag märker att de längta hem. De ha tröttnat på leken och vilja hellre sitta hos sina kvinnor än lefva här nere bland turkarne. De tro att allt hopp om hjälp är ute; att sultanen icke skall hålla sitt löfte och att jag aldrig skall lyckas förmå honom förklara tsaren krig. Hvem vet? Kanske ha de rätt. Mörkt ser det ut och svårigheterna bli allt större. Grothusen får skaffa pengar bäst han kan. Det är hans sak, icke min. Jag måste följa min kallelse. Och den är att straffa de lömska fiender, som med orätt började kriget. Tsaren skall kufvas. August skall än en gång afsättas och Stanislaus åter bli konung i Polen, antingen han vill eller ej. Från detta mål afstår jag aldrig, om jag också skall lefva här nere, tills jag dör. Rådet får sköta om sakerna där hemma. Jag har annat att tänka på. Min stjärna... min stjärna! . . . Den får icke vara slocknad ännu. Den

måste åter stiga och lysa med bländande glans och förvåna all världen så som den en gång förut gjort . . .

Länge red han så och grubblade öfver sitt öde. Tusende tankar trängdes hos honom; krigsmanövrer, penningespörsmål, matematiska problem och filosofiska och teologiska frågor jagade hvarandra i hans hjärna, medan han galopperade öfver de vida slätterna.

Timmarna gingo utan att han återvände. Alltjämt nya planer och idéer brusade i hans hufvud. Ingenting hade han ätit sedan morgonen. Han kände sig både hungrig och törstig af ridten och då han såg en by i närheten styrde han hästen dit. De turkiska bönderna kände igen honom och närmade sig vördnadsfullt. De trängde sig omkring honom, fingrade på hans slitna blå rock och medan de med beundran och hänryckning betraktade honom, mumlade de:

— Allah! Allah! Välsignelse öfver den nordiske hjälten!

Kung Karl log och gick in i närmaste stuga, där han på bruten turkiska begärde en kaka bröd och en bägare vatten.

Genast sattes det fram för honom, och medan han åt och drack stodo husets invånare tysta omkring honom, och i fönstret utanför trängdes turkarne för att uppfånga en skymt af deras afgudade gäst.

Då kung Karl slutat äta, lockade han till sig bondens yngste son, en svartögd, brunhyad pilt på två år, satte honom på sitt knä och började leka med honom. Pilten stirrade med sina sammetsmörka ögon på den främmande mannen och fingrade nyfiket på hans gula knappar. Tankspridd strök kungen hans lockiga hår. Så reste han sig, lade en slant på bordet, hälsade med en gest och steg till häst. Men så länge turkarne kunde se en skymt af honom, stodo de och skådade efter den bortilande ryttaren.

Skymningen hade inträdt, då kungen kom hem. Obemärkt gick han in i sitt hus, gamle Hultman satte tyst fram kvällsmaten på bordet, kungen åt några bitar, så slog han upp sin bibel och satte sig att läsa. Men i kansli-

rummet disputerade ännu Grothusen och Müllern om möjligheten att kunna förmå kungen att resa hem.

Några dagar därefter hade Grothusen fest i sin bostad. Det blef för tråkigt i längden med att endast skrifva depescher, excercera, promenera och samtala med turkarne. När man nu i alla fall skulle stanna här, kunde man lika gärna ställa till med något roligt, och ingen var man till att ordna ett gästabud så som Grothusen. Därför var det också hos honom, som man församlats. Han hade styrt om inköpen af vildt och grönsaker, han hade skaffat vinet, han hälsade gästerna välkomna på det mest gemytliga sätt och höll målron och lustigheten vid makt genom sina kvicka infall.

Där sutto de bålde kämparne, som så ofta frusit och svultit i öde skogar, samlade kring bordet och de fyllda köttgrytorna. I väldiga mängder gingo stekarne åt, och det turkiska vinet flödade i bägarne. Där drucko de barska generalerna Sparre och Hård hvarandra till, där pratade den listige Kasten Feif med den glade och fyndige Fabrice, Görtzens man, som hos kungen skulle arbeta för hans planer, där lyste den ståtlige Poniatowski, och till och med den allvarsamme Müllern hade skämtets leende på läpparne. Grothusens enda öga gnistrade af lustighet, och han fyllde oupphörligt på sina gästers glas och uppmanade dem att dricka. Glädjen var allmän, man sjöng och skämtade och det var som om de befunnit sig tillsammans på en svensk herregård hos en frikostig och glad värd snarare än i en liten stuga långt borta i Turkiet.

Plötsligt tystnade skämtet på Grothusens läppar, hans drag blefvo allvarsamma och han blickade förvånad mot fönstret.

De andra följde riktningen af hans ögon och tystnade äfven. Bestörta stirrade de mot rutan. Därutanför sågo de ett välkändt ansikte, omgjutet af solnedgångens skimmer. Det var kungen, som visste att Grothusen hade fest och nyfiket gått och ställt sig utanför för att i smyg beskåda dem. En lång stund hade han stått utanför fönstret, ensam,

tyst betraktande dem med sitt underliga leende, utan att de märkt honom. Men då han fann sig upptäckt, knackade han på rutan och nickade. Genast reste sig hela sällskapet, höjde sina glas och utbragte ett dånande: Lefve kung Karl! så att rutorna skallrade. Kungen log och nickade än en gång. Så hälsade han med handen, och den ensamme mannen aflägsnade sig lika tyst som han kommit.

Kungen hade varit ute på sin vanliga kvällspromenad. Ensam, försjunken i drömmar, hade han ströfvat omkring, betraktande ömsom den turkiska stadens minareter, som lyste i solnedgången, ömsom Dniesterns sorlande böljor. Så kom tanken på honom att obemärkt iakttaga festen, men när han märkte sig vara upptäckt, aflägsnade han sig. Därpå fick han strax en annan idé. Han fann den ypperlig och beslöt att genast sätta den i verket. Tillfället var utmärkt; sällan skulle ett så godt tillfälle inträffa en gång till.

Han log för sig själf, medan han tog närmaste vägen till kanslihuset.

— Jag menar' att Grothusingen och Müllern ska' bli förvånade i morgon, mumlade han, i det han inträdde. I ena rummet sutto några skrifvare och arbetade, medan andra makligt värmde sig framför en flammande brasa. Då de sågo att det var kungen som kom, sprungo de förskräckta upp från sina stolar och ställde sig kappraka.

— Ni kan ta er ledigt. Jag skall stanna här en stund, yttrade kungen, i det han vänligt hälsade dem.

Få minuter därefter voro alla skrifvarne utom dörren.

Nu begynte kungen gå omkring i rummen och snoka i skåpen. I ett fann han Grothusens och Müllerns nattrockar, i ett annat deras tofflor, kråს, handskar och peruker.

— Nej, bort med tofflor och krås och sådant skräp! De passa ej för en svensk, mumlade kungen, i det han hopsamlade plaggen och kastade dem på elden. Lågorna fladdrade till, och efter några minuter voro Grothusens och Müllerns käraste dräkter endast aska.

En stund gick kungen så omkring och sökte efter fransyska plagg, som han hatade. Och så snart han fann

några — genast på elden med dem. Till slut, då han icke kunde upptäcka mer, aflägsnade han sig leende.

Men morgonen därpå, då de två kansliherrarne, trötta och tunga efter nattvaket och vinet, letade efter sina kära nattrockar och tofflor och icke funno dem, svuro de ve och förbannelse, refvo sina gråa testar och höllo en dundrande rannsakning med de stackars skrifvarne. Men dessa bedyrade vid sin själs salighet att de ingenting visste.

— I ljugen, era tjufaktiga skrifvardrängar! ropade Grothusen och Müllern ursinnige och utdelade örfilar åt höger och vänster. Skrifvarne tjöto och de båda enögda herrarne rasade. Till sist fingo de veta att kungen föregående kväll varit där, och då förstodo de, hvem som spelat dem sprattet.

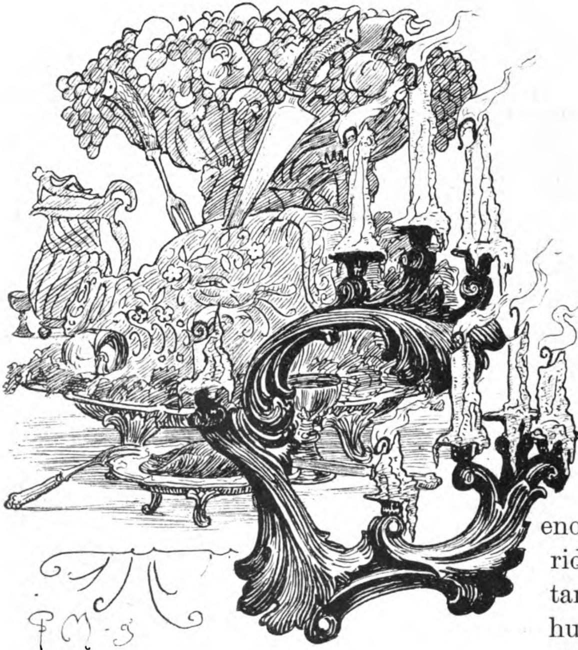
De båda herrarne tittade en stund på hvarandra och drogo sedan suckande på sig sina stöflar.

Men åtskilliga gånger under dagens lopp, då de snusade och skrefvo, brummade de och längtade efter sina kära nattrockar och tofflor.

KAP. X.

Här trifs jag och här stannar jag.

Genom öde skogar rider en tropp ryttare på omkring två hundra man. Höstaftonen är kulen. Regnet duggar. Ryttarne ha kragarne på sina kappor uppslagna och gunga tigande i sadeln. Endast hästhofvarnes klapprande mot den uppblötta marken stör tystnaden. Öfver grantopparne lyser solens skifva med mattgult sken. Ännu är det någorlunda ljust i skogen, men solen sjunker allt mer och mer, och inom kort skall skymningen falla.

I spetsen för ryttarne rida två män. Den ene är löjtnant Kruse, den andre en ung kornett, Mårten Ranck, hvilken vunnit Kruses vänskap, sedan hans två kamrater blifvit tillfångatagna af ryssarne. Mårten är en glad och oförvägen ung man på några och tjugu år, alltid färdig för strid och ett godt skämt och med ett ständigt leende öfver sitt öppna ansikte. Han tyckte, det började bli något tråkigt och enformigt där nere i Bender, och när därför kungen gaf Kruse i uppdrag att med några ryttare söka taga sig fram till general Krassau i Polen för att till honom öfverbringa viktiga depescher, hade han ifrigt bedt att få följa med. Och hvarför icke? Bättre kamrat tyckte Kruse han sällan kunnat få, och därför gaf han unge Mårten glad sin tillåtelse.

En lång stund hade de ridit tysta vid hvarandras sida, ifrigt spejande om de icke skulle upptäcka något hus, där de i skydd för regnet kunde tillbringa natten. Men hur mycket de än tittade sig omkring, sågo de intet.

— Jo, det här är trefligt. Det blir väl nu tredje natten, som vi i regndusk måste kampera ute. Icke för det gör så mycket; men jag kan icke neka till, att det skulle kännas skönt att få kläderna någorlunda torra, vände sig Mårten till Kruse.

— Jag tycker så med. Om det åtminstone ville regna ordentligt en stund och sedan hålla upp; men det här evinnerliga duggandet är verkligen litet obehagligt. Eller hvad tycker du, Göran stallknekt? yttrade Kruse och vände sig om mot sin betjänt, som red några steg efter honom.

— Brr! sa' Göran och skakade i hela kroppen.

Då hären under flykten hade nått Dnieperfloden och Göran stallknekt insett att det icke fanns någon möjlighet för den stympade Hård att kunna taga sig öfver, hade han fegt öfvergifvit sin herre för att rädda sitt eget skinn. På något sätt hade han verkligen lyckats komma öfver floden, och sedan kommit i Kruses tjänst. I Bender hade han funnit sig synnerligen väl till sinnes. Litet att göra och långa timmar att sofva, fullt upp med mat och så — det

bästa af allt — inga närgångna fiender, ingenting att frukta för lifhanken, det var just en tillvaro efter Göran stallknekts sinne. Därför hade han blifvit ytterligt öfverraskad och illa till mods, då hans nye herre en dag helt kort tillsade honom att göra allt i ordning för en längre ridt.

— Hvart skola vi då rida? hade Göran bäfvande frågat.

— Till general Krassau i Polen.

— Men då kunna vi ju råka ut för fiender?

— Än se'n. Det skall just bli nöjsamt.

Göran stallknekt hade icke riktigt samma uppfattning därom men vågade ingenting säga, utan frågade blott, hur många de skulle vara.

— En två hundra ryttare, svarade Kruse.

— Två hundra! Endast två hundra, för att tränga in i ett land, där det öfverallt vimlar af mordiska fiender! utbrast Göran förskräckt.

— Ja, det är tillräckligt. Men laga nu att allting blir i ordning. Och det så fort som möjligt, hade Kruse rytit åt honom.

Och djupt suckande öfver ödets växlingar hade Göran stallknekt måst göra sig i ordning för affärden och stiga till häst. Där han nu red bakom sin herre genom de öde skogarne, väntade han hvarje ögonblick att få se polackernas pikar sticka fram mellan träden, och han ångrade nästan att han icke följt sin förre herre i fångenskapen och delat hans öde. Där hade man åtminstone varit säker till lif och lem, om man också kanske fått frysa och svälta litet, men här fick man ju både frysa och svälta, om nätterna ligga genomvåt på kalla marken och till på köpet hvarje ögonblick sväfva i fara att bli spetsad eller nedskjuten. Det var ju en galenskap att med så liten styrka bege sig djupt in i fiendeland. Sannerligen om någon enda af dem lefvande komme fram.

Och Göran stallknekt suckade, huttrade och frös, medan han gumpade i sadeln efter sin herre.

Kruse och Mårten Ranck hade fortsatt samtalet utan att bry sig om Göran stallknekts beklaganden och farhågor.

— Det är dock besynnerligt att vi under den veckas tid, vi snart varit på väg, ännu icke stött på någon fiende, menade Mårten.

— Ja, eller åtminstone träffat på några vänner.

— Vänner! Sådana kunna vi väl ej hoppas möta, förrän vi komma i närheten af Lublin, där Krassau lär befinna sig med åtta tusen svenskar.

— Åhjo, det kunna vi väl, svarade Kruse.

— Hur så?

— Polacker!

— Polacker?

— Ja, sådana, som äro tillgifna konung Stanislaus och kämpa för hans sak. Ty du skall veta, att fastän han blifvit fördrifven från tronen och August åter intagit densamma, finns det likväl ett mäktigt parti i landet, som ännu kämpar för hans sak. Och de veta att de däruti ha kung Karl på sin sida. Han afstår aldrig från att afsätta August och göra Stanislaus till kung. Det är för öfrigt en af orsakerna, hvarför han ännu dröjer kvar i Bender.

— Jaså. Ja, träffade vi på Stanislaus' folk, vore det ingen nöd. Då kanske vi blefve så starka att vi kunde uppsöka fienden, i stället för att så här smyga omkring på öde stigar. Och då skulle med säkerhet äfven vårt viktiga uppdrag lyckas.

— Därom är jag öfvertygad. Men jag hoppas, att, äfven om vi icke träffa några, kunna nå fram till Krassau och aflämna kungens depescher, svarade Kruse.

Samtalet tystnade och de började åter speja efter något ställe, där de skyddade för regnet kunde tillbringa natten. Men ingenstädes upptäckte de ett spår af hus.

Solen höll på att gå ned och skymningen föll. Det blef allt mörkare i skogen.

— Ja, här tycks icke finnas någon annan utsikt än att vi få reda oss ett läger i skogen, så godt vi kunna, och söka tända upp eld, om det finns någon möjlighet att få den att brinna, menade Mårten.

Och Göran stallknekt, som hörde hans ord, suckade djupt och förbannade sitt öde att befinna sig genomvåt i den mörka skogen i stället för i sin sköna bädd i Bender.

— Låt oss rida än en stund. Vägen se vi ju än och tids nog få vi slå oss ned på blöta marken, svarade Kruse.

Än en stund fortsattes ridten. Men till slut blef det så mörkt, att vägen icke längre kunde urskiljas.

Kruse ämnade just gifva order att sitta af och slå läger, då han tyckte sig se ett besynnerligt sken mellan träden. Han visade Mårten på det och frågade, hvad han trodde det vara.

— Vet inte. Kanske det är eldskenet från någon tropp, hvilken lägrat sig i skogen.

— Möjligt. Men det måste undersökas. Följ mig, så skola vi smyga oss fram och rekognoscera.

Kruse gaf ryttarne order att hålla stilla och riktade deras uppmärksamhet på det underliga skenet. Det kunde vara en fientlig tropp, och i så fall finge ingen eld tändas, eller också kunde det härröra från någonting annat. Han tillsade ryttarne att förhålla sig tysta, medan han och kornett Ranck undersökte förhållandet.

Då Göran stallknekt fick höra att de möjligtvis stött på en fientlig tropp, ryste han.

— Hvilken ohygglig otur! tänkte han. Intet hus, där vi kunna skydda oss mot regnet ha vi påträffat, och nu få vi ej ens göra upp en skön eld, där vi något kunna värma oss; och så ha vi kanske en öfverlägsen fiende alldeles inpå oss. Sannerligen skall man icke vara galen för att ge sig in i slika äfventyr. Nej, kommer jag då nå'nsin mera hem till Sverige, skall jag då aldrig gå ut i krig mer. Jag skall hålla mig undan. Det skall tusan slita ondt, kanske bli sårad och dödad, då man där hemma har fullt upp med allt, som man kan önska sig, god mat, en varm bädd och vackra flickor, som tycka om en. De säga att de strida för äran och därför att det är deras plikt. Jag ger äran fanen. Jag har aldrig begärt att få bli berömd. Och jag

sätter större värde på om flickorna säga att jag är en treflig karl än om det står några rader om mig i rapporterna.

Och Göran stallknekt försjönk i vemodiga funderingar, medan han höll sin häst i tygeln och huttrade och frös.

Under tiden hade Kruse och Mårten Ranck begifvit sig bort i riktning mot skenet. De snafvade på trädrötter, sjönko ned i träsk, men alltjämt smögo de sig försiktigt framåt. Ofta stannade de och väntade en vakts rop, men då intet sådant hördes af, gingo de vidare.

— Märkvärdigt. Det tycks icke vara någon tropp. Annars skulle de väl upptäckt oss vid det buller vi gjort, yttrade Mårten.

— Nej, det tycks icke vara någon. Men hvarifrån skenet härleder sig, måste vi ha reda på. Friskt mod och framåt! svarade Kruse.

De båda svenskarne arbetade sig längre in i skogen. Plötsligt fingo de syn på ett sken till.

— Hvad nu då? tänkte Kruse och stirrade framför sig.

Men han hade icke gått många steg till, förrän han upptäckte ännu ett sken och så ett till.

— Nu förstår jag. Skenen härleda sig från de upplysta fönstren i ett hus. På grund af skogens täthet ha vi förut icke kunnat urskilja mer än ett. Vi måste närma oss så försiktigt som möjligt för att se hvad för folk, som finns där.

De smögo sig fram mot huset, försiktigt undvikande så mycket som möjligt att göra något buller, i händelse någon hund eller tjänare fanns i närheten.

Plötsligt försvann Mårten Ranck, och samtidigt hörde Kruse en dof svordom uppstiga ur jorden.

— Tyst för tusan! Hvart tog du vägen? frågade han.

— Jag måtte ramlat ned i någon grop, svarades från underjorden.

— Jaså. Jag skall hjälpa upp dig. Men tig för Guds skull! hviskade Kruse.

Med mycken möda lyckades han få upp sin kamrat. Denne var nedsmord med lera och dy öfver hela dräkten,

hatten hade han tappat och stöflarne hade han fått fulla med vatten. Han tänkte bryta ut i en svordom, då Kruse lugnade honom och pekade på en bro som skymtade i dunklet.

— Hvarför tog du icke den vägen i stället, mumlade han ironiskt.

— Kunde icke fanen se bryggan, brummade Mårten förargad.

— Men kom nu med. Bry dig ej om smutsen och vattnet. Här ha vi tydligen porten till trädgården. Den står märkvärdigt nog öppen, yttrade Kruse och drog sin vän med sig.

Mårten Ranck följde brummande efter och inom några ögonblick hade de båda svenskarne kommit in i trädgården.

Nu kunde de tydligt urskilja huset. Till sin förvåning märkte de, att detta utgjordes af ett slott. Ur flera fönster lyste det, men inga skuggor skymtade där innanför, och inga tjänare syntes till på gården.

Sedan de stått en stund och stirrat på de hemlighetsfullt upplysta fönstren, togo de mod till sig och trädde närmare. De hukade sig ned bakom några buskar och iakttogo slottet.

— Kan du verkligen icke upptäcka en människa bakom gardinerna i fönstren? frågade Kruse.

— Nej, icke en enda. Det är ett besynnerligt slott. Ljusen brinna i kronorna, fönstren äro upplysta som till en fest, men ingen människa synes till.

— Ja, det är verkligen märkvärdigt. Slottet tycks vara fullkomligt öde. Emellertid måste vi smyga oss närmare för att riktigt undersöka förhållandet.

De två svenskarne gingo ända fram till trappan. Nedanför denna stodo några vagnar, hvari funnos kläder, husgeråd, vapen kastade om hvarandra. Porten var öppen och innanför densamma skymtade en upplyst vestibul.

— Det må bära eller brista. Det månde vara kung Augusts eller Stanislaus vänner, som bebo detta slott, jag

vill likväl våga försöket, yttrade Kruse och trädde försiktigt in i vestibulen.

Den var tom. Ingen människa syntes till.

Mårten Ranck följde efter. Båda stannade och lyssnade.

— Hör du något? frågade Kruse.

— Nej, ingenting.

— Besynnerligt. Sannerligen måtte detta slott helt och hållet vara öfvergifvet.

De gingo upp för en bred trappa och kommo in i en förstuga, hvarifrån en dörr, som stod på glänt, ledde in till ett annat rum.

Kruse närmade sig på tå, och spejade in genom den halföppna dörren.

Han slog ihop händerna af förvåning och utbrast.

— Nej, detta var det märkvärdigaste jag någonsin varit med om.

Äfven Mårten Ranck var ytterligt förvånad.

— Det kan man då verkligen kalla tur, yttrade han leende och slog upp dörren.

Det var en sal, till hvilken de kommit. Midt på golfvet stod ett stort bord, fullastadt med rätter, som ännu icke hunnit kallna. Det var dukadt för en tjugu personer, som nyss tycktes i brådska ha stigit upp från det samma, ty stolarne voro häftigt frånskjutna och några af dem lågo kullslagna.

— Det här var som beställdt åt oss. Det skall verkligen bli skönt att få sig en matbit och ett glas vin efter en dags ridt i regndusk, yttrade Mårten och ville skynda fram till bordet.

Men Kruse höll honom tillbaka.

— Vi måste först öfvertyga oss, om slottet verkligen är helt och hållet öfvergifvet, menade Kruse.

Från matsalen gingo de in i de andra rummen. De passerade salonger, sofrum, kök, öfverallt tomt, här och där lågo kläder kastade om hvarandra på stolarna, lådor voro

utdragna och allt tydde på att invånarne hastigt flytt från stället.

Då de funnit att slottet verkligen var öde, återvände de till matsalen och slogo sig lugnt ned vid bordet. Kruse försedde sig med en stekt skogsfågel, och Mårten lade beslag på en vildsvinsskinka. Under tystnad åto de några minuter och nedsköljde anrättningen med härligt vin.

Sedan den värsta hungern var stillad, utbrast Mårten:

— Men detta var ju en ypperlig tur. Aldrig trodde jag, att jag i afton skulle bli bjuden på festmåltid. En skål för den obekante, charmante värden. Lefve han!

— Ja, lefve han! Det har han sannerligen gjort sig förtjänt af. Bättre kunde han icke ha ställt i ordning för oss. Jag tycker våra män skola bli glada, när de få veta, hvilket utmärkt ställe vi träffat på.

— Ja, våra män. Det är synd om dem där ute i mörkret och regnet. Vi måste skynda att underrätta dem. Nu är värsta hungern stillad, och vi kunna ju äta mera sedan.

— Det har du rätt i. Låt oss genast begifva oss till dem! svarade Kruse och reste sig från bordet.

De båda svenskarne lämnade slottet och begåfvo sig åter ut i skogen. Medan de ströfvade omkring för att återfinna sina män, yttrade Mårten.

— Men detta var då det besynnerligaste äfventyr, som jag någonsin upplefvat. Hur tror du det kommer sig att invånarne flytt sin kos.

— Sannolikt ha de fått underrättelse om någon fara. Det finns bestämdt polackar, fiender till slottets folk här i närheten. Men i alla händelser tänker jag taga slottet i besittning. Vi kunna väl behöfva hvila upp oss där en dag, efter vår långa ridt.

— Ja, det skall bli skönt. Jag ger allt hvad fiender heter tusan och ämnar äta så att jag kan reda mig för en hel vecka. Jag tycker Göran stallknekt skall bli förtjust.

— Ja, Göran ja, den fege latmasken. Det där är just någonting i hans smak.

En stund ströfvade de på detta sätt omkring utan att återfinna männen. Slutligen trodde de att de gått fel och förirrat sig i skogen. Kruse beslöt att ropa.

— Hallå, Göran, Klinga, Svärd och ni andra! Hvar äro ni? Hallå!

På något afstånd från sidan om dem hördes svar.

— Här! Här! ropade knektarne.

Kruse och Mårten skyndade dit. De stackars soldaterna sutto ännu till häst, hungriga, frusna, och Göran stallknekt var nästan förtviflad. Med butter tystnad mottogo de sina öfverordnade. Men när dessa underrättade dem om det öfvergifna slottet som de funnit, om all den goda maten och vinerna, om de mjuka bäddarne och kläderna, då trodde de knappast sina öron, så underbart föreföll allt dem. Glada satte de sig i marsch och inom kort hade de nått fram, hästarna fördes till stallet och själfva tågade de in i salen. Kruse och Mårten gingo ut i köket, och letade rätt på flera rätter, vinbuteljer och skåp slogos upp, kläder undersöktes och hela sällskapet genomgick på några minuter en egendomlig förvandling.

Somliga fingo tag i långa pälsbrämade polska rockar, andra i korta tröjor, nattrockar och till och med fruntimmerskläder. Allt dugde att ersätta de genomvåta plaggen.

I en af lådorna i ett sofrum hade Mårten Ranck upptäckt en samling utsökt fint linne, tydligen tillhörigt en dam. Arm- och halslinningar voro kantade med dyrbara spetsar och plaggen voro märkta med ståtliga initialer, hvaröfver prunkade en adlig krona.

Mårten kastade af sig den blöta rocken och ropade på Kruse.

— Ser du här! Har du sett någonting så fint förr? ropade han till denne som hastigt kom springande i tanke att Mårten upptäckt någon af slottets tjänare, som gömt sig.

Förvånad betraktade Kruse högen af hvita fruntimmerslinnen.

— Hvad skall du med dem till? Tänker du taga dem med dig för att en gång skänka din käresta? frågade han.

— Taga dem med mig! Nej jag tänker taga dem på mig i stället, och det kan du göra med, svarade han.

— Hvad, skulle jag ikläda mig en ung flickas nattlinnen?

— Ja, hvarför icke. Sannerligen kan det ej behöfvas. Vi hafva knappast bytt om skjortor på nära tre veckor och min är betydligt smutsig. Och din väl icke bättre.

— Nej. Men ändå. Att krypa i fruntimmersplagg, det är då för löjligt.

— Hvarför så. De här äro torra och rena och komma oss väl till pass, svarade Mårten och drog af sig skjortan.

Kruse log men följde hans exempel. Och inom kort voro de två svenske officerarne iklädda hvar sina två fruntimmerslinnen i stället för de gamla skjortorna. När de betraktade hvarandra och sågo hur de håriga armarne och de bruna halsarne stucko fram ur de hvita spetsarne, kunde de icke återhålla ett gapskratt, så komisk syntes dem situationen. Men plaggen kändes sköna att ha, och Kruse prisade kamratens tur att ha funnit dem. Sedan letade de reda på ett par polska rockar, satte en fyrkantig, tofsbeprydd polsk mössa på hufvudet och inträdde i matsalen.

Där var det brokiga sällskapet åter församladt, sysselsatt med att göra slut på några stekar, som de funnit, och tömma de sista vinflaskorna.

Sedan företogs en grundlig undersökning af slottets källare, en god del matvaror och vin funnos, och långt in på natten fortsattes ätandet och drickandet.

Tidigt följande morgon reste sig Kruse från soffan, där han hvilat, och väckte Mårten Ranck.

— Hvad nu då? Kan man icke få sofva i fred, brummade denne förargad och gned sömnen ur ögonen.

— Du skall genast taga ett par man med dig och ge dig ut på rekognoscering, yttrade Kruse.

— Men tror du verkligen att det är nödvändigt, menade Mårten, som gärna velat sofva en stund till.

— Absolut. För visso finns det polackar i närheten, vare sig de tillhöra konung Augusts eller Stanislaus folk,

annars skulle icke slottets invånare så hastigt flytt härifrån. Det är bäst att icke göra sig för säker. Rekognoscera du, så skall jag närmare undersöka huset, huruvida man med framgång kan försvara sig här. Jag vill ogärna lämna det, ty här tycks finnas godt om förråd af alla slag och jag trifs här utmärkt, svarade Kruse.

Det fanns ingen annan råd för Mårten än att lyda. Förargad väckte han några knektar och gaf sig ut på rekognoscering, medan Kruse ströfvade genom slottet för att se hur det kunde lämpa sig till fästning.

I den tidiga morgonen redo Mårten Ranck och hans ryttare genom skogen, som omgaf slottet. Regnet hade upphört, den kyliga morgonluften kändes frisk och ren, fåglarne kvittrade muntert, och höstens vissnade blad lyste så vackert i alla möjliga gula och röda schatteringar att Mårten Ranck snart hade öfvervunnit sitt missnöje öfver att ha blifvit väckt så tidigt och kände sig helt glad till mods.

Efter en stunds ridt hade de passerat skogen och kommo ut på en slätt. På något afstånd skymtade en flod och dit styrde de kosan.

Plötsligt höll Mårten in sin häst och skuggade med handen för ögonen. De andra ryttarne gjorde likaledes.

Han hade upptäckt en bro, som ledde öfver floden, men icke blott det utan äfven ett par polska soldater, som stodo och postade.

— Se så! Kruse hade ändå rätt. Det finns alltså polackar i närheten, mumlade han, i det han svängde om hästen och befallde sina ryttare rida tillbaka.

Då de uppnått en skyddande skogsdunge, stannade han och steg af.

— Vänta på mig här. Jag skall smyga mig ned till flodstranden och speja, yttrade han och lämnade dem hästen.

Mellan skogen och floden funnos några enstaka kullar samt buskar och stenrös. Skickligt begagnande sig af dem som skydd, lyckades Mårten smyga sig nästan ända ned till stranden. Han såg de två posterna på bron, men dessa

hade tydligen ännu ej upptäckt honom. Emellertid beslöt Mårten att vara försiktig och stannade där han var bakom en buske. Här hade han också en god öfverblick öfver floden. På andra sidan såg han en mängd hästar stå bundna, och på något afstånd från dem lågo grupper af sofvande soldater. Han följde med blicken den andra stranden och öfverallt såg han samma grupper af soldater och hästar, blandade med ett och annat tält. Utanför ett af dessa fladdrade en fana, och genom kikaren kunde han urskilja konung Augusts fälttecken. Han uppskattade styrkan till mellan tre och fyra tusen man.

— Aha! Fiender. Och betydligt öfverlägsna oss. Hvad skola våra hundra femtio ryttare uträtta mot dessa massor. Nu får allt Kruse lämna sitt kära slott och draga sina färde, i fall han ej vill riskera att vi alla bli tillfångatagna, tänkte han, medan han betraktade de sofvande polackarne.

Han beslöt att genast underrätta sin kamrat härom. Försiktigt smög han sig tillbaka till sina män, kastade sig i sadeln och red så hastigt som möjligt tillbaka till slottet.

Där hade knektarne vaknat och höllo just på att intaga sin frukost. Ägg och skinkor hade funnits i skafferierna och ett par sakkunnige bland dem hade lagat i ordning präktiga rätter. Kruse tronade i högsätet och stämningen var den bästa.

Då kom Mårten inrusande och ropade att fienderna voro öfver dem. Allmän bestörtning. Alla sprungo upp från sina platser och grepo efter värjorna. Svordomar öfver att nödgas lämna den sköna frukosten hördes, och frågorna haglade om hvarandra.

Ändtligen tystnade larmet och Mårten kunde berätta.

— Jaså. Ja, då kunna vi fortsätta måltiden. Slå dig ned och tag för dig. Du är väl hungrig efter morgonridten, yttrade Kruse lugnt, då Mårten slutat sitt anförande.

— Men fienden! utbrast denne förvirrad.

— Angår oss icke än så länge. Först skola vi äta oss mätta, sedan ska vi fundera öfver hvad vi ska göra åt den.

Mårten satte sig ned vid bordet och började äta med god aptit, då och då sneglande på Kruse, undrande, huru han skulle kunna reda dem ur knipan.

Denne hade genast skickat två män ned mot bron för att iakttaga polackarne och ögonblickligen underrätta honom ifall de företogo någon rörelse. Därpå fortsatte han sin frukost.

Men ehuru han till det yttre föreföll fullkomligt lugn, rasade han i sitt inre. Han var föga orolig öfver polackarnes närhet, alltid skulle de väl kunna undkomma dem, om de ville; men det föreföll honom ytterst motbjudande att nu behöfva lämna detta slott, där de hade det så bra. Hvilken otur! Just som de efter flere dagars ridter nådde ett rastställe, och ett så präktigt till på köpet, där de väl voro i behof att hvila upp sig, skulle de vara nödsakade att begifva sig därifrån. Det var så man kunde spricka af harm.

Han funderade hit och dit, hur han skulle kunna få bort fienden och samtidigt i lugn kunna stanna kvar några dagar i slottet. Till slut fick han en idé. Först föreföll den honom outförbar, men ju mera han tänkte på den, dess bättre fann han den. I alla händelser kunde man ju försöka.

— Nej, sannerligen jag lämnar detta härliga slott. Här trifs jag och här blir jag. Fienden må draga bort, utbrast han och slog handen i bordet, så att bägarna hoppade och vin spilldes ut.

Hela sällskapet tittade upp från tallrikarne. Ja, nog vore det skönt att få stanna där man var, men hur skulle det kunna gå till, då man hade fyra tusen fientliga polackar omkring sig och endast utgjordes af en skara på något mer än hundra femtio man, tänkte de.

— Det blir allt vi, som få draga bort i stället, yttrade Mårten.

— Nej, vid min goda pamp blir det så! Lyckas min plan, är det vi, som komma att stanna här som herrar på slottet.

— Men huru skall väl detta tillgå? Så snart polackarne närma sig, måste vi ju fly eller också riskera att bli dödade eller tillfångatagna.

— Vi skola intetdera. Hör på! .... Har du ätit dig mätt nu? frågade Kruse Mårten.

— Ja.

— Nå, då sätter du dig genast upp på din häst och rider rakt in i fiendens läger och begär att få tala vid öfversten eller generalen eller hvem det nu kan vara som för högsta befälet.

— Nå, än se'n, förutsatt att jag någon gång kommer dit in med lifvet, frågade Mårten ironiskt.

Han började tro, att hans gode vän och vapenkamrat blifvit litet smått tokig.

— Visst kommer du in, bara du raskt rider på, svarade Kruse.

— Nå, låt oss antaga det. Men sedan?

— Sedan säger du endast till öfversten, att han ögonblickligen skall draga sina färde.

— Hvaba?

Otvifvelaktigt måtte hans vän ha blifvit galen, tänkte Mårten, och stirrade på honom.

— Och skulle icke den fientlige öfversten i första taget — hvilket kanske icke är så osannolikt — vilja gå in härpå, så säger du honom att på andra sidan floden befinner sig en svensk härafdelning på tio tusen man och att om han icke genast packar sig bort, kommer hvarenda en af hans folk att blifva nedhuggen eller tillfångatagen.

— Och det tänker du att den fientlige öfversten kommer att tro?

— Kanske, kanske icke. I annat fall skall jag väl lära honom det.

— Hm!

Mårten Ranck småskrattade åt sin vän, löjtnanten. Jaså, det var alltså hans dråpliga plan. Ja, den var icke litet galen. Att med en handfull svenskar söka skrämma en hel fientlig armé på flykten. Men det var likt Krusen.

Alltid lika oförvägen och förhoppningsfull. Inga omöjligheter. Bara gå på och tro sig kunna lyckas. Det var likt kungen också. Han skulle tyckt om en så dristig plan och sannolikt icke alls funnit något omöjligt i den.

Ju mer Mårten Ranck tänkte på Kruses förslag, desto mer tilltalade det honom. Äfven han var en modig ung man, och just det äfventyrliga i planen slog an på honom. Han beslöt att våga försöket. Man kunde icke annat än misslyckas och kanske få sig en kula i kroppen. Men om det lyckades? Hvilken ofantlig triumf.

Dessutom var han nyfiken att få se öfverstens min, då han för denne omtalade, att en svensk här på tio tusen man kom tågande och att dennas förtrupp — ha, ha, ha! — befann sig alldeles i närheten på andra sidan floden.

Mårten Ranck tryckte den polska mössan på sina blonda lockar, kastade sig upp på sin häst och sprängde i väg.

Snart hade han passerat skogen och kommit ut på slätten. Framför sig såg han floden med bron och de två posterna. Polackarne på andra sidan hade vaknat och tändt upp eldar för att koka sin frukost.

— Friskt mod! Lyckan står dem djärfvom bi, tänkte Mårten och styrde hästen rakt mot bron.

De båda posterna sågo ryttaren, som kom galopperande mot dem, men på grund af Mårtens polska dräkt togo de honom för en af dem, som kom med underrättelser. Men i alla händelser måste de begära lösen af honom.

— Halt! Hvem där? ropade de, då Mårten kom närmare.

Mårten svarade ej utan red på.

— Halt! Halt! Lösen, annars kommer du ej öfver bron, skreko de två polackarne.

— Det få vi väl se, tänkte Mårten och satte sporrarne i hästen.

Med ett hvin var han nere på bryggan och, innan polackarne hunnit hämta sig från sin förvåning eller kommit sig för att skjuta, förbi.

Men nu anade de att det var något galet å färde, eftersom ryttaren icke stannade och gaf lösen. På en gång sköto de efter Mårten och kulorna susade kring honom. Samtidigt gåfvo de upp höga rop för att varsko sina kamrater. Dessa hade redan märkt uppträdet och skyndat ned till stranden. Med förvåning sågo de den likt en vansinnig framstörtande ryttaren, hörde vakternas skott och rop och gjorde sig i ordning för att mota honom.

Men Mårten förlorade ej modet. Viftande med en papperslapp och framskrikande obegripliga ord på rådbråkad polska sprängde han öfver bron och in bland soldaterna. Där saktade han ändtligen hästen, och dessa, som sågo att han trots sin polska rock och mössa, likväl icke bar någon riktig polsk dräkt, omringade honom och grepo hästen i tygeln.

— Hvem är du? Hvad vill du? Lösen? Lösen? skreko de om hvarandra och betraktade honom med sina svarta ögon.

En officer kom framrusande och mätte Mårten med en förvånad blick.

— Måtte vara en underlig fågel den där, så utstyrd som han är. En polack är han då ej, tänkte han.

Officeren gick fram till Mårten och begärde lösen af honom.

Mårten mumlade någonting.

— Nå, vet du lösen?

Mårten teg.

— Jaså, du känner icke lösen. Du är alltså ingen af de våra; en spion kanske.... Drag ned mannen från hästen och tag honom till fånga, ropade officeren.

Flere soldater sprungo fram och grepo Mårten Ranck i byxor och bandolär för att rycka ned honom från hästen.

Mårten försvarade sig så godt han kunde. Den ene gaf han en spark, den andre en stöt med knytnäfven, så att de föllo till sidan.

Men allt flere soldater strömmade till, och snart insåg han att han skulle bli öfvermannad och fången.

— Officer! Kalla hit öfversten! skrek han till den officer, hvilken befallt soldaterna tillfångataga honom.

— Hvaba? utbrast officeren högeligen förvånad.

— Kalla hit öfversten, annars sker här en olycka. Vid mitt svenska stål gör det icke så! röt Mårten Ranck.

Officeren stirrade förbluffad på den underligt klädde mannen, hvilken kommenderade som om han varit öfverbefälhafvare.

— Men hvem är ni då? frågade han slutligen.

— Jag är svensk officer i hans majestät kung Karls här, svarade Mårten.

— Svensk? upprepade den polske officeren tviflande och öfverfor ännu en gång Mårtens dräkt med blicken.

— Ja, just svensk, och jag kommer med uppdrag från min general till er öfverste. Kalla hit honom!

— Men denna besynnerliga dräkt? frågade den främmande officeren.

— Det rör dig ej, svarte stråtröfvare, höll Mårten på att utbrista, men hejdade sig och svarade endast:

— Dräkten har jag tagit från en stupad polack, sedan mina egna kläder gått i trasor.

— Hm! mumlade den polske officeren.

Han visste icke riktigt hvad han skulle tro. Å ena sidan den besynnerliga kostymen, å den andra den säkra och morska ton, som främlingen tog sig. Kanske det dock förhöll sig som han sade och att han verkligen vore en svensk officer. I så fall var det väl bäst att underrätta öfversten.

Mårten Ranck märkte, att han ännu ej lyckats fullkomligt öfvertyga polacken. Som sin sista trumf drog han därför fram ett papper, hvarpå Kruse på polska klottrat några rader samt sitt namn, hvarunder han tillfogat: General i svenska armén. Detta var nu lögn förstås; men i krig ansågs allt tillåtet, och skulle de imponera på fienden, måste de göra det ordentligt.

Med en stolt gest räckte Mårten Ranck den polske officeren skrifvelsen.

Denne genomläste den och tycktes verkligen bli öfvertygad. Han mumlade någonting och bad Mårten följa sig. Denne satte sin häst i skridt och så begåfvo de sig till öfverstens tält.

— Hvad nu då! En svensk officer? utropade öfversten förbluffad, då hans officer för honom anmälde Mårten Rancks ankomst till lägret.

— Ja, det tycks förhålla sig så. Han har visat mig ett papper, som bekräftar hans egenskap af svensk officer.

— Det var högst besynnerligt. Nästan hela svenska hären blef ju tillfångatagen vid Pultava och med den lilla öfverblifna resten befinner sig ju kung Karl långt nere i Turkiet. Här finnas inga svenskar annat än general Krassaus härafdelning och den står väl ännu i närheten af Lublin. Åtminstone har jag ej hört något af att den börjat röra på sig.

— Kanhända tillhör svensken denna afdelning, menade polacken.

— Hm! Ja, omöjligt är det ju ej. Stod general Krassaus namn under episteln?

— Jag hade svårt för att läsa det. Men jag tyckte, att det var något liknande.

— Jaså. Ja, jag får väl själf undersöka saken, yttrade öfversten och trädde ut ur tältet.

Mårten Ranck hade stigit af hästen och väntade. Han hade antagit en så morsk hållning som möjligt. Polske officerare och soldater skockade sig omkring honom och betraktade honom som om han varit ett underligt djur, men Mårten låtsades icke märka det. Trots sitt morska utseende var han dock icke så litet orolig öfver utgången.

— Dum historia det här, tänkte han. Det är den galne Krusens fel alltsamman. Han kunde gärna själf ha ridit åstad för att ensam uppmana en fientlig styrka på tre tusen man att draga sig undan. Hur löjligt att tro, att någonting så vansinnigt skall kunna lyckas! Vinet måtte stigit honom åt hufvudet, då han kunde komma på en så barock idé. Och detta endast för att få dröja några dagar

mera i det trefliga slottet, där han trifs så bra. Den polske öfversten måtte väl icke vara så galen, att han utan försök till strid går in på en så oförskämd fordran. Skall bli intressant att se, hur han kommer att upptaga saken. Men det vore ännu intressantare att få höra talas om det, och icke själf stå här. Sannolikt blir väl öfversten ursinnig och låter hänga mig i närmaste träd. Om han icke dessförinnan låter rådbråka mig. De lära vara fintliga i den konsten, dessa polackar. Nå, hvad än kommer att hända, skall jag försöka förhålla mig som en ärlig svensk krigare. Nu är det som det är och bäst att se så morsk ut som möjligt....

Mårten Ranck afbröts i sina funderingar vid att den polske öfversten utträdde ur tältet.

— Det var då en underlig figur! tänkte denne, då han fick se den till polack till hälften utklädde svensken.

Och liksom officeren började han också utfråga Mårten om orsaken till hans egendomliga dräkt. Och Mårten svarade på samma sätt.

— Jaså. Hm! Tillhör ni general Krassaus kår? frågade öfversten.

En tanke föll Mårten Ranck in. Det vore ju ett ypperligt tillfälle att imponera på polackarne. Skulle han ljuga, så var det bäst att göra det med besked. Säkerligen utgjorde öfverstens folk icke mer än tre tusen man och säkerligen kände han till att general Krassau hade nära tio tusen svenskar under sitt befäl. Utan tvekan svarade därför Mårten Ranck: Ja.

Öfversten blef något förvånad och bad att få se på skrifvelsen, om hvilken hans officer talat.

Mårten räckte honom den.

Öfversten genomläste den noggrant och i synnerhet studerade han uppmärksamt namnet.

— Men detta papper är ju icke undertecknadt af general Krassau. Det står ju Kruse.... Kruse! Hvem är det, frågade han och spände ögonen i Mårten.

— Aj, för fan! tänkte denne och bet sig i läppen. Där begick jag en dumhet. Huru reparera den?

Ett ögonblick stod han rådvill och visste icke hvad han skulle svara. Men hastigt hade han fattat sin plan.

— General Krassau är icke med, utan general Kruse har i stället öfvertagit befälet, svarade han fräckt.

— Men hvarför det?

— General Krassau har råkat ut för en olyckshändelse. Han råkade bryta ett ben vid ett tillfälle, då hans häst stupade, och han har förts hem till Sverige.

— Jaså.

Öfversten visste icke riktigt hvad han skulle tro. Saken föreföll ju icke omöjlig; men ändå.... Det hela föreföll honom besynnerligt. Och hvarför hade en af generalens officerare infunnit sig hos honom?

— Men hvad vill då general Kruse mig? frågade öfversten.

— General Kruse har gifvit mig i uppdrag att underrätta er om att han befinner sig på kort afstånd härifrån på andra sidan floden med en härafdelning på tio tusen man och uppmanar er att ögonblickligen draga er tillbaka och lämna öfvergången öfver floden fri, i annat fall ser han sig nödsakad att genast angripa, yttrade Mårten Ranck så morskt och säkert som möjligt.

— Hvad? Befinner sig general Krassaus folk här i närheten? utbrast öfversten, högeligen öfverraskad.

— Ja, så förhåller det sig, svarade Mårten kort.

— Men jag trodde att de slagit läger vid Lublin?

— Vi ha marscherat därifrån.

— På väg söderut för att förena er med kung Karl?

— Därpå kan jag ej afgifva något svar, yttrade Mårten kort.

Öfversten tog sig en funderare. Det tycktes honom icke alls omöjligt, att saken verkligen förhöll sig så som den främmande officeren sagt. Hvarför skulle icke den svenska styrka, som under general Krassau stått vid Lublin, kunna vara på väg till Bender? Det var ju den naturli-

gaste sak i världen att kung Karl ville ha sina trupper samlade hos sig. Öfversten tviflade ej ett ögonblick på att han hade tio tusen svenskar i närheten. Men å andra sidan vore det fegt att genast utan svärdsslag gifva vika. Åtminstone skulle han se fienden först och sedan i god ordning retirera för öfvermakten. Men till dess vore det likväl bäst att låtsa som om han ej trodde ett ord af hela historien.

— Jag tror er ej. Det är lögn hvad ni sagt om att svenskarne lämnat Lublin. I så fall skulle jag fått underrättelse därom. Ni ljuger och egentligen borde jag låta hänga er på ögonblicket som spion.

— Tron I icke hvad jag säger. Det skall ni få se på. Inom en half timme skola förtrupperna af hären visa sig på stranden och kort därefter alla de tio tusen man. Och då skolen i kanske ångra att I icke satt lit till mina ord och i tid tågat bort, yttrade Mårten tvärsäkert.

— Ja, låt mig se det. Och i så fall skolen I bli mottagna så varmt som möjligt. Hälsa er general och säg honom det, ropade öfversten hånfullt.

Mårten Ranck svarade ej, utan kastade sig upp på sin häst och red därifrån.

Han lyckönskade sig att ha sluppit undan för så godt pris. Men hvad skulle man nu göra. Den polske öfversten trodde honom ej, utan stannade kvar. Det var ju också en löjlighet att tänka sig, att han blott på ett enkelt hot skulle dragit bort och lämnat vägen fri. Nu var det allt bäst att de själfva så fort som möjligt lämnade det trefliga slottet och redo undan åt motsatt håll. Han måste öfvertyga Kruse om nödvändigheten häraf.

I slottet fortsattes ätandet och drickandet. Aldrig hade knektarne funnit ett så präktigt rasteställe förut. Det var annat det än att med hungrig mage rida i regnet och öfvernatta på våta marken. Åt polackarne på andra sidan floden ägnade de knappast en tanke. Endast Kruse tänkte emellanåt därpå och undrade, hur det gått Mårten Ranck och

om denne verkligen med hotet om de tio tusen svenskarne lyckats skrämma den fientlige öfversten till återtåg.

Men i polska lägret hade ryktet om den antågande öfvermäktiga svenska hären spridt sig. Soldaterna bäfvade för de fruktade svenske knektarne. De hade många gånger förut gjort alltför obehaglig bekantskap med deras väldiga hugg, och hade de vågat det för befälet, skulle de genast lupit sin kos, i stället för att invänta dem. Men äfven bland befälet var ängslan stor. Ingen tviflade på att icke det var sant, hvad den främmande officeren berättat; ty något så fräckt och vanvettigt, att en ensam man, utskickad från en liten tropp på hundra femtio soldater, rider åstad och uppmanar en fientlig styrka på tre tusen man att draga bort, kunde de icke tänka sig. Därför väntade de hvarje ögonblick att få se de svenska fanorna sticka fram ur skogsbrynet och höllo sig beredda att tända eld på bron och göra återtåget i så god ordning som möjligt. Men om denna deras sinnesstämning visste Mårten Ranck ingenting, där han mörk i hågen återvände till slottet.

— Nå? Ha de gifvit sig af? frågade Kruse, då kamraten inträdde i salen.

— Du är ett nöt, var Mårtens svar.

— Hvaba? Ett nöt! Hvad vågar du säga till en öfverordnad?

— Det ger jag tusan. Du är ett nöt och det ett komplett sådant, brummade Mårten och slog i en bägare vin, som han tömde i ett drag.

— Hur så? Fienden har då icke gifvit sig af? Den trotsar oss?

— Ja, det gör den. Hur kunde du tro att de skulle springa blott för en uppmaning från dig, general Kruse. — Ha, ha, ha! — Nej, det blir allt vi, som få ge oss af i stället och det på rappaste ögonblicket.

— Aldrig, min gosse. Här trifs jag och här stannar jag... Men berätta nu hvad som tilldrog sig i deras läger.

Och Mårten omtalade uppträdena med soldaterna, officeren och öfversten.

— Jaså. Han ville icke tro dig. Han tänker stanna, där han är och sätta sig till motvärn och kanske rent af rycka framåt föı att öfverrumpla detta slott. Men då skall han vid kung Karls värja få se på annat! utbrast Kruse.

— Men hvad i Jesu' namn ämnar du då taga dig till? Du inbillar dig väl icke, att du med hundra femtio man skall kunna jaga på flykten fiendens tre tusen? frågade Mårten både häpen och förskräckt.

— Jo, det är just, hvad jag tänker göra, svarade Kruse.

Mårten Ranck stirrade på sin vän. Så skakade han på hufvudet och mumlade:

— Han har blifvit galen, komplett galen. Hur skall väl detta aflöpa?

Men Kruse hade rest sig och yttrade till sina män:

— Knektar och kamrater! Vi skola gå att utföra den största bragden under detta krig. Vi — endast en tropp på hundra femtio man — skola jaga tre tusen fiender på flykten. Det blir allt ännu styfvare än vid Narva. Hvaba?

Knektarne betraktade förvånade sin löjtnant. Skämtade han eller menade han allvar?

Kruse märkte deras tviflande blickar.

— Ni tron mig ej? fortsatte han. Varen lugna ni! Fienden skall icke behöfva mer än se oss, så flyr den. Hufvudsaken är att storma an så käckt som möjligt... Bort därför med dessa polska plagg. Nu äro våra svenska blå rockar torkade, nu äro ni mätta och uthvilade. Fatten edra pampar; undersöken fängkrutet i edra pistoler och sätten er i sadeln! Se så, marsch! Raska tag.

Knektarne lydde. Inom några ögonblick hade de utbytt de polska kostymerna mot sina blå rockar och stigit till häst. Äfventyret roade dem. Hvem vet? Kanske skulle det kunna lyckas.

Kruse gaf dem sina order. I skogsbrynet framför slätten, som lutade mot floden, skulle de sprida sig på en linie med goda afstånd från hvarandra, så att de togo sig ut som en tre gånger så stor trupp.

Trumslagarpojken och trumpetaren, som medföljde trup-

pen, gaf han order, att, då ryttarne angrepo, marschera en på hvardera flygeln fram och tillbaka i skogsbrynet och trumma och blåsa af alla krafter.

Så var allt ordnadt till slaget och den lilla ryttartruppen satte sig i rörelse.

I sakta mak redo de genom skogen, inom sig undrande hur detta äfventyr egentligen skulle aflöpa.

— Det blir väl ingen annan råd än att vi få kasta oss tillbaka och fly undan, ifall vi icke lyckas skrämma fienden. Men snöpligt blir det och förargligt är det att efter så kort tid nödgas lämna det präktiga slottet, där vi haft det så bra på alla vis, tänkte knektarne, medan de styrde hästarne mellan granarne.

Kruse och Mårten Ranck höllo sig ett stycke framom de öfriga för att undersöka, ifall inga fiender gömt sig i skogen.

Plötsligt höll Mårten in sin häst och lyssnade. Han tyckte sig förnimma ett buller och gjorde kamraten uppmärksam på det.

— Det är bestämdt polackar. Jag kunde väl tro, att de skulle rycka framåt i stället för att draga sig undan, yttrade Mårten.

Knappt hade han sagt dessa ord, förrän en liten grupp på tre polackar skymtade fram mellan träden.

— Nu gäller det, tänkte Kruse. De må vara få eller många. Här skall göras effekt.

Han höjde värjan, vände sig om i sadeln och ropade så högt han förmådde:

— Framåt, bussar! I galopp.

Ögonblickligen försvunno de tre polackarne och de svenske knektarne kommo framstörtande.

— Halt! kommenderade Kruse.

— Hvad tusan nu? Det var ett besynnerligt sätt att angripa fienden, tänkte både Mårten och knektarne och sågo förvånade på sin löjtnant.

— Det där duger ej. Ni rida alldeles för tätt tillsammans. Skingra er! Och du Peter trumslagare, och du Sven

blåsare, ge er nu i väg ut i skogsbrynet och blås och trumma, så skinnet och kinderna spricka! befallde Kruse.

Peter trumslagare och Sven blåsare gåfvo sig af. Kruse ordnade den lilla troppen på ett led med breda luckor mellan hvarje ryttare. Så höjde han ännu en gång värjan och ropade:

— Nu raskt framåt! I galopp.

Med ett väldigt dån och brak störtade ryttarskaran ut genom skogen. Nedanför sig på bron sågos de tre polackarne, som med full hals skreko:

— Svenskarne komma! Svenskarne komma!

Knappt hade polackarna hunnit öfver bron förrän denna, som på förhand var belagd med halm, antändes och inom få ögonblick stod i ljus låga.

På andra stranden rådde den största förvirring. Officerare och soldater skyndade om hvarandra. De som hade hästar kastade sig upp på dessa, de öfriga flydde springande. Öfversten och flere af officerarne sökte hejda soldaterna och ordna dem till motstånd. Men dessa voro så uppskrämda af ropet att svenskarne voro öfver dem, att de flydde utan besinning. Ingen, icke ens öfversten tviflade nu längre, när de sågo de välbekanta blåklädda ryttarne störta fram ur skogsbrynet och hörde trumhvirflarne och trumpetklangen, att de hade hela den svenska hären öfver sig. Skyndsamt gaf han order till återtåg — hvilket föröfrigt knappast var behöfligt, då soldaterna redan gifvit sig i väg — och då den svenska troppen hunnit ned till stranden, voro de sista polackarne försvunna i skogen på andra stranden. De lupo allt hvad de kunde, skattande sig lyckliga att bron brann så präktigt, så att den åtminstone för ögonblicket skulle hejda de förfärliga svenskarne.

Men på stranden sköto Kruse och hans knektar skott på skott i tomma luften, medan de skrattade så det ekade mot skogen. Och i brynet trumpetade och trummade Sven blåsare och Peter trumslagare, så att kinderna stodo spända som bollar och trumskinnet höll på att spricka.

— Bra! Bra! Trumma och tjut så! Dess räddare bli de, ropade Kruse, medan han sköt, laddade och skrattade.

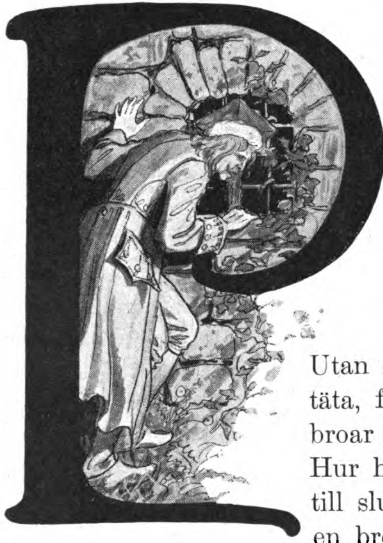
Ännu en stund stodo de kvar på stranden för att se om fienden efter den första öfverraskningen möjligtvis skulle återvända, men då ingen syntes till, rèdo de tillbaka till sitt kära slott.

Så var det slaget ändadt utan en droppe utgjutet blod, och vid yppersta humör begynte de glade hjältarne storartade tillrustningar för att värdigt fira sin seger. En gris och ett får slaktades och sattes på spettet öfver elden, vin tappades ur källaren, skåp och skafferier genomletades och det blef ett hejdundrande kalas.

KAP. XI.

Rösten ur gluggen.

På aftonen efter festen gick Mårten Ranck ut i trädgården för att svalka sin heta panna. Drömmande gick han genom gångarne, betraktande den blida höstkvällens färgskimrande himmel. Utan mål vandrade han än genom täta, fuktluktande alléer, än på små broar öfver halft uttorkade dammar. Hur han gick och drömde kom han till slut till en djup graf, hvaröfver en bro ledde till baksidan af slottet. Han stannade en stund och betraktade dess vittrade murar. De väldiga kullerstenarne lyste röda i solnedgången, stora sprickor, hvari ärggrön mossa frodades, gapade mellan dem, och fukten rann utefter muren. Midt framför sig hade han ett klumpigt torn, som tycktes tillhöra den äldsta delen af slottet. Byggnaden såg ej så ståtlig ut här som från framsidan. Inga fönster, inga ornament, endast den skrofliga

muren, hvari några gluggar voro instuckna strax ofvanför randen af vattengrafven.

— Sannolikt har det där tornet förr tjänat till fängelse, tänkte Mårten, medan han medlidsamt betraktade de gallerförsedda gluggarne.

Uppe från slottet hörde han dämpadt kamraternas skrål och larm, och genom hans hjärna drogo bilderna af de många lysande fester, som hållits på detta slott, af de sköna jungfrur och höfviska riddare, som där trådt dansen på salarnes golf, medan kanske här nere i djupa tornet några stackars satar försmäktade i hunger och köld. Och vid tanken på att själf icke nödgas sitta i ett sådant fuktigt hål utan befinna sig fri och välbehållen ute i den blida höstluften, kände sig Mårten så lätt till sinnes, att han började hvissla en munter melodi.

Han ämnade just aflägsna sig, då hans öra fångades af ett svagt ljud. Det lät så doft och underligt, som om det kommit inifrån jorden.

Trots sin käckhet kände sig Mårten hemsk till mods. Det var icke utan att han var åtskilligt vidskeplig och trodde både på gastar och troll.

Det underliga ljudet hördes åter svagt.

— Kanske en fredlös ande, som icke finner ro i sin graf. Kanske någon, som pinats här och nu besöker stället för sina jordiska kval, tänkte Mårten och drog sig baklänges från det hemlighetsfulla stället.

Det hade blifvit mörkare och skuggorna föllo djupa öfver det gamla tornets vinklar. I sin upphetsade inbillning tyckte han att det rörde sig. Och då han ännu en gång förnam ljudet, blef han så förskräckt att han sprang därifrån och begaf sig upp till kamraterna i salen.

Här voro ljusen tända, vinet gnistrade i bägarne, här var larm och skratt och sång, och Mårten kände det som en riktig lättnad, då han slog sig ned bredvid kamraterna.

Men vinet ville icke smaka honom, sångerna skorrade i hans öron och han försjönk i mörka funderingar.

— Hur är det Mårten? Hvarför ser du så dyster ut som om din flicka bedragit dig och du själf blifvit spöad? frågade Kruse och drack honom till.

— Det är ingenting, svarade Mårten och läppjade på vinet.

— Jaså. Nå var glad då. Det har du ju all anledning till. Fienden ha vi drifvit på flykten, ett präktigt slott ha vi intagit och fullt upp med mat och vin finnes. Hvarför då hänga läpp. Nej, töm din bägare och låt oss lustiga vara!

Mårten log och försökte bortjaga sin mörka stämning. Men det lyckades honom ej. Det underliga ljudet från vattengrafven förföljde honom, och till slut kunde han icke hålla sig längre utan yttrade till Kruse, att det var bäst att de så fort som möjligt lämnade detta slott, ty fredlösa andar huserade där.

— Hvad fanen säger du! Finns här andar? Hvar har du gjort bekantskap med dem? utbrast Kruse förbluffad.

Mårten berättade om sitt besök vid tornet och vattengrafven och om det underliga ljud, som han hört där.

— Bah! Det var väl vinden eller någon fågel, som skrämde dig.

— Nej. Det låter icke så. Det var bestämdt en stackars fredlös ande, som suckade, menade Mårten.

— Har aldrig hört någon ande sucka. Kunde vara intressant att få höra det en gång. Visa mig vägen dit, så skola vi följas åt och hälsa på din ande, svarade Kruse.

Mårten var icke vidare benägen för att än en gång besöka det hemlighetsfulla stället, men för att icke synas feg i kamratens ögon, tog han mod till sig och svarade ja.

Kruse och Mårten lämnade salen och begåfvo sig till vattengrafven. De nämnde ingenting för knektarne för att icke göra dem oroliga, ty de visste att, hur tappra de än kunde vara i striden och hur uppriktigt de sjöngo sina psalmer och bådo sina böner, så trodde de likväl fullt och fast på allt hvad andar och troll och annat sattyg hette.

Snart stodo de två vännerna på bron, som ledde öfver vattengrafven till tornet. Båda höllo andan och lyssnade.

Icke ett ljud hördes utan en nattfågel, som skrek, och vinden, som susade i trädkronorna.

— Det var väl detta, som du trodde vara anden? yttrade Kruse spefullt.

— Nej. Visst icke. Det lät på ett helt annat sätt... Tyst! Hör!... Hör du icke ett sådant underligt ljud? hviskade Mårten.

Så snart de två vännerna börjat prata, hade åter det hemlighetsfulla ljudet förnummits. Det var en egendomlig ande. Han tyckte tydligen om sällskap.

— Nå, hvad säger du? Hade jag icke rätt? frågade Mårten.

— Om det är en ande eller ej, det vet jag inte och tror det föröfrigt inte, men jag kan icke neka till, att underligt låter det. I synnerhet så här i skymningen. Vi få väl gå närmare, kanske vi kunna höra bättre.

— Nej, för Guds skull, gå icke närmare. Han kunde förgöra dig. hviskade Mårten förskräckt.

— Bah! Hvad är du för en rädd stackare. Du, som annars brukar vara så modig och oförskräckt, brummade Kruse.

— Ja, när det gäller människor, ja. Då fruktar jag hvarken kulor eller hugg. Men andar det är en helt annan sak, svarade Mårten.

— Nå, som du vill. Stanna där du är. Jag går väl ensam.

— Vän, jag ber dig, låt bli!

— Tyst! Du är för löjlig med din räddhåga, svarade Kruse och gick öfver bron fram till tornet.

Mårten stannade kvar ängsligt bidande hvad som skulle inträffa.

— Är det någon där? frågade Kruse på polska.

Efter som de befunno sig i Polen antog han att anden eller hvad det nu kunde vara, om den öfver hufvud taget yttrade sig på mänskligt tungomål, talade polska.

Ett doft ljud något starkare än förut tycktes tränga ut ur den gallerförsedda gluggen strax ofvan marken.

Kruse lade sig ned på knä och höll örat till gluggen. Nu kunde han tydligt höra att det var härifrån, som ljudet härledde sig. Gluggen var icke försedd med något fönster. En unken, illaluktande luft steg upp från densamma.

Kruse upprepade sin fråga.

— Är det någon därnere?

Nu hördes tydligt att det svarades: Ja.

— Hvem är det då? En lefvande varelse eller en ande?

— Jag är en stackars fånge, som håller på att svälta ihjäl. Hvarför har jag icke på öfver tre dagar fått någon mat? Ämna ni då alldeles uthungra mig?

— En fånge! Kanske en svensk officer, som blifvit tillfångatagen och nu får försmäkta därnere, tänkte Kruse med en rysning.

— Är du svensk eller polack? frågade Kruse.

— Polack. Men hvem är du? Du tycks icke höra till slottets folk eller vara någon af mina vaktare, yttrade rösten.

— Nej, jag är svensk och vill söka hjälpa dig och befria dig ur fångenskapen.

— Men akta dig för Guds skull för slottets folk.

— Har ingen fara. Det finns ingen människa här. De ha alla flytt.

— Äro de försvunna? Men hvarför?

— Det skall jag tala om för dig sedan. Säg mig nu blott, hur jag skall kunna komma ned till ditt hål.

Fången beskref, huru Kruse skulle gå för att finna hans fängelse. Åtskilligt uppfattade ej denne, men genom att tänka sig tornets läge i förhållande till slottet, bildade han sig en viss uppfattning af vägen.

— Vet du, hvar nycklarne finnas? frågade Kruse, då fången slutat.

— Jag tror att de hänga i vaktrummet, svarade denne.

— Godt. Då skall jag försöka att hitta ned till dig. Farväl så länge!

— Men för Guds skull öfvergif mig ej, ropade fången ångestfullt.

— Var vid godt mod, snart är jag hos dig. Farväl!

— Farväl! svarade den dofva rösten från djupet.

Då Mårten Ranck hörde att det var en verklig människa, som Kruse samtalade med genom gluggen, hade han skamsen närmat sig. Han skämdes nu öfver sin skrämsel och beslöt att för framtiden aldrig sätta någon tro till folks prat om andar. Han var ifrig att hjälpa kamraten att så fort som möjligt befria mannen.

— Stackars fånge! Att nödgas tillbringa sina dagar i ett sådant hål, yttrade Mårten, då Kruse rest sig upp.

— Ja, det är nog icke så trefligt. Där har du din ande. Det var icke så farligt, som du trodde, svarade Kruse leende.

Mårten teg och vände bort hufvudet.

De två vännerna återvände till knektarne i salen, där deras berättelse om fången väckte den största uppståndelse. Alla voro nyfikna att få veta, hur han såg ut, och ville hjälpa till att befria honom. Men Kruse tillsade dem att stanna där de voro och tog endast med sig Göran stallknekt för att bära lyktan. Sedan begåfvo sig han, Mårten och Kruse till vaktrummet för att söka reda på nycklarne.

Där hängde en mängd af olika storlek.

— Jag vet icke hvilken det kan vara. Bäst att taga med sig dem allesammans, menade Kruse och fördelade dem mellan sig, Mårten och Göran. Dessutom medtogs en lykta till, som öfverlämnades åt Mårten. Och så var expeditionen färdig att begifva sig på sin upptäcktsfärd.

Åt det håll, där Kruse trodde sig veta fängelsetornet vara beläget, styrde de kursen. Men det var icke lätt att hålla reda på riktningen, ty den ena slingrande gången efterträdde den andra. Till slut kommo de till en slags hall, hvarifrån två mörka trappor ledde åt olika håll. Mårten röstade för den till höger, Kruse för den till vänster. Göran stallknekt röstade icke alls. Han skulle helst, om han vågat, begifvit sig från alltsammans upp i den ljusa salen till den

myckna maten och det goda vinet. De dunkla, fladdrande skuggorna gjorde honom hemsk till mods, råttorna, som kilade tvärs öfver gångarne, läderlapparne, som flögo upp, skrämde honom så att han var nära att skrika till och släppa lyktan. Hvem kunde veta, hvad som fanns i ett sådant här gammalt slott. Alltid hade då löjtnanten så galna påhitt. Att begifva sig ned djupt under jorden sedan mörkret inträdt! Kunde han icke väntat tills ljusan dag. Det hade väl varit bättre än att trotsa alla spöken och andar, som i mörkret bedrifva sina gärningar, tyckte Göran.

Men ingen brydde sig om hvad Göran stallknekt kunde tänka. Efter en kort öfverläggning beslöt man att tåga djupare ned och till vänster, som Kruse föreslagit.

Långsamt skredo de tre männen genom de mörka gångarne. Ju längre ned de kommo, dess unknare, fuktigare blef luften och det kändes tungt att andas.

Gång aflöste gång och de tycktes aldrig skola komma fram.

— Besynnerligt, att vi icke uppnått fängelsehålan ännu! Jag trodde icke slottet var så stort, menade Kruse.

— Ja, det förefaller verkligen märkvärdigt. Här gå och gå vi och komma aldrig till något slut, svarade Mårten.

Göran stallknekt teg och suckade. Han trodde att de nu voro så djupt ned under jorden, att de aldrig skulle kunna hitta tillbaka. Hans enda tröst var att knektarne, då löjtnanten och fänriken icke återkommo, skulle genomleta slottet i alla riktningar och icke upphöra, förrän de funnit dem. Men detta kunde taga dagar, och under tiden kanske de hunnit svälta ihjäl. Hvad tusan skulle de här nere att göra!

Ändtligen skymtades en dörr.

— Här är det, tänkte Kruse och Mårten.

— Hallå! skrek den förre, så högt han förmådde.

Ingen svarade. Endast ekot rungade i gången.

Kruse gick fram och bultade hårdt på dörren. Till deras ytterliga häpnad sprang denna upp och den kyliga nattluften strömmade dem till mötes. De befunno sig ute

i det fria och hade tydligen träffat på en icke tillstängd bakport.

— Nå, Gud ske lof! tänkte Göran stallknekt, då han såg trädens skuggor afteckna sig mot den mörka himmelen. Nu behöfva vi då icke frukta att gå fel; nu kunna vi lätt hitta tillbaka till salen.

Men hans glädje blef kort.

— Sakrament! Vi ha tydligen gått galet. Det var väl den andra trappan, som ledde ned till fångens fängelse, yttrade Kruse.

— Ja, så var det nog. Jag gissade rätt, svarade Mårten.

— Det gjorde du nog. Fort! Låt oss vända tillbaka.

— Huru! Skola vi återigen förvilla oss bland gångarne? utbrast Göran stallknekt förskräckt.

— Ja, vi måste vända tillbaka, svarade Kruse.

— Men då hitta vi aldrig åter till salen, vågade Göran invända.

— Det angår dig ej: Tig och lyd! röt Kruse, tog Göran i armen och svängde om honom.

Och så bar det tillbaka samma väg de kommit.

När de hunnit fram till hallen, stego de ned för den andra trappan. Suckande måste Göran följa med, förbannande sitt öde att tjäna en sådan herre, som hvarken fruktade andar eller spöken.

Äfven nu blef deras promenad tämligen långvarig, men till slut kommo de in i en gång, där flere järnbeslagna dörrar syntes bredvid hvarandra.

— Där måste det vara, tänkte Kruse och ropade än en gång: hallå! samt bultade hårdt på en af dörrarne.

Några steg längre bort hördes ett doft buller.

De tre männen skyndade dit och Kruse slog med värjfästet på dörren. En bultning inifrån svarade.

— Är det den fångne polacken? skrek Kruse så högt han förmådde.

— Ja, hördes en röst svara.

— Här ha vi den stackars fången, yttrade Kruse och tog fram nycklarne.

Efter att ha profvat några stycken lyckades han få rätt på den riktiga. Han vred om, låset gick upp, och porten gnisslade på sina hakar.

En förfärlig stank slog emot och kom dem att rygga tillbaka. Men så höjde Kruse lyktan och trädde in genom dörren.

I det svaga skenet sågo de en blek, aftärd man med långt hår och skägg stå framför sig. Kläderna voro en adelsmans, fastän de nu syntes täckta af smuts och i trasor. Inga möbler syntes i rummet, på golfvet stod en kanna och en mugg af bleck, och vid ena väggen låg en hög med rutten halm.

Den bleke mannen stirrade med sina mörka ögon på de tre svenskarne.

— Är ni polacken, med hvilken jag talade genom fönstret? frågade Kruse.

— Ja, svarade fången.

— Följ oss då. Ni är fri.

Fången tog några steg, men vacklade och var nära att sjunka till golfvet. Flere dagars svält och långa års fängelse hade så nedsatt hans krafter, att han knappast kunde hålla sig upprätt.

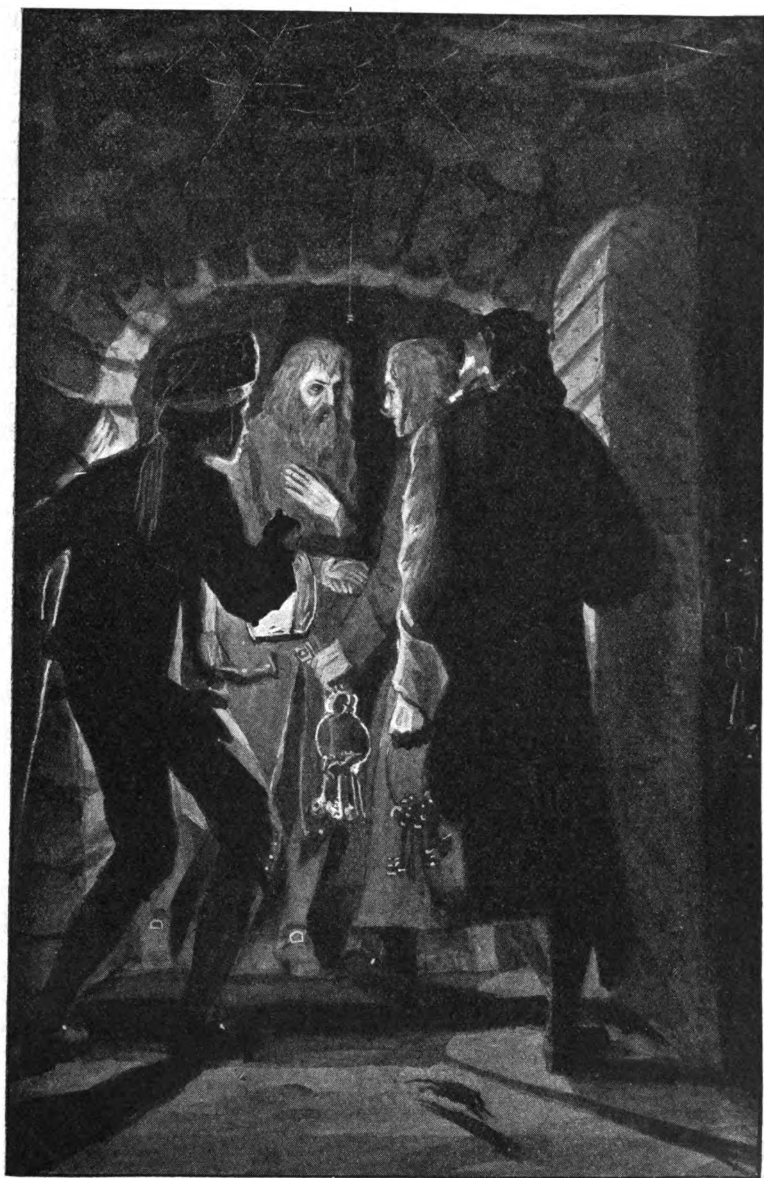
När Kruse såg mannens svaghet, erinrade han sig, att han medtagit en flaska vin och en kaka bröd.

Han räckte brödet och flaskan till fången, som girigt grep den och satte den för munnen. Så åt han några bitar bröd. En svag rodnad steg upp på hans aftärda kinder och krafterna tycktes återvända.

— Låt oss gå! yttrade Kruse och fattade fångens hand.

Ännu vacklande trädde denne ut ur sin håla, och stödd på Kruses arm passerade han gångarne och trapporna upp till salen.

Här hade knektarne redan blifvit oroliga öfver löjtnantens och fänrikens långa dröjsmål och öfverlade, huruvida de skulle begifva sig ut på spaning efter dem. De hade just kommit öfverens om att dela sig i mindre flockar för att genomleta slottet, då Kruse och Mårten inträdde i salen med

fången. Efter dem syntes Göran, nu belåten med att vara välbehållen tillbaka och stolt öfver att ha deltagit i en människas befrielse ur ett så förfärligt fängelse. Hvilken präktig historia blefve icke detta att berätta för pigorna och drängarna där hemma på herregården, då de sutto samtalande efter dagsverket. Han tyckte sig se mjölk Brittas klotrunda ögon lysa af förvåning och drängarnas afundsamma miner. Skulle han icke med den historien tjusa till henne och slå alla andra ur brädet, vore det märkvärdigt.

Nu kunde de närmare betrakta fången. Med förvåning betraktade denne alla de svenska knektarna och undrade, hvart slottets folk tagit vägen. Hans ögon stirrade glupskt på maten. Kruse som märkte det, sade till honom att sitta ned vid bordet och lade fram för honom. Den befriade fången började ifrigt äta under tystnad.

Det tycktes vara en man på några och trettio år. Trots smutsen kunde man se att han var en ädling. Anletsdragen voro fina, hållningen full af behag och de smala händerna tydde på ädel ras.

Kruse ville icke störa mannen med några frågor utan lät honom äta i fred. Då han slutat, förde Kruse honom in i ett närgränsande rum, där han hällde upp vatten åt honom, så att han kunde tvätta sig, lade fram en sax och letade rätt på en polsk kostym.

— Tack! yttrade mannen och tog af sig sina trasiga kläder.

Då han befriat ansikte och händer från den värsta smutsen, kallade Kruse på Göran. Denne, som med undantag af krigiska bedrifter var hemma i litet af hvarje af de göromål, som bruka förekomma på en herregård, och bland annat brukade hjälpa drängarne med deras rakning om söndagarna och hårklippning hvar midsommar och jul, fick nu uppträda som rakomästare och hårfrisör. För hans konstförfarna hand föllo främlingens tofviga lockar, och skägget klipptes och ansades. Då Göran var färdig och med stolthet betraktade sitt verk och främlingen dragit på sig de nya kläderna, kunde Kruse knappast igenkänna den förre fången,

som svag och förtviflad stirrat honom till mötes i fängelsehålans dunkel. Mannen såg nu ut som en ädling från topp till tå och han kände sig tydligen belåten med att ha fått kasta af sig allt, som tydde på hans förnedringstillstånd.

— Ert namn? frågade Kruse.

— Loris Orlinski, svarade mannen och bugade sig.

Kruse bjöd honom att stiga ut i salen, där de tillsammans med Mårten Ranck slogo sig ned vid ett bord.

Med tankfullt blickande ögon såg sig mannen omkring. Det var länge sedan han satt vid ett bord i gästfritt lag och läppjade på vinet. På år och dag hade det ej skett, och han hade förtviflat om att någonsin mera få göra det. I den mörka fängelsehålan hade han trott sig skola sluta sina dagar och i dess unkna luft hade han känt sig blifva allt mera svag och sjuk. Nu, då han så plötsligt blifvit befriad och återkallad till lifvet, föreföll det honom nästan som en dröm, och han fingrade på bägaren, stolen och kläderna, som om han knappast kunnat tro dem vara verkliga.

Plötsligt fästes hans öga vid en tafla, som hängde på väggen. Den föreställde en ung adertonårig flicka med stora mörka ögon. Bilden var så väl målad, att den tycktes liksom se på honom. Länge blickade främlingen på taflan, och Kruse, som följde riktningen af hans ögon, anade att det fanns något sammanhang mellan denna unga, vackra flicka och mannens fångenskap. Men han ville icke fråga därom, utan lät mannen ostörd försjunka i sina drömmar. Till slut drog mannen sin blick därifrån och vände sig till Kruse.

— Men hur kommer det sig då, att alla slottets invånare ha flytt? frågade han.

Kruse berättade hvad han visste. Huru de om kvällen kommit ridande dit och till sin förvåning funnit det fullkomligt öfvergifvet; huru han misstänkt att fiender till invånarne och kanske äfven till honom själf funnits i närheten, något som också besannat sig, samt huru han genom en djärf list lyckats skrämma dem på flykten.

Vid åhörandet af den sistnämnda bedriften log främlingen ett matt leende. Det försvann efter ett ögonblick, och det svårmodigt tankfulla uttrycket återkom i hans ansikte.

— Det var sannolikt mina vänner, yttrade han.

— Edra vänner?

— Ja. Ty ni skall veta, att jag liksom de höra till konung Augusts trogne anhängare och vilja icke veta af någon annan härskare i Polen . . . Men eftersom ni nu befriat mig, kommer ni väl icke att därför än en gång göra mig till fånge? tillade han med en orolig sidoblick på Kruse.

— Åh nej, svarade denne leende . . . Men till hvilket parti höra slottets invånare?

— Till Stanislaus Leczinskis.

— Jag kunde tro det . . . Och det var därför de flydde, lämnande er att dö af svält?

— Sannolikt, svarade främlingen kort.

Nu tyckte Kruse tiden kunde vara inne att utfråga mannen om hans fångenskap. Han var nyfiken att få veta anledningen till att denne till utseendet så förnäme och ädelsinnade man blifvit kastad i ett så smutsigt och hemskt fängelse.

Främlingen kastade åter en blick på den unga flickans bild och satt tyst en stund. Så vände han sig till Kruse och Mårten.

Rundt omkring dem hade knektarne skockat sig, girigt lyssnande.

— Det är en gammal historia, började mannen.

Kruse hällde i litet vin åt honom, och mannen gjorde ett uppehåll medan han drack.

. . . Den historien förskrifver sig i själfva verket flere århundraden tillbaka . . .

— Huru! utropade Kruse förvånad.

Han kunde icke förstå att anledningen till mannens fängslande kunde härleda sig från någonting, som händt för så länge sedan.

— Jo, så förhåller det sig verkligen, fortsatte främlingen. — Ty ni skall veta, att så lång tid är det, sedan min familj och den, som är ägare till slottet, råkade i tvist med hvarandra.

— Och den har fortgått under hela tiden utan att kunna blifva bilagd?

— Under hela tiden har den tyvärr varat med längre och kortare uppehåll. Ofta har det sett ut som om allt groll skulle varit glömdt och ett godt förhållande inträdt mellan familjerna; men det har icke behöfts mera än en politisk fråga vid riksdagen eller ett nytt kungaval, förrän de ånyo skulle råka i harnesk mot hvarandra. Och då ha striderna åter blossat upp, häftigare ju mera viktiga intressena varit. Och så är förhållandet icke blott mellan dessa två familjer; det finns i vårt olyckliga Polen flere andra, som på samma sätt bekämpa hvarandra och aldrig vilja ingå förlikning.

— Men att de icke förstå att landet lider af ett sådant tillstånd, afbröt Kruse.

— Förstå det göra de väl, men de bry sig föga därom ... Och för öfrigt äro vi polackar så hetsiga, att äfven om vi ville, skulle vi knappast kunna lägga band på oss och kufva våra känslor.

— Men detta tycker jag ändå ej är tillräcklig anledning till att behandla er på detta upprörande sätt? Hvad rår ni för att två familjer en gång i tiden råkat bli oense eller att Stanislaus och August tvista om kronan. I så fall skulle ju de fleste polackar söka tillfångataga och inspärra hvarandra i mörka fängelsehålor, men det göra de väl ej?

— Åh nej. Anledningen till att jag blifvit fängslad och behandlad på detta sätt likt den svåraste förbrytare, är nog icke endast familjehat. Den ligger närmare.

— Hvad då? frågade Kruse.

Åter höjde främlingen sin blick mot den unga flickans bild.

— Ni ser denna tafla, yttrade han till Kruse.

— Ja, men hvad har den att göra med ert fängslande?

— Ni ser att den föreställer en ung och mycket vacker flicka . . . Nå väl! Denna unga dam med de sorgmodiga ögonen och det mörka böljande håret heter Vera Sapieha och är enda dotter till den, som äger godset. Det är med honom, som min familj ligger i strid. Intet umgänge brukar naturligtvis förekomma dem emellan, och länge visste jag ingenting om den unga Veras skönhet och älskliga väsen, då jag till min lycka och olycka en gång vid hofvet tillfälligtvis blef uppmärksam på henne. Genast blef jag häftigt förälskad. Jag tyckte mig aldrig ha sett en så vacker och graciös flicka. Jag gjorde mig underrättad om hennes namn, och till min bestörtning och sorg hörde jag, att hon hette Sapieha och var dotter till min fars bittraste fiende. Länge sökte jag undandraga mig trollmakten af hennes skönhet, men förgäfves. Jag blef allt mer förälskad. Jag kände att jag icke kunde lefva utan henne, och en dag lät jag under antaget namn presentera mig. Hon anade ej, att den som bugade sig inför henne, tillhörde hennes familjs fiender. Om hon det hade gjort, är det troligt att hon skytt mitt sällskap; nu visade hon mig däremot all möjlig vänlighet och tillmötesgående. Vi träffades ofta och blefvo allt mer förtroliga. Hon kunde ej undgå att märka, huru djupt förälskad jag var, och snart märkte jag till min utomordentliga glädje att mina känslor äfven gjort intryck på henne. Jag svor henne min kärlek och hon gaf mig sin tro. Hvilka lyckliga dagar! Tillfälligtvis var hennes far, som mycket väl kände mig, borta från hofvet och vi kunde vara ostörda med vår unga lycka.

. . . Hvilka dagar af glädje! Som i en vårmorgons soliga sken låg världen framför oss. Vi redo, promenerade och dansade tillsammans. Vera anade icke, hvem jag verkligen var, och jag drog mig dag för dag att omtala det. Hvarje kväll sedan jag skilts från henne, beslöt jag att dagen därpå säga henne allt och bedja henne om tillgift för mitt bedrägeri; men då jag morgonen därpå mötte henne, leende, oskyldig, med djupaste tillit strålande ur sina mörka ögon, kunde jag det ej. Hvarför grumla hennes

lycka med underrättelsen om att fadern aldrig skulle gifva sitt bifall? tänkte jag. Icke för det jag trodde att hennes kärlek till mig skulle minskas, då hon fick veta hvem jag var, men jag visste, att hon skulle sörja, och den sorgen ville jag i det längsta bespara henne.

... Dock, en dag kunde det ej uppskjutas längre. Jag hade fått höra, att hennes far väntades till hofvet, och finge han se oss tillsammans vore jag förlorad. En kväll, medan vi hand i hand promenerade i parken, sade jag henne hvem jag var. Hon stannade häftigt och såg på mig med ett uttryck af en skrämd hind.

— Kan du förlåta mig för min kärleks skull? frågade jag.

Hennes ögon fylldes med stora tårar. Hon tryckte min hand och hviskade ömt:

— Ja, ja. Jag älskar dig ändå. Hvad har vår kärlek att göra med våra familjers hat.

Jag tog henne i mina armar och kysste henne lidelsefullt.

— Men din far skall aldrig gifva sitt samtycke till vår förening, förklarade jag för henne.

Då sänkte hon hufvudet och teg.

... Några dagar därefter anlände Veras far till hofvet. Då han märkte att äfven jag fanns där, gaf han mig ett bistert ögonkast, men yttrade ingenting. Vi hälsade med den kyligaste höflighet och gingo för öfrigt ur vägen för hvarandra. Åtminstone gjorde jag det, ty jag ville icke utsätta mig för att råka i öppen tvist med fadern till den kvinna jag älskade. Och jag visste att det ej behöfdes mycket för att komma honom att brusa upp. Därför aktade jag mig visligen.

... Naturligtvis kunde icke Vera och jag längre vara tillsammans. Vi måste låtsas som om vi knappast kände hvarandra och hälsa så likgiltigt som möjligt. Bittert erinrade vi oss de första dagarnes lycka, och mången morgon, då jag mötte Vera i trädgården, såg jag att hennes ögon voro matta af de tårar, hon fällt under natten. Fåfängt

sökte jag ett tillfälle att trösta henne. Något kom aldrig och vi fingo nöja oss med att i obevakade ögonblick sända våra varmaste blickar och i smyg tillkasta hvarandra en och annan slängkyss.

... Så kom tiden, då Vera skulle lämna hofvet för att tillsammans med sin far återvända till slottet. Jag greps af förtviflan. Skulle jag aldrig mer återse henne? Aldrig få tala vid henne; aldrig kyssa hennes lena kind? Kvällen före afresan, då hennes far var upptagen med politiska öfverläggningar, lyckades jag genom en tjänare smuggla en biljett till henne. Den innehöll en bön om ett hemligt möte i parken. Vera kom blyg och ängslig. Ändtligen efter flera dagars skilsmässa kunde jag åter trycka henne i min famn, åter kyssa hennes läppar.

— Jag följer efter er, då ni resa, yttrade jag till henne.

— Nej, för himlens skull, gör icke det. Min far skulle döda dig, om han märkte det, svarade Vera förskräckt.

— Jag måste det. Jag skulle dö, om jag icke mera finge träffa dig!

— Men huru skall detta tillgå?

— Jag vet ej riktigt. Men på något vis skall jag väl lyckas sätta mig i förbindelse med dig, så att vi kunna ha våra hemliga möten.

— Men detta är synd, Loris.

— Ja, det är synd, att din far icke vill medgifva vår förening.

— Nej, så menade jag icke, utan...

— Någon annan synd finns icke. Jag måste träffa dig, ty jag älskar dig.

— Loris, Loris! Detta blir bådas vår olycka. Jag anar det, hviskade Vera.

— Visst icke, käraste vännen min. Det blir bådas vår lycka, svarade jag.

... Dagen därpå reste Vera och hennes far. Medan den förra tog farväl af sina vänner, lyckades jag obemärkt sända henne en uppmuntrande och kärleksfull blick. Hon rodnade litet och besvarade den med ett varmt ögonkast.

... Knappt hade de rest, förrän jag och min tjänare stego till häst och följde efter. Jag kände väl vägen och behöfde icke rida dem så nära att jag kom i sikte. Men ibland sände jag min tjänare framför mig för att spana om de verkligen fortforo på samma stråt och icke ändrat sin resa. I snabb fart gick färden, och en dag voro vi framme. Då bytte jag om dräkt, klädde ut mig till simpel jägare och hyrde in mig på ett ställe i närheten.

... Under förevändning att gå på jakt, ströfvade jag omkring slottet så nära jag vågade. En och annan gång såg jag Vera, men alltid på så långt afstånd att jag icke kunde sätta mig i förbindelse med henne. Min betjänt hade gjort sig bekant med flere af slottets folk och blifvit god vän med dem. Af honom fick jag underrättelse om hvad som tilldrog sig där.

... I det längsta hoppades jag att fadern, grefve Sapieha skulle begifva sig bort, så att jag utan att störta oss båda i olycka, kunde närma mig Vera. Men förgäfves. Den gamle grefven gjorde ingen min af att resa sin väg. Jag blef förtviflad. Nu hade det förflutit flera månader, sedan jag sist talade med henne. Jag måste träffa henne, kosta hvad det ville.

... Jag funderade hit och dit; uppgjorde den ena planen efter den andra, tänkte på att röfva bort henne och fly någonstädes eller att kasta mig för grefvens fötter och besvärja honom att glömma våra familjers fiendskap — men alla planer förkastade jag såsom värdelösa eller outförbara. Slutligen beslöt jag mig för att söka muta någon af slottets tjänare och på så sätt få fram ett bref till Vera. Härvid kom min betjänt mig väl till pass. Som jag förut nämnt, hade han gjort sig bekant med husets folk och blifvit god vän med flere af dem. Jag lämnade honom ett förségladt bref jämte en penningsumma och befallde honom att utföra uppdraget.

— Men du måste gå försiktigt, ytterst försiktigt tillväga, förmanade jag.

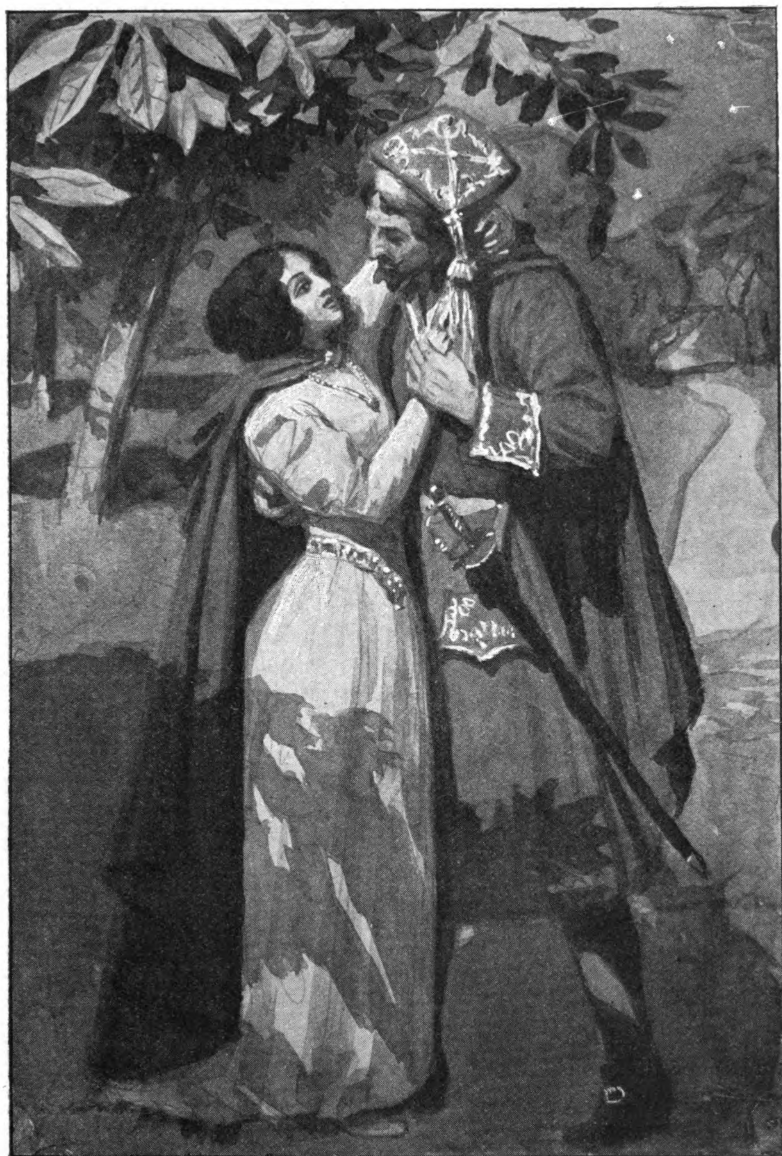
— Ja, naturligtvis, svarade han.

— Du får under inga omständigheter nämna, hvem det är som skickat dig eller antyda, hvad brefvet innehåller. Utforska först, liksom på skämt mannens tankar, om han verkligen kunde vara benägen för att göra dig en sådan tjänst och visa honom sedan penningsumman och säg honom att han får hälften af den, om han obemärkt af alla lämnar brefvet i frökens händer samt att andra hälften tillfaller honom, då det visat sig att han verkligen fullgjort uppdraget. Och framhåll särskildt för honom, att gamle grefven ej får veta det ringaste af detta.

... Detta lofvade min betjänt. Det var en man, knappast tjugu år gammal, som jag året förut tagit i min tjänst och som alltid visat sig synnerligen trogen och pålitlig. Visserligen var han icke så litet upplagd för spratt och skälmstycken, och mer än en gång hade han bringat mig i förlägenhet, men gällde det, kunde han utveckla mycken fintlighet och klokhet. Äfven denna gången lyckades han väl. Jag vet icke hvilken historia, han satte ihop för tjänaren — alltnog, då denne fick se penningarne, gick han ögonblickligen in på saken, isynnerhet som det ju icke handlade om någonting annat än att lämna fram ett bref till unga fröken. Det hade han gjort så många gånger förut, att saken föreföll honom helt naturlig.

... I brefvet hade jag bedt Vera om ett möte i utkanten af parken en viss uppgifven kväll. Med förhoppningsfullt hjärta begaf jag mig i väg. Skymningen hade inträdt. På himmelen blänkte månens skära och kastade ett svagt sken öfver nejden. Jag höll mig så mycket som möjligt i trädens skuggor och lyckades obemärkt komma fram till det uppgifna stället. Här satte jag mig ned på en sten och väntade. Minuterna gingo. En half timme, en hel hade förflutit utan att någon hördes af. Jag började förtvifla om att hon någonsin skulle komma.

— Ah! tänkte jag. Hon vågar ej! Hon är rädd för sin far. Hennes kärlek är icke nog stark. Kanhända har den redan slocknat? Kanhända har hon redan glömt mig?

Mörka tankar rufvade hos mig och jag förbannade de ombytliga kvinnorna, som man aldrig kan lita på.

Men jag gick icke därifrån. Om jag också skulle vänta hela natten, skulle jag sitta där.

Då hör jag ett prassel i buskarne. Jag springer upp och kryper längre in i skuggan. Det kunde vara någon obehörig.

En mörk skepnad kommer emot mig. Den håller sig äfven i skuggan och jag kan icke afgöra om det är en kvinna eller en man.

Då ser jag plötsligt vid en glimt af månen Veras täcka ansikte sticka fram under hättan. Jag störtar henne till mötes. Ett litet skrik undslipper hennes läppar, men jag sluter henne i mina armar och kysser henne gång på gång.

— Min älskade, min älskade! Ändtligen har jag dig åter!

Vera svarar ej, men trycker sig tätt intill mig.

— Jag trodde knappast att du skulle komma. Här har jag väntat i öfver en timmas tid.

— Jag kunde icke komma förr, svarade Vera.

— Men hvarför?

— Min far öppehöll mig.

— Din far!

En hemsk tanke föll mig in.

— Han måtte väl icke ana, att du är här i mitt sällskap. Ty lika gärna som jag vill träffa dig, lika ogärna vill jag bereda dig det ringaste obehag.

— Nej, min far vet nog ej att jag gått ut. Han tror mig vara på mitt rum.

— Men hvarför har du då icke kunnat komma förr?

— Jag måste passa upp på min far och hans gäster. Han har några vänner hos sig i afton. De spela och dricka, och jag måste skänka i vinet åt dem. Du kan icke tro hvad jag var orolig. Min hand darrade, och jag trodde att min far skulle märka, hur orolig jag var.

— Stackars liten! hviskade jag och kysste hennes hår.

— Men min far såg ingenting, därtill var han för upp-

tagen af spelet, fortsatte Vera. Till slut tyckte han väl att det blef försent för mig att längre vara uppe och tillsade mig säga godnatt till gästerna. Jag dröjde icke med att göra det, och så fort jag blifvit ensam, drog jag på mig kappan och skyndade till dig. Men jag kunde omöjligt ha kommit förr.

— Älskade! Jag är glad att du någonsin kom, svarade jag och kysste henne.

Länge sutto vi så samtalande i parkens skugga. Men till slut blef Vera orolig och sade att hon måste gå. Vi öfverenskommo om ett nytt möte och så skildes vi.

Många gånger sedan träffades vi i parken. Under ett par månader hade vi våra möten där minst en gång i veckan. Och där hände det en kväll . . . Men det hör nu icke hit . . .

Polacken tystnade och läppjade på glaset. Åter såg han upp mot den unga flickans bild, som hängde på väggen, och det var som om en flod af minnen, glada och dystra, brusat genom hans hjärna.

Kruse och Mårten ville icke störa honom, utan läto honom sitta försjunken i sina tankar.

Men efter en stund tyckte Kruse att han nu tillräckligt beskådat flickans bild. De anletsdragen borde väl vara bekanta för honom. För att återväcka honom till verkligheten frågade han:

— Och ni blefvo aldrig upptäckta?

Det ryckte till i polackens ansikte, då han hörde Kruses röst. Hans tankar voro tydligen långt ifrån den verklighet, hvari han nu befann sig.

— Nej, vi blefvo aldrig upptäckta? svarade han tankspridt.

— Men hur kom det sig då, att ni blef kastad i fängelse? frågade Kruse förvånad.

— Det är en annan historia.

— Jaså, fadern öfverraskade er till sist.

— Ja, men icke i trädgården. Våra möten där lyckades vi hemlighålla för honom.

— Men hvar?

— Det var under andra omständigheter.

Polacken tystnade och blickade omkring sig. Till sin förvåning och förargelse märkte han, att han var omgifven af nästan hela knektaskaran, som girigt lyssnande stod och hörde på. Endast några sutto kvar vid bordet. De tyckte bättre om vinet och brydde sig ej om hvad främlingen pratade.

Polacken rynkade ögonbrynen. För officerarne, Kruse och Mårten, kunde han väl omtala sitt lifs historia, men icke yppade han därför sin hemlighet för en rå knektahop.

Han vände sig till Kruse.

— Hvad jag har att säga, lämpar sig ej för soldaternas öron. Säg därför till dem att återvända till bordet och icke stå här och lyssna, yttrade han.

Kruse hade redan förut tänkt ge knektarne befallning att draga sig tillbaka, men då främlingen icke gjort någon min af att vara störd, hade han underlåtit detta.

Nu reste han på sig och yttrade barskt:

— Hvarför stån I här? Har vinet sinat i kannorna, har maten tagit slut, eller kanske ni aldrig sett en polsk ädling förr? Packa er genast hädan och låt oss vara ostörda!

Knorrande drogo sig knektarne tillbaka och satte sig åter kring bordet. Men vinet ville icke smaka dem. De läckra stekarne och de sköna pastejerna fyllde förgäfves deras näsor med sin doft. Gång på gång vände de sig om för att lyssna. Men då de märkte att deras löjtnants blickar bistert voro riktade på dem, slogo de ned ögonen och mumlade någonting.

— Jaså. Edra möten blefvo likväl till sist upptäckta; och ni blef därför kastad i fängelse, återtog Kruse.

— Ja, som jag sagt.

— Men hur gick det till?

Polacken teg en stund. Så lyfte han hufvudet och betraktade Kruse och Mårten med en halft ironisk, halft generad min.

— Nåja. Jag kan likaså gärna tala om det. Jag har

er att tacka för min räddning och mitt lif, och därför vill jag säga er hur det hände.

Kruse och Mårten lyssnade med spänd uppmärksamhet.

— Det var så, att ett par månader efter vårt första möte, reste grefve Sapieha bort. Godt! tänkte jag, nu kunna vi träffas mera ostörda. Först sökte jag öfvertala Vera att fly med mig någonstädes, där vi kunde viga oss, och sedan helt enkelt delgifva hennes far detta, han fick rasa hur mycket han behagade. Till min sorg ville flickan ej gå in härpå. Jag besvor henne att lyssna till mina böner. Jag sade henne att detta vore det bästa och lyckligaste för oss båda, men hon ville ej höra härpå. Omöjligt att öfvertala henne... Då blef jag förtviflad. Mitt blod sjöd och jag måste äga henne. Hon var ju min maka, så visst som vi älskade hvarandra. Genom min betjänts utfrågningar, lyckades jag få reda på, hvilket af slottets rum, som var hennes sofkammare. En natt smög jag mig in genom en bakport och upp till hennes rum. Utan att knacka inträdde jag. Genom fönstret sken månen in och kastade ett bredt ljus öfver golfvet. Jag såg hur hon låg och sof i sin säng. Hon drömde tydligen angenäma drömmar, ty ett lyckligt leende spelade öfver hennes läppar. Jag tog en stol och satte mig bredvid henne. Länge betraktade jag henne, hänryckt öfver hennes ungdom och skönhet. Så vaknade hon plötsligt och fick se mig.

Jag tänkte hon skulle bli förskräckt eller åtminstone öfverraskad, men det blef hon ej. I stället smålog hon och slöt åter ögonen. Hon trodde tydligen att det var en dröm.

Jag tog hennes lilla varma hand i min och hviskade:

— Vera!

Då öppnade hon åter ögonen och betraktade mig häpen.

— Du! Du här! utbrast hon.

— Förlåt mig; men min längtan blef mig för stark.

— Men hur har du kunnat komma hit?

— Genom bakporten. Ingen har sett mig.

— Ah, din skälm! log hon och höjde fingret.

— Jag böjde mig ned och tog henne i mina armar ....

— Hm! mumlade Kruse och Mårten, medan rodnaden steg upp på deras väderbitna kinder.

.... Många lyckliga stunder tillbragte vi uppe i hennes kammare, fortsatte polacken. Vi glömde faran, vi glömde de många spejande ögonen, glömde hennes far och familjetvisterna och hängåfvo oss helt åt vår unga kärlek.

.... Så en natt hände olyckan. Gamle grefven hade oförmodadt kommit, och det första han gjorde var att trots den sena timman begifva sig till sin dotters kammare. Kanhända hade han ett giftermålsförslag att delgifva henne; kanhända hade någon af tjänarne hviskat honom någonting i örat, men kanske det endast var därför att han ville återse sin dotter, som han på sitt sätt älskade. Hvad vet jag ... Alltnog. Han trädde in i kammaren och fann oss. Som förstenad blef han stående innanför dörren. Till en början kunde han knappt tro sina ögon. Hans enda dotter, en stolts adelsjungfru, gifvande nattliga möten åt en man! Och hvilken man! Hans mest hatade fiende, en ättling af den familj, med hvilken hans egen under åratal legat i fiendskap. Det var oerhördt!

Med ett rytande som en sårad vildgalt rusade han fram och grep mig i strupen.

Genast då han kommit in i rummet, hade jag störtat upp. Till en början visste jag icke riktigt hvem det var, men snart igenkände jag honom på rösten. Jag ville icke bära hand på Veras far, utan då han kastade sig öfver mig, nöjde jag mig med att afvärja hans slag så godt jag förmådde.

Så fort Vera märkt, att det var hennes far som öfverraskat oss, hade hon sjunkit ned afsvimmad af skräck och blygsel. Väl hade jag kunnat springa min väg, men jag ville ej öfverlämna Vera till hennes fars raseri utan stannade kvar.

I följd af hans rop hade flere af betjäningen tillkommit.

— Grip den hunden och sätt honom i djupaste fängelsehålan! ropade han och pekade på mig.

Tjänareflocken störtade sig öfver mig. Men nu var mitt tålamod slut. För fadern kunde jag väl hysa hänsyn, icke så för dem. Jag satte mig till det våldsammaste mot stånd. Inga vapen hade jag, men med mina knytnäfvar uträttade jag ett godt arbete. Likt spridda vedträd kastades betjänterna kring väggarne. Gamle grefven själf skyndade till deras hjälp och grep in för att fånga mig, men vräktes undan. Af bullret vaknade Vera ur sin svimning. Med förvirrade ögon åsåg hon striden. Länge varade den ej, ty allt flere tjänare kommo till, och trots mitt förtviflade motstånd var jag inom kort öfvermannad och bunden. Jag fördes ut och det sista min blick uppfångade i dörren var Veras tårfyllda ögon. Så kastades jag i fängelset, och där har jag setat till dess ni kommo och befriade mig.

— Hur lång tid har ni tillbringat där? afbröt honom Kruse.

— Efter hvad jag kan finna, då ni sagt mig hvilken tid det nu är, tyckes jag ha varit där i ungefär två år. Dock förefaller det mig som om jag skulle ha vistats därnere mycket längre.

— Jag kan tro det. Det blir väl bra enformigt i längden?

— Förfärligt. Den ena dagen lik den andra. Ingenting att göra, knappast kunna röra sig, bara tänka och tänka, rasa och förtvifla. Och så mörkret, kölden, hungern. I början tycker man sig icke skola kunna härda ut; men så småningom vänjer man sig därvid, och det plågar en mindre. Men det värsta för mig var ovissheten. Aldrig att veta när man kunde bli fri eller om man skulle sitta här till döddagar. Första tiden hoppades jag att grefven på Veras böner snart skulle släppa mig lös, men tiden gick och ingenting hördes af utom den tyste vaktsoldaten, som en gång om dagen genom en lucka i dörren stack in till mig den usla maten — sämre kost än man består hundarne och svinen — som man gaf mig. De första dagarne kunde jag ej förtära något. Den var mig för vämjelig. Men när

hungern började gnaga i inälfvorna kommer man på andra tankar och jag åt . . .

Polacken tystnade ett tag och slog i vin åt sig.

— Men hvad blef det af Vera? Fick ni aldrig veta något om henne?

— Jo, för att ännu mera öka mina kval, hade de nog grymhet att omtala, att hon blifvit sänd till ett kloster och och för alltid skulle stanna där. När jag fick höra detta, blef jag förtviflad. Jag ville icke lefva längre. Förgäfves såg jag mig omkring i den skumma hålan efter någonting, hvarmed jag kunde göra slut på ett förhatligt lif. Intet fann jag. Ej en repstump eller en krok. Då störtade jag mig med hufvudet före mot väggen för att på detta sätt göra slut på mitt lif, men allt hvad jag därmed uppnådde var att förskaffa mig ett krossår och en förfärlig hufvudvärk. Ej ens att dö unnade man mig.

Medvetslös störtade jag till golfvet och väcktes först af vaktarens sparkar.

— Jaså, du har försökt döda dig. Det skall du icke bry dig om. Det tjänar ingenting till och lyckas nog icke heller. För resten har du det ju bra och kommer nog att stanna här länge, yttrade denne hånfullt.

Jag svarade honom ej; men raseriet kokade inom mig och det var icke långt ifrån att jag kastat mig öfver honom och sökt strypa honom. Men väl var att jag icke så gjorde, ty då hade jag sannolikt blifvit slagen i järn och fått ett ännu hårdare fängelse.

— Jag tyckte det var hårdt nog som ni hade, menade Kruse.

— Visserligen. Men ni kan icke föreställa er, hur uppfinningsrika polackar kunna vara, när det gäller att pina fångar. Tortyr användes mycket här i landet, och man söker naturligtvis i det längsta att undgå sådan . . . Nå för mig var det tortyr nog att vara skild från Vera och veta henne för alltid begrafven i ett kloster. Men jag svor, att om jag någonsin komme ut, skulle jag uppbjuda alla mina krafter för att söka reda på henne och befria henne.

— Och det ämnar ni nu göra? frågade Kruse.

— Ja, svarade polacken och hans mörkbruna ögon blixtrade af beslutsamhet.

Han försjönk i tystnad och riktade åter blicken på bilden på väggen.

— Säg mig, återtog Kruse, hur kom det sig egentligen att edra familjer en gång råkade i en så oförsonlig tvist med hvarandra. Det måtte varit någon märklig händelse, som så kunnat medföra följder genom århundraden. Det var väl en politisk strid, någon tvist om makt och inflytande, kan jag tänka mig.

Polacken rycktes ur sina drömmar och vände sig till Kruse.

— Visst icke, svarade han. Det hela var en bagatell.

— En bagatell?

— Ja, första upphofvet till de olycksdigra stridigheterna lär, efter hvad jag hört sägas, endast ha varit ett spelparti.

— Men icke kan väl en förlust vid ett spelparti orsaka en så bitter fiendskap? yttrade Kruse förvånad.

— Det beror på, huru stor insatsen är, svarade polacken.

— Och hvad var den då? Berätta! Jag är verkligen nyfiken att få veta det.

— Vänta skall ni få höra.

Polacken slog i litet vin åt sig och drack, hvarpå han fortsatte:

— För länge sedan, det är nu snart två hundra år sedan, bodde de två släktena Orlinski och Sapieha på två slott i närheten af hvarandra. I allmänhet umgingos de mycket gästfritt med hvarandra och voro goda vänner. Väl kunde det vid gillena en och annan gång, då vinet stigit dem åt hufvudet, hända att smärre tvistigheter uppstodo, men dessa försvunno lika snabbt som ruset gick öfver, och sedan var allt godt och väl igen. Slottsherrarne voro ett par medelålders män, båda änklingar, väldiga krigare och jägare,

häftiga, stridslystna men i grund och botten rätt godmodiga. Den ene, Sapieha, var betydligt rikare än den andre. Orlinski ägde knappast mer än ett halft förfallet slott och litet jord.

.... Så hände sig att Orlinski började finna det ensamt i sitt slott och beslöt att gifta sig. Han sökte rätt på en ung, vacker flicka, föga rik, men som genom sitt behag och älskliga väsen vunnit hans hjärta. Han lefde lycklig och var som om han blifvit helt föryngrad.

.... En dag var han bjuden till sin rike granne på jakt. Den varade i flere dagar och afslutades med ett väldigt dryckesgille. Unga frun hade stannat hemma, hon var icke bjuden, ty herrarne ville vara ensamma. Efter middagen kommo tärningarne. Sapieha brukade alltid spela mycket högt, han tyckte att det ej var något nöje annars, och min stamfar, Orlinski, tyckte väl att han som gäst icke kunde hålla mindre högt. Båda voro mycket upphetsade och benägna för höga kast, och snart hade Orlinski spelat bort till Sapieha allt hvad han hade och ägde, både slott och jord, hästar och vagnar och allt. Han visste knappast, hur det gått till, förrän det var gjordt. Förvirrad såg han upp från bordet och stirrade på Sapieha. Denne log ett hånfullt leende, ty nu hade han fått Orlinski till underlydande. Och det gladde honom, ty han var en mycket maktlysten herre.

.... Då min stamfar kommit till insikt om sin stora förlust, blef han förtviflad. Förgäfves sökte han att få låna af de andra gästerna för att reparera sin förlust och möjligtvis kunna återvinna något. Ingen ville bistå honom nu, då han var utfattig. Då blef han som från förståndet.

— Jag sätter upp min hustru på ett kort mot allt det jag förlorat.

Gästerna och värden svarade honom med ett allmänt skratt. De trodde att han skämtade. Så löjligt! Sätta upp sin egen hustru som ett annat bohag, det kunde väl aldrig vara hans mening.

Men Orlinski menade fullt allvar.

— Jag sätter upp min hustru. Antar du anbudet? frågade han Sapieha.

— Ja, för all del, om du det vill göra. Din hustru är ung och skön och skall passa mig bra.

— Afgjordt således.

Och tärningarne rullade. Med stor spänning åsågs kastet. Blef det lyckligt för Orlinski, hade han ju icke blott räddat sin hustru utan äfven återvunnit sin förmögenhet. Blef det däremot olyckligt — ja, då var allt förloradt, och han kunde så gärna gå och hänga sig genast.

Det blef olyckligt. Orlinski förlorade. Han hade fått upp några point mindre än Sapieha och hade spelat bort sin unga hustru. Som en vansinnig flög han upp från bordet, kastade sig i sadeln och red hem.

Då han morgonen därpå vaknade och erinrade sig gårdagens spel, trodde han först att han drömde. Men så småningom stod hela hans förlust klar för honom. Men han tröstade sig med att Sapieha, som ju var hans vän och jaktkamrat, nog skulle låta honom behålla slottet och litet jord. Att han skulle fordra hans hustru, kunde Orlinski aldrig föreställa sig. Det var ju för galet att spela bort sin egen hustru. Det måste naturligtvis fattas som ett skämt.

Men Sapieha fattade det ej så. Då Orlinski dröjde med att erbjuda honom sitt unga vif, red han en dag dit med följe och efter en häftig ordväxling med Orlinski tog han henne, trots hennes tårar och böner, med våld. Och samtidigt tillsade han Orlinski att han kunde packa sig dädan och draga fanen i våld, då nu slottet var hans. Orlinski måste foga sig och draga bort, men han svor en dyr ed att hämnas. Genom vänner lyckades han skaffa sig en hög och inkomstbringande plats vid hofvet, och sedan fortfor han att vid alla möjliga tillfällen bekämpa Sapieha. Deras söner gjorde på samma sätt, och så har det fortgått genom århundraden med större eller mindre häftighet.

— Och detta var orsaken till den bittra fiendskapen mellan familjerna, som blifvit så olycksdiger för er och er älskade? frågade Kruse.

— Så var det, svarade främlingen och stirrade mörkt framför sig.

KAP. XII.

Det var den värste trashank, jag sett!

Tidigt följande morgon lämnade svenskarne och polacken, rikt försedda med kläder och proviant, slottet. Loris Orlinski hade uppmanat Kruse att snarast möjligt begifva sig därifrån. Dels fruktade han för sin egen del att slottets folk skulle återkomma och gripa honom, dels att den polska styrkan, som blifvit bortskrämd, hvilket ögonblick som helst kunde vara öfver dem. Kruse insåg också det dumdristiga i att längre stanna kvar och gaf order till uppbrott. En och annan knekt brummade väl öfver att så snart nödgas lämna det feta kvarteret, men en blick från hans löjtnant kom honom att tiga och foga sig.

Färden styrdes norrut. Det gällde nu att så fort som möjligt söka uppnå Lublin, träffa general Krassau och framlämna kungens depescher.

Under gladt samspråk trafvade Kruse, Mårten Ranck och deras nyförvärfvade vän, polacken Loris Orlinski, genom skogen. Höstmorgonen var klar och vacker, luften lätt och så angenäm att inandas, att den nyss ur sitt hemska fängelse befriade Loris Orlinski för hvarje andedrag tyckte blodet rinna lättare i ådrorna och kände krafterna återkomma. Med vemodiga ögon betraktade han skogens höst gyllne träd och det vissna gräset på marken. Det var längesedan han som fri man ridit stigarne fram. Under fångenskapens stunder af förtviflan hade han helt och hållet förlorat hoppet att någonsin mer få göra det. Men nu hade det otroliga skett och han kände sig glad och tacksam mot dem, som förhjälpt honom därtill. Nu, när han red genom skogen, påminde det honom om den gången för två år sedan, då han fylld af längtan och kärlek följde efter Vera och hennes far på deras resa från hofvet hem, och han tänkte med ett stilla vemod tillbaka på denna lyckliga tid. Hoppet att kunna återfinna och kanske befria henne steg hos honom, och han beslöt att så fort som möjligt taga i tu därmed.

Mot aftonen, medan de trafvade framåt, tyckte sig Kruse plötsligt höra ett buller i skogen som från några ryttare. Han höll in hästen och lyssnade.

— Hvad är det? frågade Mårten, som stannade jämte Orlinski.

— Jag tyckte mig höra ryttare vid sidan om oss. Det föreföll som om några följde efter oss.

— Bah! Det var väl endast vårt eget folk, som du hörde.

— Nej, ljudet kom icke bakifrån. Och så lät det mera aflägset.

— En hjort eller en älg. Det finns godt om sådana i Polens skogar, yttrade Orlinski.

— Kanske. Något var det i alla händelser. Bäst att hålla ögon och öron öppna.

De manade på hästarne och fortsatte ridten.

— Hur länge följer ni oss, frågade Kruse efter en stund Orlinski.

— Ett par dagar, till dess jag kommer i närheten af mina vänner.

— Dem är det bäst vi akta oss för. De tillhöra ju kung Augusts anhängare?

— Ja, men jag tror ej att ni behöfva vara oroliga. De uppträda kanske ej i så stor styrka, och för öfrigt ären I ju tämligen manstarka. Dessutom ha'n I icke långt kvar till Lublin, där era kamrater befinna sig.

— Och hvad ämnar du göra, sedan du återförenat dig med dina vänner?

— Värfva en tropp och söka utforska det kloster, i hvilket Vera är insatt och sedan i värsta fall storma det och befria henne.

— Men det är ju helgerån.

— Det är ännu större helgerån att inom ett klosters dystra murar begrafva en ung blomstrande flicka mot hennes vilja, svarade Orlinski.

De hade nu hunnit fram till en öppen plats i skogen.

— Här synes mig bra att slå läger och tillbringa natten, menade Kruse.

— Ja, här blir bra, svarade Mårten Ranck och Orlinski.

De stego af hästarne och bundo dem vid några träd. Knektarne fingo order att sitta af. Grenar och risknippen anskaffades, matpåsarne öppnades, och snart flammade elden lustigt under kokkärlen.

I bekväma ställningar hade knektarne kastat sig ned omkring bålen. De, som så hade, tände sina pipor, man var nöjd med sin färd, endast några få dagsresor återstodo till Lublin, där de skulle träffa kamraterna. Röken från eldarne hvirflade muntert upp i luften, från matgrytorna stego ljufliga dofter, och samtalet sorlade sorglöst och gladt.

Något afsides från de öfriga lågo Kruse, Mårten Ranck och Orlinski och väntade att köttet skulle vara färdigkokt.

Plötsligt reste sig Kruse och lyssnade. Åter tyckte han sig höra det märkvärdiga bullret. Intet tvifvel mer. Nu

hörde alla tydligt att det var en trupp ryttare, som kom sprängande mot dem.

Inom ett ögonblick voro alla på benen. Man kunde icke veta hvad det var för objudna gäster, som anlände.

— Till vapen! Till vapen! Lös hästarne och sitt upp, ropade Kruse.

Själf hade han jämte Mården och Orlinski redan sprungit fram och kastat sig upp på hästen.

Knektarne rusade upp om hvarandra. Men innan de hunnit lösa hästarne och kasta sig upp på dem, kom en tropp polacker sprängande med fällda pikar. De hunno knappt att draga pamparne förrän fienden var öfver dem. En förtviflad strid uppstod.

— Skjut! Skjut! Och stöt sedan ned deras hästar! skrek Kruse, medan han själf sköt ned ett par polackar, som trängde sig på honom.

Han och Mården och Orlinski, som hunnit sitta upp, hade lättare att reda sig än de flesta af knektarne, som kämpade till fots. Flere af dem hade redan blifvit nedstuckna och de öfriga stredo för att komma fram till sina hästar. Men allt flere polackar kommo framstörtande. Skogen tycktes vimla af dem. Ur hvartenda busksnår rusade de fram. Öfvermakten blef svenskarne för stor. En efter en föllo knektarne utan att kunna slå sig igenom. Endast några få, som hunnit kasta sig upp på hästarne, lyckades undkomma och rädda sig genom flykten.

Kruse insåg att allt motstånd var förgäfves.

— Låt oss kasta om hästarne och fly! ropade han till Mården och Orlinski.

Dessa lydde ögonblickligen, och för lösa tyglar sprängde de två svenskarne och polacken därifrån.

Det hela var några minuters verk. Hela den svenska troppen var upprifven och nedgjord. Det var hämnden för det spratt, som den spelat polackarne vid flodstranden.

Det var i själfva verket samma polska styrka, som svenskarne träffat på i närheten af slottet och genom list lyckats skrämma på flykten. Sedan den polske öfversten

en hel dag i vild karrier tågat tillbaka, hade han hejdat sig och börjat fundera öfver situationen. Det föreföll honom egendomligt, att intet spår af förföljande svenskt rytteri syntes till. Äfven om bron brunnit upp, skulle väl en del af de svenske ryttarne på något ställe kunnat vada eller simma öfver floden. Men ingenting hördes af. Då gaf öfversten order till halt och började hopsamla sina under flykten spridda troppar. Hela följande dagen höll han på därmed; men då han åter fått dem ordnade, började han försiktigt att tåga tillbaka under utsändande af patruller i alla riktningar.

Genom dem fick han reda på att svenska soldater ännu höllo till kring slottet. Och så stor var hans fruktan att råka ut för Krassaus trupper, att han icke genast vågade angripa. Först dagen därpå, då han af spejare fick reda på att svenskarnes förtrupp, på sin höjd två hundra man stark, aftågat norrut och att fortfarande ingenting syntes af Krassaus här, beslöt han följa efter för att öfverrumpla och nedgöra denna.

Kruse misstänkte också att det var samma polackar, som öfverraskat dem.

— Bullret du. Det där bullret, som jag hörde, men som ni icke trodde betyda någonting, det var från dem. Sakrament att jag den gången icke var på min vakt! Hvad skall kungen säga, när han får veta att jag förstört ett helt kompani för honom. Då blir han icke nådig. Men väl var att icke du eller jag blefvo tillfångatagna eller nedgjorda. Vi ha nu i alla händelser hopp om att kunna uträtta vårt uppdrag och framlämna depescherna till Krassau. Men därtill fordras att vi rida undan hela natten så fort hästarne orka springa, yttrade Kruse, medan de i vild fart rusade genom skogen.

Under tystnad galopperade de mot norr. Hästarne flämtade, svetten flöt från deras länder och ångan steg från dem.

— Nej, det här duger ej. Vi måste låta dem pusta ut en stund, annars stupa de snart, och då förbi med oss, menade Kruse och saktade farten till skridt.

De andra gjorde likaledes. Med spänd uppmärksamhet lyssnade de om några förföljare voro efter dem. Men intet ljud hördes. Då lugnade sig Kruse och tog fram en fältflaska, hvarur han drack och bjöd kamraterna.

— Men att ni, Orlinski, också flyr undan. Det är sannolikt era vänner, som öfverfallit oss, vände sig Kruse till denne.

— Kanhända. Men likväl bäst att rida undan. I första häftigheten skulle de icke känna igen mig utan ränna en pik genom lifvet. Och det kan egentligen vara onödigt. Ännu en tid vill jag njuta min nyförvärfvade frihet, svarade Orlinski.

Men dagen därpå tog han afsked af sina svenska vänner.

— Nu ha'n I endast en dagsresa kvar till Lublin, och nu skiljas våra vägar. Tack för den goda hjälp ni lämnat mig och farväl.

Han räckte dem handen till afsked.

— Det skulle vara roligt att ännu en gång träffas i lifvet och höra, hur ni lyckats i er plan, om ni verkligen återfunnit er älskade och kunnat befria henne ur klostret. Jag önskar er all framgång därtill, yttrade Kruse i det han varmt tryckte polackens hand.

— Tack! Äfven jag skulle gärna vilja träffa er sedan under fredligare och lyckligare förhållanden. Oberoende af det parti, jag tillhör, ären I alltid välkomna till mitt slott och jag önskar ingenting högre än att där få göra er bekanta med Vera. Farväl!

— Farväl! svarade de två svenskarne.

Polacken kastade om sin häst, höjde handen till en vinkning och försvann i skogen.

Kruse och Mårten Ranck fortsatte ensamma färden till det svenska lägret.

Mot aftonen dagen därpå hunno de fram. General Krassau blef mycket förvånad, då han fick höra att två svenska officerare anländt till lägret med depescher från kungen i Bender.

— Men huru ha'n I ensamma kunnat taga er fram den långa vägen? Skogarna vimla ju af fiender, yttrade han.

Kruse omtalade sina äfventyr, berättade att han fått hundrafemtio man af kungen som betäckning, men att dessa blifvit spridda, tillfångatagna eller nedgjorda. Det enda han kunde hoppas var att några af de öfverlefvande skulle hitta vägen till lägret och åter förena sig med honom.

Åt Kruses första sammanträffande med de tretusen polackarne och det spratt, han spelade dem, skrattade generalen hjärtligt och svor på att det var den präktigaste bragd han hört på länge; men då Kruse kom till öfverfallet i skogen, mulnade hans drag.

— Hm! Hm! brummade han och strök sig om skägget. Detta månde hans majestät föga tycka om. För tusan! Ett helt kompani raska karlar rakt åt fanders. Inte så mycket som en fluga kvar. Jag får väl ge löjtnanten några stycken af mina med sig på hemfärden, så att han icke kommer alldeles renskrapad till hans majestät.

— Jag tackar. Men jag skulle dock vilja dröja i lägret några dagar för att invänta dem af mitt folk, som möjligtvis hitta hit, ifall generalen tillåter och depescherna till hans majestät icke brådska allt för mycket, svarade Kruse.

— Åhnej. Stanna han en vecka om han vill. Hans majestät får tids nog olycksprofetiorna från rådet. Han lär icke kunna göra mycket åt dem i alla fall.

Och Kruse och Mårten Ranck stannade. En hel vecka dröjde de kvar i lägret, hälsande på gamla kamrater och skaffande sig nya. Flere af dem hade nyligen kommit från Sverige till Krassaus här, och af dessa fingo de underrättelser från hembygden. Men att det verkligen var så illa ställdt i landet, att kriget kräft så svåra offer, det ville de till en början knappast tro. Men af hvarenda en, som de frågade, fingo de samma uppgifter. Hungersnöd rådde, skatterna voro förfärligt höjda, allting var orimligt dyrt, folk fattades, gubbar och barn och kvinnfolk skötte landtbruket, och af dem, som funnos kvar, tog pesten många,

i rådet härskade split och förvirring, herrarne visste icke hvad de skulle taga sig till, och till på köpet hotade dansken med infall i Skåne och ryssarnes mordbrännarflottor härjade Östersjöstränderna. Och under all den svåra tid låg kungen i Bender. Hvad tänkte han på? Hvad tog han sig till? Hvarför kom han aldrig hem? Han ensam kunde återupplifva modet och rädda landet. Gång på gång gingo rykten att han var på hemvägen. Men aldrig kom han. Hvad ville han där nere i hedningaland?

Sådana voro de frågor, hvarmed Kruse och Mårten ansattes. Och på alla hade de endast ett och samma svar:

Kungen ville i spetsen för en väldig turkisk här slå tsaren och återinsätta Stanislaus som konung i Polen. Sultanen hade lofvat honom förbund. Han måste hålla det, och han skulle nog också göra det. Men det drog ut med underhandlingarne. För resten voro turkarne ett präktigt folk och alls inga sådana mördare och barnaröfvare, som man trodde. Allt skulle nog bli bra med tiden. Kung Karl hade blifvit slagen och hären bortförd i fångenskap; men han skulle likväl återkomma som segrare och som en mäktig herre, och ryktet om hans bragder skulle ännu en gång genljuda kring världen. Under tiden finge herrarne därhemma mota dansken och ryssen bäst de gitte. Ännu fanns det väl modigt folk kvar i landet. De kunde väl ej begära, att kungen skulle komma tillbaka bara för att fösa bort några fega jutar och näpsa ryska mordbrännare. Hans majestät hade andra och viktigare ting att tänka på. Och hans majestät var en stor och härlig herre.

Och de nykomna kamraterna förundrade sig storliga och skakade sina hufvuden. Att ingå förbund med turken, en svart hedning som trodde på en som hette Muhamed och icke på Jesus, det var ju icke kristligt och kunde väl aldrig föra lycka med sig! Nej, hans majestät skulle komma hem och kalla hela folket till vapen. Då skulle de gladeligen gå man ur huse och klappa om dansken och ryssen och polacken så att det hvisslade efter. Säg honom det!

Kruse lofvade att vid tillfälle framföra deras tankar till kungen.

— Men för resten står väl detsamma i brefven från rådet, tillade han. Så inte tjänar det mycket till att jag pratar. Men jag skall likväl göra det. Fast icke tror jag att det kommer att ha någon verkan. Ty hans majestät är envis, envis som . . . som . . .

— Som en dåre, mumlade en af officerarne mellan tänderna.

Under tiden hade ett tiotal af de öfverlefvande bland Kruses folk nått fram till lägret. Med dessa och tjugu knektar, som Krassau gaf honom till betäckning, anträdde Kruse och Mårten Ranck den långa återfärden till Bender, efter att ha tagit ett hjärtligt farväl af kamraterna.

— Bed kungen att han snart kommer tillbaka! voro de sista ord, som de riktade till dem.

Generalen själf sade intet, men det syntes granneligen på honom, att han delade sina officerares mening.

Kruse och Mårten lofvade det, och så bar det i väg söderut. Och nu redo de båda svenska officerarne med sitt lilla följe åter genom de djupa skogarne, på alla sidor omhvärfda af fiender.

— Nu gäller det att se upp. Vi måste så mycket som möjligt undvika de stora vägarne och hålla oss till stigarne. Rätta kursen finna vi nog ändå, blott vi iakttaga solen. Jag vill icke ännu en gång utsätta mig för en sådan öfverrumpling som sist hände oss, yttrade Kruse till kamraten, medan de i spetsen för ryttarskaran redo fram på en smal väg.

— Nej, det är nog bäst. Skola vi komma fram välbehållna, få vi allt vara försiktiga, svarade Mårten.

Dagarna gingo, den ena lik den andra. Tidigt upp om morgnarne med solen, litet kött och några bitar bröd, så rida hela dagen tills skymningen föll; då slogo de läger, tände upp eldar och kokade sig ett bastant mål; sedan lägga sig på kalla marken, svepa in sig i kapporna och somna vid granarnas susning under tindrande stjärnor.

En afton, när de skulle till att slå läger, såg Kruse ett svagt ljussken skymta mellan träden.

— Åhå! tänkte han. Kanske vi kommit tillbaka till slottet. Det kunde vara nog så intressant att göra bekantskap med våra förra värdar och tacka dem för senast. Jag tycker mig se deras miner, då de vände tillbaka och funno källare, skåp och skafferier uppbrutna, hela huset upp- och nedvändt och fången sin kos. De månde svurit präktiga eder öfver kung Augusts folk, som aldrig satt sin fot i slottet. Att det varit deras vänner svenskarne, som gästat dem, ha de väl aldrig kunnat ana.

Kruse visade Mårten på skenet.

— Hvad tror du det är?

— Vet inte. En lägereld eller en stuga. Vi få väl smyga oss fram och rekognoscera, svarade Mårten.

De två officerarne lämnade de öfriga och smögo sig fram i riktning mot skenet.

Tysta gingo de bredvid hvarandra. Skogsfåglar, som sutto på nattgrenen och halfsofvo, väcktes af deras steg och flögo upp med ett brakande, torra kvistar bräcktes under deras fötter, trots all deras försiktighet var det omöjligt för dem att smyga sig ljudlöst fram till skenet, och de undertryckte mer än en svordom, då de ofrivilligt åstadkommo buller.

— Finns det soldater i närheten, lära vi snart få höra varningsropet och bli kanske nedskjutna, mumlade Mårten.

— Möjligt. Men i alla händelser vill jag veta hvarifrån skenet härleder sig. Kanske är det blott en fattig bondes stuga och då kunna vi tillbringa natten hos honom, ty sannerligen börjar det ej bli riktigt kyligt nu på senhösten ute i skogen om nätterna, sade Kruse.

Snart hade de hunnit fram till skenet. Det kom från ett fönster i en liten koja. De två svenskarne närmade sig försiktigt och skådade in.

— Det var då den värste trashank, jag någonsin sett. Den tycks då icke vara farlig, mumlade Kruse.

— Åhnej, svarade Mårten leende.

Kojan utgjordes af ett enda ytterligt torftigt rum. Icke en möbel, utom en pall på tre ben fanns där. På denna satt framför den öppna spiseln, å hvilken några grenar flammade, en mänsklig varelse, som hade aflockat Kruse hans utrop. Han vände ryggen åt dem, så att de icke kunde skönja hans ansikte.

Att döma af det mörka håret och den smärta kroppen tycktes det vara en ganska ung man. Han var bokstafligen klädd i bara lumpor, så eländiga att, fastän de två svenskarne mången gång under fälttågen sett rysansvärda saker i den vägen, de likväl aldrig skådat maken. Inga skor hade han på fötterna utan dessa voro omlindade med tyglappar. Byxorna, vida och af en egendomlig form, sådan som ryssarne begagna, hängde i trasor, så att skinnet lyste fram. Han satt halfnaken framför elden och hade i knäet en vidunderligt smutsig fårskinnspäls, hvarur han gång på gång plockade någonting, som han kastade i elden. Han var så upptagen af detta sitt göromål att han, fastän fönstret saknade ruta, icke hörde de två svenskarnes samtal utanför.

— Jag undrar, hvad det kan vara för en stackars djäfvul. Den där måtte icke ha tvättat sig på mången herrans dag, hviskade Kruse.

— Nej, smutsen hänger ju i flagor på hans utmärglade kropp. Han ser ut som en strykare. Undrar om han är ryss, polack eller jude?

— Farlig är han i alla händelser ej. Låt oss gå in och hälsa på göken.

Kruse och Mårten öppnade dörren och trädde in i kojan. Så fort mannen hörde någon komma, rusade han häftigt upp från pallen. Det var som han sökt någon vrå att dölja sig i. Då hans ögon mötte de två svenskarnes låg däri ett skyggt, skrämdt uttryck som från ett jagadt djur. Ett gurglande ljud trängde ut från hans läppar, och han höjde händerna liksom för att bedja om förskoning.

Plötsligt märkte han att de inträdande buro svenska uniformer. Genast förändrades hans drag. Hans skygga ögon lyste upp med glansen hos en dåres och med ett tjut

af glädje kastade han sig ned på knä för Kruse och Mårten och kysste deras blåa rockar.

Förvånade betraktade desse den underlige mannen. Hans ansikte var nästan svart af damm och smuts, ett tofvigt hår hängde ned på hans nakna axlar, och kinder, läppar och haka voro betäckta med mörkt skägg.

— Svenskar! Svenskar! Gud vare lofvad! stammade mannen på renaste Uplandsdialekt, medan tårarne strömmade från hans ögon och han gång på gång kysste rockarne.

Kruse ryckte till, då han förnam ljudet af hans röst. Det föreföll som han hört den förr. Och så talade ju mannen svenska. Otvifvelaktigt var det en stackars svensk soldat, som förirrat sig i skogarne.

Kruse böjde sig ned och vidrörde hans axel.

— Stig upp, min stackars vän, och säg oss hvarifrån du kommer.

Mannen reste sig långsamt. Eldskenet föll på hans ansikte. Några ögonblick betraktade de skarpt hvarandra. Den ytterligaste förvåning afspeglade sig både i Kruses och mannens drag. Så hördes två häftiga utrop:

— Du!

— Buss!

Kruse störtade fram med utbredda armar, och gråtande föll strykaren till hans bröst.

En lång stund höllo de hvarandra omfamnade. Mårten betraktade dem med fuktiga ögon. Han kände icke unge Buss och hade aldrig sett honom, men han anade att det var en svensk officer och en vän till Kruse liksom han själf.

Då Buss något lugnat sig, sköt Kruse honom sakta från sig och betraktade honom närmare. Aldrig hade han sett en så utmärglad, smutsig och eländig människa. Hvad hade blifvit af den forne Buss' fylliga, röda kinder och skälmska ögon? I blicken hade kommit något skyggt, tomt, oroligt, och kinderna voro håliga som hos den magraste gamla mamsell. Han tycktes knappast ha ett uns kött på kroppen. Refbenen aftecknade sig skarpt under den smuts-

bruna huden, axlar och armbågar voro spetsiga och knotiga, och groparne vid nyckelbenen så djupa att de rymde en knytnäfve.

— Hvarifrån kommer du? frågade Kruse omsider.

— Från helvetet, från Sibirien, svarade Buss med svag röst.

— Och du har gått till fots hela denna långa väg?

Buss nickade.

— Ja, det där få vi tala om sedan. Nu till det viktigaste för ögonblicket. Du är väl mycket hungrig?

Buss svarade ej; ett matt leende drog öfver hans bleka läppar, och den blick han gaf sin vän talade mer än ord.

— Hör du, Mårten, vände sig Kruse till denne. Skynda genast tillbaka till knektarne och tillsäg dem att lägra sig här kring kojan i stället för därborta i skogen. Nu ha de väl fått maten färdig, kan jag tro, och du tar hit en skål varm soppa, kött, bröd, vin och dessutom kläder. Men raska på, är du snäll!

Mårten gaf sig i väg. Det dröjde ej länge, innan han var tillbaka med ett par knektar, och nu begynte en välbehöflig reningsprocess. Buss kläddes af naken från topp till tå. Med en trasa doppad i litet ljumt vatten gnoddes hans kropp nödtorfteligen och befriades från den värsta smutsen. Så ikläddes han hela, varma plagg, som Kruse och Mårten bytt till sig af kamraterna i Krassaus här, och sedan sattes den rykande soppan, det kokta köttet och det ljufliga vinet fram för honom. Med leende blickar, så att de själfva glömde att förtära något, åsågo Kruse och Mårten hur den utsvultne åt och huru väl maten smakade honom. Färgen steg upp på hans bleka kinder, de matta ögonen fingo glans, och han började allt mer och mer likna unge Buss från fordom. Han åt med en sådan glupsk aptit, att Kruse af fruktan att han skulle bli sjuk, måste hejda honom.

Då lade Buss bort skeden och frågade:

— Du har väl inte en pipa och litet tobak på dig?

— Jo bevars, svarade Kruse och räckte honom det begärda.

Det lyste till i Buss ögon. Han stoppade en pipa och tände den.

— Ah! Det var längesen jag smakade en rök, mumlade han, medan han begärligt sög på pipan.

Skägget och håret hade fått vara. Man ägde ingen sax och pamparna voro mindre lämpliga som rakdon. Leende betraktade Kruse hans långa mörka hår och skägg.

— Sannerligen skulle man icke kunna taga dig för en ung turk. Du bör aldrig klippa af dig håret. De där lockarne kläda.

Buss svarade ej utan sög begärligt på sin pipa, medan han ömt smekte det kära blåa klädet i sin rock, som om det varit en älskarinnas kind. Det föreföll honom som en dröm alltsammans. För några ögonblick sedan, ensam, uthungrad, förtviflad, dödstrött, smygande sig fram genom skogarne lik en fredlös man och nu sittande i goda vänners krets, mätt, varm, rentvagen, snygg och belåten. En sällsam känsla af matt välbefinnande grep honom, en känsla, som han icke kunde minnas sig ha erfarit på många dagar, icke ens under fälttågens lyckligaste skeden. Han måste återvända till sin barndom, då han efter en vild och farlig lek trött, våt och sönderrifven återvände till hemmet och fick slå sig ned på en pall framför den öppna spiselbrasan i köket, torka sina kläder och värma sig med en kopp rykande varm mjölk. Det var samma behagliga känsla af dåsigt välbefinnande, af sorglös glädje att ha sluppit undan bråket och striderna och farorna, som äfven nu betog honom.

Buss satt tyst och endast smålog åt Kruse och Mårten. Han kände sig mycket trött. Den under det ständiga, ångestfulla kringsmygandet uppjagade nervspänningen gaf sig nu, när han visste sig sitta bland vänner, han tänkte icke mera på faror och förföljare, han var lycklig och skulle helst velat lägga sig att sofva. Ögonlocken slöto sig då och då på honom och han nickade till.

Men Kruse och Mårten brunno af nyfikenhet att få höra något om hans flykt från Sibirien.

— Drick litet, så känner du dig kryare, sade Kruse och hällde i en bägare åt honom.

— Jag känner mig fullkomligt väl, endast litet sömnig, svarade Buss leende och drack.

— Bah! Sofva får du göra sedan. Berätta nu litet för oss om hur ni hade det där borta i Ryssland och hur du lyckades slippa därifrån.

— Det är just icke så mycket att berätta därom. Smyga sig fram genom skogarne, hungra, svälta, ofta känna sig nära att stupa af trötthet, ibland fly undan som ett jagadt djur, ibland gömma sig under kullfallna träd, stenrös, broar, likt en efterspanad missdådare. Och så denna pinande ångest. Aldrig någon ro, hvarken dag eller natt, hvarken sofvande eller vakande, ständigt jäktad, förföljd, åtminstone i inbillningen. En och annan gång träffade jag likväl på goda människor, som, fastän de voro ryssar, likväl voro barmhärtiga nog att bistå mig i stället för att angifva och utlämna mig.

— Men hur hade ni fångar det egentligen? Hur behandlade tsaren er? frågade Kruse.

— I början rätt väl. Han var fylld af stolthet och glädje öfver sin oväntade seger och därjämte smickrad af att ha så många framstående svenska officerare, fältmarskalker, generaler, öfverstar omkring sig. Dem behandlade han till en början på ett artigt och så långt han förmådde — hvilket dock icke var synnerligen mycket — belefvadt sätt. Han inbjöd dem till sin taffel och underhöll sig gärna med dem. Ah, tsaren är en slug herre skall du tro. Han insåg granneligen nyttan och vikten af att ha så många kunniga svenska officerare hos sig i Ryssland att sprida bildning bland hans barbariska folk. Oss andra och menige man brydde han sig föga om, vi fingo sköta oss bäst vi kunde och hade det äfven under första tiden ganska dåligt, ehuru han nog icke underskattade den fördel han ägde i de svenske soldaternas kunnigheter i olika handtverk. Det var också därför, som vi sedan blefvo utposterade i små

afdelningar på de mest skilda och aflägsna ställen. Allt för att vi skulle undervisa ryssarne.

— Nå, men hur gick det med dig själf? afbröt Kruse.

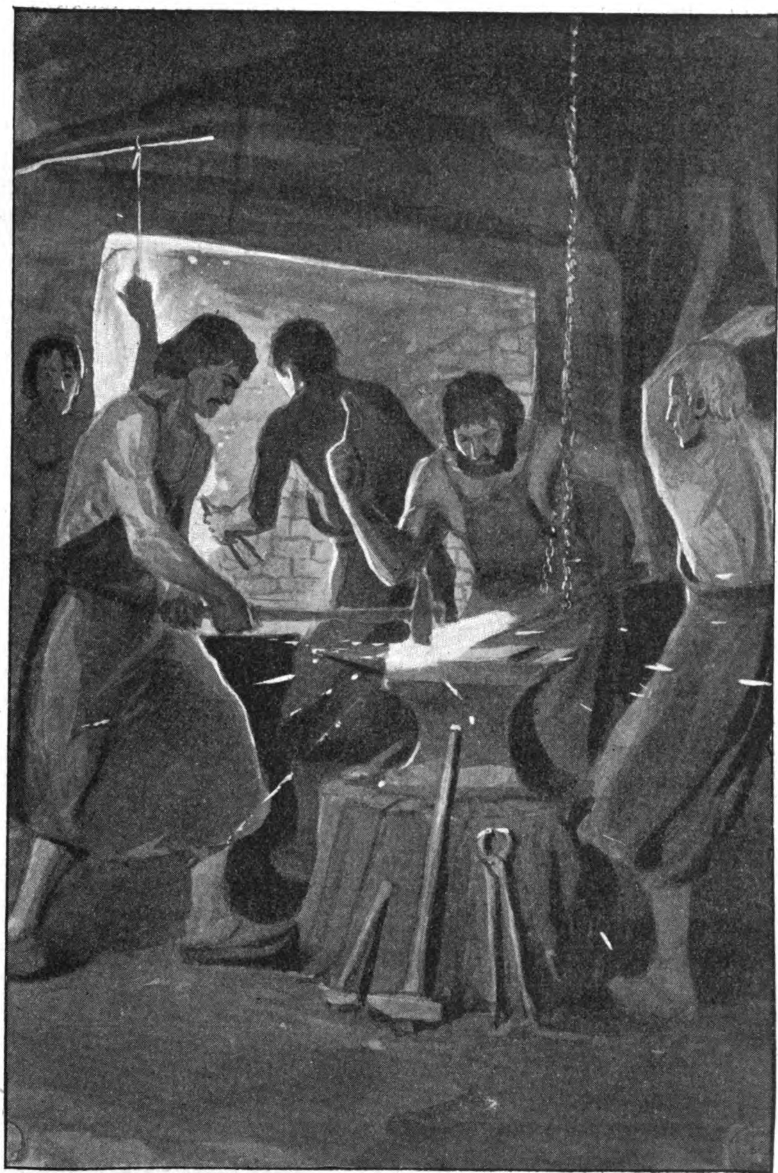
— Hård och jag jämte en kapten och ett hundratal soldater blefvo först inkvarterade i en liten stad långt bort i Ryssland. Där hade vi det i början jämförelsevis bra. Vaktade voro vi naturligtvis dag och natt, men annars kunde vi fritt röra oss i våra boningar och på den lilla stadens gator. Men efter ett misslyckadt rymningsförsök, anställdt af några soldater och en fänrik, blef behandlingen hårdare, och en vacker dag blefvo vi förflyttade längre bort till en liten by belägen ett stycke in i Sibirien. Åh, du kan icke tro hvilket land! Kallt är där, fast icke just mycket kallare än i nordliga Sverige. Men hvilken skillnad! En himmel af bly, en mark af is. Och så dessa tröstlösa öde slätter, utan ett träd, ett hus, utan höjder eller berg. Hur mycket annorlunda är det icke hemma i norden med de djupa skogarne, de brusande älfvarne, de glittrande snöfjällen och den klara vinterhimlen. Det var så att man kunde bli förtviflad. Första tiden gingo vi tysta omkring och endast sågo på hvarandra. Voro vi dömde att här tillbringa hela vårt lif? Skulle vi ständigt pinas af dessa öde trakter, denna blytunga, dystra himmel, detta främmande folk? Skulle vi aldrig mer få återse vårt vackra land, våra hem, våra kära? Så frågade vi tyst oss självfva, medan vi nedslagna och missmodiga likt djur, som kommit från skogarnes frihet, ströfvade kring på det område, som blifvit oss upplåtet. Så småningom blefvo vi dock lugnare till sinnes och kunde någorlunda finna oss i vårt sorgliga öde.

— Nå, men hvad gjorde ni för att fördrifva tiden? Något måste ni väl taga ér till? frågade Kruse.

— Ja, det kan du lita på. Ville vi lefva, måste vi arbeta. Vi lefde icke på ryska statens bekostnad, må du tro.

— Hvad sysslade ni med då?

— För soldaterna gick det ganska lätt att hitta på något arbete. De kunde ju i allmänhet något yrke. De snickrade, snidade, hjälpte bönderna att smida, byggde hus,

arbetade i jorden och så vidare. Vi officerare lärde oss något handtverk så godt vi kunde, ty bokliga kunskaper, som vi för öfrigt icke voro öfver höfvan begåfvade med, voro där borta till ingen nytta. Möjligtvis litet skrifning, men det var också allt. Vi blefvo skomakare, skräddare, gördelmakare och trädgårdsmästare, och oftast var det våra knektar, som blefvo våra läromästare i stället för vi deras. Ja, så kan det gå till i krig, eller kanske snarare i nöden och fångenskapen. Då blir man uppfinningsrik och märker oanade färdigheter ligga dolda hos sig.

— Nå, hvad gjorde du? frågade Kruse.

— Jag, svarade Buss. Jag försökte mig på litet af hvarje. Först tror jag, att jag uppträdde som skräddare. Aldrig kunde jag väl tro, när jag för tre år sedan ungdomligt öfvermodig och glad drog ut i kriget, att jag skulle hamna som byskräddare långt borta i Sibirien. Men så blef det. Skräddare voro där synnerligen behöfliga, och jag försökte mig på det yrket. Men mycken skicklighet kan jag ej säga att jag uppnådde. Därtill var jag för tafatt och otålig. Och snart tröttnade jag på det yrket, sedan jag åt en kamrat och mig sytt ett par vidunderligt fula pelsar af det mest egendomliga snitt.

— Kanske är det den, du har med dig?

— Just så, fast jag har skurit af honom för att lättare kunna gå i den.

— Nå, hvad blef du se'n.

— Se'n blef jag skomakare. Men icke heller det yrket tilltalade mig. Det var för stillasittande och jag slutade därför snart med det, fastän jag däri gjorde större framsteg än i det hedervärda skräddarfacket.

— Och sedan.

— Se'n blef jag smed. Och med den sysselsättningen trifdes jag. Det var ett lustigt och omväxlande, om ock något ansträngande yrke. Men lustigt var det att höra släggornas klingande mot städen, se gnistorna spraka och känna blodet rusa genom ådrorna. Och så sof man så godt om nätterna, sedan man arbetat hårdt hela dagen.

Inga drömmar, inga tankar. Ingen längtan, som brände ens hjärta. Man hade icke tid därtill. Hej, släggorna gå, järnet glöder, bälgen pustar, och från de arbetande böndernas läppar höres en entonig sång,.

.... Men stundom återkom hemlängtan hos mig och grep mig starkare än någonsin förut. Det var i synnerhet, när jag ibland om aftnarne gick till smedjan. Genom den halföppna dörren glödde elden från härden. Ofvan skorstenen lyste en hel kvast af gnistor, på afstånd hörde jag släggornas dån och sången. Allt var mörkt rundt omkring, endast högt uppe på den svarta himmelen glänste några stjärnor. Då föreföll det mig som om jag befunnit mig någonstädes hemma i Sverige. Allt var så likt en vinterafton där, och det var först när jag fick se de arbetande böndernas långa rockar och skäggiga anleten, som jag blef ryckt ur min dröm och återförd till den bittra verkligheten. Men då kände jag längtan efter hemmet stiga inom mig, starkare än någonsin. Och det var vid sådana tillfällen, som jag allt mer och mer började grubbla på möjligheten af flykt.

Ofta sutto Hård och jag och talade därom till långt in på nätterna.

— Hur är det med honom nu? frågade Kruse.

— Åhjo, så där, svarade Buss. Fötterna äro naturligtvis läkta på honom, och han kan gå tämligen raskt, ehuru han alltid behöfver två käppar till stöd. Springa lär han väl aldrig kunna, och till krigstjänst är han oduglig. Det är det, som grämer honom mest. Stackars Hård! Han hade icke mycken glädje med sitt fälttåg. Ung och rask, modig och uppfylld af de största förhoppningar drog han ut i kriget för att, kort efter sedan han stött till hären, frysa fötterna af sig och för alltid förbli invalid, få vara vittne till ett nederlag och gå i fångenskap till Sibirien. Jag fick åtminstone kämpa och blef sårad; men han måste overksam åse vår undergång.

— Hvad gjorde han där borta? afbröt Kruse.

— Han sysselsatte sig med skrifgöromål. Han uppsatte förteckning öfver oss, förde dagbok, uppskref nog-

grant alla händelser och förändringar bland oss, sjukdom och dödsfall, och tycktes finna ett visst nöje däri. Kommer han någonsin tillbaka till Sverige, blir det säkerligen en dugtig ämbetsman af honom. Men det gör han väl aldrig.

... Nå, vi talade alltid om flykt, då vi sutto tillsammans om kvällarne. Hård log därvid alltid så vemodigt bittert liksom om han velat säga: Ja, för dig och de andra, som äro friska, kanske det kan gå, men ej för mig med mina stympade fötter; jag kan aldrig hoppas på att komma härifrån, så vida jag ej blir frigifven. Men det dröjer nog, om den stunden ens någonsin kommer.

Och han hade nog rätt. Det fanns ingen möjlighet för honom att kunna fly. Det hade visat sig en gång förut.

— Huru! Ni hade alltså en gång förut försökt att fly? frågade Kruse.

— Ja, som jag för en stund sedan sade. Och det var orsaken till att vi från en jämförelsevis dräglig stad i Ryssland, blefvo förflyttade ett stycke in i Sibirien.

— Berätta hur det gick till!

— Som jag sade, hade vi fått kvarter i en liten stad långt bort i Ryssland. Den var omgifven af murar, och utanför dessa fingo vi icke utan särskild tillåtelse begifva oss. Ett stycke från denna stad visste vi att en annan var belägen och att i denna fanns ett ryskt kompani. Det var härpå vi byggde vår plan.

— Huru! Jag förstår icke riktigt, yttrade Kruse.

— Jo, vår mening var att söka öfverrumpla denna stad, nedgöra soldaterna och sedan bemäktiga oss deras kläder och vapen.

— Men I haden ju inga vapen själfva?

— Åhjo, något.

— Hur i all världen haden I kunnat komma åt sådana? frågade Kruse förvånad.

Buss log.

— För pengar kan man få en ryss att göra mycket, till och med att sälja sin hustru och sin odödliga själ, svarade han. Vi hade lyckats muta en rysk soldat och han hade

skaffat oss några rostiga värjor och nästan obrukbara pistoler, som vi omsorgsfullt gömde till dess ögonblicket var inne. Dessutom hade vi af stänger och järnbitar, som vi slipat så godt vi kunnat, förfärdigat oss ett slags pikar och yxor, hvilka väl kunde göra någon nytta. För öfrigt hade vi påkar; men mest litade vi på häftigheten i öfverrumplingen och att vi måste strida på lif och död, ty något återtåg gafs icke.

— Det var en djärf plan. Nå, hur aflöpte den? frågade Kruse.

— Den misslyckades.

— Ja, det vet jag ju. Men hur?

— Vänta skall du få höra... En eftermiddag, sedan allt var färdigt — det var på förvåren, hvilken årstid vi ansågo lämpligast för företaget — begärde vi att få rida ut och vattna våra hästar i floden, som flöt ett stycke utanför staden. Ja, bevars, bara I ären tillbaka, innan portarna stängas, svarade vakthafvande officeren. Ja då, det skola vi visst vara, menade vi. Glada begåfvo vi oss i väg. Vi voro nästan mangrant samlade. Endast några stycken af oss, som misströstade om planens utförande, samt ett par soldater, som hade gift sig med ryska kvinnor, stannade hemma.

Våra vapen hade vi gömt under kläderna, så att vakterna på muren icke anade någonting, då de sågo oss rida ut.

I raskt traf bar det i väg till floden. Vi visste att där fanns ett vad och hoppades att lätt kunna komma öfver den. Sedan ämnade vi under skydd af mörkret öfverrumpla den andra staden med det ryska kompaniet. Allt trodde vi skulle gå lyckligt och väl.

Men då vi kommo ned till floden, funno vi att denna i följd af vårflödet betydligt svämmat öfver sina bräddar och var både strid och bred. Omöjligt att kunna gå öfver vid vadstället. Ett ögonblick stodo vi villrådiga och sågo häpna på hvarandra. Hvad skulle vi göra? Återvända till vår fångenskap och låtsas om ingenting. Några röstade

härför, då de sade, att det vore en omöjlighet att komma öfver och att vi därför icke hade någonting annat att göra.

Vi funderade på saken. Men den föreföll oss synnerligen motbjudande.

Då föreslog en att vi skulle söka simma öfver floden. Vi betraktade den. Skummande och brusande rullade dess vågor förbi våra ögon. Men det fanns ingenting annat att göra. Antingen i böljorna eller tillbaka. Och vi kastade oss i böljorna.

I början gick det rätt väl. Hästarne summo präktigt och vi bredvid dem, hållande i sadelknappen. Men då vi kommo längre ut blef det värre. Strömmen grep den ene efter den andre och förde dem i rasande fart nedåt. Somliga skildes från sina hästar och befunno sig ensamma kämpande i böljorna. Nästan alla utaf dessa drunknade. Själf höll jag krampaktigt fast i tyglarne och jag hade endast min duktiga häst att tacka för att jag icke fann min graf i vågorna.

De flesta af oss lyckades likväl komma öfver. Men då vi efter mycket besvär kraflat oss upp på stranden, hvad sågo vi? I stället för att, som vi trott, det ryska kompaniet befunnit sig i staden, var det ute på slätten. Och när vi vände blickarne bakom oss, märkte vi en ryttartrupp, som kom sprängande mot floden.

I staden, där vi lågo i kvarter, hade man blifvit orolig öfver vårt långa dröjsmål. Patruller sändes ut efter oss, och då det sades att vi icke blott fört våra hästar ned i floden utan äfven kastat oss själfva däri, började man ana oråd och förstå att det var frågan om flykt. Genast fingo alla soldaterna befallning att sätta efter oss och det var dem, vi sågo komma sprängande ned mot floden.

Men äfven det ryska kompaniet, som öfvade sig ute på slätten, hade iakttagit oss. Först trodde de, att vi voro deras kamrater, men då de sågo ryttare komma efter, misstänkte de, att vi voro flyende fångar. Ögonblickligen satte de sig i marsch mot oss, och nu befunno vi oss mellan två eldar.

Hastigt fattade vi vårt parti. Det fanns ingen annan utväg än att söka fly undan så fort som möjligt. Men innan vi hunnit upp på våra hästar och kommit något så när i ordning, voro ryssarne redan öfver oss. En salva smattrade och flere af oss rullade i sitt blod.

För några hade hästarne slitit sig lösa, bland dem Hård. Jag blef förtviflad, då jag såg honom stå där hjälplös på sina stympade ben och ömsom stirra på sin bortsprungna häst, ömsom på fienden. Honom hade jag helst af alla velat ha med på flykten. Jag hade icke hjärta att öfvergifva honom utan sökte infånga hans häst. Härunder råkade jag i handgemäng med två ryssar. Själf hade jag en gammal rostig värja och med den försvarade jag mig så godt jag kunde, gaf den ene ett hugg öfver hufvudet, så att han stupade och parerade den andres pikstygn. Men andra kommo till. Och snart var jag nedryckt från hästen och tillfångatagen. Hård, som knappast kunde röra sig ur fläcken, hade redan blifvit gripen. De fleste af oss hade sårats eller tagits till fånga, och endast några få lyckats rädda sig genom flykt — för att väl senare blifva gripna eller omkomma af hunger. Ja, så var saken slut. Vårt rymningsförsök hade misslyckats, och vi voro åter fångar.

Hela natten fingo vi, sårade och slagne, ligga bundna kvar på stranden. Morgonen därpå anskaffades båtar och vi återfördes till staden.

— Nu blef väl behandlingen ännu hårdare? afbröt Kruse.

— Naturligtvis. Vi fingo alla våra straff. Prygel, svält, bojór..... Ja, du såg ju själf märkena efter det på min rygg, svarade Buss.

Under det han berättade, hade han blifvit allt mer och mer upplifvad. Minnena stormade genom hans hufvud, tröttheten och sömnlusten hade försvunnit. Han hade blifvit fullt vaken och fann ett nöje i att omtala sina äfventyr.

Han drack en klunk ur bägaren och fortsatte:

— I flere månader höllos vi så fängslade. Sedan släpptes vi lösa igen och fingo åter gå fritt omkring i staden,

men någon tillåtelse att vistas utom murarne, det aktade man sig visligen att gifva oss.

— Hur togo ni i allmänhet det misslyckade försöket? Jag tycker det skall kännas bittert, att, när man en gång varit nära att nå friheten och åter komma ut i lifvet och världen från att ha varit så godt som lefvande begrafven, då plötsligt se sitt hopp gäckadt?

— Naturligtvis kändes det bittert. I synnerhet, som vi visste med oss att utsikten till befrielse nu var mindre än någonsin. Men sedan vi sörjt en tid, lugnade vi oss, återupptogo våra sysselsättningar, och allt gick på det gamla sättet. En djupt religiös anda grep oss. Vi satte vårt hopp till Gud och förtröstade på honom. Hvarje söndagseftermiddag samlades vi i någon kamrats stuga. En af oss läste i bibeln, vi andra hörde andäktigt på. Sedan sjöngo vi några psalmer och förenade oss i brinnande böner. Af dessa gemensamma andaktsstunder kände vi oss underbart styrkta, och dessa blefvo våra käraste och mest efterlängtade stunder.

— En sak hade rymningsförsöket lärt mig, fortsatte Buss.

— Och det var?

— Att om ett sådant skulle kunna lyckas, finge man ej vara mer än två, på sin höjd tre. Att söka fly i samlad trupp vore omöjligt. Det skulle väcka för mycket uppseende. Men för ett par personer kanske det vore möjligt.

Mången natt låg jag och grubblade härpå. Och ju mer jag tänkte däröfver, dess fastare blef jag i mitt beslut. Fruktan för prygel och bojor kunde icke återhålla mig. Ej heller utsikten att omkomma under vägen af svält, köld och vilda djur. Intet förskräckte mig. Jag kunde ju ej mera än misslyckas, och hellre än att stanna kvar i denna ödemark, ville jag våga allt.

Jag talade med Hård om saken. Han hörde på vemodigt leende. Men när jag föreslog, att han skulle följa med, skakade han på hufvudet.

— Omöjligt, min vän, svarade han. Hvart skulle jag komma med mina stympade fötter? Jag kan ju endast gå helt långsamt och till på köpet endast stödd på käppar. Jag skulle endast bli en börda för dig och för öfrigt aldrig nå fram. Nej, sök du ut en annan kamrat åt dig och planera saken försiktigt och omsorgsfullt, så kanske du kan lyckas. Men jag kan aldrig följa dig. Jag får nog stanna här till mina döddagar, tillade han med en suck.

Han hade nog rätt, Hård. Det var omöjligt för honom att följa mig på flykten. Jag måste därför se mig om efter en annan kamrat.

Efter långt betänkande valde jag en, med hvilken jag blifvit bekant under fångenskapen. Han hette Björn, var fänrik vid något regemente, jag kommer icke ihåg hvilket. En hurtig och rask yngling, ett år yngre än jag, alltid glad och hoppfull, hade icke ens fångenskapen, det misslyckade rymningsförsöket, prygel eller svält förmått böja honom och nedstämma hans sinne. När jag omtalade för honom min plan, blef han förtjust. Han gick genast med på förslaget och sade sig själf ha funderat på något dylikt, men icke riktigt vetat, huru han skulle bära sig åt.

Företaget började med att han flyttade till Hård och mig, och sedan började arbetet.

— Hur bar ni er åt? frågade Kruse.

Buss gäspade och drack en klunk.

— Ja, det skall du få höra i morgon, sade han. Det är sent nu och vore kanske tid på att lägga sig och sofva.

— Ja, du har rätt. Låt oss göra det. I morgon fortsätta vi färden, och då kan jag få höra vidare, svarade Kruse.

De två vännerna och Mårten Ranck, som hela tiden setat tyst och endast hört på, reste sig upp från bordet. Mårten gick ut efter några grenar för att lägga på elden. Rundt kring kojan sofvo knektarne, insvepta i sina kappor. Äfven hästarne sofvo stående, blott en och annan betade det fuktiga, till hälften vissnade gräset.

Nattvinden susade i granarnes kronor. Det var som om den hviskade något. Mårten tänkte på skogen invid sitt fädernehem, och medan han längtansfullt riktade blicken upp mot den glimmande polstjärnan, tänkte han:

— När kommer jag väl hem. När kommer jag väl åter hem till Sverige.

KAP. XIII.

Fågelfri.

Dagen därpå fortsattes färden alltjämt mot söder, mot Bender. Höstmorgonen var vacker, men kylig. Buss njöt i fulla drag af sin frihet och sitt välbefinnande, medan han vid Kruses och Mårtens sida gungade i sadeln. Han kunde icke upphöra att smeka sin häst och trycka honom med skänklarne. Det var så länge sedan han suttit i en sadel, att det kändes för honom som en ny njutning.

— Jaså, den där Björn flyttade till dig och Hård, yttrade Kruse, medan de rodo fram genom skogen.

— Ja, det gjorde han. Och det var en glad själ, må du tro. Han riktigt muntrade upp oss med sina lustiga infall. I synnerhet för den tungsinte Hård var han ett präktigt sällskap. I följd af sin olycka var Hård ofta dyster till sinnes och jag hade haft svårt att förhindra att han icke helt och hållet försjönk i melankoli. Men Björn behöfde icke mer än visa sitt leende ansikte, förrän alla dystra moln voro bortjagade från Hårds panna. Jag har aldrig kunnat förstå, hur en män'ska förmått vara så sorglöst glad som Björn.

— Ja, det beror på lynnet. Det är, likaväl som tungsinne, någonting medfödt, men en mycket lycklig gåfva. Ingenting kan nedslå somliga män'skor, medan åter andra bringas ur jämvikten af de minsta småsaker. ... Men det var icke härom vi skulle tala, utan om hur du lyckades fly. Hur bar ni er åt egentligen.?

— Ja, det är en tämligen enkel historia, började Buss. Först måste jag tala om för er, att vår stuga var belägen alldeles intill muren... Det underlättade betydligt vårt arbete.

— Hur då?

— Jo, på detta sätt..... Som jag förut sagt, var det oss efter rymningsförsöket förbjudet att gå utom murarne. Sträng vakt hölls, och det var omöjligt att vare sig dag eller natt kunna lista sig öfver. Enda följden af ett sådant försök hade varit att vi fått hvar sin kula i benet, och då hade vi ju varit alldeles odugliga till flykt. Nej, något annat sätt måste vi hitta på.

— Stugan låg, som jag nämnt alldeles intill muren, något som förut ofta förargat oss, emedan det gjorde den så kall. Men nu lyckönskade vi oss därtill, ty det gaf oss ett präktigt tillfälle att osedda och obehindrade kunna arbeta på vår flykt.

— Vi började med att noga undersöka väggar och golf. Väggarne voro ingenting att göra åt, men golfvet — genom det skulle flykten ske. Men innan jag beskrifver,

huru vi buro oss åt, måste jag dock omtala, att Hård flyttade från oss och till en annan kamrat.

— Hvarför det? frågade Kruse.

— Naturligtvis för att icke han, i händelse vi lyckades fly, skulle bli misstänkt för att ha hjälpt oss, och blifva straffad. Det var tillräckligt att vi själfva blefvo pryglade i händelse af upptäckt.

Så snart Hård flyttat från oss, började vi arbetet. Vår lilla stuga bestod endast af ett rum, det var vårt kök, vår matsal, sängkammare, arbetsrum, salong, allt på en gång. Den var helt nödtorftigt möblerad. Vid ena väggen, den som vette mot muren, stod en stor lår, som på samma gång tjänstgjorde som byrå och bänk. I den hade vi våra saker, kläder, verktyg, matförråd med mera. I ett hörn fanns en öppen spisel, för öfrigt endast ett par enkla träsängar, två stolar och ett bord.

Vi började vårt arbete med att flytta undan låren och undersöka golfvet. Detta bestod endast af ett tunt brädlager och under detta torf. Som vi förut skaffat oss erforderliga verktyg: en liten såg, en kort spade, ett bräckjärn, var det lätt att bryta upp golfvet. Vi voro ytterst försiktiga för att ingenting skulle märkas. Hålet gjorde vi så litet som möjligt, endast tillräckligt för en man att krypa ned däri. Sedan skaffade vi bort torfven och började gräfva. Till en början gjorde vi en så liten öppning som möjligt. Först när vi kommo ett stycke ned i jorden utvidgade vi den, så att en man bekvämt kunde arbeta därnere och till och med vända sig.

Det var på våren. Kälen hade nyss gått ur jorden, och det gick tämligen lätt att gräfva. Och dessutom eggades vi af hoppet att blifva fria och kunna komma hem till Sverige. Aldrig förut har jag känt en sådan verksamhetslust. Vi voro som gripna af feber och arbetade turvis dag och natt.

— Men hur skaffade ni undan jorden? frågade Kruse.

De två vännerna hade ridit sida vid sida på skogsvägen. Buss talade i korta, afbrutna satser. En och annan gång

tystnade han för att rikta sin uppmärksamhet på hästen eller på något djur i skogen. Efter dem red Mårten Ranck, uppmärksamt lyssnande till Buss' berättelse.

— Jorden, upprepade Buss. Den lyckades vi göra oss af med på ett mycket enkelt sätt.

— Hur så? Jag tycker tvärt om att det skulle varit ganska svårt, och lätteligen kunnat väcka uppmärksamhet och gjort er misstänkta. Ni buro väl bort den under nätterna?

— Visst icke. Midt på ljusa dagen och i vakternas åsyn skaffade vi undan den.

— Men hur? frågade Kruse förvånad.

— Så här gick det till: Hvarje gång vi gingo ut stoppade vi fickorna fulla med jord, som vi förut gömt i låren. I alla våra fickor hade vi gjort hål, som vi sedan tillknutit med snören. När vi sedan gingo omkring och promenerade i den lilla staden, helst i dess utkanter, lossade vi helt enkelt på något af snörena och jorden rann obemärkt ut. Detta måste vi naturligtvis upprepa flere gånger om dagen, men ej en enda gång märkte vakterna någonting. Själfva sågo vi naturligtvis förskräckliga ut under kläderna, men därom brydde vi oss föga; hufvudsaken var att vårt arbete gick framåt.

Vi hade nu hållit på ett par månader och lyckats gräfva oss tämligen djupt ned. Det var i början af sommaren. Den kommer därborta mycket hastigt. Som genom ett trollslag blir marken grön och värmen stiger betydligt. Alla voro ute i fria luften så mycket som möjligt, blott vi höllo oss ständigt inne. Detta väckte uppmärksamhet, men vi skyllde dels på sjukdom, dels på träget arbete, hvilket ju var sant, ehuru icke precis som ryssarne uppfattade det. För länge sedan hade jag slutat upp vid smedjan och sade nu, att jag återupptagit min förra sysselsättning och gjorde skor och kläder hemma.

Så gingo månaderna. Allt längre ned i jorden gräfde vi oss, alltjämt utefter muren. Det var nödvändigt att

komma under densamma, ty att söka genombryta den var icke tänkbart. Därtill hade vi för dåliga verktyg.

— Märkte verkligen ingen af ryssarne under hela tiden ert förehafvande? frågade Kruse.

— Nej, men en gång var det mycket nära att det blifvit upptäckt, svarade Buss.

Mårten Ranck, som red efter, lystrade till och styrde sin häst några steg närmare kamraterna.

— Hur gick det till? yttrade Mårten.

— Jo, en eftermiddag, just då vi som bäst höllo på med vårt arbete, knackade det på dörren.

— Hvem där? frågade jag, i tanke att det endast var en kamrat.

— Vakthafvande officeren, svarades bakom dörren.

Jag blef helt förskräckt. Björn var nere i gången och gräfde, jag samlade upp jorden, låren var bortflyttad och hålet var öppet.

Att flytta låren öfver öppningen var icke tid till. Hastigt ryckte jag till mig en fäll och kastade öfver hålet, hvarpå jag placerade bordet öfver den. Så öppnade jag bäfvande för den ryske officeren.

— Hvarför vid alla djäflar öppnar ni icke genast, röt denne, i det han trädde in genom dörren. Han såg mycket förgrymmad ut och blickade forskande omkring i rummet.

— Jag var icke klädd, när det knackade, stammade jag.

— Hvarför var ni ej klädd då? röt han.

— Jag är sjuk och låg till sängs, ljög jag.

— Jaså, brummade han.

För att blidka honom, skulle jag gärna bjudit honom på wodka; men jag tordes ej. I så fall hade han sannolikt slagit sig ned vid bordet, som jag ställt öfver hålet, och då upptäckt alltsamman. Jag höll mig i stället i närheten af dörren för att få honom att också stå där. Men jag vågade ej fråga om hans ärende. Hela tiden brusade i min hjärna den tanken, att han upptäckt något.

Ändtligen bröt han tystnaden och yttrade:

— Jag har kommit hit för att få några upplysningar,

— Store Gud! tänkte jag. Hvilka upplysningar.

— Det skall sättas upp en ny förteckning öfver fångarne, och jag vill därför ha noggranna upplysningar om er ålder, hemort, regemente och annat.

Jag drog ett djupt andedrag.

— Jaså, ingenting annat, tänkte jag och drog en djup suck af lättnad.

— Hur står det till? frågade officeren, som trodde att det var af illamående, jag suckade.

— Illa, mycket illa. Jag mår verkligen ej alls bra, svarade jag och sökte se så sjuk ut som möjligt.

Jag var nu befriad från mina farhågor och gaf mannen beredvilligt de upplysningar han önskade. Man hade således ännu ej upptäckt någonting, och vi kunde vid godt mod arbeta på vår plan.

— Hvar är er kamrat? frågade han, i det han gick mot dörren.

— Han är ute för tillfället. Men så snart han kommer tillbaka, skall jag skicka honom till er, svarade jag, belåten med att ha kommit undan för så godt pris.

I detsamma hördes ett buller som från nedrasande jord under fällen, som var lagd öfver öppningen. Jag bleknade af förskräckelse. Store Gud! tänk om officeren lyfte på fällen för att undersöka, hvarifrån ljudet härledde sig!

Men han yttrade endast:

— Ni tycks ha godt om råttor och sorkar här.

— Ack ja. Förfärligt. De lämna en ingen ro, hvarken dag eller natt, mumlade jag.

— Ja, så är det öfverallt, svarade officeren godmodigt och aflägsnade sig.

Så fort han var borta, stängde jag skyndsamt dörren och lyfte på fällen. Därunder visade sig Björns ansikte, svartblått af brist på luft. Han hade tydligen varit nära att kväfvas.

— Puh! utbrast han, i det han kraflade sig upp ur hålet. Det var sannerligen i sista minuten, han försvann. Hade han stannat längre, tror jag, att jag skulle dött.

— Stackars Björn! Det var nog ej för angenämt därnere i hålet.

— Nej, det skall gudarne veta. Mörkt och kvaft, så att man kunde storkna, var det, och rädd var jag äfven att han skulle klifva på fällen och upptäcka hela tillställningen. Det hade blifvit en skön historia för oss.

— Mycket prygel och hårdt fängelse. Men låt oss vara glada, att det gick som det gick. Ännu misstänker ingen det minsta, och snart ha vi väl gången färdig, svarade jag.

Vi fortsatte oförtrutet vårt arbete, gräfde allt djupare och djupare, och så en afton hade vi nått slutet på muren. Nu gällde det att vara försiktig, så att ej stenar skulle ramla ned och täppa till hålet för oss, och kanske en del af muren skulle rasa. Så godt vi kunde, undersökte vi med en lykta stenarnas läge och lyckades verkligen utan något hinder gräfva en smal gång under muren. Nu var det värsta gjordt. Återstod endast att fortsätta gången ett stycke på andra sidan. Vi beslöto att gräfva en bra bit utanför muren, så att vi med någorlunda säkerhet, utan att upptäckas af vakterna, skulle kunna komma upp därifrån och blifva fria.

Den sista delen af gången blef det värsta arbetet. Vi hade nu mycket längre väg att forsla gruset och jorden, och då kröpo vi likt verkliga mullvadar i vårt hål och sågo också ut som sådana, fullpyrda som vi voro med jord på kläder, ansikte, händer, öfverallt. Lycka var att vi hade hvar sin någorlunda snygga kostym, annars skulle man väl undrat, hvarför vi ständigt sågo så nedsmutsade ut, och kanske kommit under fund med rätta förhållandet.

Det hade nu lidit långt på året. Sommaren var nästan slut, men ännu hade vi ej fått gången färdig. Vi hade förut trott att allt skulle vara undangjordt på ett par månader och hade beräknat sommaren att vandra på. Men så fort gick det ej; och nu voro vi tvehågsne, huruvida vi skulle uppskjuta allt till nästa vår eller våga oss ut på flykten under vintern. Men längtan efter friheten blef oss

öfvermäktig, vi beslöto att trotsa is och köld och ge oss i väg så fort som möjligt.

En dag hade vi gången ändtligen färdig. Björn hade sett dagsljuset skymta fram genom ett hål, som han gjort med en käpp. Nu var det endast att invänta en mörk natt och så i väg. Men först skulle vi ha en stilla afskedsfest. Den ende, som var invigd i vår plan var Hård; och honom skulle vi ta farväl af.

Vi bestämde dagen till en söndag. Då brukade det vara mest lugnt i den lilla staden. Ryssarne visste att vi då voro samlade till bönestunder, och vakten var då mindre noggrann än annars.

Söndagsaftonen kom och Hård infann sig. Vi hade förut gjort litet uppköp, så att vi kunde få en god måltid, innan vi gåfvo oss ut på vår farliga färd.

Nästan under tystnad åto vi. Alla voro vi djupt rörda och hvar och en satt mest försjunken i tankar. Jag nästan glömde äta och stirrade ömsom på Hård, ömsom ut i mörkret. Det var väl sista gången, som jag satt vid hans sida, tänkte jag. Hvilka öden och faror väntade oss väl sedan?

— Ät du, Buss! Det kan du behöfva. Du har lång väg att gå och du vet ej när du nästa gång kan få dig ett ordentligt mål mat, yttrade Hård.

Jag suckade och började åter äta. Efter måltiden läste Hård ett kapitel ur bibeln och sedan sjöngo vi en psalm

Det hade nu blifvit mörkt, men ännu var det för tidigt att begifva sig i väg. Vi måste ännu vänta några timmar. I ett par säckar packade vi ned våra kläder, skor och en del mat, och de få penningar vi hade gömde vi omsorgsfullt i ett bälte om lifvet. Så kom slutligen afskedsstunden. Med tårfyllda ögon tryckte vi Hårds händer. Han log vemodigt mot oss. Hur gärna hade han ej velat följa med! Men det var omöjligt för honom med hans stympade fötter.

— Minns du, Buss, natten före slaget vid Pultava? yttrade han.

Jag nickade.

— Kommer du i håg, huru vi då togo afsked af hvarandra på samma sätt som nu, för den händelse någon af oss skulle blifva dödad under striden. Jag lämnade dig då ett bref och bad dig att, i fall du före mig skulle återvända, uppsöka en viss prästfamilj i närheten af Vättern och hälsa en ung flicka, Ingrid Eriksdotter, från mig. Minns du det?

— Ja.

— Nu kommer du nog, om allt går lyckligt, hem till Sverige före mig. Lofva mig då att söka upp henne och hälsa henne från mig.

Jag lofvade det.

— Och nu farväl, kamrater. Må ni ha lycka på eder färd och nå hemmet. Mina böner skola följa er.

— Farväl, vän Hård. Var vid godt mod! Kanske fred snart blir sluten och du blir utlöst, svarade vi.

Hård log, som om han hade trott oss. Men vi sågo nog på honom, att han icke hyste något hopp. För sin del trodde han, att han skulle få stanna på platsen till sin död.

Så gjorde vi oss i ordning till affärden. Försiktigt kröpo vi ned i hålet. Hård hade lofvat stanna ett par timmar i rummet och sedan flytta låren öfver öppningen. Det enda vi voro ängsliga för, var att någon ryss skulle se honom vara tillsammans med oss sista kvällen, men Hård sade, att så ej var förhållandet.

En sista nick åt honom och vi försvunno i jorden.

Det dröjde en god stund, innan vi, släpande våra säckar efter oss, lyckades arbeta oss genom gången. Men slutligen hunno vi fram, och endast ett tunt jordlager skilde oss från friheten och världen.

Försiktigt bröt jag mig igenom det med spaden. Alldeles svart i ansiktet och nästan blind af den nedrasande jorden stack jag upp hufvudet, gnuggade mig i ögonen och såg mig omkring. Till min glädje befunno vi oss längre bort från muren, än jag tänkt. Den skymtade som en mörk höjd, och ofvanför den kunde jag svagt se silhuetten af en vakt.

— Nå, skall du ej krypa upp. Jag håller på att kväfvas, hördes Björns röst från underjorden.

— Vänta! Ännu vågar jag ej gå upp. Jag måste vänta, tills dess vakten gått sin väg, svarade jag.

— Måtte han bara skynda sig, annars storknar jag, brummade Björn.

Några ögonblick därefter var vakten försvunnen. Jag kröp upp och släpade säcken efter mig. Genast stack Björn upp sitt smutsiga hufvud och ville följa efter.

— Vänta, vänta! hviskade jag och tryckte ned honom i hålet.

— Hvarför det? frågade han förvånad.

— Jag ser vakten åter komma.

Jag lade mig ned på marken och höll mig orörlig. Vakten stannade och såg åt det håll, där vi befunno oss. Tydligen hade någonting fäst hans uppmärksamhet. Kanske han sett, då jag kröp upp.

Det var förfärliga ögonblick. Hjärtat klappade på mig, så att jag trodde, att bröstet skulle sprängas. Det gällde lif eller död, friheten eller att åter bli lefvande begrafven.

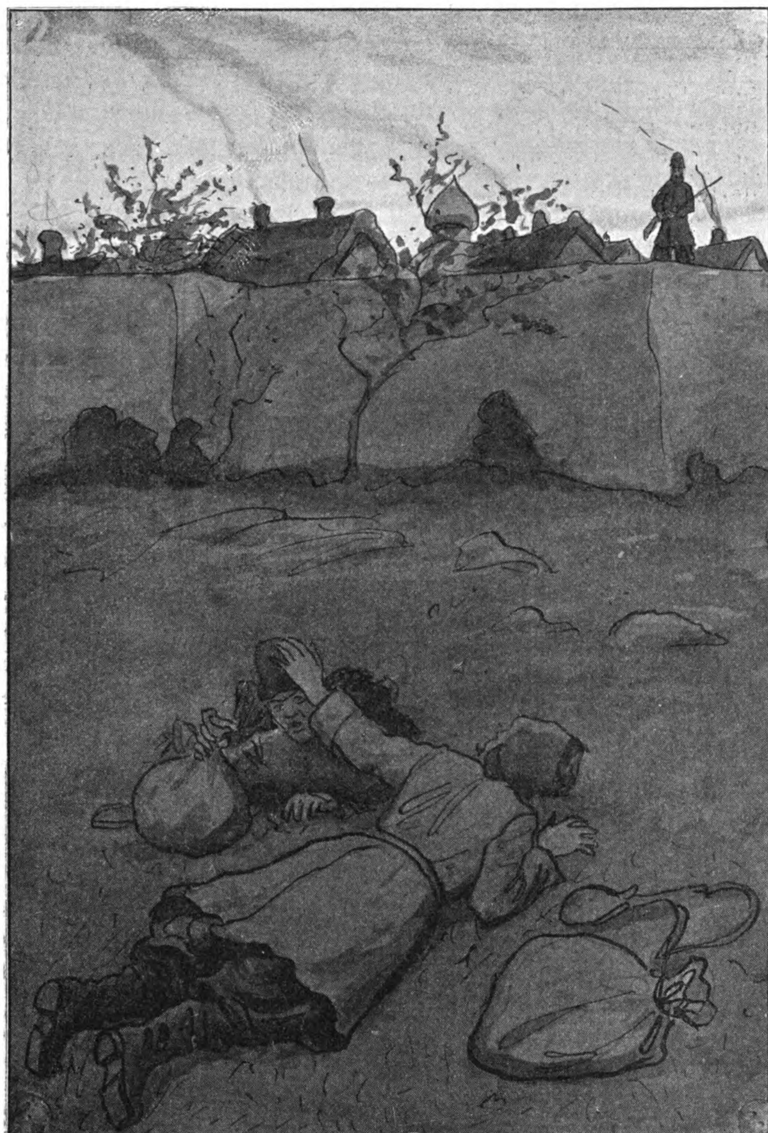
Ändtligen aflägsnade sig vakten. Han trodde tydligen, att han misstagit sig och tog väl mig för en sten eller en trädstam.

Nu måste vi skynda oss. Jag hviskade åt Björn att han kunde komma upp, och ögonblicket därefter hade äfven han kraflat sig ur hålet. Men vakten närmade sig ännu en gång och vi måste under den ohyggligaste spänning ligga utsträckta orörliga på marken.

Så försvann han igen. Då reste vi på oss, kastade säckarne på ryggen och begåfvo oss skyndsamt därifrån.

Ah, hvilka djupa andetag vi togo. Det föreföll oss som om luften här varit en annan, renare, friskare än innanför muren. Blodet rusade snabbare i våra ådror, och vi kände oss spänstigare och gladare än på långa tider. Och med snabba steg gingo vi västerut mot lifvet — eller döden.

Hela natten gingo vi oförtrutet, så fort vi kunde. Vi visste, att det framför allt gällde att följande dag vara så

långt borta från staden som möjligt. Upptäckten skulle icke ske förrän tidigast vid middagstiden dagen därpå, och till dess voro vi säkra för förföljelse. Men då, när man fann fåglarna utflugna och märkte gången, skulle det naturligtvis bli en förfärlig uppståndelse, och ryttare skulle sändas ut i alla riktningar för att söka infånga oss. Det gällde därför att skynda undan så mycket som möjligt.

Trots mörkret funno vi med lätthet vadstället öfver floden. Den var nu icke alls så strid och vattenrik som vid vårflödet, och vi kommo öfver utan svårighet, endast litet våta, men det torkade snart under marschen. Ett stycke därifrån kunde vi skönja ljus. Det var en by. Vi undveko visligen att närma oss den och togo en lång omväg.

Hur lätt det gick att gå! Ingen trötthet, ingen ängslan, endast en brinnande otålighet att komma så långt bort som möjligt. Vi kände nästan lust att sjunga — något som vi dock aktade oss för — så jublande glada voro vi öfver vår lyckade flykt och nyförvärfvade frihet. Icke ett ögonblick tviflade vi på, att vi skulle uppnå gränsen för de svenska besittningarna och blifva räddade. Och de svårigheter och faror, som skulle möta oss på vår väg, hade vi gjort föga klart för oss, ty vi hade i verkligheten intet riktigt begrepp om hur fruktansvärdt vidsträckt Ryssland är. Det var först sedan vi tågat under månader och vintern kom med sin köld och snö, som vi började inse hela vidden af vårt företag. Och mången gång, då vi hvilade oss i drifvorna, då vi svultna och frysande irrade omkring på de öde vägarne, önskade vi, att vi väntat ett halft år till och uppskjutit färden till våren. Men därvid var nu ingenting att göra. Alltjämt framåt mot väster, mot solnedgången med värkande lemmar och dödstrött kropp.

— Ni råkade väl ut för många äfventyr under vägen? afbröt Kruse.

— Åhja. Du skall få höra, svarade Buss.

— Men hvarför har du icke din kamrat, den där Björn med dig? Hvar är han nå'nstans.

Ett dystert uttryck drog öfver Buss' magra ansikte och han stirrade framför sig.

— Vet icke, svarade han.

— Vet du icke. Det var bra underligt.

— Nej! Björn blef sjuk under färden, och jag måste lämna honom efter mig. Kanske lefver han, kanske är han död, kanske fången, hvad vet jag. Ryssland är stort, och en människa försvinner lätt i det landet . . . Men om honom skall du få höra mera sedan.

— Nå, berätta då vidare om er färd!

— Första tiden hade vi det jämförelsevis bra, tack vare vårt medförda matförråd. Vi vågade naturligtvis endast tåga om natten, styrande vår kurs efter stjärnorna. De utskickade ryttarne funno oss ej, och ju längre bort vi kommo, dess lugnare blefvo vi till sinnes.

Men hösten gick och dagarne blefvo allt kortare och kyligare. Vårt matförråd tog slut, och vi måste söka upp gårdar för att köpa oss nytt förråd. Litet pengar hade vi, och för dem borde vi väl få något af barmhärtiga eller snikna människor. Men ett vågspel var att gifva sig i tal med ryssar. I det längsta dröjde vi, men en dag stodo vi inför utsikten att antingen nödgas dö af hunger eller skaffa mat. Med bäfvande hjärtan närmade vi oss en afton en stuga. Tänk om folket därinne igenkände oss som förrymda svenska soldater! Då väntade oss med säkerhet åter fångenskap, ty belöning var utlofvad en hvar, som grep en förrymd svensk. Till all lycka kunde vi emellertid fullkomligt tala ryska. Det långa håret och skägget gåfvo oss utseende som ryssar, och våra kläder tydde äfven på sådana. Kanske skulle de ingenting märka utan taga oss för landsmän? Det var intet annat att göra än att våga försöket.

Skyggt knackade vi på dörren till stugan. En gammal gumma, som såg ut som en häxa från afgrunden, kom och öppnade. Med lågmäld röst begärde vi att få köpa litet mat.

I stället för att svara begynte häxan ropa inåt kammaren:

— Ivan, Ivan! Kom hit.

Ett brummande som från en björn hördes, och en gammal ryss visade sig kort därefter i dörröppningen.

— Här är två strykare, som begära att få köpa mat; men de se just icke ut att ha några pengar, skrek käringen.

Gubben svarade ej, men betraktade oss forskande.

— Hvarifrån kommen I? frågade gubben.

Jag nämnde namnet på en stad, belägen på gränsen till Sibirien. Samtidigt tog jag fram några silfverslantar för att visa honom, att vi verkligen hade pengar att köpa mat för.

Det blänkte till i gubbens grå ögon, och han såg misstänksamt på slantarne.

— Hvar ha'n I fått så mycket pengar? frågade gubben.

— Vi ha haft arbete därborta under sommaren och förtjänat litet, svarade jag på så god ryska som möjligt.

— Hm! Hm! mumlade ryssen.

Han trodde oss tydligen icke mer än nätt och jämt.

— Det lär ju finnas många fångna svenska soldater där borta? återtog han.

Det klack till i mig. Skulle gubben verkligen ha genomskådat oss? I så fall voro vi förlorade.

— Ja, jag hörde talas om att det fanns svenska krigsfångar därborta, men vi sågo aldrig till några, svarade jag.

Åter teg gubben en stund. Så gick han till sin käring och började ett hviskande samtal med henne.

— Se så, nu är det färdigt! tänkte jag. Han har märkt att vi icke äro några riktiga ryssar och misstänker oss vara rymmare.

Jag såg mig redan om för att fortast möjligt skynda därifrån, då gubben återvände till oss och sade att vi skulle få köpa litet mat. Gudskelof, han anade ingenting.

Men gubben och i synnerhet käringen voro snåla som hin onde. Dumt nog hade jag visat dem alldeles för mycket pengar, och de visste att ta betaldt för sina eländiga matbitar. Det hjälpte ej med mindre än att jag för litet bröd, kött och wodka måste punga ut med de fattiga silfverslantar jag visat. Jag beslöt att för framtiden vara försiktigare.

Så hade vi då mat för de närmaste dagarna, ehuru vi blifvit af med en god del af vår kassa. Sannerligen fingo vi icke hädanefter se på slantarna, om de någorlunda skulle räcka. Vi hoppades att de skulle vara tillräckliga till dess vi uppnådde de svenska besittningarne, men hur föga visste vi då om den långa väg, vi hade att vandra. Långt dessförinnan voro de slut, och vi, stolta svenska officerare, måste tiggande stryka utefter vägarne.

Det blef allt kallare och kallare. Våra skodon voro i trasor, och vi hade måst tillgripa dem vi medfört. Äfven kläderna hade gått sönder, men genom snören lyckades vi någorlunda sammanhålla dem och skydda oss för kölden. De flesta nätter sofvo vi likt vilda djur i skogen under en gran eller i någon grotta. Ingen eld vågade vi göra upp och vi fröso ohyggligt. Endast en och annan gång, då vi till vår lycka påträffade en öfvergifven koja, kunde vi tillbringa en dräglig natt. Vi blefvo allt magrare, sjukare och eländigare, och Björn började hosta på ett oroväckande sätt. Men hoppet uppehöll oss, och med någorlunda godt mod tågade vi vidare, alltjämt mot väster, mot solnedgången.

Men till slut blef det för kallt att ligga ute om nätterna. Vintern, den ohyggliga ryska vintern hade inträdt med snö och oväder. Blåsten hven öfver stepperna och trängde genom märg och ben på oss, så att vi voro alldeles genomisade. Vi kände, att det var döden att hvarje natt ligga ute och beslöto oss för att bedja om härberge. Nu vågade vi icke längre visa våra pengar utan hoppades på människornas barmhärtighet. Vår kassa hade allt för mycket smält samman, och vi måste se på hvarenda kopek.

På flere ställen voro människorna vänliga mot oss. De togo oss för fattiga landsmän och gåfvo oss husrum och till och med mat utan att fordra någon betalning. Men andra gånger voro de oginare och stängde dörren midt för vår näsa samt körde ut oss i snöyran och kölden trots våra varma böner. Då grep förtviflan oss. Så länge vi orkade, sträfvade vi vidare, men då tröttheten till slut öfvermannade oss, redde vi oss ett läger af ris och kvistar, kröpo tätt

tillsammans under någon gran och befallde våra själar i Herrans hand, vissa att solen morgonen därpå skulle lysa på två stelfrusna lik.

Men då solen gick upp, fann den endast två smutsiga och trasiga svenskar, sofvande och ännu vid lif. De otaliga umbäranden och vedermödor, som vi genomgått under flere år, hade på ett underbart sätt härdat våra kroppar och satt oss i stånd att fördraga hunger, köld, alla möjliga lidanden utan att duka under. Men naturligtvis togo dessa lidanden betydligt på oss, och vi kände oss med hvarje dag allt sämre.

Men jag kan icke neka till att dessa vinternätter, tillbragta i skogen, likväl hade en viss underbar tjusning. Rundt omkring oss endast snö, djup hvit snö, och ofvan denna mörka, snöbemängda granar. Högt uppe glänsa himmelens stjärnor som vänligt glimmande ögon, och som en sköld af blankt guld hänger månen däruppe. På afstånd höres vargarnes tjut och en och annan uppskrämd fågels skrik. När vi sutto där under granens hvalf, frysande och tätt tryckta intill hvarandra, föreföll det oss som om vi befunnit oss ensamma i världen, som om hela jorden varit öde och vi de sista öfverlefvande människorna, dömda att frysa ihjäl.

Det är underliga tankar, som komma för en, då man sitter så en natt i skogen. Hela lifvet synes en så tomt och betydelselöst. Allt hvad man förut jäktat efter, mister sin lockande glans, alla kejsares och kungars strider med hvarandra tycker man endast vara ett dumt narrspel, man blir likgiltig för lifvet som för döden, och det enda, man önskar, är en smula värme åt sin stackars stelfrusna kropp.

Men så snart solen gått upp, vaknar hoppet åter, och man bereder sig till nya ansträngningar.

Och så gick dag för dag. Ofta trodde vi, att vi icke längre skulle kunna stå ut, att allt var slut och endast döden återstod. Men hur det var, lefde vi till vår förvåning upp igen för att gå nya faror och mödor till mötes.

Det är otroligt hvad en människa kan uthärda, förrän hon dukar under. Ofta voro vi så hungriga, att det sved i magen. Allt möjligt ätbart, till och med unga grankottar åto vi för att tillfredsställa vår gnagande hunger. Icke blefvo vi mycket mättade af det, men det fyllde ju alltid magarne något.

En gång var det särskildt harmfullt och sorgligt att midt i smällkalla vintern nödgas tillbringa natten i skogen ...

— Jag tycker det alltid skulle vara svårt, afbröt Kruse. Är det ett helt regemente eller en hel här, såsom många gånger hände oss under fälttåget i Ukrajna, går det väl någorlunda an. Man fryser och svälter gemensamt, och gemensamhet i lidandet innebär alltid något tröstande. Men att vara ensam eller endast två, tycker jag skulle vara förfärligt.

— Det är så också, fortsatte Buss. Den gången jag talar om hade vi träffat på ett ställe och redan fått löfte om härberge.

— Men hvarför stannaden I då ej? frågade Kruse.

— Du skall få höra. Det var för öfrigt vårt eget fel.

... Det var en kall vinterkväll, och vi kommo svultna och frusna tågande öfver heden utan att veta ett ställe, där vi kunde luta vårt hufvud. Då sågo vi några ljus, som härledde sig från en liten by. Vi styrde stegen till ett hus och knackade på. En bonde öppnade genast, och vi blefvo insläppta. Efter ett kort samtal fingo vi tillåtelse att stanna öfver natten. Därinne såg det varmt och hemtrefligt ut. En brasa flammade på spiseln, på ett tarfligt bord stod ett rykande grötfat, och familjen var tydligen i begrepp att intaga sin aftonmåltid. Vi blefvo hänvisade till en liten kammare innanför köket, och dit stego vi in för att någorlunda hjälpa upp vår illa medfarna klädsel, innan vi slogo oss ned vid bordet. Glada prisade vi vår tur att ha träffat på detta ställe och detta vänliga folk, innan natten inbröt. Men i vår förtjusning glömde vi oss och talade svenska, som vi alltid brukade då vi voro ensamma.

— Sannerligen ett utmärkt ställe! Det kan man verkligen kalla tur. Här ska' ätas och sofvas! yttrade vi flere gånger till hvarandra.

— Nå, men hvad gjorde väl det? Icke förstod bonden svenska? menade Kruse.

— Vänta, skall du få höra. Om en stund kunde jag genom den tunna dörren förnimma ett hviskande samtal, som bonden förde med sin käring. Jag gaf Björn ett tecken att han skulle vara tyst, ty det intresserade mig att få veta, hvad de kunde säga om oss. Jag förnam afbrutna meningar såsom: Hvad är det för språk de tala?... De äro bestämdt inga ryssar .... Kanske förrymda svenska soldater .... sammankalla bönderna .... gripa dem .... belöningen ....

Efter en stund upphörde samtalet, och jag hörde någon slå i dörren. Det var bonden, som gick ut. Nu förstod jag. Han misstänkte att vi voro svenska soldater och hade skyndat ut att skaffa folk för att gripa oss. Jag blef ytterligt orolig och delgaf Björn mina farhågor. Äfven han hade fått samma uppfattning. Här var ingen tid att förlora. Bonden kunde hvilket ögonblick som helst vara tillbaka, och då voro vi förlorade. Genom dörren vågade vi ej fly, ty då skulle käringen ge hals och påkalla de andras uppmärksamhet. Återstod således ingen annan väg än fönstret. Så tyst som möjligt öppnade vi det, hopsamlade våra lumpor, gledo ut och skyndade därifrån så hastigt vi orkade springa. Och nu stodo vi där igen, hungriga, frysande, utan mat, utan husrum, ensamma i den kalla vinternatten.

Gång på gång förbannade vi vår dumhet och oförsiktighet att tala svenska. Hade vi icke det gjort, sutte vi nu i den varma stugan kring det rykande grötfatet och hade en skön bädd, som väntade på oss. I stället irrade vi nu kring likt vilda djur. Just det att vi varit inne i det för oss hägrande paradiset, men blifvit utdrifna, gjorde vår belägenhet dubbelt bitter. Men det var som det var. Vi fingo vara tacksamma att vi räddat oss undan en säker fångenskap och hade knappast tid att gräma oss. Vi måste

skynda undan så fort som möjligt, ifall bönderna icke skulle upphinna oss. Redan hörde vi bakom oss deras rop, ehuru vi icke på grund af mörkret kunde upptäcka dem. Till slut blefvo vi så uttröttade, att vi måste sätta oss ned. Åter hördes böndernas rop, allt närmare och närmare. Belöningen, som var utfäst för gripandet af förrymda svenskar, lockade dem, och de gjorde tydligen stora ansträngningar för att gripa oss. Att springande kunna undgå dem, trodde vi ej vara möjligt, sjuka och utmattade som vi voro. Återstod endast att gömma sig någonstans. I närheten sågo vi en klyfta mellan några klipphällar. Dit skyndade vi, kröpo in så långt som möjligt och bredde några granruskor öfver oss.

Bönderna kommo allt närmare. De rusade tätt förbi klyftan, så att vi kunde se deras långa, fladdrande rockar, men brydde sig till vår lycka ej om att undersöka den. En lång stund lågo vi kvar där. Till slut kände vi att det blef för kallt, vi voro nästan stelfrusna och måste röra på benen. Då stego vi upp och smögo oss därifrån.

— Men hur gick det till, när Björn blef sjuk och du måste lämna honom? Det skulle varit roligt att få göra den käcke gossens bekantskap, afbröt Kruse.

— Hur det gick till. Ja, det skall du få höra. Egentligen blef han sårad och oförmögen att vandra. Det var en lömsk rackare till bonde, som gjorde honom det sprattet.

— Råkade ni då i strid med bonden?

— Nej, det var han som öfverföll oss under natten, sannolikt för att komma åt de få slantar, som vi hade kvar. .... Det var åter en afton, som vi kommo till en gård, där vi beslöto bedja om härberge. Vi knackade på och trädde in i hopp om att få stanna där öfver natten. I allmänhet hade de ryska bönderna och deras kvinnor varit vänliga mot oss. Men denne, som vi nu träffade på, var en ogin en. Förgäfves bådo vi honom att få stanna och lofvade att betala för oss. Han nekade bestämdt. Inga strykare ville han ha att göra med, och så kanske han icke trodde oss om att ha pengar. I sin förtviflan tog då Björn,

som väl kände på sig, att en natt till på heden skulle blifva döden för honom, fram alla de pengar han hade kvar. Nu blef bonden medgörligare. Efter att ha lämnat honom en liten summa fingo vi tillåtelse att stanna öfver natten och hänvisades till en liten kammare. Glada skyndade vi att lägga oss efter att ha ätit något bröd, som vi köpt af bonden. Björn somnade genast, men jag kände en obestämd oro, som höll mig vaken. Jag tyckte icke riktigt om den blick, som bonden kastat på Björn, då han visade honom pengarne. För öfrigt såg ryssen ut som en riktig skurk. Det var något så lömskt i hans ansikte, som kom mig att tänka på de värsta förbrytare. Till slut tog dock tröttheten ut sin rätt och jag somnade.

Jag vet ej hur länge jag sofvit, då jag plötsligt vaknade vid ett knarrande ljud. Innan jag riktigt kunnat fatta situationen, såg jag i det svaga månskenet bonden stå lutad öfver Björn med en knif i handen, färdig att hugga till. Jag störtade förskräckt upp, fick fatt i min knif och rusade på bonden. Men det var försent. Innan jag hann rycka undan honom, hade han redan stuckit knifven i bröstet på Björn. Då blef jag ursinnig och gaf honom ett stygn i ryggen, så att han segnade till golfvet.

Jag trodde först att Björn blifvit dödad, men vid närmare undersökning visade sig såret icke så farligt. Knifven hade glidit utefter ett refben och kanske äfven trängt något in i högra lungan, men hjärtat och de större pulsådrorna voro oskadade. Jag frågade Björn, hur han kände sig, och om han kunde resa på sig.

— Ja, för all del. Det är ingenting, bara ett skrubbsår, menade han.

Men i detsamma började han hosta blod, och jag förstod då att lungan var skadad.

Emellertid kunde han gå utan hjälp. Och under sådana förhållanden ansåg jag det rådligast, att vi genast begåfvo oss därifrån. Om de andra bönderna upptäckte den sårade bonden, skulle vi sannolikt blifva nedstuckna. Vi skyndade därför bort, så fort vi kunde.

Till en början gick Björn ganska raskt och bra, och jag trodde att det hela icke var något af betydelse. Men snart blef han trött och matt och måste hvila sig. Jag tog hans säck på min rygg och hans arm under min. Tungt stödde han sig på mig, medan han mödosamt gick framåt. Bröstet flämtade på honom, och han blef tydligen med hvarje steg allt sjukare. Hvad skulle jag göra? En natt ute till skulle blifva hans död. Förgäfves spanade jag rundt omkring. Ingen stuga kunde upptäckas.

— Hur känner du dig? Tror du, att du orkar gå ett par timmar, till dess vi träffa på ett ställe, där vi kunna hvila oss? frågade jag honom.

— Jag vet ej. Jag tror det knappast, svarade han och sjönk ned på en sten.

— Känner du dig då mycket klen?

— Ja. Jag tror att knifhugget blir döden för mig. Aldrig kommer jag tillbaka till Sverige. Det är så godt att du lämnar mig här med detsamma och ensam fortsätter färden. Jag orkar i alla fall icke gå längre och kommer att dö snart, svarade han förtviflad.

— Säg icke så. Hur kan du tro, att jag skulle öfvergifva dig! Och du kommer visst icke att dö af det där lilla såret, yttrade jag och sökte uppmuntra honom, så godt jag kunde.

Men han ville icke lyssna till mina ord.

— Jo, jo, kamrat. Jag känner att jag snart skall dö. Farväl!

Han räckte mig handen som till afsked.

— Nej. Jag öfvergifver dig icke. Vi skola hvila oss här en stund och sedan fortsätta färden, mumlade jag och slog mig ned vid hans sida.

Med möda fick jag honom att förtära litet bröd och kött. Han sade, att han ej var det ringaste hungrig, men jag tvingade honom likväl att äta för att någorlunda uppehålla hans krafter.

Tysta sutto vi vid hvarandras sida och stirrade ut öfver den snöhöljda slätten. Hur öfvergifven föreföll oss icke

vår belägenhet, hur dyster jorden. Äfven jag greps af en tröstlös förtviflan, och den tanken kom för mig att det icke tjänade något till att streta längre, utan att det bästa vore att så godt först som sist lägga sig ned och dö. Men jag vågade icke yttra något sådant till Björn, ty då hade hans missmod blifvit ännu större.

Men allt efter som jag blef uthvilad och tröttheten försvann, återkom hoppet, och jag lyckades verkligen fastän med mycket besvär öfvertala Björn att resa sig och göra ett försök att fortsätta vandringen. Han lydde, och så stretade vi åter i väg, vacklande som två rusiga, jag under bördan af säckarne, han i följd af sin matthet.

Efter några timmars vandring, hvarunder vi flere gånger satt oss ned för att hvila, upptäckte vi långt borta vid horisonten en liten by. Detta eggade oss till fortsatta ansträngningar. Till och med hos Björn började hoppet åter vakna, då han såg en möjlighet till att kunna få härberge, kanske vård. Så fort vi kunde, skyndade vi mot byn. Det gick dock icke vidare hastigt, och först i skymningen nådde vi fram. Vi knackade på i den mest afsides belägna och nästan tarfligaste stugan, ty vi hade gjort den erfarenheten att, om vi skulle ha någon utsikt att påträffa barmhärtiga och gifmilda människor, icke var det bland de någorlunda burgna bönderna utan bland de fattigare. Det är ju förunderligt. Ju mer en människa har, dess mindre benägen är hon att dela med sig; ju ringare hennes håfvor är, dess människovänligare hennes hjärta. Undantag finnas nog, men detta är merendels regeln. Och så äfven här.

Vi hade tur med oss. I stugan, där vi knackade på, bodde endast en fattig änka med en ung son och dotter. Vi dukade upp den vanliga historien: att vi haft arbete långt borta och nu voro på hemvägen. Litet pengar hade vi sparat samman, sade vi, så att vi kunde betala för oss. Nu begärde vi härberge för natten samt att få köpa litet mat.

Gumman fattade medlidande med oss. Hon hade haft en son af ungefär samma ålder som vi, hvilken nyss dött, och när hon nu såg oss, bleka, magra, förfrusna och uthungrade, kom hon att tänka på sin son, hvilken efter att en längre tid ha varit borta från henne, hade återvändt en dag lika sjuk och eländig som vi.

— Ack ja, lille far, det kan du visst få. Icke har jag mycket, men något är det väl, och kunnen I betala för er, är det så mycket bättre; Gud vill att vi skola vara barmhärtiga mot hvarandra, yttrade den beskedliga gumman.

Ej ett ögonblick tviflade hon på, att vi voro riktiga ryssar, och vi aktade oss noga för att förråda oss. Gumman dukade fram mat åt oss, som vi med begärlighet förtärde, och sedan gingo vi och lade oss.

Jag hoppades att Björn skulle blifva bättre efter att ha sofvit. Men det blef ej så. I stället fick han under natten stark feber, och på morgonen var han oförmögen att stiga upp. Jag måste nu omtala, att Björn blifvit öfverfallen och sårad och var sjuk samt bedja gumman att låta oss stanna kvar ett par dagar.

Den vänliga människan gaf oss tillåtelse därtill, sedan vi betalat henne litet pengar. Nu spred sig ryktet i byn om att två främlingar, af hvilka den ene var sjuk, kommit dit. Flere bönder och kvinnor infunno sig i gummans stuga. I början var jag litet orolig, ty jag fruktade att de skulle visa sig fientliga mot oss, men intet sådant inträffade. Tvärtom voro alla hyggliga och vänliga.

Emellertid blef Björn allt sjukare och sjukare. Febern öfvergick till lungsjukdom, och det var tydligt, att han icke på veckor skulle kunna komma upp från sjukbädden, om han ens någonsin gjorde det. I flere dagar skötte jag honom, under det han ständigt uppmanade mig att oförtöfvadt fortsätta färden ensam. Till slut gaf jag efter för hans böner, då jag insåg att sjukdomen skulle blifva långvarig. Jag kunde knappast vara honom till någon nytta och hyste fullt förtroende till gumman. Sedan jag en morgon tagit

ett ömt farväl af honom, begaf jag mig i väg. Och nu vet jag ej, om han är lefvande eller död, om han är på väg efter mig eller ligger jordad därborta i Ryssland.

— Nå, hur gick det sedan för dig, när du blef ensam? frågade Kruse.

— Ungefär på samma sätt som förut. Sedan mina pengar tagit slut, var jag uteslutande hänvisad till människornas barmhärtighet och måste tigga mig fram. Emellertid gick vintern och våren kom. Då blef det något bättre för mig. Arbetet började på åker och äng, och ofta stannade jag vid någon by och hjälpte bönderna med deras göromål. På så sätt kunde jag förtjäna någonting, ehuru färden naturligtvis gick mycket långsammare. Hela våren och sommaren färdades jag på det sättet, ömsom uppehållande mig i byarne med arbete, ömsom tågande, till dess jag nu vid höstens inbrott uppnådde Polens gräns, och du fann mig i en öfvergifven koja. Det var verkligen en utomordentlig lycka, ty annars hade jag kanske länge måst tåga, innan jag funnit några vänner, afslutade Buss sin berättelse.

— Ja, det var verkligen tur att jag fann dig, svarade Kruse. I stället för det kompani, som kungen anförtrodde mig och som tyvärr blifvit tillintetgjordt, återför jag till honom en flykting från Sibirien, som kan berätta för honom, hur de svenska soldaterna ha det därborta. Och det torde kungen icke tycka illa om. Han tänker nog ofta på den här, som genom hans förvållande blifvit fången, fastän han icke låtsar något därom eller säger något.

— Men hvad gör han egentligen därnere i Bender.

— Hvad han gör. Exercerar, rider, läser, promenerar och väntar.

— Väntar?

— Ja på sultanens utlofvade hjälp. Förr än han får den, beger han sig nog ej därifrån trots alla uppmaningar och landets svåra läge.

— Ja det är en underlig människa. Han kan tålmodigt vänta som få. Han ger sig aldrig. Hellre får det väl gå öfverända alltsammans, än han skulle slå af det ringaste på sina fordringar. Måtte han bara lyckas.

KAP. XIV.

Du fege och gnidige turk!

I galopp! I galopp! Hvinande går ridten öfver slätten. Hästarne sätta frustande hofvarne i marken, ryttarne klämma sporrarne i deras sidor; sedan gårdagen har den lilla kavalkaden stormat fram i samma rasande fart.

I spetsen för den rider kung Karl. Den smärta kroppen gungar lätt framåtlutad i sadeln, hufvudet håller han något tillbakakastadt, på de solbrända kinderna brinner en het rodnad, och de stora blå ögonen blixtra af ifver och glädje.

Ändtligen står han vid målet! Ändtligen har sultanen förklarat tsaren krig, och denne befinner sig innestängd af turkarne vid floden Prut. Ändtligen kan han återvinna hvad han förlorat och vända tillbaka till sitt land, icke som en slagen äfventyrare, utan här och utblottad på allt, men som en segrande hjälte.

Framåt, framåt går ridten genom dag och natt. Snart skall han vara framme och kunna föreskrifva den hatade fienden sina villkor. Ilbudet från Poniatowski har sagt, att tsarens ställning är förtviflad och att det icke finnes någon möjlighet för honom att komma undan eller besegra turkarne. Han befinner sig i samma ställning som svenskarne

efter slaget vid Pultava, då de voro kringrända af ryssarne vid Perewoloczna-floden och måste gifva sig fångna. Där ser man den gudomliga rättvisan, som till sist trots allt måste segra. Nu är det min tur, tänker kung Karl, medan han eggar sin häst till allt snabbare fart.

Ett stycke bakom honom rida de tre vännerna Kruse, Buss och Mårten Ranck jämte andra officerare, och i närheten af dessa Kruses och Buss' betjänt, Göran stallknekt, alltjämt förbannande sitt öde att nödgas gifva sig ut på nya krigståg, sedan han nyss lyckligt och väl kommit undan ett.

Kruse och Buss samtala lågmält, medan de galoppera sida vid sida.

— Men jag kan icke förstå, hvarför ej kungen förut har begifvit sig till turkiska hären, yttrar Buss. Storviziren har ju inbjudit honom, och det synes mig alltid bättre och säkrare, om han redan vore där och kunde öfvervaka rörelserna. Sannerligen jag tror att turkarne äro mycket att lita på.

— Ja, det kan så tyckas, men jag tänker likväl att kungen har sina skäl för att icke förr än nu ha begifvit sig dit.

— Och hvilka skulle det vara?

— Tror du kung Karl vill vara vid en här, där han icke själf får föra högsta befälet. Det skulle vara för mycket nedsättande för hans stolthet.

— Aha! Jaså, det är därpå det beror.

— Ja. Och så en sak till. Det tillhör icke honom, som är en krönt konung och en öfver hela jorden ryktbar hjälte, att först aflägga besök hos viziren, hvilken icke är någonting annat än sultanens tjänare. Det skulle vara för mycken ära för denne.

— Men nu beger sig kungen ändå till honom och tyckes icke kunna komma fort nog fram.

— Det är skillnad nu. För öfrigt är det icke till viziren utan till tsaren, som kungen begifver sig. Det är för att hälsa på honom och föreskrifva fredsvillkoren. Och ha

de endast blifvit afgjorda till vår förmån, kunna vi glada draga hädan hem till Sverige.

— Men hur lyckades kungen förmå sultanen att förklara tsaren krig? Han lär ju alltid, då det varit tal om sådant, endast svarat med tomma undanflykter? frågade Buss.

— Efter hvad jag hört, skall saken gått till på följande sätt. Bland de svenske fångarne i Moskwa befann sig en officer vid namn Cederhielm.

— Ja visst. Honom kände jag.

— Men hvad du kanske icke känner är, att han lyckades muta en af tsarens ämbetsmän, som var anställd vid kansliet och af honom få sig utlämnade vissa viktiga papper.

— Nej, det visste jag ej. Jag blef för öfrigt så snart flyttad från Moskwa.

— Jo, så var det emellertid. Och ett af dessa papper innehöll en fullkomlig skildring af tsarens planer mot Turkiet. Han säger däri att sultanen, så länge kriget mot Sverige fortfar, icke på något sätt borde retas utan i stället smickras med fagra löften. Vårt tåg till Ukrajna samt Mazepas uppror borde begagnas som förevändning att helt och hållet underkufva kosackerna och zaporogerna vid Svarta hafvet. Sedan kunde man lätt taga Krim och, innan sultanen hann rusta sig, tåga mot Konstantinopel och eröfra denna stad.

.... Sådana voro helt enkelt tsarens snygga planer. Cederhielm skickade emellertid skrifvelsen till rådet i Stockholm, och detta sände den till kungen i Bender.

— Nå, hvad gjorde kung Karl då?

— Han blef naturligtvis förtjust öfver att ha fått ett så ypperligt medel att öfvertyga sultanen om tsarens förrädiska planer mot honom och hans hufvudstad. Ofördröjligen lät han öfversätta skrifvelsen till turkiska och skickade den till sultanen. Och denne blef naturligtvis ursinnig och skyndade att förklara tsaren krig.

— Jaså, det var så det gått till. Då var det verkligen tur att Cederhielm lyckades muta ryssen och få fatt i det

viktiga papperet. Annars kanske det aldrig blifvit någonting af med hela kriget.

— Nej, det tror icke jag heller, svarade Kruse och klämde sporrarne i hästen, som tycktes benägen att vilja sakta farten.

På våren 1711 hade sultanen börjat rusta och sammandragit en här af bortåt hundra tusen turkar och tartarer. Han ansåg sig så säker om seger, att han till tsaren skickade en skrifvelse, hvari han, samtidigt med att han förebrådde honom hans förrädiska planer mot Turkiet, framställde de villkor, som han fordrade att denne skulle gå in på, ifall han ville undvika kriget. Villkoren voro icke de blygaste. Sultanen fordrade, att tsaren skulle återlämna Azow samt nedrifva alla sina där i trakten varande befästningar. Vidare skulle han utrymma Polen och tvinga August att erkänna Stanislaus som konung. Kosackerna skulle återfå sitt oberoende, och till sist skulle han till Sverige återgifva alla de länder, han eröfrat, alla segertecken, han tagit vid Pultava samt nedrifva sin nyanlagda stad Petersburg.

Tsar Peter häpnade då han genomläste sultanens anspråk. Nog var han själf fräck och tilltagsen, då det gällde att framställa anspråk, men han måste erkänna, att sultanen öfverträffat honom. Han brast i ett skallande skratt, kramade ihop skrifvelsen och ref sönder den. Ej ett ögonblick tänkte han gå in på sultanens villkor. Ville sultanen ha krig, skulle han få det. Själf ansåg han sig stå på höjden af makt och lycka och ha massor af soldater, som voro bättre öfvade än turkarne. Men dessutom hoppades han få en mängd polacker på sin sida, och de turkiska lydfurstarne i Moldau och Walachiet ingingo stämplingar med honom precis som Mazepa med svenske kungen. Äfven sökte han mot sultanen uppegga serber, albaneser samt de många millioner greker, som längtade efter tsaren som sin trosförvandt och befriare. Från Sveriges sida visste han, att han ingenting hade att frukta. Det landet ansåg han vara så uttröttadt och maktlöst af pest, hungersnöd och krig, att han

trodde det ej skulle kunna röra ett finger. Och han hade rätt. Sverige kunde ej störa honom.

Tsaren ansåg sig alltså ha stora utsikter till seger och skröt lika mycket som sultanen. Han skulle tåga rakt på Konstantinopel, eröfra den och göra den till sin hufvudstad och blifvande graf, och sultanen skulle han sända som fånge till det nordliga och kalla Petersburg.

Sedan de båda herrarne sålunda en tid efter bästa förmåga skrutit och förhånat hvarandra, började fientligheterna på våren 1711.

Anförd af storviziren själf tågade den turkiska hären från Konstantinopel mot norr för att möta tsaren. För att vara viziren till en hjälp hade kung Karl skickat till honom Poniatowski, men själf brydde han sig ej om att infinna sig. Kruse hade haft rätt. Det var af stolthet, som kung Karl underlåtit att infinna sig vid turkiska hären.

Samtidigt drog tsar Peter åt söder. Men för att spara sitt eget land och låta soldaterna lefva på polackarnes bekostnad, tågade tsaren ej genom Ukrajna utan genom Polen, gick öfver Dniesterfloden och bröt in i Moldau väster om Bender. Härigenom kom han i oroväckande närhet till svenskarne, men ej ens detta kunde förmå kung Karl att begifva sig bort.

— Jag fruktar icke ryssarne och stannar där jag är, svarade han på alla uppmaningar.

Allt längre mot söder gick tsarens färd. Hans mening var att gå öfver Balkan och sedan rakt på Konstantinopel. Förgäfves varnade hans generaler honom för att tåga så långt in i ett främmande land med dess stora ödemarker. Han var lika envis som kung Karl och litade på att furstarne i Moldau och Walachiet skulle hjälpa honom. Men redan på vägen mellan Dniester och Prut började han märka, att förråden aftogo betydligt och att inga nya kunde anskaffas. Hans soldater ledo svårt af hunger och törst, sjukdomar utbröto och många tusen satte lifvet till. Och furstarne i Moldau och Walachiet vågade vid turkarnes antågande icke taga tsarens parti utan slöto sig till dem.

Dessutom kommo massor af tartarer från öster till turkarnes hjälp. Tsaren började inse, i hvilka svårigheter, han kastat sig.

— Jag har gjort mig skyldig till samma fel som min broder Karl. Jag har trängt för djupt in i fiendeland och har för litet sörjt för lifsmedel åt mina trupper, yttrade han bekymrad.

Emellertid hade viziren på Poniatowskis råd gått öfver Donau och från söder tågat mot tsaren, samtidigt med att tartar-khan nalkades från öster. Snart såg sig tsaren från alla sidor omgifven af öfverlägsna fiendeskaror. Och slutligen kunde han icke komma längre utan nödgades stanna och slå läger vid en krökning af floden Prut, där han inom kort blef innestängd från alla sidor. På sin egen sida — väster om floden — hade han i söder hela den turkiska hären, i norr var ett stort moras, och där bakom stodo tartarerna. På andra sidan floden funnos omkring tjugutusen polackar och tartarer, som hindrade ryssarnes öfvergång och läto sina kanoner obehindradt spela in i deras läger. Tsaren befann sig som en råtta i fällan. Det enda, som återstod för honom, var att söka slå sig igenom.

Flere gånger gjorde han djärfva utfall. Men förgäfves. Öfverallt blef han motad och kastad tillbaka till sitt läger. Detta var ohyggligt och blef för hvarje timme allt värre. Där var förfärligt trångt och marken så sank, att gyttjan steg soldaterna öfver fotbladen. Bristen på lifsmedel var fruktansvärd. Och fastän lägrade alldeles vid en flod, vågade soldaterna icke närma sig stranden för att hämta vatten. Hvarenda en, som visade sig, blef ögonblickligen skjuten af den på andra sidan stående fienden. Öfverallt lågo döda hästar och män, som i den starka sommarhettan förpestade luften med sin stank. Turkarne behöfde icke ens anfalla. Inom få dagar skulle tsaren vara tvungen att af hunger gifva sig fången med hela sin här. Det var detta hans förtviflade läge, hvarom Poniatowski underrättat kung Karl, och som förmått denne att slutligen lämna Bender och begifva sig till turkiska hären.

Genom dag och natt gick den häftiga ridten, och en eftermiddag befunno sig kungen och hans officerare vid östra stranden af Prut, där polackarne och tartarerna stodo. Här hade han en utmärkt öfverblick af det ryska lägret, och han insåg genast att tsaren var förlorad.

— Nå ändtligen, nu skall du ersätta mig Pultava och dina förrädiska stämplingar få sin välförtjänta lön, mumlade han för sig själf, medan han riktade kikaren mot det ryska lägret.

Några förnäma polackar närmade sig honom bugande. På deras ansikten låg ett underligt uttryck af förlägenhet, som förvånade svenskarne.

Kung Karl red dem till mötes.

— Nu kan tsaren icke undkomma. Han måste gifva sig på nåd och onåd, yttrade han till dem.

— Ers majestät! började den ene af polackarne och bugade sig ännu en gång.

— Nå, hvad är det?

— Jag har en viktig underrättelse att öfverbringa till ers majestät.

— Har tsaren redan gifvit sig? frågade kung Karl.

— Han har nyss slutit fred med viziren mot att få fritt aftåga.

— Hvad!

Kung Karl gaf till ett häftigt utrop och stirrade häpen på polacken. De svenske officerarne, som hört hans ord, omringade honom icke mindre förvånade.

— Det är icke möjligt. Det kan icke vara sant, utbrast kungen.

— Jo, jag vet det bestämdt. För ett par timmar sedan undertecknades freden.

— Det får icke ske. Viziren har icke rättighet att sluta fred utan mitt hörande. Jag har sultanens löfte därom och skall veta att få det infriadt. Här är förräderi med i spelet, som måste förhindras.

Polacken bugade sig men teg. Kung Karl betraktade honom några ögonblick. En brännande rodnad hade stigit

upp på hans kinder, och de stora blå ögonen blixtrade hotfullt.

Hvad! Så nära målet och kanske misslyckas. Tsaren måste gå in på hvilka villkor som helst. Och då vill viziren ensam sluta en billig fred och låta honom aftåga. Det får icke ske. Det vore ett alltför svart förräderi både mot sultanen och honom själf, tänkte kung Karl, medan han blickade öfver floden.

Så vände han sig häftigt till sina officerare.

— Följen mig! Vi skola sätta öfver floden, ropade han och sprängde ut i vattnet.

Alla officerarne störtade efter honom ut i floden. Förvånade betraktade polackarne, huru hästarne försvunno i böljorna. Men med god fart simmade kungen och hans män öfver floden till det ställe, där turkarne befunno sig. — —

I sitt tält, som, för att vara skyddadt för fiendens kulor, blifvit uppslaget i en djup grop, hade tsar Peter församlat några af sina förnämsta generaler. Man höll rådplägning om hvad som borde göras i denna förfärliga situation. På allas ansikten, icke minst tsarens lästes ängslan och förvirring. Själf gick han oroligt fram och tillbaka i tältet, medan hans officerare dystra och tigande betraktade honom.

Tsaren var förtviflad. Frukterna af tjugu års arbete höllo på att gå förlorade. Petersburgs grundvalar, som han trodde sig för alltid så säkert ha lagt, vacklade. Hvad skulle han göra för att rädda sitt rike och sig själf? Fallna voro nu hans förmätna drömmar om Moldaus och Walachiets eröfring, om sultanens tillfångatagande och den ryska hufvudstadens flyttande till Konstantinopel. Skingrad hans stolta tro att kunna lyfta det ryska folket till europeisk bildning. Alla hans planer och förhoppningar hade i ett nu blifvit grusade. Det var han själf och icke sultanen, som var fången, och för honom återstod intet annat än att dö. Ryska folket finge utse en annan tsar. Han hade misslyckats. Hans bana var slut.

Tsaren började tala och delgaf officerarne dessa sina dystra tankar. Hvad var att göra? Kunde någon gifva honom ett råd.

Generalerna tego och betraktade dystert hvarandra. Ingen tycktes ha något förslag att komma fram med. Slutligen tog en af de äldre till ordet.

— Under nuvarande svåra omständigheter synes mig ingenting annat återstå än att ännu en gång försöka ett djärft utfall, yttrade han.

— Men det ha vi ju redan gjort och hvarje gång blifvit tillbakakastade. Och så kommer det att äfven nu ske, svarade tsaren.

— Kanhända dock att man med tio tusen af våra bästa ryttare skulle kunna slå sig igenom. Åtminstone så att ers majestät och drottningen med ett litet följe kunna undkomma. Och då vore ju redan mycket vunnet.

Tsaren gick några slag fram och tillbaka i tältet. Man kunde se på hans min, att förslaget föga tilltalade honom. Men att öfvergifva hären och lämna den i sticket alldeles som han gjorde vid Narva. Det vore nesligt fegt. Och för öfrigt skulle det sannolikt misslyckas och han själf blifva skjuten eller fången.

— Nej, svarade tsaren. Det vill jag ej. Jag öfvergifver icke hären utan stannar hellre och gifver mig fången som den. Ryssarne må sedan utse en annan tsar till min efterträdare.

Förgäfves sökte generalerna öfvertala tsaren att icke gifva allt förloradt utan åtminstone söka rädda sig själf. Med ett litet följe på endast några få man skulle han lättare kunna smyga sig igenom fiendens leder och undkomma. Tsaren stod fast vid sitt beslut att icke lämna hären. Förtviflan grep allt mera hans sinne, och slutligen afskedade han officerarne och förbjöd någon, hvem det vara må, att inträda i hans tält och störa honom.

— Jag vill vara ensam, yttrade han till generalerna och vinkade åt dem att aflägsna sig.

Då de voro borta kastade han sig ned på bädden och öfverlämnade sig helt åt sin djupa förtviflan.

Villrådiga skyndade generalerna till drottningen för att öfverlägga om situationen. Katarina var den enda, som ännu icke helt hade förlorat modet. Hon föreslog att man skulle försöka muta storviziren för att få en billig fred och fritt aftåg. Generalerna skakade tviflande sina hufvuden. Aldrig skulle storviziren släppa dem så lätt nu, då han hade dem i sin hand, menade de. Men Katarina var ihärdig. Man kunde likväl försöka. Hon ville genast skynda till tsaren för att delgifva honom förslaget.

— Tsaren har strängeligen förbjudit en hvar, hvem det än må vara, att störa honom, svarade generalerna.

— Får icke ens jag, drottningen, komma in till honom? frågade Katarina förvånad.

— Icke ens drottningen, svarade de.

Under natten tänkte Katarina alltmera på sitt förslag. Och ju längre hon funderade däröfver, dess mindre omöjligt föreföll det henne. Man kunde ju alltid försöka. Visst skulle viziren gå in därpå. Turkarne voro fala för guld.

Tidigt följande morgon begaf hon sig till tsarens tält. Det var med bäfvande hjärta hon stannade utanför och bad att få komma in. Hon visste, hur vred tsaren kunde bli, om man trotsade hans befallningar. Han tog icke ens hänsyn till henne.

— Det är jag, Karin. Får jag komma in? ropade hon.

Intet svar hördes.

— Det är Karin. Och får jag komma in till dig. Jag har något viktigt att meddela dig.

Hon väntade och lyssnade. Slutligen hörde hon tsarens stämma:

— Kom in.

När hon trädt in i tältet, såg hon tsaren sitta på sängen. Han hade tydligen icke tagit af sig kläderna eller sofvit en blund under natten. Hon blef förskräckt öfver det förtviflade uttrycket i hans ansikte, så mycket mer som han alltid annars brukade se så käck och glad ut.

— Hvad är det du vill? frågade tsaren dystert.

Katarina utvecklade sitt förslag att söka muta storviziren för att erhålla en billig fred och fritt aftåg.

— Dumheter! utbrast tsaren. Icke kan du väl tänka dig att han skulle gå in på något sådant nu, då han har oss fullkomligt i sitt våld. Han vore väl då den störste narr på jorden, ännu större än jag, då jag tågade hit. Nej, det återstår ingenting annat än att foga oss i vårt öde.

— Låt oss dock försöka, bad Katarina.

— Hvad tjänar det till! Föröfrigt ha vi ej tillräckligt med pengar.

— Något finnes väl, och för öfrigt har jag ju mina juveler och smycken, som äro värda ganska mycket. Och dessutom är jag säker på att hvarje officer med glädje skall bidraga med så mycket han kan.

Katarina fortfor att bönfallande söka öfvertala tsaren. Till slut gaf han efter och tillät att underhandlingar om saken öppnades med viziren. Han lät uppsätta ett bref, fullt af ödmjukt smicker, där han bönföll »sin ädelmodige, storsinnade fiende om stillestånd och fritt aftåg, mot att han förband sig att till turkarne återlämna Azov, befria kosackerna, utrymma Polen och nedrifva fästningsverken vid gränsen till Turkiet. Som bevis på sin utomordentliga aktning för viziren bad han därjämte att till denne få öfverlämna några smycken och en penningsumma.

Så snart skrifvelsen blifvit uppsatt, skyndade Katarina att delgifva officerarne densamma. Genast hopsamlade hon alla sina smycken och penningar och gick sedan omkring bland officerarne och uppmanade dem att lämna så mycket de kunde. På kort tid hopsamlades icke mindre än öfver två hundra tusen dukater. Därpå afsändes några officerare till viziren för att delgifva honom tsarens skrifvelse.

Denne mottog dem i sitt tält, sittande högtidligt på dyrbara kuddar med benen korslagda och rökande en med ädelstenar prydd pipa. I hans närhet befunno sig Poniatowski jämte några högre turkiska officerare.

Djupt bugande delgåfvo ryssarne viziren tsarens förslag. Ehuru han blef ganska förvånad, rörde sig icke en muskel i hans bleka ansikte. Han satt orörlig som en bildstod, men på Poniatowskis läppar syntes ett löje öfver tsarens förslag. Kunde denne väl vara dum nog att tro, det viziren skulle gå in på något sådant.

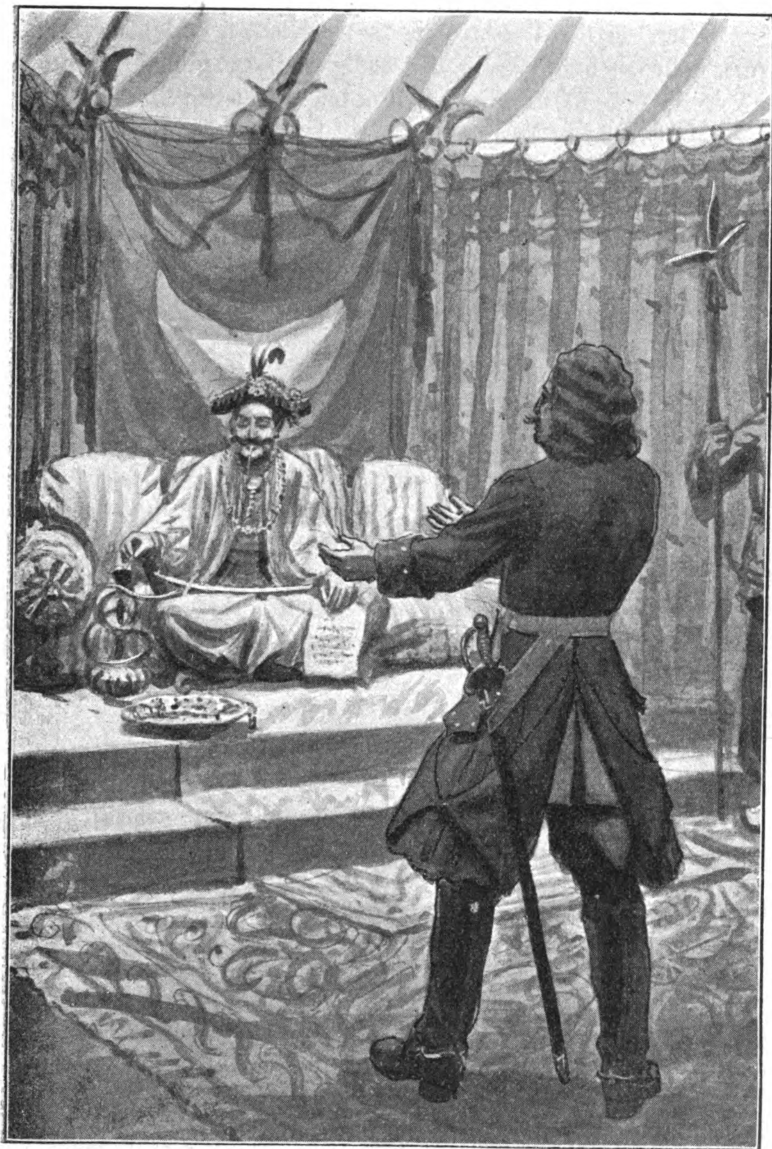
Men ju längre underhandlingarne fortforo, dess mera blef det tydligt, att viziren icke var alldeles obenägen för tsarens förslag. Han frågade hur mycket penningar och smycken han själf skulle erhålla. Ryssarne nämnde den summa de lyckats åstadkomma, och för första gången visade sig liksom ett svagt leende på vizirens läppar. Men Poniatowski rodnade af harm. Var det möjligt att viziren skulle gå in på sådana villkor? Turkarne skulle visserligen få Azov jämte annat. Men hvad fingo svenskarne? Intet. Och dock hade sultanen högtidligen lofvat kung Karl betydliga fördelar.

Emellertid gaf viziren intet bestämdt löfte. Men ej heller tillbakavisade han tsarens förslag. Och belåtna med utgången drogo sig de ryske officerarne tillbaka.

Då de ridit bort, vände sig Poniatowski till viziren. Han förebrådde denne, att han ej med förakt tillbakavisat tsarens förslag. Var icke denne urståndsatt att kunna rädda sig? Behärskade icke turkarne och tartarerna fullkomligt hans läger? Fanns det någon utsikt för honom att kunna rädda sig? Och framför allt: Voro icke hans medgifvanden alldeles för ringa, och fanns däri inrymdt någonting till svenskarnes fördel? Men sultanen hade lofvat kung Karl goda fördelar? Och nu fingo svenskarne intet.

Stel som en gudabild och med ett svagt småleende på läpparne åhörde storviziren Poniatowskis häftiga ord. En lång stund sedan denne slutat, satt han tyst liksom begrundande för sig själf. Röken ringlade oafbrutet från hans mun. Slutligen upphof han sin röst och yttrade med en underligt sjungande stämma.

— Kung Karl skall få fritt genomtåg! Kung Karl skall få fritt genomtåg!

— Men detta är icke nog. Sultanen har lofvat mycket mera, afbröt honom Poniatowski.

Utan ett ord reste sig storviziren, gjorde en rörelse med handen och tågade ut värdig som en gud. Rodnande af vrede och harm blickade Poniatowski efter honom.

— Om blott kungen voro här! Och om vi blott hade några svenska regementen kvar! mumlade han mellan sammanbitna tänder.

Följande dagen återkommo de ryska officerarne. De hade ytterligare lyckats hopskrapa några dyrbarheter och penningar, och hade tsarens uppdrag att på allt sätt smickra storviziren för att få honom att bifalla hans förslag.

Då viziren hörde att den summa, som var bestämd åt honom, blifvit ökad, blef han mycket nådig, och efter en kort stund tycktes underhandlingarna vara afgjorda. Sannerligen fick man icke i dessa tider se sig om efter penningar! Sultanen var icke den som lättast gaf ut de löner, man hade att fordra. Det vore ett brott mot Allah att afvisa en så storartad belöning. Och dessutom hade ju sultanen erhållit ganska fördelaktiga villkor. Hvad brydde han sig om svenskarne. De finge sluta sin enskilda fred med tsaren.

Ungefär sådana voro vizirens tankar, medan han åhörde de ryske officerarnes tal. Det var tydligt, att han blef allt mera benägen för att gå in på tsarens förslag.

Förgäfves sökte Poniatowski under dagens lopp få tillfälle att tala med storviziren för att afråda honom. Denne tog ej emot. Han hade stängt in sig i sitt rum och kvarblef där. Då steg Poniatowski till häst och gjorde en ridt söderut. Han väntade hvarje timme, att kung Karl skulle komma. Ifrigt spanade han åt synranden för att upptäcka några ryttare. Men inga sådana syntes till. Och mörk till sinnes återvände han till lägret.

Följande dag återkommo de ryska officerarne med en ny smickrande skrifvelse från tsaren. Viziren mottog dem lika nådigt som förra gången. Poniatowski däremot låtsades han knappast se. Men innan förhandlingarne började, hann

denne likväl tillhviska honom, att han skulle tänka på de fördelar, som sultanen lofvat Sverige vid fredslutet. Viziren svarade med en nick, men yttrade ingenting.

Underhandlingarne började. En af de ryske officerarne uppläste tsarens skrifvelse, hvari denne åter framhöll de medgifvanden, han ville gifva sultanen, samt nämnde den summa, han som bevis på sin aktning och vänskap ville öfverlämna till viziren.

Denne satt en stund tyst och stirrade framför sig. Slutligen tog han till ordet och yttrade, att han vore benägen att gå in på tsarens förslag och låta honom fritt aftåga med sin här, men att han därvid hade ännu ett villkor att framställa.

— Se så, tänkte de ryska officerarne förskräckta, nu kanske han också fordrar, att tsaren äfven skall återlämna de länder, han tagit från Sverige, kanhända också nedrifva Petersburg.

— Och det villkoret skulle vara? frågade ängslig den af ryssarne, som förde ordet.

— Jag fordrar dessutom, att tsaren förbinder sig till att låta den svenske kungen och hans följe obehindradt få återvända till deras fädernesland.

De ryske officerarne andades lättare.

— Ah! tänkte de. Ingenting annat.

Det villkoret visste de, att deras härskare gärna skulle gå in på.

— Vi ha vår herre tsarens fullmakt att äfven bevilja detta, yttrade därför den förnämste af dem.

Sedan äfven detta villkor blifvit uppsatt på fördraget och ryssarna tecknat sina namn därunder, reste sig viziren för att äfven underteckna det.

Då blef Poniatowski orolig. Skulle verkligen viziren icke låta svenskarne få någon annan fördel än denna obetydliga, att obehindradt få tåga hem? Det vore ju alldeles mot sultanens löfte.

Han reste sig hastigt och skyndade bort till viziren, som stod med pennan i handen.

— Men betänk då de fördelar, som sultanen lofvat Sverige! utbrast han häftigt och ryckte viziren i rockärmen.

Denne vände sig om och stirrade kallt på Poniatowski.

— Jag har ju utverkat en fördel för svenske kungen. Han får fritt tåga genom tsarens länder, yttrade han.

— Men det är icke nog.

Viziren ryckte på axlarne och böjde sig ned för att underteckna fördraget.

Åter grep Poniatowski honom i ärmen.

Då blef viziren vred och slet sig lös.

— Där Sverige börjat sitt krig, må det också genom egen fred afsluta detsamma, yttrade han.

Hvarpå han skyndade sig att sätta sitt namn under fördraget.

Poniatowski bet sig i läppen, så att blodet sprang fram. Men han kunde intet åtgöra. Och så var den nesliga freden, tack vare vizirens snålhet, afgjord. Tsaren, som han hade fullkomligt i sin makt och skulle kunnat aftvinga hvilka villkor som helst, fick fritt aftåga mot några få medgifvanden, och svenskarne — fingo också tåga hem till sitt land och reda sig bäst de kunde.

Poniatowski rasade af harm. Hvarför var icke kungen här? Hvarför hade de icke några regementen svenska soldater att tvinga viziren? Nu var allt förloradt efter att ha varit så nära att lyckas, och hvilket borde ha lyckats, om icke viziren varit så snål och feg.

Få timmar därefter var det, som kung Karl och hans officerare visade sig på andra stranden.

Så snart ryktet om att ryttare kommo simmande öfver floden spridt sig i det turkiska lägret, hade Poniatowski genast stigit till häst och ridit ned till stranden. Han anade att det var kungen, som nu kom, tyvärr försent. Hade han endast anländt en half dag förut, kunde mycket ha ändrats. Men kanske var ännu ej allt hopp ute. Kanske skulle viziren låta öfvertala sig att omintetgöra fördraget och tvinga tsaren till andra villkor, fördelaktigare för Sverige.

Redan på långt håll igenkände Poniatowski att ryttarne

voro svenskar. Det kunde icke vara några andra än kungen och hans följe. Han väntade vid stranden för att mottaga dem.

Så snart kungen, drypande våt, kommit upp ur vattnet, skyndade Poniatowski bugande fram till honom. I få harmsna ord delgaf han honom, hvad som inträffat. Kung Karl hörde tigande på, men till Poniatowskis förvåning visade sig ingen vrede eller öfverraskning i hans ansikte. Han syntes lika lugn och oberörd som vanligt.

— Jag skall låta kalla viziren till mig, yttrade han endast och steg till häst.

Under tiden höll denne mönstring med sina trupper utanför lägret. Kung Karl red fram till dem och passerade tätt förbi leden. Därvid kunde han väl se viziren, men likväl gjorde han ingen min af att hälsa. I stället låtsade han ej om honom utan samtalade med Poniatowski, medan han intresserad betraktade de turkiska soldaterna. Därpå begaf han sig direkt till vizirens tält, där han slog sig ned öfverst i en soffa bredvid Muhameds fana, samt befallde Poniatowski att hämta viziren.

Denne infann sig efter en kort stund med några officerare och bugade sig djupt för kung Karl, men fick endast en kort nick till svar. Poniatowski var nyfiken att se, huru samtalet skulle aflöpa mellan viziren och kungen. Han trodde att denne skulle bryta ut i häftig vrede mot viziren, som spelat honom ett så fult spratt, men kung Karl iakttog en lugn värdighet och visade intet tecken till hvarken vrede eller förvåning. Men länge fick Poniatowski ej iakttaga de båda motståndarne, ty kungen befallde honom helt kort att gå ut ur tältet. Därpå vände han sig till viziren.

— De ord, som jag har att säga er, lämpa sig ej för främmande öron. Befall därför edra turkar att aflägsna sig.

— Hvarför det. Min omgifning består endast af så dana personer, som få del af alla sin herres hemligheter, svarade viziren.

En svag rodnad steg upp på kungens ansikte, och det blixtrade till i hans ögon.

— Nej. De måste ut. Jag vill ej att någon åhör vårt samtal.

Viziren betänkte sig några ögonblick, men då han såg att kungen började blifva vred, befallde han turkarne att aflägsna sig. Därpå satte han sig till rätta med värdig hållning och likgiltigt ansikte för att åhöra kungens ord.

Denne teg en stund. Tystnaden blef pinsam. Viziren öppnade ej läpparne, men slutligen vände sig kung Karl till honom.

— Det är en vacker krigsstyrka, som är samlad här, yttrade han.

— Den har Allah gifvit oss, svarade viziren.

— Men det är synd, att den ej blir bättre begagnad.

— Numera behöfver man icke alls begagna den. Oenigheten mellan de båda rikena har blifvit bilagd.

Kung Karl höll på att brusa upp, men betvang sig.

— Ja, jag hör att du slutit fred med tsaren, yttrade han endast.

— Ja, så är det, yttrade viziren.

— Men därvid har du icke alls bevakat mina angelägenheter, hvilket dock både du och din herre uttryckligen lofvat.

— Jag har åt mitt fädernesland vunnit så mycket, att jag är nöjd, svarade viziren med likgiltig röst.

Åter höll kung Karl på att brusa upp.

— Men du hade kunnat vinna mycket mera. Du hade ju tsaren och hela hans här i din makt. Hvarför begagnade du dig ej bättre däraf?

— Det är förbjudet i Muhameds lag att neka fred åt en bönfallande fiende. Om jag för öfrigt tagit tsaren till fånga, hvem skulle då styrt hans land?

Kung Karl kunde icke återhålla ett hånfullt leende. Han visste nog, hvem han i stället för tsaren skulle uppsätta på Rysslands tron. Och nu satt denne turk och bekymrade sig öfver, hvem som skulle bli tsarens efterträdare.

— Det behöfver du icke bry dig om. Men det är en annan sak, som kanske är viktigare för dig. Hvad tror du

att sultanen, din herre, skall säga då han får veta, att du slutit fred på sådana villkor?

Det blixtrade till i vizirens svarta ögon.

— Sultanen må säga hvad han vill. Jag har makt att leda hären och sluta fred, som jag behagar, svarade han.

Ett ögonblick betraktade kung Karl honom som om han tänkt gifva ett skarpt svar, men han yttrade endast:

— Du har begått ett fel, men ännu är det tid att godtgöra det och upphjälpa min sak. Lämna mig blott fria händer! Jag skall ansvara för alltsammans hos sultanen, och du skall icke behöfva släppa till en enda man, ty jag vet ganska väl, hvar jag skall finna folk, som vilja följa mig.

— Och hvilka skulle det vara? frågade viziren förvånad.

— Polackarne och tartarerna, svarade kungen.

— Hm! mumlade viziren misstroget.

Han satt en stund tyst och betänkte sig. Så vände han sig till kungen och yttrade kort:

— Nu är det i alla fall för sent. Det måste förblifva vid den fred, som jag afslutat med tsaren.

Men nu förlorade kung Karl tålamodet. Det blixtrade till i hans ögon och en mörk rodnad visade sig på hans kinder. Han sprang upp och knöt handen midt för vizirens näsa.

— Du fege och gnidige turk! Det är din eländiga snålhet, som förmått dig att afsluta en sådan här fred. Men det skall stå dig dyrt, utbrast han vred.

Icke en min rörde sig i vizirens bleka ansikte. Han satt som om han varit af trä. Slutligen reste han på sig och aflägsnade sig utan ett ord. Kungen sparkade efter honom, så att sporren vecklades in i hans mantel och denna sönderslets. Viziren bleknade ännu mera, men låtsade ingenting om.

Äfven kungen skyndade ut och träffade strax utanför tältet Poniatowski, som väntat på honom.

— Nå, hvad sade viziren? Har det lyckats ers majestät att öfvertala honom att omintetgöra fördraget? frågade Poniatowski.

— Den eländige hunden framhärdar i sitt beslut om fred. Han tycker i sin smutsiga snålhet, att han för egen del fått nog. Men det skall stå honom dyrt. Nu vill jag emellertid göra ett försök med tartar-khanen. Får jag blott honom och polackerna på min sida, kan jag reda mig utan viziren och hans folk, svarade kungen.

Denne och Poniatowski stego till häst och begåfvo sig till tartar-khan. Men äfven denne visade sig omöjlig. Han hade nog icke varit obenägen att alldeles tillintetgöra eller tillfångataga tsaren, då man haft honom i sin makt, men då fred nu en gång blifvit sluten, ville han icke bryta den. Trots kungens och Poniatowskis alla öfvertalningar kunde han icke förmås att frångå denna sin mening, och i vredesmod aflägsnade sig kung Karl. Han insåg nu, hvilket fel han begått, då han icke på grund af sin stolthet först antog vizirens inbjudan att komma till hären. Då skulle säkert hela saken ha aflupit annorlunda. Kanske han kunnat få uppfyllda alla de förhoppningar, han närt under de långa åren i Bender. Nu var allt på samma sätt som förut, och det återstod ingenting annat än att ännu en gång söka förmå sultanen att bryta freden. Om han också skulle behöfva ligga tio år i Bender, skulle han dock till slut med sultanens hjälp krossa tsaren. Sedan kunde han ärofullt återvända till sitt land.

Dessa tankar sysselsatte kungens sinne, medan de redo tillbaka till det turkiska lägret, men trots sin djupa och rättmätiga harm afspeglades föga däraf på hans ansikte. Poniatowski betraktade honom förvånad. Nu hade hoppet, som varit så nära att uppfyllas, helt och hållet blifvit gäckadt, och dock visade sig kungen lika lugn och sorglös som vanligt. Det häftiga vredesutbrottet mot viziren hade gått öfver. Intet kunde numera rubba honom i hans lugn.

Då de kommit i närheten af turkiska lägret och kunde öfverblicka tsarens ställning, sågo de att hans trupper redan höllo på att borttåga.

I ryska lägret var ett myllrande lif och den lifligaste glädje. Tälten togos ned, proviantvagnar spändes för och med klingande spel och fladdrande fanor, drogo trupperna därifrån.

Tsarens glädje öfver den oväntade räddningen var naturligtvis mycket stor, och han tackade uppriktigt sin gemål för hennes goda förslag och för det hon ej som han förlorat modet. Lika litet som han vid fälttågets början anade den olycka, som skulle inträffa, lika litet kunde han i sin svåra olycka föreställa sig en så lycklig räddning. Han hade ju redan affärdat ett bref till ryska rådet, hvari han erkände sitt förtviflade läge, framhöll att han sannolikt skulle blifva fången och att de för den händelse borde utse en efterträdare. Och han förbjöd dem till och med att åtlyda de befallningar, som han kunde utsända från sitt fängelse. Till den grad viss var han om sin undergång.

Äfven de ryska officerarne hade förlorat hoppet om räddning. Och när det första fredsförslaget afgick till viziren, yttrade en af generalerna, att den, som lockat tsaren till detta krigståg, vore väl den störste galning på jorden; men om under de rådande förhållandena viziren mottoge de erbjudna penningarne och gåfve dem fred, då vore han en ändå större galning. Så föga hopp hade han om en lycklig utgång af förslaget.

Dubbelt stor blef därför glädjen, då de så oförmodadt sluppo ur fällan. För sina landsmän och utländningar sökte tsaren nu liksom vid Narva dölja det verkliga förhållandet och lät utsprida att ryssarne haft en tre dagars lång drabbning med turkarne, hvarvid dessa blifvit slagna, förlorat tjugufem tusen döda och åttio tusen fångar och att viziren då begärt fred, hvilket tsaren godhetsfullt beviljat honom.

Men till sist kunde icke villkoren om Azovs återlämnande döljas för ryssarne. De tyckte det var en besynnerlig seger, efter hvilken man afhände sig ett land. Men då förklarades det, att tsaren var ledd af en högre statskonst och beslutit vända Rysslands makt från Svarta hafvet till Östersjön. Och med det beskedet fingo ryssarne nöja sig. Och

för att ännu mera styrka dem i tron att han vunnit en stor seger, lät tsaren vid hemkomsten till Moskva hålla en högtidlig tacksägelsegudstjänst.

Men för några af hans generaler blef detta dock för starkt och de liknade honom vid harlekinen i skådespelet, hvilken gladde sig åt att hafva fått endast hundra käpprapp, då han icke väntat sig slippa undan med mindre än två hundra.

Bland de svenska officerarne härskade en ursinnig stämning öfver vizirens feghet och snålhet. I hotfulla ord utbröto de mot honom och önskade att de haft några regementen hos sig, så att de kunnat piska upp honom. Men de fingo nöja sig med att knyta näfvarne i byxfickorna. Endast kungen var fullkomligt lugn. Lika litet som någon glädje kunnat märkas hos honom, då underrättelsen kom om att tsaren vore omringad och förlorad, lika litet syntes hos honom någon sorg öfver det gäckade hoppet. Outgrundlig satt han och åskådade ryssarnes aftåg. Därpå svängde han om hästen och red tillbaka till Bender.

KAP. XV.

Järnskallen.

En solig januaridag 1713 sutto två officerare samtalande på en frusen jordhög strax utanför den lilla svenska staden Carlopolis i närheten af Bender. Det var Kruse och en ung löjtnant Hjort, hvilken nyligen kommit som kurir med depescher från rådet i Stockholm. Det var tämligen kallt med hög, klar luft. Rimfrost och ett tunt snölager betäckte byggnaderna och marken.

Den unge kuriren tittade sig förvånad omkring. Sannerligen här såg helt krigiskt ut. På ett afstånd rundt omkring kunde han se turkarnes, janitscharernas och tartarernas väldiga skaror, hvilka voro lägrade kring den lilla svenska staden och helt och hållet inneslöto den. Kungen hade befästat sin stad. Mellan de förnämsta byggnaderna voro uppförda ett slags förskansningar, bestående af hopdragna vagnar, kärror, tunnor, bänkar, sängar, allt som kunde användas till skydd, och mellanrummen hade man fyllt med hästspillning, risknippor, jord och stenar. I midten låg kungshuset, en fast byggnad af sten med en och en half fot tjocka murar, prydligt utsiradt och försedt med en altan, hvarifrån tolf trumpetare hvarje dag gåfvo signaler till gudstjänst, öfningar och måltider. Från taket fladdrade stolt den svenska flaggan och huset var helt och hållet tillspärradt med pålverk.

På kort afstånd från kungshuset befunno sig byggnaderna för kansliet, köket, silfverkammaren, skafferiet, källaren, äfven dessa nödtorftigt befästade.

På den lilla stadens gator rådde ett rörligt lif. Officerare och soldater skyndade om hvarandra, arbetande på att stärka befästningarne, och på en öppen plats sågos några korpraler under bistert löje exercera med skrifvare och vaktmästare, betjänter, kockar och trosspojkar. Alla skulle vara med att försvara den svenska staden mot fiendens stundande stormning. Ingen kunde undvaras.

— Men detta är ju för galet! Tror hans majestät verkligen att han med vår lilla skara skall kunna motstå de väldiga fiendemassornas anfall? Vi äro ju icke mer än omkring femhundra man, inberäknadt kammartjänare och kockspojkar, då däremot turkarne och tartarerna äro öfver trettio tusen och ha många kanoner. Det är ju en fullkomlig galenskap, yttrade Hjort och betraktade ömsom den lilla svenska staden, ömsom de vidsträckta fiendemassorna.

— Visst är det galenskap. Men det är nu ingenting att göra åt, svarade Kruse och ryckte på axlarne. Hans

majestät har gifvit sig den lede på att vi skola slåss, och då ha vi ej annat att göra än att fäkta, så godt vi kunna.

— Att ingen har lyckats öfvertala kungen att afstå från detta företag . . .

— De ha försökt det så mycket som möjligt, allesammans, i synnerhet Grothusen, Müllern, Fabrice, Funck. Och äfven andra, som Daldorff, Düring, Gierta, Sparre, Roos, hvilka alltid med glädje och utan tvekan ljutit sitt blod för konung och fosterland, ha föreställt honom det gagnlösa och dåraktiga i detta företag. Men omöjligt! Kungen vill icke taga reson. Bagatell! Bagatell! säger han och svänger med ridspöet. Och då ser han så glad ut, som om det vore den enklaste sak i världen att fem hundra svenskar skulle kunna slå femtio tusen turkar. Han är en riktig järnskalle att vara envis.

— Men han kan väl inse, att det är alldeles ogörligt? Det finns ju icke det ringaste hopp om framgång.

— Ja, nog gör han väl det alltid.

— Men hvarför vill han då nödvändigt drifva saken till det yttersta. Det kan ju icke ha någon annan följd än att han och vi alla bli dödade eller tillfångatagna. Och då blir ju skandalen ännu större än förut.

— Hans majestät vill slåss, se där alltsammans. Han har fått i sitt hufvud, att han skall slåss, och jag tror för min del, att han i sin envishet icke endast tänkt på nöjet och äran af en strid, i hvilken vår styrka är fiendens så ojämförligt underlägsen, utan han har satt sig i sinnet att utföra en kämpabragd, sådan som världen aldrig förr skådat, svarade Kruse.

— Ja, hans majestät har nu alltid velat göra det som är utomordentligt, mumlade Hjort.

— Just så. Antingen utomordentlig lycka eller utomordentlig olycka. Annat vill han icke veta af.

— Nå, men om han stupar då?

— Så kanske han är lika glad åt det. Döden har ingen fasa för honom, blott den träffar honom under utomordentliga omständigheter.

En häftig rörelse på den öppna platsen, där kockspojkarna och betjänterna exercerade, kommo de talande att rikta sin uppmärksamhet ditåt. Det var kungen, som syntes till häst, omgifven af några officerare, tydligen i afsikt att rida ut.

— Men är han då spritt galen. Tänker han låta fånga sig genast af turkarne och tartarerna, utbrast Hjort häpen.

Kruse log.

— Vänta skall du få se. Det där skådespelet brukar upprepas hvarje dag och är alltid lika nöjsamt.

Kungen och hans lilla följe hade nu ridit ut ur förskansningarne och styrde rak kurs på de fientliga vakterna. Kung Karl red dem så nära, liksom han velat mönstra dem. Plötsligt gjorde han en svängning och styrde hästen rakt på en tät tropp. Han sprängde fram så hastigt, att turkarne knappast hunno undan och voro nära att bli öfverridna. Men alla veko vördnadsfullt åt sidan, och lederna öppnades, så att han fick fri genomfart.

Förvånad åsåg kuriren uppträdet, och han märkte att kung Karl trots allt ännu åtnjöt djup vördnad och beundran hos turkarne.

Snart var kungen försvunnen bland massorna. Han hade begifvit sig till Bender för att reta paschan och visa, att han trotsade honom.

De båda löjtnanterna återtogo samtalet, hvarvid Hjort frågade Kruse om hvad som inträffat i Bender under de sista åren särskildt efter den olycksaliga freden vid Prut.

— Ja, det är både mycket och litet, svarade Kruse. Här i vår lilla stad har allt gått sin jämna, enformiga gång utom då en och annan gång underhållet fråntagits oss och vi hardt när lidit hungersnöd. Men mellan Bender och Konstantinopel, Polen, Frankrike, Österrike och tsaren ha gått ständiga kurirer allt för att kunna förmå kungen att resa sin väg. Men han har varit envis som synden och stannat.

— Men hvarför har han då icke gifvit sig i väg? Landet suckar efter honom.

— Han anser att sultanen icke uppfyllt sitt löfte till honom angående betäckning och penningar. För öfrigt har man gjort mycket för att locka honom att resa. Man har försökt både med vänlighet och hot. Men förgäfves. Och att icke det sista medlet skulle hjälpa, kan du tänka dig.

— Ja, icke kan man skrämma bort kung Karl, svarade Hjort.

— Åhnej, det går nog icke. Storviziren Mehamet, densamme som mutades vid Prut, försökte det en gång. Han skickade två paschor hit för att säga kungen, att om han icke reste i godo, skulle kraftigare åtgärder vidtagas. Emellertid hade kungen erhållit kännedom om paschornas uppdrag och beslöt i sin ordning att skrämma dem. Framför sitt tält uppställde han trettio man med påskrufvade bajonetter, så att paschorna för att komma in till honom måste passera genom denna hotande rad. Du skulle sett paschornas min. Först försökte de låtsas tro, att det endast var en fin hedersvakt åt dem, men då kungen lät säga dem, att han, om de kommo fram med ett enda ord, som var opassande och stridande mot hans konungsliga värdighet, skulle låta vakten afbränna deras skägg, blefvo de något till förbluffade. De voro så mjuka i ryggen som helst. Men kungen sade dem, att om viziren kom fram med något hot om tvång, skulle han krossa skallen på den förste turk, som visade sig. Själf hade han beslutat att hellre dö med vapen i hand än att underkasta sig något slags tvång.

Paschorna aflägsnade sig snopna utan att ha vågat säga någonting och yttrade till viziren, att de aldrig mer vågade visa sig för svenske kungen, en så stor och fruktansvärd furste, för hvilken allting darrade.

Storviziren drog in vårt dagliga underhåll för att genom penninge- och hungersnöd tvinga kungen att afresa. Och till och med självfva naturen hjälpte honom häri. På sommaren steg Dniestern högt öfver sina bräddar, öfversvämmade vårt läger och fyllde med vatten icke blott våra jordhyddor utan äfven kungens tält. Officerare och soldater

fingo tillåtelse att flytta längre upp på fastlandet, men kungen stannade hvar i sin bostad, tills han måste vada omkring med vattnet högt öfver fotknölarne. Och först då flyttade han upp till oss andra.

Och när viziren drog in underhållet, befallde han helt enkelt, att hofhållningen skulle göras dubbelt präktigare och dyrbarare mot förut. Men Grothusen hade ett förskräckligt besvär att skaffa mynt och viggade åt alla håll, så att det var både synd och skam.

— Men hvarför stannade han ändå kvar under så svåra omständigheter? frågade Hjort.

— Hvad vet jag? Hans envisa stolthet. Och så kanske mest hoppet om att ännu en gång kunna egga sultanen till ett krig med Ryssland. Och dessutom tror jag, att han trots allt mycket litade på sin lyckliga stjärna, som till sist skulle hemföra segern åt honom. Det lär finnas en spådom om att i Sverige skulle födas en konung af det pfaltziska huset, hvilken först skulle vinna förvånande segrar, sedan råka i yttersta olycka och därefter med sultanens hjälp komma sig upp igen och utföra än större bragder och till sist få själfva turkarne att öfvergå till kristendomen.

— Och du tror att kungen fäst sig vid en dylik spådom?

— Kanske, kanske icke. Men omöjligt är det nog ej.

— Kungen hade kanske dock skäl för att stanna kvar här. Jag har hört, att det ännu en gång var nära att komma till krig mellan sultanen och tsaren, yttrade Hjort.

— Icke blott en utan äfven två gånger efter freden vid Prut var det så nära, att kriget redan var förklaradt, svarade Kruse.

— Men huru var det möjligt, att kungen kunde lyckas förmå sultanen därtill.

— Helt enkelt emedan tsaren icke brydde sig om att uppfylla fredsvillkoren. Han hade lofvat sultanen att återlämna Azov och draga sina trupper bort från Polen. Men gjorde intetdera. Sultanen blef naturligtvis vred. Dessutom

lyckades en svensk tillställa honom en plankarta öfver ställningen vid Prut, hvarigenom han tydligt kunde se att viziren fullkomligt hade haft tsarens person i sin makt. Viziren afsattes och sedan fann man stora massor ryskt mynt hos honom, i följd hvaraf sultanen blef öfvertygad om att han blifvit mutad. Och så förklarade sultanen i december 1711 tsaren krig.

— Nå, men hvarför kom det ej till strid? Det var ju en förskräcklig otur för kungen.

— Tsaren gaf efter och återlämnade Azov. Dessutom märkte sultanen att befolkningen mycket var emot kriget, och så slöt han fred. Och vi blefvo åter gäckade.

— Nå hvad sa' kungen?

— Han sa' ingenting. Han sa' blott: Bagatell! Med Guds hjälp skall ändå allt slutas till vårt nöje.

— Ja, han är en underlig människa. Och icke heller då reste han sin väg.

— Nej och trots det att sultanen själf uppmanade, ja, befallde honom resa. Förut hade han endast låtit sin vizir anmoda honom därom. Men nu tycktes han ha blifvit alldeles uttröttad på oss och ville med all makt få oss bort. Kungen sade ja, men begärde ett tusen två hundra turkiska pungar eller nära en million riksdaler och dessutom en mängd vagnar och hästar. Sultanen tycktes vilja lofva honom det, då någonting annat kom emellan, som gjorde att kungen trots allt stannade kvar.

— Och hvad var det?

— Sultanen förklarade tsaren krig för tredje gången.

— Och orsaken?

— Den gamla. Tsaren hade ej uppfyllt alla fredsvillkoren. Han hade visserligen återlämnat Azov, men icke dragit sina trupper ur Polen. Viziren och det ryska partiet i Konstantinopel, som icke ville ha något krig, sade visserligen att det icke funnes några ryssar i Polen; men sultanen var misstänksam, skickade dit en af sina förtrogna, och se — Polen var fullt med ryssar. Då blef han vred, förklarade krig och lofvade kung Karl icke blott de ett tusen två

hundra pungarne utan ock en här af sjuttio tusen turkar och tartarer att med den jaga ryssarne ur Polen. Så klart lyste hans stjärna för endast kort tid sedan.

— Och nu är allt förändradt!

— Allt förändradt och förloradt.

— Men hvarför?

— Turkarne voro trötta på kriget och rustningarna gingo lamt. Dessutom var det en annan sak, som betydligt inverkade på att hindra krigsutbrottet. Stenbock, som med en svensk här landstigit i Tyskland, hade just vid denna tid ingått vapenstillestånd på några veckor. Detta begagnade man sig af för att inbilla sultanen att Sverige öfvergifvit turkarne och slutit enskild fred med fienden. Därjämte kom Sveriges elände och vanmakt alltmer tydligt fram i dagen. Sultanen blef misstrogen och förlikte sig med tsaren. Och så sjönk kung Karls stjärna, som ännu en gång glimtat vid synranden, åter, och det blef svart natt för oss. Och nu är väl allt hopp ute och det återstår oss ingenting annat än att stupa eller tillfångatagas efter som kungen i sin envishet vill det.

— Ja, hur mycket bättre hade det ej varit om kungen genast efter nederlaget vid Pultava begifvit sig hem, inföll Hjort. Sverige längtar efter honom. Du kan ej föreställa dig hur det står till där hemma. Hungersnöd och pest; inga pengar; fiendens skaror härja kusterna. Finland är nästan helt och hållet förloradt; knappast några män finnas kvar att försvara landet. Hur mycket bättre om kungen straxt rest hem!

— Tror du det, mumlade Kruse och stirrade framför sig. Ja kanske. Denna envisa stolthet, detta orubbliga lugn i lycka som i olycka, detta hårda trots mot ödet synes mig dock ha någonting betydande hos sig. Och jag kan icke neka till att då jag tänker på denne man, som långt fjärran från sitt rike trotsar nästan hela det turkiska väldet, gripes jag af en stor tillgifvenhet och beundran. Och det vill jag blott säga, att dit han går, dit går också jag, det må nu bära eller brista.

Kuriren Hjort betraktade sin vän tyst några ögonblick. Så räckte han honom handen.

— Jag gör så med, svarade han.

Dagen hade skridit. Solen höll på att gå ned, kungen syntes återvända till lägret. Han såg så glad ut, så ungdomligt käck och öfvermodig, som om han vunnit en god framgång.

Grothusen skyndade i peruk och spetskantad rock fram till honom och lät ännu en gång lura sig af hans sorglösa utseende.

— Nå, hvad sade paschan? Ämnar han inställa stormningen och låta ers majestät i frid draga hädan? frågade han.

— Paschan! Jag såg icke alls till paschan. Han aktar nog att hålla sig undan. Men hvad stormningen beträffar, hörde jag af några turkar, att den lär komma att äga rum endera dagen, kanske i morgon. Det går bra; det går bra, svarade kung Karl och slog glad med handen på värjfästet.

— Det går åt helvete, mumlade Grothusen.

Kungen försvann inom pålverket, och Grothusen blickade bekymrad efter honom.

— Det måtte ha varit många stridigheter mellan kungen och paschan, innan han kunnat besluta sig för en sådan ytterlighet som förskansa sitt läger och försvara sig in i döden, återupptog Hjort samtalet.

— Ja, det kan du lita på. Här har varit ett evinnerligt underhandlande och tvistande, veckorna innan du kom hit. Det började med att sultanen blef så utledsen på kungen, att han gaf honom hvad han begärde. I midten af november förra året anlände till paschan i Bender ett tusen två hundra turkiska pungar, ehuru kungen endast begärt tusen. Sultanen ville visa sig frikostig i hopp att dess förr blifva af med sina besvärliga gäster, förstår du.

— Efter åtskilliga svårigheter lyckades Grothusen, som verkligen är en knipslug karl och ett riktigt finanssnille, att få paschan att utbetala penningarne, dock under uttryckligt förbehåll, att kung Karl med allt sitt folk skulle afresa på dag och timme, som denne bestämde. Jag vet

ej, om kungen kände till detta villkor — det är för öfrigt knappast troligt — allt nog, Grothusen gick in därpå.

Med nämnda summa skulle man nu rusta sig för affärden. Men kungen var åt smutsiga ockrare bortskyldig en stor del af detta belopp. Paschan ville att fordringsägarne skulle återfå sitt, men utan någon ränta. Men icke så kungen. Han befallde att hvarenda svensk skuldsedel skulle betalas efter ordalydelsen, om han också icke fått mer än en fjärdedel däraf. På det sättet togo de ett tusen två hundra pungarne snart slut, och vet du hvad kungen sedan gjorde? Han skickade helt enkelt ett bud till sultanen och begärde tusen till.

Emellertid hade sultanen samtidigt skickat omkring tio tusen turkar och tartarer till vår betäckning. Dessa ville naturligtvis, att vi skulle ge oss i väg så fort som möjligt. I början af december kom frosten, som snart öfvergick till fullkomlig vinter. Turkarne och tartarerna, hvilka lågo lägrade på bara marken, blefvo allt mer otåliga. Khanen var ursinnig och skref till kungen, att om han framhärdade i att icke vilja resa sin väg, vore han tvungen att använda vanhedrande våld. Kung Karl svarade, att han var beredd på det yttersta, och att om man ville tvinga honom, skulle han möta våld med våld.

Khanen svarade att han skulle kasta svenske kungen och allt hvad honom tillhörde ned i Dniesterfloden.

Kungen endast log och sade: Bagatell! Ja, han är då en riktig järnskalle.

Under tiden hade paschan och khanen till deras utomordentliga förskräckelse fått kännedom om att kungen ytterligare begärt tusen pungar af sultanen. Se, de hade egentligen icke haft rättighet att utlämna de första penningarne förrän i afresans sista ögonblick, då allt var klart. De fruktade för sina hufvuden och afsände hvar sitt ilbud till sultanen. Då denne fick höra kungens nya bud, blef han vred och lät kasta de två svenska sändebuden Funck och Poniatowski med all deras betjäning i fängelse. Därpå sammankallade han en stor rådförsamling, för hvilken han

framhöll de många tjänster, han visat kungen och den otacksamhet, hvarmed han blifvit belönad.

.... Han hade föga förbindelse med svenske kungen, då nederlaget vid Pultava dref honom till hans land, lär han ha sagt. Han hade hvarken haft skäl att älska eller frukta honom; men med kejserligt ädelmod och en muselmans gästfrihet hade han mottagit honom och hans talrika sällskap. Han hade gifvit honom ett tusen två hundra pungar samt dessutom hästar, vagnar och en talrik betäckning för hemresan. Men i stället för att resa, begärde nu den svenske kungen tusen pungar till. Kunde man icke mista tålamodet för mindre? Vore det stridande mot Muhammeds bud om gästfrihet, och månne de kristna furstarne kunde illa upptaga och anse det barbariskt och orättvist, om han nu med våld tvingade svenske kungen att hålla ord och jagade bort honom som en fiende, eftersom han ej ville resa som vän? hade sultanen frågat. Och hela rådsförsamlingen lär ha svarat med ett enhälligt: nej!

— Nå, det var då icke underligt, att de svarade på ett sådant sätt och att sultanen hyste dylika tankar, inföll Hjort.

— Nej, jag tycker så med, fortsatte Kruse .... Nå, slutet på historien blef att sultanen gaf befallning, att om icke kung Karl godvilligt reste, skulle han tagas till fånga och lefvande eller död föras till Adrianopel. Och så står saken för närvarande. Ännu ha turkarne ej gjort allvar af befallningen, men vi kunna vänta det hvilken dag som helst.

— Nå, hvad sade kungen, då han fick veta sultanens befallning?

— Han ryckte på axlarne och sade, att det blott var en dikt, en lögn, som man icke skulle fästa sig vid. Ingenting kunde öfvertyga honom. Ja, han är då en riktig järnskalle.

— Paschan, khanen och de andra turkarne och tartarerna blefvo väl belåtna, när de fingo sultanens befallning?

— Ja, det skall du tänka dig. Det var mellan jul och nyår, som skrifvelsen anlände. Samma afton den blef bekant, var det stor fest i Bender och i tartarernas läger. Klockorna ringde, tacksägelsegudstjänster höllos, fanor svajade, glädjeeldar tändes, allt af fröjd öfver att ändtligen bli af med oss. Från vår lilla stad kunde vi såväl som kungen se festen. Han förstod godt anledningen därtill. Men det tycktes endast göra honom så mycket muntrare. Med ett gladt leende på läpparne hörde han klockornas klang och beskådade eldarne. Han hoppades väl att nu snart skulle det smälla. Och han var väl också fast besluten, att låta det gå så långt.

Emellertid ville paschan göra ännu ett försök i godo och begaf sig hit.

— Din skrifvelse kommer icke från sultanen, svarade kungen. Det är en lögn, som du och khanen funnit på. Jag är icke ännu färdig att resa och fruktar icke dina hotelser. Blir jag angripen, skall jag försvara mig och med detta besked kan du ge dig i väg.

Paschan red bort i vredesmod. På vägen mötte han Fabrice.

— Hur går det? frågade denne.

— Allt är förloradt. Kungen vill icke höra några skäl. Här kommer man att få se underliga ting, svarade paschan.

Då Fabrice kom tillbaka, skyndade han till kungen. Denne satt helt lugn och spelade ett parti volant med Grothusen. Han såg upp ett tag, då Fabrice med bekymrad min inträdde, men lät honom vänta en god stund till dess spelet var slut.

— Nå? frågade kungen. Har ni sett sultanens bref?

— Jag har sett ett stort pergament med turkiska bokstäfver, som de sade vara sultanens bref.

— Bah! Det är bara dikt och förfalskning.

— Men om jag kan bevisa för ers majestät, att det verkligen är sultanens bref, vill ers majestät då anträda hemresan?

— Jag reser icke, om det också komme tio bref från sultanen, svarade kungen häftigt och vände honom ryggen.

— Nåväl! yttrade då Fabrice. Efter ers majestät icke vill rätta sig efter, hvad gudsfruktan, sundt .förnuft och egen ära fordra, så har jag här ingenting längre att göra utan reser min väg.

Då blef kungen rörd och räckte honom handen, i det han sade:

— Käre Fabrice! Nu är det icke tid att förargas och träta på hvarandra.

Efteråt vände sig Fabrice till Grothusen med begäran, att han skulle söka öfvertala kungen.

— Det tjänar ingenting till, svarade denne, ty han har beslutat att drifva saken till det yttersta. Han har redan i förväg uppkittlat sin inbillning genom föreställningen om en strid af så utomordentlig beskaffenhet. Jag har sökt på allt sätt bekämpa hans längtan efter äfventyr, men har icke lyckats det ringaste utan endast fått förebråelser. Nu har jag beslutat att icke tala mer härom med honom, utan dela hans öde och förbereda mig till stormningen. Med denne järnskalle kommer man ingen vart.

— Men hur upptogo de andra svenskarne kungens barska svar till paschan och Fabrice? frågade Hjort.

— Öfverallt rådde naturligtvis den största oro och bestörtning. De inságo nu att allt hopp om räddning var förloradt och att de måste slåss. Nästan hela svenska befälet bad honom bevekligen att gifva efter för sultanens fordringar. Men kungen svarade endast: Resonnera icke! och vände dem ryggen.

Äfven de högre ämbetsmännen med prästerna i spetsen försökte beveka honom. De föllo till hans fötter och besvuro honom att icke i en ändamålslös strid uppoffra de sista sorgliga kvarlefvorna efter Pultava-slaget och utsätta hans trogna folk för en förfärlig tartarisk och turkisk fångenskap. De framhöllo, att det vore syndigt att bära vapen mot sultanen, hvilken visat sig som deras välgörare.

Men kungen afbröt dem kärft:

— Om I hafven lust att predika, så kunnen I välja en annan plats och andra åhörare. Här blir ert göromål att fäkta.

Och prästerna och ämbetsmännen måste bekymrade gå sin väg.

Emellertid blef stämningen i lägret bättre, sedan vi började med förskansningarne, och som du nu ser arbetar hvarje man med lif och lust till och med betjänter och kökspojkar.

Kruse afslutade sin berättelse. Ännu en stund sutto de två löjtnanterna och sågo ut öfver trakten. Solen höll på att gå ned och belyste med sina strålar Benders minaret och kupoler samt tartarernas färgrika tält. Från kungshusets altan ljödo trumpetsignaler till aftongudstjänsten, och hvar i sin stad skyndade svenskarne att förena sig med sin konung i böner, att kunna kämpa med manlig ära om också icke med framgång i den stundande stormningen.

— Ja, du hade verkligen tur att komma hit i rätta ögonblicket, yttrade Kruse till Hjort. Nu får du vara med om något riktigt utomordentligt ..... Men när tror du väl vi komma hem? tillade han med en suck.

KAP. XVI.

Det stora slagsmålet.

..... Och båten var midt ute på hafvet, hårdt ansatt af vågorna, ty vinden låg emot.

Och i fjärde nattväkten kom Jesus till dem gående på vattnet.

Men när lärjungarne sågo honom så gå på vattnet, blefvo de förskräckta och ropade: Det är en vålnad! Och de ropade af räddhåga.

Men Jesus talade till dem och sade: Varen vid godt mod! Det är jag. Rädens icke!

Och Petrus svarade honom och sade: Herre, är det du, så bjud mig komma till dig på vattnet. Och han sade: Kom!

Och Petrus steg ned ur båten och gick på vattnet och kom till Jesus. Men när han såg det svåra vädret, blef han förskräckt, och då han begynte sjunka, ropade han och sade: Herre, hjälp mig!

Och strax räckte Jesus ut handen och fattade i honom och sade till honom: Klentrogne, hvarför tviflade du?....

Varm och klar, mäktig och darrande af trosifver ljöd den gamle prästens klangfulla stämma, där han stod i ett hörn af kungssalen och höll predikan på söndagsförmiddagen. Midt framför honom reste sig kungens gestalt, smärt, rak, lugn i den enkla blå klädnaden. Och rundt omkring på kort afstånd från honom syntes de svenske officerarne och knektarne, skuldra vid skuldra, alla med blottade hufvuden och allvar i de bistra dragen.

Genom de af jord- och sandsäckar till hälften tillspärrade fönstren spelade solskenet in och öfvergöt med sina strålar den gamle prästens grånade hufvud och kungens kala hjässa.

Allesamman lyssnade uppmärksamt till prästens ord om lärjungarne, som voro ensamma i båten under natten långt ute på det stormiga hafvet och räddes. Men de behöfde ej frukta, ty Jesus kom till dem, gående på det böljande vattnet, och vid hans åsyn stillade sig vädret och vågorna lade sig.....

Då predikan var slut, ljöd ur sträfva strupar den gamla krigspsalmen:

Förfäras ej, du lilla hop,
Fast fiendernas larm och rop
Från alla sidor skalla!....

Mäktigt höjde sig sången, och kungen stämde in med sin tunna röst. Ett förunderligt lugn grep de pröfvade krigarnes sinnen. Hur ofta hade icke denna psalm ljudit ur svenska strupar i svåra tider! Hur ofta hade icke deras förfäder sjungit den, då de på alla sidor voro kringgärdade af fiender och nära att duka under, men af den hämtat kraft och genom manligt mod blifvit räddade! Kanske skulle äfven nu ovädrets böljor lägga sig och de finna räddning ur nöden?

.... De fröjdas åt din undergång;
Men deras fröjd ej blifver lång:
Ty låt ej modet falla!

Bom!

Ett kanonskott dånade. Ett till. Och så ett till.

Det dundrade och brakade. Turkarnes stridsrop hördes: Allah! Allah!

Bestörta sågo svenskarne på hvarandra. Skulle ögonblicket vara inne? Skulle stormningen ske?

De flesta grepo till värjorna och störtade ut. Endast kungen och några få andra stodo kvar och sjöngo psalmen till slut.

.... Med oss är Gud, med honom vi
Och segern oss tillhörer!

Så skyndade äfven han ut för att deltaga i striden.

Från alla håll kommo turkar och tartarer i vildt anlopp. Det myllrade af dem, och några hade redan trängt öfver de svaga förskansningarne. Svenska knektar rusade dit och vräkte dem tillbaka.

— Bra gjordt, bussar! Stån fast emot! ropade kungen och kastade sig med höjd värja i stridsvimlet.

Hans ögon lyste, rodnaden brann på hans kinder och han såg så glad ut, som om han aldrig kunnat få se en angenämare syn än dessa vildt anstormande, svartmuskiga hotfulla turkar.

Kruse, Buss, Hjort, Axel Roos och en mängd andra hade följt kungen för att kämpa vid hans sida. Allt tätare myllrade det af turkar. Allt flere trängde öfver förskansningarne.

Då såg kungen en underlig syn. På flere håll stred man visserligen, men de fleste af den svenska skaran sträckte upp vapnen och gåfvo sig fångna. Det var som om de kommit öfverens därom på förhand. Icke blott simpla knektar, utan de fleste af hans tappra officerare, såsom Sparre, Grothusen, Gierta och många andra gjorde likaledes.

Med vrede och förvåning åsåg kungen uppträdet. Hans blick mulnade och han ropade:

— Må de, som ännu hafva trohet och mod i bröstet, följa mig! Jag skall komma ihåg dem med befordran.

Ett hundratal officerare och knektar slöto sig till honom. Af alla krafter ansträngde de sig för att kasta fienden tillbaka. Kungen högg och stack vildt omkring sig. Förgäfves. I allt större massor trängde fienden på. Hela den lilla staden var fylld af dem. Genom de utslagna fönstren störtade de in i kanslihuset, i kungshuset, öfverallt för att plundra. Kistor och lådor brötos upp, allt som kunde ha något värde greps af deras lystna händer. Inom en half timme hade de tillfångatagit största delen af den svenska skaran och fyllt den lilla stadens gator och hus så tätt att de knappt kunde röra sig.

Luften genljöd af rop och skrik: Allah! Allah! Grip de hedniska hundarne. Pistolskotten smällde, värjklingor blänkte, och krutrök och damm hvirflade tunga öfver de hopgyttrade massorna.

Då kungen märkte att hans lilla skara icke kunde reda sig ute, i saknad af skydd, ropade han:

— Till kungshuset! Låt oss tränga fram dit och försvara oss.

I spetsen för en trettio män sökte han bana sig väg till kungshuset. På alla sidor omgåfvo honom turkarne. Men af fruktan för hans långa pamp vågade de icke komma honom närmare än på en värjlängds afstånd. De ville helst taga honom lefvande och voro flere gånger nära att gripa honom men måste vika undan för hans väldiga hugg.

Nu var han endast några få steg från kungshusets trappa. Då störtade en turk fram från sidan för att gripa honom. Han lyckades få ett säkert tag i hans stora handskkrage och höll honom fast. Kungen ryckte häftigt till för att slita sig lös, med den påföljd att han föll baklänges till marken. Turkarne störtade fram, men Roos och Hjort kastade sig öfver kungen för att skydda hans kropp, och Kruse genomborrade den, som höll fast i hans arm. De öfriga turkarne vräktes undan och kungen kom åter på benen. Ett skott small. Kungen ryckte till och förde handen till ansiktet. Ögonbrynen voro svedda, och näsan och ena örat sårade.

— Betyder ingenting! ropade han och störtade upp på förstugutrappan.

Uppkommen ställde han sig och tog en öfverblick öfver vimlet.

— Kom in, kom in, ers majestät! ropade officerarne.

— Vänta litet. Jag vill först se hvad turkarne ämna ta sig till.

Officerarne betraktade hvarandra villrådiga. Skulle de låta kungen stå där på trappan, utsatt hvarje ögonblick för att bli tagen?

— Där kunna vi göra ett präktigt utfall, ropade kungen med flammande ögon och pekade åt ett håll med värjan.

Han skulle just rusa ned för trappan, då Roos sprang fram och högg honom bakifrån i bältet.

— Hvad nu! mumlade han och knäppte plötsligt upp bältet och störtade med höjd värja mot fienden.

Roos stod ett ögonblick häpen med det kungliga bältet i hand. Så rusade han efter kungen-galningen, och Kruse och Buss följde honom.

Roos lyckades hinna fatt kungen och slog armarne om lifvet på honom, så att han icke kunde röra sig.

— Nu släpper jag icke ers majestät, yttrade han.

Och med Kruses och Buss' tillhjälp lyckades han halft med våld föra kungen tillbaka.

I kungshuset vimlade det af plundrande turkar. De hade brutit upp kistorna och tömt dem. Den stora kista, i hvilken hans majestäts bordssilfver förvarades, var uppbruten och plundrad till botten. Alla rummen voro fyllda af larmande och skränande turkar utom ett, där ett tjugutal svenskar ännu höllo stånd. Dit insläpptes kungen och hans män. De voro nu ett femtiotal, som ännu icke hade gifvit sig åt fienden.

Så snart de hunnit in och stängt dörren, andades de genast lättare. Kampen för att uppnå kungshuset hade varit hård, men nu voro de åtminstone skyddade från ögonblicklig fara. Svetten rann från allas kinder. Ansiktena voro smutsiga af rök och damm; och allas bröst flämtade.

Värst såg kungen ut. Han var nästan svart i synen i följd af skottet, som svedt hans ögonbryn. Näsan och ena örat blödde, men icke förty log munnen, och ögonen glänste som hos en page på en hofbal. Hans käcka blick uppmuntrade de andra, eggade dem till ytterligare motstånd.

Kungen befallde dem ordna sig. Från den ena gruppen till den andra gick han och mönstrade hvarje man. De flestas kläder voro sönderrifna, många blödde, men ingen fann han nedslagen, och modlös. Alla hade de tydligen beslutat att strida så länge kungen ville och icke öfvergifva honom.

— Godt, gossar! Nu skola vi kämpa tappert. Vi öppna hastigt dörren till nästa rum, och sedan rusa vi ut och sticka ned fienden i ett huj, yttrade kungen.

Och därvid log han så gladt, som om det varit frågan om det lustigaste äfventyr.

Dörren flög upp, och likt en flammande blixt störtade kung Karl ut genom den och hans män efter. Rummet var alldeles proppfullt med turkar och tartarer. Men innan dessa hunnit hämta andan, voro flere af dem ibjälslagna. Man högg och stack, slogs, sparkade, knuffade åt alla sidor. Turkarne kastade sig hufvudstupa ut genom fönstren, och inom några ögonblick var rummet tomt.

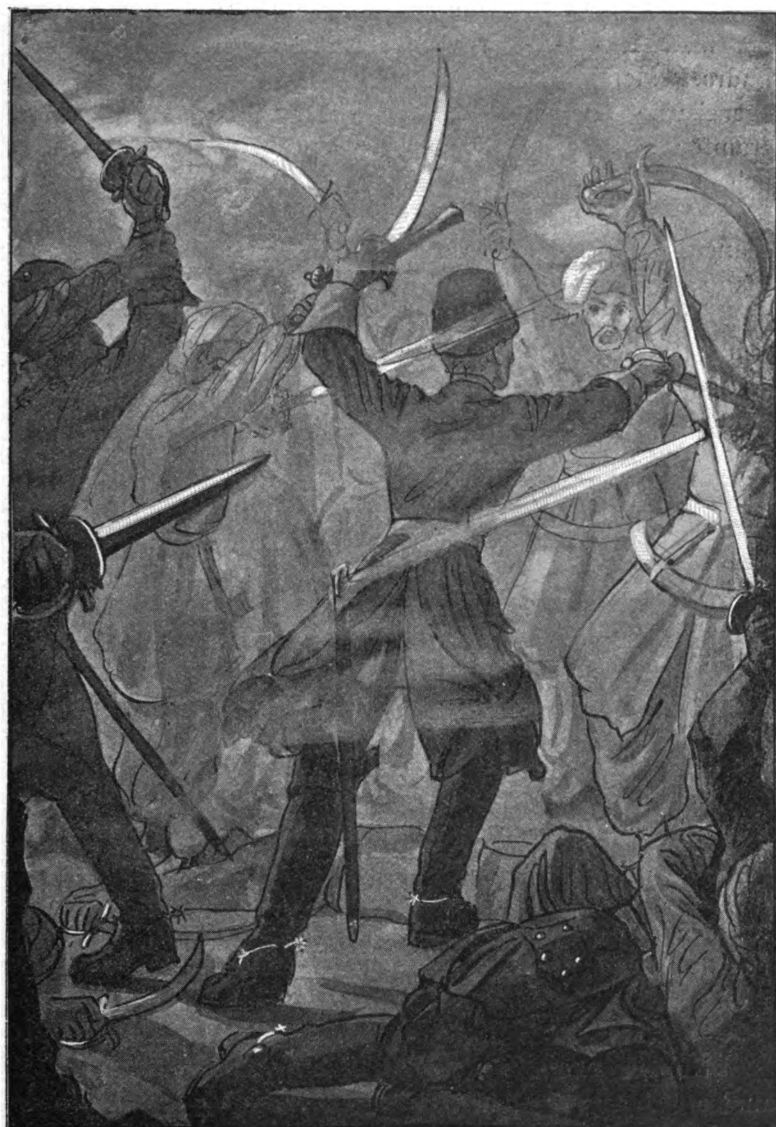
— Det där gick ju galant, sade kungen leende och torkade blodet från klingan.

Man gjorde ett uppehåll för att hämta andan, innan man på nytt grep verket an.

Rummet intill var stora kungssalen. Dörren öppnades på samma häftiga sätt och svenskarne störtade ut.

I salen befunno sig omkring trehundra turkar. Många af dem lågo på knä framför kistorna och undersökte dem. Andra profvade belåtna de klädesplagg, de kommit öfver. Andra sutto skrattande på golfvet och knaprade på sötsaker.

Med ett fruktansvärdt skri störtade svenskarne in. Ögonblickligen voro alla turkar på benen. Ett häftigt skjutande och stickande begynte. Svenskarne kämpade med förtviflans

mod och försökte hålla sig tillsammans så mycket som möjligt. Men snart blef rummet så fylldt af krutrök och damm, att man icke kunde se annat än underlifvet af hvarandra. Men det var tillräckligt. Turkarnes byxor och svenskarnes stöflar visade om man hade fiende eller vän framför sig. Hela salen genljöd af skrik, rop, jämmer och stönanden. Det var ett larm som i afgrunden. Så godt sig göra lät, kämpade svenskarne sida vid sida, men många blefvo skilda från sina kamrater och råkade midt bland fienden. Bland dem kungen. Han var så ifrig, så flammande af stridslystnad, att han ständigt var främst och mången gång långt framför de andra. Ett par turkar trängde sig på honom för att tillfångataga honom. Kungen stötte ned dem i en blink. Då höjde en turk, som sett sina landsmäns fall, i vredesmod sin sabel öfver hans hufvud. Han högg till, men i detsamma fick Kruse se honom och skyndade till för att afvärja hugget. Det lyckades någorlunda, men turkens sabel föll ned på kungens hufvud. Hade han icke haft en tjock pälsmössa på sig, skulle han otvifvelaktigt blifvit dödad. Nu vacklade han till, men reste sig genast och grep med vänstra handen turkens sabel för att hindra honom hugga en gång till. Turken vred vapnet ur hans hand, och kungen fick ett stort sår mellan tummen och pekfingret.

Genast skyndade han tillbaka till sitt folk, och efter några häftiga utfall voro turkarne äfven fördrifna ur salen.

Nu kom turen till nästa rum. Det var nästan tomt. Endast två turkar sutto på golfvet i ett hörn, den ene framför den andre med spända pistoler. Och i sin blinda ifver rusade kungen rakt på dem och genomborrade dem båda i en stöt.

— Nåd! Nåd! hördes en jämrande stämma.

Kungen vände sig om och fick se en turk krypa fram under en säng, där han gömt sig. Turken höjde bönfallande händerna och såg så förskräckt ut, att kungen icke kunde återhålla ett leende.

— Ja, du skall få nåd på det villkor, att du för paschan

och khanen berättar, huru du sett oss svenskar kunna slåss.

— Ja, ja! stammade turken.

Hvarpå kungen själf hjälpte honom att fly genom fönstret.

På samma sätt gick det med de andra rummen, till dess hvarenda turk var utdrifven. Öfverallt lågo lik af stupade fiender och några få svenskar. Dessa fingo ligga, endast att de skjutsades undan till hörnen, så att de icke skulle vara för mycket i vägen.

Nu mönstrade kung Karl ännu en gång sin lilla skara. Omkring trettio man återstodo. Dessa placerade han i grupper på fem à sex stycken med laddade gevär vid fönstren och gaf dem befallning att skjuta på hvarenda turk, som blef synlig, om de också icke sågo mer än nässpetsen af dem. Turkarne hade nämligen förskansat sig bakom lösbrutna dörrar, vagnar, tunnor, kar för att på så sätt vara i skydd för svenskarnes kulor och kunna närma sig fästningen.

Med lyfta karbiner höllo svenskarne skarp utkik. Då och då stack en turk fram hufvudet, och vips small ett skott och åter var en muselman förpassad till de sköna houris i paradiset. Kungen gick omkring och uppmuntrade sina män. Ur de fallne turkarnes fickor plockade han fram krut och kulor, som han gaf sina trogne, och en och annan gång, då turkarne gjorde ett försök att storma, fattade han i ifvern en karbin och sköt skott på skott. Turkarne svarade. Kanonskotten dånade mot det lilla kungshuset och luften fylldes af kväfvande rök.

Den häftiga ansträngningen, som varat oafbrutet sedan morgonen, dammet och krutröken gjorde, att svenskarne höllo på att förgås af törst. Intet vatten fanns att tillgå, men kungen visste råd. Han sprang upp på vinden, där, utom en mängd dyrbarheter och viktiga papper, brännvinet förvarades, och hämtade ned en kagge. Ur denna gaf han officerare och knektar att dricka. Icke var det mycket stillande för törsten, men det var alltid något, och alla läto sig väl smaka. Själf drack han likväl ingenting.

— Men så drick er då icke rusiga! ropade han förskräckt till några soldater, som han såg taga duktiga klunkar.

Soldaterna torkade sig om munnarne och logo och menade, att det var för obegripligt godt.

Men att de icke skulle kunna hålla sig länge, insåg hvar och en. Kanonkulorna dånade mot väggarne och sleto bort den ena murdelen efter den andra. Dessutom träffades en och annan svensk och sjönk döende till golfvet.

Några officerare frågade kungen, hur länge han trodde de skulle kunna hålla sig.

— Så länge som möjligt naturligtvis. Kunna vi blott uthärda med försvaret i tolf timmar till, komma vi att få en sådan fred, att alla svenskar skola ha den största heder däraf och hela världen skall förundra sig öfver vår tapperhet, svarade han.

Officerarne betraktade hvarandra förvånade. I tolf timmar till! Klockan var omkring fyra på eftermiddagen. Kunde de hålla sig i en eller två vore det bra. Den gode kungen, han var då för optimistisk!

Emellertid hade turkarne sökt bakifrån intränga i huset, hvilket också lyckades. En efter en smögo de sig in för att öfverrumpla de få svenskarne. Kungen, som tyckte sig höra ett buller, gjorde en rond genom de rökhöljda rummen för att se om möjligtvis någon turk blifvit kvarglömd. Det dröjde en lång stund, och ingen kung återkom. Hans bortvaro hade föga bemärkts af de i följd af det ifriga skjutandet upptagna svenskarne, men en af dem, Roos, anade oråd och skyndade efter. Han gick igenom ett af de inre rummen. Ingen kung. Han trädde in i det nästa. Det var så fylldt af rök att han till en början ingenting kunde urskilja. Men till slut fick han till sin häpnad se kungen stå vid en vägg i en besynnerlig ställning. Tre turkar hade tillfångatagit honom. En pressade honom mot väggen och de två andra höllo hans armar upplyftade som på en korsfäst. Kungen yttrade ej ett ord, men stirrade bistert framför sig. Hastigt ryckte Roos upp en pistol och sköt ned den ene turken. I detsamma fick kungen den

högra handen fri, hvari han höll fast värjan. Ögonblickligen genomborrade han den andre turken, medan Roos jagade en kula i den tredje. Och så var han befriad.

I dunklet hade kungen svårt att igenkänna sin räddare. Han trädde närmare intill honom och fick se Roos.

— Är det du, Roos, som hjälpt mig?

— Ja, ers majestät. Jag har haft den lyckan.

— Jag ser att Roos icke öfvergifvit mig. Men hvar äro de andra, Gierta, Grothusen, Sparren?

— De lära vara fångna eller döda, svarade Roos.

— Jaså.

Kungen teg ett ögonblick. Så fattade han Roos' hand och tryckte den.

— Låt oss nu gå in i salen och där göra vårt bästa med det lilla manskap, som ännu finns kvar, yttrade han, hvarpå de båda skyndade tillbaka till knektarne.

Där hade de haft ett svårt angrepp att uthärda mot turkarne. I följd af tunnorna och karen, som de rullade framför sig, hade de lyckats oskadde komma ända intill huset, och många hade trängt in genom fönstren. Men efter en het strid lyckades svenskarne kasta dem tillbaka, hvarpå de utanför befintliga flydde för att icke bli nedskjutna.

— Bra, gossar! Bra! Låt icke ta er utan vräk undan packet, ropade kungen och fattade själf en karbin samt började skjuta.

Emellertid blefvo khanen och paschan ytterst otåliga att ännu icke ha kunnat tillfångataga den envise kungen. De befallde att byggnaden skulle antändas. I det längsta hade de velat undvika detta. Men nu fanns ingen annan hjälp. Kanonkulorna gjorde icke tillräcklig verkan. Striden drog ut för mycket. Skulle de innan kvällen kunna taga svenske kungen, måste de röka ut honom som ett vildt djur. Ty i elden kunde han väl icke lefva.

Vid sina pilar fästade tartarerna luntor och tjärade blånor, som de antände och afsköto mot taket. Detta bestod endast af spån och började snart brinna. Ännu

märkte svenskarne ingenting annat än att röken tilltog. Men snart kändes brandlukten.

— Hvad är det för en besynnerlig lukt? Det måste brinna någonstädes. Spring upp på vinden och se efter! ropade kungen åt Roos.

Denne skyndade upp och märkte elden, som betydligt gripit omkring sig.

— Taket brinner, ers majestät, skrek Roos från trappan.

— Försök att släcka eller kasta åtminstone ut de brinnande delarne, svarade kungen och skickade upp några man för att hjälpa Roos.

På vinden var hettan förfärlig. Röken bolmade så att man kunde kväfvas, men Roos och hans män arbetade så att svetten dröp om dem.

Flere svenskar skyndade upp, men verktyg och brandhakar fattades, och de kunde icke hindra att brinnande delar föllo ned på mellantaket och antände äfven detta.

Kungen blef orolig och skyndade upp på vinden. Men här såg han att ingenting kunde göras. Hela taket brann. Hettan var outhärdlig, och snart började äfven trappan att brinna. Då svepte kungen och hans män rockarne öfver hufvudet och sprungo genom lågorna nedför trappan.

Knappt hade de hunnit ned förrän taket störtade in. Nu måste de hålla till på nedre botten, medan mellantaket öfver dem brann. Brinnande bjälkar föllo ned och dödade flere af svenskarne. Hela huset var omhvärft af lågor, men ännu ville kungen icke ge sig. Förvånade sågo turkarne honom och svenskarne stå i fönstren, medan det brann rundt omkring dem.

— Allah! Allah! ropade de. Vill den svenske Karl låta bränna sig inne med sina män? Eller kunna de likt salamandrar lefva i elden?

Men svenskarne började tycka att situationen blef outhärdlig. Några officerare vände sig till kungen för att förmå honom lämna huset.

— Ers majestät, sade de, denna plats kan ju icke längre

försvaras. Det vore grymt och orättvist om ni läte bränna oss inne. Är det ej bättre att gå ut?

Men kungen ville ej höra på det örat.

— Bah! sade han. Det blir ej farligt förrän kläderna brinna. Det är bättre att som tappert folk försvara oss till sista andedräkten och så blifva odödliga genom vår tapperhet än att gifva oss åt fienden för att få litet längre lifstid. Friskt mod, gossar! Hållen ut så länge som möjligt och jag skall komma ihåg er med befordringar.

Svenskarne hade intet annat val än lyda.

— Nå, så må vi väl brinna då. Bättre här än i helvetet, mumlade de.

Men allt större stycken af det brinnande mellantaket föllo ned. Ett af dessa träffade kungen i hufvudet och svedde pälsmössan och ena kinden. Det brann öfverallt, och man kunde omöjligt hålla sig längre. Då beslöt kungen att man skulle gå in i hans sängkammare, där mellantaket ännu ej var antändt.

Hastigt skyndade de dit. Dörren stängdes. Men lågorna följde dem, ty många hade eld i kläderna och försökte släcka den med händerna.

Kungen fann Roos vid sin sida och grep hans hand.

— Käre Roos, låt oss nu försvara oss med det lilla manskap vi ännu ha kvar ända tills det blir slut.

— Med Guds hjälp skall jag ej svika ers majestät, så länge jag har en blodsdroppe kvar, svarade Roos.

— Jag skall ej glömma dig, yttrade kungen och tryckte ännu en gång hans hand.

De få återstående svenskarne ordnades vid fönstren och sköto på turkarne. Kungen var så upphettad och törstig af striden och elden, att han första gången på flere år hällde i åt sig en stor bägare vin och tömde den. Turkarne, som voro ytterst otåliga öfver det hårdnackade motståndet, stormade gång på gång, men blefvo tillbakadrifna. De kunde föröfrigt knappt komma intill huset, så brann det i alla knutar.

Snart brann äfven taket i sängkammaren. Åter försökte några officerare öfvertala kungen att lämna huset. Men omöjligt. Han ville stanna kvar, så länge han kunde andas. Då föll Roos på en lycklig tanke.

— Ers majestät, det är mera passande för ett tappert folk att dö med vapen i hand och mot fiender än att brinna upp, yttrade han. Till kansliet, som ännu kan försvaras, är det ej mer än femtio steg, och dit skola vi nog kunna bana oss väg med värjan i ena hand och pistolen i den andra.

— Det kan du ha rätt i, svarade kungen och slog Roos på axeln. Mina gossar, vände han sig till de öfriga, nu skola vi gå ut att strida. Visen att I förhållen er manligen.

Han befallde att dörren hastigt skulle öppnas, hvarpå de alla på en gång skulle störta ut för att genom fiendehoparne söka bana sig väg till kanslihuset.

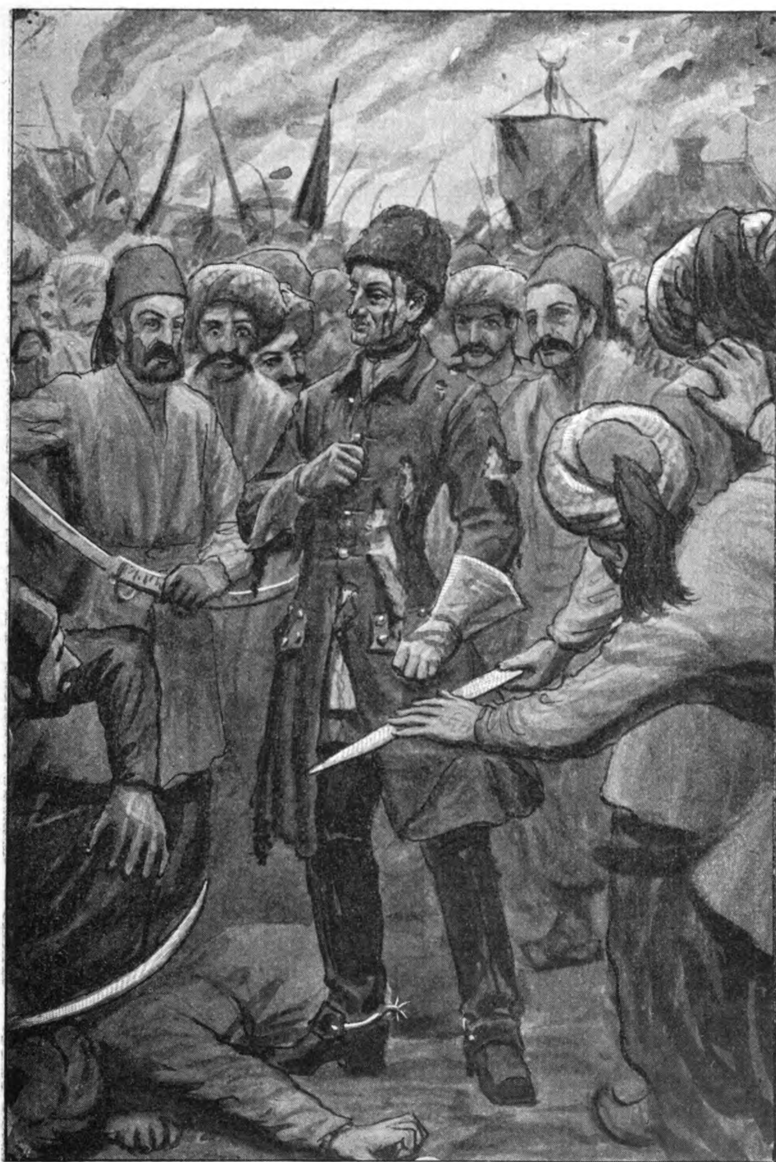
Dörren flög upp och svenskarne störtade ut med kungen i spetsen.

— Låt oss fäkta tills de taga oss lefvande eller döda! ropade han i det han rusade mot turkarne.

Dessa trängde på från alla sidor. Några af svenskarne fattade posto med ryggen mot muren för att försvara sig. De andra följde efter kungen så godt de kunde. Men han var som vanligt ett stycke framför. Medan han högg och stack åt alla sidor, råkade han snafva på en stupad turk. Genast kastade sig flere af dem öfver honom.

— Rädda kungen! Rädda kungen! ropade Kruse och Roos, som voro närmast och kastade sig öfver turkarne för att vräka dem undan. Men allt flere strömmade till. Äfven Kruse och Buss kastades omkull och fingo en mängd turkar öfver sig.

Det var ett förfärligt virrvarr. Man skrek, tjöt, stönade, svor. Luften genljöd af Allah-rop och »Rädda kungen! »Håll ihop! Håll ihop!» Det var ett sprattlande vimmel af turkiska byxor och svenska stöflar, af kaftaner och blå rockar, af mörka turkskallar och blonda hufvuden.

Kungen arbetade med all makt att komma lös och få värjan fri. Men han låg klämd till marken af ett femtiotal turkar. De sleto sönder hans kläder för att få tag i en liten blå tygbit för att gömma den som ett minne eller ett bevis att de varit med om hans tillfångatagande.

Ändtligen lyckades några janitscharer vrida värjan ur hans hand. Då kungen fann sig beröfvad sitt vapen, upphörde han att göra motstånd och gaf sig fången. Med ens var hans vilda stridsifver som bortblåst. Han reste sig, smutsig, dammig, blödande, sönderrifven och såg sig leende omkring. Turkarne drogo sig åt sidan och betraktade honom med beundrande och vördnadsfulla blickar. Endast hos en och annan, som fått ett för hårdt nyp af hans kungliga hand, glödde vrede och hat. Men äfven dessa lugnade sig, och de flesta kunde icke återhålla ett uttryck af vidskeplig vördnad för den underbare främmande krigaren.

Så snart de få återstående stridande svenskarne sågo sin konung fången, gåfvo de sig frivilligt och blefvo bortsläpade.

Omgifven af en mängd janitscharer och en väldig massa skränande turkar begaf sig kungen lugn till paschans tält. På vägen dit mötte han Fabrice, som hållit sig utom hela tilldragelsen.

Fabrice skyndade med bedröfvad min honom till mötes och uttryckte sin sorg öfver kungens olyckliga öde.

— Bah! sade kung Karl. Jag är ändå konung och skall förblifva konung.

— Men det är ej nog med olyckan och fångenskapen, ers majestät. Man måste också med sorg höra, huru turkarne kalla ers majestät en rasande människa och en galning.

Under smutsen och sotet på kungens ansikte kunde man se rodnaden stiga upp.

— Jag vill hellre att man anser mig för en galning än en kruka, sade han kort och vände sig bort från Fabrice.

Då de kommit i närheten af paschans tält, tog kungen fram en handfull dukater ur fickan och delade ut dem bland de beledsagande janitscharerna. Därpå inträdde han i paschans tält.

Denne mottog honom djupt bugande och bad honom taga plats i soffan. Men kungen gjorde med handen en afböjande rörelse och begynte gå fram och tillbaka i rummet.

En stund satt paschan tyst och såg på denne märkvärdige man, som så länge trotsat hela världen och sultanen, sitt eget öde och sitt folks önskningar. Med stolthet tänkte paschan på att det ändtligen efter en hel dags het strid lyckats honom tillfångataga den fruktade krigaren.

Kungen var hemsk att skåda. Hans kläder hängde i trasor och voro höljda med blod och damm. Ansiktet var så svart af krut, rök och smuts att paschan knappast kunde igenkänna honom. Från den sårade vänstra handen droppade blodet ned på mattan. Näsan och ena örat voro skrubbade och täckta med lefradt blod, ögonbrynen afsvedda, och på hjässan bar han den sönderhuggna pälsmössan, som skyddat honom mot turkens hugg. Men trots detta sitt tillstånd, trots olycka och fångenskap såg likväl kung Karl så lugn och kall ut, som om ingenting händt. Han förde sig med sådan värdighet, att man kunde trott han varit härskaren och paschan hans tjänare, och betraktade denne med så stolta blickar, att turken blef förlägen och slog ned ögonen.

— Det gläder mig, att ers majestät kommit med lifvet ifrån den svåra striden, yttrade paschan. Jag får också bedja ers majestät om ursäkt för de ytterliga medel, som vi varit tvungna att tillgripa.

Kungen teg och gick ett slag fram och tillbaka i tältet.

— Svenskarne försvarade sig icke, sade han slutligen. Hade alla uppfört sig som jag och mitt sällskap, skulle leken aflupit helt annorlunda.

— Jag tycker leken var hård nog ändå.

— Som lek var det för mycket, som allvar för litet, svarade kungen.

— Det var både försvar och allvar nog, ty det har kostat sultanen nära femhundra man.

— Det skulle ha kostat mycket mer om jag blifvit bättre understödd. Då skulle vi icke kunnat tagas på mindre än tio dagar, och jag önskar att den leken ännu stode mig åter.

— Allah! Allah! suckade paschan. Det är sorgligt att så mycket blod blifvit spildt och så illa användt. Jag för min del önskar, att detta blodbad aldrig behöft anställas.

Ett leende visade sig för ett ögonblick på kungens läppar. Men han svarade ingenting utan återtog tyst sin promenad.

Skymningen hade inträdt. Striden hade varat hela dagen från klockan nio på förmiddagen till åtta på kvällen. I nära tolf timmar hade kung Karl och hans femtio trogna hållit trettio tusen turkar stången, och om icke kungshuset blifvit antändt och omöjligt att vistas i, hade väl striden ännu fortgått. Men nu var den slut, och alla kände sig trötta. Det var tid att begifva sig till staden.

Paschan kallade på en tjänare och yttrade några ord till denne. Efter en kort stund framfördes en präktigt sadlad häst, på hvilken paschan bjöd kungen att sitta upp. Utan ett ord steg denne i sadeln, och åtföljda af en stor skara turkiska officerare och janitscharer redo kungen och paschan till Bender. På vägen dit fingo de se ett besynnerligt följe. Först trodde kungen att det var svenska officerare, men på det underliga sätt, hvarpå de buro sina dräkter, märkte han sitt misstag. Det var en hop tartarer som utplundrat svenskar och tagit på sig deras kläder. Öfver sina fårpälsar hade de hängt galonerade officersrockar; på skinnmössorna hade de staplat upp svenska hattar, två, tre stycken, den ena öfver den andra, och perukerna, som de för deras längd och likhet med hästmanar kallade hästmössor, hade de fäst vid gördlarne för att användas som näsdukar. De sågo så komiska ut, där de i lycklig stolthet kråmade sig i sin nyförvärfvade prakt, att kungen icke kunde återhålla ett leende. Men då han närmare betrak-

tade hopen, dog leendet bort på hans läppar, och han blickade mörkt framför sig. Midt ibland tartarerna upptäckte han några underliga figurer. Somliga iklädda trasiga, smutsiga pälsar, andra i bara skjortan, alla kopplade tillsammans med rep likt hundar; och i dunklet tyckte han sig urskilja dragen af några af sina generaler och öfverstar. De hade gifvit sig tillfånga och släpades nu bort af tartarerna.

— Rätt åt dem! Hvarför kunde de icke kämpa med mig, i stället för att utan motstånd gifva sig vid första stormningen? mumlade han.

Därpå vände han bort blicken för att slippa se dem och betraktade i stället Benders torn och kupoler som skymtade på afstånd.

I sitt palats i staden hade paschan låtit anordna ett af de präktigaste rummen för den fångne kungen. Golfvet var täckt af dyrbara mattor, tunga gardiner hängde för fönstren, en svällande säng stod uppbäddad, och bredvid denna fanns en mjuk divan.

Utan att fästa en blick vid rummets prakt, utan att tvätta bort blodet och smutsen från sitt ansikte, utan att bry sig om den bäddade sängen, kastade sig kungen i sina sönderrifna, dammiga kläder med stöflar och sporrar genast ned på divanen och begärde något att dricka. En turkisk tjänare bar till honom scherbet och vatten. Kungen drack ett glas vatten. Därpå lade han sig ned, blodig och smutsig som han var, och somnade ögonblickligen. De turkiska tjänarne smögo sig ut på tå.

Men vid dörren stod kungens kammartjänare rak och styf och höll vakt. Han ämnade hjälpa sin herre af med kläderna, då denne vaknade. Men kungen sof och sof, och alltjämt stod kammartjänaren väntande vid dörren. Till slut tog denne och bredde ett täcke öfver honom och satte en nattmössa på hans hufvud. Så ställde han lampan i spiseln, att ej dess sken skulle störa den sofvande, och smög sig ut.

KAP. XVII.

Sjuklingen.

— Hur länge tror du, att han tänker ligga till sängs?

— Hvem vet. Han har nu legat oafbrutet i nära sex månader och ännu tycks han ej göra någon min af att vilja stiga upp.

— Men kanske han verkligen är sjuk?

— Inte. Han är lika frisk som du eller jag. Hur kan du tänka dig honom sjuk! Han, den friskaste, härdigaste människa på jorden. Men han har fått i sitt hufvud att han skall vara sjuk och därför ligger han.

De två männen tystnade och riktade sina blickar upp till ett af slottets fönster, innanför hvilket de visste att deras herre, den store krigaren, den underlige äfventyraren, han, som hatade städer och prakt och bäst trifdes ute i skog och på fält, om nätterna sofvande på bara marken, nu låg till sängs sedan sex månader.

Det var i slottet Timurtasch' trädgård under hetaste sommaren. Två män gingo samtalande på en af gångarne.

Vemodigt blickade de på de ståtliga vattenkonsterna, på platanerna, palmerna, cypresserna, som kantade deras väg. Parken var ljuflig att skåda. Otaliga blommor lyste på rabatterna och luften var fylld af vällukter. Men de två svenskarne hade intet öga för all denna skönhet. De önskade sig därifrån så snart som möjligt. De längtade till ett fattigt land högt upp i norden, ett land, där folket led nöd och var förtvifladt och hvilkets kuster fienden härjade. De brydde sig intet om förgyllda kupoler, om härliga blomster och färgskimrande fåglar; de ville blott hem till det fattiga, karga landet och önskade att kungen ändtligen skulle besluta sig för att återvända dit.

Den ene af dem, Buss, hade vid det stora slagsmålet i Bender blifvit bortsläpad af tartarerna — och för några veckor sedan efter flere svårigheter utlöst, hade han skyndat efter kungen till slottet Timurtasch, som han visste skulle ligga någonstädes i närheten af Adrianopel. Hjort, den andre af de samtalande hade haft bättre tur. Jämte flere andra hade han under striden lyckats hålla sig vid kungens sida, blifvit tillfångatagen på samma gång som denne och fått följa honom i fångenskapen.

Tysta gingo de två vännerna bredvid hvarandra. På afstånd skymtade några mörkhyade turkar. I dammarne summo mjukhalsade, hvitglänsande svanor och snattrande änder och gäss. På något afstånd syntes en grupp yngre svenska officerare roa sig med att skjuta till måls med pil och båge eller kasta boll. Men leken gick icke med vidare lif och fart. En viss tröghet, slapphet, likgiltighet kännetecknade deras rörelser och deras mål var tydligen endast att få dessa odrägligt enformiga timmar att gå.

— Men hvarför ligger han då sjuk på detta sättet? återupptog Buss samtalet.

— Ja, hvad vet jag? svarade Hjort. Det är väl en envis nyck hos honom.

— Men något skäl måste han väl ha för att icke vilja gå upp, utan i månadtal ligga till sängs?

— Kanske. Det är kanhända mera än en nyck hos honom. Somliga tro att det är, emedan han vill undvika alla nyfikna blickar. Turkarne strömmade ju, åtminstone under första tiden, hit i massor för att uppfånga en skymt af det ryktbara nordiska lejonet. Men föga fingo de sin nyfikenhet tillfredsställd. Kungen höll sig inne på sina rum och tog icke emot en enda, hvarken paschan eller andra muselmän . . . Andra åter tro, att han ligger till sängs, därför att han icke efter plundringen i Bender kan hålla ett sådant hof, som motsvarar hans kungliga värdighet. Turkarne och tartarerna togo ju allt hvad både kungen och vi hade, och nu gå generalerna omkring och se ut som riktiga tiggare. Inga guldgaloner, inga peruker, inga spetskrås, endast de enklaste slitna soldatrockar ha de att dra på sig. Utom de förstås, som icke föredraga att bära turkiska dräkter som till exempel Grothusen, hvilken spetar omkring i den mest praktfullt brokiga turkiska nattrock och med en tofsprydd röd fez på sin skalliga hjässa.

— Men det synes mig likväl, att allt detta icke till fullo kan förklara kungens beslut att ständigt ligga till sängs, afbröt Buss.

— Kanske. Det finns de, som påstå att sängliggandet endast är en förevändning för att kunna stanna kvar i Turkiet. Ty här vill hans majestät vara, det är då säkert. Hur de än söka öfvertala honom, svarar han endast som han svarade Fabrice, då denne under resan hit ned var tveksam huruvida han skulle våga låna honom mera pengar. »Allt går bra, kära Fabrice», sade kungen. »Allt går bra. Och jag återvänder aldrig från Turkiet till Sverige annat än i spetsen för en här af hundra tusen turkar och tartarer.» Detta var strax efter striden, de första dagarne af hans fångenskap, och därvid log han så godt som om han varit den mäktigaste man i världen och hans land det största och rikaste af alla.

— Men tror du icke det ändå, att det är någonting annat, som förmått honom att dag för dag ligga till sängs? Man talar om sultanen och viziren . . .

— Ja, det är kanske där skon klämmer. Kung Karl vill undvika ett möte med sultanen och viziren och de rangstridigheter, som därvidlag kunna yppas. Han har alltid hållit på sin konungsliga värdighet och nu, när han är fånge och fältherre utan här, besynnerligt nog mer än någonsin. Dessutom tycker han väl ej att det är så trefligt att träffa samman med sultanen. Denne befinner sig, som du väl vet, för närvarande i Adrianopel icke långt härifrån och skulle väl än så gärna vilja se det mångomtalade nordiska lejonet, men kung Karl vill ej. Han är så sjuk, så sjuk, och kan omöjligt taga emot, säger han. Och sultanen får stå där med lång näsa.

— Har han verkligen icke en enda gång under denna långa tid varit uppe och på fötter? frågade Buss.

— Nej, icke en enda gång alltsedan afresan från Bender, svarade Hjort. Det var i paschans hus där, som han lade sig sjuk, och sedan har han sagt sig vara sjuk hela tiden. Han orkade icke ens gå till vagnen, i hvilken han skulle färdas hit. Invecklad i mantlar lät han bära sig på en madrass ur paschans hus och sedan har han alltjämt legat. Och det var samme man, som dagarne förut ensam trotsade trettiotusen turkar och icke, förrän kläderna brunno, kunde förmås att gifva sig fången. Visserligen tog väl ansträngningen, fastandet och tröttheten ut sin rätt, men icke tror jag därför, att han var sjuk dagen efter. Emellertid ville han så ha det, och det blef så. Under hela resan låg han på madrassen. Ej ens när han skulle äta eller sofva vek han från den. Vi buro honom från vagnen och till det uppslagna tältet och från tältet åter till vagnen. Och då var han så skygg för alla nyfikna blickar, att han tog en liten kudde och dolde därmed sitt ansikte, ungefär som en pojke, som gjort ett streck och icke vill komma fram. Under den resan inträffade en händelse, som gjorde ett djupt intryck på oss alla. Som du vet, så fråntogo janitscharerna kungen hans värja. Då han emellertid bars ut till vagnen för att anträda resan hit, fann han sin kära värja där. Man skulle trott att han blifvit glad öfver att

återse sitt kära vapen, som följt honom i så många strider och faror. Ingalunda. Då hans majestät fick se värjan, mörknade hans blick. Det var som blicken hos en man, hvilken plötsligt möter en person, som han ej vill träffa. Hastigt kastade han värjan ur vagnen och yttrade, att han ej behöfde någon värja efter som han nu var fånge. Och då han fick se att vi andra officerare hade återfått våra värjor, sade han häftigt till oss: Kasta bort värjorna! Vi äro ju fångar. Ha de tagit värjorna från oss, så må de också behålla dem. Vi skola väl skaffa oss andra vapen.

— Men jag tycker dock att det var besynnerligt, att kungen icke vill ha sin gamla värja hos sig, afbröt Buss.

— Stoltheten, ser du. Den envisa stoltheten. Sannolikt finns det för honom intet kärare i världen än hans värja. Men då denna blifvit med våld vriden ur hans hand och satt i andra händer, tycker han väl, att den blifvit besmutsad. Det är på samma sätt med den kvinna, vi älska. Så länge vi äga henne för oss själfva, är det intet vi ära och skatta högre; men så snart hon gifvit sig åt någon annan, finns det intet vi förakta djupare. Ju högre vi hållit någonting kärt, dess starkare är vårt hat och förakt, då det svikit oss. Och så var det med kung Karls värja, som alltid hängt vid hans sida, som han så ofta svingat i ungdomsyster strid, och med hvilken han visat vägen för oss till bragder och segrar, nu då den var i fiendens våld, ville han icke längre kännas vid den. Antingen skall han ha allt, eller också vill han ha intet, det är väl så kung Karl tänker.

— Men är det då ingen, som kan tala förstånd med honom? yttrade Buss.

— Omöjligt. Hans majestäts envishet trotsar alla. Till exempel i förhållandet till Stanislaus. Denne ber för död och pina att få slippa vara kung i Polen. Hans polska hjärta blöder, säger han, vid tanken på de olyckor, som striden om hans krona vållat landet. Han vill afstå den åt konung August och ingå försoning. Men hvad tror du kung Karl svarade, då han fick veta denna Stanislaus' önskan? Om

han icke vill förblifva konung i Polen, så skall jag låta välja någon annan, svarade han helt enkelt . . . Och ungefär likadant är hans förhållande till sultanen och viziren. Denne sistnämnde har upprepade gånger bedt honom komma till sig för att deltaga i en öfverläggning om, huru man på bästa sätt skulle kunna befrämja hans hemresa. Men kung Karl svarade alltid att han var opasslig och icke kunde komma. Men ville viziren vara så artig och infinna sig hos honom, skulle han vara mycket välkommen. Kungen trodde nämligen att äfven sultanen befann sig hos viziren. Men då han fick veta att så ej var förhållandet, blef han vred och frågade, huru viziren kunde understå sig att på eget bevåg skicka honom en sådan inbjudan. Jag är visserligen sultanens gäst, yttrade han, men jag är också en konung, då däremot viziren är och förblir en undersåte. Om han vill komma hit, så måste han först begära mitt illstånd, och sedan han gjort detta, skall jag låta honom veta tid och stund, då det är mig passande att mottaga honom.

— Men det där tycker jag är alldeles riktigt handladt af kung Karl. Det borde väl vara vizirens skyldighet att gå till honom, och icke hans att gå till viziren, menade unge Buss.

— Visserligen. Men denne är dock högste mannen i riket näst sultanen. Och betänk äfven af hvilken vikt det är för kungen att få så god hjälp till hemresan som möjligt.

— Jag tycker ändå, det är riktigt handladt af honom. Han är kung, och hvilken kung sedan! Låt vara, att han nu är en maktlös fånge, men ingen har vållat sina fiender en sådan skräck som han, ingen har väckt ett sådant uppseende och ingen vunnit sådana segrar som han. Skall han då ödmjuka sig inför en vizir? Aldrig. Och hvart det än bär, hur galet det än må bli, skall jag likväl alltid följa troget, det må bära ända ned i afgrunden, utbrast Buss häftigt.

Hjort log.

— Äfven jag tänker icke svika honom. Så länge jag har en droppa blod kvar i mina ådror skall jag stå vid

hans sida . . . Och det kan föröfrigt väl behöfvas, tilllade han.

Buss blef nyfiken.

— Hvad menar du, frågade han.

— Vet du icke, att kungen numera alltid ligger med två laddade pistoler i sängen?

— Nej, det har jag ej hört talas om, utbrast Buss, förvånad.

— Så är det emellertid.

— Men hvarför?

— Han är rädd.

— Huru! Hvad sa' du? Låt mig höra om det där en gång till.

— Han är rädd, säger jag.

— Kung Karl rädd! Omöjligt. Hvad är det för dumt prat, utbrast Buss häftigt.

— Så är det emellertid.

— Men hvarför?

— Han fruktar lönnmördare.

— Lönnmördare?

— Ja, sedan viziren blef så snöpligt afvisad, lär det ha kommit flere anonyma bref till honom, däri han hotats med sådant. Och det är ju icke så vidare trefligt att en natt vakna och känna en dolk i bröstet. Turkarne äro som alla sydländingar hämndgiriga och ganska lömska, och en lejd mördare finna de lätt, som för en ringa penning åtar sig att förpassa en människa till evigheten, vore det också vårt glorwürdiga majestät, kung Karl. Det är för att näpsa sådana försök, som han alltid lär ha två laddade pistoler hos sig i sängen.

— Jaså. Men det kan man ju icke kalla för rädsla. Det är helt enkelt en välbehöflig försiktighetsåtgärd. Jag ville se den man, som lönnmördade kung Karl. Sannerligen skulle jag icke sticka honom så att han såge ut som ett såll, utbrast Buss häftigt.

— Åh, jag tänker kungen reder sig ensam. Han låter nog ingen komma sig in på lifvet, svarade Hjort.

Åter gingo de två vännerna en stund tysta på parkens gångar. Mellan träden kunde de se en skymt af det omgifvande landskapet: vida, böljande fält, här och där bevuxna med en gles skogsdunge och öfverallt genomdragna af moras och bäckar.

— Den som ändå snart kunde komma härifrån, yttrade Buss. Här blir ju med hvarje dag allt odrägligare att lefva. Inga pengar ha vi, ingenting att göra, man kan knappast rida ut i följd af de förgiftade dunster, som stiga upp från kärren i detta förbannade land. Jag förstår icke hur kungen kan härda ut. Hofhållningen är så tarflig, att det är en skandal. Man har dragit in på staten. Till det dagliga underhållet har sultanen icke anslagit mer än åttiofem riksdaler, lika mycket som ryska sändebudet i Konstantinopel har. Det är ju en förolämpning mot hans majestät att jämnställa honom med en tsarens tjänare. Jag önskar vid Gud, att jag vore hemma igen.

— Du vet icke, hur det står till där hemma, yttrade Hjort, som för några månader sedan kommit från Sverige.

— Det kan väl icke vara värre än här.

— Du pratar. Ni, som hela tiden varit med kungen, kanske icke ens tänkt så mycket på hur det står till där hemma, men jag kan säga dig: där är för ynkeligt. Folket är förtvifladt, och öfverallt råder den största förskräckelse. De tro fullt och fast att kungen för längesedan är död. Det är omöjligt att öfvertyga dem om annat. Och de, som veta bättre besked, mena att han är galen. Alla ropa de, att de vilja ha en regent i landet och det hviskas om, att bland herrarne stämplingar pågå för att få honom afsatt och en annan på tronen. Partierna stå emot hvarandra och i dessa svåra tider, medan kungen ligger här nere och fiender borttaga den ena landsträckan efter den andra, är det icke långt ifrån att ett inbördeskrig kan bryta ut.

— Så farligt är det väl ändå icke, menade Buss.

— Inte. När de se att hela Sverige håller på att gå under, vilja många prompt ha en annan regent, medan andra ännu hålla fast vid kung Karl. Hur har icke det

ena landet efter det andra blifvit röfvadt af fienden! Nu har ryssen tagit hela Lifland, Estland, Ingermanland, Karelen och snart äfven halfva Finland. Pommern är öfversvämmadt af fienden. I Stockholmsskären fruktar man ständigt ryska flottans ankomst. Och ingen här finnes för att möta fiendens angrepp. Den sista är med Stenbock fången i Tönningen. Och någon ny tviflar jag på kan uppsättas. Folket är alldeles uttröttadt af dessa ständiga krigsskrifningar och gärder och öfverallt hör man ett doft knorrande. Det står sannerligen ynkligt till där hemma.

— Står det verkligen så till, är det då mer än besynnerligt att kungen icke reser hem; utan i stället ligger här overksam till sängs.

— Ja, så mycket mera som han gång på gång får de mest enträgna och ödmjuka uppmaningar om att så göra. Jag vet att Müllern har fått ett bref från Sverige, hvilket han dock icke lär ha vågat visa för kungen. Man ber honom däri på sina knän bönfalla kungen att resa hem, ty, efter hvad brefskrifvaren fullt bestämdt påstår, gäller det hans krona och spira. Mannen säger till och med, att han icke ens vågar nedskrifva de omdömen, som bland folket fällas öfver kungen med anledning af hans långa bortvaro. Han skrifver, att man i de andra staterna betraktar svenska tronen ledig och öfverlägger om hvem, som skall bli efterträdare. Och i Sverige lär ett starkt parti vara bildadt för att förmå den unge hertigen af Holstein att öfvertaga kronan. Och under det alla dessa planer pågå, ligger kungen här nere, hör Hultman berätta sagor och spelar schack.

En trumpetsignal hördes från en af slottets altaner. Det var tecken till att måltidstimman var inne och arm i arm begåfvo sig Hjort och Buss för att intaga sin enkla middag.

Månader gingo. Alltjämt låg kungen till sängs, skötte de få regeringsärendena som vanligt, mottog depescher från Sverige, läste, spelade schack och hörde Hultman berätta sagor. Men han hade blifvit mindre tillbakadragen i sitt förhållande till turkarne. Dessa fingo nu ändtligen sin

nyfikenhet tillfredsställd att få skåda det ryktbara nordiska lejonet. Två och två insläpptes de i kungens rum. Där fingo de, stående bakom en skärm, skåda den ryktbare krigaren. Hvad de sågo, var en trettioårig man med skarpa drag och redan glesnade lockar, som, iklädd en hvit skjorta, låg till sängs. Knappast hade de föreställt sig honom sådan. Och besvikna i sin tro att få se något underbart aflägsnade de sig tysta ur rummet. En morgon gingo två underliga figurer, iklädda blommiga turkiska nattrockar, stöflar och svenska hattar på sina skalliga hjässor af och an på gårdsplanen framför slottet. Turkarne hade samlat sig i ganska stor mängd och väntade att i tur och ordning blifva insläppta för att få se kungen. De två figurerna, som voro kanslíherrarne Müllern och Grothusen, samtalade ibland med en och annan af turkarne, medan de gång på gång togo sig en pris ur sina silfverdosor, nästan det enda af värde, som de hade kvar efter plundringen i Bender.

Plötsligt stannade Grothusen och fixerade skarpt en turk, som såg ut som en rik köpman. Trots att denne helst syntes vilja hålla sig undan och endast samtalade med två andra köpmän i sitt sällskap, var han dock föremål för mycken uppmärksamhet, och hvart han gick, vek folket undan, hvilket föga tycktes behaga honom.

— Hvad står du och stirrar på, bror Grothusen? frågade Müllern.

Grothusen svarade ej utan fortfor att betrakta turken. Denne hade nu trängt sig fram till trappan och blef jämte en annan insläppt i slottet.

— Såg du mannen? yttrade Grothusen och gjorde med handen en rörelse åt dörren, genom hvilken turken försvunnit.

— Ja, jag såg köpmannen, som först blef insläppt. Hvad var det för märkvärdigt med den? frågade Müllern.

— Hm!

Grothusen tog sig en stor pris och försjönk i tankar.

— Mina ögon skulle bedraga mig mycket, om jag ej sett det där ansiktet förr, mumlade han.

— Hvar då?

— Hm! Jag vet ej så noga. Men att jag sett honom förut, därpå är jag säker. Jag skall passa på, då mannen kommer ut, och närmare studera hans ansikte.

De båda gubbarne placerade sig vid trappan. Länge dröjde det ej, förrän köpmannen åter visade sig. Grothusen spände ögonen i honom. Turken blef tydligen brydd, sökte dölja sitt ansikte och skyndade bort så fort som möjligt.

— Jag är säker på att det var han, yttrade Grothusen.

— Hvilken han?

— Sultanen.

— Hvad? Sultanen?

Müllerns gamla rynkiga anlete uttryckte en utomordentlig häpnad. Han teg, men tog sig några väldiga prisar för att klara sina tankar.

— Du är galen, Grothusen. Du ser i syne eller också inbillar du dig en mängd saker precis som en gammal käring. Sultanen! Hvarför skulle han kläda ut sig och smyga omkring här? yttrade Müllern.

— Naturligtvis därför att han vill se kungen. Tror du icke han är lika nyfiken på honom som alla andra turkar. Och då kung Karl icke vill komma till honom, har han beslutat att gå till kungen. Det är därför, som han klädt ut sig för att obemärkt få se honom.

— Och du tror verkligen att det var sultanen?

— Jag är alldeles öfvertygad därom; alltsedan jag var i Konstantinopel för det där lånets skull och träffade honom, känner jag mycket väl igen honom. Ingen har så svarta stickande ögon, så böjd näsa och så gulblek hy som han. Det var alldeles säkert sultanen.

— Men detta måste vi berätta för hans majestät. Jag tycker mig se hans leende, då han får veta att sultanen, alla turkars själfhärskare likt en annan främling stått och

kikat på honom genom hålet i skärmen. Det skall betydligt smickra hans stolthet.

— Ja, låt oss göra det! svarade Grothusen, hvarpå de två herrarne begåfvo sig upp i slottet för att delgifva kungen nyheten.

Hela året låg kungen envist till sängs, och först på själfva juldagen steg han, till allmän glädje, upp. I början af följande år anlände en officer från Sverige. Det var generalmajor Liewen, som blifvit skickad af rådet för att meddela kungen att ständerna sammankallats och att prinsessan Ulrika Eleonora börjat deltaga i styrelsen. Dessutom hade Liewen fått i uppdrag att med all makt söka förmå kungen att resa hem.

Genast då han anländt, fick han företräde hos kungen. Han framlämnade sina bref och depescher. Kungen skickade ut alla de andra närvarande för att utan åhörare kunna inhämta de nyheter, som Liewen hade att meddela.

Då denne nämnde att ständerna blifvit sammankallade och att prinsessan deltog i styrelsen, afbröt kungen honom och frågade häftigt:

— Kan generalen säga mig, hvem som först föreslagit att sammankalla ständerna?

— Det vet jag ej. Prinsessan har väl skrifvit därom, svarade Liewen försiktigt.

Kungen teg en stund och betraktade honom skarpt med sina stora blå ögon.

— Generalen måste säga mig sanningen, yttrade han till slut.

— Hvad skall jag säga? Landet vill ha en styresman. Man tycker att det icke passar sig att ers majestät lefver här nere bland turkarne. Under tiden tager fienden bort våra landskap och ers majestät mister sitt rike. Det är bättre att ständerna sammankallas, tyckes det mig, än att andra åtgärder vidtagas.

Kungen rynkade pannan och frågade häftigt:

— Hvilka andra åtgärder?

— Det är svårt för mig att veta folkets tankar, svarade Liewen. Ers majestät har nu öfver tolf år varit borta från sitt rike. Ingen regent har funnits där. De stora herrarne vilja råda och folket vill icke lyda. Som förhållandena nu äro, kan riket icke längre hålla samman. Fienderna vinna och vi förlora allt och riket går öfver ända.

Kungen fann det tydligen obehagligt att höra talas om fiendens eröfringar, ty han svarade endast:

— Vi skola åter begifva oss till Sverige, så snart det med säkerhet kan ske.

— Men detta »snart» får icke dröja länge, återtog Liewen i det han föll på knä för kungen. Jag besvär ers majestät att skynda hem så fort som möjligt. Ers majestät känner icke förhållandet där hemma. Somliga tro att ers majestät lefver, men andra att ers majestät redan är död, och åter andra ha än underligare tankar. Från alla håll ansätta fiender landet och folket tryckes af pest, hungersnöd och dyr tid och är bragt till förtviflan. Men likväl är det samma folk som förut, med samma hjärta, om än dåligt utrustadt. Med glädje skall det gifva lif och egendom för sin konung. Natt och dag tala de om honom och önska ingenting högre än att snart få honom tillbaka. Sådana undersåtar finnas icke i hela världen och hur kan ers majestät ha hjärta att lämna dem till rof åt ryssar och danskar. Om ers majestät ej snart återvänder, kan det medföra vådliga följder. Om ej folket får återse ers majestät, fruktar jag att det väljer sig en annan anförare. I vår historia läser man om många statshvälfningar, och Gud vet hvad af ett slikt anförareval kan uppkomma. Måtte mina ord ej upptagas onådigt, men jag besvär och ber ers majestät i Guds namn att återvända till sitt rike och icke längre öfvergifva detsamma.

Liewen steg upp. Han var djupt rörd och betraktade forskande kungen. Äfven på dennes ansikte kunde en skymt af rörelse läsas, hvilket visade att Liewens ord gjort intryck på honom. Men han mötte ej hans blick utan gick tyst fram och tillbaka på golfvet.

Slutligen stannade han framför Liewen och såg honom fast in i ögonen.

— Jag är icke förtörnad öfver generalens dristiga ord. Jag skall närmare begrunda dem, yttrade han endast och gjorde med handen en rörelse till tecken att samtalet var slut.

KAP. XVIII.

De två ryttarne.

— Tror du, att du kan ta upp handsken?

— Jag vet ej. Det är nog inte så lätt, som det ser ut.

— Men det vore bra förargligt att misslyckas, när kungen ser på.

— Kan ingen hjälpa. Går det icke första gången, går det väl andra. Kungen får sig ett godt skratt, och det kan han väl behöfva. Han har icke skrattat hjärtligt på fem år. Endast lett sitt vanliga förlägna, underliga leende .... Men se på Hjort! Nu är det hans tur. Få se, hur han reder sig.

I trakten af den lilla staden Pitest i Walachiet hade svenskarne slagit läger för några dagar under hemresan.

Kungen hade sändt en officer inåt Siebenbürgen för att upplåna penningar, och man afvaktade hans återkomst. Under tiden roade man sig på bästa sätt.

På slätten hade ett femtiotal ryttare placerat sig i en vid rundel. Kungen var med och hade befallt, att man skulle öfva sig i ryttarlekar för att härda sig till de kommande strapatserna. Hvarje ryttare skulle i tur och ordning kasta sin handske på marken och sedan i vildaste galopp böja sig ned från sadeln och söka uppfånga den. Många misslyckades, och flögo förbi handsken, utan att ha kunnat få tag i den. Andra tumlade till marken under de andras, icke minst kungens, ljudliga skrattsalfvor. Endast en och annan förmådde vid första försöket fånga handsken, hvarvid han hälsades med bravo-rop och handklappningar. Äfven kungen deltog i leken och vig och smärt lyckades han nästan alltid upptaga handsken från marken.

Nu var det Hjorts tur. Han red ut i midten och kastade sin handske. Så tog han en vid sväng, satte hästen i galopp och red tillbaka för att upptaga den. I vildaste fart kom han susande mot den. Hastigt böjde han sig ned så att öfverkroppen låg utefter hästens buk, grep med handen — men fingrarne fångade endast tomma luften. Han hade icke böjt sig tillräckligt djupt ned, och skamsen red han tillbaka till sin plats.

— Nästa man! ropade kungen.

Nu var det Buss, som skulle uppträda.

— Jag skall då sannerligen böja mig ned så mycket jag kan. Hjort gjorde det icke tillräckligt, tänkte han, i det han red fram i midten.

Han kastade handsken och sprängde af i galopp. Pang! Där låg han. Benen i vädret och näsan plöjande marken. Han hade lutat sig för djupt ned och tagit öfverbalansen. Kungen skrattade som en pojke, och alla de andra instämde.

Med något skrubbad nos och röd i ansiktet infångade Buss sin häst och red tillbaka, där han mottog vännernas hånfulla komplimanger.

Nu skulle Kruse fram. Denne, som var en ovanligt skicklig ryttare lyckades verkligen upptaga handsken och fick några berömmande ord af kungen. Buss och Hjort betraktade honom afundsjukt, men Kruse log af glädje.

Rundt omkring ryttarne stodo svenska soldater samt en mängd underligt utstyrda turkar, tartarer och judar och åskådade leken. Dessa sistnämnda skulle följa med hem till Sverige. Kungen och hans män voro skyldiga dem pengar — ofta hade de måst skrifva förbindelser på dubbla summan, som de erhållit — och då de ingenting hade att betala dem med, fanns ingen annan råd än att de fingo följa med hem.

En stund fortgick leken med växlande lycka. En och annan skadade sig tämligen illa, då han ramlade i marken, men det var ingenting att fästa sig vid. Kungen brydde sig icke om några skrubbsår, och då kunde de andra ej heller göra det.

Slutligen tröttnade man på handskupptagningen och kungen föreslog något annat.

— Se på portarne där! ropade han och pekade på några vingårdar i närheten. Tron I att I skullen kunna rida genom dem i full karrier?

— Kanske de bredare, ers majestät, svarade officerarne.

— Nå, så låt oss försöka.

Ryttarskaran red bort till vingårdarne. Hvar och en var försedd med en port, somliga bredare, andra så trånga, att en häst och ryttare knappast kunde komma fram. Genom dessa ville nu kungen att man skulle rida i häftigaste galopp.

En och en försökte de sig. De flesta kommo lyckligt igenom, men några klämde underbenen, så att de svullnade, och en och annan kastades af stöten ur sadeln.

Nu ville kungen försöka. Men han valde icke de bredare, tvärtom en af de smalaste. I allt, äfven vid en ryttarlek, ville han vara den främste och den, som utförde det svåraste.

I hvinande fart sprängde han i väg mot den trånga porten. Det gällde att med säker hand och lugnt öga styra hästen. Och att kung Karl besatt detta, visste officerarne nogsamt, men likväl sågo de med oro efter honom. Porten tycktes dem så trång, att en häst och ryttare omöjligt skulle kunna komma igenom.

Nu var kungen framme vid målet. Midt i öppningen styrde han i häftigaste galopp. Men plötsligt hejdades farten, och officerarne sågo bakdelen af hästen, som ifrigt arbetade för att komma loss.

Oroliga skyndade officerarne dit.

— Har ers majestät skadat sig? Den här porten är ju alldeles omöjlig att komma igenom, äfven i skridt, yttrade de.

— Nej bevars. Men hjälp mig loss, svarade kungen med en grimas.

Men detta var lättare sagdt än gjordt. Kungen satt fast som i ett skrufstäd och benen voro hårdt klämda. Man försökte genom att skjuta hästen tillbaka få honom ur hålet. Men omöjligt. Vid hvarje rörelse, som hästen gjorde, kunde kungen, trots sin självbehärskning, icke återhålla en grimas, ty benen klämdes då ännu värre. Till slut insåg man, att det icke fanns någon annan möjlighet att få honom loss än att såga af en af portstolparne. Ett par officerare skyndade till lägret efter verktyg. Och under tiden satt kungen där till allmänt beskådande liksom han varit ett underdjur som förevisades en nyfiken hop. Hans turkiska och judiska fordringsägare, byns bönder med sina kvinnor och barn skockades kring honom och betraktade honom med undrande blickar. Nu fingo de då riktigt se hur det nordiska lejonet såg ut. Kungen satt så still som om han suttit på sin tron, medan ett förläget leende lekte på hans läppar. Till slut tyckte han att de sett nog och befallde officerarne köra bort folket.

De, som skyndat efter sågar och bräckjärn återkommo, och inom kort var den ene portstolpen afsågad och kungen befriad ur sitt oangenäma läge.

— Jag tror jag höll på att aldrig komma bort från detta Turkiet, yttrade kungen leende.

— Nej, det såg verkligen så ut. Man försöker alla medel att hålla kvar ers majestät, svarade officerarne.

Kungen hade nu fått nog af ryttarlekarne och red tillbaka till lägret. Men hela eftermiddagen hade han så svårt för att gå, att han måste tillbringa den liggande på en madrass.

Några dagar därefter återkom den officer, som kungen skickat till Siebenbürgen för att upplåna penningar. Han hade verkligen lyckats anskaffa sådana. Tack vare den omständigheten, att österrikiske kejsaren befallt sina ämbetsmän, att understödja svenske kungens hemresa, lyckades officeren mot kung Karls egenhändigt skrifna förbindelse få ett lån på femtio tusen gyllen. Det var visserligen en ringa summa, men för den, som är utan, alltid något, och efter erhållandet af detta lån beslöts företaga den långa hemresan.

Kvällen innan denna skulle äga rum sutto de tre vännerna Kruse, Buss och Hjort omkring en bivuakeld och pratade. Buss hade nyligen återkommit från en resa till Bender, dit han blifvit sänd af kungen med skrifvelser till de därstädes varande svenskarne och där han uppehållit sig några månader. Han var glad att man ändtligen kommit i väg. Då han reste från slottet Timurtasch voro utsikterna därtill icke vidare lysande, och han trodde att kungen trots general Liewens föreställningar och officerarnes böner, ännu ett år skulle uppehålla sig i Turkiet.

— Ja, så äro vi då ändtligen på väg och komma att lämna detta tråkiga land, där vi tillbragt så många onödiga år, yttrade Buss, i det han bättre makade ihop bränderna i elden.

— Ja, men du må tro, att det icke gick så lätt att öfvertala kungen, svarade Kruse. Vi trodde nästan, att vi ännu några år skulle få stanna i detta land, så att, då vi kommo hem, vi af Sverige icke skulle finna mer än en rykande hög. Turkarne ville icke heller sätta tro till

att vi skulle resa. De voro öfvertygade om att kungen skulle stanna för alltid i deras land. En af dem slog till och med vad härom med en svensk. Han lofvade svensken hundra dukater samt att han skulle skära af sig näsa, öron och klippa sitt dyrbara skägg, ifall kungen reste. Och svensken å sin sida förband sig att blifva hans träl i fall han stannade kvar. Nå, svensken slapp att blifva träl. Men huruvida turken verkligen skurit af sig näsan, är mer än jag vet. Kanske har han dock gjort det i glädjen öfver att ha blifvit af med hans majestät.

— Men hvad var det för svårigheter, som yppade sig på sista tiden? yttrade Buss.

— Först var det frågan om passet. Kungen sände ett bud till viziren med begäran om säkert pass för hemresan. Men viziren svarade att något sådant icke kunde utfärdas, med mindre hans majestät därom anhölle i ett egenhändigt bref.

— Men hvarför ville då viziren icke genast lämna passet?

— Han menade att hans majestät också i Bender genom sina ämbetsmän försäkrat sig skola resa, men det oaktadt stannat kvar. Nu ville man ha större säkerhet, innan man lämnade passet.

— Och hvad sade kungen om detta?

Han blef naturligtvis ursinnig. Att på uppmaning skrifva till en annan furstes undersåte ansåg han ej förenligt med sin konungsliga värdighet. Liewen bad honom att uppfylla vizirens begäran. Müllern bad honom. Alla besvuro honom att tänka på sina undersåtars bästa och göra det. Men förgäfves. Kungen sade nej. Och därvid blef det, och vi motsågo med sorg ännu en längre tids vistelse härnere. Då, på hans födelsedag den sjuttonde juni, gaf han ändtligen självmant med sig och sade att han skulle afsända en sådan skrifvelse. Men han fordrade, att budet skulle få företräde hos sultanen under samma höflighetsbetygelser som andra makters. På länge hade ej sultanen velat mottaga något af kungens sändebud, och vi

fruktade det värsta. Men denna gången, då han insåg att det verkligen var fråga om hemresa, gaf han med sig. Och glada voro vi.

Till att framlämna brefvet om passet utsåg kungen Grothusen. Denne är ju en gammal fifikus i allt som gäller diplomati, synnerligast då det är fråga om penningeförhållanden. Och se, det rörde det sig om äfven denna gången. Det var icke blott fråga om att erhålla ett pass. Kungen gaf äfven Grothusen i uppdrag att af sultanen söka få ett nytt lån på ett- eller två tusen pungar, det vill säga mellan en till två millioner riksdaler. Müllern och många andra afrådde. Det tjänade till ingenting. Sultanen hade redan gifvit mycket nog, sade de, och vore icke benägen för några vidare lån. Hela den kostsamma beskickningen skulle bli ett fiasko, och hela resultatet, att en dyrbar tid och mycket penningar för intet bortslösades. Men kungen ville icke lyssna till deras råd, och när gjorde han väl det? Han litade på sin gamle vän och gunstling, Grothusingen. Och skulle någon kunna lyckas genomföra saken, var det väl denne. Han hade förut gjort det omöjliga, när det gällde att anskaffa penningar, och skulle kanske äfven lyckas nu, tänkte väl kungen.

Nåväl, de sista medlen sammanskrapades för att utrusta gubben Grothusen och hans sällskap med så mycken prakt som möjligt, och i mediet af juli gaf han sig i väg. Två månader var han borta, och när han återkom hade han med sig — en praktfull sidennattrock jämte andra skänker, men af millionen intet. Passet hade han naturligtvis fått och många lyckönskningar för hemresan. Hela färden hade kostat tjugufem tusen riksdaler — våra sista slantar.

Emellertid hade kungen beslutit att resa, och det var godt och väl....

— Men hvad var det, som egentligen förmådde honom därtill? afbröt Buss.

— Ja, icke var det sultanens och vizirens påtryckningar och kallsinnighet, icke rådsherrarnes och generalernas före-

ställningar och böner, icke landets bedröfliga tillstånd — nej, hvad som lockade honom hem var, tror jag, hoppet om att kunna få en här af fyrtiotusen man uppsatt i Pommern och därigenom åter kunna börja kriga. Man hade nämligen förespeglat honom något sådant. Och det drog. Ty kriga, bara kriga och slåss, immerbadd, det måste kung Karl, annars kan han icke lefva. Och jag tror dessutom att han ännu icke, trots allt, uppgifvit hoppet att åter afsätta och fördrifva kung August. Det är honom han vill åt. Förr får han ingen ro i sin själ.

— Men hur lyckades kungen få penningar till hemresan? frågade Buss.

— Genom franska sändebudet i Konstantinopel fick han med möda ett lån på tjugutusen riksdaler och af en engelsk köpman mot pant i Bremen hundra tusen ecus. Men det var ju som en droppe i hafvet. Och nu lär han äfven ha fått något från Siebenbürgen. Och det får väl räcka. För öfrigt få vi väl tigga oss fram. Hufvudsaken är att vi komma hem.

— Ja, det är sannerligen det viktigaste. Och nu ha vi ändtligen kommit så långt. I morgon skola vi ju bryta upp.

De kastade mera ved på elden, svepte in sig i sina kappor och lade sig att sofva den sista natten på Turkiets jord.

Följande dag ordnade kungen allt för afresan. Före alla de andra skulle han tillsammans med två officerare, generaladjutanten von Rosen och öfverstelöjtnanten Düring, båda bepröfvade, raska och härdade herrar, begifva sig på hemvägen genom västra Tyskland för att undvika Sachsen. Därpå skulle en liten trupp efter ett dygn följa honom och hans kamrater i spåren. De öfriga, omkring ett tusen fem hundra man, följda af en väldig skara brummande fordringsägare, skulle så godt de kunde taga närmaste vägen genom östra Tyskland.

Strax innan kungen ämnade stiga till häst, anlände från sultanen ett sändebud, som å sin herres vägnar framförde

till kungen de sista hälsningarne samt skänkte honom ett präktigt restält, flere ståtliga arabiska hästar samt en med ädelstenar prydd sabel. Icke utan förlägenhet mottog kungen gåfvorna. Hvad skulle han gifva sändebudet i återskänk? Han hade ju intet utom sin grofva linneskjorta och sin slitna rock.

I sin nöd vände han sig till Grothusen.

— Hvad tusan skall jag gifva sändebudet? Något måste han ha. Annars ser det för tarfligt ut. Och pengar har jag ju icke.

Grothusen strök sig om näsan och funderade. Men ingenting visste han. I stället förargade han sig öfver detta bud, som kom så olägligt. Hvad fanen skulle kungen med ett restält till, som han ju i alla fall icke begagnade? Eller en ädelstensprydd sabel? Han, som ej ville ha någon annan än sin väldiga pamp. Åt fanders med sultanens sändebud.

— Nå, Grothusingen, har du icke funnit på någonting? frågade kungen.

— Nej, ers majestät.

Då fick kungen en lysande idé.

— Hör du, den där fina sidennattrocken, som du fick af sultanen, den skulle kanske passa sändebudet.

— Möjligt, ers majestät. Men sannolikt skulle han känna igen den, och det vore ju en skandal utan like.

— Hm! Ja, du har rätt. Det duger icke.

Åter försjönko de två herrarne i djupa funderingar, medan det turkiska sändebundet underhöll sig med några af generalerna.

— Jo, utbrast kungen efter en stund. Nu har jag det.

— Hvad då ers majestät?

— Du fick ju en präktig sobelpäls af tartarkhanen?

— Ja.

— Den ta vi och skänka sändebudet.

Grothusen kunde icke återhålla en grimas. Den fina sobelpälsen var hans stolthet. Men han kunde icke annat än svara:

— Ja, ers majestät. Den blir ju bra. Att jag icke förr kom att tänka på den.

— Hm! menade kungen och betraktade sin vän med skälmaktig min.

— Ja, när vi komma hem, skall du få en mycket präktigare af mig, återtog han.

— Hm! mumlade Grothusen, men behöll sina tankar för sig själf.

Och så för att något öfverskyla det svenska majestätets fattigdom öfverlämnades högtidligen Grothusens af tartarkhanen erhållna sobelpäls till det turkiska sändebudet.

Strax efter det sändebudet ridit bort på eftermiddagen, steg kungen till häst. I stället för sin blåa rock hade han påtagit en brun, och på hufvudet hade han satt en mörkbrun peruk. Kungen och hans två följeslagare skulle utgifva sig för simpla svenska kaptener och själf hade kungen antagit namnet Peter Frisk.

Efter ett kort afsked sprängde han i väg mot norden, följd af svenskarnes rop: Lefve kung Karl! Lefve kungen!

Med vemodiga men dock glada ögon sågo de honom försvinna. Ändtligen hade han kommit i väg. Måtte nu bara allt gå lyckligt och han nå sitt rike! Kanske kunde då mycket af Sveriges besittningar ännu räddas undan fiendehand.

Hela eftermiddagen redo de tre männen tysta vägen fram. De hoppades innan natten ha uppnått bergpasset mellan Walachiet och Siebenbürgen, dit de trodde sig känna kursen. Men dagen skred allt mer och mer, skymningen föll, och ännu sågo de ej till några berg, endast mörka skogar. Natten kom och skuggorna blefvo allt dunklare. Då tände de tre ryttarne hvar sitt bloss, och vid skenet af dem sökte de sig väg genom skogen.

Vägen blef smalare, gropigare. Det var svårt att styra hästarne vid ljuset från de fladdrande blossen, i synnerhet som kungen ville att det alltjämt skulle gå i raskt traf. Gång på gång snafvade hästarne och ryttarne voro nära att falla af.

— Vi ha bestämdt tagit miste om vägen, yttrade Rosen till Düring.

— Sannolikt. På det här sättet komma vi ju aldrig fram till något pass. Vägen blir ju allt smalare och otillgängligare.

Kungen sade ingenting, men red raskt framåt. Allt svårare blef det att komma fram. Röken från de brinnande blossen förblindade dem, grenar slogo dem i ansiktet, hästarne skrämdes af vargtjut och uggleskrik, så att de knappast voro till att styra.

Till slut tyckte Rosen att det blef för galet.

— Sannolikt ha vi ridit fel, ers majestät. Vore det icke bättre, att vi lägrade oss här för natten och inväntade gryningen?

— Nej, nej! Framåt! Vi komma snart till passet, svarade kungen och dref på sin häst.

Men slutligen blef det omöjligt att rida vidare i mörkret. Ej ens kungen kunde komma fram Han höll in sin häst, svängde blosset öfver hufvudet och såg sig omkring. Endast skog, skog framför, bakom, åt alla sidor.

— Nu kanske han vill att vi skola lägra oss, tända upp eld och sofva en stund, tänkte Rosen och Düring, som båda voro trötta af den häftiga ridten.

Kungen steg af hästen och satte sig på en sten. De andra gjorde sammaledes.

— Vi skola äta en bit och sedan fortsätta, yttrade han.

— Men jag tror det är alldeles omöjligt att vidare komma fram i mörkret, ers majestät, vågade Düring invända.

— Vi skola gå till fots och leda hästarne vid tyglarne, kanhända vi finna passet, svarade den envise kungen.

Adjö med hvila och sömn! Det var kungens mening att fortsätta hela natten.

Sedan de ätit en bit kött och litet bröd, fortsattes färden. Främst gick kungen ledande sin häst vid tygeln med ena handen och med den andra hållande blosset. Efter honom följde de två andra. Vägen var besvärlig.

Mången gång höllo både de och hästarne på att falla omkull, men intet hjälpte. Framåt skulle de, och framåt eller kanske i en cirkel gick det — hvad visste de? De kände ju icke det ringaste till vägen.

Hela natten vandrade de så omkring i vilda skogen. Mot morgonen upptäckte kungen plötsligt ett eldsken mellan trädstammarne. De bundo hästarne och begåfvo sig i riktning ditåt.

Vid en halfslocknad eld sågo de en herde ligga och tätt omkring honom en sofvande svinahjord. Så snart kungen och hans män kommo i närheten, vaknade djuren, reste på sig och grymtade oroligt. Men svinaherden sof lika lugnt, som om han legat i sin koja.

Kungen böjde sig ned och klappade honom på axeln. Herden vaknade och rusade förskräckt upp vid åsynen af de tre männen, klädda i underliga dräkter. Han trodde säkerligen, att de voro röfvare, ty han sökte springa sin väg, men kungen grep honom i ärmen och höll honom kvar.

— Kan du visa oss närmaste vägen till Rothenthurm-passet? frågade han på bruten turkiska.

Den unge herden stod endast och stirrade förskräckt på de tre främmande männen.

— Nå, vägen till Rothenthurm-passet? Den känner du väl? frågade kungen otåligt och skakade honom i armen.

— Ni få icke taga några af mina svin, svarade herden.

— Nej, visst icke. Vi skola hvarken göra dig eller dina svin illa. Se här skall du få, om du visar oss vägen till passet, sade kungen, tog upp några penningar ur fickan och stack honom dem i handen.

Då drog ett leende öfver herdens smutsiga ansikte, och han lofvade att föra de tre främmande herrarne till Rothenthurm-passet.

Det visade sig, att man ridit betydligt fel, men efter en lång och besvärlig marsch uppnåddes slutligen passet. Herden fick några mynt till, och de tre ryttarne stego af hästarne för att rasta.

Det var i den tidiga gryningen. Öfver granarnes toppar började himmelen glöda och fåglarne vaknade i skogen. Dimmorna veko, luften klarnade och var visserligen kylig, men lätt och angenäm att inandas. Då de tre ryttarne satt sig ned på några mossbelupna stenar, kände de en behaglig domning i kroppen, och Rosen och Düring voro flere gånger nära att insomna. Äfven kungen gäspade litet, medan han ur matsäcken tog fram sitt bröd och torkade kött.

Rundt omkring dem höjde sig klippblocken, vildt upptornade öfver hvarandra, liksom om en vredgad jätte i raseri slungat dem tillsamman. Somliga voro beväxta med mossa och ljung, gran och enbuskar hade i förvridna ställningar klängt sig fast vid dem, och mellan blocken skönjdes en smal stig. Det var passet, som ledde in till det österrikiska Siebenbürgen.

— Nu få vi väl ändtligen sofva en stund, sedan vi ätit, tänkte Rosen och Düring belåtna, och utsågo åt sig en mjuk bädd i mossan.

Kungen satt tyst och stirrade framför sig. Kanske tänkte han på vanskligheterna af sin resa. Hittills hade det icke varit någon fara för upptäckt, men så snart man kommit in på österrikiskt område och ännu mera i Tyskland blefvo förhållandena annorlunda. Visserligen var han förklädd, den bruna rocken och peruken skulle väl göra sitt till att lura åskådare, men han visste att hans bild i tusentals exemplar var spridd öfver hela Europa och hans utseende väl kändt. Dessutom väntade man honom, och både intresserade och nyfikna furstar och folk skulle nog hålla skarp utkik.

— Hvad tänker ers majestät på? vågade Rosen yttra, då han märkte att kungen icke gjorde något tecken till att de skulle hvila.

— Jag tänker på huru lika jag och generalen äro.

— Ja, det är mycket sant. Det är ers majestät icke den förste, som har lagt märke till, och jag känner mig

mycket smickrad öfver denna likhet med en så stor och ärorik konung, svarade Rosen artigt.

I själfva verket voro de två mycket lika hvarandra. Samma korta uppstrukna hår, samma höghvälfda panna och böjda näsa, samma smärta figur och hållning. I synnerhet då de voro klädda på samma sätt var likheten slående, och mången gång hade Rosen blifvit tagen för kungen.

— Hör på, Rosen, yttrade kungen efter en stund.

Rosen tittade upp. Utsikten att få sofva tycktes allt mera aflägsen. Det var då en märkvärdig kropp hans majestät hade, efter som han ej kände något behof af sömn.

— Jag tror, det blir bäst att Rosen skiljer sig från oss, fortsatte kungen.

— Huru, ers majestät! Skall jag vända tillbaka? utbrast Rosen häpen.

Han var stolt öfver att kungen bland så många andra utsett honom till sin kamrat på den långa ridten, och det bedröfvade honom därför nu, att kungen icke längre ville ha honom med sig.

— Nej, icke så menar jag. Men vi skola draga nytta af denna likhet mellan oss. Generalen skall därför stanna här och begifva sig efter, fyra timmar sedan jag och Düring ridit bort, och sedan lämna hvarje ombyte några timmar efter oss, men alltid följa oss noga i spåren. På så sätt förvilla vi folket. De kunna icke veta hvem, som är kungen, antingen jag eller generalen.

Rosen var icke vidare nöjd med förslaget. Det var tråkigt att rida ensam och mycket ärofullare att färdas tillsammans med kungen. Men han hade ingenting annat att göra än att tiga och lyda.

Trots att han icke sofvit en blund under den gångna natten, steg kungen likväl till häst och befallde Düring följa sig. Med sömndruckna ögon satte sig denne i sadeln och så bar det i väg. Kungen vinkade uppmuntrande åt Rosen, och de två ryttarne voro försvunna bland klippblocken och granarna.

— Nå, så får man då ändtligen sofva en stund. Det kan sannerligen behöfvas, mumlade Rosen och lade sig ned i mossan under en gran.

Hela förmiddagen gick färden i häftigt traf. Gång på gång vacklade Düring i sadeln och kände sig nära att digna till marken af trötthet och sömnlöshet, men han uppbjöd alla sina krafter och lyckades någorlunda följa kungen. Denne låtsades ej märka hans trötthet utan red alltjämt på i rask fart.

Frampå eftermiddagen kommo de till en liten stad, där ombyte af hästar kunde ske. Kungen stannade framför värdshuset och hoppade ur sadeln, men då Düring skulle stiga ur, föll han afsvimmad till marken.

Kungen betraktade honom ett ögonblick halft förskräckt, halft leende, så tillsade han den tillskyndande värden och drängarne att bära in den afsvimmade i huset. Där stänkte kungen vatten i hans ansikte och försökte på allt sätt återväcka honom till medvetande. Men omöjligt. Düring låg som död. Kungen lät honom ligga och satte sig ned att äta litet mat och dricka ett glas vatten.

Ändtligen slog Düring upp ögonen.

— Nå, hur känner du dig? Tror du dig i stånd att kunna fortsätta? frågade kungen.

— Jag skall försöka, ers majestät, svarade Düring och ville resa sig upp, men kunde icke.

— Se här, drick en bägare vin, kanske du känner dig bättre!

Düring drack och krafterna återvände, men ännu var han så svag, att han knappast kunde sitta upprätt.

Flere timmar hade förflutit sedan de anlände till värdshuset, och kungen började bli otålig. Ännu var det långt till natten och man kunde hinna ett godt stycke på väg. Men han misströstade att Düring skulle vara i stånd att följa med.

— Nå, han får väl stanna och komma efter bäst han kan, tänkte kungen och gaf befallning om två hästar och postknektar.

— Tänker ers majestät redan begifva sig i väg? frågade Düring både skamsen och ledsen.

— Ja, det är ännu långt till kvällen och kanske jag dessförinnan kan nå nästa ombyte. Du får komma efter, när du känner dig stark nog.

Förgäfves sökte Düring öfvertala kungen att hvila. Denne ville icke höra talas därom. Han var allt för otålig att rida vidare.

— Se här har du pengar! yttrade kungen och räckte honom en del af reskassan. Den här gamle postkarlen tar vård om dig och visar dig vägen till nästa ombyte. Jag rider förut med den yngre.

Kungen gick ut på gården för att se till att hästen blifvit ordentligt sadlad. De två postkarlarne befunno sig inne i rummet och samtalade lågmäldt med hvarandra under det de betraktade den utmattade främlingen.

Düring var ytterligt missnöjd öfver att kungen skulle rida ifrån honom och på samma gång förargad på sig själf öfver sin svaghet. Han ville till hvad pris som helst följa kungen på ridten genom Europa, men tviflade på att hinna fatt honom, ifall denne en gång ridit från honom. Under det han låg och funderade, föll en tanke honom in.

Han vinkade till sig den yngre postknekten, som skulle åtfölja kungen.

— Hur långt är det till nästa ombyte? frågade han.

Karlen nämnde afståndet.

— Skulle du vilja förtjäna en slant? fortsatte Düring och tog upp några guldmynt ur fickan.

Mannen stirrade förvånad på honom.

— Ja, ser du, det är ju möjligt, som du säger, att I kunnen uppnå stället sent i natt. Men jag önskar att I icke kommen dit förrän i morgon bittida. Det är lätt att rida fel i skogen under natten. Har du förstått mig? yttrade Düring och lekte menande med guldmynten.

Det lyste till i mannens ögon vid åsynen af penningarne och han nickade listigt till Düring.

— Ers nåd önskar att jag och den andre herrn icke skola komma till stället för ombytet af hästar förrän i morgon bittida?

— Ja, ty då har jag själf hunnit dit, förstår du.

— Godt. Ers nåd skall bli nöjd. Jag skall låtsas rida fel i skogen och icke nå stället förr än i morgon, svarade postknekten och räckte fram sin hand.

Düring gaf honom glad guldmynten. I detsamma hördes tunga steg utanför.

— Hysch! hviskade han och pekade menande mot dörren.

Karlen log, och nickade godt förstånd.

Det var kungen, som inträdde.

— Nå, är du färdig nu? frågade han postknekten.

— Ja, ers nåd.

— Nå, då bege vi oss genast i väg. Farväl, Düring! Låt se att du snart blir kry och kommer efter, yttrade kungen och räckte honom handen.

— Jag hoppas det, ers ... majestät, höll han på att säga, men hejdade sig i tid.

Innan postkarlen gick ut ur rummet växlade han en blick af hemligt förstånd med Düring och log betydelsefullt. Denne nickade uppmuntrande, och visade menande ännu några guldmynt.

Kungen och hans vägvisare stego till häst och redo bort, medan Düring, utmattad af den föregående dagens och nattens ansträngningar försjönk i en välgörande sömn.

Tysta, sida vid sida, redo kungen och den unge postknekten Stefan vägen fram genom de vidsträckta skogarne. Förstulet betraktade vägvisaren då och då sin resande. Aldrig hade han träffat på en så tystlåten främling. Andra brukade fördrifva de långa timmarne med att prata, utfråga honom om förhållandena i trakten, om hans familj och dylikt, men denne besynnerlige tycktes icke hysa det ringaste intresse härför. Han endast manade på hästen, så att Stefan hade svårt att följa med honom.

Så kommo de till en väg, som var så smal att endast en ryttare kunde rida på densamma. Då öppnade främlingen för första gången sin mun och sade helt kort:

— Rid framför och visa vägen!

Stefan förde sin häst framför kungens för att visa vägen.

— Nu gäller det att vinna tid. Det är långt till morgonen och förr ville ju den andre att vi ej skulle vara framme, tänkte Stefan vid erinringen om de gyllene mynt, han sett glänsa i Dürings hand.

Han red allt långsammare och långsammare.

— Fortare! Hvarför sölar du så? röt kungen och gaf hans häst ett slag med ridspöet, så att denne hoppade till.

— Jag kan icke rida fortare, ers nåd. Vägen är så gropig, svarade Stefan.

— Så skall jag visa dig, hur det går till att rida, yttrade kungen, i det han befallde Stefan hålla in sin häst.

Kungen red om honom och fortsatte ridten i raskt traf.

— Säg blott till om jag rider fel, yttrade kungen.

— Jaså. Du vill komma så fort fram. Ja, då får jag väl passa mig, tänkte Stefan, då han red bakefter.

Snart kommo de till en korsväg.

— Åt höger? frågade kungen.

— Åt vänster, svarade Stefan och log, då han lyckades lura in kungen på den felaktiga vägen.

— Godt, svarade kungen och sprängde i väg.

Stefan efter.

— Ja, nu komma vi nog icke fram i natt, tänkte Stefan belåtet.

På allt svårare och otillgängligare stigar färdades man. Flere korsvägar passerades och så snart Stefan märkte en sådan, rådde han alltid kungen att vika af i den felaktiga riktningen.

Till slut tyckte kungen att trakten blef för ödslig.

— Är du säker på att detta är rätta vägen? frågade han.

— Ja, svarade Stefan bestämdt.

— Besynnerligt. Vi skulle ungefär nu vara framme och ännu ser jag intet, som tyder på att vi äro i närheten af bebodda orter.

Emellertid red man på vidare. Skymningen började falla. Det var icke långt till att det blef alldeles nermörkt i skogen.

Åter frågade kungen:

— Snart äro vi väl framme?

Stefan svarade ej.

— Nå?

Kungen vände sig om i sadeln och betraktade sin vägvisare. Denne blickade uppmärksamt omkring sig.

— Jag vet icke, ers nåd. Det förefaller mig nästan, som om vi kommit in på felaktig väg, stammade Stefan.

— Hvad! Har du också ridit vilse? röt kungen och höjde ridspöet.

— Förlåt, ers nåd! Jag är så ung och har färdats denna vägen så få gånger. Ack, slå mig ej! tjöt den lögnaktige Stefan, som nu började bli riktigt rädd för främlingens ögon.

— En satanisk otur! mumlade kungen och red vidare.

Solen hade nu helt och hållet gått ned och det blef mörkt i skogen.

— Tror du dig om att kunna hitta rätta vägen? frågade kungen.

— Omöjligt, ers nåd. Icke ens den säkraste vägvisare skulle kunna taga sig fram i detta mörker, svarade Stefan.

Kungen mumlade någonting och saktade hästens gång. Tröttheten och nattvaket började öfverväldiga honom. Äfven den starkaste och mest härdade kropp kunde ju icke stå ut med att oafbrutet rida i två dagar och en natt. Då det nu blef honom klart att postknekten misstagit sig om vägen och att han ej på några timmar skulle kunna hinna fram till stället för ombytet af hästar, där han föröfrigt ämnade hvila, tänkte han det var lika så godt att tillbringa natten i skogen. Visserligen var den kylig, men hvad brydde han sig därom, och föröfrigt visste han, att han skulle sofva en drömlös sömn, så fort han lade sig ned.

— Vi skola stanna här några timmar, yttrade kungen och steg ur sadeln.

Han band hästen vid ett träd och tömde ut foderpåsen på marken. Så tog han fram litet bröd och sedan han ätit, svepte han kappan omkring sig, lade sig ned och föll ögonblickligen i tung sömn.

— Så där ja, nu kan jag vara säker på att få några guldmynt till i morgon, tänkte Stefan, medan han försedde sig af den medhafda matsäcken. Besynnerlig främling den där! Tiger gör han, som om han knappast kunde tala, och ett sätt att befalla har han, liksom om han vore den förnämste grefve, fastän han endast är en fattig kapten. Han trodde Stefan kunde misstaga sig om vägen, Stefan, som ridit den sedan han var en tio-års pilt. Så löjligt! ... Men guldmynten, som den andre visade mig vid afskedet, skola vara mina i morgon.

Den unge postkarlen satt en stund och betraktade den slumrande främlingen. Så gjorde äfven han sig i ordning för natten och lade sig ned i mossan för att sofva.

Utmattad af ansträngningarne och det myckna vakandet sof kungen hela natten. Först emot morgonen vaknade han. Af himmelens utseende såg han att det snart skulle blifva dager. Han reste sig upp litet huttrande af kylan.

— Fördömda postknekt, som icke känner vägen! mumlade han och blickade på den unge mannen vid sin sida.

Han väckte honom och befallde honom stiga till häst och söka finna rätta vägen. Gäspande och sömndrucken satte Stefan sig upp på hästen och tog en öfverblick af trakten omkring sig.

— Ja, nu kunna vi ju åter rida i den verkliga riktningen. Det tar då i alla fall åtminstone tre timmar, innan vi hinna fram, och till dess måtte väl den andre herrn kommit dit, så att jag får mina penningar.

Efter åtskilliga irrfärder nådde de ändtligen några timmar efter gryningen stället, där ombyte af hästar skulle ske. Till sin glädje fann kungen Düring redan där. Denne visade sig ytterst förvånad, då han fick se kungen.

— Hvad! Ers .... Ni, redan här! Jag trodde ni för länge sedan lämnat denna plats.

— Nej, du kan tacka den här åsnan, att jag icke hunnit längre. Postknekten tog miste om vägen, och vi ha fått tillbringa natten i skogen.

Düring och Stefan utbytte en förstulen blick.

— Jag beklagar att ni fått en så opålitlig vägvisare, yttrade Düring och låtsades vara mycket förgrymmad på Stefan.

Men då kungen gått från dem en stund passade han på att trycka ännu några guldmynt i den trogne Stefans hand.

— Nå, hur känner du dig. Tror du dig i stånd att rida vidare? frågade kungen, då de sutto vid den enkla frukosten, bestående af litet mjölk, fårkött och bröd.

— Ja, ers majestät. Jag behöfde blott sofva några timmar för att fullkomligt återvinna mina krafter, svarade Düring.

— Godt. Då ge vi oss genast i väg.

Nya hästar och vägvisare anskaffades, och man fortsatte ridten. För att taga igen den förlorade tiden, manade kungen på sin häst så mycket som möjligt. Men nu kunde Düring godt följa honom.

Dag och natt gick ridten endast med uppehåll för den nödvändiga sömnen och måltiderna. Kungen tycktes gjord af stål. Intet bekom honom. Häftigare och häftigare jagade han på hästen för att komma fram så fort som möjligt. Han tycktes gripen af en ifver, som gränsade till raseri, att återse sina besittningar. Lika tåligt, som han under fem långa år, lugn och skenbart likgiltig för sitt land och fiendens angrepp, legat i Bender, lika rastlös otålig att komma hem, var han nu. Icke af fruktan för upptäckt, faror och fångenskap, ty sådant kunde icke det minsta inverka på honom, men emedan han ville göra det utomordentliga, det som ingen före honom utfört, det, som än en gång skulle slå Europa med häpnad och beundran. Han hade gjort det utomordentliga, det till vanvett gränsande utomordentliga,

då han trott att det brann i alla delar af hans rike och fienderna borttogo den ena besittningen efter den andra, trots folkets nöd och knotande mummel, trots rådsherrars och generalers böner och föreställningar likväl envist framhärdade att stanna i Turkiet; han hade gjort det utomordentliga, då han med femtio trogna trotsade en härskara på trettio tusen turkar — så ville han äfven nu göra det utomordentliga och rida ensam genom Europa med en snabbhet och uthållighet, hvartill världen ännu icke skådat maken. Därför jagade han på hästarne dag och natt, knappt då och då unnande sig några timmars sömn.

Oaktadt Düring till det yttersta uppbjöd sina krafter, kände han likväl på sig, att han i längden icke skulle kunna stå ut med detta häftiga, oupphörliga ridande. Därför drog han en suck af lättnad, då det vid gränsen mellan Siebenbürgen och Tyskland befanns, att man icke längre kunde färdas till häst utan måste tillgripa en slags starka och klumpiga bondvágnar. Kungen blef i hög grad missnöjd vid denna underrättelse. Han ville trots allt rida för att komma fortare fram och låtsades icke tro böndernas uppgifter om att detta vore omöjligt. Men slutligen lyckades Düring öfvertala honom att anlita vagnen. Han kände på sig, att det var för honom det enda sättet att komma vidare. Äfven kungen insåg, att hans följeslagare nödvändigt behöfde denna hvila och gaf därför med sig. Och nu färdades de båda herrarne, skakande i en klumpig bondvagn genom Ungerns ödsliga skogar. Kungen rynkade gång på gång näsan åt det erbarmliga fordonet. — Hvilken skillnad dock att gunga på hästryggen mot att skakas sönder i ett sådant här tråg! tänkte han. Men Düring var glad öfver tråget och brydde sig föga om skakningarne. Nu finge han åtminstone åtfölja sin konung, och denne kunde icke kila ifrån honom.

Snart kom man emellertid till mera banade vägar, och ridten fortsattes. Genom Österrike, öfver Wien och Regensburg, gick färden i rasande fart. Därpå togs en omväg åt väster öfver Nürnberg, Hanau, Kassel, Frankfurt för att

undvika Sachsen, där man visste att konung August hade sina utskickade för att speja efter och möjligtvis tillfångataga svenske kungen. Det skulle varit en triumf för den afsatte monarken att se sin besegrare och oblidkelige fiende, som tillfogat honom så många bittra förödmjukelser, själf hos sig som en förödmjukad fånge.

Flere gånger var kungen likväl nära att upptäckas och kanske äfven blef upptäckt, fastän hans beundrare höllo tyst därmed till dess han var borta.

En afton kommo de två resandena till en liten stad i Böhmen. Efter vanligheten togo de in i posthuset för att få ombyte af hästar och postkarlar. Kungen och Düring trädde in i salen och beställde en måltid. Där var ganska mycket folk: officerare af olika grader, köpmän, resande och andra. De två dammiga, nedsmutsade ryttarne väckte föga uppseende. Hvarje timme såg man dylika anlända.

Kungen och Düring slogo sig ned vid ett bord.

— Rödt eller hvitt vin, ers nåd? yttrade värden till Düring, som han väl tyckte såg något prydligare ut.

— Rödt, svarade Düring.

— Och ni, min herre? vände han sig till kungen.

— Gif mig en bägare vatten.

Stum af förvåning betraktade värden främlingen. Vatten! Vatten! Hvem tusan drack vatten i hans hus, då han hade godt vin att bjuda på. Värden trodde att han hört fel och upprepade frågan.

— En bägare vatten blott, svarade kungen.

Än en gång betraktade värden uppmärksamt den underlige främlingen. Så skyndade han att framsätta det begärda.

Kungen och Düring åto med god aptit. Den senare gjorde all heder åt värdens goda vin, men den förre drack endast vatten. Plötsligt märkte Düring, just då han skulle föra en bit mat till munnen, att värden förde ett hviskande samtal med några officerare och gång på gång pekade åt det håll, där han och kungen sutto. I häpenheten hejdade han gaffeln på halfva vägen. Äfven märkte han att en

stor del af den öfriga publiken betraktade dem med underliga blickar. Han blef uppmärksam. Hvad månde detta betyda? Fanns det något i deras dräkt, som var orsaken till detta uppseende? En tanke föll honom in. Skulle man möjligtvis ana, hvilka de voro? Kanske. De visste att kungen endast drack vatten, och trots peruk och förklädnad kunde de lätt igenkänna honom.

Hviskande gjorde Düring kungen uppmärksam på förhållandet och uppmanade honom att dricka en bägare. Sedan slog han honom kamratlikt på axeln och yttrade:

— Ja, nu har du väl tillfredsställt din törst. Känn på det här vinet, det är godt. För tusan, du brukar ju annars icke vara den, som spottar i glaset.

Kungen hällde leende i en bägare vin åt sig och tömde den i ett drag.

— Kommer du i håg, när vi drucko med vackra Lisbeth på värdshuset »Den gödda kalkonen»? skränade Düring och skålade med kungen. Ha, ha, det var en lustig natt. Du var allt inte lite förtjust i henne, du lycklige Don Juan. Men så var också Lisbeth en rasande söt flicka. Jag önskar jag varit i dina kläder. Hennes skål! Mera vin värd! För fanen, landsvägsdammet sitter mig ännu i halsen.

Düring skrek och domderade som den värste kroghjälte och skickade värden efter den ena flaskan efter den andra, som han tömde med god smak. Äfven kungen drack eller rättare sagdt låtsade dricka.

— Nej, det kan omöjligt vara han. Ni har fullkomligt bedragit er, värd, hviskade en af officerarne till denne. Kung Karl dricker aldrig vin och är aldrig tillsammans med fruntimmer. Detta, att han skulle druckit med en värdshusflicka, vore en dödlig förolämpning mot honom. Ingen, icke ens hans bäste vän skulle på skämt våga yttra något sådant till honom.

— För öfrigt liknar han icke svenske kungen, inföll en annan af officerarne. Håret och dräkten betyda ingenting. Men kung Karl är mycket magrare i ansiktet och

denne har ju rent af fylliga kinder. Nej, det kan icke vara han.

— Och dessutom kan svenske kungen omöjligt ännu vara här, yttrade en tredje. Han befinner sig sannolikt för närvarande långt nere i Ungern. Men låtom oss hålla skarp utkik, mina herrar. Skarp utkik.

— Ja, skarp utkik, upprepade värden och skyndade fram för att taga betaldt af de två främlingarne.

Äfven den öfriga publiken hade, då de sågo främlingarne tömma den ena flaskan efter den andra, kommit till insikt om att den ene af dem omöjligt kunde vara svenske kungen.

Och då kung Karl och Düring arm i arm gingo ut ur salen, var det knappt någon, som bevärdigade dem en blick.

— Den gången slapp ers majestät lätt undan. Det var icke långt ifrån att värden och officerarne upptäckt oss, hviskade Düring till kungen.

— Ja kanske. Jag får väl frångå mina vanor och dricka vin en och annan gång, då folk ser oss, svarade kungen.

Åter till häst och i väg.

I Kassel hände dem ett nytt äfventyr. Ingenstädes i Tyskland var man så ifrig som där att efterspana den hemvändande svenske kungen, icke för att taga honom till fånga, utan för nöjet att få se denna märkvärdiga hjälte och bringa honom sin hyllning. Landtgrefven därstädes var nämligen släkt till kungen och ville därför gärna träffa honom. Han hade gifvit stränga befallningar, att man vid posthuset noga skulle hålla ögonen på alla resande och till yttermera visso hade han sändt dit en svensk officer vid namn Kagg, som för närvarande var i hessisk tjänst och mycket väl kände kungens utseende.

En afton kommo kungen och Düring, höljda af damm och smuts, ditridande och begärde nya hästar vid posthuset. Kagg befann sig där, och då han af deras pass fann, att de voro svenska kaptener, gaf han sig i samtal med dem.

Ju längre han betraktade kungen, dess mera tyckte han sig trots peruk och förklädnad igenkänna honom. Düring märkte det och anade oråd. Äfven nu använde han samma knep som i Böhmen. Kungen måste dricka vin och hålla till godo med hans mest oförskämda prat. Kagg blef förbluffad och tänkte: Nej, det kan icke vara han, samt brydde sig icke om att sända bud till landtgrefven angående sina misstankar. Kungen och Düring åto sin mat ehuru något hastigt, och då de slutat, följde Kagg sina svenska kamrater till hästarne. Kungen hoppade raskt i sadeln, och just då han skulle rida sin väg, räckte han Kagg sin hand.

— Farväl, min käre Kagg! Hälsa landtgrefven! ropade han, och i det samma var han försvunnen.

Och där stod Kagg med lång näsa.

— Satan och helvete! Det var ju ändå kungen, mumlade han och såg bortåt vägen, där de två ryttarne försvunnit.

Men för landtgrefven aktade han sig visligen att omnämna förhållandet. På dennes otåliga frågor svarade han endast, att ännu hade icke svenske kungen passerat. Sannolikt hade denne ridit en helt annan väg.

En gång under färden blef kungen verkligen upptäckt. Det var i en liten stad Berken, hvars värdshusvärd förut haft rörelse i Sverige. Då kungen och Düring togo in där, igenkände värden genast i den förre sin afgudade hjälte. Men af kärlek och beundran för honom och af fruktan att skaffa honom obehag röjde han honom ej för de öfriga gästerna. Men till deras förvåning betjänade han de två tarfligt klädda främlingarne på ett sätt, som om de varit de förnämaste personer.

Då kungen skulle betala, böjde sig värden ned mot honom och hviskade:

— Tack, ers majestät! Det är en utmärkt ära för mitt ringa hus, att en så stor konung behagat taga in där. Jag ber ers majestät bevilja mig den nåden, att slippa mottaga några penningar.

Kungen och Düring ryckte till.

— Du känner då igen mig? frågade den förre.

— Ja, skulle jag icke känna igen min konung. Men var lugn, ers majestät! Jag skall icke röja hemligheten. Men om det tillåtes mig, skulle jag vilja lämna ers majestät några underrättelser.

— Säg ut!

— Ack ers majestät, efter hvad jag hört, lära förfärliga ting stunda i Sverige, yttrade den gode värdshusvärden med rörd stämma och tårar i ögonen.

— Hvilka då? frågade kungen, förvånad öfver hans upprörda tillstånd.

— Icke blott att fienderna ansätta landet från alla sidor och borttaga den ena af ers majestäts besittningar efter den andra, att pest och hungersnöd härja i landet, utan man hviskar äfven om ännu förfärligare saker...

— Sjung ut! Hvad menar du? afbröt kungen honom otålig.

— Jo, ers majestät, man talar om uppror. Förrädiska stämplingar äro å bane, och man vill söka beröfva ers majestät kronan. — — —

Kungen rynkade pannan.

— Ack! Förlåt ers majestäts underdånigaste och trognaste tjänare, men jag besvär ers majestät, skynda hem, skynda hem och rädda, tillintetgör fienderna och straffa de brottsliga.

Tårarne rullade nedför den gode värdshusvärdens röda kinder. Han grep kungens hand och kysste den upprepade gånger.

— Men se så, lugna dig, min vän! svarade kungen. Det är icke så farligt, som du tror, och för öfrigt ser du ju att jag skyndar hemåt det fortaste jag kan. Var du lugn! Ingen kan fråntaga mig min af Gud gifna krona, och mina fiender skall jag nog krossa.

Och i resandeboken, som låg på ett bord i närheten, skref kungen följande rader:

Hvarför sörjer du så min vän?
Gud och jag vi lefva ju än.

Och undertecknade dem med:

Peter Frisk,
kapten.

Men hack i häl med en half dags mellantid följde Rosen efter kungen och Düring. Vid hvarje ombyte frågade han sig för om tvenne ryttare med det och det utseendet nyligen passerat och vid hvilken tid de lämnat stället. Och då han fått underrättelse härom, lämpade han sin resa och sina hvilostunder, härefter.

Äfven han råkade ut för flere äfventyr. Mången gång togs han på grund af likheten för kungen, ehuru man fann det underligt, att han färdades alldeles ensam.

En gång träffade han i en stad några tyska officerare, som han kände och tillsammans med hvilka han kämpat i Polen. Dessa togo några kamrater med sig och inbjödo honom till festmåltid på värdshuset. Som Rosen hade mer än sex timmar på sig, innan han behöfde rida vidare, sade han icke nej. Utan att röja ändamålet med sin färd deltog han i gillet, och på alla deras frågor svarade han endast.

— Jag rider med bud från kungen till rådet i Sverige.

— Men kung Karl lär ju också befinna sig på hemresa? menade officerarna.

— Han kommer efter. Han kommer efter, svarade Rosen och log knipslugt.

Bäst de sutto där och åto, framträdde en fransk köpman till bordet och bugade sig synnerligen djupt och vördnadsfullt för Rosen.

— Hvad nu då? tänkte denne och hälsade tillbaka.

— Ers majestät! Tillåt en af ers majestäts varmaste beundrare att utbedja en nåd, började fransmannen.

Rosen stirrade förvånad på honom. Så förstod han och brast i skratt.

— Jag är icke kungen af Sverige, yttrade han.

— Jag förstår, jag förstår. Ers majestät vill icke blifva röjd, fortfor den franske köpmannen och bugade sig

åter. Jag ville endast rekommendera mig och mina tillverkningar till det bästa. Se, jag handlar med österländska varor: kryddor, sidentyger, mattor, pärlor, smycken, och jag vill bedja ers majestät vara så nådig och behålla mig i minne, när han kommer tillbaka till sitt rike....

— Men för fanen, karl, jag är icke svenske kungen har jag ju sagt.

Fransmannen bugade sig och log ett illmarigt leende likt en, som vill visa, att han icke låter bedraga sig.

— Hm! Hm! Jag förstår, ers....

— Men du vet ju, att kungen icke kan tala franska, afbröt honom Rosen.

Ett ögonblick syntes fransmannen öfverraskad. Så böjde han sig ned och yttrade med öfvertygelse:

— Svenske kungen kan allt, hvad han vill. Och om ers....

— Ja, ja. Jag skall tänka på dig, när jag kommer hem, svarade Rosen och vinkade med handen för att bli honom kvitt.

Och djupt bugande aflägsnade sig den lycklige fransmannen baklänges.

I allmänhet lyckades Rosen, ehuru med stor ansträngning, bibehålla det öfverenskomna afståndet mellan sig och kungen. Han var förvånad öfver dennes förmåga att kunna färdas snabbt. Ofta räknade han ut, att denne oafbrutet måste ha ridit aderton till tjugo mil på dygnet. Han anade, att det var fråga om att göra något utomordentligt, att kungens häftiga ridt till stor del berodde på hans önskan att öfverglänsa allt annat i den stilen. Ty icke kunde den förorsakas af fruktan för att blifva upptäckt af fienderna och kanske tillfångatagen, därtill kände han kung Karls lynne för väl; ej heller kunde den i öfvervägande grad bero af hans längtan att komma hem. Hade han så länge legat i Turkiet, betydde några veckor mer eller mindre föga. Nej, det gällde att göra ett konststycke. Allt eller intet var grundtonen i kungens karaktär, antingen i dådlös ro liggande till sängs långt borta från sitt land, tillbringande

dagarne med att spela schack och höra sagor eller också i hvinande fart sprängande fram på landsvägarne mot norden; antingen den störste segraren eller den mest förkrossadt slagne; antingen den lyckligaste eller den olyckligaste. Ingenting annat dugde för kung Karl. Utomordentligt måste det vara så i godt som ondt!

Detta insåg Rosen, och därför ansträngde han sina krafter till det yttersta för att kunna följa kungen. Men vid ett tillfälle höll han på att råka illa ut. Han anlände en eftermiddag till en liten stad i Österrike. Omöjligt att få hästar. Alla voro bortsända eller upptagna på stället. En half dag förut hade kungen lämnat platsen, och det gällde att icke försumma sig. Innan mörkret kunde han hinna långt, åtminstone till nästa ombyte. Rosen rasade, svor, bad, bjöd dubbelt, fyrdubbelt för en häst. Omöjligt. Ingen kunde fås förr än följande dag. Men hans nåd kunde ju begagna sig af resvagnen till Wien, som skulle afgå om en timma.

— Resvagnen! Ett sådant snigelartadt åkdon! Lika gärna kunde man ju gå till fots, tänkte Rosen ursinnig.

Men det fanns ingen annan utväg. Antingen stanna kvar eller begagna sig af diligensen. Och skärande tänderna af otålighet och raseri placerade sig Rosen i ett hörn af densamma.

Liksom kungen hade äfven Rosen anlagt förklädnad och liknade mera en emigrerande köpman än en officer. Detta för att icke onödigtvis blifva hindrad af närgångna frågor, kanske rent af kvarhållen.

I resvagnen fanns icke mer än en passagerare. Det var en äldre man, klädd i päls och med en stor peruk, hvilkens lockar böljade ned öfver kragen. Han såg ut som en högre ämbetsman, kanske diplomat, officer var han i alla händelser icke, det syntes på hans rörelser.

De första timmarne förflöto under djup tystnad. De båda resandena sutto i hvar sitt hörn, ömsom likgiltigt betraktande den strimma af landskapet, som gled förbi dem, ömsom förstulet fixerande hvarandra. Rosen småsvor inom

sig själf och var vid misserablaste lynne. Han kunde knappt hålla sig stilla af lutter otålighet. Han önskade sitta på kuskbocken och få piska på hästarne, så mycket han orkade. Vagnen gick ju framåt som på en begrafning. På detta sätt hann man ju icke mer än en mil i timmen. Det var svårt nog att till häst kunna följa kungen, huru skulle han nu kunna hinna fatt honom och taga igen den förlorade tiden. Med skam skulle han stå inför konungen långt efter den öfverenskomna tiden och detta emedan det i den förbannade staden icke fanns en enda usel hästkrake att tillgå. Mort de Dieu! Det var så man kunde spotta galla.

Den andre resande ämbetsmannen eller diplomaten förhöll sig fullkomligt lugn. Då och då tog han sig en pris snus ur sin silfverdosa, hvarpå ett adligt monogram lyste, så läste han litet i en bok och gjorde anteckningar, så tittade han på landskapet och så snusade han igen.

Till sist tyckte han att tystnaden blef för tryckande.

— En ful trakt den här, monsieur, vände han sig på franska till Rosen.

— Oui, oui! brummade denne.

Hvad tusan angick det honom om trakten var ful eller vacker, blott hästarne sprungo litet snabbare.

— Det går långsamt, men jag hoppas likväl, att vi innan natten hunnit fram till ombytet, fortsatte främlingen.

— Det går fördömt långsamt. Det går som en snigel på en klibbig gren eller en lus på en tjärad sticka.

— Mycket riktigt, monsieur... Ha, ha! Som en lus på en tjärad sticka. Mycket riktigt anmärkt... — Ja, så långsamt lär icke svenske kungen färdas på hemresan från Turkiet.

Rosen lystrade till. Hvad angick främlingen, hur fort kung Karl färdades.

— Monsieur är icke fransman kan jag höra? fortsatte främlingen.

— Jag är svensk, tänkte Rosen säga, men hejdade sig

och svarade, att han var tysk, köpman från Franken, och på hemväg från en affärsresa i Österrike.

— Jaså. Mitt namn är grefve de la Vallée, presenterade sig främligen och lyfte lätt på pälsmössan.

— Och mitt von... von Trumpfenknopf, svarade Rosen.

— Mycket smickrad. Hur... hur var namnet?

— von Trumpfenknopf, upprepade Rosen med kallblodigaste säkerhet.

— Mycket angenämt att få göra er bekantskap, återtog grefven. Det blir i längden så tråkigt att resa ensam, att man är mycket tacksam för hvarje sällskap, i synnerhet ett sådant som ert, herr von Trumpfenknopf.

Rosen mumlade någonting, som skulle föreställa en artighet, men som icke lät sig uppfattas.

— Det är intressanta tider vi lefva i, fortsatte grefven. Krig öfverallt, stater ökas och minskas, de underbaraste segrar vinnas och efterföljas af de största nederlag, kungar afsättas och komma åter till makten, i diplomatien råder den lifligaste rörelse, ja, det är verkligen en intressant tid, eller hur, herr von... von Trumpfenknopf.

— Mycket, mumlade herr von Trumpfenknopf.

— Men det intressantaste af allt är likväl svenske kungen. Tänk att lefva i fem år fjärran från sitt land långt borta bland turkarne, medan hans folk tror honom vara död och andra galen. Ja, är han verkligen riktigt klok kungen af Sverige, hvad tror ni?

— Jag vet icke, jag intresserar mig så litet för politik. Jag håller mig mest till min köpenskap, svarade Rosen.

— Det är synd det. Politik är något synnerligen intressant. Men ni är väl ändå nyfiken på den svenske kungen. Ha vi tur med oss, kanske vi få se honom. Han lär skola resa samma väg som vi.

— Jaså, mumlade Rosen.

— Han är lätt att känna igen. I hvarje vrå af Europa finnes hans bild. Och så reser han efter hvad jag hört endast med två följeslagare. Den ene af dem lär vara en

general von Rosen. Kanske ni under er färd också har förnummit något dylikt?

— Jag?... Hm!... Nej visst icke. Jag har icke alls hört talas om den svenske kungens afresa. Jag intresserar mig så litet för politik.

— Ja, ni nämnde ju någonting sådant. Emellertid lär det vara faktiskt, att kungen af Sverige i slutet af september lämnat Turkiet endast åtföljd af två officerare. De öfriga jämte manskapet tåga efter... Ah, vi skola nog knipa honom; vi skola nog knipa honom.

— Huru!

Rosen reste sig häftigt från sin halfliggande ställning och betraktade med lågande ögon sin reskamrat. Denne tog sig belåtet en pris snus liksom hade han ändtligen funnit lösningen på en gåta.

— Hvad var det ni sade? frågade främlingen, förvånad öfver den häftiga tonen.

Nu hade Rosen fått tid att lugna sig. Han märkte, att han varit nära att öfverila och förråda sig.

— Ah, jag kom endast att betrakta landskapet, och jag blef öfverraskad af det dåliga tillstånd, hvari jorden befinner sig. Folket måtte vara synnerligen okunnigt här i trakten. Det förstår sig icke alls på att bruka sina åkrar.

Främlingen kastade en likgiltig blick ut öfver nejden.

— Ja, det kan ni ha rätt uti. Det är för öfrigt en sak, som jag så litet förstår... Men låt oss återgå till vårt samtal. Hvad tänker ni egentligen om svenske kungen?

— Jag tror det är en tapper och rättvis herre.

— Ja, ja. Kan så vara. Men hvad mer. Ett brushufvud, en envising, en lyckoriddare, en äfventyrare... ja, någon diplomat är han då icke och ej heller fältherre.

— Hvad! Skulle kung Karl, som vunnit så många ärorika segrar, icke vara någon fältherre? utbrast Rosen häftigt.

Främlingen betraktade honom med förvånad min. Rosen märkte det och insåg den dumhet han begått. Han försökte så godt sig göra lät öfverskyla densamma.

— Ja, ser ni, herr grefve. Jag är ju endast en köpman, som intet förstår af krig och statskonst. Men jag kan inte neka till att jag blef förvånad, då jag hörde er säga, att kungen af Sverige, som ledt så många fälttåg, icke skulle vara någon fältherre?

— Nå, jag förstår er, log främlingen. Ni tror att den, som leder fälttåg, äfven är fältherre. Nåja... Chacun à son goût. Men den stora Marlborough lär ha ryckt på axlarne, då han i Polen besökte hans här och läger.

Åter höll Rosen på att bryta ut, men hejdade sig.

— Så ni ser, min käre von Trumpfenknopf, att det finnes de och berömda sådana, hvilka betvifla hans fältherreförmåga.

Herr von Trumpfenknopf bet sig i läppen och teg.

— Men hur kommer det sig, herr grefve, att ni är så intresserad af hans svenska majestät? frågade Rosen efter en stund.

— Hur det kommer sig?... Hm!... Ja, det kan jag så godt säga er. Och ni skall förstå det, då ni får veta, hvem jag är...

Rosen lyssnade med spänd uppmärksamhet, hvilken han likväl sökte dölja så mycket som möjligt.

— Jag är...

Främlingen sträckte på sig och kastade hufvudet tillbaka.

— Nå, så säg då för fanen, hvem ni är! tänkte Rosen otåligt.

Stolt bröstande sig yttrade främlingen:

— Jag är nämligen... en af de förnämsta statsmännen vid hans majestät konung Augusts hof.

— Sakrament, det var en fin fågel, tänkte Rosen utbrista, men hejdade sig, tog i stället af sig hatten och bugade sig vördnadsfullt.

Med ett nådigt leende besvarade grefve de la Vallée hans hälsning.

— Ja, jag är verkligen en af de förnämsta... jag kan så godt säga den allra förnämste statsmannen vid hans majestät kung Augusts hof, fortsatte främlingen med

påfågelsaktigt högmod. I alla diplomatiens konstgrepp och hemligaste smygvrår är jag hemmastadd. Ännu har ingen lurat mig eller fört mig bakom ljuset. Jag ser allt, jag genomskådar allt, jag upptäcker allt...

— Hm! Hm! hostade Rosen.

— Hur var det, min herre?

— Förlåt. Jag tror visst, att jag blifvit förkyld. Jag angreps nyss af en så elakartad hosta.

— Ja, luften är mycket rå... Men hvad var det jag sade?...

— Ni genomskådar allt. Ni upptäcker...

— Ja, jag tillåter mig verkligen säga det. Jag genomskådar och upptäcker allt. Ännu har ingen lyckats lura mig.

— Hm! Hm! Förlåt herr grefve!... Men hostan sitter mig så i bröstet.

Rosen måste uppbjuda all sin självbehärskning för att icke brista ut i skratt. Grefvens egenkära skryt, hans själfbelåtna min, hans nådiga gester voro verkligen praktfulla. Hans hållning liknade en påfågels, som breder ut sin stjärt i solskenet.

— Ja, så förhåller det sig, min herre, återtog grefven. Och därför har också hans majestät kung August hedrat mig med sitt synnerliga förtroende. Jag har nämligen fått i uppdrag af hans majestät att efterspana och med tillhjälp af några troppar till bönder förklädda soldater tillfångataga svenske kungen och den där general von Rosen, på hvilken min herre, jag vet ej af hvilken anledning, är synnerligen vred och gärna vill ha i sitt våld...

— Det var fan! tänkte Rosen.

— Och jag har också stor utsikt att lyckas i mitt företag, fortsatte främlingen. Jag vet nämligen dagen, då kungen af Sverige bröt upp från Turkiet, och därför kan jag vara förvissad om, att han snart skall vara här. Och då — pang! — har jag honom och den där Rosen i fällan.

Grefve de la Vallée slog med en betecknande gest i hop händerna liksom om det varit den lättaste sak att tillfångataga svenske kungen och hans officerare.

— Jaså, herr grefven har räknat ut det på det sättet. Ja, det är nog möjligt, att det kommer att lyckas. Men jag kan ej döma därom. Si, jag begriper mig så litet på politik, yttrade Rosen med ett ironiskt leende.

— Men så gör jag det så mycket mer, min gode man. Ingen har ännu kunnat lura mig. Jag genomskådar allt, upptäcker allt, fortsatte främlingen med sin självbelåtna min.

— Hm! Ja, jag kan tänka mig det... Men hvad vill då kung August med den där general von Rosen?

— Hvad han vill? Dum fråga. Fängsla honom, naturligtvis. Piska honom, tortera honom och se'n halshugga honom.

— Jaså. Är det meningen. Nå, det var mindre trefligt för generalen. Då är det nog bäst, att han håller sig undan.

— Han försöker väl. Men vi skola nog knipa honom. Var lugn för det, min gode herr von Trumpfenknopf.

Timmarne gingo, skymningen kom och snart var man framme vid den lilla staden, där ombyte af hästar skulle ske.

Främlingen och Rosen intogo på värdshuset en gemensam måltid under den bästa stämning. Grefven började finna behag i sin reskamrat. Först hade han tyckt honom vara så tvär, vresig och tystlåten i sitt sätt, men nu var det någonting helt annat. Herr von Trumpfenknopf skämtade och drack och visade så fina manér, att grefven knappast trott en köpman därom. Likväl var det en sak, som grefven fann litet besynnerlig. Midt under samtalet kunde herr von Trumpfenknopf plötsligt utbrista i det mest omotiverade gapskratt. Grefven frågade honom, hvad han hade så roligt åt, men herr von Trumpfenknopf endast skrattade och brydde sig ej om att svara. Samtidigt betraktade han den ädle grefven och diplomaten på ett så skälmaktigt gäckande sätt, att denne nästan kände sig generad.

— Han måste ha gjort mycket goda affärer, sannerligen mycket goda affärer, tänkte grefven för att få en förklaring på reskamratens egendomliga skrattlust.

Måltiden var slut och friska hästar förspända vagnen. Grefven beredde sig att gå ut till densamma och fortsätta resan.

— Ja, nu måste vi skiljas. Tack för ett angenämt sällskap och många intressanta upplysningar, vände sig Rosen till grefven.

— Huru! Herr von Trumpfenknopf ämnar då icke fortsätta resan?

— Jo, men icke precis åt samma håll som herr grefven. Jag stiger till häst och slår in på en annan väg.

— Ah, det var tråkigt att icke längre få vara tillsammans, just nu då vi börjat lära känna hvarandra.

— Ja, jag beklagar, men det går verkligen icke för sig.

— Men är då herr von Trumpfenknopf icke det ringaste nyfiken att få se kungen af Sverige och den där Rosen, hvarom vi talat?

— Nej, icke det minsta.

— Nå, så farväl då!

Rosen hade under tiden stigit till häst. Då han fått allt i ordning, vände han sig till reskamraten.

— Grefve de la Vallée!

— Ja, svarade denne och skyndade fram till sidan af hästen.

— Herr grefven, som är en så skarpsinnig diplomat och genomskådar allt, kanske kan säga mig, huru man bäst skall betaga en person hans inbilskhet?

— Genom att visa honom hans dumhet, naturligtvis, svarade grefven något förvånad öfver frågan.

— Godt. Jag har endast några ord att säga grefven till afsked. Det var icke sant hvad jag sade, att jag icke ville se kungen af Sverige. Jag vill tvärt om mycket gärna se honom och har redan sett honom.

— Hvar? . . . Hvar? . . . När? utropade grefven.

— För några dagar sedan, ty . . . jag är just den där general von Rosen, som kung August så gärna vill åt . . .

— Hva! . . . Hva! . . .

— Och kung Karl har för några timmar sedan passerat här förbi, och nu rider jag efter honom. Farväl, herr skarpsinnige diplomat!

Rosen satte sporrarne i hästen och var försvunnen i mörkret.

Grefven stod några ögonblick som förstenad och stirrade efter honom. Så återfick han talförmågan och skrek:

— Tag fast honom! Tag fast honom! Hejda honom! Skjut honom! En häst! En häst!

Han snurrade rundt som en vansinnig, svängde med armarne och tjöt:

— Den skurken! Den skurken!

Värdshusfolket, som trodde att den resande plötsligt fått ett anfall af galenskap, stufvade hastigt in honom i vagnen, kusken smällde med piskan och så bar det i väg.

Men en god stund kunde de höra den ädle grefvens och diplomatens fruktansvärda tjut och sparkande i vagnen.

— Stackars karl, han blef visst tokig, mumlade de och gingo åter in i huset.

Men i mörka natten sprängde Rosen fram öfver landsvägen. Det gällde att taga igen den förlorade tiden och äfven att komma undan de hejdukar, som grefve de la Vallée möjligtvis utsändt för att fasttaga honom. Han visste icke, att den ädle grefven betraktades som ett dårhushjon och att ingen brydde sig om att lyssna till hans tal.

Vid nästa hästombyte fick Rosen, då han frågade efter två ryttare, klädda i bruna kappor och som tycktes ha mycket brådtom, veta att kungen och Düring befunno sig en och en half dagsresa framför honom. Än en gång svor han öfver resvagnen, som så försinkat honom, men kunde på samma gång icke återhålla ett leende vid tanken på den inbilske grefven och diplomaten, den store statsmannen, som genomskådade allt, upptäckte allt, och hvilken ingen kunde lura — och som han så grundligt dragit vid näsan. Han såg ännu hans häpna min, då han fick veta att hans reskamrat just var den efterspanade general von Rosen, som kung August så gärna ville åt, och han hörde ännu

i sitt öra ljudet af grefvens gälla stämma, då denne tjöt: Tag fast honom! Skjut honom! En häst! En häst!

— Nej, icke tager du oss, hvarken hans majestät eller mig, min käre kung August, mumlade han, medan han i vild fart sprängde fram på vägen.

Allt gick bra till dess han kom till Kassel, samma stad, där kungen röjt sig för den af landtgrefven utsände Kagg. Sedan denne insett, att kungen undgått honom, brydde han sig icke vidare om att vakta vid posthuset. Hvad skulle det tjäna till. Kungen kunde han ju i alla händelser icke få tag uti, och landtgrefven tröstade han med att han ridit en annan väg. Emellertid fanns där andra, som med ifver spejade efter svenske kungen. Och då nu Rosen en dag anlände, tyckte sig några i honom igenkänna svenske kungen. De voro till och med så säkra på sin sak, att de skyndade till landtgrefven och anmälde förhållandet.

Denne blef ytterst glad öfver utsikten att få träffa sin ryktbare släkting.

— Hur ser han ut? Hur många har han med sig? frågade han.

Officeren beskref utseendet.

— Ja, det måste vara han. Det kan icke vara någon annan, menade landtgrefven.

— Men hur många följeslagare har han.

— Ingen. Han kom alldeles ensam.

— Ensam! Hm! Det var besynnerligt.

Landtgrefven gjorde emellertid stor toalett och skyndade tillsammans med några högre officerare ned till posthuset. Där såg han en dammig, nedsmutsad man, hvilken mycket liknade kung Karl, sitta på en bänk utanför huset.

— Det är han! hviskade landtgrefven till sina officerare.

Och dessa upprepade hemlighetsfullt:

— Det är han! Det är han.

Det var sent på eftermiddagen och skymningen började falla. Vördnadsfullt närmade sig gruppen den ensamme mannen på bänken. Men landtgrefven kunde icke styra sin otålighet utan skyndade fram, omfattade Rosens dammiga

hufvud och kysste honom hjärtligt på båda kinderna under utropet:

— Min käre broder! Hvilken lycka!

Utom sig af häpnad öfver de plötsliga kyssarne reste sig Rosen häftigt och stirrade på landtgrefven. Denne lät sig intet bekomma utan gjorde min att kyssa honom en gång till.

Emellertid hade officerarne hunnit fram. Dessa togo af sig hattarne och bugade sig djupt för den nedsmutsade mannen.

— Ers majestät! började den äldste. Det är oss en synnerlig lycka och ära att få hälsa ers majestät återkommen från Turkiet. Ers majestäts storartade bragder hafva fyllt världen med häpnad, och det är oss en synnerlig glädje att veta, att de många ryktena om ers majestäts död befunnits ogrundade. En sådan hjälte . . .

Rosen stirrade ömsom på landtgrefven, ömsom på officerarne, som om han trott dem icke vara fullt kloka. Så förstod han och brast ut i ett skallande skratt.

Förvånade betraktade landtgrefven och officerarne den skrattande kungen.

— Ers majestät är vid godt lynne, mumlade den förstnämnde.

— Ha, ha, ha! Ers majestät, sa ni. Ha, ha, ha!

Rosen kunde icke tala för skratt. Både landtgrefven och officerarne började finna majestätets uppförande något underligt, till och med anstötligt. Ändtligen lugnade sig Rosen.

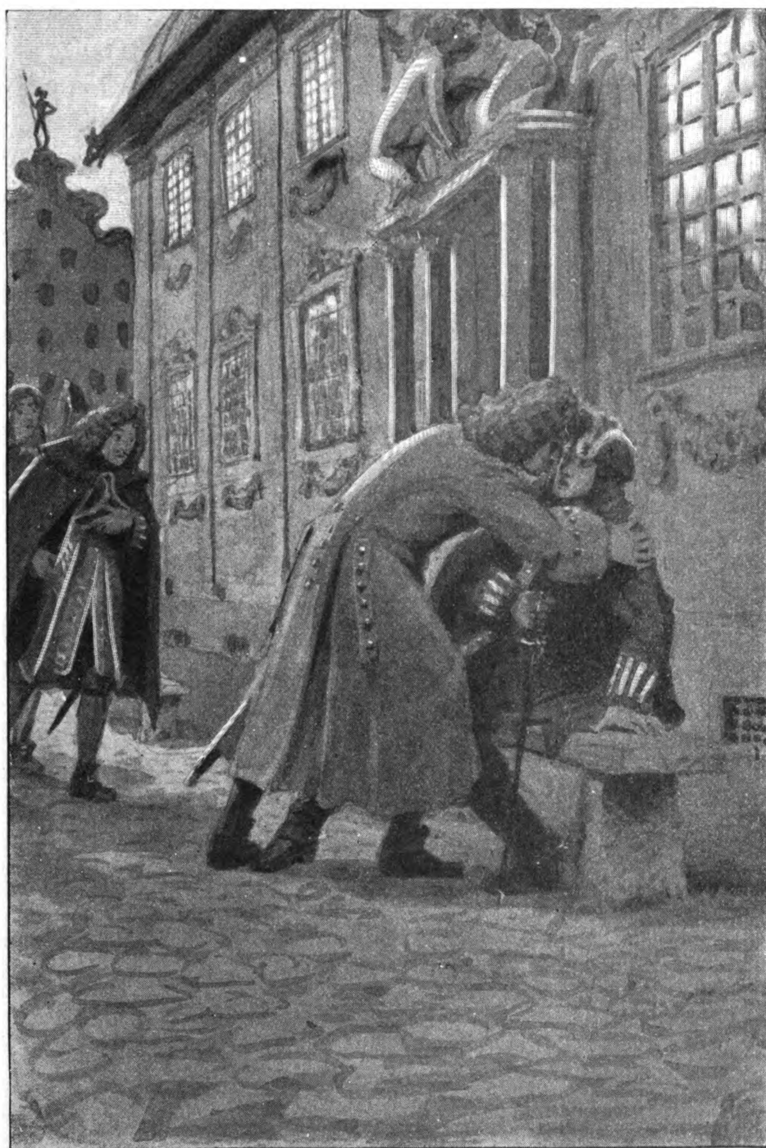
— Nej, jag är icke kung Karl. Jag är general von Rosen, yttrade han.

— Huru! Det är således icke min käre broder, som jag ser för mig, mumlade landtgrefven förbluffad.

— Nej, det är en af hans generaler.

— Men hvar är då kungen?

— Han passerade här förbi i går. Han befinner sig en dagsresa framför mig.

— Hvad! Hvad! Har kungen redan färdats förbi här. Och jag, som icke fått träffa honom. Och ändå har jag utfärdat så stränga befallningar, att man skulle säga mig till, då han kom hit. Kagg, Kagg! Hvar är Kagg någonstädes? Hvarför är icke han här? ropade landtgrefven ursinnig.

Officerarne skyndade att uppsöka Kagg, men denne höll sig visligen undan.

Sedan landtgrefven lugnat sig något, återfick han sitt goda lynne och skrattade med Rosen. Han ville nödvändigt att denne skulle stanna en dag hos hos honom och berätta om allt det underbara, som tilldragit sig i Turkiet.

— Omöjligt, ers höghet. Hans majestät har gifvit mig sträng befallning att skynda en half dagsresa efter honom, och jag har redan i följd af åtskilliga missöden blifvit försenad. Jag måste genast rida vidare.

Landtgrefven bad, men Rosen var obeveklig.

— Nå, men så kan väl generalen åtminstone spisa kväll med mig och sedan färdas vidare, yttrade landtgrefven, som nödvändigt ville höra någonting om vistelsen i Turkiet. Ja, det kunde Rosen möjligtvis gå in på, och så begaf man sig upp på slottet, där en storartad festmåltid tillreddes.

Det var icke utan att Rosen kände ett visst behag öfver, att sitta vid ett så läckert bord, på hvilket den dyrbaraste servis lyste. Han var icke som kungen, likgiltig för bordets njutningar, och efter vistelsen i Bender och ännu mer i Timurtasch, då kungen och hans officerare knappt hade så mycket, att de kunde stilla sin hunger, var det dubbelt angenämt att sitta vid ett så välförsedt bord. Han kände sig rent af litet generad, så länge var det sedan han noggrant iakttagit finare bordsseder. Dessutom föreföll hans dammiga, trasiga kläder honom ännu mera tarfliga än vanligt vid jämförelse med landtgrefvens och hans officerares lysande kläder. Men ingen fäste sig det ringaste därvid. Han var hjälten, den underbare, den berömde, den afundade, som haft äran att vid kung Karls sida kämpa mot trettiotusen turkar. Officerarne betraktade

honom med förstulna blickar och önskade sig vara i hans trasiga kläder. Det var annat det, att vara anställd i en stor konungs och krigares tjänst än vid ett litet landtgrefvehof.

Under måltiden berättade Rosen sitt sammanträffande med den sachsiske grefven och diplomaten. Han skildrade hans skryt och inbilskhet samt huru han vid afskedet helt hastigt tagit honom ur föreställningen att ha rest tillsammans med herr von Trumpfenknopf då han i stället till reskamrat haft den så ifrigt eftersökte general von Rosen. Officerarne skrattade på den ädle grefvens bekostnad, endast landtgrefven själf förhöll sig tyst och allvarsam. Rosen märkte detta med någon förvåning och undrade, om han möjligtvis råkat såra sin värd. Men orsaken var en annan.

— Det är många spioner ute och söka efter kung Karl. Vägarne vimla af sådana, men vi få väl hoppas, att hans majestät undgår dem, yttrade landtgrefven.

— Det gör han nog. Ingen kan fånga kung Karl. Förresten färdas han med sådan hastighet, att de, som söka efter honom, blifva alldeles förvillade, svarade Rosen.

— Ja, det är hans lycka. Ingen människa kunde tänka sig, att han redan hunnit hit. Det är helt enkelt underbart, att han kunnat rida så fort.

— Hans majestät sätter en ära uti att göra det, som ingen annan före honom utfört, och jag tror att denna ridt kommer att väcka icke mindre uppseende än den ryktbara striden i Bender. Men därför måste äfven jag skynda efter honom, så fort som möjligt.

Trots landtgrefvens böner att stanna kvar öfver natten tog Rosen strax efter måltidens slut afsked och fortsatte sin färd. Landtgrefven följde honom till posthuset, såg till att han fick en god häst och en säker karl med sig samt sände många hjärtliga hälsningar med honom till sin käre broder kung Karl. Rosen tackade samt lofvade att ordentligt framföra dem. Så lyfte han på hatten, hälsade och försvann i skymningen.

Vid samma tid men ungefär tjugu mil före skyndade kungen och Düring fram på landsvägen. Allt närmare gick

det mot norden. Ju kortare afståndet till Stralsund blef, dess otåligare var kungen. Han gaf sig icke ens tid att kläda af sig om nätterna. Han sof i stöflar och sporrar, och så fort han vaknade, väckte han genast Düring, och det bar i väg. Med sömndruckna ögon och vacklande af trötthet satte sig denne halfsofvande i sadeln. Düring var så utmattad, att han knappast kunde följa med kungen. Men vissheten om att denne skulle rida från honom, gjorde att han spände sina krafter till det yttersta och sökte hålla ut.

Så, sent en natt, sågo de till sin glädje Stralsunds torn och murar dyka upp i månskenet. Det var den elfte november vid midnatt. Med en sista ansträngning klämde de sporrarne i de nästan dignande hästarne och jagade dem framåt mot stadsporten. Kungen och Düring stego ur sadeln och bultade med värjfästet på porten. Efter lång väntan hördes ändtligen en röst.

— Wer da?

— Ilbud från kungen. Släpp genast in oss! svarade kungen.

— Omöjligt. Ni få vänta till morgonen, ropade officeren tillbaka.

Kungen och Düring växlade en blick. Jo, det var trefligt. Vänta ända till morgonen i kölden och mörkret. Uttröttade voro de, så att de knappast kunde stå på benen, och det värkte i alla leder. De måste försöka komma in.

Kungen bultade ännu en gång på porten.

— Släpp in oss! Vi medföra viktiga bref från kungen, hvilka genast måste lämnas till general Düker.

— Bah! Det är väl icke så brådtom. Jag har för öfrigt ingen rättighet att släppa in någon om natten. Ni få vänta till morgonen, svarade officeren från muren.

Kungen piskade otålig sina stöflar med ridspöet.

— Sakrament! mumlade han. Skall jag då nödvändigt behöfva röja, att det är jag, som befinner mig här utanför.

Han ville icke omtala, hvem han var, ehuru Düring uppmanade honom därtill.

— Det är bäst att ers majestät befaller honom öppna, annars få vi stå här utanför i kölden hela natten, yttrade denne.

Men kungen ville icke. Han beslöt att använda ett annat sätt.

— Kamrat! ropade han till officeren, som stod däruppe på muren. Du kan väl åtminstone underrätta general Düker om vår ankomst. Jag är säker på, att han då ger dig befallning om att släppa in oss.

Efter något betänkande svarade officeren, att han skulle underrätta generalen.

— Fast icke tror jag, att han bryr sig om att taga emot er vid denna tid på natten, tillfogade han.

Han försvann. Kungen och Düring befunno sig åter ensamma i mörkret. De gingo omkring i små rundlar för att mjuka upp lederna.

— Det var betydligt, hvad jag känner mig stel i benen. Det är knappt, att jag kan gå, yttrade kungen.

— Ja, jag med. Och värker gör det äfven. Men det är då föga underligt, så som vi ridit i synnerhet under den sista tiden.

— Men en härlig färd har det varit. Tror du, att en ryttare någonsin förut ridit så snabbt som vi.

— Ingen, ers majestät, ingen har gjort det, och ingen kommer sannolikt att göra det. Det är något fullkomligt enastående. Mellan Turkiet och Stralsund lär det, den väg som vi färdats, vara omkring två hundra mil, och dem ha vi ridit på sexton dygn. Det blir ungefär tolf mil på dygnet. Och hade ers majestät varit ensam, hade det nog gått undan ännu raskare.

— Kanske det. En bra ridt har det i alla händelser varit.

Under tiden hade officeren skyndat till Dükers bostad och väckt denne samt rapporterat, att två ryttare med bref från kungen väntade utanför stadsporten.

— Hvad! Två ryttare med bref från kungen, utropade Düker häftigt och sprang till officerens förvåning genast

ur sängen samt började kläda på sig. Denne hade väntat en skrapa för det han stört generalen och blef därför mycket öfverraskad af hans ifver. Men Düker visste, att kungen var på hemväg och väntade honom hvilken dag som helst. Då han hörde talas om de två ryttarne, anade han att det kunde vara kungen och skyndade sig att bli i ordning så fort som möjligt.

— De måste genast släppas in. Ni har väl icke låtit dem vänta länge? yttrade han till officeren, medan de raskt begåfvo sig ned till stadsporten.

— Det är en god stund, sedan de anlände. Jag tänkte för öfrigt knappast släppa in dem i natt. Det är ju mot order. Men de voro envisa och bådo mig underrätta generalen. En af dem i synnerhet var ganska pockande i sitt sätt.

— Jaså .... Envis och pockande .... De måste genast släppas in.

Så fort porten öppnats, trädde kungen och Düring in i staden.

— Nå, ser ni, att jag hade rätt, min vän, yttrade kungen till officeren.

Düker ryckte till:

— Denna röst! Skulle det verkligen vara möjligt?

Han höjde lyktan, så att skenet föll i ryttarnes ansikten. Framför sig såg han två officerare i slitna kappor. Från hufvud till fötter voro de höljda af damm och smuts. Anletsdragen voro härjade som efter stora ansträngningar och vakor. Förgäfves sökte Düker igenkänna kungen. Hans blickar irrade från den ene till den andre. Han såg blott två uttröttade och dammhöljda män.

Då log kungen och räckte honom sin hand. Nu kände Düker igen sin konung. Detta leende hade ingen annan. Han tog ett par steg framåt.

— Hans majestät! kom det som ett fröjdeskri från hans läppar, i det han samtidigt böjde knä och kysste kungens dammiga hand.

— Hvad! Kungen! tänkte officeren förskräckt och stirrade på den nykomne ryttaren.

Han föll ned på knä.

— Förlåt, ers majestät! Jag kunde ju icke ana. Hade jag vetat, så ....

— Betyder ingenting. Stig upp! ... Men nu skall en bit mat och litet sömn smaka bra. Vi gå till generalens bostad, vände han sig till Düker.

Denne skyndade att visa kungen vägen. Långsamt gingo de tre männen i den mörka novembernatten genom Stralsunds öde gator. Kungen och Düring kunde icke gå annat än steg för steg, till den grad stela och ömma voro de i lederna.

I huset blef naturligtvis stor uppståndelse. Alla tjänarna väcktes, grytorna sattes på elden, ett par rum iordningställdes, och officerarne skyndade ut att för kamrater berätta den glädjande nyheten.

Det första kungen gjorde var att försöka draga af sig stöflarna, som mycket plågade honom. Men det var omöjligt. De sutto för fast. Då räckte han foten åt en betjänt och sade till denne att draga af dem. Betjänten högg i. Kungen gjorde en grimas af smärta. Men hur mycket betjänten än ansträngde sig, lyckades det ej. Stöflarne, hvilka icke varit af på en hel vecka, sutto som gjutna på benen.

— Det blir bäst att skära bort dem, yttrade Düker.

— Ja, jag tror det; svarade kungen.

Düker fick fatt i en dolk och efter något arbete, hvarunder han likväl råkade rispa kungen i benet, så att blodet flöt, lyckades han få af stöflarna. Benen och fötterna sågo hemska ut: svarta af damm och smuts, svårt uppsvullna, betäckta med skafsår och blodiga.

Düker betraktade dem orolig, men kungen log.

— Betyder ingenting. Skaffa blott litet vatten, så att jag kan tvätta af den värsta smutsen och blodet.

Sedan de blifvit tvättade och såren något förbundna samt kungen fått rena strumpor på sig, stack han fötterna i ett par tofflor och satte sig jämte Düring och Düker vid

det dukade bordet. Han åt med frisk aptit, och till följd af tröttheten och ansträngningarna drack han en liten bägare vin.

— Hvilken glädje att ers majestät återkommit till sitt rike och sitt trogna folk! yttrade Düker gång på gång, medan han rörd betraktade kungens härjade drag.

Denne log och nickade åt honom:

— Ja, så äro vi nu ändtligen hemma.

KAP. XIX.

Trasbyket.

På stora landsvägen, som förde från Ungern till Österrike, färdades en sällsam skara. Somliga redo, andra åkte, andra åter lunkade till fots. Sällskapet bestod af mörkhyade, svartögda turkar, kroknästa judar, skäggiga tartarer, blonda, resliga svenskar, alla trasiga, smutsiga, dammiga, svultna och uttröttade; ett riktigt tattarfölje. Hvar de drogo fram, betraktades de af invånarne med undran och förskräckelse. Barnen gömde förskräckta sina hufvuden i mödrarnes kjortelveck, fäderna dolde sina ägodelar och drefvo boskapen till skogs, alla bäfvade och voro förvånade. Hvad var detta för ett rysansvärdt patrask? Femton hundra tiggare, klädda i lumpor. De som redo först, de blonda, ståtliga männen kunde väl gå an, fastän äfven de sågo farliga ut på sina ruggiga, eländiga hästar. Men de som kommo efter, åkande eller gående! Tvi för ett sådant pack! Banditer, barnaröfvare, hundturkar voro de allesamman. Och så de skreko och larmade. Ingen människa kunde förstå deras språk, utom en och annan af de blonda. Men då dessa redo bort till dem och sade några ord, började de tjuta och skräna som besatta, knöto sina smutsiga, kloliknande näfvar och skakade dem i ursinne eller höjde hän-

derna mot himmelen och utbrusto i klagoskri: Allah! Allah!

Undrande frågade bönderna hvarandra, hvad dessa voro för människor, och då någon upplyste dem om att detta var den sista återstoden af den svenske kungens här, ville de icke tro honom. Huru! Skulle detta trasbyke vara den ryktbare kung Karls krigare? Omöjligt! De sågo ju allesammans ut som eländiga tiggare, hvilka fegt skulle fly vid första skymt af faran. Och dessa mörkskäggiga, kaftanklädda män, som tågade efter och tjöto så vildt, icke kunde väl de vara svenska soldater. Nej, de voro turkiska, judiska och tartariska köpmän, som svenske kungen och hans folk voro skyldiga penningar och hvilka nu följde med till norden för att utbekomma sina fordringar, svarades det. Var då den store svenske kungen så fattig och hade han inga penningar, som han kunde skicka efter? Ja, ja, den svenske kungen var mycket fattig. Han hade icke råd att underhålla sitt folk och hade i fem långa år lefvat som en tiggare på sultanens bekostnad. Åh, var det sant? Eländigt! Eländigt!

Och eländigt var det verkligen i den lilla svenska skaran, som på en kortare väg långsamt följde efter sin konung mot hemmet. Knappt med mynt och knappt med mat; kläderna i trasor, som föga skyddade mot kölden; alla, officerare som soldater, generaler som kökspojkar, klädda på samma sätt; alla sågo de ut som eländiga tiggare.

Och så detta tjutande byke efter dem, dessa gnidiga turkar, judar och tartarer, som tagit femtio och åttio procent på sina lån och nu ville ha sina penningar tillbaka och ideligen skränade: Ha vi icke kommit fram snart? Kunnen I icke låna under vägen och betala oss? Huru länge dröjer det, innan vi få tillbaka våra penningar? Allah! Hvarför skulle jag låta mig bedragas af dessa skurkaktiga svenskar, dessa eländiga fattiglappar? Då kunde det hända, att någon officer förlorade tålamodet, red bort till det skriande packet och sade dem några barska ord. Hvilket tjut! Hvilka gester! Trots eländet kunde officeren icke återhålla

ett leende, då han såg denna utsökta samling. Han brydde sig ej om att svara dem utan ryckte på axlarne och red därifrån.

— Aldrig har väl en här af detta utseende och följd af sådana vänner tågat hem från ett fältslag? yttrade löjtnanten, numera korporalen Kruse till unge Buss, som själf degraderat sig till simpel soldat.

— Nej, det är verkligen något enastående. Icke en snygg uniform i hela samlingen. Generaler, som af skam för sina trasiga kläder, gifva sig ut för kaptener, öfverstar för löjtnanter, löjtnanter för korporaler och fänrikar för simpla soldater. Ingen vill ha högre rang än kapten. Ett trasbyke äro vi, ett riktigt trasbyke. Och så denna praktfulla svans efter oss, som ännu mer gör oss till hån och åtlöje. Så skulle alltså kung Karls stolta krigståg sluta! En hop tiggare, som fly undan sina brummande björnar. Det är så man kan spricka af harm. Ibland har jag god lust att hugga in på detta tjutande pack och hugga ned några stycken.

— Bah! Bry dig icke om dem. Vi äro ju skyldiga dem pengar, och kungen vill att de skola betalas till sista öret, trots det att de tagit en sådan hutlös ränta. Och hvad våra usla trasor beträffar. Ingenting att fästa sig vid. Komma vi blott hem, skola vi rusta oss på nytt och tåga mot fienden och slå den.

— Ja, du har rätt kamrat. Vi skola åter rusta oss och slå både ryssen, polacken och dansken. Lefve gamla Sverige och kung Karl! Ännu finns det svenska gossar, som ha mod i bröstet och kraft i armen.

— Ja, lefve gamla Sverige och kung Karl!

— Hvad är det för skrän där borta! Kan ni icke hålla tyst i ledet, hördes en bister röst framför dem.

— Det var Sparren, generalen, yttrade Kruse. Han är butter nu och vid dåligt humör. Han är förargad, att kungen icke utsåg honom till sin följeslagare i stället för Rosen. Men Rosen hade icke som Sparren och många andra gifvit sig redan i början af striden i Bender och

lämnat kungen åt sitt öde. Sparren och de andra fingo sig en skrapa efter att ha blifvit utlösta. Men Rosen och äfven vi fingo beröm och löfte om befordran. Sanna mina ord du! Så korporal jag nu är och du simpel soldat, skall det icke dröja länge, sedan vi kommit hem, förrän jag är kapten och du löjtnant.

— Ja, lefve kapten Kruse och löjtnant Buss!

— Tyst där borta! Djäflar anamma, kan ni inte tiga? Jag tycker det här just icke är någonting att skrika lefve och bravo för, hördes åter Sparres buttra stämma.

— Bäst att tiga? Sparren är icke att leka med. Kom, så rida vi bort till turkarne och judarne ett tag. Man kan alltid drifva nojs med dem en stund, hviskade Buss till kamraten.

— Ja, låt oss hälsa på vännerna Ibrahim och Jakob snålvarg, svarade Kruse och svängde om sin häst.

Ibrahim och Jakob snålvarg voro två yfskäggige, svartmuskige, kroknäste och smutsige män, den ene turk, den andre jude, Ibrahim mera godmodig och med en glimt af humor i sina mörka ögon, juden Jakob lömsk, listig och hatfull, båda lika snåla och lystna efter det röda guld.

Under marschen hade Kruse och Buss mer än en gång fäst uppmärksamheten vid dessa två såta vänner, som skreko och skränade mer än de andra och voro ifrigast att förfölja de svenske officerarne med sina efterhängsna frågor. Bägge voro liksom ledare för de öfriga och anförde tjutkören.

— Nå, Jakob, har lusen bitit dig svårt i natt? frågade Kruse, då de kommit fram till de två männen, som luffade vid hvarandras sida på landsvägen med hvar sin långa staf i handen och knyten på ryggen.

En blick af hat sköt ur judens ögon.

— Lus kan du vara själf. Alla äro löss, som icke kunna betala sina skulder, och I ären de värsta af allesamman. Tvi, att man skall ha fordringar af tocket folk, mumlade juden.

Men Ibrahim skrattade i sitt svarta skägg.

— Den gute Jakob har knappast kunnat sofva en blund i natt, så har han vridit och vändt på sig och kliat och svurit. De små söta djuren tycka riktigt om hans feta fläsk.

— Han ljuger, turken. Allt är lögn, hvad han säger. En sådan där, som icke tror på Moses utan på den skurken Mohamed och houris och Mekka, kan icke annat än ljuga, skrek Jakob snålvarg.

— Hvad är det du vågar säga! Jag ljuga! Akta, att jag icke klappar om din smutsiga kropp, ropade Ibrahim ursinnig och höjde käppen.

— Smutsig kan du vara själf . . .

— Se så, mina vänner, intet bråk! Vi komma tillräckligt långsamt fram ändå, utan att I behöfven hindra tåget med era tvister, försökte Kruse lugna de två uppretade.

De mumlade någonting och sänkte stafvarne.

— Säg mig, hur långt ha vi egentligen till ert land? frågade Ibrahim.

— Åh, det dröjer väl några månader, innan vi komma dit, svarade Kruse.

— Några månader! Hör du, Jakob, hvad han säger? I flere månader skola vi vandra på detta sättet. O, Allah! Att jag aldrig lånat ut några penningar åt den svenske kungen!

— Tig med din Allah! Han kan i alla fall icke hjälpa oss. Hufvudsaken är att vi återfå våra penningar och det med hela räntan, svarade Jakob.

— Du smutsige jude! Du nöjer dig icke med blott fyrtio procent. Hela sjuttio har du fått kungen att förbinda sig till. Jag vånne han i stället låtit piska upp dig, mumlade Buss.

— Bah! Förarga dig icke öfver dem! Hvad som är gjordt, är gjordt, och när kungen vill betala, ha vi ingenting att säga. Låt oss i stället skämta med packet! . . . Hur många hustrur har du, Ibrahim? vände sig Kruse till denne.

— Ja, om du det finge veta, svarade Ibrahim med en skälmaktig blinkning.

— Äro de fem, tio? . . .

— Fem, tio! Tror du att jag är en sådan fattiglapp, att jag icke kan hålla mig med mer än tio hustrur?

Ibrahim rynkade föraktfullt sin krokiga snabel och knäppte med sina klor.

— Nå, femtio då?

— Kanhända. Jag säger intet, och ingen otrogen hund får se dem.

— Hvad, kallar du oss för hundar, eländige turk! brusade Buss upp och drog värjan till hälften för att med flata klingan tukta den oförskämde.

Men Kruse höll honom tillbaka.

— Stilla, Buss! Bry dig ej om hvad han pratar. Fråga hellre Jakob, om han tycker om fläsk.

Han närmade sig åter till turken.

— Äro dina hustrur lika feta som de kvinnor jag såg i Bender.

— Mycket fetare och mycket vackrare. En kvinna skall vara rund och mjuk, annars är det icke mycket med henne. Och mina äro mycket runda och mycket feta.

— Är du icke ledsen öfver att så länge vara borta från dem?

— Jo, mycket ledsen, mycket ledsen.

— Men hvarför har du då icke tagit med dig några, då du har så godt om dem.

— O, Allah! så dum du är. Jag taga med mig mina kvinnor! Aldrig! Ingen otrogen får se dem. Ingen.

Buss beslöt att förarga den snåle Jakob. Det roade honom att drifva med honom och göra honom ängslig och förskräckt.

— Hur mycket har du att fordra af kungen? frågade han.

— Micket, micket! Nära hundratusen thaler.

— Och för dem har väl kungen icke fått mera än tjugu?

— Jo, något mera.

— Men icke mycket?

— Nej, icke mycket. Man måste ha ränta på sina pengar, förstår du.

Buss betraktade juden ett tag och skrattade hånfullt.

— Hvad skrattar du åt, svensk? frågade denne.

— Jag skrattar åt dig och åt din dumhet.

— Åt mig?

— Ja, ty de där hundra tusen thaler dem får du nog aldrig.

— Hvad säger du? Hvad! Skulle jag icke få tillbaka mina hundra tusen thaler?

— Nej, kungen har icke råd att lämna er mer än han fått låna. Du får tillbaka dina tjugu tusen thaler och därmed punkt.

— Bara tjugu tusen thaler, bara tjugu tusen! Ack, jag arme man! Jag är förlorad, ruinerad, utfattig tiggare.

— Bah! Du blir nog icke ruinerad för det. Men mera kan du icke få. Kungen har inga pengar, krigen ha slukat alla och landet är fattigt.

— O, jag arme man! Jag arme man!

Och Jakob snålvarg höjde händerna mot himmelen och utbrast i klagoskri.

Han gick ifrån Buss och närmade sig Ibrahim och Kruse mumlande:

— Bara tjugu tusen! Bara tjugu tusen! Då får jag försöka skaffa mig penningar under färden.

Lik en trånsjuk katt smög han kring Ibrahim. Denne märkte icke Jakob, utan fortsatte sitt samtal med Kruse. Plötsligt råkade han sticka handen i fickan, där han förvarade sin börs. Ett ögonblick blef han stående som förstenad. Så upphäfde han ett fruktansvärdt tjut:

— Min börs! Min börs! Jag har blifvit bestulen på mina pengar.

— Hvad, har någon tagit din börs? frågade Kruse.

— Ja, ja. Man har tagit min börs, vrålade Ibrahim som en besatt och tittade sig omkring åt alla sidor.

Plötsligt fick han syn på kamraten Jakob snålvarg, som sökte smyga sig undan i hopen. Det såg misstänkt ut, och Ibrahim anade, att Jakob var tjufven. Ursinnig störtade han efter honom.

— Det är han, som bestulit mig, Jakob snålvarg. Tag fast tjufven! Tag fast! vrålade Ibrahim.

Jakob skyndade undan, men hindrades af mängden. Ibrahim fick tag i honom och skakade honom under ideligt vrålande. Jakob tjöt och bedyrade sin oskuld. De kringstående turkarne, judarne och tartarerna tjöto, det blef stockning i tåget, hästarne gnäggade, människorna svuro och skreko om hvarandra. Det var ett helvetiskt larm.

Plötsligt kom Sparren sättande.

— Hvad är det för ett satans tjut! Hvarför stannar tåget? röt han ursinnig och höjde ridpiskan för att slå de närmaste.

— Det är en turk vid namn Ibrahim, som påstår sig ha blifvit bestulen af en jude, underrättade honom Kruse.

— Jaså. Aldrig gör då detta satans pack annat än bestjäl hvarandra. Hvarenda dag är det samma uppträde och tåget hindras. På detta sätt hinna vi icke mera än ett par mil om da'n. Det går vid Gud som en lus på en tjärad sticka. Hvar äro juden och den bestulne turken?

Kruse pekade på den tjutande Ibrahim, som säkert höll fast den icke mindre tjutande Jakob.

Sparre red fram till dem.

— Tyst, era svarta djäflar! Hvem är det, som blifvit bestulen? Du eller du?

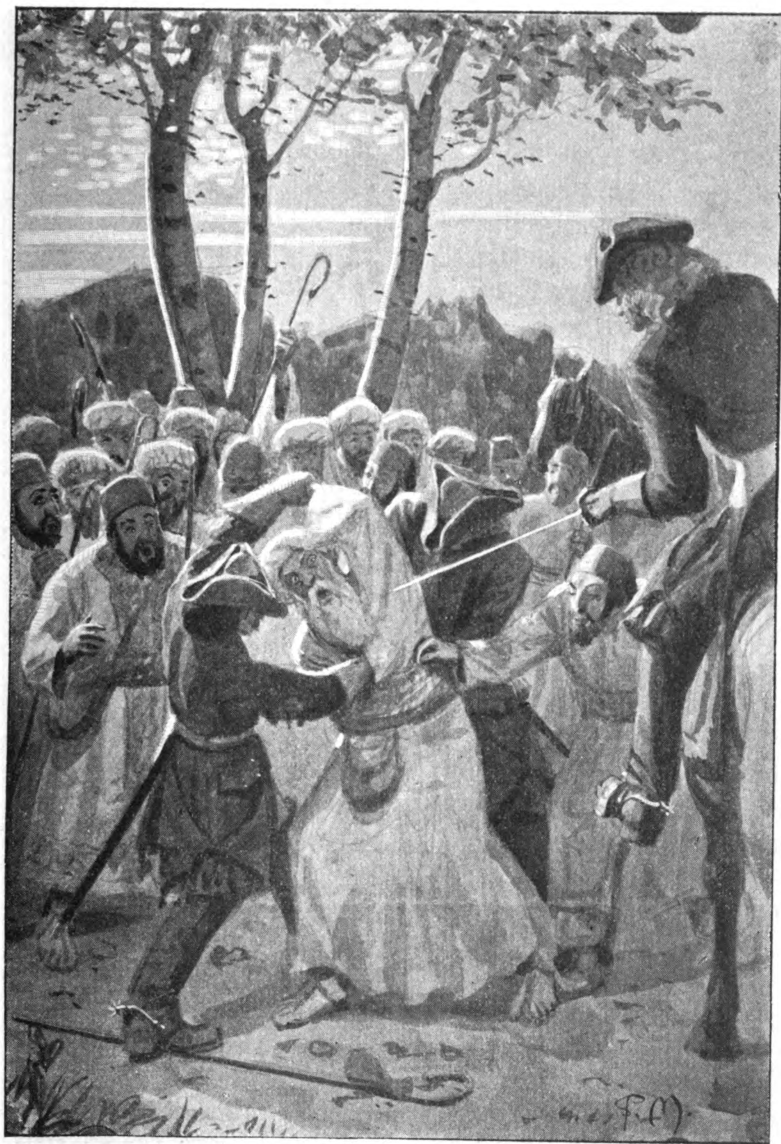
— Jag! Och här är tjufven, skrek Ibrahim och visade på den sprattlande Jakob.

— Nej, jag är oskyldig! Vid den helige Abraham, Isak och Jakob! Jag är oskyldig! skrek denne.

— Visitera honom! befallde Sparre Kruse och Buss.

Dessa hoppade ned från hästarne och begynte med Ibrahims tillhjälp undersöka Jakob. Denne sprattlade och gjorde så mycket motstånd som möjligt.

Då blef Sparre vred.

— Stilla, karl, eller sticker jag ned dig! röt han och riktade värjspetsen mot hans bröst.

Jakob bleknade, då han såg den blottade klingan, och upphörde med motståndet

Efter en stunds letande hittades Ibrahims börs i judens ficka Där stod Jakob med skammen. Ibrahim skakade honom i vredesmod.

— Du tjuf! Du judelump! Du förbannade skurk! tjöt han gång på gång.

Äfven Sparre var ond. Hvarje dag hände det, att detta eländiga pack bestal hvarandra eller svenskarne. Omöjligt att hålla ordning på dem. Marschen hindrades betydligt. Här måste statueras ett exempel.

— Grip juden och låt ett par soldater gifva honom femtio par spö! befallde han Kruse och Buss.

Dessa togo den stackars Jakob snålvarg mellan sig och förde bort honom, föga angenämt berörda af uppdraget.

Men Ibrahim vrålade af glädje:

— Femtio par spö! Femtio par spö! Se det kan man kalla rättvisa. Det är alldeles rätt åt den tjufaktige judehunden.

Men Sparre röt åt honom:

— Tig turk! Du är icke en bit bättre själf. Kommer du åt, så stjäl du också, och i morgon kanske det blir din tur att få spö. Egentligen borde hela detta förbannade pack ha spö. I ären lika tjufaktiga allesamman.

Ibrahim drog sig skamsen åt sidan, men packet mumlade:

— Femtio par spö för det han tog en liten börs! Det är upprörande. Det är hädelse mot Mose och Muhammeds lagar. Det är i högsta grad orättvist. Fem kunde ha varit nog.

De goda turkarne, judarne och tartarerna voro så vana vid att begå en liten stöld då och då, att de tyckte det var rakt ingenting att bråka för — om det icke var en själf, som blef bestulen. Ty då gåfvo de hals, slogo sig för sina bröst och utöste förbannelser öfver tjufven. Men om en

annan blifvit bestulen. Bah, hvad var det att bråka om. En sådan bagatell! Kära bror, vi äro alla fattiga syndare och kunna väl behöfva det snöda guld.

Och där Jakob gick mellan Kruse och Buss mumlade han för sig själf, medan tårarne rullade på hvar sin sida om hans krokiga näsa.

— Femtio par spö! O, Jehovah! Femtio par spö för en sådan struntsak, och det mot mig, som kungen är skyldig hundra tusen thaler. Aldrig har det funnits en större martyr än jag.

Men Jakob fick sina femtio par spö och det midt bland de femhundra turkarne, judarne och tartarerna, hvilka tvingades att åse kamratens straff, medan svenskarne höllo vakt rundt omkring dem. Jakob tjöt som en stucken gris, men de främmande fordringsägarne morrade:

— Det är ovärdigt att så behandla en af oss. Svenske kungen är skyldig oss många pengar. Låt oss få dem, skola vi draga våra färde. Men I ha'n ingenting att betala med, eländiga tiggare. Och i stället för mynt gifven I oss stryk. Men vänten I. Sultanen och tartarkhan skola tillfångataga er och er kung och ge er så mycket stryk, att det icke återstår en trasa af er... Gif oss våra penningar tillbaka.

— Håll käft, förbannade pack, röt Sparre. Jag bryr mig icke om, att I bestjälen hvarandra. Men I hindren genom era tvister marschordningen, och det får icke ske. Era eländiga penningar skolen I utbekomma. Och tigen nu och sätten er i marsch!

Sedan Jakob snålvarg på grund af sin något ömma bakdel blifvit placerad i en vagn, fortsatte det lysande tåget sin färd mot norden.

Den ena dagen var lik den andra. Långsamt som en snigel kryper öfver gångens sand, skred tåget fram öfver vägarne. Aldrig kom man upp i tid om morgnarne, tyckte Sparren och de andra svenskarne. Turkarne och judarne voro så tröga och loja och hade så många saker att bestyra, innan de efter intagen måltid kunde komma i gång. Det

var endast genom att hota att rida ifrån dem och lämna dem åt sitt öde och att de aldrig skulle återfå sina penningar, som man lyckades sätta litet fart på dem. Sedan fortgick marschen hela dagen, tills det led mot skymningen. Då slogs läger, eldar upptändes, grytorna sattes på och man gjorde sig i ordning för natten. Morgonen därpå var det samma elände: svordomar och skällningar, tjut och böner på alla möjliga tungomål, och efter stort besvär kom man åter i gång.

Då och då gjorde svenskarne och de af turkarne och tartarerna, som hade hästar, utflykter i trakten för att mot betalning erhålla proviant. Stundom lyckades de få sådan, stundom icke. Bönderna voro rädda för det underliga följet och gömde vid ryktet om dess ankomst undan sina ägodelar och sände boskapen till skogs. Allt knappare blef det med födan. Ännu hade man icke hunnit utom Ungern. Kom man blott in i Tyskland, kunde man med lätthet af gästvänliga furstar få upplåna medel och kanske till skänks erhålla proviant. Men till dess fick man suga ramarne och spänna till lifbältena.

En dag då det var mer än annars knappt med födan, beslöt Sparre att i egen person och åtföljd af några officerare försöka en rekognoscering. Han utsåg därtill korporal Kruse och soldaten Buss jämte några andra af lika hög rang. Själf kallade han sig, så general han än var, endast kapten.

Det var en morgon i början af november med frost på marken och bitande nordan. Huttrande i sina tunna och trasiga kappor red den lilla ryttarkavalkaden åstad för att uppsöka, hvad uppsökas kunde. Flere byar träffade de på, men af människor eller djur syntes icke ett spår. Bönderna hade erhållit underrättelse, att det underliga tåget var i annalkande, och dragit sig undan.

— Besynnerligt! mumlade Sparre. Det ser ut som om alla byarne i trakten vore öfvergifna. Och ändå tyckes jorden här omkring vara god och nyligen arbetad.

Kruse, som varit med om samma fenomen förut, red fram till Sparre.

— General! Byarne äro . . .

— Kapten, om jag får be. Här finnes ingen general, afbröt Sparre honom barskt.

— Nåväl, kapten! Byarne äro nog icke öfvergifna. Det är endast bönderna, som för tillfället flytt undan.

— Men hvarför?

— De äro väl rädda för oss.

— Rädda för oss! Vi ha väl under hela marschen icke gjort en själ för när.

— Nej, men ryktet om vårt egendomliga tåg har spridt sig. Och vi se ju ändå litet underliga ut . . .

— Ja, det skall gudarne veta.

— Och så dessa larmande och tjutande turkar, judar och tartarer. Dessa tror jag bönderna äro mest rädda för. De frukta att bli bestulna.

— Ja, detta satans pack! Jag vånne att de brunne i helvetet allesammans! Skola vi nu icke heller få någon proviant för deras tjufaktighets skull, röt Sparre ursinnig.

— Jag har flere gånger under marschen ridit omkring för att uppspåra föda, men alltid märkt att de närmaste byarne varit så godt som öfvergifna. Vi få försöka längre bort, dit ryktet om vår ankomst ännu icke hunnit, yttrade Kruse.

— Ja, löjtnanten har rätt . . .

— Korporal, om jag får be.

— Nå, kör till för korporal då, log Sparre. Vi få försöka längre bort. I galopp!

Den lilla kavalkaden sprängde i väg för att på aflägsnare ställen försöka sin lycka.

Många byar fingo de rida förbi, innan de fram på eftermiddagen kommo till en, där det verkligen fanns folk. Sparre styrde kursen till den största gården och ropade ut bonden. Denne visade sig ett ögonblick i dörröppningen, men knappt hade han fått syn på det tarfligt klädda sällskapet med deras bistra utseenden, långa värjor och pistoler, förrän han skrek: Röfvare! Röfvare! och sprang in i stugan.

— Hvilken idiot! mumlade Sparre och kunde icke återhålla ett leende.

Han väntade en stund för att få syn på någon annan, som var mindre rädd, men ingen kom. Han tänkte då stiga af hästen och gå in i stugan, då bonden åter visade sig följd af ett tjog drängar, alla väl beväpnade.

— Hör nu, godt folk! Ha'n I någon proviant, mjöl och kreatur, som vi kunna få köpa af er, yttrade Sparre, som icke kunde återhålla ett leende vid åsynen af de krigiska bönderna.

— Vi ha ingen proviant. Drag era färde, svarade bonden buttert.

— Nej, min gode man, vi måste först ha proviant och vi skola betala den hederligt. Se här! Vi hafva penningar och äro inga röfvare.

Sparre tog upp en hand full med guldmynt ur fickan och visade bönderna. Men det imponerade icke det ringaste på dem.

— Ha'n I penningar, så ha'n I stulit dem. Dragen era färde, yttrade bonden.

— Men ären I då spritt galna, människor? Vi äro inga röfvare, som plundra och stjäla, utan svenske kungens krigare på väg till hemmet. Fram med provianten!

Bönderna gapade af förvåning. Ett ögonblick stodo de tysta. Så utbrusto de i ett dånande gapskratt.

— Ha, ha, ha! Svenske kungens krigare, sa han. Ett sådant patrask! Nej, röfvare ären I och om I icke dragen era färde genast, skolen I få se på annat, ropade bönderna och skakade sina bössor och pikar.

Men nu förlorade Sparre tålamodet.

— Sannerligen för gud jag någonsin sett dummare människor! Men viljen I icke gifva oss det godmodigt mot betalning, skola vi taga det med våld. Hallå, kamrater! Låtom oss klappa om de där idioterna ett slag, ropade han till sina följeslagare.

Han drog värjan och gjorde min att hugga in på bönderna. Men nu skulle man sett på dessa. De gåfvo upp

ett tjut som kunde höras på en half mil. Röfvare! Röfvare! Röfvare! Hela byn kom i rörelse. Från hvarenda stuga kommo beväpnade män utspringande, och då bönderna tyckte sig tillräckligt manstarka, började de angripa de fem svenskarne. . Kulorna susade kring deras öron, en och annan blef lindrigt sårad, pikarne kittlade hästarnes bukar och efter ett kort motstånd, hvarvid de stuckit och skjutit ned några af bönderna, måste Sparre och hans fyra följeslagare draga sig tillbaka för öfvermakten. Bönderna efter dem, sköto på dem och stucko deras hästar i länden, så att svenskarne till sin harm måste sätta sporrarne i dem och öka farten.

— Hvilka idioter! Hvilka satans idioter! brummade Sparre ursinnig, medan han red tillbaka för att genskjuta tåget.

Det var intet annat att göra. I den trakten var det tydligen omöjligt att uppdrifva någon proviant och man fick vänta, till dess man kom till gästvänligare trakter.

Några dagar efter denna händelse, som gjorde Sparre vred och retlig för en längre tid, hvarunder han af hjärtans lust lät piska tjufaktiga judar och turkar, anmälde sig Kruse hos honom för att tillsammans med en kamrat företaga en längre rekognoscering i hopp om att kunna uppbringa proviant.

— Jaså, löjtnanten .... förlåt korporalen tror verkligen, att man kan få en skäppa mjöl och ett får i detta förbannade land? Af pack äro vi omgifna, pack ha vi att draga med oss, långsamt går det utaf fanen och jag vånne att hela historien vore slut .... Men vill löjtnanten — korporalen menar jag — försöka, så gör det i Jessu namn, ty snart ha vi ingenting ätbart kvar mera.

— Jag skall göra mitt bästa, kapten.

— Nå, lycka till då och tag en pålitlig kamrat med sig.

Kruse stötte på Buss, och denne var genast lifvad för saken. Så ändlöst enformigt som detta tåg med en hop tjutande judar och turkar efter sig var, gladde det honom att få en smula omväxling äfven om äfventyret kunde aflöpa

farligt nog. De dumma bönderna voro ej att leka med, det hade han granneligen märkt på den sista misslyckade färden, men alla kunde väl icke vara lika idiotiska, och äfven om — så pang! en kula i skallen och ett värjstygn i bröstet kanske skulle göra dem förnuftigare.

Tidigt en morgon begåfvo sig Kruse och Buss på väg. De voro vid ett sprittande humör, glada öfver att för några dagar ha sluppit från det långsamma tåget med det tjutande turkiska och judiska patrasket. I galopp sprängde de fram öfver landsvägen; att undersöka de närmaste byarna ansågo de, visa af erfarenheten, icke löna mödan. Nej, så långt bort som möjligt skulle de rida för att uppspana proviant. Om de dröjde en dag mer eller mindre på färden betydde ingenting, blott de återkommo med något.

På kvällen gjorde de upp en eld, kokade en bit kött och lägrade sig i skogen, så godt de kunde. Natten var kall och de fröso åtskilligt. I stället för att sofva, makade de mera ved på elden, flyttade sig närmare den och begynte samtala.

— Vet du, hvad detta påminner mig om? yttrade Buss.

— Påminner dig om? En lägereld i skogen, två hästar bundna vid ett par träd och två män liggande på marken, insvepta i sina kappor. Detta är väl någonting, som händt flerfaldiga gånger under våra fälttåg, utan att det särskildt behöfver hänföra sig till någonting.

— Kan så vara. Mig påminner det emellertid om den där hösten, då ni funno mig, utsvulten, utblottad, förtviflad i Polens skogar på min flykt från Sibirien. Hur ofta lågo vi icke då tillsammans vid lägerelden och värmde oss mot höstnattens kyla.

— Åhja. Det var ungefär som nu. Och du är nästan lika mager nu som då. Ty fett ha vi just inte haft det hvarken i Sibirien eller Turkiet.

— Hör du, Kruse, hvar blef det af den där polacken, som ni befriade ur fångenskapen på slottet.] [Har du hört någonting af honom sedan dess? Hvad var det du sa han hette? . . . .

— Orlinski. Loris Orlinski.

— Och den där flickan, för hvilkens skull han blef inspärrad?

— Vera Sapieha, dotter till den mäktiga polska släkten Sapieha, med hvilken släkten Orlinski under århundraden varit i fiendskap.

— Ja, det var någonting sådant där, vill jag minnas du nämnde. Men har du inte hört af den där Loris Orlinski sedan dess.

— Inte ett dugg. Han håller väl på att slåss med Sapieherna för att få flickan ut ur klostret, där hennes hårdhjärtade fader inspärrat henne, kan jag tänka mig.

— Tror du det har lyckats honom?

— Hvaba! Om det har lyckats honom att få ut flickan? Det var då den dummaste fråga, jag någonsin hört. Hur fanen skall jag veta det, när jag icke hört det ringaste af honom.

— Ja, det är sant. Det var en dum fråga....

— Något.

— Men jag skulle ändå bra gärna vilja veta det. Han längtar nog mycket. Och det är svårt att längta. Det kanske icke finns någon svårare sjukdom på jorden. Jag minns Hård. Han är väl ännu kvar i Sibirien kan jag tro. Jag såg nog hur han längtade, ehuru han icke sade någonting därom. Icke så mycket hem precis, men till den där Ingrid Eriksdotter, om hvilken han talade, du minns, natten före slaget vid Pultava. Flickan hade ju lofvat att vänta på honom och bli honom trogen, och nu går han där borta och tror så fullt och fast att hon är honom trogen, och därför förtäres han af längtan till henne, så han blir sjuk. Ja, det finns sannerligen ingen svårare sjukdom än fåfäng längtan efter den man älskar, yttrade unge Buss och höjde melankolisk blicken upp mot de strålande stjärnorna.

Kruse betraktade honom ett ögonblick, häpen öfver sin väns tal. Så rynkade han på näsan och sade:

— Nej, vän Buss, det var för idiotiskt. Icke blott gör du mig de dummaste frågor, utan du underhåller mig äfven

med det dummaste prat. Behåll du din längtan för dig själf. Jag har fått nog. Jag längtar att få sofva. Godnatt.

Och Kruse kröp närmare elden, svepte kappan tätare om sig och försjönk i djup sömn. Buss mumlade någonting om dumhufvuden, som ingenting begripa, så föll han också i sömn efter att ha sändt en sista blick upp mot de eviga stjärnorna, som strålade där ofvan.

Följande morgon, då Buss vaknade, fann han Kruse sittande bredvid, rörande med en gren i elden och betraktande honom med ett illmarigt leende.

— God morgon, kamrat! sade Buss, i det han slog upp ögonen.

— God morgon! Nå, har du blifvit kvitt din längtan än?

— Hvilken längtan?

Buss gnuggade sig i ögonen och sökte förgäfves erinra sig.

— Den där längtan, du talade om i går kväll. Den där längtan, som en ung och kär man känner, och som var den svåraste sjukdom af alla....

— Asch! Det där! Dumheter. Jag känner ingen annan längtan än efter ett glas starkt och en beta bröd, och så efter massor af mjöl och kreatur.

— Jag märker, att du blfvit förnuftig igen. Ja, sömnen är en god tankeställare....

— Förnuftig hoppas jag, att jag alltid varit.

— Jo, så lagom i går afton!

— Bah! Låt oss icke tala om det där längre. Jag ger tusan din vän Orlinski och hans sköna fästekvinna. Nu tänker jag endast på provianten.... Hör du, har du en tår brännvin kvar? Bröd har jag själf.

— Ja, litet. Se där!

Buss tog en klunk, åt en kaka och sedan steg man till häst.

Hela förmiddagen redo de, sökande en by, där de kunde få tillhandla sig proviant. Men alla voro som utdöda.

— Är det icke själfva fanen! utbrast Kruse. Här rida vi omkring med fullt upp af pengar på fickan och begära

intet bättre än att få ge ut dem. Och då finns det ingen som vill ha dem. Hur ofta har det icke förut händt, att när vi icke haft ett runstycke, man erbjudit oss de härligaste saker.

— Ja, så är det. Det man längtar efter, det....

— Håll käft!

Vid middagstiden fingo de syn på ett par tornspiror, som skymtade öfver grantopparne.

— Nej se, ett slott! utbrast Buss.

— Yngling! Hvad var det du sade? yttrade Kruse, som haft sina ögon riktade mot annat håll.

— Ett slott. Se där!

— Ja verkligen!

Mellan trädens stammar skymtade den hvita fasaden af en större byggnad. Solen lyste på tinnarne och kom de små blyinfattade fönsterrutorna att skimra i guld och orange. Det hela såg så vackert och inbjudande ut, att de två ryttarne beslöto besöka stället.

— Visserligen se vi ut som tiggare och trashankar, men vi äro väl ändå kungliga svenska officerare och kunna godt hedra en slottsherre med ett besök. Låt oss rida dit! Kanske lyckan är oss huld och vi kunna få proviant där, yttrade Kruse.

— Ja, jag känner verkligen längtan....

— Håll käft med din längtan! Har du icke kommit från de där grillerna ännu. Nu är det fråga om något annat.

— Jag menade icke....

— Jag ger fan hvad du menar. Nu skola vi emellertid rida till slottet och se, hvad där kan fås.

De två ryttarne sprängde i väg. Ju närmare de kommo den ståtliga byggnaden, hvilken nu fullt kunde skönjas och som tog sig förförande vacker ut i det klara solskenet, dess mer generade kände de sig. Deras trasiga kläder tyngde dem. Deras ruggiga hästar, barren och mossan och smutsen, som häftade vid dem, till och med det att de voro svenska soldater på väg mot hemmet efter en misslyckad

kampanj i Ryssland och Turkiet förargade dem och gjorde dem missnöjda.

— Men strunt i det! tänkte Kruse. Vi kunna icke bli mer än afvisade. Och det ha vi blifvit så många gånger förut.

— Ja, låt oss rida dit. Kanske vi där träffa en prinsessa ....

— Du med dina prinsessor och din längtan! brummade Kruse och satte sporrarne i hästen.

Då de kommit ut ur skogen sågo de en park, i hvars midt ett hvitt slott höjde sig. Framför slottet var en gårdsplan och på denna syntes en man under många krumbukter och tempon rida fram och tillbaka. Hästen kråmade sig, än stegrande sig så att ryttaren tycktes nära att falla af, än görande de vildaste men likväl mest konstmässiga hopp.

— Hvad är det där för en galning! Han måtte riktigt öfva sig i den högre skolan, yttrade Buss.

— Ja, det tycks så. Kanske är det någon konstberidare, som blifvit rik och slagit sig ned här. Fast konstberidare bruka då i allmänhet icke ha så godt om mynt. Men kanske det är någon adlig godsherre, som roar sig med att eftergöra deras konster.

Ett barns silfverklingande skratt afbröt samtalet.

Kruse och Buss blickade ditåt, där ljudet hördes, och upptäckte en ung kvinna med ett barn, hvilka sutto på en bänk framför huset. Den lille, som tycktes vara ungefär ett år gammal, hade synbarligen roligt åt mannens prestationer. Ju galnare hopp han lät hästen göra, i ju vildare krumbukter denne snodde sina ben, dess hjärtligare skrattade barnet. Framför dem dansade de gulnade bladen i kapp med mannen och hästen, och kråkor och starar skrattade i trädgrenarne.

— Det där är ju en riktig familjeidyll, som vi träffat på midt bland alla krigets och marscherandets äfventyr, yttrade Kruse leende.

— Ja, det ser trefligt ut. Bara vi nu icke skrämma barnet och den unga kvinnan, om vi rida fram, så som vi se ut.

— Vi få väl göra som mannen: låta hästen piruettera och krumbukta i den högre skolan.

Och dansande fram som riktiga hofstallmästare redo Kruse och Buss genom parkallén mot gårdsplanen.

Då mannen fick se de båda främmande ryttarne höll han inne i sin galoppad och blickade förvånad på dem. Den lilles skratt tystnade och kvinnan reste sig förskräckt med barnet i famnen.

— Hvad är det där för ena strykare? De se ju ut som riktiga tiggare till häst, tänkte mannen och red dem några steg till mötes.

De två svenskarne hejdade hästarne i en piruett och fortsatte i vanlig skridt mot mannen. Ett dunkelt minne väcktes i Kruses hjärna. Hvar hade han sett detta bleka, stolta ansikte, dessa stora bruna ögon, dessa kolsvarta mustascher?

Han red närmare. Plötsligt igenkände han mannen.

— Loris Orlinski! utbrast han och sträckte fram handen

KAP. XX.

Den svartklädda damen.

Jaså, du lyckades verkligen rädda din fästmö undan klostret, yttrade Kruse en stund senare, då han och Buss, nödtorfteligen uppsnyggade, jämte Orlinski sutto vid en riklig måltid.

— Som du sett. Och det har jag hufvudsakligen dig att tacka för, som befriade mig ur fängelset. Hade du icke det gjort, sutte jag väl där ännu och Vera vore i klostret. Men till hvad nytta? Det är då sannerligen bra mycket förnuftigare och bättre att ha en god hustru och skaffa barn till världen än att förnöta sin tid i ett fängelse eller kloster.

Orlinski tystnade och försjönk i minnen från sin dystra fängelsetid. Kruse ville ej störa hans tankar utan sysselsatte sig uteslutande med maten och vinet. Det voro de också väl värda. På tio år hade de två svenskarne icke ätit en så god och riklig måltid. Dessutom voro de efter

ridten och försakelserna under marschen betydligt utsvultna och hungriga. Den läckra vildsvinssteken och fågelpastejen smakade dem ypperligt, och de åto med så frisk aptit, att det aflockade deras värd ett leende.

— Det ser ut, som ni icke fått mat på mången god dag. Håll till godo! Det är mig mycket kärt att se er i mitt hus och kunna vara er till nytta.

— Tack skall du ha. Det förhåller sig verkligen som du säger. På mången dag ha vi knappast fått någon mat, svarade Kruse.

— Men hur kommer det sig?

— Vi äro jämte ett tusental andra, som komma efter oss, på marsch mot norden, och ha haft synnerligen knappt med proviant. Och icke ha vi ens för penningar kunnat skaffa oss någon ny. Hvar vi dragit fram, ha bönderna varit omöjliga. Så fort ryktet om vår ankomst nått dem, ha de gripits af en panisk förskräckelse. De ha trott oss vara röfvare och gömt sina ägodelar och skickat boskapen till skogs. Ja, vi se ju också nästan ut som röfvare. Vi äro verkligen hemska att skåda och jag hoppas, att din hustru ursäktar oss för vår torftiga toalett.

— Bah! Tala ej därom. Men viljen I ha nya kläder, kunnen I väl få af mig?

— Tack! Men det tjänar föga till. De här trasorna hålla nog ännu så länge. Men ditt vänliga erbjudande påminner mig om ändamålet med vår ridt.

— Det var då icke en slump att I kommen hit till mitt slott? Kanske du visste att jag bodde här? frågade Orlinski.

— Jo, det var en ren slump. Men vi ströfvade egentligen kring här i trakten för att söka öfverkomma proviant.

Kruse berättade om det förra misslyckade försöket, då de blifvit anfallna och fördrifna af bönderna, och Orlinski svor en dyr ed öfver det dumma packet.

— Nå, då var det ju tur att I hittaden hit. Här skolen I få så mycket proviant I viljen. Det är mig verkligen en glädje att kunna göra er den lilla tjänsten.

— Tack skall du ha. Den kommer oss utmärkt väl till pass, ty sannerligen äro de våra icke alldeles utblottade.

Det bestämdes att Kruse och Buss skulle stanna två dagar på slottet och sedan åtföljda af en proviant-fora uppsöka sina kamrater. Orlinski ville att de skulle dröja en vecka, men så länge vågade de ej vara borta. Däremot kunde de godt taga sig en två dagars rast, och att tåget skulle gå ifrån dem, behöfde de ej frukta. Turkarne och judarne skulle nog sörja för att det gick lagom långsamt.

Efter måltiden gingo de in i Orlinskis arbetsrum. Piporna tändes och vid en bägare vin fortsattes samtalet. Fru Vera kom in med den lille Loris på armen för att taga godnatt, ty det led mot kvällen, och den lille skulle lägga sig. Med förvånade ehuru icke rädda ögon betraktade han de två främmande soldaterna. Han fingrade på deras gula mässingsknappar, hvilket föranledde Buss att ge honom en lös sådan. Med giriga fingrar grep lill-Loris den blanka knappen, men fadern tog den genast från honom under förklaring att det kunde vara farligt. Lill-Loris till att gallskrika. Fru Vera log, kysste sin man, hälsade de två svenskarne och försvann med sångaren.

— Dumbom! hviskade Kruse till Buss, och denne kände sig betydligt generad öfver sin tanklöshet.

— Din hustrus skål! yttrade Kruse och höjde bägaren.

Och man drack fru Veras skål.

— Du har aldrig talat om för mig, hur du lyckades rädda henne ur klostret. Det skulle vara intressant att få höra, återtog Kruse.

— Roar det er, så kan jag ju berätta historien. Det skedde icke utan sina svårigheter och faror, och mången list måste jag tillgripa för att lyckas.

— Tala om det!

— Som du minns, så skildes jag från er i närheten af general Krassaus läger vid Lublin, började Orlinski. Det första jag gjorde, var att uppsöka en pålitlig vän, som bodde på ett slott

icke långt därifrån. Denne blef naturligtvis ytterst förvånad, då jag mot kvällen anlände till honom.

— Jesus Maria! Ett spöke! utropade han och korsade sig.

Likt ett spöke såg jag också ut, blek och afmagrad som jag var efter den långa fängelsetiden. Han hade trott mig för länge sedan vara död, däraf hans förskräckelse. Emellertid lyckades jag snart lugna honom och öfvertyga honom, att jag var lifs lefvande. Hans glädje blef stor liksom hans harm, då jag omtalade för honom anledningen till mitt försvinnande. Han inbjöd mig att stanna hos sig för att återhämta krafter och vara i säkerhet.

Det var också nödvändigt, att jag hvilade ut mig och skötte mig. Jag var så maktlös och svag, att jag knappast kunde handtera en värja och under sådana förhållanden föga lämplig att storma ett kloster och befria min brud. Vi tillbragte tiden med jakt och hälsosamma ridter, och med hvarje dag kände jag krafterna återvända. Till slut ansåg jag mig nog stark att kunna börja mitt företag. Jag invigde min vän i min plan och bad honom hjälpa mig.

— Men vet du då, i hvilket kloster flickan är inspärrad? frågade han.

Nej, det visste jag inte.

— Hm! Det finns öfver tusen kloster i Polen och att genomleta dem alla tar en rundlig tid, utom det att det är oss omöjligt. Sannolikt bli vi icke insläppta i ett enda, menade han.

— Utan tvifvel. Men det är icke heller meningen att genomleta några. Vi måste ta vår tillflykt till list, svarade jag.

— Hur menar du?

— Jo, först måste vi ha rêda på i hvilket kloster Vera blifvit inspärrad.

— Men hur skall det gå till?

— Jo, jag har tänkt mig, att du skulle försöka utforska det.

— Jag!

— Ja, just du. För mig är det alldeles omöjligt, emedan jag är känd af grefve Sapiehas folk och skulle vid första försök att sätta mig i förbindelse med dem blifva fängslad på nytt. Men dig känna de ej. Genom att gå försiktigt och slugt till väga, skulle du kanske kunna muta någon af tjänarne att säga dig, hvar hon finnes.

— Det blir nog icke så lätt, men jag vill försöka, svarade min vän.

Vi öfverlade sedan om hur han bäst skulle komma i beröring med grefve Sapiehas folk och vinna några vänner bland dem.

Efter åtskilliga förslag kommo vi öfverens om, att min vän skulle förkläda sig till bonde och söka arbete på godset. Som han var en duktig landtbrukare, förstod han väl sysselsättningar, som hörde till jordbruket, och med litet efterapning af folkets sätt samt åtskillig klumpighet i rörelserna, skulle han nog icke röjas utan tagas för en verklig arbetare.

— Men hans utseende? Det borde väl tydt på att han icke var någon riktig utan en förklädd bonde? frågade Kruse.

— Du misstager dig. Våra polska bönder se ofta ut som verkliga adelsmän, åtminstone hvad anletsdragen beträffar. Det är endast på deras händer och fötter samt rörelser, som man kan märka skillnaden. Så i det afseendet voro vi tämligen lugna. Gällde nu blott att få tjänst på Sapiehas gods och komma i beröring med folket.

Nå väl. Min vän lånade en omgång kläder af en af sina underhafvande och bar dem några dagar för att känna sig fullt hemmastadd. Under tiden deltog han i folkets arbete på åker och äng och efterhärmade noggrant deras sätt att röra sig, att tala och dylikt. Folket förvånade sig naturligtvis högeligen öfver sin herre och undrade hvad det var för en besynnerlig nyck, som kom honom att handla så, men min vän svarade dem att han af läkaren blifvit ordinerad stark kroppsrörelse, emedan han led af sömnlöshet. Om de trodde det eller ej, vet jag icke, emellertid upphörde de snart med sina frågor.

Efter en veckas arbete på detta sätt ansåg min vän sig fullärd. Jag förvånade mig, hur väl han i sitt sätt lyckats efterlikna en bonde. I gång, rörelse, tal, i fånigt leende och rått gapskratt, i allt var han en fullkomlig bonde, det var endast den lifliga, intelligenta blicken, som förrådde den bildade mannen. Jag gjorde honom uppmärksam härpå, och han skyndade sig att beslöja den och få den så dum, skygg och slö som möjligt.

Så en morgon begaf han sig, försedd med nödiga verktyg, i väg till Sapiehas gods. Efter några dagars vandring kom han dit. Grefven själf var för tillfället icke hemma och för öfrigt hade han ingenting att skaffa med denne utan med förvaltaren. Honom uppsökte han och begärde arbete. Han frågade efter hans papper, och min vän visade honom en af sina underhafvandes, hvilka han själf utfärdat och varit nog omtänksam att medtaga.

— Hur hade du det hos din förre herre och hvarför har du flyttat från honom? frågade förvaltaren.

Och min vän utmålade sin forne herre, det vill säga sig själf, i den värsta dager, snål, grym, dum, obarmhärtig mot sitt folk och i högsta grad fordrande. Dessutom hade han på grund af misslyckade köp råkat i ekonomiska svårigheter och måst afskeda flera af sitt folk.

Allt detta uppdukade min vän för förvaltaren med den mest trovärdiga min, och denne trodde honom.

— Ja, du kan få arbete här på försök, ty jag behöfver folk, sade denne. Till en början får du endast mat och husrum, men visar du dig flitig och kunnig, skall du sedan erhålla en liten dagspenning. Dock må du icke tro, att du här får något latmansgöra. Du måste arbeta här lika mycket som hos din förre herre.

Min vän bockade sig klumpigt, som han sett bönderna bruka göra och tackade ödmjukast. Så var han alltså anställd som arbetare på grefve Sapiehas gods.

I början gick allt bra. Min trogne vän steg upp med solen, knogade hela dagen på åkern i sitt anletes svett och sof om natten den rättfärdiges sömn. Arbetet om dagarna

gick väl an, ehuru det föreföll ansträngande nog för den ovane, och kamraterna gjorde spe åt honom för hans fumlighet ibland. Värre var det om nätterna i det trånga sofrummet, där de svettiga, smutsiga bönderna lågo sida vid sida och den instängda luften var förpestad af allehanda utdunstningar. Men lyckligtvis var min vän så trött, att han somnade nästan genast.

En dag höll det på att gå illa för honom. Smutsen, dammet, svetten klibbade så vid hans kropp, att han kände ett oemotståndligt behof att taga ett bad och någorlunda två sig ren. Han hämtade vatten i en hink och klädde af sig i flere bönders närvaro. Med förvåning märkte dessa det fina linne, han hade närmast kroppen.

— Hvarifrån har du fått denna fina skjorta, far lille? Det är ju en riktig herremansskjorta. Har du stulit den? frågade dessa och fingrade på det fina linnet.

För sent insåg min vän sitt misstag. För att tillfredsställa deras nyfikenhet berättade han en historia om att han fått skjortan af en adelsman, som han åtföljt på en jakt och hvilken han räddat undan ett såradt vildsvins anfall. De flesta af bönderna voro nöjda med förklaringen och tycktes tro honom, endast en och annan blickade litet misstänksamt. Men den som skyndade att skaffa sig en annan skjorta, det var min vän.

Efter några dagar återkom grefve Sapieha till godset. En morgon begaf han sig ut på fälten för att undersöka arbetet, och förvaltaren passade då på att visa honom de nya arbetare, som antagits. En och en fingo de träda fram för grefven. Han frågade dem om deras namn, hvar de förut tjänat med mera. Det klack till i min vän, då han skulle fram och redogöra för sig. Flere gånger hade han varit tillsammans med grefve Sapieha, och de kände hvarandra om ock ytligt. Han skyndade att smutsa ned sitt ansikte så mycket som möjligt, rufsa till sig i håret och taga på sig den dummaste uppsyn. Skygg och slö, till utseendet lik den enfaldigaste bonde, stod han med mössan i hand och nedslagna ögon framför grefve Sapieha. Med

förställd röst och brytande på en underlig dialekt besvarade han grefvens spörsmål. Denne såg ett ögonblick skarpt på honom liksom om hans utseende uppväckte ett minne, men lyckligtvis igenkände han honom icke, utan yttrade till förvaltaren:

— Han där ser mig ut att vara det enfaldigaste nötet af dem allesamman. Mycket nytta har man väl icke af honom.

— Åh nej. Men så har han icke heller mer än mat och husrum, svarade förvaltaren.

— Mer gör han väl ej skäl för. Men eftersom det behöfs folk, kunna vi ju tillsvidare behålla honom.

Min vän var glad att ha sluppit undan för så godt pris. Men grefvens föraktfulla uttryck om »det enfaldigaste nötet» förargade honom litet.

— Det där enfaldiga nötet skall nog lura dig till sist, tänkte han, i det han återgick till sitt arbete.

Men min vän började längta att få slut på det sträfsamma arbetet och vistelsen bland de råa, illaluktande bönderna. Det gällde att så snart som möjligt utforska Veras vistelseort. En afton, då de gingo från fälten, började han därför med den af bönderna, med hvilken han trodde sig bäst vän, ett samtal om grefven och hans familjeförhållanden.

— Grefven lär ju vara mycket rik och förnäm? yttrade min vän.

— Jo men är han så, svarade bonden.

— Lefver hans hustru?

— Nej, hon är död för flere år sedan.

— Jaså. Men har han inga barn?

Bonden betraktade min vän ett ögonblick, men teg.

— Jag har hört att han skall ha en dotter, fortsatte min vän.

— Af hvem har du hört det?

— Jag minns icke. Det var någon, som sade mig det på vägen hit till godset.

— Ja, han har verkligen en dotter, svarade bonden.

— Men hvarför ser man aldrig till henne? De unga fröknarna bruka ju tycka om att rida omkring på ägorna.

— Hon finns icke här.

— Hvar är hon då?

Min vän återhöll andedräkten och lyssnade med spändaste uppmärksamhet. Skulle han kanske nu få veta, hvad han så gärna önskade? Han vågade icke se på bonden af fruktan att denne skulle märka glöden i hans ögon.

— Det vet jag icke, svarade bonden buttert.

— Vet du icke?

— Nej!

Min vän försökte på flere sätt lura af bonden underrättelsen om hennes vistelseort, men omöjligt. Denne svarade endast, att han icke visste det, och till slut kom min vän till den öfvertygelsen, att han verkligen icke kände till den.

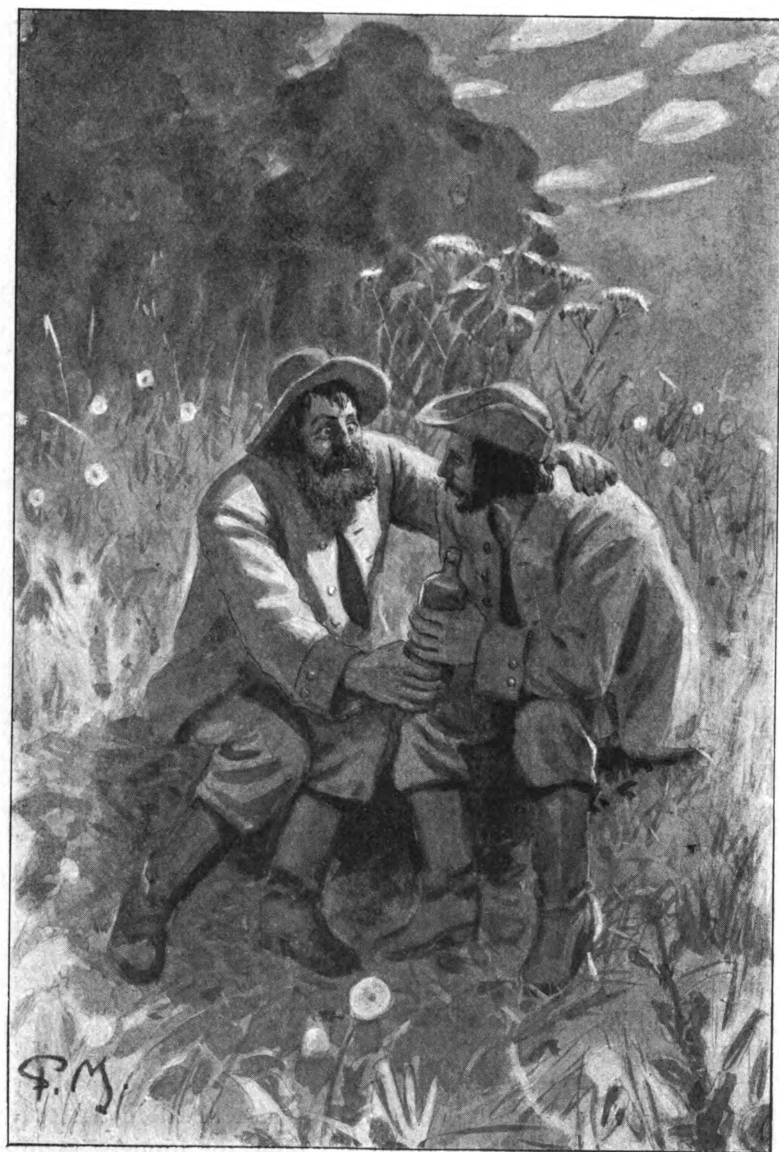
Några dagar gingo. Det var en söndagseftermiddag. Bönderna voro lediga från arbetet och lågo och sofvo i sina hyddor eller ströfvade omkring på fälten. På en dikesren sutto min vän och en af arbetarne, den samme, som han förut försökt utfråga. De hade ett krus wodka med sig och togo sig då och då en styrkedryck därur. Min vän uppmanade bonden gång på gång att dricka i hopp att få honom pratsam, och bonden tog begärligt den ena klunken efter den andra. Så mycket hade min vän fått ur honom, att grefven verkligen hade en dotter och att han insatt denna i ett kloster, men hvilket kloster det ville bonden icke berätta. De hade nyss fått höra, att grefven åter skulle resa bort på en tid och talade om hans afresa.

— Skål på dig. Det kan just göra det samma, hvart grefven reser. Kanske han far för att besöka sin dotter i klostret, yttrade min vän.

— Nej, till Krakau bär det icke, snarare till Warschau, svarade bonden i hastigheten.

Min vän blef uppmärksam.

— Till Krakau! Det är alltså där grefvens dotter befinner sig?

Bonden stirrade förskräckt på honom.

— Hur vet du det?

— Du sa' det ju själf nyss.

— Sa jag? Tyst! Tyst för Guds skull. Ingen får tala om grefvens dotter. Om han får veta det, bli vi båda olyckliga.

— Men här är ju ingen, som hör oss. Det är alltså i Krakau, som hon befinner sig? yttrade min vän.

— Icke i själfva staden, utan i ett kloster strax utanför, svarade bonden, på hvilken wodkan hade börjat göra verkan.

Nu visste min vän, hvad han behöfde veta.

— Ja, det där angår ju oss egentligen icke. För mig må hon befinna sig hvar som helst antingen död eller lefvande, det rör mig ej, svarade min vän likgiltigt.

— Ja, du har rätt. Det rör oss ej, yttrade bonden.

Men nu hade den starka drycken stigit honom åt hufvudet och löst tungan på honom. Ett begär att göra sig intressant för sin nye vän grep honom, och han började berätta om anledningen till hennes insättande i klostret, om det nattliga uppträdet, då grefven öfverraskat mig i hennes rum, om mitt fängslande, och om den gången, då grefven och allt hans folk öfvergåfvo slottet och flydde till skogs vid underrättelsen om fiendens annalkande.

— Och kan du tänka dig! När vi efter några dagar kommo åter, hade de skurkarne utplundrat slottet och släppt lös fången. Grefven rasade som en besatt och svor på, att han skulle återfinna och än en gång inspärra honom.

— Nå, fann han honom? frågade min vän.

— Nej, icke hvad jag vet. Åtminstone har han aldrig kommit hit till slottet med honom. Men för att fången, som var dotterns älskare och ville gifta sig med henne, icke skulle återfinna henne, spärrade han för alltid in sin dotter i klostret utanför Krakau.... Men för himlens skull, nämn icke för någon, hvad jag nu berättat för dig, yttrade bonden med en skygg blick omkring sig.

Nu hade min vän sin plan klar. Allt hvad han behöfde veta, visste han, och han beslöt att redan samma natt fly från godset. För detta ändamål föreslog han bonden att de skulle återvända till hyddan och låta kamraterna äfven smaka litet af den goda wodkan.

— Ja, det har du rätt i. Du är en god själ, lille far. Äfven de kunna behöfva en tår, lallade bonden.

Det hade lidit mot kvällen, då min vän och hans kamrat, den senare med något osäkra steg, återvände till hyddan. När de kommo dit, hade de flesta af bönderna lagt sig och sofvo sött. Men vi väckte dem. Först knorrade de, men då de fingo veta, att det var fråga om wodka, logo de belåtet. Min vän hällde i dem så mycket de orkade dricka, och efter en timmas fest snarkade hela sällskapet. Då var tiden för honom inne att tänka på flykt.

Sakta öppnade han den knarrande dörren för att smyga sig ut. I det samma vaknade en och fick se honom.

— Hvart ämnar du gå? frågade han.

— Endast ut ett tag för att... för att... ja, du förstår..

— Jaså det, mumlade han och vände sig om på andra sidan.

I den mörka natten flydde min vän från godset. Plötsligt hördes ett skall. Det var hundarne, som höllo vakt. De kommo rusande mot honom, men han hade i förväg försett sig med några köttstycken, hvilka han räckte dem, medan han smekte deras raggiga pälsar. De kände igen honom, slickade hans händer och läto honom gå.

Hela natten och följande dagen vandrade min vän. Mot kvällen träffade han på en bonde, som körde i riktning mot sitt hem. Han tillät honom åka med sig, och väl uppkommen i vagnen somnade min vän ögonblickligen, medan hästarne förde honom allt längre bort från grefve Sapiehas gods. Efter några dagar hade han lyckligt uppnått sitt slott.

Jag mottog honom naturligtvis med öppna armar och tackade honom hjärtligt för de mödor han utstått för min skull. Ändtligen visste jag då, hvar Vera fanns. Nu återstod

endast svårigheten att få inträde i klostret och sedan röfva bort henne. Om detta talade vi, då vi sutto vid måltiden, som jag låtit anordna strax min vän kommit tillbaka.

Stackars karl! De få veckorna, hvilka han tillbragt som arbetare på grefve Sapiehas gods, hade riktigt tagit på honom. Han var betydligt afmagrad och så smutsig, att om jag mött honom på vägen, jag knappast känt igen honom. Men för öfrigt var det ingen fara med honom, och han var glad öfver att han lyckats i sitt förehafvande.

Det var en riktig fröjd att se honom äta. Han åt, som om han icke sett mat på fjorton dagar.

— Ja, det är då en riktig glädje att åter sitta vid ett dukadt bord och spisa rätter, som anstå en människa och icke sådan hundmat, bönderna lifnära sig med. Men de förstå icke bättre. Om man sätter för dem en delikatess, rynka de på näsan som en hund, då han känner lukten af tobak, yttrade min vän, medan han tog för sig af rätterna.

Under de följande dagarne öfverlade vi om, huru vi skulle kunna vinna inträde i klostret och för det första öfvertyga oss om att Vera verkligen befann sig där och sedan röfva bort henne. Min vän föreslog, att vi helt enkelt skulle begifva oss dit en natt med starkt följe, intränga i klostret och röfva flickan. Men jag afrådde. Det skulle nog icke bli så lätt, och för öfrigt skulle vi därigenom få både prästerna och kungen på halsen. Nej, listigare måste vi tänka ut det.

Efter åtskilligt funderande beslöto vi, att jag skulle kläda ut mig till fruntimmer, utgifva mig för släkting, tant eller något annat dylikt till Vera och i den egenskapen anhålla om att få träffa henne. Det var den enda möjligheten. Män fingo naturligtvis icke tillträde till nunneklostret, och det var till och med svårt för fruntimmer. Men i alla fall skulle vi försöka, och jag skulle naturligtvis spela hufvudrollen. Min vän hade gjort sitt, nu var det min tur.

— Men blef det icke svårt att naturtroget spela fruntimmer? inföll Kruse.

— Åh nej! Under pojkåren brukade jag ofta roa mig därmed, min röst kan jag lätt förställa och få tunn och gäll. Och för öfrigt, om en gammal käring skulle ha ett och annat gröfre tonfall, vore det ju icke så ovanligt.

— Nå väl. Vi skredo genast till verket. Det vill säga jag klippte bort allt skägg, rakade mig, tog på mig en fruntimmersperuk samt en af min väns mors klädningar. Sedan gällde det att öfva sig i att gå och stå, hälsa, röra sig och tala kvinnligt, precis som min vän fick lära sig att agera klumpig bonde.

Efter en veckas repetitioner, hvarunder vi hade många muntra stunder, ansågs jag fullärd. För att pröfva troheten i min efterhärmning af en äldre adlig dam åkte jag, förklädd till femtioårigt fruntimmer, en dag i hemlighet bort med min vän, hvarpå vi på eftermiddagen återkommo och min vän för sin hushållerska och sina tjänare presenterade mig som sin moster. Jag hade svart flor för ansiktet och var för öfrigt klädd som en äldre adlig dam. Hvarken hushållerskan eller tjänarne misstänkte det ringaste och det ehuru jag flere gånger samtalade med dem. Då de dagen därpå märkte, att den nyanlända mostern plötsligt försvunnit på något hemlighetsfullt sätt och fingo veta rätta sammanhanget, skrattade de och togo det för ett lyckadt maskeradupptåg, icke anande hvad vi hade i sinnet.

Några dagar därefter afreste vi till klostret.

Dit anlända presenterade jag mig för abedissan som madame Sonja Wiecnowiecki eller hvad jag nu hittade på, utgaf mig för att vara en moster till Vera och bad att få träffa henne.

Abedissan tvekade och betraktade mig forskande.

— Men, min fru, sade hon, grefve Sapieha, nunnans fader, har förbjudit, att någon, hvem det vara må, får träffa henne.

— Visserligen, men nu ha förhållandena blifvit ändrade, svarade jag och berättade en lång historia om, att grefven rest bort till främmande land och gifvit mig, hans aflidna hustrus syster, i uppdrag att se till nunnan.

Efter en stunds betänkande gaf abedissan med sig och lofvade, att jag i hennes närvaro skulle få träffa Vera. Jag såg ju ut som en verklig adelsdam och för öfrigt, hvad kunde det väl vara för fara, hon var ju själf närvarande, tänkte förmodligen abedissan.

Nå, jag steg in i samtalsrummet och väntade. Rummet var litet, endast möbleradt med ett bord och några stolar, på ena väggen fanns en tämligen stor lucka, försedd med ett galler. Det var genom detta, jag skulle få se och samtala med Vera.

Hur mitt hjärta klappade under de få minuter jag väntade framför gallret. Ändtligen skulle jag efter långa års skilsmässa få återse min älskade, få höra hennes ljufva röst, kanske till och med smeka hennes kind.

Ifrigt lyssnade jag efter ljudet af steg. Det dröjde. Minut efter minut förgick, utan att någon Vera kom. Slutligen hördes ett buller i korridoren. Jag lutade hufvudet mot gallret, men fåfängt sökte jag genomforska dunklet därinnanför. Slutligen fick jag syn på en smärt gestalt, klädd i nunnedok. Ett par stora mörka ögon, som sorgset blickade mig till mötes, ett litet blekt ansikte, som föreföll mig så magert och lidande, att jag kände en stingande känsla i bröstet. Det var Vera.

Förvånad blickade hon på den nya släktingen, som hon förut icke vetat om, medan abedissan diskret höll sig i bakgrunden.

— Vera! hviskade jag sakta.

Vid ljudet af min röst spratt hon till. Förmodligen tyckte hon sig i den upptäcka en välbekant klang. Hon kom närmare gallret och betraktade mig uppmärksamt.

— Det är Loris. Visa ingen öfverraskning. Jag har kommit för att rädda dig ur klostret, yttrade jag så lågt jag förmådde.

I första häpenheten gjorde Vera en rörelse af förvåning, men hejdade sig lyckligtvis genast, så att abedissan ingenting märkte. Ett skimmer af glädje spred sig öfver hennes drag och hon stack genom gallret ut sin lilla hand,

som jag ömt tryckte. Därpå började jag samtala, som om jag verkligen varit en äldre släkting till henne, hälsade från hennes far, förmanade henne till gudfruktighet och lydnad med mera. Abedissan blef fullständigt förd bakom ljuset, anade ingenting, utan tycktes till och med omfatta den gamla damen — det var jag det — med en viss välvilja.

Så slutade mitt första besök i klostret. Flere gånger upprepade jag detsamma, innan jag vågade skrida till min plan att föra henne därifrån. Abedissan skänkte mig allt större förtroende, och då våren kom, tillät hon, att Vera flere gånger för en kort stund fick följa mig ut i trädgården.

Det var härpå jag byggde min plan. En vårafton kunde jag meddela Vera, att allt var färdigt. Hon darrade af sinnesrörelse, men förklarade sig beredd att följa mig. Jag omtalade då för henne, att på andra sidan muren väntade en vän med hästar och vagn. Vid ett visst tecken skulle han nedsläppa en stege, och på den skulle vi ögonblickligen skynda öfver muren och sedan bort.

Stunden var inne. På ett kort afstånd från oss promenerade abedissan. Jag kastade en blick på henne och såg, att hon ingenting anade. Då gaf jag det öfverenskomna tecknet, en hvissling, härmande ett fågelkvitter. Ögonblicket efter syntes min väns hufvud ofvan muren och en stege nedsläpptes. Nu uppenbarade sig för abedissan en egendomlig syn. Till sin ytterliga häpnad fick hon se den ärevördiga damen plötsligt kafla upp kjolarne, hvarunder mansstöflar stucko fram och tillsammans med nunnan springa mot muren. Så fort abedissan fick syn på stegen, började hon gallskrika.

— Ett klosterrån! Ett klosterrån! Hjälp! Hjä-ä-älp! tjöt hon, så att det hördes öfver hela gården.

Så fort hon kunde, sprang hon efter oss, men då hade Vera redan klättrat upp för stegen, där hon mottogs af min vän, som hjälpte henne öfver muren. Men jag hann icke upp, förrän abedissan var framme och högg mig i kjolen. För att befria mig från henne, gaf jag henne en knuff.

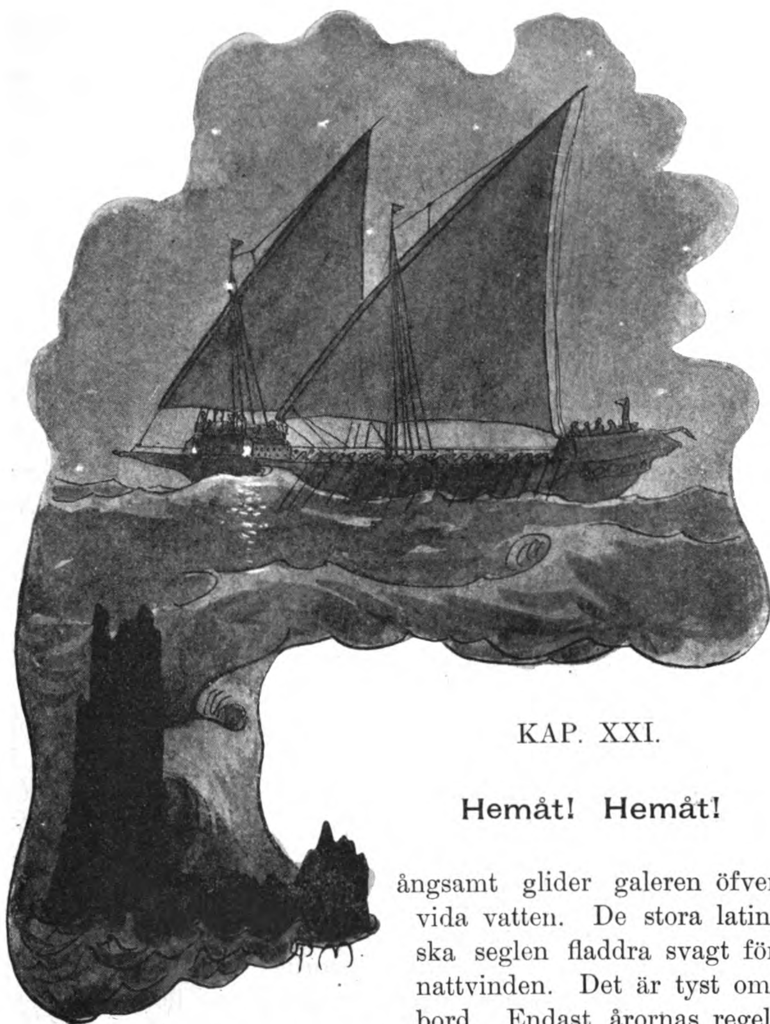
så att hon föll omkull. Och sedan skyndade äfven jag upp för stegen. Det sista jag såg var den sprattlande abedissan samt en mängd skrikande nunnor. Så voro vi på andra sidan muren, och snart sutto vi i vagnen och körde därifrån, så fort hästarne kunde springa. En tid därefter vigde vi oss och voro så man och hustru.

— Nå, men fadern, hvad sade han, då han fick höra talas om klosterrofvet, frågade Kruse.

— I början rasade han som en besatt och svor att döda både Vera och mig, men för att icke utsätta oss för hans hämnd, begåfvo vi oss från Polen och slogo oss ned här i Ungern, där jag äfven hade ett gods. Och nu lefva vi här och äro lyckliga, och det har jag hufvudsakligen dig att tacka för, afslutade Orlinski sin berättelse och räckte Kruse handen.

Två dagar stannade de tvenne svenskarne hos polacken. Därpå återvände de jämte en väl försedd proviantfora för att uppsöka sina svenska kamrater.

KAP. XXI.

Hemåt! Hemåt!

ångsamt glider galeren öfver vida vatten. De stora latinska seglen fladdra svagt för nattvinden. Det är tyst ombord. Endast årornas regelmässiga plaskande och roddarnes entoniga sång afbryter stillheten.

På däcket ligga ett tjugotal män utsträckta, ifrigt spejande framåt mot dunklet. Ingen talar. Intet stojande skämt höres. Inga muntra·visor klinga. Alla ligga tysta, genombäfvade af längtan att ändtligen, ändtligen efter så många års bortovaro, efter femton års strider och lidanden få återse fädernekusten.

Mot stäfven sorla böljorna. Det är som om de sjöngo en annan sång än då de brusade kring de svenskes båtar vid flykten öfver Dnieprs och Bugs svarta vatten. Hur lätt och ljuf är icke senhöstens luft! De känna icke dess kyla. De ha frusit för mycket där borta i Rysslands och Sibiriens isiga ödemarker. Deras brännande längtan värmer deras bröst, då de speja efter hemmet, hemmet.

— Ser du ingenting?

— Nej, ännu icke.

— Men jag tycker, att fyren på Gotlands norra udde snart borde vara synlig.

— Ännu äro vi en god bit därifrån. Och kanske har sunnanvinden och strömmen drifvit oss för långt mot norr.

Löjtnant Lapp och fänrik Hård svepte kapporna tätare omkring sig, stödde sig åter på armbågarne och stirrade ut i natten.

Det var en afdelning svenskar, som ändtligen blifvit utlösta ur den ryska fångenskapen och nu voro på väg till hemlandet. Löjtnant Lapp var anställd på galeren, som varit till mötes i Petersburg. Resan hade varit svår. I finska viken råkade de ut för en storm, så häftig, att de trodde sig alla skola förgås. Dödssjuka af sjön hade de legat i sina kojer och anropat himlen om hjälp. Och mången hade önskat sig kvar i Sibirien, hellre än att, som de trodde, utsättas för denna säkra undergång.

Efter några dagar stillnade stormen, och nu gledo de i den tysta natten för en svag sunnanvind mot hemmets kust. Trötta, utmattade efter den svåra och ovana sjösjukan lågo de på däck.

— Nå, hur hade ni det på den långa färden från Sibirien till Petersburg? frågade löjtnant Lapp, som under resan knappast fått tillfälle att tala med de hemvändande, sin nyförvärfvade vän Hård.

— Hur vi hade det? Enformigt, ofta rätt svårt under den långa resan, som aldrig tycktes vilja taga slut. Men vi uppehöllo dock modet, ty vi lifvades af hoppet att få

komma hem. Men mången gång såg det likväl mörkt ut med den saken, svarade Hård.

— Hur så? Blefven I hindrade och fasthållne.

— Just det. I byn Woywoden i närheten af Moskwa till exempel. Kaptenen för ett där förlagdt kompani tyckte att flere af oss icke hade riktiga pass. Antingen det nu var af kitslighet eller beräkning häktade han flere af oss, lät dem sitta på pricasein med kedjor kring händer och fötter och block om halsen. Det var endast därigenom, att en af oss så hastigt han förmådde red in till Moskwa, talade med kommendanten och fick en bestämd order af honom till kaptenen, som de fängslade blefvo fria. Den brutale kaptenen var ursinnig, han svor och domderade, och ville nog så gärna hålla dem kvar, men till sist måste han gifva med sig och lössläppa dem.

.... Nåväl. Så tågade vi genom Moskwa, där vi blefvo mottagna jämförelsevis hyggligt. Kommendanten där, densamme som hjälpt oss ur klämman i Woywoden, var en ganska human människa och ville oss tydligen väl. Vi inkvarterades bra, fingo god mat och kunde hvila ut oss från våra strapatser. Några dagar dröjde vi i Moskwa. Med vemod betraktade vi denna stad, där den fångna svenska hären för sex år sedan undergått den skymfen att likt slafvar och oskäliga djur föras med vid tsarens triumftåg och genom sin eländighet bidraga till dess glans. Då vi genomströfvade de gator, där tåget den gången gått fram, sjöd harmen i vårt bröst. Vi mindes den glade men häftige kapten Måns Hööks ohyggliga död. Vi erinrade oss afskedet från våra kamrater, då vi i skilda grupper skulle forslas åt olika håll in i det mörka, kalla Ryssland. Vi knöto våra händer, men vi gömde dem under rockarne. Bäst var att hålla god min. Och hvad skulle vi fåtaliga, utmattade, plågade svenskar kunnat göra midt i det mäktiga tsarrikets hufvudstad. Men vi lofvade hvarandra, att så snart vi kommo hem, skulle vi åter under kung Karls fanor draga i fält och hämnas alla de grymheter och allt det hån, vi måst undergå.

— Nå, men råkade ni icke ut för några äfventyr under vägen? frågade löjtnant Lapp, som tyckte, att Hård började utbreda sig väl mycket.

— Icke mycket. Det enda var, då vi under marschen mot Petersburg skulle passera öfver Nevan. Samtliga båtarne voro synnerligen dåliga, hvilket vi icke märkte, förrän vi kommit midt ut på floden, då flere af dem började svårt läcka. I en af dem befann jag mig. Vattnet fyllde båten, och vi kommo alla i vattnet. Med mina stympade fötter hade jag svårt för att simma, och sannolikt skulle jag ha drunknat, om icke en välvillig kamrat hjälpt mig och en båt i sista stund kommit till oss. Ett par af oss drunknade likväl. Vi tyckte naturligtvis, det var tråkigt; men jag får säga dig, att har man som vi sett så många människolif, dels genom strid, dels genom köld, hunger och ryssarnes grymheter gå förlorade, blir man till sist så förhärdad, att man föga fäster sig därvid.

.... Nå, så kommo vi slutligen till Petersburg. Där blefvo vi uppehållna en lång tid, dålig lägerplats fingo vi och sleto mycket ondt på många sätt. Det var som om ryssarne särkildt funno ett nöje i att så mycket som möjligt förödmjuka oss fattiga, eländiga svenskar. Här sågo vi någonting, som i synnerhet vållade oss stor smärta och sorg....

Hård tystnade ett tag och stirrade ut i den mörka natten. Ännu syntes intet ljus, som bådade den svenska kusten. Endast dunkel rundt omkring, hvaröfver de bleka stjärnorna blossade.

— Och hvad var det, som vållade er en sådan sorg? frågade löjtnant Lapp.

— I närheten af vårt läger låg en usel trähydda, omgärdad af plank. Dag och natt gingo poster med skarpladdade gevär. Ibland vid middagstiden sågo vi en gammal, af ålder och sjukdom nedböjd gubbe långsamt taga sin promenad. Vet du, hvem det var?

— Nej.

— Grefve Piper, den forne lysande excellensen.

— Ja, jag hörde talas om, att han skulle vara fängslad i Petersburg, men jag trodde att han satt dold långt nere i en fästning, svarade löjtnant Lapp.

— Nej, hans fängelse var en eländig hydda vid Nevans strand. Där fick den gamle excellensen i plågor och bekymmer tillbringa sina dagar. Ofta måste han undergå flere veckors straff på vatten och bröd. Man kan tänka sig, hvad detta skulle ta på hans krafter, gammal och redan förut bruten af sorg och bekymmer som han var. Det skar en i hjärtat, då man såg denne fordom så lysande man, den mest praktälskande och förnäme vid kung Karls hof, denne framstående statsman och själfmedvetne aristokrat bragt i detta sorgliga läge. Förgäfves bådo vi gång på gång den ryske löjtnanten, som var befälhafvare för vakten öfver oss, att få närma oss den gamle excellensens hydda och endast tyst bringa honom en hälsning. Men omöjligt.

— Nie smejce. Jag törs ej, var hans ständiga svar.

....Och hur vi bådo, hjälpte det ej. Vi fingo aldrig närma oss honom.

— Nå, men kommo ni aldrig i tillfälle att få se honom? frågade löjtnant Lapp.

— Endast ibland om söndagarne vid gudstjänsten. Det fanns en liten kyrka i närheten, som vi svenskar fingo tillåtelse att besöka. Och där satt den gamle excellensen ensam på en bänk med två soldater posterade på hvar sin sida om honom. Ingen fick tala ett ord vid honom. Endast med förstulna tecken kunde vi bringa honom vår hyllning och vårt deltagande. Den gamle såg på oss med sorgsna ögon. Ibland när han igenkände någon af oss, lyste hans utmärglade drag upp för ett ögonblick. Så riktade han sina blickar på prästen och det föreföll, som om hans själ lefde i en tid långt fjärran från det närvarande, så förströdd och underlig såg han ut. Hans drag voro bleknade och ytterligt magra. Af det öfvermodiga, lifsglada leendet, som förr alltid lekte kring hans mun, fanns icke ett spår. Af den ranka hållningen och de stolta laterna icke en linie.

Jag vill därmed icke säga, att han såg skygg och förtviflad ut. Endast trött, trött intill döden, som han önskade sig, och likgiltig för allt utom sina drömmar, vare sig de nu rörde sig om forna lyckliga förhållanden eller Sveriges framtida öde.

.... När gudstjänsten var slutad och vi gingo ut från kyrkan, böjde vi våra hufvuden och sände den gamle med blicken en hälsning. Han såg på oss så underligt blidt och nickade sakta, men i hans ögon låg en djup sorg. Vi sågo, hur han längtade att få fara med oss öfver hafvet till hemmet.

— Ni sågo väl förskräckliga ut, innan ni nådde Petersburg? frågade Lopp.

— Jo, det kan ni lita på. Min vän Kagg till exempel, yttrade Hård och pekade på en ung man, som låg ett stycke från dem och sof på däcket. Nu ser han ju ganska snygg ut. Men ni skulle sett honom under sista delen af vår färd; ni skulle sett oss allesamman. De värsta strykare kunde icke sett smutsigare och eländigare ut än vi gjorde.

I början vid vårt uppbrott från Sibirien var Kaggen den finaste af oss alla. Han hade för resan gjort sig en splitter ny fårskinnspäls, med en ull hvit som snö, och den var han mycket stolt öfver. Hans vackra päls stack oss litet i ögonen, där vi gingo i våra smutsiga paltor. Vi tyckte att han bröt af för mycket från sällskapet, att han störde den sköna harmonien eller hvad man nu skall säga.

Många speord fick Kaggen uppbära för sin vackra päls, men det var som att slå vatten på en gås: han bara ryckte på axlarne och kråmade sig, stolt öfver sin vackra skrud. Då vi hunnit ett stycke in i Ryssland kommo vi öfver någonting, hvarefter vi alla mycket längtade: röktobak och snus. Och nu blef det ett ständigt rökande och snusande, så långt våra små tillgångar tilläto. Inga näsdukar hade vi naturligtvis. Vi snöto oss i fingrarne och ströko af dem i snön — till dess ett ljushufvud en dag hittade på att snyta sig i Kaggens hvita päls. Denna snillrika handling

mottogs med allmänt gillande och nu fick Kaggen en svår tid att utstå. Hvar och en som kunde komma öfver snöt sig i hans päls. Stackars Kagg svängde och vred på sig, svor och domderade, sparkade och slogs, men alltid var det någon, som kunde passa på och märka hans vackra skrud. Och så småningom undergick pälsen en egendomlig förvandling. I stället för att ha varit hvit som snö, blef den som en brokigt brunfläckad ko. Då miste Kagg lusten att vidare uppehålla elegansen i sin dräkt. Förut hade han varit rädd om den, alltid vändt den hvita ullen inåt, då han skulle lägga sig på marken. Nu brydde han sig ej längre därom, kastade sig ned som han var och hvar som helst. Och till slut återstod icke en hvit fläck af hans vackra päls, och han såg lika smutsig ut han som vi andra. Men det skall jag säga er, att han hade nytta af, när vi kommo fram till Petersburg. Annars hade han väl knappast kommit ur Ryssland....

— Hur så? frågade löjtnant Lapp förvånad.

— Jo, det var just tack vare vårt eländiga utseende och våra smutsiga och trasiga kläder, som vi sluppo hem till Sverige. Hvad skulle väl tsaren med sådana som oss! Hade vi däremot sett snygga, välmående och intelligenta ut, hade han nog behållit oss. Nu hade vi emellertid blifvit varnade i Moskwa. Och därför, då vi skulle fram för kommendanten i Petersburg, hade vi gjort oss så eländiga som möjligt, smort ned och trasat sönder våra kläder och tagit på oss en så dum uppsyn som möjligt. Nåja, somliga af oss behöfde just icke anstränga sig därför.... Den som var värst att styra ut sig, var den förut så snobbige Kagg. Och han såg nästan värst ut af oss allesamman.

....Nåväl, vi kommo inför kommendanten, en ståtlig och stram herre, iklädd en lysande uniform. Han betraktade oss, en samling fattighjon i lumpor och rynkade näsan. Fy tusan, så'nt folk! tänkte han väl. Så frågade han, om det fanns någon eller några bland oss, som tillhört gardet. Se, dess officerare var tsaren synnerligen mån om att behålla, emedan han trodde dem vara de kunnigaste i svenska

hären. Nu fanns det visserligen ett par af oss och bland dem Kagg, som tillhört gardet, men dessa anade oråd och svarade ett bestämdt: nej. Det hade bara fattats, att Kagg nu stått ibland oss i sin snöhvita päls som en ängel bland förkastade syndare, för att kommendanten genast skulle dragit sina misstankar och Kagg vackert fått stanna i Ryssland. Och nu förstår ni kanske, hvad jag menade, då jag sade, att det var hans smutsiga päls, som räddade honom ur fångenskapen, och som han har att tacka för, att han ligger på detta fartygs däck på väg mot hemmet.

Brisen friskade i. Mörka moln stego upp på himmelen och skepparen, som gick där på akterdäck, spejade betänksam kring horisonten. Han tyckte icke riktigt om den svarta väggen i sydost. Det var kanske blott något öfvergående, men den kunde också båda storm.

Sjögången steg och galeren började rulla. De sofvande svenskarne vaknade och svepte huttrande kapporna tätare kring sig.

— Så där ja! Ska vi nu få samma historia som i finska viken, tänkte de missnöjda, medan de bistert betraktade de allt jämt stigande sjöarne.

Det började dagas. Stormen tilltog och hafvet vräkte allt högre. Den lilla galeren kastades upp och ned på de väldiga vågorna, och flere af männen ombord började åter få känning af sjösjukan.

Plötsligt ropade en af matroserna, som stod framme vid stäfven.

— Bränningar förut!

— Hvad! Bränningar, skrek skepparen och rusade så fort hans korta ben tilläto fram till fören.

Alla officerarne och soldaterna ombord hade rest sig upp och stirrade framåt i den dunkla morgonen. Intet tvifvel. På kort afstånd framför dem lyste det skummande hvitt. Bränningar funnos där, och skeppet var nära att fastna på dem.

— Rodret dikt babord! skrek skepparen.

Men det var för sent. Innan vändningen hunnit göras, kändes en stöt, som skakade galeren i fogningarne och kastade de flesta ombord ned på däck.

Galeren hade kört upp på en undervattensklippa. Den krängde från den ena sidan till den andra, så att vattnet steg öfver relingarne. Stormen slet i seglen, de väldiga vågorna brusade mot fartygets sidor och hotade att i hvarje minut krossa det mot klipporna.

— Bärga seglen! Bärga seglen! Raska tag! skrek skepparen, med sin grofva bas öfverröstande stormens dån.

Matroserna skyndade till. Med möda lyckades de beslå seglen. Galeren reste sig åter på rät köl.

Gryningen hade kommit. Mörkret, som legat öfver hafvet, blåste bort, och i morgonens spröda dunkel sågo de svenska officerarne och soldaterna för första gången på många Herrans år en sönderskuren flik af Sverige. Något framom det ställe, där galeren stött på grund, höjde sig några öar, skär och kobbar och längre bort sågo de ett blånande band: den svenska kusten.

I den tidiga morgonen stodo de befriade svenska fångarne och stirrade mot det svenska landet. Utför väderbitna, härjade kinder runno många tårar. Sverige! Sverige! Ändtligen hemma! Hur ofta hade de icke i Sibiriens ismarker under den blytunga himmelen längtat till detta ögonblick, då de skulle få återse sitt fosterland. Nu fingo de det. Nu voro de det så nära — och dock så aflägset. I hvarje ögonblick hotades den lilla galeren att krossas mot klipporna; och hvad blefve dem sedan öfrigt? Att dö i sin skärgårds böljor. Men det var icke för den saken de kommit hem. Icke för att dö, utan för att lefva. Att få återse sina hem och sina kära, återse hustru och barn och sedan än en gång sluta sig till kung Karl för att bjuda fienden spetsen. Och nu, då de voro så nära målet, skulle de kanske aldrig hinna fram.

Dagen steg och solen visade sitt runda anlete ofvan horisonten. Allt tydligare framträdde den svenska kusten för de längtandes ögon. Men stormen vräkte. Skeppet

borrade sig allt djupare in bland grundets stenar och många bland svenskarne sågos ligga nedfallna på knä, försänkta i bön, troende deras sista stund vara kommen.

På en träbänk i fören satt Hård och stirrade mot kusten. Ett bittert leende lekte på hans tärda drag.

— Jag har just icke haft mycken stor glädje af detta fälttåg, tänkte han. Så fort jag kom ut i kriget, frös jag fötterna af mig, och så fort jag kommer tillbaka, lider jag skeppsbrott.

Han tänkte på Ingrid Eriksdotter, prästdottern i Omberg, som han alltid under fälttåget, under sjukdomens marter och fångenskapen i Sibirien haft i tankarne. Hur ofta hade han icke föreställt sig den stund, då han skulle återse henne! Tyst skulle han smyga sig fram till den lilla gården, speja efter henne, och då han fick se henne, skynda henne till mötes med utbredda armar. Han såg henne framför sig: det täcka hufvudet med det rika gyllenblonda håret, den lilla röda munnen, de stora blå ögonen; han föreställde sig henne så lifligt, att han glömde att det var tio år, sedan de skildes.

Stormen ökade. Redan hade fartyget sprungit läck på flere ställen och vattnet inströmmade från alla sidor. Gång på gång spolade vågorna öfver däcket, och man måste hålla sig fast i reling, master och tåg för att icke vräkas öfverbord.

I toppen på förmasten hade hissats nödflagg, men ingen såg den från land. Man hade ännu icke vaknat i de små röda stugorna, som lågo spridda på öarne. Ändtligen syntes en dörr öppnas och en fiskare komma ut. Säfligt gick han ned mot stranden, seende mot himmelen och hafvet för att undersöka vädret. Plötsligt fick han syn på den strandade galeren. Han stannade och skuggade med handen för ögonen. Utan att tänka på att afståndet var för långt, för att de kunde höras, upphäfde svenskarne ett skri, som dock drunknade i stormens dån. Mannen stod kvar en stund, som tycktes de nödställda ohyggligt lång. Så sprang han skyndsamt tillbaka till sin stuga, väckte fol-

ket där inne och skyndade sedan till de andra husen på ön för att uppbåda räddningsmanskap. Inom kort var hela ön vaken. Storbåtarne skötos ut och rodda af kraftiga näfvar pressades de genom bränningarne mot den förolyckade galeren.

Med ifriga blickar sågo svenskarne räddningen komma. Blott den hann fram, innan galeren krossades. Ty i så fall blefve nog icke många öfverlefvande. Och hvad hade de då för glädje af att ha blifvit befriade från fångenskapen och fått återvända hem.

Det knakade ohyggligt i galerens fogningar. Det riste och darrade. Det lät som en dödssjuks stönanden och suckar. Plötsligt hördes ett brak starkare än de andra. Med ett väldigt dån gick galeren midt i tu. Däcket sprack och spillror af detta, bakre masten samt akterdelen vräktes ut i vågorna. Ett par af svenskarne följde med och syntes kämpande i vattnet för att nå den del af skeppet, som ännu hängde kvar på klippan.

I fören hade alle man tätt sammanpackade klamrat sig fast. Fiskarne, som sett olyckan, spände krafterna, men vind och vågor lågo emot, och trots alla ansträngningar kunde de endast komma långsamt framåt. Efter en stunds pinsam väntan uppnåddes ändtligen fartyget och de nödställda svenskarne blefvo tagna ombord.

— Det var då i sista minuten. Sannerligen jag trodde att jag ännu en gång skulle få trampa Sveriges jord, yttrade Hård till löjtnant Lapp, då de väl blifvit placerade på en af båtens tofter.

— Ja, det såg mörkt ut. Det hade dock varit väl mycket, om vi efter så många års bortvaro kommit hemmet så nära endast för att se en skymt af det och sedan dö.

Återfärden gick lättare. Vind och vågor drefvo på, roddarne hade knappast annat göra än att hindra båten att öfverspolas af de fräsande böljorna. Snart hade de befriade svenska fångarne landstigit, och utom sig af glädje kastade sig många af dem ned på marken och kysste den hårda klippan, medan tårarne strömmade ned för deras

väderbitna kinder. Andra föllo på knä och höjde böner af tacksamhet öfver att ändtligen vara hemma.

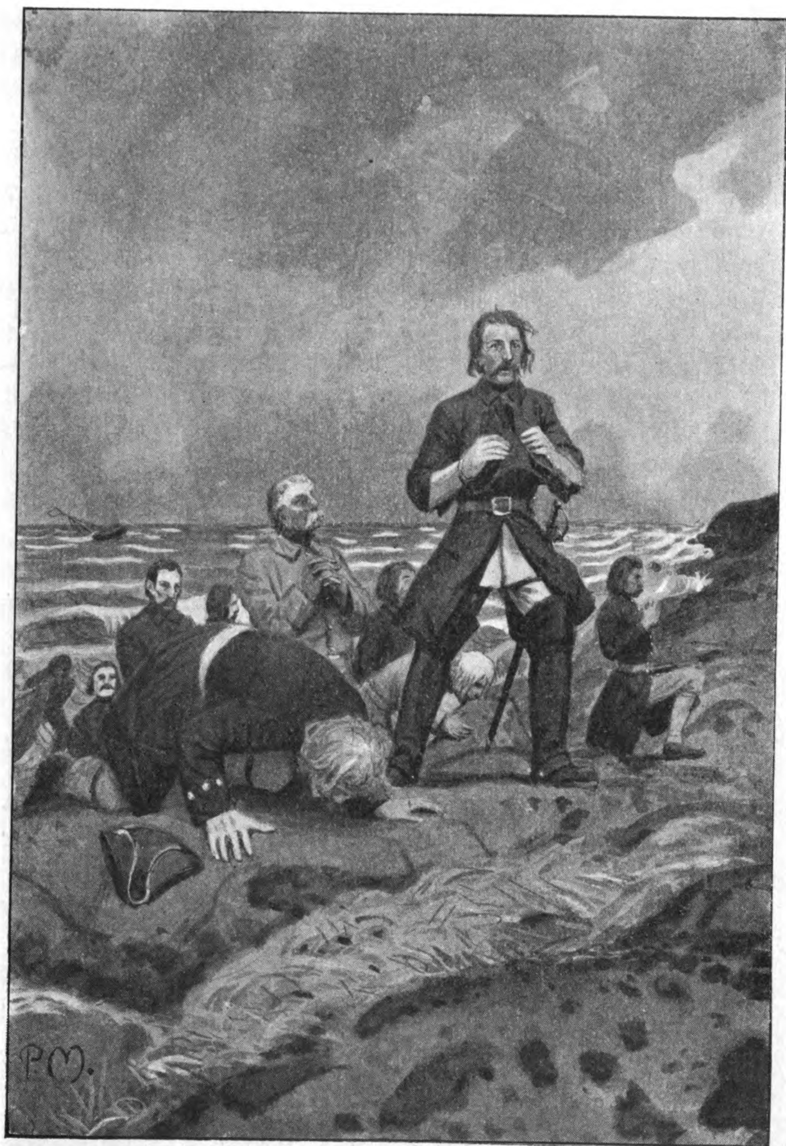
Lika utarmade och härjade som deras land stodo svenskarne på stranden. De fattiga fiskarne slogo sig tillsammans, togo fram hvad de hade af fisk och bröd och gåfvo sina landsmän. Sedan hjälpte de dem med lägenheter till kusten.

Här skildes de flestas vägar. Somliga drogo nedåt Skåne, andra inåt Småland, andra åter mot norr för att uppsöka sina hem och anförvandter.

Tillsammans med en kamrat begaf sig Hård uppåt Östergötland. Han längtade att få återse den lilla prästgården invid Omberg och bli hälsad välkommen af sin trolofvade. Men hur han än försökte skynda på, gick det blott långsamt. Hans stympade fötter och krycka tilläto ingenting annat. Ibland lyckades han få åka med någon bonde, men det var endast kortare sträckor: största delen af vägen måste han gå till fots.

Han hade nu rikt tillfälle att se, huru kriget utarmat landet. På flere gårdar fanns icke en enda man annat än orkeslösa gubbar. Kriget hade tagit dem alla. Kvinnorna skötte landtbruket och gingo efter plogen eller sådde höstrågen. Många gårdar voro öde. Pesten hade härjat där och gjort slut på hvad kriget lämnat öfver.

I närheten af gränsen till Östergötland skildes han från kamraten, som skulle nedåt Jönköpingstrakten. Ensam drog han genom de djupa skogarne mot Omberg. Öfverallt, hvar han än knackade på, blef han vänligt mottagen. Folket delade med sig af barkbrödet och öfverhopade honom med frågor om fälttågen, om fångenskapen, om kungen och om soldater, som de kände. På hvarje ställe fick han upprepa detsamma, men sällan kunde han ge dem något tillfredsställande svar. Människorna tycktes ha den uppfattningen, att allesammans i hären, både officerare och soldater kände hvarandra som en enda familj och därför var det med bedröfvelse som hustrurna och mödrarne hörde, att han ingenting visste.

P.M.

— Han är väl på hemväg liksom jag och kommer kanske snart och hälsar på er, blef oftast hans svar.

— Det vore godt, om så vore. Vi få väl hoppas i det längsta och gifva oss till tåls, svarade kvinnorna och skakade bekymrade sina hufvuden.

En afton ungefär en vecka efter skeppsbrottet nådde han trakten af Omberg. Hjärtat klappade fortare på honom, då han återsåg sin hemtrakt, och han påskyndade sina steg för att innan mörkret ha uppnått prästgården.

Just som skymningen började falla, inträdde han genom trädgårdsgrinden. Han stannade och såg sig omkring. Här var allt sig likt, blott att de välbekanta fruktträden skjutit mera i höjden. Bakom huset såg han Ombergs skogar höja sig, och mellan uthusen kunde han fånga en flik af ett blått vatten.

Försiktigt gick han fram till ett af fönstren. Han ville först se in ett tag, innan han gaf sig tillkänna.

Han lutade ansiktet mot rutan och blickade in. Förgäfves letade han efter den gamle prästens grå hufvud eller sin trolofvades smärta gestalt. Ingendera såg han till. I stället upptäckte han i rummet en liten halt man och en groflemmad kvinna samt ett litet barn, som satt på golfvet och lekte. Kvinnan stod med ryggen vänd mot mannen och tycktes träta på honom.

— Din lille uschle stackare, har du ännu icke orkat hugga veden. Ja, se latare kräk än du, har jag då aldrig skådat i min dag, hörde Hård kvinnan säga till mannen.

Mannen svarade ingenting, utan stod blott och såg dum ut.

Då förlorade kvinnan tålamodet. Hon fick fatt i ett klappträ och slängde efter honom. Mannen gick ut, följd af kvinnans skällsord, barnet började gråta och fick en knuff. Vid det att den vredgade kvinnan vände sig om, igenkände Hård i henne till sin ytterliga bestörtning Ingrid Andersdotter, sin ungdoms älskade och trolofvade.

Det var verkligen hon, men hur förändrad! Det täcka ansiktet hade blifvit groft och fult, det vackra gyllene hå-

ret hade bleknat och hängde tillrufsadt kring nacke och hals, af den smärta midjan återstod ingenting, i stället såg han framför sig en klumpig, välfödd matrona, som syntes stark nog att kunna ta mången man i kragen.

— Är detta Ingrid? Skall detta vara Ingrid, mumlade Hård gång på gång, medan han som fastnaglad stod framför fönstret.

Men det kunde icke finnas något tvifvel. Det var Ingrid, hans förra älskade, om hvilken han under fälttåget och fångenskapen drömt så många vackra saker. Då hade han alltid tänkt sig henne sådan han lämnade henne. Men det hade gått tio år sedan dess. Att hon skulle vara något förändrad, hade han väl föreställt sig — men på detta sätt? Aldrig.

— Tycks mig vara en arg satan! tänkte han, medan han såg kvinnan vredgad gå omkring i rummet. Sannerligen tror jag icke jag kan skatta mig lycklig, att jag aldrig blef gift med henne. Hellre tror jag, att jag önskar mig tillbaka till Sibirien.

Än en stund stod han och såg in genom rutan. Så vände han sig långsamt om och fortsatte färden norrut mot Stockholm.

Kap. XXII.

Äfventyraren.

På stranden af Rügen står en man med kikaren för ögat och spejar utåt hafvet. Ett stycke bakom honom håller en drabant hans häst. Längre bort ligga svenska trupper lägrade. Och så långt ögat kan nå utefter strandlinien synas fältvakter ifrigt rida af och an.

Novemberstormen sliter i mannens blå kappa och grånade hår. Vågornas skum stänker upp i det härjade, väderbitna ansiktet. Han märker ingenting. Han står på stranden af sin sista besittning på Tysklands jord, och där vill han förblifva. Denna spillra af sina utländska länder fasthåller han krampaktigt likt en drunknande, som klamrar sig fast vid en träbit från det sjunkande skeppet.

Det är femton år sedan han lämnade sitt land. Femton långa år har han tillbragt under oupphörliga strider. Han har kommit världen att häpna öfver sina sagolika segrar och icke mindre öfver sitt förkrossande nederlag och sitt envisa dröjande i hedningaland. Ung och käck med blonda lockar, fylligt rodnande kinder och ögon strålande af mod och segervisshet, hade han rest ut. Nu när han ändtligen kommit tillbaka är det i förtid åldrade ansiktet härjadt och fåradt,

de blonda lockarne ha glesnat och fallit af, och i dem, som likt en krans sitta kvar kring hans kala hjässa, ha sorgen, förödmjukelsen och bitterheten öfver brustna planer stänkt sina grå strimmor. I de stora blå ögonen leker ingen ynglingens jublande segerkänsla; de skåda mörkt framför sig, och läpparne äro fast hopbitna, järnhårdt, obevekligt, ännu tydande på hela styrkan af det envisa trots, som rufvar i hans bröst.

Han väntar fienden. Alltsedan juli månad ha 60,000 danskar, preussare och sachsare fåfängt anstormat mot hans sönderskjutna stad Stralsund, i hvilken han befinner sig med 12,000 svenskar. Så länge man från Rügen kunnat hämta munförråd och nytt manskap, har det icke varit möjligt för fienderna att taga hans stad. Nu ämna de under anförande af preussiske fältherren, furst Leopold af Anhalt-Dessau, han som sedan blef den under namnet »der alte Fritz» berömde »gamle Dessauern», försöka en landstigning på ön, drifva svenskarne därifrån för att helt och hållet innesluta dem inom Stralsunds sönderskjutna murar.

Kung Karl väntar. Snart ser han segel dyka upp i öster. Det är den fientliga flottan. Den styr rakt mot honom. Han tillkallar några regementen af de sextusen man, han har kringspridda utefter Rügens strand. Men fienden svänger af mot norr och seglar förbi.

Han stiger till häst och sätter sig i spetsen för några regementen i marsch mot norr. Timmarne gå. Hvarje stund väntar han ett ilbud med underrättelse om att fienden gjort försök till landstigning någonstädes på kusten. Skymningen faller. Slutligen vid sextiden på aftonen kommer, på en skumhöljd häst, ett bud med underrättelse om att fienden vid fyra-tiden på eftermiddagen landstigit utanför Stresau.

— Men hvarför blefvo de icke hindrade och kastade tillbaka i hafvet? yttrar kungen.

— På platsen funnos vid tillfället endast trettio svenska dragoner, ers majestät, och de kunde icke förhindra dem, svarar budet.

— Godt. Så skall jag under natten vräka dem tillbaka i hafvet.

Han skickar bud i alla riktningar för att hopsamla de närmaste kringspridda regementena, och efter några timmar har han hos sig omkring tre tusen man. Med dessa rycker han under natten an mot den öfverlägsna fienden.

Under tiden har fienden landstigit. Allt som erfordrades därför fanns i beredskap på skeppen. De trettio svenska dragonerna kunde icke tänka på något motstånd, då fiendens kanoner började spela. Och när vid sex-tiden månen glänste fram ur molnen och klart belyste stranden, satte sig Dessauern i land med tio tusen man. Resten, ungefär lika många, fingo stanna kvar på skeppen tills morgonen.

Hvarje soldat medförde spade och hacka. Och inom kort voro starka löpgrafvar och skansar uppkastade på stranden.

Efter väl förrättadt arbete gick furst Leopold in i sitt tält, sedan han gifvit order att genast tillsäga honom, så snart någonting misstänkt märktes af de utsatta fältvakterna.

Vid tre-tiden på morgonen hörde en af dem tramp af hästar. Han lade sig ned på marken och spejade. Efter en stund ser han en trupp ryttare dyka upp ur mörkret. Andra följa. Bakom dessa kan han upptäcka tågande fotfolk. Han förstår, och skyndar att rapportera för befälhafvaren, att svenskarne äro i antågande.

Genom utsända patruller hade dessa kommit under fund med fiendens styrka. Förgäfves söka Grothusen, Daldorff och Poniatowski afråda kung Karl att angripa. Han vidhåller sitt beslut. Och kanske har han rätt. Ty skulle angreppet kunna lyckas, borde det vara under natten, att i skydd af mörkret öfverraska fienden, innan denna hunnit få klart för sig svenskarnes fåtaliga styrka eller dessa blifvit modlösa vid åsynen af den öfverlägsna fienden.

Kung Karl rider i spetsen för sina trupper. Han tror att fienden ligger lägrad på stranden, sofvande efter sjöresans besvärlighet. Plötsligt stöter han på en förskansning.

— Hvad är det här! yttrar han till ett par af generalerna.

Men ögonblicket efter upptäcker han grafvar och vallar, och bakom dessa kan han skumt skönja den uppställda fienden. Samtidigt börja deras kanoner att spela. Kungen, som märkt sitt misstag, drager sig tillbaka för att bättre ordna sina trupper. Så kommenderar han:

— Framåt bussar!

Och med ett väldigt stridsrop störtar denna sista skara af svenska knektar fram mot de fientliga löpgrafvarne.

Hela bataljoner hoppa ned och söka klättra upp öfver vallarne. Åtskilliga soldater komma upp på krönet, men blifva genast skjutna och kastade tillbaka ned i grafven. Andra störta efter. Med samma resultat.

— Mod, bussar! Friskt, gå på! höres kungens uppmuntrande stämma genom kanondundret och stormens brus.

Fåfängt göra svenskarne de yttersta ansträngningar. Endast en hop lifgardister lyckas under befäl af en öfverstelöjtnant komma in i fiendens läger. Från alla sidor angripna af en öfvermäktig skara, ställa de sig med ryggen mot vallen och kämpa oförskräckt.

— Gif er! Gif er! skrika de anstormande preussarne.

— Åt Dessauern skall jag lämna min värja, men icke åt någon annan, svarar öfverstelöjtnanten, medan han uppmanar sitt folk att hålla stånd till gryningen.

Under tiden har furst Leopold låtit sitt rytteri och artilleri rycka ut framför grafvarna.

Svenskarne befinna sig mellan tre eldar. Mot dem smattra skansbesättningens muskötkulor; från den ena sidan dåna artilleriets skott och från den andra stormar det fientliga rytteriet emot dem. Fåfängt söka svenskarnes åtta kanoner besvara artillerielden. Fåfängt bjuda de svenska ryttarne fiendens skvadroner motstånd. En förfärlig villervalla uppstår. Man kämpar man mot man, kungen är midt i det vildaste stridsvimlet och strider som sin simplaste soldat. Vid kanonskottens blixtar igenkänner honom en dansk

officer. Han störtar fram, griper honom i håret och söker vrida värjan ur hans hand.

— Sire! Gif er till fånga, eljest är ni dödens man! ropar han.

Men kung Karl drar hastigt upp sin pistol och skjuter den danske officeren genom lifvet, så att han tumlar från hästen.

Andra danskar komma framstörtande för att tillfångataga kungen. Men lyckligtvis märker Poniatowski hans fara, skyndar med några knektar dit och räddar honom.

Åter kastar han sig midt i stridsvimlet för att uppmuntra sina vikande soldater. I ifvern och mörkret rider han mot en pallisad. Hästen fastnar. I detsamma kommer en styckekula, krossar den och kastar den öfverända. Hästen faller och kungen kommer under honom. Han gör de våldsammaste ansträngningar för att befria sig ur sitt pinsamma läge. Som en klippa ligger hästen på hans ben, och han kan icke röra sig. Under hans arbete för att komma loss, träffas han i bröstet af en förlupen muskötkula. Visserligen har den förlorat något af sin kraft, men stöten är likväl så stark, att kungen nästan förlorar sansen. Fienden förnyar sina angrepp. Rundt omkring honom slåss man. Ryttarne ila fram och tillbaka. I hvarje ögonblick är han i det rådande mörkret och vimlet nära att blifva nedtrampad och dödad. Redan tror han sig öfvergifven af sina vikande knektar och ser ingen möjlighet att undgå att falla i fiendens händer. Då rider en korpral vid drabanterna förbi. Vid blixtarne från kanonerna igenkänner han den på marken liggande kungen. Hastigt drar han fram honom och hjälper honom upp på sin egen häst.

Slaget var förloradt. Steg för steg drefvos svenskarne från Rügen. Nästan sanslös i följd af muskötkulan och den svåra tryckningen af den skjutna hästen red Karl den tolfte in genom Stralsunds sönderskjutna murar och rykande hus.

— Hvar är Grothusen? frågade han och såg sig omkring ett ögonblick då plågorna veko.

— Död, ers majestät, svarade en af officerarne.

— Och Daldorff? Den tappre Daldorff! Hvarför är han icke här?

— Död, ers majestät.

— Och Torstenson, Bassewitz, Strömfeldt?

— Döda.

Då lät kungen hufvudet sjunka mot bröstet och frågade icke mer. Armarne, som så ofta i stridslystet öfvermod svängt värjan mot ryssars, polackers och turkars skallar, hängde slappa ned. Han orkade knappast röra sig. Döda voro hans vänner, förlorade hans besittningar. Allt hade gått upp i rök och flammor, närdt af hans envisa trots. Hvad återstod mer? Ett utarmadt land, för hvars hungrande af krigsgärder och pest härjade befolkning han icke ville visa sig. Med stormodiga löften hade han rest ut för att slå sina lömska fiender och vidga sitt lands makt och gränser — och nu vände han tillbaka, utan här, utan guld, utan makt. Likt en utfattig, trasig äfventyrare som misslyckats kom han tillbaka. Aldrig hade han känt hela vidden af sin olycka och förödmjukelse så skarpt, som när han i denna novembermorgons bleka gryning sjuk och slagen red tillbaka till den sista spillra han ännu hade kvar på utländsk botten.

I flere dagar höll han sig inne, mottog ingen, ville icke se någon. Hultman fick som så många gånger förut sitta vid hans bädd och läsa om och om igen gamla kämpasagor eller kapitel ur bibeln.

Men så småningom återvände krafterna, och med dem modet och hans okufliga beslutsamhet. Fåfängt sökte Düker, Feiff, Müllern att ingå förlikning för att åtminstone rädda staden och dess invånare. Omöjligt. Icke förrän jag befriat Stralsund kan det bli tal om någon fred, ty annars skulle det se ut, som om jag blifvit tvungen att begära sådan, yttrade han på alla deras böner och föreställningar.

Till slut vände de sig till franska sändebudet Croissy. Denne sökte också öfvertala honom, men kung Karl svarade:

— Min sak är rättvis. Hellre vill jag dö med vapen i hand än vika för våldet.

— Men staden kan icke försvaras. Ers majestät borde tänka på dess invånare, på sina officerare och soldater, genmälte Croissy.

— Det blir som jag sagt. Hellre dör jag än viker, var kungens svar.

Då blef franska sändebudet otåligt.

— Ers majestäts svar tyckes innebära mera envishet än sanning. Med sådana skäl kan man affärda barn, men icke mig. Och då jag icke anser mig här kunna uträtta någonting, ämnar jag begära tillstånd att aflägsna mig, yttrade han häftigt och gick sin väg.

Flere af generalerna sökte förmå honom att kvarstanna, men Croissy ryckte på axlarne:

— Det tjänar till ingenting att söka öfvertala hans majestät. Han måste som en hopplöst dödssjuk människa få sin vilja fram. Sverige är omöjligt att rädda, sedan kungen låtit det komma till en sådan ytterlighet, svarade han dem.

Få dagar därefter lämnade han Stralsund.

Äfven inom hären var ängslan stor. Man fruktade, att kungen i sitt betryck skulle inlåta sig på ett äfventyr, som liknade det i Bender, och dagligen rymde stora troppar öfver till fienden.

Under tiden gick kungen lugn omkring i staden, synade och lät iordningställa de sönderskjutna förskansningarne med mycken noggrannhet. Helst uppehöll han sig i den s. k. Frankenthor, en af de mest blottställda punkterna i muren. I dess porthvalf dikterade han, medan kulorna smattrade mot muren, sina bref, lät där uppduka sina tarfliga måltider, och där sof han på bara marken, insvept i sin kappa och med hufvudet mot en sten, de flesta nätterna från midten af oktober till början af december.

Intet förmådde rubba hans lugn och kallblodighet. Ungefär en vecka efter den nattliga striden på Rügen hände

sig att, medan han satt i Frankenthor och dikterade ett bref för en af sina sekreterare, en bomb kom susande och slog ned tätt bredvid dem. I förskräckelsen släppte skrifvaren pennan, så att det blef en stor plump på papperet. Förvånad såg kungen upp.

— Hur är det? Hvarför skrifver ni ej?

Likblek och darrande utbrast sekreteraren:

— Ack, ers majestät! Bomben....

— Hvad har bomben att göra med brefvet, yttrade kungen och reste sig hastigt, skyndade fram till den och sparkade ned den i en grop, där den ögonblicket efter sprang i stycken.

Skärfvorna susade omkring dem, likväl utan att göra någon skada. Endast skrifvaren fick ett lätt skrubbsår på ena kinden, hvaraf han blef så förskräckt, att han svimmade. Kungen betraktade honom med ett föraktligt leende.

— Ett sådant kräk! Honom passade bättre att bära kjolar än den blå rocken, mumlade han, i det han grep pennan och själf afslutade brefvet.

Öfverallt var han närvarande, och ofta hände det, att han gjorde sina officerares tjänster i deras ställe. En natt hade en gammal öfverste, trött af vakor och besvär, lagt sig på en bänk för att taga sig några ögonblicks hvila. Men i detsamma kom befallning, att han åter skulle ut och tjänstgöra.

Den gamle öfversten reste sig ursinnig öfver att ha blifvit störd.

— Det var som själfva satan! Aldrig kan man få ett ögonblicks frid. Tror han att folk är af järn! svor öfversten, i det han motsträfvigt reste sig från bänken.

Kungen, som stod i närheten, hörde öfverstens brummande. Leende och blid trädde han fram till den gamle.

— Käre vän, ni är trött, men jag är uthvilad. Lägg er här på min kappa och tag er en lur. Under tiden skall jag förrätta tjänsten och väcka er, när det behöfs.

Och kungen trugade öfversten att åter lägga sig ned på bänken. Gubben stretade emot, men det hjälpte ej.

Kung Karl insvepte honom i sin kappa och befallde honom lyda.

Dylika drag väckte naturligtvis mycken förtjusning bland de svenska officerarne och soldaterna. De kunde icke förneka, att kungen utsatte sig själf lika mycket och kanske mera för fiendens kulor än han lät dem göra. Han deltog i striderna för att slå tillbaka stormningarne precis som de. Han hade icke en gnista bättre, hvarken hvad bostad eller mat beträffade, snarare sämre. Han förrättade tjänsten för andra och tog på sig den tyngsta arbetsbördan. Icke underligt att många af hans män ännu afgudade honom och voro fast beslutna att följa honom i undergången. Men andra åter voro af ett fegare släkte och rymde öfver till fienden. Och för hvarje dag smälte kung Karls lilla skara allt mera tillsammans.

För hvarje dag försvårades belägenheten. Fiendens bomber regnade öfver staden, dagligen uppstodo härjande eldsvådor, och det ena huset efter det andra lades i aska.

Under det de svenska trupperna i följd af sår och sjukdomar ständigt minskades, kommo förstärkningar oupphörligt till fienden. Den sjunde och åttonde december gjorde denne ett våldsamt försök till stormning. Striden blef het, i synnerhet kring förskansningarne vid Frankenthor och Kniperthor. Vid den sistnämnda fanns en broskans, som fienden gärna ville sätta sig i besittning af. Den stormade an, men svenskarne försvarade sig hårdnackadt. Kungen själf, klädd som simpel soldat, fäktade i det vildaste handgemänget. Å ömse sidor blef blodbadet stort. Trots all tapperhet lyckades fienden likväl taga broskansen vid Kniperthor. Düring, som följt kungen på den äfventyrliga färden från Turkiet, fick i uppdrag att taga den tillbaka. Under försöket härmed stupade han. Så föll den ene vännen, den ena förskansningen efter den andra.

Redan länge hade frosten varit skarp, men det oaktadt hade kungen tillbragt de flesta nätterna sofvande på bara marken. Efter striderna den åttonde kunde han ej längre

vistas i Frankenthor i anseende till fiendens närhet. Han flyttade nu in i ett af de få jämförelsevis oskadade husen.

Vintern kom på allvar. De kringliggande vattnen, som hittills skyddat Stralsund, började tillfrysa. Att staden var omöjlig att försvara, hade de flesta redan länge insett. Nu erkände äfven kungen det.

Han sände ett bud öfver till fienden med erbjudande af förlikning. Men ännu var icke måttet af hans förödmjukelser rågadt. Än en gång fick hans stolthet en hård stöt. Fienden afböjde förlikningen.

— Jag är hans majestät mycket tacksam för detta erbjudande, men nu är det för sent, yttrade den preussiske befälhafvaren, furst Leopold, till kung Karls budbärare. Villkoren äro oantagliga, och för öfrigt är Stralsund redan så godt som i vårt våld. Säg er konung, att om staden icke inom tre dagar frivilligt öppnar sina portar, kommer den att tagas med storm. Och denna gången, då vi ha isen till hjälp, är jag öfvertygad om, att vi skola lyckas.

Med detta besked återvände budet till kungen.

Nu visste han att det återstod honom endast ett af de två: flykt eller en ny kalabalik. Furst Leopold och de andra fientliga befälhafvarne trodde, att han äfven nu skulle försvara sig till det yttersta. Liksom paschan och khanen vid äfventyret i Bender gjort, befallde de sina troppar att vid den blifvande stormningen skona kung Karls lif och i händelse han blef tillfångatagen, behandla honom med all aktning och hänsyn. Och så beredde de sig till den sista stormningen.

Men däraf blef ingenting. Ändtligen gaf kungen vika för sin omgifnings böner och beslöt sig för att lämna Stralsund. Det var i sista minuten. Så långt man kunde se, var hafvet tillfruset och för att han skulle kunna komma ut på öppet vatten, måste en ränna huggas genom isen.

I Sverige hade man icke förlorat hoppet om att återse honom. Oaktadt hans bedyranden att icke öfvergifva Stralsund, hade likväl två fartyg, brigantinen Snapp-opp och gallioten Snare-Sven, blifvit afsända och fått order att kryssa

utanför Rügen för att passa på att mottaga och hemföra den flyende kungen. Dessutom hade till Stralsunds undsättning utrustats en flotta på fem örlogsskepp och fjorton fraktfartyg, på hvilka funnos sjuhundra man jämte en mängd förråder. Gång på gång försökte man låta den löpa ut, men senhöstens stormar kastade den tillbaka mot svenska kusten.

Vid midnattstid den elfte december steg kung Karl ombord på en sexroddarslup för att återvända till sitt land. Han åtföljdes blott af en kammarpage samt generaladjutanterna Rosen och Düring, den senare en bror till den Düring, som jämte Rosen varit med honom på färden från Turkiet.

Vinternatten var mörk och kall. Stormen hven genom murarnes springor, himlen var höljd af moln och icke en stjärna syntes på det svarta fästet.

Tigande med armarne korslagda öfver bröstet satt kung Karl på aktertoften och stirrade än mot staden och fiendens läger, där en och annan eld lyste, än mot det svarta mörkret framför sig. Det var en annan natt denna än den ljusa sommarnatt för femton år sedan, då han, ung och segerviss i spetsen för sin flotta styrt mot Sjællands kust. Kanhända drog genom hans hjärna någon jämförelse mellan då och nu, mellan de förhållanden, under hvilka han började sin strid och dem, hvarunder han vände åter likt en utarmad äfventyrare, som misslyckats i allt och förlorat allt utom äran. Kanhända ångrade han nu, att han icke för flere år sedan ingått fred och försonat sig med sina fiender. Ännu 1710 hade det varit möjligt. Han skulle då haft kvar sina tyska lydländer. Nu voro de alla i fiendens våld, sedan till deras försvar ofantliga penningesummor och massor af människolif fåfängt blifvit uppoffrade. Hans egen här var borta, Krassaus hade strukit med 1710, Stenbocks 1712, och nu gick äfven den sista lilla resten, Stralsunds besättning. Kanske såg han i den mörka vinternatten sina förlorade regementen marschera förbi på isen

och stirra på sig med blodiga kläder och dödsbleka ansikten.

Enda hoppet att undgå fiendens uppmärksamhet var mörkret. Kunde man blott komma så långt, att man före dagningen var utom skotthåll, vore man sannolikt räddad. Sedan gällde det att få fatt i något af fartygen, som kryssade utanför.

Men det gick långsamt framåt. Den nyss upphuggna rännan hade redan om igen hårdt tillfrusit. Och hela natten nödgades man med klubbor och yxor slå sig fram. Äfven kungen hjälpte till, dels kanske för att hålla sig varm, dels för att uppmuntra folket.

Det ljusnade på himmelen och ännu hade man långt till hafvet. Man arbetade med fördubblad ifver. Men knappt hade det dagats, förrän fienden upptäckte farkosten ute på isen. Genast riktades kanoner dit, och kulor kommo dansande öfver isen. Men det var ett litet mål, de hade att sikta på, och icke en enda träffade. Ändtligen fram mot middagen hade man kommit igenom det fasta isbandet och styrde ut till hafs.

Vågorna kommo mäktigt rullande och slogo in i den lilla båten, där de nästan genast fröso till is. Man måste ta fram yxorna för att »länsa». Kölden var skarp och både kungen och hans män fröso ohyggligt. För att något värma sig drack kungen några klunkar vin, som Rosen räckte honom.

Fåfängt spejade han genom kikaren efter Snapp-opp och Snare-Sven. Ingenting syntes utom den vida böljande hafsytan. Man rodde med vinden utefter isbandet för att längre bort möjligtvis träffa fartygen. Gång på gång kommo isstycken och törnade mot båten med ett dån, så att man fruktade, att den skulle krossas.

— Ser du ingenting? frågade kungen Rosen, som också spejade genom sin kikare.

— Nej ingenting, ers majestät.

— Besynnerligt. Det var ju här utanför Snapp-opp och Snare-Sven fått order att kryssa. De tyckas just icke

vara vidare påpassliga. Men det skall sannerligen skeppane få betala mig, mumlade kungen bistert.

Ändtligen dök konturerna af ett fartyg upp ur soldiset.

— Se där ha vi ett af dem! ropade kungen och befallde karlarne att ro dit.

Men det visade sig vara hvarken brigantinen eller gallioten. Det var mycket mindre och klumpigare.

— Jag undrar, hvad det kan vara för passagerare, yttrade kungen.

— Det ser mig ut som ett lastfartyg, ers majestät, svarade Rosen.

— Ja, kanske. Men det gör detsamma. Det är i alla fall en båt, som kan föra oss öfver till Sverige.

Fartyget, som de upptäckt, var en lastgalliot, benämnd Hvalfisken. Med förvåning hade skepparen ombord, en gammal väderbiten sjöbuss vid namn Gädda, sett slupen, som kom roende mellan isarne. Och hans förvåning blef än större, då han igenkände kungen. Tårarne rullade ned för hans barkade kinder, medan han strök af sig mössan och ropade:

— Hvilken lycka för mig och mitt gamla skrof att få hysa ers majestät ombord. Aldrig hade jag väl väntat att mera få återse min nådige herre. Min skuta och mitt lif till ers majestäts tjänst!

Kungen log och steg ombord med sina följeslagare. Genast hissades segel, ankaret togs upp och man styrde ut till hafs i riktning mot Ystad. Men det var endast med svårighet, som det klumpiga fartyget kunde bana sig väg genom drifisen. Först mot aftonen nådde man fritt vatten, och nu gick färden bättre.

Dagen därpå blef vinden ostadig och luften fylldes af snö och regn. Hvalfisken sköt endast ringa fart. På däcket stod kungen och betraktade mörk det upprörda hafvet. Det kunde tydligen taga åtskilliga dagar, innan skånska kusten nåddes. Han visste, att danske amiralen Tordenskiold kryssade omkring i farvattnet för att uppsnappa alla flyktingar. Ogärna ville han falla i sin fiendes våld.

Det skulle vara allt för harmfullt, då han nu vore så nära sitt land.

På eftermiddagen syntes ett skepp höja sina master öfver horisonten. I början befarade både kungen och Rosen, att det var Tordenskiold, men efter en stund sågo de till sin glädje svenska flaggan svaja från masttoppen. De styrde dit och skeppet befanns vara den försumlige Snapp-opp.

Kungen tog ett vänligt afsked af den gamle skeppar Gädda samt skänkte honom en penningsumma. Därpå gick han med Rosen och Düring ombord på Snapp-opp, hvilkens befälhafvare han mottog synnerligen onådigt och lofvade spö, så fort de kommo till Sverige.

Hela natten seglade de mot skånska kusten, och tidigt följande morgon, innan det ännu dagats, anlände de till trakten af Trelleborg och gingo i land.

Under beckmörker och häftigt nedströmmande regn satte kung Karl sin fot på Sveriges jord. För att invänta gryningen och något skydda sig mot regnet ställde han sig med ryggen mot en stor sten. Och där stod kung Karl likt en annan vinddrifven äfventyrare, våt, smutsig och hungrig, ändtligen hemkommen efter så många års bortovaro.

Väl en timma stod han så på stranden lutad mot stenen, medan regnet oupphörligt strömmade ned och blåsten hven från hafvet, Andtligen började det dagas. Då gick han, åtföljd af Rosen och Düring okänd genom det sofvande Trelleborg. Ingen människa syntes till på de öde gatorna. I ett skjul satt en sömnig nattvakt inkrupen och betraktade de tre genomvåta vandringsmännen.

Vid tullen sågo de några lyktor lysa. De trädde närmare och märkte några bönder, som höllo på att spänna sina hästar för ett par vagnar.

— Hvart ämnen I er? frågade kungen.

— Till Ystad.

— Det passar bra. Då kunnen I taga oss med. Vi skola också dit.

— Hm!

Bönderna betraktade misstänksamt de tre krigarne.

— I fån god betalning, yttrade kungen, då han såg deras tvekan, och räckte dem ett par guldmynt.

Det lyste till i snåla bondögon, när de sågo de glänsande slantarne, och utan vidare hinder läto formännen dem sitta upp på sina usla vagnar.

Det var ännu icke full dager, då de foro ut från Trelleborg. Så småningom steg en blek sol upp och kastade sitt trista sken öfver de skånska slätterna.

Morgonen var mulen och kall. Regnet hade upphört, men den skarpa blåsten strök fortfarande in från hafvet. Kungen skakade af köld. Han fällde upp kappkragen dels för att skydda sig något, dels för att dölja sitt ansikte. Han ville icke ännu bli igenkänd af sitt trogna folk. Som en ensam, irrande främling hade han stigit i land på sitt rikes kust; som en främling for han genom dess bygder. Trött och sömnig satt han på den eländiga bondvagnen och såg sig omkring. Oaktadt han befann sig i det bördigaste landskapet, såg det ödsligt ut. Slätterna voro täckta af ett tunnt snölager, hvilket vinden dock på somliga ställen sopat undan, så att marken låg bar. Här och där lågo några stugor kringkastade. Föga folk syntes till, mest kvinnor och gamla gubbar. I den mulna vintermorgonen låg det en stämning öfver detta landskap, som var karaktäristisk för hela Sverige: ett fattigt, öde, folktomt land. Kungen kände det, men yttrade ingenting.

Då de vid middagstiden kommit i närheten af Ystad, stego kung Karl och hans följeslagare af vagnarne och begåfvo sig till en bondgård, där de lejde några hästar, på hvilka de satte sig upp och redo in till Ystad. Där gaf han sig till känna för vederbörande, ilbud sändes till Stockholm, och snart hade öfver hela landet spridt sig ryktet om kungens återkomst.

Han tog kvarter i samma hus, som han bebott vid besöket år 1700, då han, adertonårig, hade återkommit från sitt första ärofulla fälttåg efter att ha tvungit Danmark till en förödmjukande fred. Och det var härifrån han begaf sig ut i de ryska och polska krigen. Nu vände han åter

till samma plats. När han rest ut, hade det skett i spetsen för en stridslysten här och en talrik flotta under folkets jublande hyllningsrop. Nu vände han åter, ensam, grånad, utan här, utan flotta, sedan fienden borttagit alla hans utländska besittningar. På femton år hade äfventyraren spelat bort halfva sitt rike.

KAP. XXIII.

Jag vill jaga efter mina fiender.

ej, nu ger jag tusan att läsa längre!

Studenten Fritz Knape slog igen boken och såg ut genom fönstret. Öfver några snöhöljda uthustak kunde han se gustavianums kupol och domkyrkans afhuggna torn höja sig. Han steg upp från bordet och började gå fram och tillbaka i den lilla kammaren.

— Den här knapriga filosofien var då det dummaste jag någonsin pluggat igenom, mumlade han för sig själf, medan han otåligt knäppte med fingrarna. Hvad skall det tjäna till att läsa sådan smörja! I synnerhet som jag icke begriper ett ord af det. Och jag tror sannerligen ej, att författaren gjort det heller. Nej, på den lärda vägen förtjänar man klent sitt bröd i dessa bistra tider. Nu har kungen kommit hem och det sägs, att han åter ska börja kriga. Hvarför skulle jag då sitta här i Uppsala, halfsvälta

och frysa och hänga hufvudet öfver gamla dumma luntor, då jag kunde komma ut i kriget och slåss tillsammans med kungen och förtjäna ära och kanske befordran. Sannerligen tror jag icke, att jag tar värfning i morgon dag.

Studenten Fritz tände sin pipa, satte sig i den rankiga pinnsoffan och försjönk i funderingar.

. . . . Men morsan? . . . Hon blir ledsen förstås. Hon ville icke att jag skulle taga värfning, då jag bad henne därom för ett par år sedan. Hon ville att jag skulle läsa och bli professor, gudbevars. Skön professor! Passar icke mera därtill än en kalf till en båtsman. Nej, jag vantrifs med stillasittandet och pluggandet i denna tråkiga håla, som kallas Uppsala. Det enda roliga, man har här, är ett och annat slagsmål med gesällerna om kvällarne. Men äfven det börjar bli tråkigt. De äro rädda för mig och springa undan. . . . . Nej, jag vill ut. Jag vill bli soldat och dra pliten för mitt land.

. . . . Men Lisen? Lilla Lisen, som är så grufligt söt ibland. Hon kommer väl att gråta sina modiga tårar. Bah! Får hon blott se mig i kunglig majestäts och kronans kläder med pliten vid sidan och blanka mässingsknappar i rocken, blir hon nog glad . . . . . Värre är det med morsan, för se hon ger då aldrig sitt samtycke.

Fritz Knape ref sig i de blonda lockarne och bolmade väldeliga.

Det knackade på dörren.

— Stig in! skrek Fritz med dånande stämma, som han alltid brukade göra, då han var i dåligt humör.

In störtade en liten välfödd student med ett ansikte rundt som en rofva. Hans knubbiga figur bildade en skarp kontrast mot vännens magra, seniga gestalt. I det annars så godmodigt leende ansiktet syntes nu den största förskräckelse.

— Nej se »Klumpis». Hur är det fatt? yttrade Fritz, då han fick syn på kamraten.

— Åh, kan du tänka dig! Kan du tänka dig . . . . utbrast Klumpis, alias studenten Pontus Gata.

— Hvad är det jag skall tänka mig? Har du fått upp-

sträckning af rektor eller stryk af gesällerna igen och vill att jag skall hjälpa dig klå dem?

— Mycket värre.....

— Hvad fanen? Värre?

— Ja, kan du tänka dig. Jag har nyss fått veta, att befallning kommit från kungen om att de lataste studenterna skola tagas ut till krigstjänst.

Fritz flög upp från soffan och stirrade på vännen.

— Hvad säger du? Till krigstjänst!

— Ja, ja. De lataste ska stickas in i leden. Och jag, som icke gjort ett dugg hvarken förra termin eller den här, utbrast Pontus suckande.

Fritz slog till ett gapskratt. Han började dansa omkring i rummet, fick fatt i den filosofiska luntan på bordet och slängde den i ett hörn, allt under de vildaste skrattsalfvor.

— Ypperligt! Ypperligt! Har man sett på maken till tur, skrek han gång på gång.

Pontus betraktade honom förvånad.

— Kallar du detta tur? Men du har ju själf varit nästan ännu latare än jag.

— Det är just det, jag kallar tur.

— Men då blir du sannolikt en af dem, som tagas ut.

— Jag hoppas det.

— Hoppas du? Att få gå ut i kriget. I stället för att ligga här vid universitetet och inhämta lärdom.

— Jag ger tusan i lärdomen. Den blir man endast dum af. Nej, tacka vet jag att vara soldat! Det är ett annat leben, förstår du. Och du kommer nog med. Det kan du vara säker på i följd af de många skrapor, du fått af rektor för din lättja. Gläd dig åt dem.

Men Klumpis såg icke vidare glad ut.

— Men jag är ju så liten och tjock. Inte tror du, jag kan användas till soldat? mumlade han, sökande fasthålla det sista hoppet.

Fritz betraktade honom kritiskt.

— Nå, kära Klumpis, icke kan man precis påstå, att du blir en synnerligen prydlig soldat. Men du är frisk

och välfödd, kan skjuta och äfven litet fäkta. Och kungen behöfver sina gossar, sedan han förut gjort af med så många härar. Nu bryr han sig föga om längden och ståtligheten hos sina soldater, blott de kunna skjuta och slåss. Och du skall väl icke vara sämre än getapojkarne, som under Måns Bock klådde upp dansken.

Fritz Knape sökte på allt sätt uppmuntra sin vän. Själf var han sprittande glad öfver detta praktexemplar till nyhet. Nu kunde morsan icke säga någonting. Han hade ju kungens befallning och måste lyda.

Men Klumpis satt och hängde hufvudet och såg ledsen ut.

— För tusan, hvad är det för en käringmin, du tager på dig! Du heter väl icke Pontus för inte. Det var en stor fältherre i forntiden, och den måste du nu söka likna. Och tänk dig, när vi komma tillbaka från fälttåget, kanske med några skråmor, men som fänrikar, tror du icke det skall bli trefligt? Då kunna vi rynka på näsan åt plugghästarne och med ännu större eftertryck smälla på gesällerna. Hvaba?

Pontus svarade ej. Fritz teg äfven och återtog sin promenad fram och tillbaka öfver golfvet.

— Fick du veta något mera nytt? Det är ju dansken, som kungen ämnar vända sig mot? frågade han efter en stund.

— Nej, det lär vara mot norrmannen.

— Norrmannen! utbrast Fritz förvånad och såg upp på Pontus.

— Ja, just norrmannen, nickade denne.

— Men vid jultiden gick ju ett rykte att kungen samlade flere regementen i Skåne för att så fort sundet frös till, gå öfver isen liksom Karl Gustaf gjorde, och angripa Köpenhamn. Tidpunkten skulle ju varit så lämplig, sade man. Största delen af danska hären ligger ännu vid Stralsund och Wismar; de öfriga regementena dels i Holstein, dels på Jutland och Fyen; och i självfva Köpenhamn finns blott ett fåtal trupper.

— Efter hvad jag nyss hörde på torget, hade det äfven varit meningen att så skulle ske. Men det blef förhinder.

— Hvilka förhinder. Frös icke sundet?

— Jo, det lär det ha gjort. Men just dagarne innan öfvergången skulle verkställas, uppstod plötsligt ett starkt töväder med storm, som bröt upp isen. Där ser du. Kungen har ingen lycka med sig längre. Den har för alltid vändt honom ryggen. Det tjänar ingenting till att han längre håller på och krigar.

Fritz betraktade förargad sin vän.

— Bah, så du pratar. Tjänar ingenting till! Visst tusan gör det så. Du skall se, att kungen klår sina fiender och att hans stjärna än en gång skall stråla med förnyad glans. Och därtill skola vi hjälpa honom, begriper du ..... Men låt oss nu gå ut och snappa upp flere nyheter.

Fritz tog på sig kappan, och de två vännerna spetade genom snödrifvorna i väg till torget. Där syntes grupper af studenter, sjutton- adertonåringar liksom de. Öfverallt härskade stor upphetsning. Som en löpeld hade ryktet om kungens befallning spridt sig i staden. Hvarje student hade rannsakning med sig själf, och många hade, liksom Pontus Gata, till sin förskräckelse kommit till den slutsatsen att det icke var riktigt väl beställdt med deras studier. Andra, de sediga, de flitiga, de som väl bestått sina examina och aldrig fått skrapor för slagsmål med gesäller, slogo sig som publikanen för sina bröst och tackade Gud, att de icke voro som de andre syndarne. I allmänhet mottogs nyheten om kungens befallning med blandade känslor. De flesta af syndarne voro ängsliga och förbannade sin lättja, endast några få, hvilka som Fritz längtade bort från läsningen, mottogo budskapet med glädje.

De flitiga, lyckliga i sin visshet att slippa gå ut i kriget, kastade glåpord åt de mest kände bråkmakarne.

— Jo, jo, Lasse Påk, nu åker du allt med. Du skulle slagits litet mindre och läst litet bättre, hade du fått stanna hemma, flinade en bleknost teolog med lömskt utseende.

— Håll käft, din prästlort, röt den som blifvit kallad Lasse Påk. Du duger bara att hänga näsan öfver gamla postillor. Och feg är du, din stackare. Finge kungen se

dig, låte han genast skjuta dig, så ful och spinkig är du. Fy tusan en så'n karl.

Teologen fann för godt att draga sig undan, ty Lasse Påks ögon bådade ingenting godt. Men han kunde icke hålla sin arga näbb.

— Det skall verkligen bli glädjande att få veta, hur norrmännen klått er, yttrade han till några andra studenter, bland hvilka Pontus och Fritz befunno sig.

— Tycker du det? svarade den senare och närmade sig teologen.

— Nå, här ska du få se vi skola klå norrmännen, ropade han hastigt och gaf teologen en dundrande örfil, så att han under de kringståendes skrattsalfvor tumlade om i snödrifvorna.

Andra teologer skyndade till. Det artade sig till slagsmål mellan »de flitiga» och »de lata», då den fruktade bilden af en barsk professor dök upp i ett gathörn. Genast lugnades sinnena och man slutade.

— Men hur går det med gesällerna. Skola de stanna hemma, medan studenter rycka ut? frågade en.

— Alla gesällerna skola ut i kriget, svarades.

— Bravo! Då få vi icke längre slåss emot hvarandra utan tillsammans. Och det ska vi göra som riktiga krigare. Vi ha haft tillräcklig öfning här hemma. Lefve gesällerna! Pereat alla teologer och plugghästar! skrek Fritz.

— Lefve gesällerna och pereat plugghästarne, ropade »de lata» i korus.

En yngre akademisk lärare kom gående i närheten. Genast skyndade flere fram till honom.

— Är det sant, att somliga studenter skola tagas ut i kriget?

— Ja, så är kungens befallning, svarade läraren.

— Och hvar skola regementena samlas?

— I närheten af Karlstad. Därifrån skall uppbrottet ske mot Kristiania. Studenterna jämte annat manskap här i trakten skola dock först fara in till Stockholm för att mönstra och erhålla utrustning.

— Och när blir det?

— Om några dagar, tror jag.

Fritz skyndade till Lisen. Lisen var en sjuttonårig skräddarmästardotter, liten, rund och fager, gladlynt och skälmaktig, med hvilken Fritz en af de första höstaftnarne han kommit till Uppsala gjort bekantskap. I början hade han bara nojsat och pratat tok med flickan under de promenader, de tillsammans togo i Slottsparken och Kungsängen. Men så småningom hade han fäst sig djupare vid henne. Böckerna tråkade ut honom, de flesta af kamraterna retade honom; ej ens slagsmålen med gesällerna kunde stundom tillräckligt roa honom, och då måste han ha en mänsklig varelse att hålla sig till, och så hade han funnit Lisen.

Han skyndade bortåt Svartbäcksgatan, vek några steg in i en gränd och knackade på ett blyinfattadt fönster. Där var Lisens kammare. Pappan, skräddarmästaren hade sin verkstad och bod utåt gatan, men här var Lisens helgedom, där hon ostörd fick sitta och sy eller väfva.

Lisen, som satt ifrigt upptagen vid väfstolen, spratt till vid knackningen och hoppade ned på golfvet.

— Hvem är det? frågade hon och blickade genom de små rutorna.

Men så igenkände hon Fritz och log.

Hon gläntade på fönstret.

— Du! Det var märkvärdigt.

Fritz satte upp en tillgjordt förvånad och högtidlig min.

— Hur så, min sköna. Hvarför var det så märkvärdigt?

— Du kommer så ovanligt tidigt.

— Nå, det bör du väl ej beklaga dig öfver. Men släpp in mig nu. Jag har någonting riktigt roligt att berätta.

Lisen skyndade sig att öppna.

Fritz störtade in, slöt flickan i sin famn, kysste henne, snurrade henne rundt ett hvarf och satte henne på sitt knä.

Lisen, andfådd af den häftiga rörelsen, slet honom i håret till straff och kunde knappast få fram ett ord.

— Nå, hvad var det för roligt, du hade att förmäla? frågade hon slutligen.

— Jo, kan du tänka dig något så storartadt! ....

Lisens lilla mun öppnade sig af pur förvåning, och de blå klotögonen stirrade på Fritz.

— Jag skall ut i kriget.

— Hvad! Skall du ut i kriget? Du, som är student.

— Ja, just jag. Jag har fått kungens och rektors befallning att inställa mig under fanorna, bröstade sig Fritz.

Underläppen darrade på Lisen, medan hon skarpt betraktade honom.

— Är det verkligen sant detta?

— Fullkomligt.

Nu var gråten icke långt borta.

— Och det kallar du en rolig nyhet.

— Visst gör jag det.

— Hu-u-uh!

Lisen började storgråta. Tårarne rullade utför hennes runda kinder och sipprade ned på Fritz' rock. Han slöt henne närmare intill sig och försökte trösta henne.

— Men min käraste vän, hvad kommer åt dig. Icke är det något sorgligt, att jag blir soldat i stället för att vara här i Uppsala och läsa mig dum och blek på deras gamla luntor.

— Icke sorgligt. Hur kan du säga något sådant? Jag är säker på, att du blir skjuten i första träffningen. Och blir du icke då dödad, kommer du att hemsändas som krympling, kanske utan både armar och ben.

— Men då blir ju i alla fall alltid något kvar af mig, försökte Fritz skämta.

— Något. Ja, men hvad har jag för glädje af dig, sedan du förlorat alla dina lemmar, yttrade Lisen storgråtande.

Förgäfves sökte Fritz uppmuntra flickan och ingifva henne kurage. Så blef han nästan ond.

— Tror du jag i alla fall längre hade tänkt stanna i detta glåmiga Uppsala, yttrade han. Allt sedan barndomen

har jag önskat bli soldat. Och hade icke kungens direkta befallning om att åtskilliga studenter, däribland jag, skulle uttagas till krigstjänsten, hade jag nog ändå gifvit mig dit. Under nuvarande svåra tider, då fienden ansätter oss från alla håll, tillhör det hvarje svensk man och yngling att kämpa för sitt land och sin kung. Tror du jag fegt vill sticka mig undan likt dessa backharar till teologer och annat skräp? Nej, jag vill ut. Stupar jag, så må det vara händt, men vänder jag tillbaka, sker det med ära, förstår du, och med stolt medvetande af att jag uppfyllt min plikt. Och du, Lisen, som min lilla modiga svenska flicka, skulle icke gråta häröfver, utan i stället glädjas. Du skall se, att jag kommer välbehållen åter, kanske som fänrik, och då skola vi fira vårt bröllop med en sjudundrande fest.....

Hur Fritz pratade lyckades han så småningom lugna och uppmuntra Lisen. Hon skämdes öfver sin hjärtnupenhet och sökte sedan visa sig så glad och modig som möjligt.

Efter några timmar skildes Fritz från sin flicka. Han tryckte en kyss på hennes läppar och gaf henne ett fast handslag. Lisen följde honom till porten. Där började tårarne åter strömma. Men Fritz höjde leende fingret, vinkade åt henne och försvann.

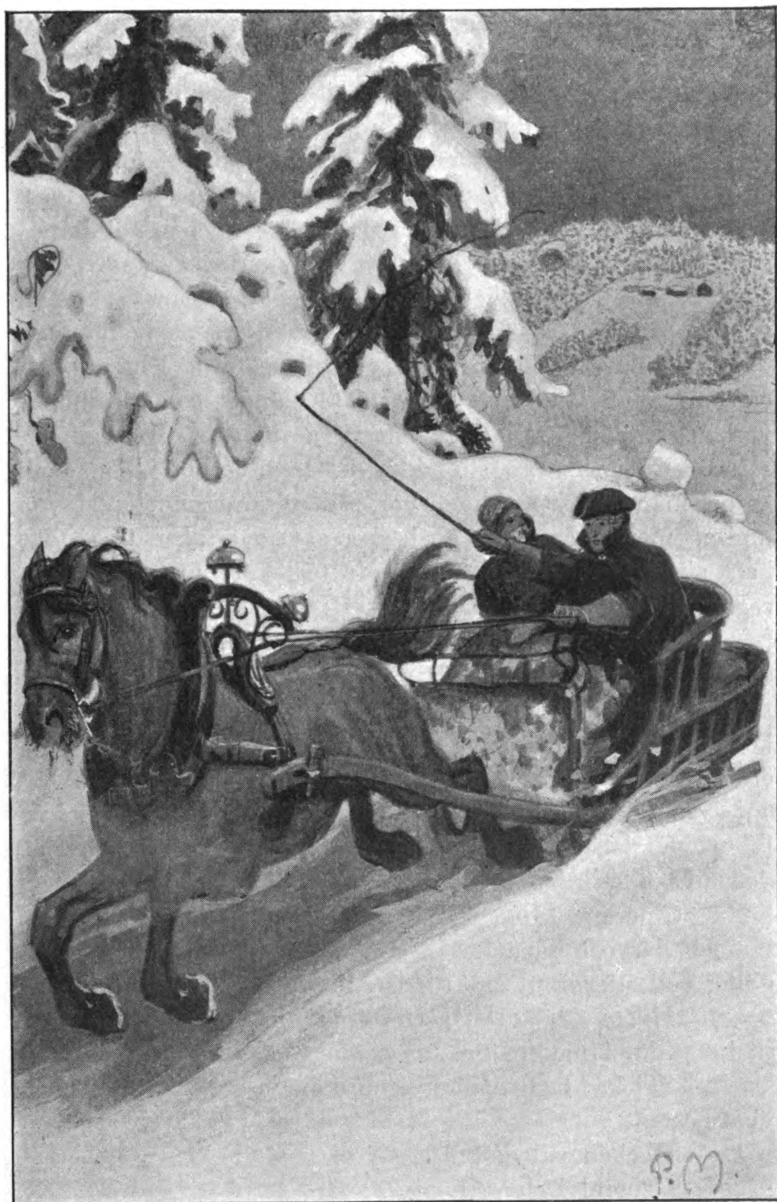
Några dagar därefter åkte Fritz Knape och Pontus Gata jämte stadens nästan alla gesäller på halmkärror till Stockholm för att inskrifvas vid regementet.

* * *

I skarp traf går slädfärden genom mörka skogar och snöhöljda slätter. Åtföljd af Rosen, Poniatowski samt två betjänter kör kungen under namn af major Karl från Ystad till Karlstad för att mönstra de trupper, som där samlats för fälttåget mot Norge.

I rasande fart går färden. Dag och natt trafva hästarne. Man unnar sig knappast några timmar till sömn och mat.

Kungen brinner af längtan efter nya fälttåg. Sedan tåget öfver Sundets isar omintetgjorts genom den

P. M.

plötsligt inträffade töväderssstormen, har han kastat sina blickar mot Norge. Något måste han taga sig till med sina redan samlade regementen. I Stockholm hade man visserligen hyst den förhoppningen, att han skulle begifva sig dit, undersöka ämbetsverken, granska förvaltningen och öfverlägga om hvad som borde göras. Men kungen vill icke till Stockholm. Han undviker sin hufvudstad. Hvarför? fråga sig alla. Kanske är det därför, att han alltid vantrifts i stora städer och helst tar sitt kvarter i mindre eller i någon bondgård eller i rama skogen. Kanske är det, emedan han ej vill visa sig för hufvudstadens befolkning, förrän han kan uppträda som ärofull segrare. Eller är det, emedan han ej på nära håll vill se eländet och af ämbetsverken höra omständligen beskrifvas landets olyckliga tillstånd. Eller för att slippa se det i synnerhet bland adel, ämbetsmän och stockholmsbor rådande missnöjet. Många undra, men ingen kan ge besked. Och kungen tiger, där han sitter i slädan och i susande fart kör norrut mot sina regementen i Karlstad.

Allt häftigare manar han på skjutsgossen. Om nätterna sofver han icke mer än tre, fyra timmar. Så fort han vaknat, säger han till att spänna för, kastar sig i slädan och kör i väg, lämnande Rosen och Poniatowski att komma efter bäst de hinna.

Vid midnattstid en gnistrande kall februarinatt kör han in på Karlstads gator och stannar framför gästgifvaregården. Likt en annan husvill resande får han stå där och bulta på porten. Ingen hör, ingen öppnar. Förgäfves står kungen där och ropar. Till slut öppnar en sömnig piga en glugg och sticker ut sitt rufsiga hufvud.

— Hvem där? Det är då en skam att väcka upp folk så här midt i natten, gnäller pigan.

— Skicka ned någon, som kan visa till general Delvigs bostad.

— Hocken va' de'?

— General Delvig, hör ni.

— Honom träffar ni nog icke så här dags.

— Det rör er ej. Skicka ned någon, som kan visa mig till honom. Han får bra betaldt, skriker kungen.

Pigan stänger igen gluggen och kungen står där ensam i snön. Otålig slår han värjan mot stöfvelskaften och trampar för att hålla sig varm. En kvart förgår. Ändtligen knarrar porten på sina gångjärn. En dräng kommer ut. Denne stoppar kungen in i slädan, sätter sig bredvid honom och kör i väg till general Delvigs bostad.

Där upprepas samma historia. Efter långt parlamenterande lyckas kungen, sedan han utgifvit sig för major, slutligen få betjänten, som öppnat fönstret för att efterhöra, hvem den underlige besökaren är, att väcka sin herre.

General Delvig, som anar, att det är kungen, skyndar genast ned. Till betjäntens förvåning mottager han majoren med utomordentliga höflighetsbetygelser, säger till, att en säng skall bäddas och en måltid uppdukas. Kungen sätter sig ned vid bordet, äter några smörgåsar och dricker ett glas mjölk. Men den bäddade sängen vill han icke veta af.

— Jag sofver lika bra på golfvet, säger han och går in i sitt rum.

Där breder han ut kappan på golfvet, sticker en dyna under hufvudet och somnar.

Följande dag är en söndag. Tidigt är kungen uppe och rider ut för att inspektera de senaste från Stockholm komna regementena, som fått befallning att uppställa sig på en slätt utanför staden.

Det är snöstorm och bitande kallt. Rödfrusna och skakande af köld stå de unga studenterna och gesällerna i ledet. Frits Knape ser någorlunda käck ut och sträcker på sig, men den lille Pontus Gata vid hans sida företer en bedröflig anblick. Redan har han magrat åtskilligt under marscherna. Han förbannar sin lättja, som gjort honom till soldat.

— Ack, hvarför läste jag icke flitigare, då stode jag ej här och frös, tänkte han, medan han ser bort åt staden,

från hvilken kungen, omgifven af general Delvig och andra officerare kommer ridande.

Snart har kungen kommit fram till regementet.

— God morgon, gossar! hälsar han sina unga nyblifna soldater.

— Gud bevare konungen! ljuder det honom någorlunda kraftigt till mötes.

Kungen rider långsamt framför leden. Hans skarpa öga mönstrar hvarje man, hvarje plagg. Hans blick mulnar. De se dock bra klena ut dessa unga soldater. Knappast någon är öfver tjugu år. De flesta sjutton och aderton. Det är ett annat material än det präktiga, som gick förloradt i Ukrajna, vid Poltava och vid kapitulationen på Dnieperflodens strand.

Kungens ansikte blir allt mörkare. Nu önskar han sina gamla, härdade krigare åter. Hvar äro Lewenhaupt, Piper, Rhenskiöld, hvar Creutz, Düker, Douglas, hvar den fintlige gubben Grothusen, hvar de unga kämparne, Kruse, Buss, Hård, Ranck, den glade kapten Måns och många andra. Borta. Fångna och förda till Sibirien, dödade af pinbänkens marter eller stupade i striderna — de sista på Rügen — eller ännu stadda på den långsamma marschen från Bender. Nu behöfde han dem, de krigsvana officerarne och de i hundratals strider och strapatser härdade soldaterna. Och hvad har han. En samling hoprafsadt ungt folk, studenter, gesäller, bonddrängar, bleka ungersvenner på sjutton, aderton år, af hvilka många förut aldrig hört en kula pipa eller utdelat ett värjhugg. Det gäller att göra dem till lika goda soldater som de förra. Och kungen rider mönstrande framför leden.

Stormen hviner och rycker upp moln af snö. Kölden biter i näsor och öron. Men de unga soldaterna stå raka och högtidliga och blicka sin underlige äfventyrarkung in i hvitögat.

— Hvad han ser gammal och härjad ut, hviskar Pontus Gata till Fritz, medan kungen långsamt närmar sig den tropp, i hvilken de två studenterna stå.

— Ja, han ser nog litet illa medfaren ut och äldre än han är. Men så har han också hållit på att kämpa i femton år. Och det månde ta på krafterna äfven hos den starkaste. Men fastän pannan blifvit fårad och håret gråsprängdt, är han nog samme dunderkung som förr. Samma okufliga mod, samma trotsiga envishet bor nog ännu inom honom. Se, hur han obekymrad om köld och blåst i sin tunna kappa rider framför tropparne och iakttager hvarje man! Se, den fasta blicken i hans ögon och den ranka hållningen! Äfven jag hade icke trott, att han skulle se så pass gammal ut. Han är ju endast ett par och trettio år. Men om också motgångar och bekymmer ha härjat hans drag och glesnat hans hår, är han likväl samme väldige krigare som förr.... Men tyst! Nu kommer han hitåt.

Då kungen fick syn på Fritz Knape, som stod där rak lång och smärt, ljusnade hans blick.

— Se där en karl, som kunde göras en god soldat af, tänkte han.

Men strax därpå for hans blick öfver Pontus Gatas lilla runda gestalt, och uttrycket i hans ansikte blef åter mörkt.

Han hejdade hästen framför Pontus, som försökte sträcka på sig så mycket hans korta kropp tillät.

— Hvad heter du? frågade kungen barskt.

— Pontus Gata, svarade studenten med af rörelse darrande stämma.

— Yrke?

— Student.

— Nyss utkommenderad?

— Ja, ers majestät.

— Du är väl en af odågorna där i Uppsala, som på grund af senaste ordern blifvit uttagna. Du ser mig väl liten ut för att duga till soldat.

Pontus svarade ej. Trots att kungen kallat honom odåga, svällde hans bröst af glädje. Att han icke dugde till soldat, kände han allt för väl. I synnerhet i en sådan rasande snöstorm. Kanske skulle han bli kasserad.

— Kan du skjuta och fäkta? frågade kungen.

Pontus, som hvarken ville eller vågade ljuga inför sin konung, svarade: Ja.

— Godt. Du är visserligen något kort till växten, men kan måhända ändock bli en braf soldat, yttrade kungen och red vidare.

En bedröflig missräkning målade sig i Pontus feta drag. Jaså. Han skulle likväl gå med. Fastän han var så liten och tjock och icke liknade en soldat mer än en gödd gris. Fördömdt! Och så till på köpet att begynna sitt första fälttåg i en sådan rasande kall vinter!

Pontus mumlade några fula ord, men hejdade sig, då han såg Fritz' leende blick hvila på sig. Han skämdes.

— Intet missmod, vän. Nu ska vi ut och slåss för kung och land och därmed basta, yttrade Fritz till honom.

Och Pontus bet ihop tänderna och sträckte på sig. —

Så fort mönstringen var öfver, red kungen åtföljd af sina generaler och andra officerare i snöstormen direkt till kyrkan, där gudstjänst skulle hållas.

Det lilla templet var fullt af människor. De visste, att kungen skulle komma dit och de ville på nära håll se den ryktbare krigaren. Kungen gick med hastiga steg fram till första bänken, där han blef stående, rak och spänstig. Så fort han visat sig, reste sig hela menigheten, och ingen vågade sedan sätta sig, så länge han stod.

Gudstjänsten begynte. Från sträfva mansröster, blandade med kvinnfolkets gnällande stämmor, ljöd psalmen genom kyrkans hvalf. Predikoämnet hade han själf valt ur några af psaltarens verser. Och med högan röst talade prästen öfver följande ord:

»Jag vill jaga efter mina fiender och gripa dem; och intet omvända, till dess jag hafver nederlagt dem.

Jag skall slå dem, och de skola icke kunna mig motstå; de måste falla under mina fötter....

Och jag skall sönderstöta dem som stoft för vädret; jag skall bortkasta dem som träck på gatorna.»

Alla, som hörde denna predikan, förstodo, att kungen skulle kämpa, så länge han ännu hade en soldat kvar, som kunde föra musköten och värjan. Och alla böjde sig i suckan för hans allsmäktiga vilja.

Efter gudstjänsten begaf sig kungen till prästgården för att äta middag. Ryktet om hans ankomst till staden hade naturligtvis spridt sig, och hela vägen från kyrkan var kantad med nyfikna skaror. Snöstormen yrde fortfarande kring gatorna, piskade människornas ansikten och hopade drifvor på drifvor. Utan ett glädjerop men med blottade hufvuden sågo invånarne sin konung rida förbi. Kungen låtsades ej märka deras tryckta stämning eller se deras betänksamma miner. Mörkt stirrande framför sig red han genom gatorna.

På trappan till prästhuset mottogo honom prästen och hans fru. Prästen var en lång, groft byggd man, hans gumma liten och svällande rund. Prästen bugade sig, och gumman neg gång på gång, medan hon nyfiket betraktade kungen. Hvad! Var detta en kung, ett majestät! Så tarfligt klädd som den simplaste soldat; han hade ju icke ens en ren skjorta på sig! Och det var Sveriges enväldige kung, den ryktbare krigaren Karl den tolfte, hvilkens bragder upprört hela Europa och slagit det med häpnad. Utom sig af bestörtning öfver denna oväntade syn neg den goda prästfrun ännu en gång, hvarpå hon skyndsamt försvann för att tillse sina stekar och kakor.

Under middagen åt kungen med god aptit men tämligen fort, så att de närvarande hade svårt att hinna med. Prästfrun hade mycket att syssla med. Dels skulle hon tillse, att alla gästerna fingo sin beskärda del, dels kunde hon knappast taga sina blickar från kungen. Ju närmare hon betraktade honom, dess mera förvånad blef hon. Sannerligen satt icke kungen där med smutsiga skjortlinningar midt ibland alla dessa prydliga officerare och ämbetsmän. Det var ju ren skandal, tyckte den goda prästfrun. Stackars kung, han tänker så mycket på landets väl, att han glömmer att taga på sig en ren skjorta.

Under måltiden samtalade kungen kruserligt med prästen och gästerna. Sedan den var slut, lästes en kort bön, hvarpå han nickade åt dem och begaf sig till sitt rum, lät på golfvet utbreda en matta och lade sig ned för att sofva.

— Kerstin, Lotta, Amanda! Sätt er genast ned och sy ett halft dussin skjortor, skrek prästfrun, då hon kom utrusande i köket.

Kerstin, Lotta och Amanda gapade af förvåning.

— Nå, hör ni inte? Sätt er genast ner och sy ihop ett halft dussin skjortor! Ni kan ta adjunktens mått. Han är visserligen kanske väl mager, men kungen är smärt och längden är ungefär densamma, så det kanske går ihop, mumlade hon för sig själf.

Och vändande sig till hushållerskan, tillade hon:

— Kan Lovisa tänka sig! Kungen har icke ens en ren skjorta med sig. Vi måste så fort som möjligt anskaffa nya. Kanske min man blir kyrkoherde för den saken?

Och prästfrun och hushållerskan och pigorna satte sig att sy med rasande fart.

Efter att ha vaknat efter en timmes sömn sade kungen till om sin häst och red ut i staden, åtföljd af flere officerare. Öfverallt där han färdades skockade sig människorna. I synnerhet voro gatpojkarna nyfikna. De sprungo efter honom under högljudda rop, hvart han än red. Officerarne voro generade och sökte fösa bort dem. Det hjälpte ej. Lika ihärdigt följde de efter. Kungen, som märkte officerarnes fruktlösa försök, vände sig leende till dessa!

— Låt pojkarna vara! Det skadar ej att ungdomen i tid vänjes att följa sin konung, yttrade han.

Några af pojkarna, som hörde kungens ord, utbrusto i jubel och skreko af alla krafter.

Tre dagar stannade kungen i Karlstad. Under tiden red han omkring öfverallt i trakten och företog inspektioner af de där förlagda trupperna, tillsammans uppgående till omkring tre tusen man. Ett par gånger hade Fritz och Pontus Gata åter tillfälle att se kungen på nära håll. Pontus

gick omkring och småsvor för sig själf. Han var vid ytterligt dåligt humör. Det var ju så kallt, att man kunde frysa näsan af sig. Och så tyckte han maten icke var bra. Han var icke van vid Värmlandskosten. Men saken var bara den, att Pontus var en smula läckergom och åtskilligt bekväm af sig. Till slut tyckte Fritz, att han gick väl långt i sina evinnerliga klagovisor.

— Hvad har du att beklaga dig öfver. Ha vi det icke bra på alla sätt, hyggligt kvarter, sofva under tak, slippa läsa, slippa svälta, som vi mången gång gjorde i Uppsala. I stället få vi exercera hvarje dag, och det tycker jag är ett nöje lika godt som någonting annat. Tror du kungen har det bättre än vi? Visst icke. Nå, hvad grinar du då för? . . . . . Se där kommer han! Sträck på dig, min gosse, och se morsk ut. Här duger ta mig böfveln icke att gå omkring likt en käring, som har magkramp. Snart ska vi gå mot norrmännen och då skall du få se på andra tag. Skoja upp dig, för tusan!

Fritz' hurtiga lynne var icke utan inverkan på hans missnöjde vän. Pontus tog på sig en gladare och morskare min, i synnerhet när han nu såg kungen komma ridande mot dem.

Kungen var ute på en af sina vanliga ridter. Han kände sig aldrig riktigt nöjd, om han icke satt i sadeln. Och hade han icke annat att göra, anställde han ryttarlekar.

I närheten af den plats, där Fritz och Pontus stodo, var en brant höjd. Om sommaren var den beväxt med ljung och mossa, men nu låg den kal och isbelupen, sedan stormen sopat bort snön.

Kungen eggade officerarne att försöka rida upp för höjden. De äldre drogo sig för den farliga ridten, men ett par af de yngre försökte. I traf redo de rakt mot berget för att nå höjden.

— Äro de då spritt galna! Tänka de försöka rida uppför det där kala berget? yttrade Pontus till Fritz.

Denne svarade ej, men betraktade spändt de två officerarnes försök. Nu hade de nått foten af berget. Raskt

bar det uppåt. Men snart blef det värre. Hästarne vägrade att gå längre, och ryttarne måste använda sporrarne. Plötsligt slant den ena hästen, och innan man visste ordet af sågos häst och ryttare tumla öfver ända. Ett skri undslapp Fritz och Pontus. De trodde officeren vara sönderklämd. Kungen och de andra officerarne skyndade dit. Men innan de hunnit fram hade den fallne rest på sig. Han hade i sista ögonblicket lyckats kasta sig åt sidan och därigenom undgått att blifva krossad. Då den andre ryttaren såg kamratens fall, vände han försiktigt och red ned från det farliga berget.

Men kungen log.

— Bagatell! Sen till att I ha'n hästarne bättre skodda en annan gång. Jag skall visa er, hur det går till att rida uppför ett brant berg, yttrade han.

— Ers majestät! .... varnade officerarne.

Men kungen hörde ej på dem. I raskt traf red han mot berget. Ju närmare han kom, dess mera ökade han farten. Med bäfvan åsågo officerarne och de två studenterna hans våghalsiga försök. Men kungen var dem en för god ryttare. Utan ett felsteg sprang hästen upp för den isbelupna branten och nådde höjden. Där vände kungen och red långsammare tillbaka.

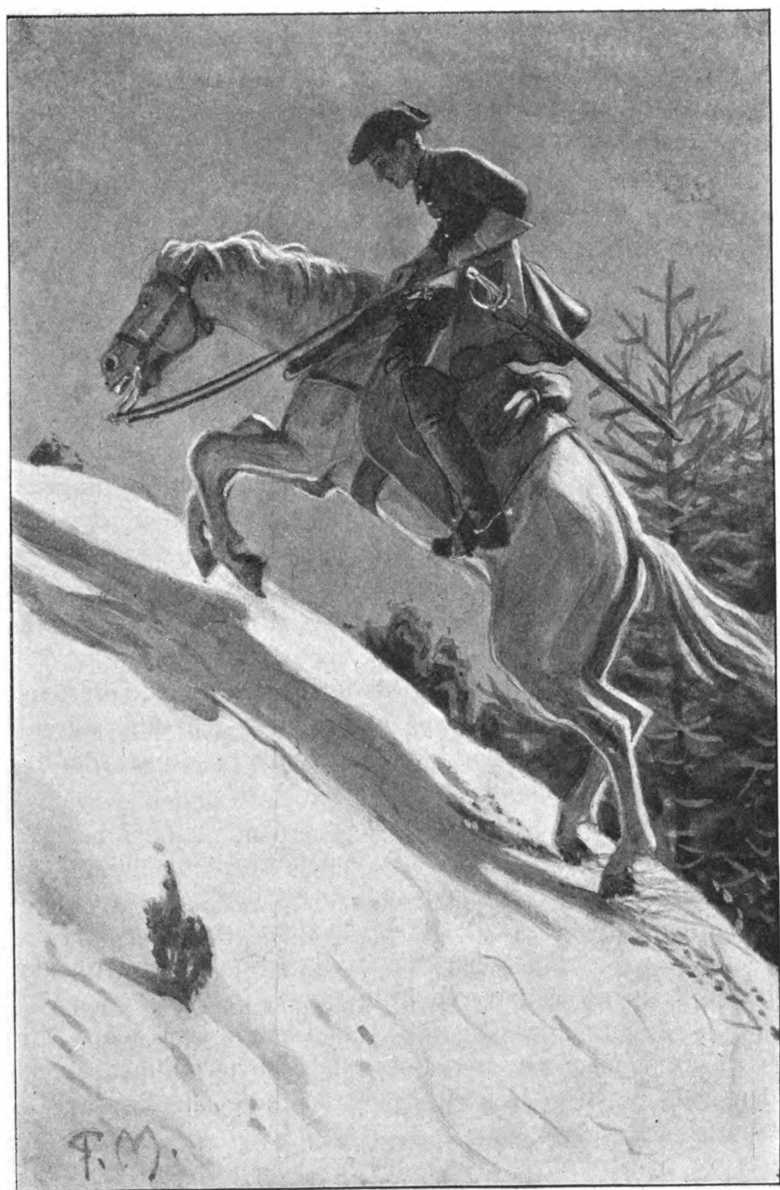
— Å-å-å-h! var det enda Pontus kunde få fram.

Han gapade af förvåning. Det hade han icke trott om kungen.

— Där ser du. Hans majestät föregår oss alla med sitt exempel. Han utsätter sig till och med för stor fara blott för att utföra en ryttarbragd. Där, förstår du, finnes ingen räddhåga, som hos vissa andra, yttrade Fritz med en sidoblick på kamraten.

— Det är nödvändigt att en ryttare kan behärska sin häst i alla terränger. Därför måste man flitigt öfva sig, yttrade kungen leende till officerarne.

Tre dagar voro förlupna. Ingen visste när kungen tänkte resa vidare. Plötsligt på tredje dagens afton i skym-

ningen sade han till om en släde för att begifva sig till de troppar, som voro förlagda närmare gränsen.

Knappt hade prästfrun fått höra talas om kungens befallning förrän hon eldröd och flämtande af ifver kom utrusande till pigorna i köket.

— Jösses, Kerstin! Jösses, Amanda, och Lotta! Ä' skjortorna färdiga? Kungen ska resa.

Kerstin och Amanda och Lotta, som sutto och sydde, störtade upp och gapade.

— Ska kungen resa. Nu?

— På ramaste ögonblicket. Hur många skjortor har ni fått färdiga?

— Vi ha välan fem, svarade Kerstin.

— Jaså, ni hann icke med halfva dussinet fullt. Nå, tag hit dem! Jag måste genast packa ned dem i i kungens släde. Det är ju både synd och skam, att han icke ens ska ha en ren skjorta på sig, yttrade prästfrun.

Hon rullade hop de fem skjortorna till ett bylte, skyndade ut på gården och stoppade oförmärkt ned dem i sitsen på släden.

Kungen tog afsked. Han tryckte hjärtligt både prästens och prästfruns händer, därpå gick han ut och satte sig ensam endast tillsammans med skjutspojken i åkdonet, som utgjordes af en vanlig bondsläde.

— Kör! ropade han.

Släden for åstad från det bugande och nigande värdfolket. I detsamma kände kungen att han satt på någonting knöligt. Han kände efter och fick tag i ett bylte.

— Hvad är det här för ett förbaskadt bylte! ropade han och slängde skjortorna ifrån sig.

— Åh, du min skapare! Han kastade bort dem. Nu har han ju icke ens en ren skjorta att byta om med, skrek den goda prästfrun och slog förfärad ihop händerna.

* *
*

Genom öde skogar ringlar sig tåget. Snön ligger fotsdjup. Soldaterna trampa och stampa, medan de med frusna

fingrar fasthålla gevären. Främst rider kungen med tre hundra ryttare och banar väg genom snön.

Skymningen faller. Man ser icke att marschera längre. Snön skottas undan, granar huggas ned och stockeldar uppgöras. Och kring dessa lägra sig kungen och hans unga soldater i den bistra vinternatten.

Kanoner och tross ha måst lämnas efter. De kunna icke föras fram på de smala, snöhöljda stigarne. Men kungen vill ändock icke ge sig. Han skall framåt trots officerarnes afrådanden. Rakt på Kristiania, tvärs öfver fjällen och genom de djupa skogarne marscherar han. Han har glömt Ukrajnas fasor. Han låtsas icke märka, hur hans pojksoldater frysa. Själf känner han knappast kölden.

För några dagar sedan tågade man förbi Östervallskogs kyrka. Där hölls sista gudstjänsten inom svenska gränsen. Nu har man kommit in i fiendeland, och hvarje stund kan öfverfall väntas.

Kungens plan för det norska fälttåget är denna: Från Strömstad och Västra Ed rycka två härafdelningar på omkring sex tusen man utefter kusten mot Kristiania. För den tredje afdelningen, kungens egna trupper, har han utsett den svåraste uppgiften. Från västra Värmland öfver skogarne och fjällen skall han tåga till Kristiania och angripa denna stad på norra sidan, samtidigt med att de andra afdelningarne storma den från den södra. Genom kungörelser och spejare har han med löfte om lindrigare skatter och mildare behandling sökt locka den norska allmogen bort från Danmark och på sin sida. De norska bönderna äro förvånade. Hvarför vill svensken slåss med dem? De finna sådant orimligt. De ha ju alltid varit goda grannar med svenskarne och i fred och ärlighet idkat köpenskap med dem.

Så hastigt har beslutet om fälttåget blifvit fattadt, att norrmännen knappast hunnit rusta sig. Emellertid ha några troppar på ett tusen man under befäl af en öfverste blifvit sända mot gränsen. Och öfversten har å sin sida framskjutit en förpost till Hölands prästgård under en

öfverstelöjtnant Brüggeman. Det är mot denna förpost, som svenskarnes marsch går.

Några dagar efter infallet öfver gränsen får kungen genom utsända skidlöpare underrättelse om norrmännens styrka och troppen vid Hölands prästgård. Genast sätter han sig i spetsen för sina tre hundra ryttare, och vägledd af skidlöparne skyndar han i väg Det är kväll, då svenskarne hinna fram. Flere af norrmännen, bland dem öfverstelöjtnant Brüggeman, ha lagt sig att sofva. Innan norrmännen fått situationen klar för sig, var kungen och hans trehundra ryttare öfver dem och hade omringat prästgården. Yrvakna, många utan rockar och stöflar, störtade de norska soldaterna ut ur huset. En kort strid utspann sig. Norrmännen försvarade sig kraftigt, men de voro för få och därtill till fots gentemot de beridne svenskarne. De fleste öfvermannades och gåfvo sig fångna. Endast några stycken kämpade ursinnigt så länge de förmådde föra värjan hellre än att gifva sig. Af svenskarne sårades endast fem ryttare.

Angreppet hade gått så snabbt att öfverstelöjtnant Brüggeman icke hunnit draga på sig stöflarne utan kom utrusande i tofflorna. I den kostymen blef han tillfångatagen och förd inför kungen.

— Hvad heter ni, frågade kungen, i det han vid fackelsken skarpt betraktade den fientlige befälhafvaren.

— Öfverstelöjtnant Brüggeman, svarade denne kärft.

Kungen teg en stund, och ett hånleende drog öfver hans läppar, då han fick syn på tofflorna.

— Sannerligen borde icke ni heta Tryggeman i stället för Brüggeman, som kunnat låta öfverraska er på detta sätt, yttrade han onådigt.

Sedan vakter blifvit utställda, gingo kungen och hans män till hvila i prästgården i norrmännens ställe. Dessa fingo under bevakning hålla till godo med de kalla uthusen.

Emellertid hade ett par af norrmännen under stridsvimlet lyckats fly och genast begifvit sig i väg till öfversten för att underrätta honom om olyckan. Öfversten befann sig en mil därifrån, men under natten gingo de flyende

norrmännen vilse i skogen och nådde icke fram till lägret förrän följande dags förmiddag. Öfversten satte sig genast i marsch med regementet för att i sin ordning öfverraska de trehundra svenskarne.

Under tiden hade de svenska regementena efter bivuaken i skogen under natten brutit upp för att följa efter kungen.

Trötta och frysande marscherade Fritz Knape och Pontus Gata sida vid sida på den smala, snöhöljda stigen genom skogen. »Klumpis» med sina korta ben hade det svårt att reda sig i den djupa snön. Han var vid ett miserabelt humör.

— Sa' jag inte, att det skulle bli djäfligt att vara soldat, muttrade Klumpis. Sofva i snön hvarenda natt, gå och trampa i snön hela dagarne som andra oxar; inte ha annat än torrt bröd att tugga på. Och slutet på härligheten? En kula eller ett värjstyng genom bröstet. Nej, tacka vet jag då Uppsala med ölstugorna och flickorna och gesällerna. Jag vånne jag vore där igen!

Fritz kastade en blick på kamraten. Äfven han tyckte att det var svårt, värre än han någonsin kunnat ana, men beklaga sig ville han ej.

— Tig, Klumpis, och skäms! Så länge kungen har det precis som vi, tillhör det ej oss att klaga.

— Som vi! Han sitter till häst, han, och slipper klampa i snön.

— Tig, säger jag. Du skulle sitta till häst! Du toge dig ut som en mjölsäck på en åsna. Håll inne med ditt muttrande, annars gör du kamraterna ännu mera modfällda än de redan äro. Se på långe Jakob, skomakargesällen där borta, han som var så kavat i Uppsala. Nu är han så lagom morsk och går som om han hade fått smörj fem kvällar å rad.

Och Fritz sträckte på sig och trampade på i snödrifvorna. Äfven Klumpis ryckte upp sig. Muttra kunde han väl, och förbannad var han på hela tillvaron, men hans studentstolthet gjorde, att han icke ville visa sig sämre än gesällerna. Det var en bedröflig här på marsch mot ett bedröfligt fälttåg.

Det hade lidit fram mot middagen. Februaridagen var vacker men kall. Snön på granarnes grenar lyste så hvit och mjuk i solskenet. Ofvan deras toppar höjde sig himmelen klar och isblå, och luften var så ren, att det var en vällust att inandas den. Ingen blåst kändes. Det var riktigt skönt att vandra i skogen. Bara icke drifvorna hade varit så djupa.

Plötsligt hördes ljudet af aflägsna skott. Likt en ung hingst, som får smaka piskan, ryckte Fritz till, då han förnam skotten. Äfven Klumpis hörde dem.

— Det var tusan! En jägare så här långt in i öde skogen. Det trodde jag ej, yttrade Klumpis.

Fritz gaf honom en blick af pur häpnad. Så grep han honom i armen och rystade honom.

— Förstår du icke! Förstår du icke! Man slåss därborta, ropade han med kinderna glödande af ifver.

— Hvad?

Klumpis gapade. Han förstod tydligen ej.

— Man slåss, säger jag dig. Det är kungen som slåss. Nu måste vi skynda oss, så att vi icke komma för sent dit

Hela regementet, som var det främsta i tåget, hade plötsligt vaknat. Tröttheten var borta, de bleka kinderna fingo färg, ögonen glödde, stegen blefvo lifligare. Utan kommando ökade regementet takten.

Efter en timmes forcerad marsch, hvilken likväl icke i anseende till drifvorna kunde gå vidare snabbt, hade regementet hunnit ut ur skogen. Framför dem utbredde sig en liten slätt, och midt i denna låg ett rödt envåningshus, omgifvet af en liten trädgård. Det var prästgården.

Rundt omkring huset vimlade det af soldater. Krutröken hängde öfver trädgården, och öfverallt syntes blixtar från gevärspipor och värjklingor, som glimmade i solskenet.

Då svenskarne kommit ut på slätten, satte de af i språngmarsch. Fritz och Pontus tillsammans med andra studenter voro i första troppen och kommo först fram till närheten af prästgården. Långt bort på andra sidan slätten kunde de se nya skaror norrmän komma anstormande.

— Här gäller det att komma först, tänkte kaptenen och uppmuntrade sina gossar att skynda på.

Det behöfdes ingen uppmuntran. Så fort studenterna och gesällerna, som visste att kungen var i fara, fått se fienden, flögo de fram öfver de snöhöljda markerna, som om de aldrig tillryggalagt dagslånga, besvärliga marscher.

De kunde nu se, att svenskarne barrikaderat sig innanför trädgårdsstaketet och kämpade väldeliga mot den öfvermäktiga fienden. Stående midt emellan grindstolparne, från hvilka själfva grinden blifvit bortryckt, syntes en högväxt man. Han svängde pampen öfver hufvudet och utdelade hugg till höger och vänster.

Det gick ett anskri genom de framstormande svenskarnes led:

— Kungen! Kungen!

Äfven Fritz hade sett den högväxte mannen. Fritz visade Pontus på honom.

— Ser du! Kungen! Han står där midt i grindöppningen och försvarar ingången till trädgården. Se, hur han slåss! Se, hvilka väldiga hugg han delar ut! Se, hvilken hög af fallna framför honom! Sannerligen, vän, vi skola söka likna honom.

Och rusig af stridsifver med flammande kinder och blixtrande ögon störtade Fritz mot trädgården för att hjälpa sin konung.

Pontus följde honom. Nu önskade han icke längre sitta makligt i Uppsala på ölstugorna eller slåss med gesällerna om kvällarne. Nu hade han fått blod på tand. Stridsfebern hade tagit honom, och hack i häl, så fort hans korta ben tilläto, skyndade han efter kamraten.

Då svenskarne kommit på lämpligt afstånd, hejdade de sig och afsköto en salva. Därpå störtade de med ljudliga rop mot norrmännen.

Dessa hade redan märkt dem. I långa linier kommo de framrusande mot de anstormande svenskarne. Striden blef het. Man ansatte hvarandra hårdt med bajonetterna,

och mången norsk och svensk bonde, som förut varit goda grannar, ljöto nu hvarandras blod.

Men allt flere svenska skaror kommo framstörtande ur skogen. Norrmännen måste draga sig tillbaka och striden koncentrerades kring prästgården.

Fritz och efter honom Pontus sökte tränga sig så långt fram som möjligt genom vimlet för att nå kungen och bistå honom. Men det var omöjligt. Norrmännen bildade en kompakt massa mellan dem och trädgården.

Vid kungens sida kämpade prinsen af Hessen. Den norske öfversten, som fått syn på dem, skyndade emot dem. Han mötte först prinsen. Under värjhuggen sårade denne honom i sidan, men öfversten drog ögonblickligen upp sin pistol och sköt prinsen en kula genom höften. Därpå störtade han mot kungen. Väldiga hugg utdelades. Men båda parerade med samma skicklighet, och ingen lyckades såra den andre. Andra, både norrmän och svenskar kommo till, och i trängseln skildes de kämpande.

Emellertid hade norrmännen lyckats bryta sig in i trädgården och anföllo kungen och hans män från sidorna. Ett par norska officerare igenkänna kungen, störta fram och gripa honom bakifrån.

— Sire, gif er! ropar den ene, medan den andre söker vrida värjan ur kungens hand.

Denne gör våldsamma ansträngningar för att komma lös, men lyckas ej. De två officerarne, hvartill nu äfven kommit några andra, hålla sitt byte säkert fast.

Nu ha Fritz och Pontus med sitt kompani hunnit fram. För att försvara sig måste ett par af officerarne släppa kungen och gripa till värjan. Fritz och några andra studenter störta fram, genomborra officerarne och befria kungen.

Det sista svenska regementet hinner fram till stridsplatsen. Norrmännen måste fly, sedan flere, bland dem öfversten, blifvit tillfångatagna.

— Hvad heter du? frågar kungen Fritz sedan striden är slut.

— Fritz Knape, ers majestät, student vid Uppsala universitet, svarar Fritz och sträcker på sig.

— Jaså, en af de nyuttagna, som icke skött sina studier ordentligt.

Fritz blir blossande röd i ansiktet, men svarar ett bestämdt:

— Ja, ers majestät.

— Du tycks mig passa mycket bättre till soldat. Jag utnämner dig härmed till fänrik.

Och rodnande af glädje vänder Fritz tillbaka till sitt kompani.

Fångarne föras fram. Den norske öfversten befinner sig bland dem. Han är en stor, ståtlig karl, och kungen ser med beundran denna präktiga krigartyp.

— Du har kämpat som en man, och om min broder Fredrik har många sådana karlar som du, blir det icke lätt att föra krig mot honom.

— Ju längre ers majestät kommer in i landet, dess flere sådana skola mötas, svarar den norske öfversten stolt.

Kungen betraktar honom tigande några ögonblick.

— Om du fallit, hade du varit förtjänt af att läggas i en guldkista, yttrar han, hvarpå han ger befallning att de sårade, såväl svenskar som norrmän, skola inbäras i husen för att ägnas nödig vård.

Efter att ha hvilat sig en dag vid Hölands prästgård fortsatte svenskarne tåget. Ju längre de kommo in i Norge dess oländigare blef trakten, bergen högre, skogen tätare, snön djupare. Snart var det omöjligt att längre rida, hvarför hästarne måste lämnas efter. Generalerna afrådde kungen från att våga sig längre och i stället välja en annan väg utefter kusten. Men kungen var envis. Han skulle fram. Och själf sträfvade han också i spetsen för de andra. Främst gick han och trampade upp stigen åt de efterföljande. Men till slut blef det för mycket äfven för hans envisa järnvilja. Han måste öfvergifva sin första plan och vände sig i stället mot söder, gick utefter Glommen nedåt kusten, där han förenade sig med den andra härafdelningen och

tågade så strandvägen mot Kristiania. Nu kunde hästar åter användas, och sin vana likt företog kungen dagligen långa ridter framför och på sidorna om sina framtågande regementen.

Men öfverallt lurade finder. Visserligen hade kungörelse utfästs att hvarje snapphane, som anträffades, skulle hängas och hans hembygd brännas ned, men det hjälpte ej. Skaror af beväpnade bönder smögo sig på sidorna om den svenska hären, och dagligen bortsnappades och nedskötos mindre afdelningar, som vågat sig för långt bort. Äfven kungen var många gånger nära att blifva skjuten och tillfångatagen.

En dag red han åtföljd af några officerare genom en skog. Plötsligt började kulor hvina. Kungen och officerarne sporrade genast hästarne och redo åt det håll, hvarifrån skotten hörts. Då sågo de, hur det rörde sig i buskarne, och strax därefter upptäckte de en skara flyende bönder. De satte efter dem, nedhöggo några stycken och tillfångatogo de öfriga.

Tysta och mulna, vissa om att inom få ögonblick blifva skjutna, stodo bönderna framför kungen.

— Hvarför striden I, då I icke ären soldater?

Bönderna tego buttert.

— Jag råder er att icke befatta er med saker, som äro främmande för ert yrke. Om ni nu lyckats skjuta mig, hade hvarenda en af er blifvit hängd. Låt därför bli att leka krigare. Återvänd i stället till edra gårdar.

Härpå gaf kungen hvar och en af de förvånade bönderna en dukat och skänkte dem friheten.

Men kungens ädelmodiga handlingssätt medförde ingen verkan. Folket förblef lika obenäget mot svenskarne. Buskkriget fortfor, och den redan från början svaga hären smälte för hvarje dag allt mera samman.

I slutet af mars anlände svenskarne till närheten af Kristiania. Några dagar därefter kom underrättelsen att en dansk här på sju tusen man landstigit vid Moss och Fredriksstad. Nu hotades svenskarne att bli alldeles afskurna från förbindelsen med hemorten. Generalerna rådde

omigen till återtåg. Men kungen prutade emot. Till sist, för att icke blifva inklämd från två håll, måste han dock gifva med sig och anträda återtåget. Norrmännen förföljde, och häftiga strider utspunno sig. Under marschen mot Kristiania hade kungen varit den främste, vare sig att han i de snöhöljda skogarne trampade upp vägen åt sina soldater eller rekognoscerade trakten; nu höll han sig till eftertruppen och ansatte gång på gång den efterföljande fienden, hvarigenom marschen betydligt fördröjdes. Generalerna tyckte, att det gick för långsamt och fruktade att fienden skulle få tid att hinna samlas i öfverlägsna skaror och alldeles hindra återtåget. De bådo kungen icke bry sig om förföljarne utan endast tåga framåt så hastigt som möjligt. Men fåfängt. Så fort kungen fick se skymten af norska soldater stormade han mot dem.

Till slut vände sig en af generalerna till honom.

— Ers majestät förstår sig endast på att gå framåt och har ingen erfarenhet om, huru en motsatt rörelse bör ledas. Jag anhåller om befälet öfver eftertroppen och tror mig då kunna ansvara för härens räddning.

Kungen betänkte sig några ögonblick. I allmänhet, i synnerhet under de senare åren, då motgångarne ansatte honom, tyckte han ej om generalernas påminnelser och råd och brukade merendels lämna dem helt och hållet utan afseende. Äfven denna gång trodde de, att det skulle bli utan verkan. Så mycket större blef därför öfverraskningen, icke minst hos den general, som kommit fram med förslaget, att kungen gick in därpå.

— Välan! sade han. Det är riktigt, som generalen sagt, att jag mest tycker om att gå framåt och att jag har föga erfarenhet af att tåga tillbaka. Tag därför befälet öfver eftertroppen och gif mig undervisning äfven i detta krigssätt.

Generalen — det var Hamilton — tog alltså befälet öfver eftertroppen, och nu gick det raskare mot svenska gränsen. Norrmännen blefvo efter, till dess de, då svenskarne nått Glommen, åter upphunno dem. Medan kungen

med ett regemente häftigt ansatte dem och höll dem på afstånd lät Hamilton nedrifva alla lador i närheten, och af dessa, jämte på flodstranden liggande timmerhögar, bildades flottar, hvarpå den svenska hären fördes öfver. Och sedan tågade man vidare mot Fredrikshall.

* * *

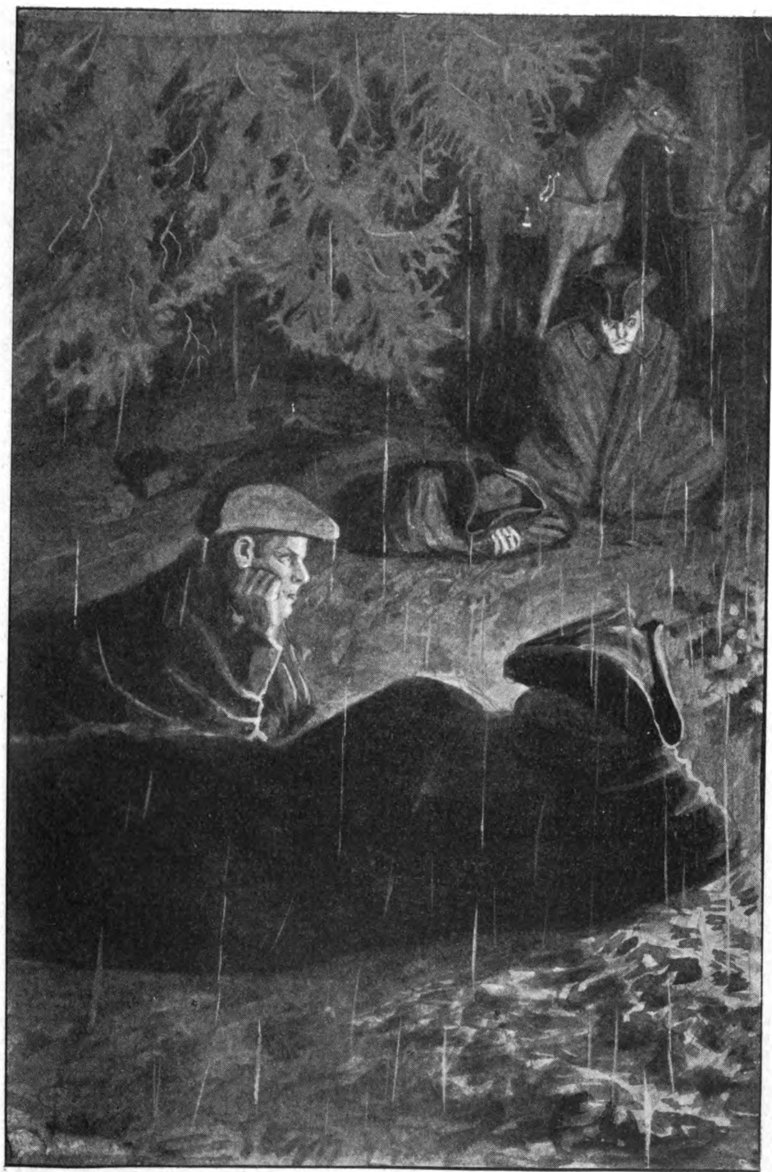
På den af vårregnet uppblötta marken ligga Fritz och Pontus jämte några studenter och gesäller kring en stockvedseld. Det har upphört att regna, men det duggar ännu. Den sura veden brinner dåligt och ger föga värme. Natten är kylig. Huttrande af köld svepa de stackars nyuttagna soldaterna kapporna tätare omkring sig för att söka hålla kroppen någorlunda varm.

I närheten stå hästar och gnaga barken af träden. De äro så magra, att de likna benrangel och så matta, att de knappast kunna stå på benen. De få svälta som soldaterna. Landet är fullkomligt utsuget. Invånarne bortrymda, sedan de medtagit allt ätbart. Inga lifsmedel, intet hö finnes. Hela hären har intet annat att lifnära sig med än litet bröd och brännvin. Till bädd ha de granriskvistar, till tält himlahvalfvet. Men kungen svälter som de. Han delar alla deras lidanden och försakelser: granrisbädden, kölden, hungern. Och därför, trots allt missnöje, vilja de icke klaga.

Men bland de äldre officerarne råder harm öfver detta onyttiga tåg.

— Det här är ju precis detsamma som i Ukrajna, säga de. Vi ha förlorat tusentals soldater och bland dem endast få för fiendens kulor och värjor. De flesta ha dött af hunger och köld. Vi ha förstört oss själfva genom att i en olämplig årstid företaga detta orimliga tåg. Hvartill skall det tjäna? Det är ju endast för att här i Norge bemäktiga oss några ofruktbara klippor, liksom vi icke hemma i Sverige hade mer än nog af sådana.

Men kungen låtsas icke höra deras mummel. Han tänker endast på att slåss och intaga städer. Och trots

härens dåliga tillstånd har han gifvit befallning om att man skall tåga mot Fredrikshall och storma denna stad och fästning.

— Ja, i morgon skola vi slåss. Undrar om man kommer från med lifvet lika bra som vid Hölands prästgård; jag känner nästan på mig, att jag skall stupa, säger Pontus till Fritz, medan han dystert tuggar på en svartnad brödbit.

— Prat! Det kan man aldrig veta på förhand, svarar Fritz och rycker på de magra axlarne.

— Men jag har mina aningar. Jag är säker på, att jag är död i morgon kväll.

— Dumheter! Du är för liten för att kunna stupa. Fienden kan icke träffa dig med sina kulor, i synnerhet nu sedan späcket gått af dig. Men för öfrigt, om man stupar eller ej, kan just göra detsamma. Vi kunna aldrig få det sämre än vi ha; och hellre dör jag för en fientlig kula än jag långsamt svälter ihjäl.

— Ja, du har rätt, det kan just vara detsamma, antingen man lefver eller ej, svarar Pontus och betraktar vemodigt den sista biten af det svarta brödet.

Samtalet afstannar och de ligga tysta och frysande i i det kalla duggregnet. Nu råder ingen fiendskap mellan gesäller och studenter. Tvärtom ha de blifvit de bästa vänner. Nöden och de gemensamma farorna ha dragit dem tillsammans. Och både Fritz och Pontus ha till sin förvåning funnit att bland dessa obildade skomakare-, smeds-, bokbindare- och skräddargesäller finnas pojkar, så genomgående präktiga, att de få leta länge bland kamraterna för att finna maken. Deras goda humör trots hungern och kölden, hvarvid de äro vana, smittar äfven de andra och göra att dessa, äfven under de värsta förhållanden, finna tillvaron uthärdlig. Då en och annan af studenterna grinar och beklagar och önskar sig tillbaka till Uppsala, tiga gesällerna, spänna hårdare åt lifbältena och tycka, att det ändå icke är så förskräckligt farligt.

— Det är åtminstone bra att vi få slåss i morgon, yttrar Fritz. Det är alltid en omvexling. För resten tycker

jag efter träffningen vid Hölands prästgård, att det är roligt att slåss. Eller hur Pontus.

— Åhjo. Det gick bättre än jag trodde. Men om man blott kunde få äta sig mätt, innan man börjar slåss. Då skulle det bestämdt gå mycket bättre. Åtminstone sloges man väl med gladare sinne.

— Ja, det gjorde man nog. Det är ett litet helvete att slåss på fastande mage. Men det blir nog ingenting annat. Hvarifrån skulle vi kunna få oss hvar sin biffstek?

— Sa' du biffstek! skrek Pontus och rusade upp. Tyst, tyst! Väck för all del icke de svartaste andarne till lif inom oss.....

Pontus försjönk i vemodiga drömmerier.

— Tänk biffstek!.... Kommer du ihåg dem, som man kunde få på mäster Svantes ölstuga i Uppsala? Stora, sköna, saftiga bitar. Åh, du min skapare, den som nu hade en sådan här! Aldrig trodde jag väl att jag skulle komma att längta så förfärligt efter en biffstek, som jag nu gör. Det är så man kunde bita tungan af sig blott för att få smak på kött. Det var dumt, att du nämnde någonting om biffstek. Tanken därpå pinar mig så att jag kan bli galen..... Har du något brännvin kvar i din flaska?

— Ja, det är några droppar. Men tag icke allt, svarade Fritz och räckte Pontus sin flaska.

Pontus tog en klunk, hvarpå Fritz drack ur resten. Det värmde något men blott för en kort stund. Sedan frös man lika mycket som förr. Hungern kändes ännu mera pinande. Ingen sömn fick man i ögonen i följd af det kalla duggregnet. Och i morgon skulle man slåss. —

I Fredrikshall hade kraftiga åtgärder vidtagits för stadens försvar. Borgerskapet utrustade en stor pråm med kanoner, som förlades i hamnen. Under ledning af en borgare Peder Colbjörnsson beväpnades alla männen, och till och med kvinnor skaffade sig gevär för att bjuda svenskarne motstånd. På torget uppställdes fältstycken, den förnämsta egendomen fördes ned i brandfria källar-

hvalf eller upp till fästningen, och man var fast besluten att i händelse svenskarne skulle lyckas intränga i staden, bränna ned densamma, så att den ej kunde tjäna fienden till stödjepunkt.

Midt i natten gaf kungen order till uppbrott. Frusna och hungriga reste de unga soldaterna på sig. De, som så hade, togo sig en klunk brännvin och åto en bit bröd, de andra fingo gå till striden med fastande mage. Patruller utsändes för att söka uppsnappa fiendens utposter, hvilka man visste voro placerade rundt omkring staden. Sedan hoppades kungen lätt kunna öfverraska både den och fästningen, i synnerhet som han genom fångar fått underrättelse om att största delen af fästningens besättning tillbragte nätterna i staden.

Tysta smyga sig soldaterna fram. Framför sig kunna de svagt skönja stadens hus. Det gäller att så hastigt som möjligt, innan vaktposterna hunnit gifva signal, kunna öfverraska dessa och sedan staden och fästningen.

Tillsammans med några andra studentsoldater ha Fritz och Pontus fått i uppdrag att uppsnappa några poster. De skilja sig från kompaniet och marschera framför sina kamrater. I skydd af buskar och höjder smyga de sig framåt. Plötsligt tycker sig Fritz se den mörka silhuetten af en vakt. Han hukar sig ned och ger kamraterna ett tecken. Alla lägga sig ned på marken och stirra mot den fientliga soldaten. Men denne står så märkvärdigt stilla. Icke en rörelse gör han, ej heller kunna de upptäcka något gevär hos honom. En stund ligga de orörliga. Slutligen tycker Fritz att det blir för långsamt och hviskar åt kamraterna, att han skall krypa närmare. Han smyger sig i väg, men plötsligt reser han sig till de andras förvåning och vinkar åt dem att komma.

— Vi ha blifvit lurade. Det är ju endast en enbuske, yttrar han och pekar på den förmente soldaten.

Nu upptäcka äfven de andra misstaget, och med ett undertryckt skratt fortsätter den lilla truppen sin väg fram mot staden.

Men långt hinna de ej, förrän de på en kulle bli varse en ny post. Nu kunna de ej längre misstaga sig. Det är verkligen en soldat. Det gäller att kunna tillfångataga eller döda honom, innan han hunnit aflossa ett skott eller ge ett ljud ifrån sig.

Mellan vakten och svenskarna befinna sig några låga buskar. Som råttor krypa de närmare, uppmärksamt iakttagande den ensamme soldaten för att vid minsta rörelse, som denne gör, lägga sig flattryckta ned på marken. Ännu har han ingenting märkt. Men nu våga svenskarne icke närma sig mera. Fritz, som är anförare för troppen, tillsäger dem att ligga kvar, medan han kryper vidare. Han ger dem order att hålla gevären riktade mot vakten, för att i händelse denna upptäcker honom, och visar min af att skjuta, genast nedskjuta honom. Geväret lämnar han kvar för att icke hindras af detsamma och medtar endast sin slidknif.

Fritz känner sig som en stråtröfvare, där han i skydd af mörker och buskar kryper fram på alla fyra. För att icke soldaten skall upptäcka honom tar han en omväg, så att han närmar sig honom från sidan.

Orörlig står denne och stirrar mot norr, hvarifrån han vet att den svenska hären nalkas. Fritz kryper allt närmare och närmare. Slutligen är han endast på få stegs afstånd från mannen. En knarrande gren väcker vaktens uppmärksamhet, så att han vänder sig om, men så snart Fritz märker hans rörelse, lägger han sig tyst som en mus ned på marken.

Några ögonblick står vakten och ser mot den punkt, där Fritz befinner sig. Denne känner kalla kårar gå öfver ryggen. Slutligen vänder sig posten åter mot norr.

— Det är väl endast en räf eller hare, tänker han och sätter ned geväret, som han lyftat.

Nu är ögonblicket inne. Som en katt på språng rusar Fritz upp och störtar fram mot norrmannen. Innan denne hunnit fatta situationen, har Fritz stuckit knifven i hans bröst, och utan ett rop sjunker vakten ned till marken.

— Det var otäckt, mumlar Fritz, då han drar den blod-drypande knifven ur den varma kroppen.

Han böjer sig ned för att se sin fiendes ansikte, och då han märker att det är en ung man, troligen en bonde, af ungefär samma ålder som han, med ljust hår och rödlett hy, känner han samvetskval.

— Det är då ett snuskigt göra att så här likt en mördare smyga sig på sin motståndare, yttrar han till kamraterna, som nu skyndat fram.

Men dessa afbryta honom:

— Det gick fint. Icke ett ljud sa' han. Det här skulle kungen bli nöjd med, yttrade de och betraktade honom med beundrande blickar.

Ungefär på samma sätt blefvo de öfriga vaktposterna bortsnappade, och norrmännen visste föga om, då kungen vid tvåtiden på morgonen stod med hären utanför staden.

I slutna led med kungen i spetsen storma svenskarne in. De första norska hoparne kastas undan med bajonetterna, men andra skynda till, och för hvarje steg som svenskarne nå in, blir motståndet starkare. Nu är tröttheten och hungern glömd och med af ifver rodnande kinder slåss de unga soldaterna, så som deras kamrater gjort på Polens, Sachsens och Rysslands slagfält. Men norrmännen ge dem icke efter i mannamod. En förtviflad gatustrid uppstår. Hvartenda hus blir en fästning, och från alla fönster och gluggar aflossas salfvor mot de anstormande. Gatorna sopas i ena riktningen af fästningens, i den andra af den i hamnen liggande pråmens kanoner. Högar af svenskar stupa, men öfver de fallna störta nya hopar fram. Hvarje eröfrad gata kostar strömmar af blod. Kungen är som vanligt midt i värsta stridsvimlet, och då hans unga soldater se honom svänga sin väldiga pamp, eldas de till hänförelse och känna oanade krafter svälla inom sina bröst.

Steg för steg tränga svenskarne norrmännen tillbaka trots dessas tappra motstånd. Äfven kvinnorna deltaga i striden. En piga, som märker att svenskarne snart skola ha eröfrat torget och därmed äfven de där stående fält-

styckena, har nog sinnesnärvaro att springa efter en hammare och söm, förnagla kanonerna och kasta kulorna i älfven. Långsamt draga sig norrmännen tillbaka mot fästningen, och samtidigt sticka de med beckkransar husen i brand. Snart flammar nästan hela staden i ett haf af lågor, som alltjämt ökas genom de från Fredrikstens fästning kastade bomberna.

Medan en del af svenskarne drifver norrmännen ur staden, samlar kungen hop några kompanier för att släcka. Men det visar sig snart vara alldeles omöjligt. Med oemotståndlig fart breda lågorna ut sig, och svenskarne befinna sig mellan många eldar, från fästningen, från kanonpråmen i hamnen, från de i bergen omkring staden gömda norrmännen och från de brinnande husen. Det är omöjligt att stanna kvar längre. Det är varmt som i underjorden, tycka soldaterna och anse sig få alldeles för mycket af den annars så efterlångtade värmen. Generalerna uppmana kungen att draga sig tillbaka innan hela hären brunnit upp, men han vill icke. Nästan svart i ansiktet af krutrök och sot springer han omkring och uppmuntrar soldater att släcka och rifva. Hvad! Öfvergifva en nyss tagen stad? Nej, det kan icke falla honom in, äfven om hvar enda träbit brunne upp.

Han sammankallar generalerna till rådplägning i ett af de ännu icke antända husen. Generalerna upprepa sina råd att skyndsamt draga sig tillbaka. Kungen stretar emot. Då kommer, midt under tvisterna, en bomb från fästningen, träffar taket på huset, exploderar, krossar bjälkarne och kullkastar och öfverhöljer med grus och spillror alla de närvarande, äfven kungen, som såras i ansiktet.

Bomben kom som ett utmärkt argument. Nu inser äfven kungen, att det är omöjligt att längre uppehålla sig i staden och ger befallning om återtåg.

Detta är dock lättare sagdt än gjordt. För att komma ut ur staden måste återvägen tagas öfver en bro, som ligger öppen för fästningens eld, och när norrmännen märka svenskarnes afsikt, rikta de alla sina kanoner dit.

På bron råder en förfärlig trängsel. Alla vilja öfver

fortast möjligt. Man knuffas och slåss om platsen och många bli vräkta åt sidorna och falla i vattnet. Gång på gång kommer en kula från fästningen och plöjer en bred gång i massorna, hvilket ännu mer ökar förvirringen. Kungen som ännu icke lämnat den brinnande staden, märker att det går galet och skyndar till. På hans högljudda kommandon lugna sig soldaterna något, och då de se honom lugnt stå kvar på stranden, skämmas de att rusa fram som skrämda får och ordna sig i led.

Fritz och Pontus hade tappert deltagit i striden, fått några små sår samt sina kläder brända på ett par ställen, ingenting likväl så svårt att de blifvit urståndsatta att strida. Så fort de fått skjuta och sticka hade det gamla humöret återkommit hos Fritz, och äfven Pontus kände sig betydligt upplifvad. Det enda, som de tyckte vara ruskigt, var att höra de innebrändas jämmerskrin, men äfven dessa drunknade snart i larmet och kanondundret.

Sida vid sida skyndade de öfver bron. Plötsligt märkte Fritz att Pontus ryckte till, tog sig åt bröstet och blef likblek i ansiktet.

— Hur är det? skrek han.

— Jag har blifvit skjuten. Jag tror jag dör. Farväl, kamrat! hviskade Pontus och segnade ned.

Fritz skyndade att ta honom i sina armar och bära honom med sig. De öfriga trängde på och nästan lyfte den afsvimmade Pontus, så att det blef lättare att bära honom.

Men knappast hade Fritz kommit öfver bron, förrän äfven han träffades af en kula från någon norrman, som dolt sig på andra stranden. Han släppte kamraten och sjönk afsvimmad ned vid hans sida, medan de andra soldaterna sprungo öfver dem.

Ändtligen hade alla hunnit öfver. En bland de sista var kungen, som icke kunde förmå sig att lämna staden förrän i yttersta minuten. På andra sidan älfven väntade honom en sadlad häst, hvarpå han genast satte sig upp, efter att ha gifvit befallning om de sårades tillvaratagande.

Kungen fäste sig föga vid den misslyckade stormningen

och vid det onödiga uppoffrandet af soldaterna. Han var nöjd blott han fick slåss. Men generalerna voro missnöjda.

— Hvad skulle nu detta tjäna till? menade de. Hvad är resultatet af striden? Jo, att Fredrikshall ligger i aska; att många barn och värnlösa personer innebränts; att omkring fem hundra norrmän blifvit nedhuggna eller tillfångatagna. Och att å andra sidan vi förlorat betydligt flere, vare sig de bränts, skjutits eller tillfångatagits, och bland dem två generaler. Och till hvad nytta? Rakt ingenting. Sannolikt måste vi ändock draga oss tillbaka ur Norge. Är det fason i detta? Är det förnuft att så handskas med det sista krigsmaterial Sverige har? Men kungen tänker icke härpå, han vill blott sticka och skjuta.

Det blef som generalerna spått. Ingenting kunde mera uträttas i Norge. Och sedan några dagar därefter underrättelse kommit om att den norske amiralen Peder Tordenskiold skjutit de svenska örlogsfartygen, som lågo i Dynekilen, i sank och uppbränt deras förråd, måste kungen bekväma sig till återtåg.

Äfven andra faror, utom den från norrmän och danskar, tryckte på det redan förut svårt ansatta Sverige. Ryssarne hotade att landstiga dels på egen hand i Upland, dels tillsammans med danskarne i Skåne. Allt detta påskyndade återtåget, och i slutet af juni månad gick kungen med hären öfver gränsen. Och det var hög tid, ty tropparne voro af hunger, elände och strider så utmattade, att de knappast hängde ihop och väckte den djupaste bestörtning och deltagande i alla trakter, genom hvilka de tågade.

Ingen mänska kunde begripa hvartill fälttåget skulle tjänat. I Stockholm var ängslan stor, och icke minst förvånade voro de utländska sändebuden.

. . . Kungen har på detta tåg — skref franske ministern till sin regering — förlorat 6,000 man samt artilleri för 400,000 écus värde. Dessutom har han ytterligare och än tydligare för svenskarne ådagalagt, det hans enda åtrå är att få kriga, och att han därvid icke ett enda ögonblick röres af de lidanden, hans folk måste undergå.

Men själf skref kung Karl till systern Ulrika Eleonora dagen efter striden vid Fredrikshall:

... I går är en liten skärmytsel förefallen emellan vårt folk och de danska, ty våra gjorde infall i staden Hall och kjörde de danske från deras bröstvärn, sedan sköt fienden från slottet sjelf eld in i staden och brännde upp alltsammans. Då drog sig vårt folk utur staden undan elden och röken. Attacken har gått lyckelig och väl, men genom olyckliga skått ha vi mist åtskilliga brafva officerare, som ödet icke längre ville låta lefva ...

Trots alla hotande fientliga landstigningar stannade kungen likväl under två månader vid gränsen i en liten landtgård, men regementena, sedan de någorlunda hämtat sig, sändes ned till Skåne.

Men på lazarettet i Strömstad lågo de båda unga studentsoldaterna Fritz Knape och Pontus Gata jämte många andra olyckskamrater och våndades i svåra plågor.

KAP. XXIV.

Ryssen kommer!

storstugan på den förnämsta gården på Norröra långt ut i Stockholms skärgård gick det muntert till. Öns rikaste knös, skepparen och hemmansegaren Petter Flundra gifte sig med öns vackraste flicka, skön Malin.

Petter Flundra var en snål gubbe, som på åtskilliga seglatser, vrakplundringar, små kaperier och annat skoj förtjänat grofva pengar. Då han blifvit till åren, hade han slutat upp med äfventyren på sjön och i stället för sitt samlade guld köpt in halfva ön, där han nu härskade som enväldig småkonung.

Det var en liten senig, fast bygd man. Hans näsa var krokig och skarp som en fågelnäbb, hans läppar tunna och merendels hopknipta, då de icke drogos till ett hånfullt och

grymt leende, och hans små brunsvarta ögon plirade lika lystet och hårdt som någonsin den värste schackerjudes.

Men i dag var det icke fråga om något knussel. I dag höll han bröllop med öns vackraste flicka, sedan han för några år sedan pinat ihjäl sin käring, och i dag ville han riktigt slå på stort för att förarga och förvåna alla skeppare och fiskare och bönder.

Bänkade kring bordet sutto gamla fiskargubbar hvilka väder, vind och gikt gjort krokiga som martallarne i yttersta skären bredvid unga sjömanspojkar med käck hållning och valkiga näfvar, blåögda, ljushåriga fiskarjäntor, tandlösa käringar och snoriga barnungar. Där fanns dryge Holm på Blidö gård, Jan i Gräskö, Lasse i Söderöra, gossarne i Svartlöga, Rölöga och andra angränsande öar. Alla utom en, en ung fiskare, Åke, med den smärtaste gestalten och det krusigaste blonda skägget togo väl för sig af den myckna goda maten och åto, som om det gällt att äta i kapp. Där fanns flundra, torsk och gädda, oxstek och fårstek, köttbullar, fläsk, pannkakor och filmjölk, som om det icke funnits någon hungersnöd i landet på många år.

Och till denna bastanta mat flödade svagdricka och brännvin, så att de fattiga fiskarne och bönderna för en gång skull kunde få sitt lystmäte.

Bland de mer eller mindre linhåriga och rödkindade fiskarjäntorna lyste skön Malin som en fin ranunkel bland idel klumpiga bullerblomster. Den unge fiskaren Åke kunde icke taga sina ögon från hennes ansikte, som hade mera finbildade drag än man var van att se hos skärgårdsflickorna. Och ju mer han såg på henne, dess mörkare blef han till sinnes, och i stället för att hugga in på köttbullarna, flundrorna och pannkakorna anlitade han brännvinsflaskan och svagdrickskruset desto oftare.

Ju längre måltiden led, dess mera bullrande blef glädjen. Ruset steg och de gamla fiskargubbarne började berätta den ena historien vidunderligare än den andra, om märkvärdiga äfventyr, om hafstroll och spöken och allt sattyg, som man kunde råka ut för på sjön.

Skeppar Petter Flundra manade på och visade sig som en schangtil och frikostig värd, allt medan han då och då kastade en förtjust blick på sin unga brud och en annan, mindre förtjust, på den unge fiskaren Åke. Ty han visste, att det varit väl emellan dem och att de nästan skällts för trolofvade, då fattigdom, bekymmer och gnabb skilt dem åt och han med sin rikedom kommit och gjort slag i saken.

Efter middagen gick man i den vackra sommardagen ut i dungen, som låg alldeles bredvid huset, och under en gammal lind begynte dansen. Fiskargubbarne och gummorna sutto rundt omkring och sågo på, togo sig en skvätt svagdricka då och då, medan pojkar och flickor svängde omkring vid låten af en gammal gisten fiol, och barnungarne tumlade på näsan under försöken att leka »ta fatt.»

Gubbarne resonnerade politik.

— Ockochoch. Det är ju för faseligt. Nu håller kungen på att kriga i Norget också. Det blir då aldrig någon fred i detta fattiga land.

— Nä, så visst ä' det. Kungen slutar inte förrän han tagit hvarenda dräng från gården, menade Jan i Gräskö.

— Och farligt kan det bli för oss, att kungen icke vill sluta fred med ryssen, inföll Lasse i Söderöra. Jag har hört af finnländingar, som kommit hittraglande, att ryssen lär härja förfärligt därborta. Och tänk, om han komme hit! Då vore det bäst att hissa segel och ge sig i väg med detsamma.

— Bah! yttrade Petter Flundra. Det finns väl örlogsskepp i Stockholm, som bruka kryssa här utanför. De komma nog att hålla honom borta.

Ett stycke från de andra hade Åke fiskare slagit sig ned på en mossig sten. Med mörka blickar betraktade han de dansande. Aldrig hade han känt sin fattigdom så brännande svår som denna vackra julieftermiddag. Där borta dansade hans käresta — som brud. Och han — han fick bita sig i tungan och tiga still.

Åke knöt händerna i bitter harm, medan han begrundade sitt öde.

Visst är att han kanske aldrig skulle kunnat gifta sig. Därtill var han för fattig. Han hade ju icke ens en egen båt, mycket mindre en stuga. Han måste tjäna åt andra, och ingen utsikt såg han för att det skulle bli bättre. Men Malin kunde väntat på honom ändå. De voro ju båda unga och hvem vet? Kanske han en vacker dag också kunde få båt och stuga. Men i stället gick hon och gifte sig med en sådan gammal snål-gubbe. Hur kunde hon? Om det åtminstone hade varit en annan från någon ö långt därifrån. Men denne smutsige skurk till skeppare! Det var mera än Åke kunde stå ut med. Han ville icke se eländet.

Han ämnade just resa sig för att gå sin väg, då han såg Malin komma mot sig. Det ljusa håret hade lösts upp och flöt ned från hennes nacke, de fina kinderna voro röda af dansen, och Åke tyckte hon var vackrare än någonsin. Men han låtsades icke se henne utan blickade åt ett annat håll.

— Hvarför sitter du här så ensam utan att dansa med någon? yttrade Malin medan hon förstulet betraktade honom.

— Hvem skulle jag dansa med? mumlade Åke bittert.

— Med mig till exempel.

— Med dig?.

— Ja, med mig, nu på min hedersdag.

Det blänkte till i Åkes ögon, och han reste sig häftigt.

— Din hedersdag! Hur kan du säga något sådant?

— Visst är det min hedersdag, då jag gifter mig.

Åke grep henne hårdt i armen, så att Malin icke kunde återhålla en grimas af smärta.

— Du hjärtlösa flicka! hväste han. Du kallar detta din hedersdag. Din skam, din olycka är det. Jag förstår icke, hur du kan vilja ha en sådan gammal snål gubbe, svarade Åke häftigt.

Malin rodnade, men yttrade lugnt!

— Med dig hade jag ju i alla händelser icke kunnat gifta mig.

Åke svarade ej utan stirrade blott mörkt framför sig.

— Och jag har ju ingenting heller, fortsatte Malin.

— Nej, det är just olyckan det, att vi båda äro så förtvifladt fattiga.

— Och om jag skulle ha väntat på dig, hade jag måst vänta tills jag blifvit gammal, och vi kunde kanske ändå aldrig ha byggt bo tillsammans. Se så, Åke, var nu icke längre ond på mig utan kom och dansa ett tag, yttrade Malin vekt och räckte honom handen.

Men Åke stötte bort henne.

— Jag vånne, jag aldrig hade sett dig. Sanna mina ord. Hvarken du eller jag får en lycklig stund i lifvet. Vi kunde lika gärna ligga drunknade på sjöbotten.

— Var nu icke så dyster, Åke, utan låt oss dansa ett tag med hvarandra. Hvad som är skedt kan ju i alla fall icke mera ändras.

— Nej, det är just olyckan, det. Och därför tänker jag också i morgon dag lämna trakten och gå i krigstjänst. Förresten är det mig en plåga, att tala med dig. Jag vämjes vid denna skamliga fest. Jag har icke ro eller tålamod, att stanna här längre, utan far härifrån. Farväl, yttrade Åke buttert, vände henne ryggen och gick ned mot stranden, där båten, som han lånat, låg.

Malin hade bleknat och stod tyst och såg efter honom. Så begaf hon sig långsamt tillbaka till de andra gästerna.

Här hade glädjen stigit. Ju mera solen sjönk på himmelen, dess lifligare gick dansen, dess större blef ruset. Gubbarne, redan förut talträngda och skrytsamma, skränade nu af hjärtans lust. Vikingablodet började sjuda i deras ådror. De blefvo plötsligt vildt modiga. Gamla fiskare, som i hvardagslag hyste den största ängslan för att ryssen skulle göra strandhugg på deras öar, hade nu morskat upp sig, menade nu att han gärna månde komma, stryk skulle han få, med blodiga pannor skulle han kastas tillbaka i hafvet, och ingen enda af skurkarne skulle undkomma med lifvet. De kunde icke begripa, hur kungen och svenskarne kunnat blifva besegrade vid Pultava och största delen af hären tillfångatagen. Det måste ha varit förräderi med i

spelet. Det var väl någon af de utländska bofvarne, som förrådt kungen. Hur skulle det annars kunnat ske. Hade icke en liten skara svenskar vid Narva klått upp femtitusen, åttitusen, hundratusen ryssar. Jo, jo men. Som skrämda får hade de sprungit, jagats ned i floden, huggits sönder i bitar eller tillfångatagits. Men nu såg det ut, som om världen varit upp och nedvänd. Nu var det de svenske, som fingo smörj, och ryssarne som segrade. Hvilken kunde bli klok på sådant. Obegripligt!

Och gubbarne pratade och togo sina klunkar, och flickorna dansade med sina gossar, och en och annan pojke ställde till ett stilla slagsmål bakom uthusknuten, och allt var trefligt och muntert.

Mot kvällsidan dukades åter fram ett bastant mål, och sedan solen gått ned och skymningen kom svepande från hafvet, gick man till kojs i stugor, uthus och lador för att morgonen därpå begynna om på samma angenäma sätt. Och då allt var tyst, vrok sig gubben Petter Flundra med skön Malin, sin nyförvärfvade brud, i storstugans finaste säng.

Men långt ut på fjärden kryssade Åke fiskare, ensam, bitter, förbannande skön Malin och hela världen.

I timmar hade han seglat utan mål. Han kände intet behof af sömn. Ruset hade gått af honom. Och nu ville han endast att det skulle blåsa hårdt, storma, som det kunde göra i mörkaste höstnätter. Seglade han omkull, det kvittade honom lika.

Dunklet blef djupare. Snart kunde han icke längre se de mörka konturerna af närmaste öar. Allt insveptes i en svartgrå slöja.

Plötsligt fick han se ett rödt sken flamma upp vid horisonten.

— Besynnerligt! Icke kan det vara morgon ännu, tänkte han, och lade om rodret.

Skenet blef allt starkare.

— Det tycks komma från Rölöga. Det måste vara en gård, som brinner där. Jag vånne det vore storstugan på

Norröra i stället, mumlade Åke, medan han styrde båten åt det håll, hvarifrån elden syntes.

Den ostliga vinden hade friskat i, och med god fart kryssade båten öfver fjärden. Snart tyckte han sig upptäcka något hvitt långt framför sig. Och då han en stund därefter kom närmare, såg han, att det var tre stycken segelbåtar.

Han styrde dit. Till sin förvåning märkte han, att det var tre storbåtar, alldeles fullpackade med folk.

— Hvad tusan nu! Jag tror hela Rölöga by är ute och seglar midt i natten i stället för att stanna hemma och släcka, tänkte Åke.

Han prejade an närmaste båten.

— Hallå! Hvad står på? skrek han genom blåsten och vågbruset.

En kör af upprörda röster svarade honom, men han kunde icke urskilja några ord.

— Hvad är det? Hvarför skrika ni alla på en gång.

Då hörde han en stark röst öfver vattnet:

— Ryssen är här!

— Ryssen? skrek Åke förvånad.

— Ja. Han har kommit i natt. Kommit som en tjuf, smugit sig i land och tändt eld på byn. Det var med knapp nöd några af oss kunde komma undan. Hälften af byns befolkning blef skjuten och nedhuggen.

— Då är han väl också snart här? yttrade Åke, som nu med sin båt kommit vid sidan af de andras.

— Var säker om det... Se ditåt! ropade en fiskargubbe och pekade akterut. Kan du icke skymta något hvitt öfver vågorna.

Åke vände blicken åt öster. Sannerligen! Det kunde icke vara någonting annat. Ur dunklet skönjes segel. Det var ryssen, som kom.

Då fiskargubben ropade, blefvo kvinnfolken som galna.

— Ryssen kommer! Ryssen kommer. Åh, Gud hjälpe oss! skreko de och reste sig i båten för att kunna se bättre.

— Sitt i båt! kommenderade mannen vid rodret, men kvinnorna hörde honom ej. De stodo kvar och stirrade, och när de till sist fått syn på den fruktade fiendens segel, blefvo många af dem så förtviflade, att de genast ville kasta sig i sjön. Männen måste hålla dem fast och trycka ned dem på botten af båten.

Vinden ökade. I skummande fart susade båtarne öfver böljorna. Från Svartlöga, som bredde ut sin mörka rand i söder, syntes också ett eldsken.

— Se, skrek Åke, och pekade ditåt. Nu är han också där.

Och kvinnornas jämmerrop blandades med männens förbannelser.

Med god fart närmade sig båtarne Norröra och Söderöra, men nu hade de ryska fartygen betydligt vunnit på dem. Det såg nästan ut, som om de skulle hinna i fatt de flyende, innan dessa kommit fram till de båda öarna. Kvinnorna voro så förskräckta, att de icke vågade lyfta hufvudena öfver relingen utan lågo nedhukade på botten i förtviflad gråt.

Ändtligen hade man nått fram till öarne. Skyndsamt seglade de omkring dem och landade på bortre sidan, medan några yngre fiskare skyndade upp för att väcka öarnes invånare. En af de första, som sprungo i land, var Åke. Han kände en hånfull skadeglädje stiga inom sig öfver att få underrätta snåle Petter Flundra om, att nu komme hans gård och ägodelar att brinna, så att han blef nästan lika fattig som en af dem.

Han sprang fram till storstugan och slog med knytnäfven ut fönsterrutan.

— Hvad är det? hörde han Petter skrika.

— Ryssen är här. Den har bränt Rölöga och Svartlöga och syns ute på fjärden, hållande kurs hitåt.

— Ryssen! Ryssen! Gud hjälpe oss, skreko Petter och skön Malin samtidigt.

— Ja, skynda er. Inom ett par minuter har han landstigit. Jag skall emellertid väcka de andra. Skaffa i hop

alla vapen, som finnas på ön, så kunna vi kanske bjuda honom ett godt motstånd.

— Motstånd! Aldrig att tänka på. Och min gård, mina hus, mina ägodelar! tjöt Petter Flundra.

— Än din hustru då? Skall du icke tänka på henne också?

Men snål-Petter bara tjöt:

— Min gård, mina ägodelar! så att det genljöd i huset.

Åke skyndade till de andra husen. Öfverallt skrek han:

— Ryssen är här! Ryssen är här!

Och yrvakna, ännu rusiga efter gårdagsfesten, skyndade fiskargubbar och pojkar halfklädda ut i sommarnatten för att söka få sig ett vapen.

Snart voro en trettio man samlade, alla beväpnade, somliga med jaktbössor, andra med yxor, ljuster, knifvar, hötjugor, påkar, hvad helst de kunnat komma öfver.

De skyndade ned till stranden och spejade utåt fjärden. Några hundra alnar från land syntes ett ryskt fartyg försiktigt komma seglande mot dem. Andra fartyg visade sig längre ut.

Man kom öfverens om fälttågsplanen. På en gammal fiskargubbes råd beslöts, att man skulle gömma sig i buskarne på det ställe, där ryssarne tycktes vilja landstiga, och sedan, just som dessa satte foten på stranden, rusa fram och vräka dem tillbaka i vattnet.

Ilskan öfver fiendens lömska angrepp var allmän hos bröllopsgästerna. Man hade blifvit störd i sin sömn, innan man ännu hunnit sofva ruset af sig; slut var det nu med den trefliga festen, som annars skulle räckt i dagarne tre; sannolikt var det också slut med deras stugor och gårdar, fiskredskap och matförråd; allt komme nog att gå upp i eld. Därför var man fast besluten att ge de första ryssarne en ordentlig minnesbeta och sedan draga sig öfver till Blidön, där en större styrka kunde uppbådas.

Under tiden hade Petter Flundra skyndat ned till stranden och gjort i ordning sin snabbaste båt. Därpå sprang

han upp i huset och samlade i hop allt det värdefullaste han i en hast kunde komma öfver. Skön Malin brydde han sig icke mer om än en katt om en bit tobak. Han tänkte endast på sina pengar och dyrbarheter, och det var med vemodigt hjärta han insåg, att han icke kunde medföra alltsamman. Helst skulle han velat taga allt, rubb och stubb, med i båten, huset, gården, till och med åkrarne. Men det lät sig tyvärr icke göra, och med förbannelser på läpparne hissade Petter Flundra segel och for därifrån, ensam i öns bästa båt.

Malin hade i sin förtviflan sällat sig till de öfriga kvinnorna. Dessa sutto gråtande på stranden, där båtarne lågo. De ville icke öfvergifva sina män, utan väntade, tills de fått ge ryssarne ett nyp för att sedan skynda till dem och lägga ut från ön.

Dolda i buskarne lågo fiskarne och spejade mot det fientliga fartyget. Nu hade det strandat. Och ögonblicket efter sänkte sig ett hundratal ryssar försiktigt i vattnet och vadade mot land.

I detsamma de nådde stranden, dånade en salfva, som fällde några stycken af dem. Hvarpå fiskarne under upphäfvande af fruktansvärda skrän rusade på dem. I förvirringen och dunklet visste ryssarne icke riktigt, hvarifrån skotten kommo, förrän de fingo fiskarnes yxor, kolfvar, hötjugor, påkar, knifvar i skallarne på sig. Men då satte de sig till ett envist motstånd. Värjor och pikar korsades med bösskolfvar och hötjugor. Men svenskarne drefvo på. De slogos med bakrusets ursinnighet och fingo ryssarne allt längre ut i vattnet, tills dessa plötsligt togo till flykten och skyndade tillbaka till sitt fartyg för att invänta de två andra, som ännu befunno sig ute på fjärden, och sedan med samlad styrka kunna storma ön.

Så snart ryssarne flytt, skyndade fiskarne till sina båtar, där kvinnorna väntade dem. Då Malin fick se Åke, som blödde af ett sår öfver ena tinningen, kom hon att tänka på sin nyvigde make, som helt fegt smugit sig undan, då de andra kämpade, och af skam och blygsel brast hon i

ännu häftigare gråt. Hvem skulle taga sig henne an? Hennes man hade flytt, och hon visste att öns befolkning ogillat hennes giftermål med den snåle och hårde Petter Flundra, fastän ingen vid festen velat säga någonting därom. Men nu hade hon redan hört åtskilliga af kvinnorna mumla:

— Hvarför går du icke till din rike man? Hvarför sitter du här bland oss fattiglappar.

Och Malin hade gråtit och knappast vågat lyfta upp sina blickar. I sin nöd vände hon sig till Åke.

Medan de andre brådskande buro sina fattiga ägodelar till båtarne, satt Åke tyst och stilla på bryggan. Stridens upphetsning hade lagt sig hos honom, och han kände sig åter bitter till sinnes. Han behöfde minsann icke brådska med att bära något till sin lånta båt. Han ägde ju ingenting att taga med sig.

Malin gick fram till honom och sökte med en duk stryka bort blodet från hans panna. Åke ryckte till, då han såg henne, och vände sig bort.

— Åke! Haf barmhärtighet och låt mig fara i din båt? bad Malin.

Åke svarade ej.

— Var barmhärtig, Åke! Minns du ej, att du en gång haft mig kär? hviskade flickan under strömmande tårar.

Åke lyfte hufvudet och såg ett tag på henne.

— Det var ju en angenäm bröllopsnatt du fick. Hvarför går du icke till din man?

— Jag har ingen man.

— Har du ingen?

— Nej, han har rest ifrån mig, utbrast Malin förtviflad.

Det kom ett hårdt uttryck öfver Åkes solbrända drag.

— Jaså. Han har lämnat dig i sticket. Och nu kommer du till mig, utbrast Åke häftigt. Nu tycker du, att den fattige fiskaren kan vara god nog åt dig. Nu, sedan du är fläckad, sedan en annan ägt dig, nu vill du att jag skall ta dig an. Men sannerligen jag det tänker göra. Lika högt, som jag förut älskade dig, lika mycket hatar och föraktar jag dig nu. Gå din väg!

Malin sjönk på knä och höjde händerna bönfallande mot honom. Mot sin vilja kunde han icke undgå att känna sig gripen öfver hennes, hans forna älskades, ångest.

— Jag skall styra om att du får komma i en kamrats båt, yttrade han buttert och gick ifrån henne.

För fulla segel och så många åror, som fanns tullar till, styrde den lilla flottiljen ut från land. Knappt hade de kommit ut på fjärden, förrän de märkte eldsken bakom sig. Det var Norröra och Söderöra byar, som brunno. De fattiga fiskarnes hem gingo upp i lågor, och med tårar i ögonen sutto män och kvinnor och åsågo branden. Sedan skyndade de vidare för att rädda sig från förföljarne.

Åke hade seglat ensam i sin båt. Dels var den god, dels icke lastad som de andra, hvarför han kom före dem. Äfven han såg branden, men han fäste sig mindre därvid. Något eget hem, någon stuga, någon båt hade han ej. Och sedan Malin svikit honom, fanns ingenting, som längre band honom vid ön.

Allt mera aflägsnade han sig från de andra. Snart såg han en ensam seglare framför sig. Han anade hvem det var och satte till årorna för att hinna fatt honom.

Efter några timmars segling såg han att båten framför honom styrde mot land. Han förstod. Skeppar Flundra hade en bekant där, lika snål och hårdhjärtad som han, och den ville han väl i förbifarten varna.

Äfven Åke satte kursen på land och nådde stranden några ögonblick efter den andre. Då Petter Flundra, som gått några steg upp åt backen, såg att det kommit främmande i närheten af hans båt, fick han brådt att skynda tillbaka för att vaka öfver sina dyrbarheter.

Åke gick honom till mötes.

— Nej, se skeppar Flundra! utbrast han med hycklad förvåning.

Denne svarade ej. Då han fick se hvem den främmande var, bleknade han något, ty han visste att Åke hyste agg till honom.

— Att ni hunnit så fort före oss andra. Var ni då icke med och dref ryssarne tillbaka? frågade Åke harmfullt.

— Det rör dig ej, svarade Flundra.

— Jo, det är just hvad som rör mig och oss alla andra. Du fege usling! Du smög dig undan. Men jag skall visa dig, hur vi drefvo ryssarne i vattnet, röt Åke, störtade mot gubben och gaf honom en dundrande örfil, så att han tumlade i vattnet.

Därpå sparkade han till båten, så att skrin och dyrbarheter föllo därur och satte sedan ut från land för att segla till Stockholm och först af alla kunna lämna underrättelse om ryssarnes härjning i skärgården.

KAP. XXV.

Källaren »Randiga Byttan».

I stora salen på källaren »Randiga Byttan» var det fullt med folk. Hvartenda bord var nästan besatt. Röken bolmade ur piporna, ölstånkorna och bägarne tömdes, samtalet fladdrade om de mest olika ämnen, om kungen, som sedan ett år legat där nere i Lund, mönstrande soldater och disputerande med professorerna och aldrig ville komma till sin goda hufvudstad.

— Han skäms, sade en borgare med magert, hopknipt ansikte och lurande affärsblick till en annan, som såg mera frodigt gemytlig ut.

— Hvarför skulle han skäms?

— Hå, kors du kan väl begripa. Resa ut som ung med afsikt att riktigt näpsa sina fiender, vinna stora segrar i början, förvåna hela världen och nästan bli ansedd som en gud; och så komma hem utan här, slagen, fattig till det land, som för hans skull blifvit utarmadt. Det är nog då icke så roligt att besöka sin hufvudstad, där befolkningen kanske skulle mottaga honom med tystnad eller åtminstone icke visa någon vidare entusiasm.

— Bah! De skulle nog bli förtjusta och ropa »Vivat». Tänk på hvad de skrifva om honom. Har du icke läst de vackra verserna, som nyss stått tryckta?

— Pytt! Jag bryr mig icke mycket om verser. Det kan vara någonting för sådana där dumhufvuden till poeter, icke för ordentligt folk. Tvi, så'nt släkte. Jag blir ursinnig bara jag tänker på det eländiga byket. Aldrig ha de några pengar, aldrig förstå de att förtjäna pengar. Men morska äro de. Gå där och svänga på sig, trots att deras kläder knappt hänga samman i sömmarne. För ett par dar sedan var en sådan där figur inne hos mig och erbjöd sig att skrifva ett poem — åh, ett så'nt poem! Så fint, så vackert, så storartadt hade aldrig blifvit gjordt, sa han — ett poem ville han skrifva till min hustrus namnsdag — vete faen hur han listat ut hennes namn — men jag lät mina drängar sparka ut honom, skall du tro. Han flög ned för trapporna, så att hans trasiga skört flaxade om hans smala ben. Tvi sådant byke.

Borgaren spottade på det enrisbetäckta golfvet, blåste ut ett rökmoln och tömde sin mugg.

— Ja, men poeterna kunna verkligen skrifva vackert ibland. Se här, hvad som står i tidningen, yttrade den frodige borgaren och pekade på några verser, som voro tryckta i det blad han nyss studerat.

Han räckte tidningen till den andre, som tog den och med tvungen min begynte läsa.

— Är det inte bra? frågade den frodige.

Mannen med det magra ansiktet och den lurande blicken svarade ej utan läste.

Där stod:

»... Ja, oförskräckte Karl! Om du de länder alla
vill återfå, som bort din ovän röfvat har;
så ropa: svenskar, upp att segra eller falla!
Och visa själf, att blott för krig du skapad var.
I fred din hjältearm kan icke fruktad blifva;
ty blott i stridens larm sin kraft han visa kan.
Där skall ock lyckan dig föryngrad ära gifva,
och Mars med bifallsblick ditt fälttåg skåda an.»

— Nåå? frågade den frodige, då han såg, att den andre slutat.

— Åhja. Inte så illa. Men hvad tjänar det väl till att skrifva sådant. Icke eröfrar man tillbaka våra länder med tidningspoesi, svarade den magre.

— Men man entusiasmerar folket.

— Det tror jag inte. Folket är trött.

Deras samtal afbröts af ett buller, som kom från ett hörn af salen. De sågo en ung man stiga upp på en stol och äska tystnad. Han höll ett papper i handen och började läsa, men kunde omöjligt göra sig hörd för sorlet omkring.

— Silentium! Silentium! ropade några studenter, som flockat sig omkring mannen på stolen.

— Silentium! Tyst! Håll käften! skreko de andra om hvarandra.

Så småningom blef det tyst. Den unge mannen kastade sitt lockiga hufvud tillbaka, gjorde en graciös gest med handen och började läsa.

Först kunde de två borgarne icke uppfatta, hvad han sade, men så småningom, sedan sorlet stillnat, hörde de tydligare.

»... För himmel, jord och haf, högtidligt jag förklarar:
I ären mesar en och hvar,
som tadlen tolfte Karl.»

domderade den unge mannen.

— Bravo! Bravo! ropade studenterna.

— Bravo! Silentium!

Mannen på stolen fortsatte:

»... Hvad, bör jag räkna dem bland karlar,
som gnälla då de se en liten droppe blod?
Förakt och fattigdom är deras ärestod.»

Den frodige borgaren stötte menande den magre i sidan.

»... hör, hjältar stolt på vundna fanor sufvo,
och främmadt guld med svärdet klufvo.
Nu säljer man sitt järn, är grann och dricker vin.
Vi tro vår hushållskost är öfvermåttan fin.»

— Hm! Hm!

Ett brummande sorl afbröt talaren för ett ögonblick, men han lät sig intet bekomma, utan fortsatte morskt:

»... Men annat gjorde våra fäder:
de smidde spjut däraf och vunno flera städer.
Ack kära fosterbygd! Om du vill blifva rik,
så följ de gamles politik!»

Mannen på stolen höjde hatten i vädret och skrek:

— Lefve kung Karl!

— Bravo! Lefve kung Karl! ropade studenterna.

— Hysch! Hysch! Förbannade skrän! tjöto åtskilliga borgare, och sökte tysta ned såväl talaren som studenterna.

Man skrek, stampade, hvisslade om hvarandra. Det var ett förskräckligt larm.

Men borgarne, som icke delade talarens entusiasm, voro de fleste. Det började urarta till slagsmål, och studenterna höllo på att bli utkastade. Då sprang en ung officer, som tillsammans med en kamrat suttit tyst i ett hörn och åhört talet, upp på en stol. Det var en ung man på tjugufem år med svart hår och mustascher, kroknäsa och magert ansikte. Han drog sin värja och skrek:

— Förbannade pack! Han I varit med och slagits för kung Karl? Han I hungrat, frusit, lidit och kämpat tillsammans med honom? Han I pinats i fångenskap långt borta i Sibiriens isiga ödemarker? Han I måst vandra tusentals mil i den förfärligaste köld eller den mest brännande hetta, dödströtta med såriga fötter och värkande hufvud för att ändtligen få kyssa detta fattiga lands jord? Han I det? Nej, stinna borgarebrackor, det han I ej. Och därför han I ej rättighet att klaga. De enda, som skulle ha någon sådan, äro de, hvilkas ben hvitna i Ukrajnas skogar, på Poltavas slagfält eller i Sibiriens ismarker. Men de äro döda och klaga ej. Men vi, som ännu lefva efter hundratals genomkämpade strider och besvärligheter, vi klaga ej. Hur kungen handlat är hans sak; oss tillhör det att lyda och följa honom och att vid första vink han ger därom, i slutna led under fladdrande, krutstänkta fanor än en gång

gå mot fienden och kämpa eller dö för honom och landet. Men det begriper ni icke, eländiga borgarbrackor! Och därför skolen I hålla era snuskiga trutar i styr; ty annars! — vid min ryssblodade pamp spräcker jag icke skallen på den förste, som vågar tala illa om kungen.

Den unge mannen på stolen såg sig omkring med lysande ögon, medan ett bistert allvar låg öfver hans drag. Han höll värjan framför sig och tycktes liksom uppmana de nyss så knotande borgarne att säga någonting. Men dessa tego.

— Väl taladt, Buss! kom en röst från en annan officer, som, stödd på en käpp, stod bredvid talaren.

— Väl taladt. Löjtnant Buss, vivat, instämde studenterna.

Och i sin förtjusning, mera öfver de klangfulla orden och den kläm, hvarmed talet framförts, drogo de honom ned från stolen, höjde honom på sina armar och buro honom sjungande några gånger genom salen. Borgarne, som icke velat åse den eldige löjtnantens triumf, hade redan lämnat rummet. Sedan han åter kommit ned på golfvet, skyndade Buss blyg att undandraga sig studenternas hyllning och slog sig tillsammans med vännen Hård — officern som gick med en käpp — ned i ett hörn. Så småningom lämnade äfven de flesta af studenterna källaren. Det blef tämligen tyst där. En och annan borgare, adelssnobb eller officer kom, drack ett glas och gick sin väg. Men Buss och Hård sutto kvar vid sina ölmuggar, samtalande om det närvarande tillståndet och om sina minnen från kriget.

— Den som ändå snart kunde få komma ut igen, menade Buss.

— Jaså, du vill än en gång ut i kriget. Jag tycker du kunde fått nog däraf, svarade honom Hård.

— Ja, nog borde man väl ha fått det efter att ha slagits i hundratals strider, sårats, lidit nederlag, tagits till fånga, flytt, marscherat genom hela Europa tillsammans med en hop stinkande, tjutande judar, kommit hem och så åter slagits. Ja, nog borde man ha fått nog. Men

trots allt längtar jag ändå ut. Det här dagdrifvarelifvet börjar bli odrägligt. Och har man en gång fått smak för att lefva i fält, kan man icke trifvas på steniga gator.

— Är det då ingenting, som håller dig kvar här? frågade Hård.

— Just ingenting. Fast...

Han tystnade och riktade blicken på en ung flicka, som kom in i rummet och gick bort till disken, bakom hvilken hon ställde sig och började ordna med muggarne och flaskorna. Det var vackra Lisa, uppasserska på källaren »Randiga Byttan».

När hon kom in i salen, var det som om fönstren öppnats och en stråle af vårsolen lyst in. Allas blickar vändes mot henne. Allas ansikten fingo ett gladare uttryck. De frodiga borgarne myste belåtet, glömde sina ilskna kärringar där hemma och ströko sig längtande omkring sina feta hakor likt gourmander, som erinra sig en sällsynt läcker rätt. Adelssnobbarne kråmade sig och rättade på sina peruker och spetsmanschetter. Till och med bryggardrängen, som kom inrullande med ett fat öl, hejdade sig för ett ögonblick och log.

Hvad Buss beträffar, kunde han icke ta sina ögon från hennes mörka, vågiga hår, den lena hyn, den mjukt rundade barmen och flickans hela smärta, vidjesmala figur. Men Lisa såg icke eller låtsade icke se honom. Hon tycktes helt och hållet upptagen af de unga adelssnobbarnes krumbukter. Hon log mot dem och sände dem blickar, så att Buss höll på att springa upp, slå näfven i bordet och utmana dem allesamman på en gång. Men han lugnade sig, bet ihop tänderna och antog en likgiltig min.

— Sickna gökar! mumlade han. De ha väl någon rik och förnäm pappa, som räddat dem undan krigstjänsten. För resten duga de väl knappast till att dela ut ett ärligt hugg. Skulle just vilja se hur mycket som funnes kvar af dem, om de som vi svultit, frusit, sofvit på bara marken i regn och snö, sårats, varit fångna i ett ishelvete och efter oerhörda mödor återkommit hem. Jag skulle just

vilja se, hur mycket då funnes kvar af dem. Icke så mycket som en trasa, en kota, en bloddroppe. Nej, det hade nog varit slut med dem för länge sedan. Sådana där spetsprydda, tillgjorda piltmamseller duga till intet. Hvarför skall sådant folk lefva. Nej, dö skola de. Vid Belsebub, de skola dö.

Buss tog sig en djup klunk ur ölmuggen och satte den med en skräll i bordet. Hård vände på hufvudet.

— Hvad muttrar du om?

— Ingenting. Jag är bara ursinnig.

— Du är kär nu igen förstås.

Buss svarade ej utan stirrade framför sig.

— Visst är du kär. Aldrig var det annat. Har du redan helt och hållet glömt lilla Mitja?

Buss lyfte på hufvudet.

— Mitja? . . . Hvem var det?

Hård betraktade honom häpen. Så brast han ut i skratt.

— Nej, håll i mej. Har du verkligen glömt Mitja, den lilla tscherkessflickan, som kom flyende till oss, då vi lågo utanför Poltava?

Ett leende flög öfver Buss' drag.

— Jaså hon. Jo, nu minns jag henne. Ja, hon var verkligen mycket söt . . . riktigt söt, yttrade han med ett drömmande uttryck i sitt magra ansikte.

— Ja, du tyckte visst det.

— Hör du, hvad blef det af henne?

— Vet du icke det? Hon blef ju bortröfvad af turkarne.

— Ja visst. Hm! Gratulerar turken.

Buss tystnade och såg efter Lisa. Men hon hade redan försvunnit, och sedan nu solen gått ned, aflägsnade sig äfven de unga snobbarne.

Buss sände dem en mörk blick.

— Få se, om icke en af er en vacker dag ligger där i sitt blod, mumlade han mellan tänderna.

En stund sutto de två vännerna tysta och rökte sina pipor. Plötsligt vände sig Buss till Hård.

— Nå, har du träffat den där Ingrid Eriksdotter, om hvilken du talade så vackert, då vi lågo i bivuaken natten före Poltavaslaget?

— Ja, jag har, svarade Hård kort.

— Jaså. Nå, det var väl ett kärt möte?

— Åh, inte just.

— Hvad! Inte just. Efter så många års skilsmässa?

— Ja, ser du, just därför. När väntan blir för lång, så svinner aromen både från känslor och människor. För resten var hon gift.

— Hvad säger du! Hade hon gift sig?

— Ja, med en liten puckelryggig och halt stackare.

— Det var då väl starkt. En krympling till på köpet.

— Ja, några andra funnos ju knappast kvar i Sverige.

— Men jag tycker allt ändå, att hon kunde lugnat sig och väntat.

— Bah! Du förstår. Hett blod . . . trånaden. Det blef för långsamt att vänta. Och så tog hon den förste bäste . . . eller sämste.

— Nå, du gaf henne väl en riktig läxa för hennes trolöshet?

— Jag? Jag sa inte ett ord.

— Inte ett ord. Talade du icke med henne?

— Nej, jag gaf mig icke ens tillkänna. Hon såg mig aldrig, fastän jag såg henne. Men den synen fick jag alldeles nog af.

— Jaså. Du tyckte det var bittert, att se henne tillhöra en annan. Stackars vän! Icke blott stympade fötter utan äfven öfvergifven af sin älskade.

Hård betraktade Buss ett ögonblick, medan ett ironiskt leende drog öfver hans läppar. Så brummade han häftigt:

— Håll käft, din sentimentala djäfvul! Beklaga mig icke.

— Jaså. Jag förstår. Du vill icke att man skall röra vid den strängen, mumlade Buss.

— Asch! Rör du vid strängaspelet bäst du vill. Mig angår det icke.

Buss åhörde Hård med stigande förvåning. Det var en besynnerlig typ af en bedragen älskare, tyckte han. Skulle han själf blifvit behandlad på sådant sätt, då kände han, att hans vildaste demoner skulle väckas till lif, att han skulle rasa och sjuda, att hela hans kropp skulle bli en glödande vulkan och att han icke skulle ge sig ro, förrän han sett sin rivals blod och flickans med. Men Hård var en högst besynnerlig älskare, det månde han då säga.

— Hon var väl lika vacker nu, som då du sist såg henne?

— Kan just icke skylla, svarade Hård torrt.

— Litet fylligare, kanske?

— Ja, det skall gudarna veta.

— Mycket?

— Betydligt.

— Och du tycker icke om tjocka fruntimmer?

— Nej. Jag älskar slanka midjor.

— Nå, det var ju alltid en lindring i dina kval, yttrade Buss deltagande.

Hård betraktade vännen, som om han trott honom icke vara fullt klok.

— Nej, hör du, sluta upp med det där dumma pratet.

— Det är väl icke så dumt.

— Betydligt.

— Jaså . . . ja, då så . . . som du vill, mumlade Buss stucken och satte sig att moltiga.

Hård betraktade honom med en spefullt ironisk min. Det var då för komiskt. Buss blef ond därför, att hans varma deltagande icke upptogs så som han tänkt sig. Men om han blott visste, hur mycket förspildt krut han ödslat bort.

— Nej, jag måste tala om för honom verkliga förhållandet, tänkte Hård och kastade en sidoblick på sin vän.

— Hör du, Buss!

Denne rörde sig ej. Han satt och stirrrade framför sig. Kanske tänkte han på skön Lisa; kanske på adelssnobbarne; kanske på den förbaskade stiltjen i kriget eller på någonting annat.

— Hör du, Buss! upprepade Hård.

Buss vaknade upp.

— Nå-å?

— Om du visste, hvilken komisk figur du nyss gjorde.

— Hvad fanen säger du. Jag komisk. Akta dig! Snart kan det vara slut med vänskapen.

— Bah! Lugna dig, min vän, så skall jag tala om för dig, hur det var, när jag återsåg min ungdoms älskade.

— Skedde det då icke så, som du sagt?

— Åhjo. För öfrigt har jag just icke sagt någonting. Men du har tydligen på egen hand gjort dig en alldeles galen uppfattning af förloppet.

— Hur så?

— Jo, vänta, så skall du få höra ... Som jag redan berättat för dig, strandade vi på hemresan från Petersburg i Östergötlands skärgård. Nå väl. Vi blefvo räddade nästan allesamman. Så skildes våra vägar, som varit gemensamma under den långa marschen ända från Sibirien, och hvar och en drog åt sitt håll för att uppsöka sina hem och sina kära. Jag begaf mig till Omberg till den lilla fruktträdsinbäddade prästgården, där jag i min ungdom tillbragt så många lyckliga stunder. Hela vägen längtade jag med outsäglig styrka att få återse henne, min älskade. Om nätterna, då jag sof i lador och uthus, drömde jag om henne. Jag såg henne precis sådan hon var, då jag tio år förut lämnade henne och drog ut i kriget: det yppiga, guldblonda håret, den lilla röda munnen, de skära kinderna, de klarblå, ärliga ögonen. Men jag skall säga dig, min vän, det är farligt att längta och drömma. Man utmålar allt så vackert för sig, att när man sedan står inför verkligheten, tycker man, äfven om det icke går som det hände mig, att det icke alls är så som man tänkt sig, och man känner sig besviken.

— Nå, hur hände det dig? afbröt Buss.

— Jo, så här hände det mig. Jag kom fram till prästgården. Hur väl kände jag icke igen alltsamman. Det hvita huset, trädgården, fliken af Vättern, som skymtade bortom hagen, och Ombergs mörka höjd längre bort. Jag gick fram till huset och tittade in genom rutan. Jag ville först se om allt var sig likt där inne, förrän jag steg på och gaf mig tillkänna. Förgäfves letade jag efter den gamle prästens hvithåriga hufvud. Ingenstädes kunde jag upptäcka det. I stället såg jag en groft byggd kvinna och en stackars krympling till man. Ett litet barn låg på golfvet i närheten och grät. Kvinnan trätte på mannen. Denne sökte matt försvara sig, men endast med den påföljd, att den robusta kvinnan blef allt häftigare och häftigare. De mest plumpa ord använde hon. De trillade ur hennes mun som ärter ur en säck. Mannen stod endast tyst, modstulen, och hörde på. Detta retade kvinnan ännu mera. Till slut kunde hon icke längre behärska sig, utan grep ett vedträd och slungade efter mannen. Denne sprang förfärad ut. I detsamma vände sig kvinnan om, så att jag fick se hennes ansikte. Och kan du gissa, hvem denna grofväxta, ilskna, trätgiriga kvinna var?

— Nej.

— Min ungdoms älskade, Ingrid Eriksdotter.

— Hvad säger du? Är det möjligt?

— Jo, jo. Det var verkligen hon, Ingrid, som jag hållit så kär, med hvilken jag svärmat i min ungdom, om hvilken jag drömt så vackert under fälttåget och i Sibirien, och som, eller rättare sagdt, tanken på och längtan efter, kan jag säga uppehöll mitt mod där borta och gjorde, att jag, trots allt, trots mina stympade fötter och ovissheten att blifva fri, likväl aldrig förtviflade. Så du finner, att hon ändock varit mig till stor nytta. Och så är det nog merendels med kvinnorna. Det är icke genom deras umgänge och gunst, som männen möjligen kunna blifva bättre. Tvärt om höja dessa senare dem till sig. Men det är genom våra dåraktiga drömmar, genom våra fantastiska illusioner om

dem, som vi lära oss att taga vara på oss själfva. Moral, predikningar, föreställningar, gälla för mannen och likaså för kvinnan intet, det är endast kärleken, den oresonliga, illusionsfyllda kärleken, som hos en man och kanske äfven hos en kvinna kan väcka det bästa i deras natur till lif... Men här sitter jag ju och pratar, så jag glömmer berätta för dig, hur det vidare gick.

— Nå-å?

— Du tror kanske, att jag ställde mig att sörja och förbanna?

— Nej, du var väl tvärt om glad.

— Just så. Jag skattade mig lycklig att ha måst vistas så länge i Sibirien, att jag icke hunnit hem, medan hon ännu var ogift. Ty då hade det väl varit jag i stället för den stackars krymplingen, som fått dragits med häxan. Jo, jo, så där kan lifvet slumpa sig. Skål!

Buss glömde att dricka. Han var alldeles häpen öfver vännens svada. Hvarifrån tog han alla dessa tankar? Man måste ha genomlefvat åtskilligt, för att kunna ha gjort sådana erfarenheter. Kanske han hade rätt. Det enda, som kan väcka det bästa till lif hos en man, är kärleken, den dåraktiga, illusionsfyllda kärleken, sa' han. Ja, kanske. Nå, då måtte jag snart bli en utomordentligt utmärkt människa, tänkte Buss, och kastade en snabb blick på skön Lisa, som just inträdde.

— Lisa! ropade han.

Lydigt, fastän något skyggt, kom flickan fram till bordet.

— Sätt dig här bredvid oss och låt oss prata.

Flickan satte sig på kanten af en stol, som stod ett stycke därifrån.

— Nej, närmare, envisades Buss.

Lisa drog stolen några steg närmare.

Buss rynkade pannan. Han steg upp, tog flickan med ena handen och hennes stol med den andra och flyttade dem bägge intill bordet.

Lisa log och betraktade honom med en skälmsk blick.

— Nå-å! frågade hon.

— Ingenting. Jag ville blott ha dig i min närhet, yttrade Buss kärft.

Ju buttrare han visade sig, dess mera leende glad blef Lisa. Hon visste att han tyckte om henne. Det smickrade henne, men på samma gång kände hon ett begär att retas med honom. Det var så roligt att se honom riktigt ond, på samma gång hon såg längtan lysa i hans ögon. Hon tog på sig sin mest impertinenta min och betraktade honom illmarigt.

— Nå-å, herr löjtnant?

— Kalla mig icke löjtnant. Kalla mig hvad jag heter.

— Nå-å, herr Buss?

— Du är en slamsa, fick Buss ur sig.

Lisa log sitt gladaste leende.

— Huru? En slamsa. Hvad är det ni säger, herr Buss.

Den unge löjtnantens min blef allt ondare.

— Ja, just en slamsa. Hur kunde du annars sitta och nojsas med dessa idioter till adelssnobbar, som nyss voro här, yttrade Buss häftigt.

— De äro visst icke några idioter, som herr löjtnanten behagar uttrycka sig. De äro tvärt om mycket stiliga och väluppfostrade unge män, tycker jag, svarade Lisa med en kokett knyck på nacken.

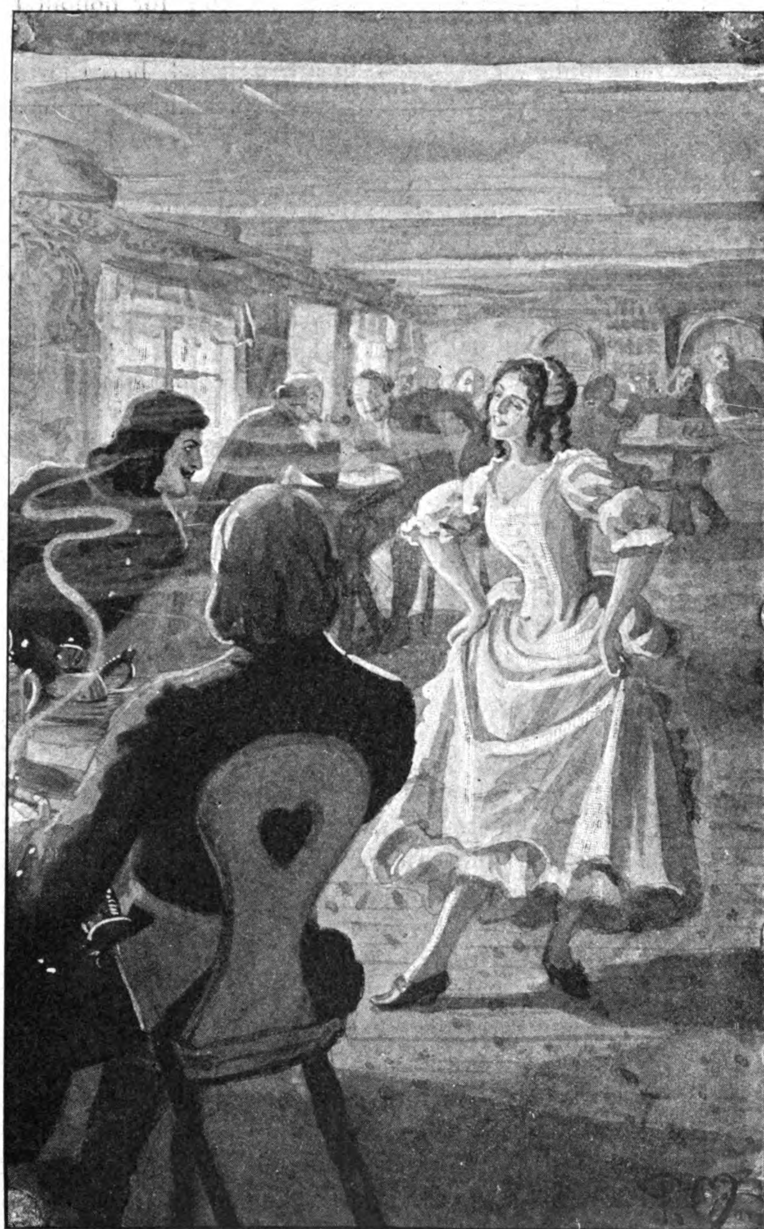
Nu blef Buss ursinnig.

— De stiliga, de väluppfostrade, de där parfymerade, friserade, pomaderade, spetskråsbehängda snobbarne. Nej, då vet du icke hur en stilig karl skall se ut. Det är just en sådan som — jag, höll Buss på att säga, men hejdade sig i sista ögonblicket och ändrade det till: kungen.

Lisa slog till ett klingande skratt.

— Kungen! Skall det vara en stilig karl. Ja kanske. Jag har dock aldrig sett honom och vet knappast hur han ser ut. Men förfärligt tapper måste han vara, efter hvad de säga. Och det är ju en stilig sak. Men det är icke allt... icke allt...

— Och hvad behöfs det mer, frågade Buss nyfiket.

Lisa steg upp och gjorde några danssteg för honom i det hon skälmskt lyfte på kjolen.

— Litet finhet, litet grace, litet hygglighet, herr Björn.

— Och det menar du, att de där adelssnobbarne ha?

— Jaha. Just de där adelsmännen.

— Sakra flicka!

Buss störtade upp för att gripa tag i henne, men Lisa skyndade vigt undan och försvann genom en dörr, sedan hon med en hastig gest räckt »lång näsa» åt honom.

Buss gick tillbaka till bordet, där Hård, som leende åsett uppträdet, ännu satt kvar.

— Sakra flicka! upprepade Buss ännu en gång i det han slog sig ned på stolen.

— Flickan sprang, tror jag, yttrade Hård.

— Ja, det gjorde hon, svarade Buss torrt.

— Det var just ingen vidare uppmuntran.

Buss teg.

— Du är just ingen diplomat i din kärlek.

Buss vände på hufvudet och betraktade kamraten.

— Nej, jag är en dumbom.

— Åtskilligt.

— Hva' sa du?

— Åh, ingenting. Jag menade blott, att du skulle försöka ett bättre sätt för att ta flickan. Det som du nu använder, tror jag icke duger. Du skrämmer och tråkar ut henne.

— Ja, jag bär mig verkligen åt som en riktig idiot. Men säg mig då, hur jag skall göra. Inte kan väl jag springa omkring och flabba och krumbukta som de där adelssnobbarne. Det anser jag mig föröfrigt för god till.

— Åh nej, det behöfver du väl ej göra. Men du skall inte vara så brutal mot flickan. Flickorna tycka om, att man smeker dem, icke att man slåss och dänger med dem.

— Men hon skall bli min ändå. Vid alla gudar skall hon icke bli min, om det också skulle kosta alla de där adelssnobbarnes lif, utbrast Buss och reste på sig.

Hård tog sin käpp och gjorde likaledes. De lämnade källarsalen och gingo ut på gatan.

Ute på gatan var det fullt med folk. I hörnen och på torgen stodo grupper ifrigt samtalande. Det var som om en oroväckande nyhet spridt sig i staden.

De två vännerna brydde sig likväl ej därom utan gingo lugnt framåt. I dessa tider, fyllda af alla möjliga rykten om nya krig och fientliga landstigningar än i Skåne, än i Roslagen, Norrland eller Bohuslän, frågade man ej mycket efter ett rykte. De flesta hade visat sig vara osanna. Ingen människa visste riktigt hur det var, och tidningarne voro dåligt underrättade. Hvarför då bry sig om hvad folket pladdrade?

I hörnet, där gatan mynnade ut i Mälartorget, sågo de en ung roslagsfiskare stå, omgifven af en folkhop. Fiskaren hade tydligen någonting att berätta, och människorna tycktes ifrigt lyssna på honom.

Buss närmade sig. Han tyckte sig urskilja några ord: Ryssarne... flera båtar... landstigit... skären.

Detta gjorde honom nyfiken, så att han vinkade till Hård, hvarpå de två officerarne sköto undan några stycken och trängde sig fram till fiskaren. Under vanliga förhållanden skulle folket genast vikit undan för de två officerarne, men nu voro deras ögon så ifrigt fästade vid talaren, att de icke märkte dem. En och annan hårdhändt knuff väckte dem dock ur deras tankar, och de stego bugande åt sidan?

— Hvarifrån kommer du? frågade Hård, då han befann sig midt framför den unge fiskaren, som icke var någon annan än Åke.

Denne afbröt sitt tal, då han såg att han hade två officerare framför sig, och svarade:

— Ut ifrån skären, löjtnant.

— Från hvilken ö?

— Från Norröra.

— Det tycks vara om en fientlig landstigning, som du berättar för folket. Är det sant? Det går så många underliga rykten nu för tiden.

— Jag var själf med och sökte hindra fienden, svarade Åke något kärft i följd af det misstroende, som den främmande löjtnanten tycktes sätta till hans ord.

— Jaså; berätta!

Och Åke började berätta om skeppar Flundras bröllop på Norröra, om huru han sedan under natten satt sig i sin båt och seglat ut mot hafvet.

— Men hur kom det sig, att du seglade bort midt i natten, medan festen ännu pågick? frågade Hård.

Åke rodnade litet och mumlade någonting om att han icke kunde dröja kvar längre, utan måste begifva sig hem.

— Ut i hafvet?

Åke rodnade ännu mer, men sade att han bodde på en ö längre bort.

Men Hård hade märkt hans förlägenhet och stötte Buss, som äfven iakttagit den unge fiskaren, i sidan och hviskade:

— Anar du?... Svartsjuka. Den bedragne älskaren... Jo, jo.

Buss nickade och log ett förstående leende. Den unge fiskaren blef intressant i hans ögon, och han lyssnade med fördubblad uppmärksamhet till hvad han hade att förtälja.

... Och då fick jag plötsligt se några skärgårdsbåtar, som för fulla segel höllo ned mot mig, fortsatte Åke. Jag styrde mot dem och hörde ett skrik: Ryssen är här! Ryssen här.

... Då jag kommit inpå dem, fick jag veta att flere ryska galerer synts i skären, att de stormat och bränt Rölöga — det var Rölöga-folket, som kom seglande — att de nedhuggit flere af dem, som icke i tid lyckats fly, och skändat deras kvinnor och döttrar.

— Snart äro de efter oss och göra på samma sätt på Norröra och Söderöra, om vi icke hinna varna dem.

... Jag såg bakom mig och tyckte mig skönja konturerna af några större skepp. Då jag visade Rölögaborna på dem, utbrusto de genast förfärade:

— Ja, där äro de. Där äro de. Gud hjälpe oss att vi i tid måtte hinna undan.

... Nu satte vi till årorna också, och i susande fart gick det mot Norröra och Söderöra, där de intet anade. Vi hunno fram i tid, väckte de sofvande, togo reda på alla

vapen, som funnos på ön, och gömde oss vid stranden. Lycka var, att det vid tillfället var fest på ön och mycket folk samladt där från när och fjärran. Annars hade vi ej kunnat tillfoga dem en så duktig smäll som de fingo.

— Jaså, de fingo stryk, afbröt Hård fiskaren.

— Ja, det kan löjtnanten lita på, duktigt med stryk, så att de med blodiga pannor blefvo drifna tillbaka ut i vattnet.

... Men vi voro ändock för få. Vi måste naturligtvis sätta oss i våra båtar och begifva oss i väg. Jag seglade direkte hit till Stockholm för att omtala händelsen.

— Deltogo alla männen på ön. Var det icke några, som genast fegt sökte fly undan för att rädda sin egendom? frågade Hård.

Åkes magra, solbrynta ansikte fick ett föraktligt uttryck.

— Jo en, en rik skepparknös vid namn Flundra, samme en, som höll bröllop. Då han fick höra att ryssarne voro i närheten, öfvergaf han brud, vänner, sin ära och sitt land blott för att rädda sin egendom. Och ändå var han den rikaste och hade pengar på banken här i Stockholm, då vi blott voro fattiga fiskare, som ingenting ägde, utom det vi hade på ön. Han brydde sig ej om att gripa till vapen. Han gjorde i stället i ordning sin båt, bar ned det ena penningskrinet efter det andra i den, till dess den var alldeles fullpackad. Då hissade han segel och lade ut.

— Nå, men bruden då?

— Den brydde han sig ej om. Hon fick sitta och gråta bland de andra fiskarkvinnorna, och det var på nåd hon sedan fick komma med i en båt. Men gubben han räddade sitt skinn och sin egendom och seglade bort utan brud, föraktad af sina vänner.

— En sådan feg usling, mumlade Buss.

Åke sände honom ett sympatiskt ögonkast.

— Ja, var det icke.

— En riktig skurk. Jag önskade, att jag hade honom här, så skulle jag ge honom ett riktigt kok stryk, yttrade Buss förtrytsamt.

Åke skrattade muntert.

— Ja, det må löjtnanten tro, att han fick i alla fall.

— Nå, det var då väl. Hvem var så förståndig att gifva honom det?

— Jag.

— Ni?

— Ja, sedan vi i första hugget drifvit fienden tillbaka, seglade vi vår väg. Min båt var snabbare än de andres, så att jag kom ett stycke före dem. Då upptäckte jag långt framför mig en annan båt. Jag anade, att det var den fege skeppar Flundras, och styrde kurs på den. Snart såg jag honom gå i land på en ö, där jag visste att han hade en vän. Jag styrde dit, steg också i land och där klådde jag upp gubben, så att han väl aldrig i sitt syndiga lif fått så mycket smörj. Gubben vrålade och bad om nåd, men det brydde jag mig ej om. Jag bara piskade på honom, och sedan sparkade jag till hans båt, så att ett bord sprang loss och penningskrinen flögo ur, och till sist kastade jag gubben i vattnet för att han skulle kyla af sina upprörda känslor.

— Ha, ha, ha! Det var rätt åt den fege uslingen, skrattade Buss.

Hård betraktade den unge fiskaren med ironisk min. Han förvånades öfver den starka förtrytelse, som afteck-nades i hans drag.

— Var det endast därför att gubben ej velat slåss, som ni klådde honom, frågade han.

Åke såg ett ögonblick på löjtnanten. Det var som om han anat hans tankar.

— Nej, det var det just inte. Det fanns nog andra orsaker också....

— Hvilka?

— Det kan vara detsamma. I alla händelser var den fege och snåle gubben väl värd ett ärligt kok stryk.

· Ja, det tror jag.

De två löjtnanterna skildes från den unge fiskaren. Hård begaf sig upp till en öfverste för att underrätta honom om hvad han fått veta. Buss fortsatte att ströfva omkring.

I ett gathörn sammanstötte han med de unga adelssnobbarne, som suttit på källaren »Randiga Byttan». En af dem, som han kände, skyndade mot honom.

— Är det sant, löjtnanten? Är det verkligen sant?

— Hvilket?

— Att ryssarne landstigit i skärgården.

— Ja.

— O, min Gud, hvilken olycka, utbrast den unge adelsmannen.

— Hur så? frågade Buss lugnt.

— De kunna ju i hvilket ögonblick som helst vara här.

— Än se'n?

— Än se'n! Kungen ligger ju nere i Lund. De flesta regementena äro också därnere eller hemskickade. Här finnes ju endast hufvudstadens garnison.

— Nå, räcker inte den?

— Den är ju icke stor. Hur ska vi kunna reda oss? Hur ska vi kunna reda oss?

— Genom att slåss.

— Men vi äro alldeles för få.

— Vi voro icke stort flere vid Narva.

Nu teg den unge adelssnobben. De andra hade sällat sig till honom och åhört samtalet. I allas ansikten lästes den största förskräckelse.

Buss mätte dem med föraktlig min. Åtskilliga af dem visste han vara hans rivaler med afseende på Lisa. Han tänkte passa på tillfället och ge dem en duktig läxa, visa dem riktigt, hvilka eländiga, fega kräk de i all sin uppblåsta adelsstolthet likväl voro. Men han behärskade sig, ryckte på axlarne, sände dem en föraktlig blick och gick.

— Och sån't där folk får lefva, och lefva godt. Sådana där fega, tillgjorda, pomaderade adelssnobbar. Nej, skjutas skulle de, hängas, halshuggas eller åtminstone sättas

till nyttigt arbete, skomakare eller skräddare till exempel, då de i alla händelser icke duga att föra värjan.

Hela dagen ströfvade Buss omkring i staden. Folket var i rörelse. De oroväckande ryktena hade antagit allt större proportioner. Nu var det icke längre tre ryska galerer, som gjort strandhugg i skärgården. Hela ryska flottan var på väg mot Stockholm. Och kungen, som låg nere i Lund; och den lilla återstod af svenska flottan, som befann sig i Karlskrona; och regementena, som voro hemskickade; och hufvudstaden, som var utan försvar! Hur skulle man reda sig?

Buss brydde sig föga om de oroande ryktena. Dels hade han för många gånger varit i lag med ryssen för att frukta honom, dels trodde han i följd af den unge fiskarens berättelse, att ryktena voro öfverdrifna. Det var ju möjligt, att ryska galerer äfven kunnat visa sig på andra håll i skären, men i alla händelser fanns nog med folk till hufvudstadens försvar, om de verkligen skulle våga komma så nära.

Mot aftonen drog honom hans längtan åter mot källaren »Randiga Byttan». Han ville träffa Lisa. Kanske funnos inga gäster, så att han kunde råka henne ensam. Då skulle han visa henne, att äfven han kunde vara fin och hygglig och icke en sådan där brutal björn, som hon trodde.

Han gick fram till porten, utanför hvilken den eklöfskransade ringskylten hängde och dinglade. Han tittade in genom fönstret. Ingen människa syntes i salen.

— Utmärkt! tänkte Buss och beredde sig att stiga på.

Dörren stod halföppen. Han hade just stuckit in hufvudet, då han fick se något, som fastnaglade hans fötter. I ett skumt hörn af salen sutto ett par figurer, två af de unga adelssnobbarne, som varit där på förmiddagen och hvilka sedan, då han träffat dem i gathörnet, visat sådan förskräckelse för ryssen. De sutto på hvar sin sida om skön Lisa, hvar och en af dem höll en af hennes händer mellan sina, gång på gång kysste de hennes små fingrar och kra-

made hennes midja. Och Lisa lät det ske. Med ett halft belåtet, halft spefullt leende såg hon från den ene till den andre, gaf dem då och då en sådan där lofvande, smäktande blick, som piggade upp dem till nära vanvett, allt under det hon tycktes helt kyligt beräkna, hvem af dem, som såg bäst ut eller kunde vara rikast.

— Satans flicka! En så'n kokett slamsa! Låta sig kurtiseras af bägge två på en gång, och af dessa förbannade adelssnobbar till på köpet, svor Buss, där han stod i den halföppna dörren och beskådade situationen.

Han kände vreden koka inom sig. Kär var han i Lisa. Det var honom en plåga att se henne nästan i knäet på två andra och märka att hon till och med fann behag däri.

Han hostade till ett tag och trädde in genom dörren. De två adelssnobbarne generade sig icke det ringaste för honom, tycktes fullkomligt betrakta honom som luft och fortforo att krama och kyssa Lisa. Men denna drog förlägen sina händer ur deras och sökte resa sig upp. De två adelsmännen kvarhöllo henne.

Då Buss såg det, blef han alldeles ursinnig.

— Det förefaller mig som om herrarnes plats icke vore här, yttrade han spotskt till dem, i det han trädde några steg närmare.

— Jag förmodar att vi befinna oss, hvar vi behaga, svarade den ene högdraget.

— Du gör så faen heller. Åtminstone icke bredvid den flicka, som jag kastat ögonen på, tänkte Buss utbrista.

Med tillkämpadt lugn, fastän raseriet sjöd inom honom, yttrade han dock endast:

— Ryssen härjar i skären. Vore det icke en ung svensk värdigare att skynda dit och köra bort fienden än att dådlöst förnöta tiden på källare.

— Det angår er icke, monsieur. För öfrigt ni själf! Skynda ni mot ryssen, bäst ni behagar. Jag föredrager att sitta här hos skön Lisa, svarade den förstnämnde adelsmannen, i det han sände flickan en, som han trodde, fullkomligt bedårande blick.

Rodnaden steg på Buss' panna. Han gick några steg närmare den unga trion. Förgäfves sökte Lisa resa sig och gå från de två adelssnobbarne. De kvarhöllo henne trots hennes ansträngningar att komma loss.

Då Buss märkte det, var det alldeles slut med det lilla tålamod, som han ännu hade kvar.

— Släpp flickan! röt han med en röst, hvars hårda klang förvånade honom själf.

De två adelssnobbarne ryckte till, men grepo ännu fastare om Lisas handleder.

Då blef Buss vild. Han drog värjan och slog den i källardisken, så det sjöng i salen.

— Släpp flickan, annars...! skrek han ännu en gång med vredesgnistrande ögon.

Så fort de två adelsmännen fingo se den blanka klingan, störtade de upp och gåfvo Lisa fri. Denna sökte skydd bakom disken, där hon ställde sig, alldeles blek af förskräckelse, och bönfallande knäppte ihop händerna mot Buss.

Men han låtsades icke se henne utan gick mot adelsmännen. Men trots att dessa voro två och båda buro värjor vid sidan, vågade de ej stanna och mottaga utmaningen. Den unge löjtnanten såg allt för fruktansvärd ut. Med en ansträngdt bibehållen värdighet ryckte de på axlarne och skyndade på dörren.

— Karlen är galen. Karlen är komplett galen, skreko de och sände Lisa ett beklagande ögonkast.

— Fega patrask! Adieu med er och stick icke näsan hit mera, det råder jag er till! ropade Buss efter dem.

Men bakom källardisken stod skön Lisa, darrande som en skrämd fågelunge.

— Men herr löjtnant! Men herr Buss! upprepade hon gång på gång.

Buss svarade ej utan stack värjan tillbaka i skidan och begynte med stora steg gå fram och tillbaka på golfvet. Hans panna var rynkad, ögonen lyste bistert, och läpparne voro hårdt hopknipna. Han såg just inte ut som en ung man, hvilken tänker tjusa till en flicka.

Lisa stod fortfarande bakom disken. Hon var verkligen rädd. Springa sin väg vågade hon ej. Man kunde aldrig veta, hvad denne häftige galning till löjtnant kunde ta sig till. Kanske skulle han draga upp pistolen och skjuta henne, om hon sökte fly. Bäst att stanna kvar och försöka blidka honom.

Plötsligt stannade Buss tätt framför Lisa. Han såg icke blid ut. De mörka ögonen lyste med en glans så stark, att Lisa tyckte det var som om de genomborrade henne, och ett bistert allvar låg kring hans mun.

Han grep Lisa hårdt i armen, så att hon höll på att skrika till, så ondt gjorde det.

— Nu dödar han mig. Nu dödar han mig, tänkte Lisa förskräckt, men Buss drog henne intill sig och hväste:

— Slamsa!

Skamsen sänkte Lisa hufvudet. Hon vågade icke se honom i ögonen. Då tog Buss henne under hakan och lyfte upp hennes hufvud. Men hon stod alltjämt med sänkta ögonlock.

— Slamsa!... Hör du Lisa! Slamsa! hviskade han gång på gång, medan han hårdt knep om hennes arm, så att den stackars flickan fick blåmärken.

Lisa stod tyst.

— Hör du!... Slamsa!

Till slut höjde flickan blicken och såg skyggt på honom.

— Jag har väl ej gjort något ondt. Hvarför kallar du mig med ett sådant fult ord? kom det svagt från hennes röda läppar.

— Det är nog, att du på detta sätt som en annan gatslinka låter kurtisera dig af hvem som helst och till på köpet af två stycken på en gång. Jag bryr mig icke om dig, yttrade Buss häftigt och slängde undan henne.

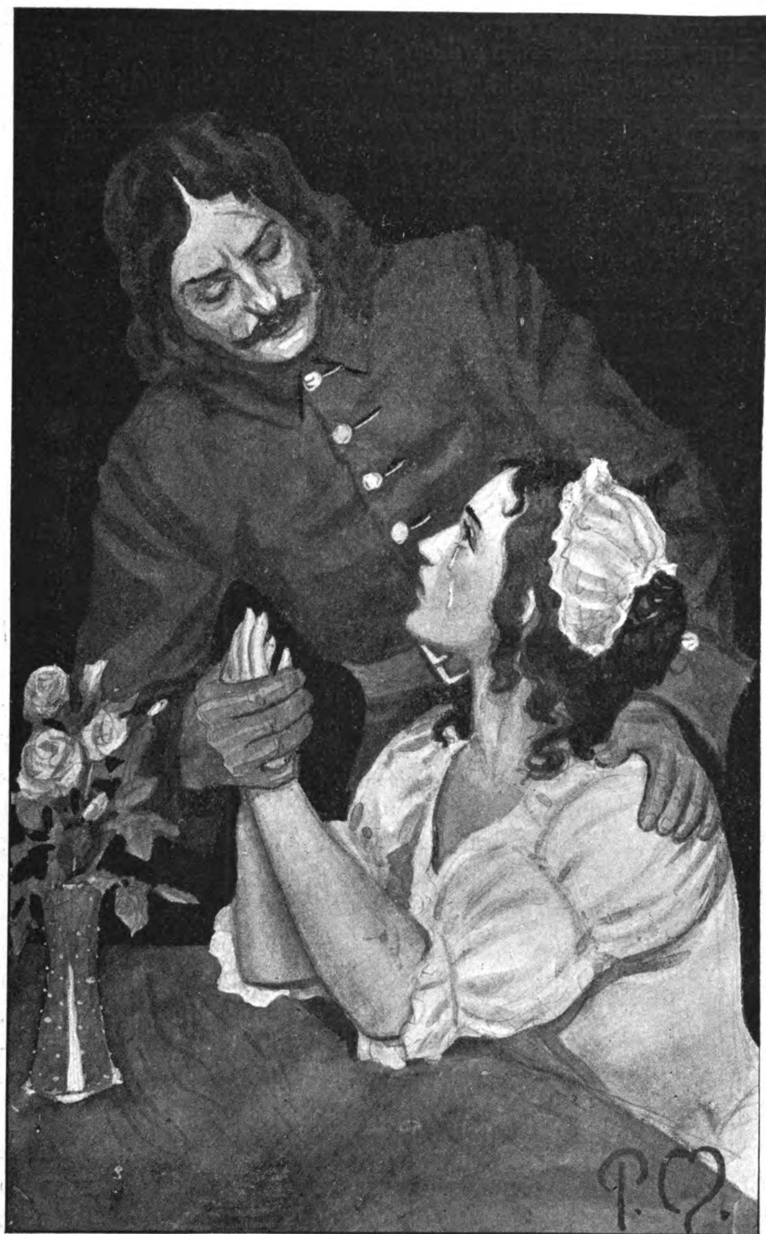
— Är det så, att ni anser mig vara en gatslinka, är det icke värdt att ni bryr er om mig, svarade Lisa mjukt med tårar i ögonen och gick ut.

Buss såg ett ögonblick efter henne. Så återtog han sin promenad fram och tillbaka på golfvet, förbannande sin häftighet och dumhet.

Han ångrade sig genast. Hur kunde han säga sådana ord åt Lisa, som dock alltid visat sig vara en både snäll och fin flicka? Hvad hade han för rättighet därtill? Bestämde hon icke öfver sig själf? Fick hon icke låta sig smekas af hvem hon behagade? Kanske tyckte hon om de där två dumma adelssnobbarne och i så fall... hvad ville han då där och göra? Tänkte han trolofva sig med flickan? Tänkte han gifta sig med henne? Visst icke. Nå, då så. Det ämnade icke heller de två andra; och därmed var spelet jämnt. Hvarför då bråka och domdera, svära och skrika, skrämma flicktösen och göra sig löjlig? En åsna, ett dumhufvud, en idiot, var han. De två feghjärtade, tanketomma adelssnobbarne hade rätt: Han var en galning, en komplett galning.

Buss bet i hop läpparne och satte klackarne hårdt i golfvet. Han skulle velat skrika, svära, slåss, allra helst slåss, se rödt blod, hvilkens gjorde detsamma, bara han fick slåss, uttömma sin vrede på någon och få lugn. Ty det var detta han saknade och kände på sig, att han icke så lätt skulle återfå. Samvetskvalen började stinga honom. Det var ett för styggt ord, han i första häftigheten slungat mot Lisa. Väl att han icke sagt någonting ännu värre, någonting oförlåtligt, ett fult ord, som man endast använder mot dessa samhällets olyckliga, som sälja sin gunst för pengar, utan ett spår af sympati, utan en gnista af kärlek, vore den blott ögonblickets åtrå, endast för pengar, åt den mestbjudande. Ordet hade bränt honom på tungan. Hade flickan varit trotsig, hade han sagt det. Väl var, att det aldrig kommit fram. Hon skulle aldrig förlåtit honom.

Men hvad hade han för rättighet att bråka. Ingen? Jo, den, att han tyckte om henne. Därför att han ansåg henne för god att kasta bort sig. Och i synnerhet till så eländiga pultroner som dessa adelssnobbar. Men detta skulle han sagt henne, i stället för att okväda och skrämma henne. Han hade varit orättvis och hård, och han kände på sig, att han icke fick något lugn i sin själ, förrän han bedt flickan om förlåtelse. Kanske var det fegt af honom

att så där några minuter efter krypa till korset. Möjligt. Huru som helst, han ville det.

Sakta öppnade han dörren och tittade in i Lisas kammare. Flickan satt på en stol med händerna för ansiktet. Buss kände ett styng i hjärtat.

— Förlåt mig, Lisa. Det var kanske för hårdt, det jag sade.

Flickan rörde sig ej och svarade icke.

Buss lade handen på hennes axel.

— Vill du icke förlåta mig?

Då lyfte Lisa hufvudet och såg på honom med allvarliga ögon.

— Jo, det vill jag, hviskade hon.

Buss böjde sig ned och kysste henne på pannan, hvarpå han gick ut ur rummet. Men hade han vändt sig om i dörren, skulle han fått se med hvilken skälmskt illmarig min Lisa såg efter honom.

— Han är dock snäll, fastän litet häftig, mumlade hon, i det hon med ett lyckligt leende reste på sig för att gå till sina sysslor.

Icke så mycket Buss' häftighet som de unga adelssnobbarnes feghet hade gjort starkt intryck på henne. Hur många gånger hade de icke, för att göra sig intressanta, skrutit för henne med sina bravader och dueller. Vore det sant hvad de pladdrat, borde det knappast finnas en ung man utom dem lefvande kvar i Stockholm. Och nu när de blifvit utmanade och hade tillfälle att visa sitt mod och till på köpet voro två mot en, då hade de fegt tagit till flykten under förevändning att motståndaren vore galen. Den som var galen var icke den unge löjtnanten, utan de själfva, som trodde, att de skulle inbilla henne, att det var någonting annat än rädsla och feghet, som gjorde att de skyndade bort.

— Komma de tillbaka, skola de sannerligen icke mera få kyssa mig. Men ingen fara. De våga nog ej. De äro rädda för löjtnanten. Han är dock en ståtlig karl, men det är förskräckligt hvad han lätt kan bli ond för ingenting.

Men det är väl för att han tycker om mig... han tycker om mig mer än jag trodde. Jag är säker därpå, tänkte Lisa.

Och småsjungande, lycklig vid tanken på att det var någon, som verkligen fäst sig vid henne, den fattiga källarflickan, och fäst sig så mycket, att han för hennes skull kunde döda andra eller riskera att själf blifva dödad, gick skön Lisa till sitt arbete.

Men i en dublett vid Vesterlånggatan sutto sex stycken unga adelsmän och lade råd. Ursinniga utrop hördes:

— Satans fräck karl!

— En så'n ohyfsad drummel!

— Säga sådana saker till den, som tillhör en af landets förnämsta ätter.

— Men han ska' få! Näpsas skall han, den råe, öfvermodige junkern. Att tänka sig: han kommer och lägger sig i att vi kurtisera en liten flinkslinka, och befaller oss gå! Hvad tusan har han med den saken att göra?

— Ingenting. Smörj skall han ha, den tölpige löjtnantsdrängen. Han tycker förstås att han är någonting, därför att han varit med kungen i Ryssland och Turkiet. Det ha väl andra också, utan att de därför förhäfva sig. Förresten. Det var väl icke så stor konst att vara med kungen. Smörj fingo de i Ryssland, och i Turkiet lågo de fem år på latbänken och gjorde intet. Som om det skulle vara någonting att yfvas öfver. Nej, jag skall lära honom mores och att veta hut, då han talar till en af Sveriges främste adelsmän. Dö skall han. Ta mig fan, skall han icke det!

— För din hand?

Den som afbröt var en ung man af icke fullt samma typ som de andra. Man kunde visserligen se att han var en adelsman, men han var icke så sirligt klädd som sällskapet, hans gester voro icke så självbelåtet tillgjorda, hans tal icke så skrytsamt pladdrande. Under hans höga panna lyste ett par kloka, stålgrå ögon, som tycktes kunna läsa de andras tankar innan dessa blifvit uttalade; det lockiga håret, som han bar kort, utan peruk gaf honom ett visst artistiskt utseende. Öfver hela hans något grofskurna ansikte låg ett

omisskännligt drag af intelligens, blandadt med en glimt af ironi, som stundom kunde förbytas i ett uttryck af drömmande vekhet.

— Och det skall ske för din hand? upprepade han litet spefullt sin fråga till den senaste talaren.

Denne rodnade litet och kände sig förlägen. Men inom få ögonblick hade han morskat till sig.

— För min hand?... Hvem har sagt det. En adelsman som jag slåss icke med hvem som helst, skall jag säga dig, Albert.

— Ett mycket bekvämt sätt att komma från en obehaglig sak, min käre Adolph, yttrade den, som blifvit kallad Albert, torrt.

Rodnaden steg på Adolphs panna och han lade handen stolt på värjfästet.

— Hvad vågar du insinuera! Tror du, jag är feg?

— För all del, bäste bror...

— Har jag icke redan haft en duell med grefve Stålsvärd och sårat honom?...

— Som du visste var en stympare att föra värjan och dessutom mycket yngre än du, mumlade Albert.

— Hvad var det du sade?

— Jag sade endast, att det har sin riktighet?

— Ja, är det icke så. I, mina herrar, kunnen intyga det. Så det är icke någon feghet, om jag, hvilket hvarje sann adelsman skulle göra i mitt ställe, säger att man icke slåss med hvilken tölp som helst.

Albert reste sig. Det låg ett svagt uttryck af ironi öfver hans mun, medan ögonen spefullt logo.

— Mycket riktigt, mina herrar. Man bör icke slåss med hvem som helst. Man bör framför allt se till, att man får en värdig motståndare, en som man vet är skicklig i att föra vapen, icke en tölp till fäktare. Annars skulle man kunna säga... Ja, hvad skulle man kunna säga... Bon soir, messieurs! Är det någon, som behöfver en sekundant, skall jag gärna stå till tjänst. Adieu!

Albert gjorde en elegant afskedsgest med handen, ryckte litet på axlarne och försvann.

— Obehaglig karl, den där. Alltid så viktig. Tror sig begripa allt. Men har likväl icke en aning om hvad den sanna adelsmannaäran fordrar, yttrade Adolph.

De andra instämde genom att tigande nicka bifall. Röken bolmade ur piporna. Det blef tyst en stund. Hvar och en tycktes sitta djupt begrundande den siste ärade talarens ord om hvad den sanna, den äkta, den medfödda adelsmannaäran kräfde.

Adolph afbröt tystnaden:

— Det är klart, att ingen af oss bör inlåta sig i tvekamp med den tölpige löjtnanten. Det skulle allt för mycket strida mot vår värdighet som adelsmän.

— Mycket riktigt. Det skulle strida mot vår värdighet, svarade de andra högtidligt.

— Men likväl måste mannen dö. Han har allför djupt förolämpat två af oss. (Och därtill är flickan satan så söt. Vore synd om han toge ungen från oss, tänkte Adolph tyst).

Men högt fortsatte han:

— Föreslå något sätt att, utan att kränka vår värdighet som adelsmän, kunna oskadliggöra den drängen!

Tystnad och allvarligt begrundande. Problemet var inveckladt. Slåss med honom kunde man ej. Det tillät ej den sanna adelsmannaäran. Men dö måste han. Det fordrade den sanna adelsmannaäran. Huru reda sig ur den kvistiga gåtan?

Till slut upphof den yngste snobben sin röst, talade och sade:

— Man kunde ju lega någon att sticka ned honom. Då blefve förolämpningen hämnad, utan att vår adelsmannaära kränktes.

De öfriga af sällskapet betraktade förstulet hvarandra. Det var som om ynglingen uttalat allas hemliga tanke, fastän de skämts för att komma fram med den.

— Ja, baron Fårhufvud sade verkligen någonting, som

vi böra tänka på. Hvad han föreslog, är kanske det enda, som återstår oss. Eller hur, messieurs.

— Det enda och bästa sättet, svarade de öfriga.

— Alldeles. Också min tanke. Nu är det blott frågan om, hvilken vi skola utse att utföra det delikata uppdraget. Ty det måste ske tyst och skickligt, så att det icke väcker något uppseende. Att en simpel löjtnant mer eller mindre försvinner, märker ingen och det betyder för öfrigt ingenting.

— Inte ett dugg, menade den lille adelspilten, som först framkastat det nobla förslaget. Han satte näsan i vädret och tog på sig en min, som om han ansåg sig ensam kunna uppväga minst ett halft dussin »simpla löjtnanter».

— Helst borde det icke vara någon här ifrån staden, som folket känner. Sedan saken väl är fullbordad, ge vi honom en rund summa, så att han må tiga och ge sig i väg.

— Ja, absolut ingen från staden, instämde de andra ängsligt.

— Men hvem?

— Ja, hvem?

Man funderade. Pannorna rynkades, man tog sig om näsan, hakan, fingrade på spetskråsen — omöjligt. Ingen tanke framkläcktes i de unga adelssnobbarnes hjärnor. Hvar fanen skulle man finna karlen, som vore lämplig och villig att utföra dådet och dessutom ej var hemma i staden? Kände icke tusan någon landsortsbo.

Till slut fick Adolph en snillrik idé. Han knäppte med fingrarne och såg öfverlägsen ut.

— Mina herrar, jag har det. Par ma foi. Han är mannen!

— Hvem? Hvilken?

— Den unge fiskaren.

— Fiskaren.

— Ja, den unge fiskaren, som vi sammanträffat med i ett gathörn och som meddelade oss den hemska nyheten, att ryssarne härjat i skären. Han är tydligen rätte mannen. Eller hur?

— Utmärkt. Han är den rätte. Hvar hade jag mina tankar, som icke genast nämnde honom..... Adolph! Du är briljant. Du är ett geni. Morbleu! Du är född till diplomat, min vän.

Adolph nickade och log belåtet. Det var icke för mycket att vännerna uppskattade hans talanger, tyckte han.

— Ja, han är verkligen den rätte, mina herrar. Och jag tror också, att han kommer att villigt åtaga sig saken, fortsatte den noble diplomaten. Ni må betänka att mannen nyligen fått sin gård bränd af ryssarne, all sin egendom förlorad och står fullkomligt på bar backe. Sannolikt skall han icke tveka att åtaga sig det delikata uppdraget. Och sedan det väl är gjordt, får han en summa pengar till och så: bort med honom, och ingen människa kommer att få veta ett knyst.

— Bravo! Så skall det gå till. Säkert skall den där oförskämde löjtnanten vara död innan ett par dagar gått. Det kan just vara rätt åt honom. Pui! Tänka sig att en sådan där vågar befalla och förolämpa oss, verkliga adelsmän och tillhörande Sveriges främsta ätter, inföll den lille snobben, som först framkommit med förslaget att lönnmörda Buss.

— Ja, det skall verkligen bli en glädje att vidare slippa se den där högfärdiga figuren. Han tar sig en ton, ett sätt, som är synnerligen obehagligt. Det är som om han begrepe allt och en annan intet, som om han ensam borde få råda, då det i stället borde vara hans skyldighet att på allt sätt ödmjuka sig och gå ur vägen för oss. Nej, dö skall han, den tölpen!

— Ja, dö skall han, upprepade de andra hotfullt.

Saken var klar. Buss' död var besluten. Det återstod endast att söka reda på den unge fiskaren och med lämpliga medel öfvertala honom. Det värda sällskapet delade sig i tre grupper på två personer, hvarpå man begaf sig ut i staden för att på olika håll söka rätt på Åke.

Tillsammans med den lille yngste ströfvade Adolph omkring i staden mellan broarna. Han drog öfver Stor-

torget, Tyska kyrkogården, nedför Prästgatan mot Österlånggatan. Men ingenstädes såg han till den unge fiskaren.

— Han är väl vid hamnen. Han trifs väl bäst bland båtar och vatten, tänkte han, och gick genom en smal gränd ned mot stranden.

Han hade icke gått många steg, förrän han upptäckte en folksamling och midt i denna den unge fiskaren, som fortfarande höll sitt föredrag för en intresserad grupp åhörare. Åke var tydligen stolt öfver det uppseende, han väckte i staden, och den spända uppmärksamhet, hvarmed människorna lyssnade till hans ord. Han kände sig som en riktigt betydande man, någonting i samma stil som den snåle och rike skeppar Flundra, fast till dennes ord lyssnade man endast vördnadsfullt hemma på Norröra, då däremot han uppträdde i den stora hufvudstaden. Det var något till skillnad.

— Kanske jag kan göra min lycka här, förtjäna pengar och köpa mig en båt och en stuga. Och då, skön Malin .... Kanske jag förlåter dig och tager dig till mig. Ty trots allt håller jag ännu af dig, tänkte Åke, medan han gick från den ena gruppen till den andra och upprepade sin berättelse om ryssarnes nattliga strandhugg.

Människorna tröttnade icke på att höra honom. Gång på gång frågade de honom om detaljer. Hur många ryssarna voro? Hur många skepp de hade? Hur många, som blefvo dödade? Hur många kvinnor, som gingo förlorade? Och Åke var så inne i sitt ämne, att han, för hvarje gång han upprepade historien, ökade på något på ryssarnes och deras skepps antal.

Och de goda borgarne åhörde honom med undran och förfäran.

— Rysligt... rysligt! mumlade de och gingo hem för att sätta sina penningar och värdesaker i säkerhet.

Adolph passade på, då Åke slutat sitt föredrag för en grupp, och gick fram till honom:

— Hör på, min gode man!

Den unge fiskaren stannade och betraktade den, som tilltalat honom. Snart hade han i de två adelsmännen igenkänt ett par af dem, för hvilka han först omtalat ryssarnes härjningar och som därvid visat en sådan förfäran. Han log. Hvad kunna de nu vilja? Är det icke nog att de fått höra saken en gång? Vilja de återigen bli förskräckta?

Afvaktande hvad som komma skulle, stod Åke tyst med mössan i hand framför Adolph.

— Hör på, min vän! Skulle ni mot god betalning vilja åtaga er en sak.

— Beror på hvad det är, svarade Åke.

— Det är fråga om att döda en människa, höll Adolph på att säga, men hejdade sig.

Han kom att tänka på att fiskaren under alla omständigheter skulle vilja veta anledningen till det besynnerliga uppdraget. Det dugde icke att säga, att det borde ske endast därför att han var förargad på mannen, emedan denne förolämpat honom. Ett sådant motiv skulle sannolikt icke göra det ringaste intryck på fiskaren. Nej, något annat och bättre måste det vara. Han funderade några ögonblick, hvad han skulle hitta på för anledning, som kunde verka antaglig.

— Ja, det blir bäst, tänkte han och fortsatte:

— Jo, ser du, min gode man. Det finnes en spion här i staden....

— En spion! utbrast Åke förvånad.

— Just så. En officer, som är hemlig spion åt ryssarne....

— Den skurken!

— Mycket riktigt. Han är en skurk. Nu har man fått veta, att han underhåller förbindelse med ryssarne i skärgården och underrättar dem om allt, som tilldrar sig här i hufvudstaden, om styrkan af försvarskrafterna, om regeringens åtgöranden och dylikt. Du förstår?

Åke nickade.

— Tycker du ej, att en sådan man är värd döden?

— Jo, om det är sant, hvad ers nåd säger.

— Om det är sant! Hur, du skulle våga betvifla en adelsmans ord. I så fall är du icke den rätte mannen och du kommer att gå miste om den utlofvade belöningen, som blir ganska rundlig.

Adolph tog på sig en högdraget förgrymmad min och låtsades vilja gå sin väg.

Åke blef ängslig. Här var ju ett ypperligt tillfälle att förtjäna bra med pengar, så att han kunde köpa sig en stuga och en båt, bli sin egen herre, aldrig mera behöfva träla åt andra och kunna ta Malin till sig, sedan hennes lagvigde man, den eländige skeppar Flundra skamligt öfvergifvit henne. Visst var det sant, hvad den unge ädlingen sade. Hvarför skulle han väl betvifla det. Att ryska spioner kunde finnas i Stockholm hade han visserligen knappast tänkt sig, men omöjligt vore det ju ej. Så mycket sämre för den skurken. För visso förtjänade han i sådant fall döden.

— Förlåt, ers nåd! Det var ett förhastadt ord jag råkade yttra. Jag menade ingenting illa därmed.

— Nå, jag förstår och förlåter dig. Du är alltså benägen att oskadliggöra den skurken mot god ersättning för ditt besvär? yttrade Adolph och tog upp en hand full blanka slantar ur fickan.

Det lyste till i Åkes ögon, då han såg de många penningarne.

— Nu har jag stugan och båten säkra, tänkte han.

— Du är alltså villig? upprepade Adolph sin fråga.

— Ja, ers nåd.

— Godt. Då skall jag underrätta dig om hvad du har att iakttaga.

Först beskref Adolph mycket noga Buss' utseende för Åke. Han skildrade det så detaljeradt: de svarta mustascherna och håret, den böjda näsan, det magra ansiktet med mera, så att Åke riktigt tyckte sig se mannen framför sig.

— Dessutom har han ett flere tum långt ärr öfver vänstra tinningen och är litet krutstänkt i högra kinden, fortsatte Adolph.

Båda dessa skavanker hade Buss' ådragit sig, då han tillsammans med kungen kämpade mot turkarne i det stora slagsmålet vid Bender, och de två tecknen utgjorde ett godt kännemärke.

Åke nickade. Nu kunde han icke ta fel på mannen. Han skulle igenkänna honom bland tusen.

— I kväll vid tio-tiden kommer han att passera Prästgatan på väg till källaren »Randiga Byttan», och då bör du passa på, rusa fram ur en gränd och innan han märker någonting ge honom det dödande stygnet. Se här har du en dolk.

Adolph gaf honom en lång, fint arbetad italiensk dolk, som den fattige fiskaren med beundran betraktade, medan han vägde den i handen.

Plötsligt kom han att tänka på, hur ohyggligt det skulle vara, om han likväl misstog sig och dödade en annan i stället för den skurkaktige spionen.

— Men tänk om jag skulle sticka ned en annan, yttrade han förskräckt.

— Var du lugn. Jag skall vid den tiden, mannen väntas, befinna mig vid din sida och peka ut honom för dig. Och sedan har du ingenting annat att göra än, i detsamma skurken passerar förbi gränden, rusa fram och sticka honom. Men se till, att du dödar honom genast. Det vore icke bra, om han skulle skrika. Det komme endast att väcka onödig uppmärksamhet. Afgjordt alltså.

— Ja.

— Se här har du i förskott, yttrade Adolph och fyllde den unge fiskarens händer med blanka slantar.

— Lika mycket får du, då det är gjordt. Kom ihåg att vara här precis klockan half tio, skall jag följa med dig och visa, hvar du bör ställa dig. Sedan pekar jag ut mannen för dig och så . . .

Adolph gjorde en betecknande gest och aflägsnade sig.

Åke gick med dröjande steg därifrån för att uppsöka ett härberge, där han kunde få sig en bit mat. Gång på gång tog han upp några mynt ur fickan och betraktade

dem med glädjestrålande min. De sågo så nya och vackra ut. Men hvad var det för besynnerliga gubbar på dem. Icke var det kungens bild utan andra, som han icke kände igen. Och så underliga ord, som stodo omkring dem. Han kunde icke förstå hvad de betydde.

— Nå, lika godt. Det tyckes vara samma slags mynt, som jag såg den rike krämaren ha i morse. De äro naturligtvis lika bra som alla andra... Hurrah! Nu är stugan min, och båten min, och Malin min! Och dessutom har jag gjort kungen och landet en god tjänst genom att sticka ned en rysk spion, tänkte Åke.

Under tiden hade Adolph uppnått sin bostad. Han grubblade på, huru han skulle kunna förmå Buss att just vid tio-tiden passera Prästgatan. En stund gick han fundersamt fram och tillbaka på golfvet. Plötsligt stannade han och knäppte med fingrarne.

— Ja, så är bäst. Då kommer han säkert, mumlade han och slog sig ned vid skrifbordet.

Han tog fram papper och penna och skref med förvänd något otymplig fruntimmersstil följande biljett:

»Käraste vän!

Du får icke vara ond på mig, som du var i morse. Det är blott dig jag tycker om. De andra bryr jag mig ej alls om. I kväll blir jag ledig, och då skulle jag bra gärna vilja träffa dig. Möt mig klockan tio på Prästgatan utanför huset n:o 11. Men kom icke till »Randiga Byttan». Då kanske frun kunde bli ond om hon finge se att vi gingo ut tillsamman. Du kommer väl.

Lisa.»

— Så där ja! Nu har jag honom fast, mumlade Adolph belåten. Han är lika säkert död i kväll, som om han nu låge liflös vid mina fötter. Återstår endast att lämna honom brefvet i händerna.

Han ringde på sin betjänt. Denne kom instörtande och bugade sig.

— Se här ett bref till löjtnant Buss. Han bor Västerlånggatan nummer 31. Adressen står på, så att du ej bör

glömma den. Men du måste absolut själf lämna honom brefvet i händerna och skulle han ej vara hemma, måste du vänta på honom eller söka få reda på, hvar han träffas. Frågar han hvem som sändt dig, så säg att det är en ung flicka. Du förstår? En ung flicka... För öfrigt skall du taga på dig din mest slitna kostym, så att det ej märkes, att du kommer från en adelsman. Har du förstått?

— Ja, ers nåd.

— Låt då se att du uträttar saken till min belåtenhet.

— Skall ske, ers nåd.

Betjänten bugade sig och försvann.

— Sannerligen skall icke den löjtnantstölpen få märka, hvad det kostar att förolämpa en adelsman, mumlade han flere gånger, medan han hånfullt leende promenerade fram och tillbaka på golfvet.

* * *

På eftermiddagen kom Buss hem. I trappan mötte han sin värdinna. Till sin förvåning fick han af henne höra, att en person, tydligen en betjänt, varit och sökt honom och nödvändigt velat träffa honom, men sagt att han senare skulle återkomma.

— Hvem kan det vara? Någon från öfversten, eller från Hård?... Nej... Eller från någon annan af mina kamrater?... Det tror jag knappast. Brukar just icke få mycket besök. Hvem kan det vara?

Han kastade sig på soffan och tog en bok för att läsa. Hela tiden pinade det honom, att han icke kunde utfundera, hvem det var, som hade sökt honom. Hvad han läste, intresserade honom ej. Bokstäfverna dansade för hans ögon. Han såg dem knappast. För hvarje half sida han läste — eller rättare sagdt försökte läsa, ty han glömde ögonblickligen innehållet — återkom den tanken i hans hjärna:

— Hvem kan det vara?... Nå, men så, hvem tusan kan det vara.

Det knackade på dörren. Buss slängde boken i soffan och flög upp.

— Det är han! tänkte han och öppnade dörren.

Mycket riktigt. Utanför stod en person, som såg ut att vara en något tarfligt klädd betjänt, med ett bref i handen.

— Stig på!

Betjänten trädde in. Buss tyckte, att han såg något osäker och förlägen ut. Han gaf honom en forskande blick, väntande hvad han skulle ha att säga.

— Det är löjtnant Buss, som jag har den äran att tala med.

— Ja. Det är jag.

— Jag skulle endast lämna det här, yttrade betjänten och räckte fram brefvet.

— Jaså. Skall det vara svar.

— Nej.

Buss betraktade litet förvånad brefvet. Stilen kände han ej igen. Ifrån hvem kunde det vara?

— Hvem har skickat er? frågade han.

— En ung dam.

— En dam!... Det var besynnerligt. Jag känner icke många damer, tänkte Buss.

Han ville fråga mera, men den hemlighetsfulle betjänten bugade sig hastigt och försvann. Buss stod kvar och stirrade på utanskriften. »Löjtnant Buss» stod det. Det var verkligen en kvinnas stil. Litet osäker och famlande, tycktes det, men likväl en kvinnostil, det kunde han se på de lutande bokstäfverna, de långdragna strecken och de spetsigt formade vokalerna.

Nyfiken bröt han brefvet. Det första han gjorde, var att kasta en blick på underskriften.

— Från Lisa! Sannerligen är det icke från den lilla källarflickan! utbrast han förvånad.

Med stigande intresse läste han brefvet. Det föreföll honom underligt, att flickan skref till honom, men han kunde likväl ej betvifla, att det verkligen var från henne.

F. M.

— Det tog väl, det jag sade henne på förmiddagen. Hon ångrar sig. Hon har insett, hvad de där adelssnobbarne äro värda, tänkte han, på en gång tankfull och glad promenerande fram och tillbaka på golfvet.

Med ens blef det honom för långsamt att sitta inne. Förut hade han känt sig trött efter förmiddagens ströftåg. Nu brann han af begär att röra på sig, att sysselsätta sig med något, att få tiden att gå. Han kunde icke begripa, hur han skulle kunna vänta till klockan blef tio. Nu, nu, skulle Lisa vara hos honom. Att gå till henne... till källaren? Sitta där i kvalmet och röka, höra på dumhufvuds pladder och berusades skrän. Nej, det vore att förstöra en god sak. Det vore att låta vinet stå och bli jolmigt, innan man skulle dricka det. Hellre då vänta. Så finge man det nytt, friskt, godt.

Han gick ut för att träffa någon, som han kunde prata med. Han tänkte på Hård. Ja, det var mannen.

Hård hade varit hos öfversten, med hvilken han haft ett allvarligt samtal, och satt nu bedröfvad hemma i sin bostad. Han tänkte på kungen, på landet, på kriget. Aldrig tog då denna fejd slut. Släcktes elden i ena ändan af riket, började det genast brinna på nytt i den andra. Snart återstod af hela landet endast en förkolnad hop bränder. Folket var utarmadt. Handel och sjöfart dåliga. Ingenting att äta, inga pengar, ingen utsikt att få några. Görtzen, som nu var i gunst, gaf visserligen stora löften och tycktes besitta en ovanlig förmåga att trots allt anskaffa medel. Men icke kunde väl det räcka länge. Och de där nya mynten han skickat ut. Underliga sågo de ut, fulla af latinska fraser och besynnerliga figurer. Nödmynt, hviskade man. Ja, kanhända. Men i alla händelser finge man väl tro, att kungen, med hvilkens samtycke de blifvit utsända, en gång skulle inlösa dem.

... Men tänk om kungen skulle dö?... Då ramlade väl allt. Då föllo väl fienderna från alla håll öfver landet. Nu vågade de endast försiktigt och i smyg. Ty trots nederlaget och sina förlorade härar, hade han likväl ännu

respekt med sig. De visste, att han aldrig skulle gifva sig. De fruktade honom — trots allt.

... Men hvilken underlig människa var ej kungen. Ligger i Lund och disputerar med professorer, medan ryssen hotar hans hufvudstad. Omöjligt att få honom dit. Omöjligt att få honom sluta fred på någorlunda antagliga villkor. Men ändå gör han ingenting. Mönstrar ett regemente då och då eller företar en sprängridt på ett tjugutal mil. Nonsens! Hvad vinner han därmed? Ingenting, om icke det att det döfvar hans tankar och kanske tillfredställer honom själf.

... Det är ju samma sätt som i Turkiet. Fem långa år låg han därnere, ett helt år till och med till sängs. Och under tiden stupade eller tillfångatogs det ena regementet efter det andra. Och prinsessan och rådet sände gång på gång de mest enträgna bönfallande bud till honom för att få honom hem. Omöjligt... Ändtligen lyckades Liewen tala förstånd med honom. Och han begaf sig i väg. Gjorde ett stordåd. Red genom hela Europa på fjorton dagar. Undgick alla spioner och utskickade. Världen förvånades och prisade honom åter. Så kom han till Stralsund. Där bet han sig fast som en räf i sin lya. Till dess han ändtligen af kölden, nöden och fiendens öfvermakt drefs därifrån och efter en äfventyrlig färd på hafvet nådde sitt hemlands kust.

... Men hade han fått nog? Brydde han sig om rikets utarmade tillstånd, rådgjorde han med herrarne om förvaltningen, om huru man skulle lindra eländet och hela såren? Icke det ringaste. Hans första, hans enda tanke var krig, krig och åter krig. Först mot Danmark, han ville försöka detsamma som farfadern: att med hela hären, kanoner, hästar, tross tåga öfver isen och intaga Köpenhamn. Men stormen kom och bröt upp isbandet. Företaget var omöjligt; mot vädrets gudar kunde han icke kämpa. Tror någon att han lugnade sig? Aldrig. Kunde han icke föra krig på ett håll, skulle han göra det på ett annat. Och nu bar det mot Norge. Icke ha tålamod att

vänta till våren, då vägarne voro farbara. Nej, midt i vintern skulle det ske. Icke bry sig om den ginaste och lättaste vägen utefter kusten. Nej, rakt öfver fjällen skulle marschen ske. Folk och hästar stupade, fröso ihjäl, föllo i snön utmattade af hunger och ansträngningar. Omöjligt att medföra kanoner, hästar, tross. Bagatell. Framåt skulle det gå. Rakt framåt i drifvorna öfver fjällen. Kungen främst, pulsande i snön, sträfvande mest, kämpande mest, försakande mest. Och soldaterna, stackars nyutskrifna pojkar, följde honom trots allt, då de sågo honom helt och hållet dela alla mödor och allt elände. Samma historia som i Ukrajna. Hundratals blefvo efter, fröso ihjäl eller omkommo på annat sätt. Och resultatet några småstrider utan betydelse. Och så har det alltid varit. Bara strida och gå på, men föga fråga efter vinsten. Därför har det också gått fanen i våld med alltsammans: provinserna, härarne, pengarne, allt utom den underbara gloire, som glimrar öfver kungens person. Men äfven den håller på att gå sin väg. Och hvad återstår sedan? En fattig riddare, som försökt kämpa mot en värld, men misslyckats.

Hård afbröts i sina melankoliska tankar af en knackning på dörren. Det var Buss, som inträdde.

— Hvad du ser glad ut! yttrade han förvånad, då han fick se vännen.

— Och hvad du ser dyster ut, svarade Buss.

— Jag tänkte på landet och kungen.

— Bah! Det reder sig nog.

— Reder det sig. Aldrig.

— Åhjo... eller det vet jag inte... Vi få väl hoppas det... Jag ger det tusan... Jag menar: I alla händelser tänker jag icke bråka min hjärna med dylika tankar.

Hård stirrade på sin kamrat. Glädjen lyste ur ögonen på honom. Det låg ett leende öfver hans läppar, som han aldrig förr märkt, och i hela hållningen fanns något spänstigt, käckt, öfvermodigt, något som påminde om den forne Buss, innan han kom i fångenskap i Sibirien.

— Men hvad är det åt dig? Hvad har händt?

— Stora saker, min vän.

— Stora saker. Har då kungen återvändt till hufvudstaden? Har du kanske hört något om freden?

— Bah! Kungen!... Fred!... Nej, någonting annat. Mycket viktigare.

— Viktigare?

Buss sträckte på sig, drog upp ett bref ur fickan och viftade med det framför Hård. Denne stirrade häpen på honom.

— Men hvad är det?

— Lisa har skrifvit till mig.

Hård gapade.

— Förstår du inte? Flickan har skrifvit till mig, utbrast Buss och viftade ännu ifrigare med brefvet.

Nu kunde Hård icke återhålla ett leende.

— Jaså. Och det kallar du något som är viktigare än både kungen och riket?

— Visst tusan är det så, svarade Buss skrattande.

— Nå, hvad skrifver hon då?

— Hon skrifver, att hon vill träffa mig.

— Nej, så märkvärdigt! Hvarför går du icke till henne då?

— Nej, hon vill träffa mig ute på gatan i kväll. Föröfrigt tycker jag icke om att sitta där på källaren i röken och kvalmet, trängas med berusade och höra på deras dumma pladder. Nej, hon skall komma hem till mig, det är mycket bättre och mycket trefligare.

— Hur! Och det tror du att hon gör.

— Om?... Ja, det skall hon.

— Är du säker på det?

— Ja, för hon skrifver att hon tycker om mig. Begriper du? Hon har nu insett hvad de där adelssnobbarne, som brukade springa och svansa omkring henne...

— Jag tycker du själf svansade ganska bra.

— Håll mun!... hvad de eländiga figurerna äro värda.

— Jaså. Jag tyckte tvärt om, att hon visade sig ganska

mottaglig för deras beundran, medan hvad dig själf beträffar...

Buss kastade en mörk blick på sin vän.

— Tig. Du pratar dumheter. Nu är det emellertid, som det är. Jag vet hvad jag vet. Det har jag hennes bref på, yttrade han bestämdt.

— Nå, så mycket bättre. Jag missunnar dig ej. Lycka till då!

Hård lämnade ämnet för att i stället tala om det, som intresserade honom själf, om kungens långvariga vistelse nere i Lund, om landets olyckliga tillstånd, om Görtzens nya pengar, om ryssarnes härjningar i skären och andra saker. Men Buss visade sig som en ytterst ointresserad åhörare. Han gick fram och tillbaka på golfvet alltjämt med det kära brefvet i handen. Då och då gaf han ett enstafvigt svar, för att visa att han följde med, hvilket han dock knappast gjorde, ty hela tiden sjöng det i hans hjärna: I kväll! I kväll! Hon kommer i kväll.

Till slut tyckte Hård att det var lönlöst att fortsätta samtalet, hvarför han slutade.

— Nå, så begif dig då till din Lisa och gå inte här och se dum ut. Jag märker att du är ohjälpligt förlorad.

— Räddad, menar du väl.

— Nej, förlorad. Nu kan du ju icke ha något annat intresse. Nå, så gå då till henne!

— Ja, det är just det, jag tänker göra, svarade Buss leende, tryckte hastigt vännens hand och skyndade bort.

* * *

Nere vid hamnen gick Åke och spetade. Det var vid niotiden på kvällen. Arbetet hade slutat och på fartygsdäcken sutto matroserna, pratande, rökande, spelande. Det gnisslande ljudet af en fiol hördes från ett fartyg. På ett annat dansade några karlar och jäntor, glömska af krig, nöd och de svåra tiderna. Åke närmade sig dem och

ställde sig att se på. Det erinrade honom om bröllopsfesten på Norröra, så att han glömde det hemska uppdrag han åtagit sig att utföra en timma senare. Han tänkte åter på Malin, den dumma, trolösa flickan, som för pengars skull hade gift sig med den snåle och elake gubben Flundra och sedan blifvit öfvergifven af honom. Trots detta kände han på sig, att han ännu hade henne kär. Och att hon fortfarande tyckte om honom, det visste han. Det hade hon för öfrigt visat den natten, då ryssarna kommo. Kanske han varit för hård mot henne. Hur hade hon icke gråtit och bedt att få följa med honom i hans båt. Han ångrade nu, att han icke låtit henne få det. Då hade han åtminstone vetat hvar hon nu vore. Men nu visste han intet, ty hvart det folket, som hon medföljde, begifvit sig, därom hade han icke en aning.

Ju mer han tänkte på henne, dess starkare blef hans längtan efter henne. Nu hade han ju godt om pengar. Nu kunde han köpa sig stuga och båt. Hvad vore enklare än att förlåta henne, bedja henne följa med sig, slå sig ned på någon holme i Mälaren, icke bry sig om något annat än sitt fiske och lefva lycklig med henne. Fisken i sjön kunde väl hvarken ryssarne eller Görtzen ta. Den fanns där ändå oaktadt allt krig och missväxt, och den tillhörde honom i kraft af hans arbete. Litet jord kunde han väl också skaffa sig. Ännu hade den väl icke alldeles upphört att bära frukt. Han hade starka armar och Malin också; nog skulle de reda sig alltid. Kungen var dum som bråkade så mycket med krig. Han kunde väl också skaffa sig en kvinna, bygga färdigt slottet och sätta sig med sin drottning på tronen och regera, i stället för att som en galning flacka världen omkring från den ena änden till den andra och bara slåss, slåss med dansken, med ryssen, med polacken, sachsaren, turken, norsken och Gud vet alla med hvilka han slagits. Det vore väl förnuftigare. Att ingen af herrarne kunde säga honom det. Men det hjälpte väl ej. Han var ju så förskräckligt envis och fruntimmer ville han visst icke

veta af. En så underlig karl. Icke bry sig om fruntimmer. Hvad hade man väl annars för glädje af lifvet.

Åke blef afbruten i sina funderingar af höga rop. Han vände sig om och såg två karlar som råkat i slagsmål. De voro i fullt handgemäng och gåfvo hvarandra ordentliga dängar. Knytnäfvar, armar, ben, hufvuden voro i fullt arbete på dem. Rätt som det var gaf den ene den andre en dansk skalle, så att motståndaren tumlade öfver ända. Men kvick som en kattunge var denne på benen igen för att gifva kamraten lika godt igen. Rundt omkring dem stod en intresserad skock åskådare, som med tillrop och bifallsord sökte uppmuntra de kämpande.

Åsynen af slagsmålet erinrade Åke om hans uppdrag. En pinsam känsla bemäktigade sig honom. Han ångrade att han någonsin gifvit sitt samtycke. Äfven om mannen verkligen var en rysk spion, var det dock en ruskig sak att lönmörda en människa. Nej, hellre då möta henne öppet bröst mot bröst.

Han kände ett begär att springa därifrån, att icke invänta den unge adelsmannen, så att han kunde draga sig från hela historien. Men så slog honom tanken att han mottagit pengarne. Alltså: han hade redan sålt sig. Att nu gå sin väg och svika sitt löfte vore fegt och ett ännu värre brott. Föröfrigt. Var det egentligen något brott. Mannen var ju en fosterlandsförrädare, en den uslaste skurk, som kunde tänkas. Tvärt om borde det vara en förtjänstfull gärning att döda en sådan människa.

Tankarne på Malin, på stugan, på båten, på att han kunde bli sin egen herre och för alltid slippa tjäna andra återkom med förnyad styrka och han beslöt att stanna kvar, invänta den unge adelsmannen och på hans anvisning utföra dådet.

— Föröfrigt är jag ju endast medlet. Den som egentligen har ansvaret, är han. Kan just undra, hvarför han icke gör det själf. Men han är väl rädd. Han såg hvarken synnerligen modig eller stark ut tänkte Åke, medan han gick af och an på hamnen.

Plötsligt kände han ett lätt slag på axeln. Det var Adolph som kom. Åke vände sig om.

— Jag ser att man kan lita på er. Kom, låt oss gå! Klockan är något öfver half tio och det kunde falla den skurken in att passera gatan tidigare än jag tänkt, yttrade Adolph.

De två männen begåfvo sig i väg. Komna i närheten af huset n:o 11 vid Prästgatan gömde de sig i en gränd och väntade.

Åke kände sig mycket obehaglig till mods. Det var första gången han med berådt mod skulle döda en människa. Ryssarne, som gjort strandhugg på natten räknade han ej. De voro fiender, dem var det ett sant nöje att smälla på och sticka knifven i, och föröfrigt visste han ej, om han vid det tillfället verkligen dödat en människa. Men denne, som han nu skulle angripa, var en svensk man. Och dessutom borde han angripa honom bakifrån, smyga sig på honom som ett lömskt vilddjur. Fy, det var otäckt.

Gång på gång frågade Åke:

— Men är ers nåd säker på att mannen är en förrädare? Kan det icke vara ett misstag.

Och Adolph svarade för hvarje gång allt mera öfvertygande:

— Han är så. Det är alldeles afgjordt, att han är en feg förrädare, det vill säga den värste usling som finns. Så du kan med lugnt samvete utföra din gärning. Din belöning vet du. Och dessutom skall jag sedan tala med några mäktiga personer om dig. Du kommer att göra din lycka med detta.

Åke lugnade sig och tröstade sig med att det var den andre och icke han själf som var upphofvet. Tysta stodo de där i gränden och väntade. Gång på gång stack Adolph fram hufvudet och spejade. Klockan närmade sig tio. Ingen syntes till. Adolph började bli otålig.

— Skulle det verkligen kunna vara möjligt att han anar oråd. Kanske känner han igen hennes stil och inser att brefvet är ett bedrägeri. Sakrament! I så fall måste jag

försöka på ett annat sätt för att locka honom i fällan. Ty han skall dö, det har jag svurit vid min adelsmannaära. Han har vågat förolämpa mig och befalla öfver mig. Han skall få känna på hvad det kostar.

Ändtligen syntes en figur i den bortre delen af den smala gatan. Adolph kunde icke se hans ansikte, ty mannen höll hatten neddragen i pannan, men på hållningen och gången igenkände han att det var Buss. Ingen annan människa syntes till på gatan.

Han väntade till dess mannen kom närmare. Vid det han stannade ett ögonblick och tittade upp mot ett af husen liksom för att undersöka numret, såg Adolph tydligt att det var Buss. Han tog den unge fiskaren i armen och visade honom på mannen.

— Där är han. Det finns ingen annan här på gatan, så du kan icke misstaga dig. Han kommer hitåt. Ställ dig här tätt tryckt till väggen och så fort han kommit förbi gränden springer du fram och stöter dolken i ryggen på honom. Sedan går du genast till källaren »Randiga Byttan» — du vet hvar den ligger och berättar för mig, hur saken aflupit. Jag går dit i förväg.

Adolph aflägsnade sig skyndsamt för att i händelse något vittne till mordet skulle finnas, kunna bevisa att han icke haft någon del däri. Åke stannade kvar tätt tryckt mot väggen och väntade.

Han visste nu, att det icke fanns någon möjlighet att komma från saken. Just därför kände han ett fast beslut att utföra den så hastigt och så bra som möjligt. Det gladde honom, att det icke fanns någon möjlighet att misstaga sig på personen. I det afseendet kände han sig lugn. Sedan var det endast att lyfta återstoden af den utlofvade summan och så fort som möjligt, helst samma natt, lämna Stockholm för att söka reda på Malin. Och därpå skaffa sig en stuga och en båt någonstans vid Mälarens stränder, ta Malin till sig och lefva lycklig. Synd bara att priset för lyckan måste köpas på sådant sätt. Men det kunde nu icke hjälpas. Endera skulle han handla och blifva rik och oberoende

eller också återfalla i sin förra outhärdliga fattigdom. Men det senare: aldrig!

Utan att ana någonting gick Buss sorglös och lycklig gatan framåt. Han tänkte på Lisa, som lofvat möta honom och längtade så starkt efter henne, att han tyckte tiden gick långsamt. Utan att märka, att någon iakttog honom, passerar han gränden, där Åke stod. Vid första ögonkastet, som denne sände Buss, igenkände han i honom en af de två löjtnanterna, med hvilka han på förmiddagen hade sammanträffat och som med sådant intresse och så djup förbittring åhört hans berättelse om ryssarnes härjningar i skären. Åke hade också lagt märke till hur sympatiskt och förstående den unge löjtnanten betraktat honom.

— Och den där skulle vara en förrädare! En som kämpat med kungen på hans fälttåg och varit fången i Sibirien. Omöjligt. Det får aldrig den där adelsmannen mig att tro. Snarare skulle man kunna misstänka honom för något skurkstreck, han med sin hala tunga och tillgjorda sätt.

Åke hade genast fattat sitt beslut. Han ville underrätta den unge och hygglige löjtnanten om de planer som bedrefvos mot honom. I stället för att smyga sig på honom och lömskt sticka ned honom, sprang han därför i fatt honom och tog honom lätt i armen.

— Herr löjtnant! Jag har ett ord att säga er, yttrade Åke ifrigt.

Buss stannade förvånad.

— Hvad ville den där sjömannen?... Kanske det var någon utskickad från Lisa? Kanske att hon fått förhinder. Så förargligt, om så skulle vara.

Buss betraktade mannen närmare.

— Aha! Nu kände han igen honom. Var det icke den unge fiskaren som han och Hård träffat på förmiddagen och som berättat om den nattliga striden på Norröra eller hvad ön hette?... Jo visst var det han. Men hvad kunde väl han ha att säga honom? Och så upprörd han tycktes vara.

— Hvad vill du, min vän? frågade Buss.

— Herr löjtnant! . . . Jag . . . skulle det verkligen vara möjligt att ni är en förrädare? stammade Åke.

— Hvad säger du? Jag en förrädare. Hur kan du komma på en så galen tanke? utbrast Buss förvånad.

— Det är någon som sagt att ni skulle vara det.

— Verkligen! Och hvem är det?

— En ung adelsman. Jag vet icke hvad han heter, men jag har träffat honom i dag och han påstod bestämdt att ni var en farlig förrädare och att man skulle göra riket och kungen en god tjänst genom att döda er.

Buss började nu ana rätta sammanhanget.

— Jaså, han påstod att det vore bra, om jag låge död. Kanske . . . kanske han gaf dig i uppdrag att döda mig? frågade Buss och sände den unge fiskaren en skarpt forskande blick.

Åke nickade.

— Nå, men hvarför försökte du det då ej? Det var väl meningen att du skulle få en stor belöning?

Ännu en gång nickade Åke.

— Jaså, jag gissade alltså riktigt. Nå, men hvad var det då, som höll tillbaka dolken i din hand? Svara?

— Innan jag visste hvem mannen var, trodde jag i följd af adelsmannens ord att han var en förrädare. Och jag åtog mig att döda honom, dels för att göra kungen en god tjänst, dels emedan jag skulle få pengar. Ty jag är mycket fattig.

— Jaså. Och detta mindre vackra uppdrag gick du in på endast emedan du litade på den där adelsmannens ord?

— Ja.

— Du tänkte alltså, att adelsmän icke kunna ljuga?

— Jag trodde så.

— Då bedrog du dig storligen, min vän. Många adelsmän ljuga ännu värre än andra människor, allt under det att de vid sin ära bedyra att de tala sanning . . . Men nog härom. Beskrif nu den där skurkens utseende för mig, så att jag vet, med hvem jag har att göra.

Åke sökte så godt han kunde skildra Adolphs utseende. Buss anade att det var han och hjälpte honom med sina frågor. Till slut fick han full visshet om, att det icke kunde vara någon annan än denne.

— Nå, hvad sade han mera till dig?

— Han befallde mig att vänta nere vid hamnen klockan half tio . . .

— En half timma tidigare än mötet med Lisa. Det var alltså Adolph och icke hon, som skrifvit brefvet, tänkte Buss.

. . . och därpå skulle han föra mig till en gränd vid Prästgatan, hvilken mannen skulle passera vid tiotiden.

Buss kastade en blick på huset, utanför hvilket de befunno sig. Mycket riktigt. Det var numro 11.

— Intet tvifvel mer. Det är den skurken Adolph, som är författare till brefvet. Och jag, dåre, som trodde att det kom från Lisa, tänkte Buss.

— Här skulle jag vänta till dess förrädaren kom, då adelsmannen skulle visa mig på honom.

— Och sedan var det du, som skulle smyga dig fram och sticka ned honom.

— Ja, stammade Åke.

— Snygg historia. Och allt det där gick som det var planeradt?

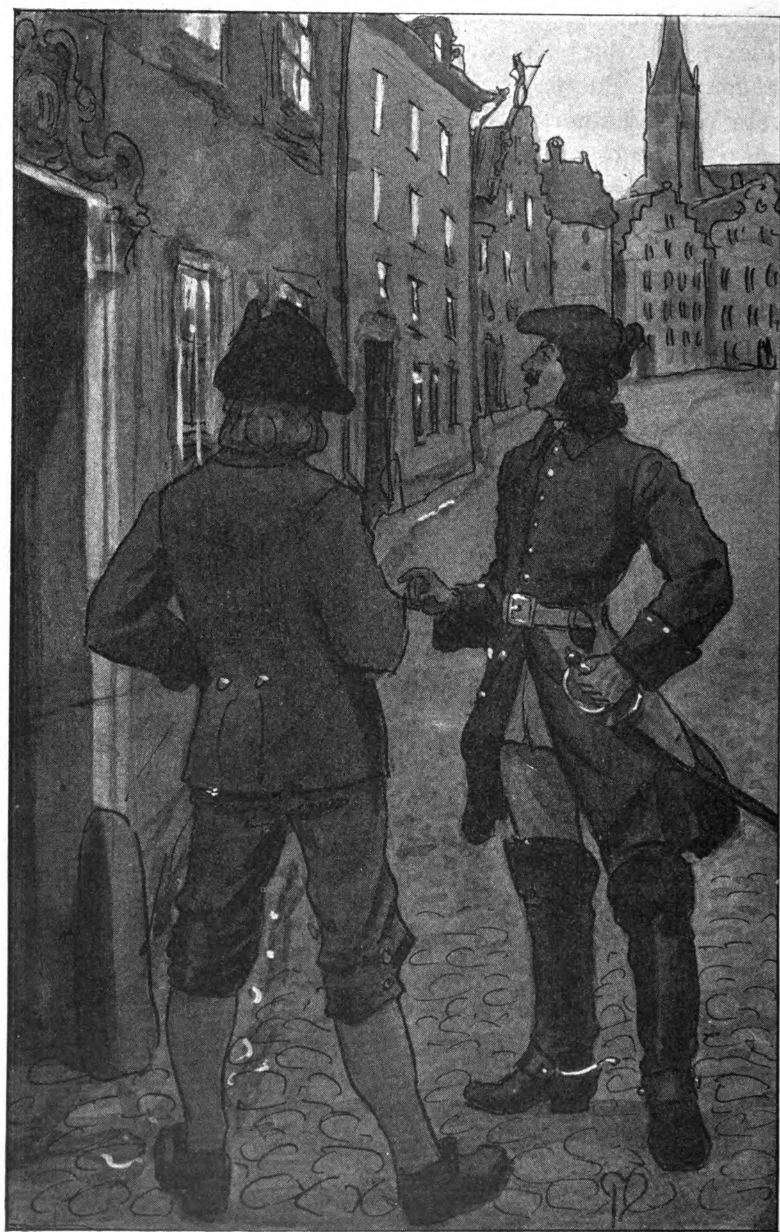
— Ja, precis.

— Men hvart tog adelsmannen vägen?

— Så fort han visat mig på er, sprang han sin väg.

— Den fege skurken! . . . Insåg du icke, när du märkte detta, att det var något galet med historien, som han berättade dig?

— Jo, då tänkte jag verkligen, att det kanske icke kunde vara fullt sant hvad han hade sagt. Och det var orsaken till, att jag noggrannare, än jag annars kanske skulle gjort, iakttog den persons utseende, som han visade mig på. Och då jag såg, att det var ni, herr löjtnant, tvekade jag icke längre. Genast slog mig den tanken, att

ni omöjligt kunde vara en förrädare. Och det var därför, som jag sprang fram till er och tog er i armen i stället för att lömskt smyga mig på er och sticka ned er.

— Jag är dig verkligen tacksam därför. Lätt hade du kunnat döda mig, då jag gick gatan framåt utan att ana någonting, och för öfrigt var jag försjunken i helt andra tankar.

Buss tystnade. Han kom att tänka på Lisa. Det var alltså icke hon, som skrifvit till honom. Och han, som inbillat sig så mycket. Kunde hon ens skrifva? Det visste han ej. Men så mycket var säkert, att icke tjänade det någonting till att längre vänta här. Hon kommer ju i alla fall icke.

Buss tog Åke i armen.

— Kom med du, skall du få se på något roligt, yttrade han.

Den unge fiskaren ryckte till. Han tyckte att klangen i hans röst lät så underlig. Han kastade en snabb blick på honom och han förvånades öfver det bistra draget kring hans mun och den hårda glans, som glödde i hans ögon.

— Hvad tänker han göra? undrade han och följde med honom.

Buss gick Prästgatan rakt fram. Då han kom till torget, vek han af in på Österlånggatan för att sedan fortsätta till källaren »Randiga Byttan». Han anade att adelssnobbarne sutto där och gjorde sig lustiga öfver honom. Kanske de redan gladdes öfver hans död. Ja, naturligtvis. Det var ju uträknadt, att han för en kvart sedan skulle stickas ned. Och det hade han otvifvelaktigt blifvit, om icke han tillfälligtvis på förmiddagen träffat den unge fiskaren och denne sedan igenkänt honom. Sannolikt sutto de där, hånfullt skränande, stolta, öfvermodiga att ha lyckats blifva honom kvitt och fått honom att falla för en lejd mördares hand. Ja, nu var väl glädjen lös i deras lag, och det är väl ingen hejd på deras bravader. Ty pengar hade de. Och det var deras enda värde i dessa bistra tider.

Tanken på pengar kom Buss att fråga Åke, hur mycket han blifvit lofvad för sitt snygga uppdrag.

— Två hundra daler har jag fått, och lika mycket skulle jag få, om det skett.

— Det vill säga, om jag blifvit dödad?

— Ja.

— Alltså, för två hundra daler anser du dig med godt samvete kunna döda en människa?

Åke blickade upp.

— Visst icke. Jag skulle icke döda någon alls, om ej en fiende, men nu var det ju frågan om en förrädare. Och en sådan kan man väl sticka ned för intet. Men jag sade icke nej till pengarne, det får jag erkänna. Jag är mycket fattig och behöfver dem väl.

— Hör du? Får jag se på de där slantarne, som du fick.

Åke gräfde med handen i fickan och tog upp några mynt, som han räckte Buss.

Denne synade dem.

— Jaså. Jag ser att de äro af den nya sorten, de där som Görtzen skickat ut. Ja, dem får du nog icke mycken glädje af.

— Hur så?

— Jag menar att de icke äro värda mycket.

— Skulle jag alltså ingenting kunna få af dem? utbrast den unge fiskaren med bestört min.

Buss kastade en blick på honom. Han såg att han var upprörd. Han ångrade att han betagit honom hans förhoppning. För öfrigt visste han ej så noga, om icke Görtzens pengar kunde vara lika bra som andra. De voro ju i alla fall utsända med kungens samtycke, om också hans namn ej fanns på dem.

— Se så, lugna dig, nog duga de till att köpa en stuga och en båt för. Men det råder jag dig: gör det så fort som möjligt. Ingen vet hvad som kan hända...

* * *

På källaren »Randiga Byttan» satt ett lag unga adelssnobbar. Bordet var fullt med vinflaskor. Man skränade och drack.

— Skön Lisas skål! Lisa vivat! skreks oupphörligt under allmänt jubel.

Och Lisa log och nickade. Hon tyckte det var roligt att vara föremål för en sådan beundran och visste att hon därför afundades af många andra källarflickor.

— Besynnerligt att Adolph icke har kommit ännu. Han sade dock att han senast skulle vara här strax efter tio, yttrade en af de unga adelsmännen till en annan.

— Han är nog strax här. Tror du att det lyckas, det där som han planerade.

— Säkert. Den unge fiskaren var villig att gå in på saken. Han ser stark och modig ut och skall nog lätt kunna knäppa den där högfärdige löjtnanten. Mon Dieu, hvilken ton han tog sig här om dagen! Som om det vore han och icke vi, som hade rättighet att befalla. Hvad är han? En simpel löjtnant, och därför tror han, att han kan behandla oss, som likväl äro högförnäma adelsmän, som han behagar. Men jag hoppas att han nu fått hvad han förtjänt. Det är icke mer än rätt åt den skurken.

Samtalet afbröts ett ögonblick af att dörren öppnades och en man inträdde. Det var Adolph.

Genast reste sig flere af sällskapet och skyndade honom till mötes. Endast den skeptiske Albert, som icke fullt delade de andras synpunkter om deras egen förträfflighet och nödvändigheten af löjtnantens död, jämte en annan sutto lugnt kvar.

— Nå? Nå? Hur gick det? frågade de unga adelsmännen ifrigt Adolph.

— Utmärkt. Saken bör nu vara rangerad, svarade denne, i det han slog sig ned vid bordet.

— Huru! Saken bör... Du vet då icke bestämdt, om det skett eller ej, inföll Albert med ett ironiskt leende.

— Visst har det skett. Men jag sade »bör», emedan jag icke själf såg det.

— Hvad! Var du då ej närvarande, då han stacks ned? Men du nämnde ju, att du skulle visa den unge fiskaren på honom.

— Gjorde så också. Han kunde omöjligen taga fel.

— Nå, då så?

— Men sedan detta var gjordt och jag såg honom närma sig det uppgifna stället, skyndade jag därifrån, sedan jag ännu en gång uppmanat fiskaren att vara snabb och säker på hand och sagt honom, att han skulle få återstoden af den utlofvade penningsumman här på källaren »Randiga Byttan». Han är snart här, skall ni få se.

— Aha! Du skyndade därifrån, inföll Albert.

Ett svagt leende af hån lekte kring hans läppar, och han betraktade Adolph med ett underligt uttryck i sina kloka ögon.

Denne märkte det och blef litet generad.

— Ja, hvarför skulle jag icke det. Saken var klar. Jag hade visat fiskaren på honom. Han kunde omöjligt misstaga sig. Min närvaro var sedan öfverflödig.

— Jag tycker likväl det kunde varit angenämt att se sin fiende stickas ned.

— Jag är en alltför finkänslig natur för att vilja se människor plågas, svarade Adolph.

— Finkänslig! Hm! Feg är du, feg och lömsk, mumlade Albert föraktfullt.

Adolph fortfor att skräfla och bedyra, att Buss redan var nedstucken och att den unge fiskaren snart skulle vara här, allt under det han då och då sände skön Lisa en förtjust blick, hvilken denna leende besvarade.

Plötsligt vände sig en af sällskapet häftigt till honom.

— Se, se! ropade denne och pekade ut genom fönstret.

Allas blickar riktades dit och bakom rutan sågo de den unge fiskarens ansikte. Han stod med hufvudet tätt intill fönstret och blickade in i rummet, liksom om han sökte någon.

— Nå, hvad var det jag sade? Betviflen I ännu att saken är expedierad. Mannen kommer för att hämta sin

belöning, yttrade Adolph med stolt självbelåten min, i det han samtidigt vinkade åt fiskaren i fönstret. Hufvudet försvann och ett ögonblick efter uppenbarade sig Åke i dörren.

Adolph och några af de andra skyndade mot honom för att höra närmare detaljer om mordet. Men då de kommo intill honom, kväfdes deras ord. De tyckte, han såg så underlig ut och att han betraktade dem med en så besynnerlig blick.

Några sekunder efter det Åke inträdt, öppnades dörren ånyo. Blickarne vändes dit för att se hvem den nykomne kunde vara, och till deras ytterliga häpnad och förskräckelse sågo de Buss inträda. Den unge löjtnanten steg långsamt in i rummet. Om åskan slagit ned för deras fötter, kunde de icke blifvit mera bestörta. Buss var alltså icke död. Den unge fiskaren hade, trots den penningsumma, han fått på hand, icke fullgjort sitt löfte utan i stället förrådt dem, sannolikt mot god betalning. En sådan skurk. Hvem skulle trott honom därom, han som såg så ärlig och trofast ut.

Ju mer de iakttogo Buss utseende, dess räddare blefvo de unga adelssnobbarne. Ett bistert leende låg öfver löjtnantens drag, och han betraktade ömsom sina fiender, ömsom Lisa, som satt bakom disken och förvånad iakttog uppträdet.

Utan att yttra ett ord lämnade Buss de förskräckta adelsmännen och gick fram till flickan.

— Lisa, har du skrifvit ett bref till mig i dag och sändt en betjänt med det till min bostad? frågade han.

— Nej, svarade flickan förvånad.

— Godt! Jag anade det.

Därpå vände sig Buss från henne.

Då de unga adelsmännen till sin glädje sett att löjtnanten icke brydde sig om dem och ej, som de först trott, genast rusat på dem för att sticka ned dem, hade de, drifna af sin fega rädsla, störtat på dörren för att skynda ut och fly undan den fara, som hotade dem. Men framför dörren stod Åke och väntade. Då han såg dem komma mot sig, drog han den långa dolk, som han fått af Adolph för att därmed nedsticka Buss.

— Undan! Vi skola ut, skrek Adolph till honom.

— Här kommer ingen ut. Jag vaktar dörren på löjtnantens befallning.

— Undan!

Åke svarade ej, men höjde dolken. Då adelssnobbarne sågo hans hotfullt bestämda min, hejdade de sig.

Nu hade Buss slutat sitt samtal med Lisa.

— Icke så brådt, mina herrar. Icke så brådt. Vänta litet. Jag har någonting att säga er, ropade han hånfullt och närmade sig dem.

Adelssnobbarne vände sig om och togo instinktmässigt åt värjorna.

Buss log.

— Hör nu, monsieur! Tycker ni det är anständigt för en adelsman, som håller på sin ära, att skrifva falska bref? vände han sig till den darrande Adolph.

Denne svarade ej.

— Tycker ni att det passar en adelsman att inbilla en okunnig fiskare de värsta lögner, att fegt lega honom för att lönmörda en annan, som man själf icke vågar sig på.

Adolph teg och såg sig omkring med skygga blickar. Trätan hade väckt de öfriga gästernas uppmärksamhet. De reste sig från sina platser och skockade sig omkring Buss och adelsmännen.

Buss hade blifvit ond. Ådrorna svällde i hans panna och ögonen gnistrade af vrede. Adolph darrade och önskade, att han aldrig gifvit sig in på denna historia.

— Svara karl! röt Buss med dånande stämma.

Det ryckte till i den högfärdige adelssnobben, då han hörde sig tilltalad på detta sätt.

— Jag... jag... stammade han.

— Kanske ni tänker urskulda er? Låt bli det. Jag vet alla edra skurkstreck. Ut med värjan och låt oss slåss.

Buss ryckte lös värjan med hvinande fart. Samtidigt drog äfven Adolph och de andra adelsmännen utom Albert, som Buss visste icke hade med saken att göra, sina värjor

— Det är alldeles i sin ordning. Det vore för stor ära för er, om jag korsade min goda klinga med endast en af ert fega släkte. Jag utmanar er allesammans på en gång, yttrade Buss hånfullt, då han såg att de alla drogo sina värjor, ehuru han endast riktat sina ord till Adolph.

— Det var en ståtlig utmaning. Kan han reda sig mot alla fem på en gång, så är det bra, mumlade de andra gästerna och slöto en ring kring Buss och adelsmännen.

I närheten stod Albert och betraktade sin vän Adolph. Han såg hur blek han var, hur händerna darrade på honom, hur skrämdt ögonen blickade.

— Jo, jo, du är så lagom morsk nu. Nu håller du allt inne med ditt skräfvel om hur fin karl du är och hvad adelsmannaäran fordrar af sin man. Nu gäller det allvar, lif eller död. Om några minuter ligger du där med genomstunget bröst. Och så godt kan det vara. Af sådana som dig har landet ingen nytta. Sannerligen jag ville vara i dina kläder, tänkte han med en blick på Buss bistra, beslutsamma utseende.

Denne hade ställt sig en garde. Adelsmännen gjorde likaledes och striden begynte.

Trots att han visste sin öfverlägsenhet i fäktning och var säker på, att han skulle kunna parera alla dödande stötar, iakttog Buss i början en försiktig hållning. Det var icke en småsak att samtidigt kämpa mot fem stycken, låt vara att dessa icke voro så synnerligen skickliga att handtera värjan. Det gällde att se upp med båda ögonen.

Så fort de unga adelsmännen märkte att det blef allvar af och att de omöjligt kunde komma undan, återfingo de sitt mod och voro fast beslutna att göra sitt bästa. Visserligen var det litet genant att strida fem mot en, men han hade ju själf utmanat dem i sitt öfvermod och de kunde ingenting annat än lyda. Han hade så velat, men det skulle han nog få ångra. Det vore väl märkvärdigt, om icke fem man skulle kunna sticka ned en. Och nu kunde det ske med litet mera heder än på det förra sättet, som Adolph

planlagt, ty det kunde icke nekas, att det i alla fall var mindre ärligt och adelsmannamässigt.

På en gång angrepo de fem adelsmännen Buss. Skulle de kunna lyckas i sin afsikt att sticka ned honom, borde det vara genom att göra häftiga anfall från alla sidor, så att han icke kunde reda sig.

Klingorna blänkte. Det rasslade och hven. Värjspetsarna susade som blixtar rundt kring Buss, hans hufvud, bröst, ben.

— Han kan omöjligt reda sig. Inom ett ögonblick är han nedstucken. Det var då också morskt att samtidigt utmana alla fem. Kunde varit svårt nog att ta den ene efter den andre utan att tröttas, tänkte hvar och en af gästerna, som iakttogo striden.

Och bakom disken stod Lisa, blek, med stirrande ögon och iakttog förskräckt den egendomliga duellen. Hon kunde knappast tänka en redig tanke. Nu kände hon, att det dock var den där häftige, litet brutale löjtnanten, som hon mest tyckte om. I fall han endast haft en motståndare, skulle hon icke varit ängslig. Så käck och van att strida, som han såg ut att vara, skulle han nog kunna reda sig. Men nu: mot fem på en gång. Det var omöjligt. Se, hur svårt de ansätta honom. Han har väl icke mer än två armar och en värja att föra. Och hvad förslog det mot fem dödstörstande klingor.

Så snart Buss märkte adelsmännens taktik, tog han snabbt några steg tillbaka, så att han kom att stå med ryggen mot väggen. Nu kunde de åtminstone endast angripa honom framifrån. Men å andra sidan hade han ingen plats för reträtt, i fall så skulle behöfvas. Nå, han fick se upp, göra striden så kort som möjligt och sticka ned den ene efter den andre i tur och ordning.

I början hade han fullt att göra med att parera de häftigaste stötarne. Redan blödde han ur några små snuddsår på armar och ben. Men så snart han placerat sig med ryggen mot väggen, fick han mera andrum. Nu kunde knappast mer än tre samtidigt rikta stötarne mot honom,

och ändå trängdes de och hindrade hvarandras rörelser, något som gaf honom en god fördel. Han koncentrerade sin uppmärksamhet på om någon af motståndarne skulle begå ett fel och om någon af dem tillfälligtvis genom trängseln ett ögonblick skulle blotta sig.

— Se där den förste! ropade Buss, i det han stack värjan rakt i bröstet på den lille yngste adelssnobben, han som först kommit fram med förslaget att lega en man för att mörda.

I samma ögonblick som Buss drog ut värjan ur den mjuka kroppen, sprutade blodet i en mörkröd stråle på väggen och öfver hans kläder. Lisa skrek till af fasa, och de kringstående gåfvo till utrop af öfverraskning.

Endast Albert stod tyst och såg på med en min, som han sökte göra så likgiltig som möjligt. Men ögonen brunno, och då och då gick det en nervös ryckning öfver hans ansikte, då några mer än vanligt snabba utfall och parader växlades.

— Så där ja! Det var den förste. Den andre kommer nog icke långt efter. Få se, om han icke gör slut på dem allesamman. Men det ha de förresten förtjänt. Håll till godo mina herrar lönmördare och intrigmakare, mumlade han, medan han uppmärksamt iakttog stridens gång.

Men Buss hade icke tid att fästa sig hvarken vid blodet, som sprutade öfver honom och stänkte upp i hans ansikte, vid Lisas skrik eller de andras utrop. Han hade fullt upp med att fria sig från de fyra återståendes angrepp. Ögonblickligen sedan han stuckit ned den yngste, hade han värjan klar för att parera de andras häftiga stötar. Åsynen af deras dödade kamrat gjorde dessa vilda. De tänkte nu mindre på att rädda sitt eget skinn än på att hämnas genom att sticka ned löjtnanten, som icke blott var fräck nog att utmana dem alla fem samtidigt, utan äfven redan hade dödat en af dem.

Värjorna rasslade och blänkte. Ofta riktades de alla fyra på en gång mot Buss' bröst och det såg ut som om han omöjligt skulle kunna undgå en säker död, men genom

några skickliga parader, genom några snabba rörelser med kroppen lyckades han afvärja deras stötar.

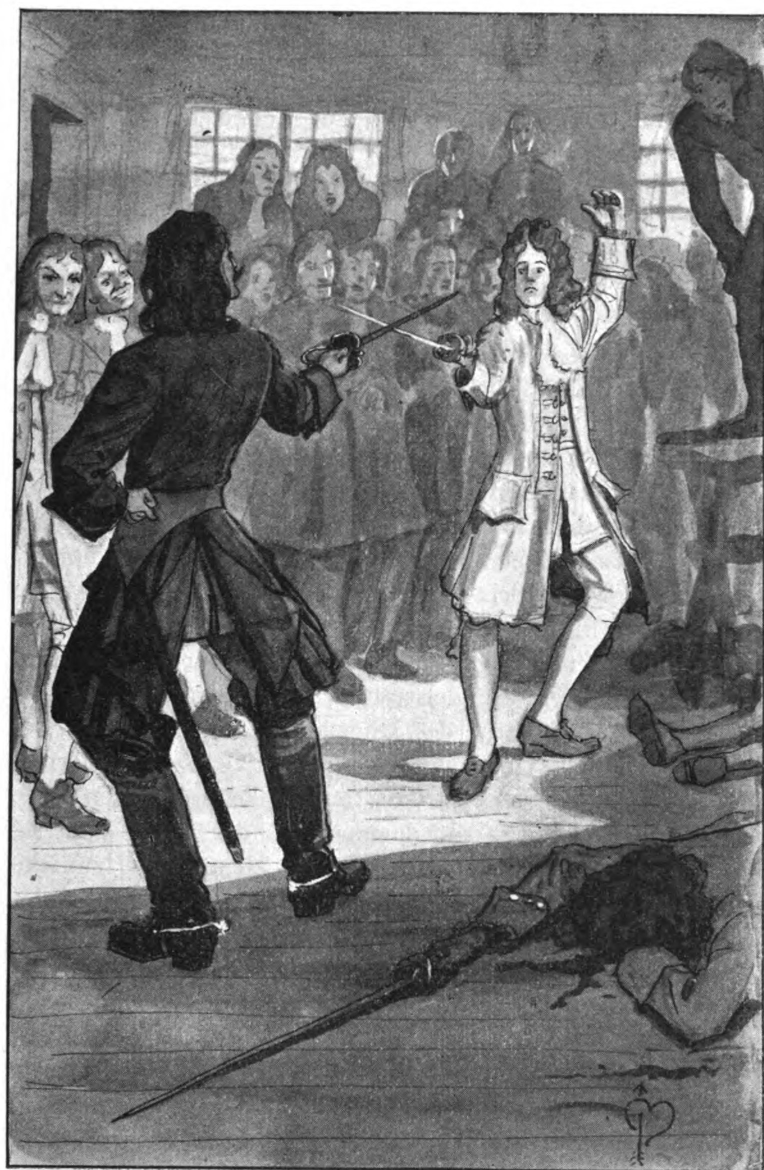
Deras vilda ifver gaf Buss ännu en trumf på hand. Han var nu öfvertygad att någon af dem när som helst skulle blotta sig och då: värjspetsen blixtsnabbt i bröstet, och mannen var slut.

Det skedde också som Buss förutsett, fast icke fullt så som han tänkt sig. En af dem trängde sig så nära inpå honom som möjligt och gjorde plötsligt ett ytterst häftigt utfall. Buss, som var sysselsatt med att parera de två andras stötar, hann icke föra hans värja åt sidan, men räddade sig genom att snabbt böja undan kroppen något. Det var i yttersta ögonblicket. En tiondels sekund senare och han hade fått höften genomborrad. Nu snuddade motståndarens värja vid hans byxor, genomskar en flik af hans rock och fastnade i följd af stötens häftighet i väggen. Nu var det Buss tur. Och innan adelsmannen hunnit draga loss sin värja, hade Buss placerat sin djupt i hans bröst.

— Se där den andre! ropade han, i det han öfvergick till att parera de tre återståendes stötar.

Nu märkte dessa, att det gällde lif eller död. De voro nu icke fullt så säkra på sin sak som förut, men hade likväl ännu ej förlorat hoppet att med gemensamma krafter kunna sticka ned den fräcke löjtnanten. Nu blefvo de försiktigare i sina angrepp och behöfde ej längre trängas med hvarandra. Under det en af dem anföll Buss framifrån, angrepo de två andra honom från sidorna.

De två fallna hade af de kringstående blifvit dragna åt sidan och lagda i ett hörn. Den ene var redan död, den andre rosslade ännu svagt. Ingen människa brydde sig om dem. Allas uppmärksamhet var koncentrerad på den märkliga duellen. Lisa tänkte ett tag gå fram till dem för att se om någonting kunde göras åt dem, men dels var hon alltför förskräckt af det ohyggliga hon såg, dels vållade henne åsynen af blodet verkligt illamående. Hon stannade som fastvuxen kvar bakom disken, blek, skälfvande, stirrande med vidöppna ögon på de blänkande

värjspetsarne och på Buss beslutsamma utseende och lysande ögon.

Striden hade varat omkring tio minuter. De tre adelsmännen, hvilka icke voro så vana att föra värjan, började känna sig andfådda och trötta, men uppbjödo alla sina krafter för att döda sin fruktansvärde motståndare. Alla utrop och hviskningar hade tystnat. Ingenting hördes annat än värjklingornas rassel och de kämpandes häftiga andedrag.

Nu beslöt Buss att riktigt på skarpen skrida till angrepp. Och inom få minuter hade han i två glänsande stötar stuckit ned två af dem.

— Den tredje!

— Den fjärde! ropade han hest, då de föllo.

Återstod Adolph. Denne hade han velat spara till sist för att riktigt pina honom. Han ville leka med honom som katten med råttan, håna honom, förlänga hans dödskamp så mycket som möjligt och riktigt straffa honom för hans lömskhet och feghet.

Adolph insåg, att han var förlorad. Ensam kunde han omöjligt reda sig mot den fruktansvärde löjtnanten. Men en sista rest af adelsstolthet fick honom att taga sitt parti och söka kämpa i det längsta. Så mycket som möjligt sökte han betvinga sin rädsla och stålsätta sina nerver, men på hans dödsbleka ansikte, från hvilket kallsvetten dröp, på hans ryckningar och darrande händer kunde man se, hvilken fruktan han kände inom sig. Likväl ville han icke vika eller gifva sig. Han visste för öfrigt, att det icke skolat tjäna någonting till. Bort kunde han icke fly. Ännu stod Åke och vaktade dörren med blottad dolk, så att ingen hvarken slapp ut eller in. Så snart han vände ryggen till, visste han att han genast skulle bli nedstucken. Och att dö så, likt en feg hund inför Lisas och de andras ögon, vore det skymfligaste af allt. Nej, hellre då stanna och låta sticka ned sig. Eller kanske själf lyckas sticka ned Buss. Ett hopp glimtade till i hans ögon. Hvem vet? Underligare saker hade man sett vid dueller.

Efter att de båda några ögonblick stått stilla och vägt med värjorna korsade för att hämta andan något, begynte striden på nytt. Adolph hade inbillat sig, att Buss fortfarande skulle stå kvar med ryggen mot väggen, hvarför han angrep med häftighet för att möjligtvis kunna sticka ned honom, innan han ändrat plats. Men däraf blef intet. I detsamma Adolph anföll gjorde Buss ett snabbt språng åt sidan, så att den förre liksom sin dödade kamrat körde värjspetsen i väggen. Ett ögonblick svindlade det i Adolphs hufvud.

— Nu är jag förlorad! tänkte han, i det han ryckte loss värjan.

Men Buss brydde sig ej om att draga fördel af sin motståndares förlägenhet. Med lätthet hade han kunnat döda honom, men det ingick ej i hans plan att göra det genast. Nej, först skulle han pinas en stund, göras till åtlöje, han skulle andfådd dansa kring rummet som en pajas, han skulle bringas till raseri och förtviflan för att till sist stickas ned med samma lätthet, som man sticker en bunden gris.

Så snart Adolph fått sin värja fri, ställde sig Buss framför honom, så att det nu var den förre, som stod med ryggen vänd mot väggen. Buss lät sin skarpa klinga i en oroväckande närhet blixtra för hans ögon, han till och med roade sig med att lindrigt såra honom i näsan och öronen och skära af en och annan knapp i hans fina rock

Adolph blef allt mer och mer förvirrad och parerade så osäkert, att det väckte de kringståendes förvåning och löje. Under hela tiden skämtade Buss med sitt offer.

— Det här är ju lika trefligt som att kurtisera vackra flickor. Eller hur, monsieur Adolph?

Monsieur Adolph svarade ingenting men kallsvettades och parerade.

... Eller som att skrifva kärleksbref... Och falska sådana, din skurk! röt Buss och gaf honom ett stygn i ena örat.

... Men den här leken är kanske icke fullt så bekväm som att lega en annan att lönmörda en person. Nu måste man själf anstränga sig litet... Ansträng sig blott, lille herr Adolph. Se här sitter hjärtat. Det är en så enkel sak; blott att sikta rätt, göra ett snabbt utfall, och jag är död. Se så, var inte blyg; försök nu, få vi se, yttrade Buss och lade vänstra handen på hjärtat.

I sin förvirring gjorde Adolph verkligen ett försök och måttade mot Buss' hjärta. Denne parerade med en kvart och gaf Adolph en rispa tvärs öfver hans aristokratiskt böjda näsa, öfver hvilken han alltid varit så stolt.

— Ah, förlåt! Det var synd. Hur skall monsieur nu kunna tjusa till flickorna, sedan han fått en skåra på sin kroksnabel? Tänk, om hela näsan strukit med? Det hade varit en för bedröflig syn, skämtade Buss.

Adolph bet ihop tänderna och svarade ej. Men man såg, hur maktlöshetens raseri glödde i hans ögon.

Åskådarne kunde icke låta bli att skratta. Äfven Lisa log. Hon glömde sin förskräckelse för den komiska anblicken af den högfärdige och skräflande Adolph i denna situation. Hur ofta hade icke denne för att göra sig intressant i hennes ögon skrutit med sina bravader och sitt mod. Och nu stod han där blek, darrande af rädsla, lik den fegaste pultron och utan skicklighet att föra vapen. Hur kunde det då vara sant, hvad han förut sagt; att han utkämpat så många dueller och segrat i dem alla? Nej, ljugit hade han; hvartenda ord han sagt henne hade varit en lögn.

— Nej, nu börja vi med en annan vals. Nu ska ni få se, hur graciöst och fint monsieur Adolph kan dansa, yttrade Buss och tog ett steg mot sidan, så att äfven han kom att stå intill väggen. Med några skickliga stötar fick han Adolph att aflägsna sig därifrån och nu begynte en komisk scen. Steg för steg tvingade han den stackars adelssnobben att draga sig baklänges tvärs öfver golfvet. Denne företedde en bedröflig anblick. Blodet rann från näsa och öron. Hans fina, spetsprydda dräkt var upprispad på flere

ställen. Ansiktet var dödsblekt, men ur ögonen lyste ett förtviflans hat. Hvad som mest grämde honom nu, var icke att han måste dö, utan att han var till åtlöje för de andra och likt en annan narr lydigt måste dansa efter Buss' piska. Gång på gång hejdade han sig i reträtten, gjorde ett utfall och försökte hålla stånd, men genast blixtrade Buss' värjspets framför hans ögon, så att han instinktmässigt fortsatte att figurera bakåt.

Vid den andra väggen upprepades samma historia. Först några låtsade dödsstötar, som kommo åskådarne att rysa, så helt om och tillbaka tvärs öfver golfvet. Adolph kastade förtviflade blickar omkring sig, än på Lisa, än på Albert, än på de öfriga. Ingenstädes mötte honom ett deltagande öga. Alla visste hur skurkaktigt han handlat och ansågo honom värd sitt straff.

Då de nått tillbaka till väggen, ansåg Buss att det kunde vara nog med leken. Själf började han bli trött i armen och han såg, att om han höll på längre att plåga Adolph, skulle denne snart digna ned af svaghet. Och då vore det motbjudande att sticka ned honom.

Genom några rörelser med värjan placerade Buss honom med ryggen mot väggen. På den bistra minen, som efterträdt det gäckande uttrycket i löjtnantens ansikte, märkte Adolph, att hans sista stund var kommen.

— Monsieur! Ni har handlat som en skurk och en bedragare. Ni har förfalskat bref; ni har lejt en person för att lönmörda en annan; ni har ljugit på mig och sagt att jag är en landsförrädare, som ligger i komplott med ryssen; ni har alltid visat er som en falsk, feg och lömsk usling; ni är ovärdig att bära namnet svensk, ni är ovärdig att lefva och därför skall ni dö. Bed en bön, om ni kan, ty inom få ögonblick är ni död.

Adolph svarade ej. Han uppfattade knappast hvad Buss sade. Blott det visste han, att löjtnanten nu beslutit sig för att sticka ned honom.

I sin dödsångest försökte han några förtviflade utfall. Buss log.

— Jaså, du sprattlar ännu, mumlade han, medan han parerade hans stötar.

Lisa höjde ett skri af förfäran, då hon hörde Buss' ord.

— Nåd! Nåd för honom! skrek hon och sträckte sina hopknäppta händer mot Buss. Men detta hade en alldeles motsatt verkan. Hennes rop om barmhärtighet för den som beljugit och sökt lönmörda honom, väckte hans själs svartaste dämoner till lif.

— Nåd för en sådan usling! Nej, dö skall han och det på fläcken! röt han och stötte värjan i hans bröst med sådan kraft att den genomborrade det och trängde djupt in i väggen.

Adolph rosslade några tag. Så var det slut och hans döda kropp hängde på värjan, fastnaglad vid väggen.

Buss lät honom hänga, vände sig om och torkade bort blodet, som sprutat öfver hans kläder. Han kastade en blick på Lisa. Flickan hade svimmat och låg nedfallen bakom disken.

Buss gick långsamt bort till henne, tog henne i sina armar och bar henne till sin bostad.

Men på värjklingan, fastnaglad vid väggen, hängde Adolph likt en korsfäst skurk.

KAP. XXVI.

Åke skaffar sig stuga.

Morgonen därpå begaf sig Åke upp till Buss. Han kom för att mottaga den belöning, hvilken han blifvit utlofvad, emedan han yppat Adolphs skurkaktiga plan. Det var med en viss nyfikenhet, blandad med beundran, som han inträdde i löjtnantens tämligen anspråkslösa bostad. En person, som på ett så stilfullt sätt duellerar mot fem personer på en gång och dödar dem alla, fick man icke se hvarje dag.

Då Åke öppnade dörren, gick Buss fram och tillbaka på golfvet med spänstiga steg. Den unge fiskaren förvånades öfver det lifsglada uttryck, som låg öfver löjtnantens ansikte.

— Se där en person, som åtminstone icke gjort sig något samvete öfver att ha dödat fem adelssnobbar, tänkte han.

Och då han erinrade sig slutscenen i gårdagens uppträde, huru löjtnanten lyft upp den afsvimmade flickan och helt enkelt burit henne till sin bostad, log han.

— Se där en människa, som är verkligt lycklig, återtog han sin tanke.

Samtidigt drog bilden af Malin genom hans själ, och hans glädtiga stämning var med ens borta. Hans väderbitna ansikte fick ett hårdt och mörkt uttryck, som förvånade Buss.

— Hur står det till? Du ser icke riktigt glad ut i dag, yttrade löjtnanten till honom.

— Ingenting. Kom blott att tänka på en tråkig sak, svarade Åke skyggt undvikande hans öppna blick.

— Hur!

Buss erinrade sig, att han hört någonting om en flicka, som gifte sig med en gammal snål skeppare, vid det tillfälle, då han först sammanträffade med fiskaren och denne berättade om ryssarnes härjningar i skären samt om hans flykt därifrån, och han anade hvad som bedröfvade honom. Men han ville icke fråga honom därom utan yttrade blott:

— Tack för din hjälp i går. Hade du icke varit uppriktig, vore jag väl nu död. Och det vore dock litet för tidigt. Lifvet är alltför kärt i bland.

Vid de sista orden drog ett leende af lycka öfver Buss' ansikte, som om han erinrat sig ett behagligt minne. Åke märkte det, och hans drag blefvo ännu dystrare.

— Se nu icke så ledsen ut, utan var glad att du får pengar. Med hvad du fått af den där lymmeln till adelsman och hvad du får af mig, blir du ju bärgad och kan köpa dig en stuga och en båt, som du så mycket längtat efter, yttrade Buss och räckte honom en fylld börs.

— Tack! Det är alldeles för mycket pengar, svarade Åke och vägde den tunga börsen i sin hand.

— Åh det har du nog användning för.

— Om detta bara hade händt mig för ett år sedan! mumlade Åke.

— Hvad sa' du?

— Om det blott hade kommit litet tidigare.

— Hvarför det? Det är väl bra som det är.

— Nej då. I så fall hade mycket nu icke händt.

Buss betraktade honom ett ögonblick skarpt.

— Är det en flicka? frågade han.

Åke mumlade någonting, som Buss icke riktigt uppfattade.

— Sjung ut du! Kanske jag kan hjälpa dig. Är det frågan om en flicka.

— Ja, kom svaret dröjande.

— Tala om för mig då, hvad som händt.

Och Åke berättade om Malin, om huru han tyckt om henne men varit för fattig att gifta sig, om huru hon i stället tagit den snåle gamle skeppar Flundra blott för hans pengars skull, om bröllopet ute på Norröra, om hans egen förtviflan och grämelse, hur han icke velat stanna kvar utan seglat bort i natten samt då mött de flyende fiskarbåtarne, om huru den fege och gnidige gubben endast tänkt på att rädda sina ägodelar och öfvergifvit sin brud, om Malins förtviflan, huru hon bedt att få följa med honom i hans båt, men huru han i sin hårdhet nekat henne. Men att han nu längtade efter henne och skulle velat ge mycket för att veta, hvar hon fanns, så att han kunde taga henne till sig. Allt detta omtalade den unge fiskaren i enkla, kortfattade ordalag, som gjorde ett så mycket starkare intryck, som hvarje ord präglades af sanning och återhållen sorg.

— Bah! menade Buss, som med stort intresse åhört fiskarens berättelse. Flickan har ju öfvergifvit dig och sålt sig till en gammal snål skeppare, hvad är det att fästa sig vid. Bry dig icke längre om henne. Du har ju många andra flickor att hålla dig till.

Åke tittade ett tag på löjtnanten. Han undrade, om denne verkligen menade hvad han sade. Det såg nästan så ut. Märkvärdigt! Så klok karl annars och så dum i detta fall.

— Ja, nog är det sant att det finns flickor tillräckligt, gunås, men si det är nog icke riktigt detsamma hvem man tager. Somliga ä' så och somliga så; om man icke får den man längtar efter, så tycker man att det just icke är mycket bevändt med de andra.

— Åhja, det kan du nog ha rätt i, fast... fast... nåja, du kan ha rätt i hvad du säger. Och du längtar således efter din Malin, fast du vet att hon svikit dig och varit nog lumpen eller praktisk eller hvad man nu vill säga att gifta sig med en gammal sniken gubbe för pengars skull?

— Ja, det gör jag, sade Åke enkelt.

— Förunderligt, tänkte Buss. Här är en bra och präktig gosse, som vet, att den flicka han tyckt om och kanske ännu tycker om, svikit honom och gått och gift sig med en gammal usel gubbe, för hvilken jag tycker hennes unga kropp skulle känt vämjelse. Och ändå kan han icke låta bli att längta efter henne, att förlåta henne och vilja ta henne till sig. Sannerligen jag tror, att jag skulle göra så. Fast... fast man vet väl icke så noga. Kärleken är en förunderlig ting och dess vägar just icke de rakaste... Men om Lisa åter skulle ge sig i lag med adelssnobbar, så tror jag sannerligen att jag först stucke ned dem och sedan henne. Men det är kanske dumt att tro någonting. Verkligheten motsvarar i allmänhet så föga hvad man tror.

Buss hade gått fram och tillbaka på golfvet. Åke betraktade honom förvånad öfver hans tystnad. Han kunde icke ana, hvilka känslor och tankar, som rörde sig inom den unge löjtnantens bröst. För honom var allt så enkelt. Om man tyckte om en flicka, så förlät man henne, man kunde icke annat, eftersom man kände på sig, att man så måste göra, om man skulle kunna få någon ro.

Buss försökte ännu en gång öfvertala honom att icke bry sig om den flicka, som svikit honom, utan lämna henne åt sitt öde och i stället gå i krigstjänst, men omöjligt. Åke endast skakade på hufvudet och mumlade, att han först måste uppsöka henne, han hade ingen ro förr, sedan finge man se, då vore han sannolikt benägen för att hjälpa till att klå ryssen, i fall denne skulle visa sig för närgången. Och med det beskedet tog han, efter att ännu en gång ha tackat Buss för penningsumman, afsked af denne.

Åke begaf sig ned till hamnen. Där sökte han upp några gamla vänner bland skepparne och bad dem få följa med, då de seglade ut i skären.

— Hvad! Tänker du redan lämna Stockholm? Du lär ju ha förtjänt grofva pengar här, yttrade skepparen.

— Åhja. Men jag vill ändå för en viss orsaks skull ut i skären, svarade Åke.

I detsamma fick han syn på en bekant, som varit med på bröllopet på Norröra.

Han skyndade fram till honom.

— Nej, se Åke? Jag trodde rent af, att du blifvit tagen af ryssen, utbrast fiskar Lasse, då han fick syn på sin kamrat.

— Så långt har det ännu icke kommit. Jag var kanske den, som bäst räddade mig undan honom. Men hur gick det med er andra?

Han tänkte genast fråga efter Malin, men han nästan skämdes därför, och dessutom hoppades han att fiskaren självmant skulle berätta om henne.

— Nå, hur gick det med er andra, då ni flydde från Norröra? Jag seglade, tack vare min snabba båt, före er, och förresten kan jag tala om för dig, att jag hann upp den där gamle skurken, skeppar Flundra, som fegt nog icke deltog i striden mot ryssarne, yttrade Åke.

— Nej, fick du verkligen fatt i honom. Nå, hvad sa' du honom, afbröt fiskaren.

— Sa' honom. Jag sa' honom icke många ord, men i stället trakterade jag honom med knytnäfvarne så mycket grundligare. Jag klådde ordentligt upp honom, ska' du tro. Först gaf jag honom ett halft dussin örfilar, och sedan fick han sig en spark där bak, så att han trillade i vattnet. Se'n klämde jag till båten, så att alla hans hopsamlade penningskrin och andra dyrbarheter flögo ur.

— Rätt åt honom. Det var bra gjordt, Åke. En större usling än den gnidige skurken finns då icke i skärgården.

— Nej, det är då visst och sant. Hoppas att ryssen fick fatt i honom och stack ihjäl honom, mumlade Åke.

— Så väl gick det nog ej. Den gubben har alltid förstått att reda sig. Han kom nog undan, menade fiskaren.

— Ja, det är väl tyvärr troligt. Men hur gick det med er andra?

Fiskarens ansikte fick ett sorgset drömmande uttryck. Han stod tyst ett ögonblick. Det föreföll Åke, som om han sörjde öfver något, som tilldragit sig vid det tillfället.

— Nå, hvarför svarar du ej? frågade Åke.

— Jag kom att tänka på en sak. Min bror gick åt vid det där tillfället. Det var en mycket präktig kamrat, och vi kommo alltid mycket bra öfverens.

— Gjorde han det. Jag beklagar dig. Men hur gick det med er andra? Fiskaren strök sig ett tag öfver pannan liksom för att jaga bort sina dystra tankar. Så fortsatte han:

— I början gick det bra nog. Vinden var god och vi seglade undan med stark fart. Bakom oss sågo vi Norröra och Söderöra stå i lågor. Det brann i hvartenda hus. Ryssarne härjade tydligen af hjärtans lust. De tyckte förstås, att det var roligt, när det brann så mycket som möjligt, men vi blefvo sannerligen icke glada att se våra fattiga stugor brinna upp. Såg icke du också, hur elden härjade öarne?

— Nej, då hade jag redan hunnit bortom Blidö udde. Jag hade endast blicken riktad på skeppar Flundras båt, så att han icke skulle undgå mig. Och det gjorde han icke heller, som du hört.

— Nej, det var då en Guds välsignelse... Men vi tänkte icke på honom. Vi blickade endast på våra brinnande hem. Våra kvinnor suckade och gräto. Föga af kläder och husgeråd hade de hunnit taga med sig. Allt det andra, som de med hård sträfvan arbetat ihop och som var deras glädje, hur tarfligt det än såg ut, blef nu lågornas rof. Vi män försökte trösta dem så godt vi kunde. Men hvad kunde väl vi göra. Vi voro lika förtviflade själfva, fastän vi precis icke gräto, utan beto ihop tänderna och knöto näfvarne åt de förbannade ryssarne.

...Då vi kommit ett stycke ut på fjärden och höllo kurs mot Ljusterö, fingo vi till vår förskräckelse se de ryska fartygen dyka upp ur dunklet. De hade tydligen nu slutat med att härja, ingenting mera fanns väl att få, och mycket var det väl ej i alla fall, då den uslingen Flundra lyckats rädda sina ägodelar. Vi sågo, att de höllo kurs mot oss. Allt hvad åror fanns greps till för att öka farten. Undan

gick det, och till en början trodde vi, att ryssarne ej skulle kunna hinna upp oss. Vi kände oss lugna i våra säkra, snabba båtar. Några af de yngre voro till och med så öfvermodiga, att de räckte lång näsa åt de ryska fartygen och tillkastade dem skällsord. Men de fingo ångra sig.

— Hur så? afbröt Åke.

— Vänta, skall du få höra... Vi seglade undan förstås. God slör hade vi, och med den vinden kan det gå fort, som du vet. Årorna användes så kraftigt som möjligt, och vi hyste godt hopp om att kunna rädda oss. Men ju längre vi seglade mot Ljusterö till, dess mera sågo vi, att ryssarne vunno på oss. Närmare och närmare kommo de. Till sist insågo alla, att de måste hinna upp oss.

...Då skall du se, att förtviflan grep oss. Af oro och ångest kunde vi knappast sitta stilla. Vi skulle velat resa oss upp och springa. Vi skulle velat piska seglen, om det kunde hjälpt att få starkare fart. Men det enda vi förmådde var ju att passa på vinden så bra som möjligt och att hugga i med årorna så mycket vi förmådde. Och det gjorde vi också, må du tro, gjorde det så pass, att till vår sorg tre åror brusto på två båtar.

...Kvinnorna gräto naturligtvis och jämrade sig. Barnen skreko. Och vi män sutto tysta, ängsliga. Ty vi visste att vi voro förlorade, om ryssarne kommo inpå oss. Få gevär hade vi och icke många andra vapen heller. Vi skulle omöjligt kunna reda oss mot denna öfvermakt. Det insågo vi, och därför tillsade vi våra hustrur och döttrar att om det kom till strid och de märkte att ryssarne vunno, skulle de själfmant kasta sig i vattnet.

— Nå, lofvade de det? frågade Åke.

— Ja, det gjorde de, kan du väl förstå. Och sedan, då ryssarne kommo allt längre inpå oss, togo vi farväl af hvarandra. Vi omfamnade våra kvinnor och våra barn och sedan tryckte vi män hvarandras händer, lofvande hvarandra att kämpa till det yttersta och slå ihjäl så många ryssar vi kunde.

...Allt närmare kommo ryssarne. Redan kunde vi se deras skäggiga gestalter sticka upp ofvan relingen och vi

gåfvo oss alldeles förlorade, då en af oss fick en ljus tanke. Han pekade på ett ganska bredt sund, men som var uppfylldt med många grund.

— Låt oss segla in dit! Kanske ryssarne där sätta på grund och då äro vi räddade, yttrade han.

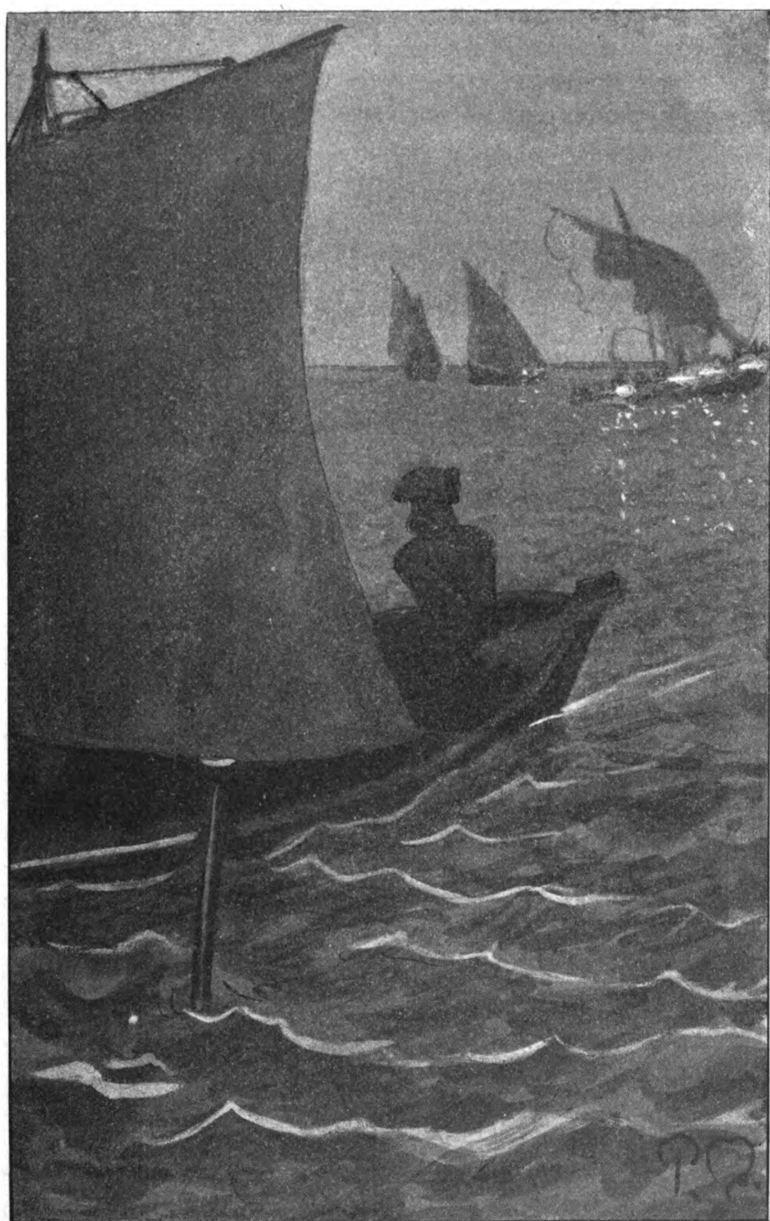
— Utmärkt! Det var en god idé. Kanske det kan lyckas, ropade vi allesammans och satte kursen dit.

Sundet ansågs mycket farligt, och i allmänhet brukade vi undvika det. Endast en och annan gång, då vi ville ta en ginväg, brukade några af oss, som fullkomligt kände till farleden, använda den. Några af fiskarne hade icke alls reda på grunden, hvarför de seglade i de förstas kölvatten.

... Jag som mycket väl kände till sundet seglade främst. Min bror däremot, som nyss kommit hit till trakten, höll sig efter.

... Nu voro ryssarne alldeles inpå oss. Det var i sista minuten, vi upptäckt sundet. I hvinande fart bar det dit. Ryssarne efter. De trodde tydligen, att sundet, som verkligen såg tämligen vidt ut, var godt farbart. Med blicken skärpt och handen fast om rodret styrde jag båten. Jag visste, att det gällde lif och död, icke blott mitt eget, min hustrus och mina barns, utan äfven mina kamraters. Uppmärksamt iakttog jag i dunklet mina märken, som jag hade af träd och stenar på stränderna. Redan hade jag lyckats passera förbi flere af grunden. Då hörde jag glädjerop bakom mig. Jag vände mig om och såg, att ett af ryssarnes fartyg stött på. Från dettas däck hördes vilda, underliga rop. De voro tydligen ursinniga och fastän afståndet var väl långt, sköto de efter oss, likväl utan att kunna göra någon skada.

... Då de två andra fientliga fartygen sågo kamratens missöde, styrde de hastigt åt sidan och lyckades passera grundet. De voro oroväckande nära. Kulorna från deras gevär pepo kring våra båtar och träffade ett par af oss. Ett litet barn blef dödsskjutet. Då de andra mödrarne märkte detta, sade de till barnen att huka sig ned framför

dem, så att de med sina egna kroppar kunde skydda dem för fiendens kulor.

... Plötsligt hör jag jämmerrop. Jag vänder mig ännu en gång och ser, att en af våra båtar i följd af en oförsiktig rörelse råkat stöta på grund. Det var den båten, hvari min bror befann sig. Han var inifrån landet och icke vidare skicklig i att segla. Hastigt ämnade jag vända båten för att skynda till hans hjälp. Men så kom tanken på min hustru och mina barn för mig. Nej, det var omöjligt! Jag kunde icke uppoffra dem för hans skull. Och förtviflad fortsatte jag färden.

— Var det i den båten, som Malin befann sig? tänkte Åke ropa, men hejdade sig för att höra fortsättningen af förloppet.

Han ville icke inför fiskaren synas så intresserad af Malins, nu hustru Flundras, öde. Han visste, att fiskaren kände till deras förhållande och det skulle ha harmat honom, om denne trott honom ännu vara kär i henne.

... Jag bad en kamrat ta rodret och vände mig om för att se, hur det skulle aflöpa. Till min glädje märkte jag, att äfven det andra ryska fartyget stött på grund. Nu var det endast ett kvar, och gjorde det på samma sätt, kanske min bror kunde bli räddad.

... Än en gång hördes förtviflade jämmerrop. Det var en annan af våra båtar, som också stött på grund. Natten var tämligen mörk och sundet var så uppfylldt af undervattensskär, att trots att båtarne följde efter mig, råkade de ut för olycka. Nu hade ryssarne hunnit inpå min brors båt. Jag såg honom, hur han jämte de andra stred mot deras öfvermakt. Och det sista jag till min stora sorg måste åse, var hur han stacks ned af en ryss och föll i vattnet. Då tog jag åter förtviflad rodret och styrde vidare.

Nu kunde Åke icke hålla sig längre.

— Nå, Malin, i hvilken båt var hon? frågade han.

— Malin... jaså, flickan, som skeppar Flundra gifte sig med och sedan öfvergaf, jo, hon, vill jag minnas, befann sig i den andra båten, som stötte på grund.

— Var hon? skrek Åke till, och grep fiskaren hårdt i armen.

Denne blickade på honom förvånad öfver hans häftighet.

— Hvarför kramar du mig? frågade han höfligt.

Åke släppte sitt tag. Det gick omkring i hans hufvud. Nu först kände han riktigt, hur kär flickan var honom.

— Är du säker därpå? frågade han.

— Visst är jag det.

— Hur gick det med den båten. Lyckades den undkomma ryssarne?

— Det vet jag inte, men det tror jag knappast, svarade fiskaren.

Utan att säga ett ord skyndade Åke från honom.

— Den där måtte icke vara riktigt slug, tänkte fiskaren och såg efter honom.

I första ögonblicket hade Åke trott, att Malin var död, efter att kanske först lefvande fallit i ryssarnes händer och därpå, sedan hon kastats ur famn till famn, stuckits ned. Den tanken vållade honom en gränslös sorg. Han kunde icke hålla sig stilla. Han måste gå, gå, allt under det de inbillade scenerna vid hennes tillfångatagande och dödande drogo genom hans hjärna. Nu först kände han klart, hur högt han älskat henne, och han förstod hela vidden af den förlust, han gjort. Hvad gagnade honom nu de penningar han erhållit. Hvad brydde han sig nu om stugan och båten, hvarmed han skulle förtjäna sitt uppehälle, när hon, som skulle delat hans lif och tillsammans med hvilken han skulle bott lycklig i stugan, var förlorad för honom. Hur djupt ångrade han icke nu sin hårdhet att under flykten icke taga henne med i sin båt. Med tårfyllda, bönfallande ögon hade hon sett på honom och bedt att få följa med, bedt honom förlåta sig, sagt honom, att han var den ende hon tyckte om, fastän hon i sin giriga dårskap tagit skeppar Flundra, som dock skamligt öfvergifvit henne.

Gång på gång hade hon bedt honom, tagit hans hand och kysst den, men omöjligt. Han hade sagt nej, hårdt,

brutalt, vändt sig bort för att slippa se hennes sorgsna ögon, och det enda han lofvat henne var, att han skulle skaffa henne plats i någon annan båt. Hur han ångrade sig nu, där han i sin vilda sorg ströfvade omkring vid hamnen! Om han icke varit så hård, om han låtit sin stolthet vika, skulle hon nu befunnit sig vid hans sida och de två kunnat lyckliga och glada begifvit sig i väg för att utse ett hem. Han knöt händerna i ursinnig sorg och förbannade sin dårskap.

Under det han så gick fram och tillbaka, kände han plötsligt en hand på sin axel. Han vände sig om och fick se Buss.

— Jaså, du har icke rest ännu, yttrade denne.

Men hastigt tystnade han och betraktade Åke närmare. Han blef förvånad öfver hans förstörda utseende.

— Hvad nu! Glad såg du icke ut förut, men nu tycks det vara någonting alldeles galet. Hvad är det, min vän? yttrade Buss.

I korta, afbrutna meningar började Åke berätta, det som han nyss förut fått höra af fiskaren. Han skildrade flykten genom sundet, grundstötningarne och striden.

— Ja, men det är ju icke alls sagdt, att äfven den andra båten, hvari flickan befann sig, blef upphunnen af fienden. Det är tvärtom det troligaste, att den lyckades komma undan och folket rädda sig. Att få en skärgårdsbåt från ett grund är som du vet ingen konstig sak. Det behöfs blott, om den sitter riktigt fast och icke på annat sätt kan fås loss, att en eller två man hoppa i sjön och helt enkelt lyfta den från grundet. Därför är det sannolikt, att folket i båten blef räddadt. För öfrigt skall man aldrig förlora hoppet.

Buss ord lugnade Åke något. Det kunde verkligen ha händt så som han framlade saken. Kanske Malin ännu funnes i lifvet. Och då. Hvilken lycka! Funnes det en möjlighet, skulle han uppsöka och återvinna henne.

— Kanske löjtnanten har rätt. Man bör icke förlora hoppet. I alla händelser har jag tänkt begifva mig ut i

skärgården, åtminstone för att finna hennes lik, i fall det nu skulle gått olyckligt.

— Det är rätt. Lycka till, min vän! Och behöfver du någon hjälp sedan, kan du uppsöka mig. Icke är jag rik, så att jag kan hjälpa dig på det sättet, men jag har mäktiga bekanta, och kan du icke få tag i något annat, skall jag skaffa dig en god plats i armén eller vid flottan.

Den unge fiskaren och löjtnanten togo afsked af hvarandra. Buss såg efter honom.

— Det är för besynnerligt, hvad männen hänga fast vid en bestämd flicka. Alla andra äro dem likgiltiga då de fäst sig vid en, som kanske icke är ett spår bättre än de andra utan ofta mycket sämre. Men hur är det mig själf? Nå, icke skulle jag bli så förtviflad som den där fiskaren, ifall jag förlorade skön Lisa. Tråkigt vore det nog, ty flickan är rasande söt. Men det finns så många andra, som också äro det, tänkte Buss i det han långsamt aflägsnade sig.

Åke begaf sig ned till skutorna, där han hörde sig för bland skepparne, hvem som först skulle segla. Han träffade en gammal bekant, Jonas från Ljusterö, som just skulle begifva sig af samma kväll.

— Det var bra. Jag skulle så fort som möjligt vilja komma tillbaka till skären, yttrade Åke.

— Hur så? Jag tänkte, att du hade det bra här i Stockholm. Jag har hört något sådant.

— Åh ja. Jag har förtjänt litet pengar, men jag längtar ändå ut.

— Hvarför det då. Nu vet du ju, att ryssen härjar i yttersta skären och det kan väl icke vara något särskildt nöje att råka i hans klor, menade Jonas.

— Kan så vara, men jag vill ändå ut... Hör du, har du hört någonting om hur det gick med de andra under flykten undan ryssarne.

— Jo, en båt stötte ju på grund, upphanns af ryssen och besättningen nedhöggs.

— Vet du ingenting mera.

— Jo, så var det visst också en annan af de våras båtar som gjorde på samma sätt.

— Och den?

Åke gaf fiskaren en forskande blick. Hans nerver voro spända till det yttersta. Nu kanske han skulle få höra sanningen.

— Ja, den gick väl åt helvete, den också, svarade fiskaren säfligt.

Åter grep honom förtviflan. Det var kanske så, som fiskaren sade. Sannolikt hade den också blifvit upphunnen af fienden och besättningen nedhuggen.

— Malin! Malin! Hvarför lämnade jag dig åt ditt öde. Hvarför var jag icke vid din sida. Nu får jag bittert, alltför bittert, ångra det. Jag blir aldrig glad mera i mitt lif, suckade Åke.

— Men vet du detta så säkert. Har du hört det af någon, som åsåg händelsen?

— Nej, det har jag ej. Men jag förmodar det.

Och än en gång lyste en glimt af hopp genom Åkes själ. Kanske hon ändå fanns i lifvet?

— När seglar du? frågade han.

— Om tre timmar.

— Godt! Då skall jag vara här nere.

Han begaf sig upp i staden för att uträtta några ärenden.

På den utsatta tiden seglade Jonas i Ljusterö med sin skuta. Åke följde med. Långsamt gled fartyget för en svag bris utåt Saltsjön. Åke stod på däcket och betraktade staden. Han såg de väldiga ställningarne, som omgåfvo det påbörjade slottet, hvilket höll på att uppföras i stället för det för en tjugu år sedan nedbrunna. Men inga arbetare, ingen brådska och rörelse syntes till.

I följd af de dåliga tider, som kriget medfört, hvilade arbetet. Man hade icke råd att bygga slott, då det knappast fanns någonting i statskassan. Därför fingo ställningarne stå där kring de tomma murarne i afvaktan på bättre tider.

Han vände blicken åt söder och iakttog de snurrande väderkvarnarna på bergens höjder. Massor af får betade där. En och annan gård syntes. Det hela såg så landtligt ut, att Åke kände ett stygn i hjärtat. Just på en sådan där gård vid en vacker strand skulle han vilja bo med Malin.

Och så kom han att tänka på sin kanske förlorade flicka, och orolig och nedstämd började han gå fram och tillbaka på däcket. Åter och åter kom tanken på flickan för honom, och han erfor en oro sådan som han aldrig förr känt. Somliga stunder tyckte han, att det nästan gjorde detsamma om hon ännu var i lifvet eller död. Blott han finge visshet, fullkomligt säker visshet om att hon som de andra kanske var nedstucken, då visste han sitt öde, då skulle han fatta sig, köpa sig en stuga någonstans och där framlefva sitt lif, ensamt, arbetsamt, alltid med det vemodiga minnet af henne i tankarne. Men nu. Denna förfärliga ovisshet kunde göra honom galen.

Fiskaren, som märkte att han gick oroligt fram och tillbaka, närmade sig honom.

— Hur är det, Åke? Hvad går du och grubblar öfver?

— Ingenting. Kom blott att tänka på en sak, som hände i Stockholm, svarade Åke.

— Hvad var det?

— Jo . . .

Och för att döfva sina brännande tankar började Åke utförligt berätta om flickan på källaren »Randiga Byttan», om de unga adelssnobbarne och duellen mellan dem och Buss, om huru denne till sist segrat och dödat dem alla samt tagit flickan i sina armar och helt enkelt burit henne till sin bostad.

— Blefvo verkligen alla fem dödade? frågade fiskaren.

— Ja, i tur och ordning, som man knackar ett nytt ägg, sedan ett är uppätet.

— Och detta allt endast för en liten flickslinkas skull?

— Precis. Endast för en liten flickas skull . . . Är det icke löjligt? Är det icke i högsta grad komiskt? vände sig Åke häftigt till fiskaren.

— Visst fan är det löjligt. Hur kan man bära sig åt på ett sådant sätt... Fem fina och rika adelsmän, sa' du... Hela fem stycken. Men det är ju förskräckligt. Och detta för en flickas skull. När det finns så många sådana, alldeles för många för resten; jag skulle aldrig haft samvete att handla på sådant sätt, yttrade fiskaren.

— Du, nej. Du är nöjd, bara du har din rultiga gumma, som ordentligt kokar din gröt och lappar dina trasiga byxor, så att du i frid och ro får äta dig mätt och sedan sofva. Du begriper icke sådant där. Jag är helt annorlunda, tänkte Åke, i det han vände sig från den godmodige fiskaren och återtog sin promenad för att få vara i fred med sina tankar.

Eftermiddagen svann. Allt längre ut mot hafs gled fartyget. Ö efter ö seglades förbi, alla lika, skogbevuxna stränder, röda stugor, betande kreatur. En och annan fiskebåt syntes ute för att vittja näten, en och annan karl stod på stranden sysselsatt med vedsågning eller timmerhuggning. Med vemodigt drömmande ögon lät Åke stränderna glida förbi sig. För hvarje gång han såg en sådan där liten stuga, grep honom längtan starkare, och han fick lägga band på sig för att icke brista ut i suckar och snyftningar.

Fiskaren och de få besättningskarlarne betraktade honom förvånade.

— En underlig kurre. Reser in till Stockholm och har tur nog att förtjäna bra med pengar. Och så stannar han icke där och fröjdar sig med allt lustigt som finns i staden, utan reser i stället bums tillbaka ut i skären. Skulle tusan handla som han. Kan just undra hvad han går och grubblar öfver, tänkte karlarne, medan de undrande iakttogo Åkes evinnerliga promenader.

Solen gick ned och det mörknade. Ständigt gick Åke tyst, sluten fram och tillbaka på däcket.

Skepparen vände sig till honom:

— Ja, nu går jag ned i kajutan och tar mig en bit mat. Vill du icke också ha något.

— Nej, tack! svarade Åke kort.

— Är du icke hungrig?

— Icke det ringaste.

— Tänker du lägga dig utan mat?

— Tänker icke lägga mig alls.

— Hvad, skall du gå uppe på däcket hela natten på detta sättet?

— Kanske. För öfrigt är det ju så varmt att jag godt kan ligga uppe. Det tycker jag är mycket bättre.

— Som du vill. Nu går jag emellertid ned. God natt.

— God natt!

Hela natten gick Åke uppe på däcket. Först då gryningen kom, lade han sig ned och sof några timmar.

Resan gick långsamt. Medvinden som de haft slutade och gick öfver till mot. Icke heller då blåste det någonting, hvarför fartyget blott sakta kryssade mellan skären.

På tredje dagens eftermiddag hunno de emellertid fram. Nöjd och belåten med sin resa lade skepparen till vid stranden, där hans kvinna och barnungarne väntade honom. Så begaf man sig in i stugan, det fattiga huset dukade upp hvad det förmådde, och man gräfde belåtet i grötfatet. Åke kunde icke annat än afundas skepparen hans belåtna trefnad, samtidigt med att han djupt kände saknaden af att icke som han ha ett eget hem.

Bland karlarne på ön fanns en, som varit med på bröllopet på Norröra och deltagit i flykten. Åke gaf sig ingen ro, förrän han fått träffa honom. Kanske han kunde meddela något om händelsen.

Så snart måltiden var slut, begaf sig Åke till hans stuga. Han träffade hans kvinna.

— Hvar är er man? frågade han.

— Ute på sjön.

— Kommer han snart tillbaka.

— Åh, det tar väl ett par timmar, innan han hinner vittja näten, svarade hustrun.

Åke gick ned till stranden för att invänta fiskarens ankomst. Långt ute på fjärden kunde han se hans båt. Timme efter timme gick. Alltjämt sysslade fiskaren därute med sina nät. Otåligheten brände hos Åke.

— Att han icke kommer . . . Att han icke kommer. Måtte väl icke behöfva ta så lång tid att vittja några usla nät, mumlade han, medan han gick af och an på stranden.

Ändtligen såg han båten nalkas. Redan då den var ett godt stycke från stranden, ropade Åke till fiskaren:

— Hallå! Kom hit, jag har någonting att fråga er om.

Fiskaren höll ett ögonblick upp årorna och stirrade på den främmande mannen.

— Ro hit! ropade Åke.

— Jag brukar icke lägga till där, svarade fiskaren säfligt och fortsatte att ro mot en vik, där han brukade lägga båten.

Med en svordom sparkade Åke till ett par stenar och gick utefter stranden till viken.

Så snart fiskaren lagt i land, vände sig Åke till honom.

— Du var ju med på bröllopet och deltog i flykten undan ryssarne? frågade han.

— Var så, svarade fiskaren.

— Vet ni hur det gick?

— Ja, jag var själf i båten bredvid och åsåg hela förloppet. Hade icke de stått på grund, hade vi gjort det, och då kanske några af oss blifvit dödade i stället.

— Jaså, de blefvo dödade, suckade Åke.

— Några, icke alla.

- Hör nu, fanns det i den båten icke en ung flicka vid namn Malin, för resten hon som samma dag stod brud?

— Jo, hon var där?

— Blef hon också dödad? frågade Åke dröjande.

— Nej, men hon lär ha blifvit svårt sårad.

— Är ni säker därpå?

— Jag har hört så.

— Och sedan har hon kanske dött af sitt sår?

— Det vet jag icke.

— Hvart tog hon sedan vägen?

— Hon lär ha blifvit förd till släktingar på Värmdön, efter hvad jag hört sägas.

Alltså. Det fanns ett hopp, ehuru ringa. Malin var sårad, det var säkert. Kanske hon dött eller just nu höll på att dö af sitt sår, eller kanske hon skulle tillfriskna. I alla händelser måste han träffa henne, se henne, tala vid henne så fort som möjligt. Han brann af begär att få närmare höra om händelsen.

— Jaså. Några blefvo dödade eller sårade. Men hur gick det med de andra? frågade Åke.

— Jo, då båten plötsligt stötte på grund, uppgåfvo kvinnorna ett förskräckligt skrik. Vi sågo hur karlarne arbetade med åror och stakar för att söka komma loss. Omöjligt. Båten endast vaggade åt sidorna. Under tiden kom det ryska fartyget allt närmare. Hvad som ökade det hemska i situationen var, att de nyss förut åsett huru den andra båten anfallits och karlarne efter ett kort motstånd nedhuggits samt några af kvinnorna släpats ombord till ryssarne. Andra hade däremot hunnit kasta sig i vattnet för att dränka sig, hellre än att falla lefvande i deras händer.

... Redan gåf man allt hopp förloradt. Såväl män som kvinnor voro förtviflade. I synnerhet de senare. En af dem, jag tror att det var den där Malin, kastade sig ned på botten med händerna för ansiktet och ropade högljudt någonting.

— Hvad var det hon ropade? afbröt honom Åke.

— Det var ett namn, som hon flere gånger upprepade.

— Hvilket namn?

— Det lät som »Åke». Ja, nu minns jag det. Åke! Åke! skrek hon flera gånger i förtviflan.

— Jaså, hon tänkte ändå på mig, nu när hon trodde sin sista stund kommen. Hon älskar mig således ännu, mumlade Åke.

— Nå, hur gick det vidare?

— Jo, redan trodde de sig, som jag förut nämnt, förlorade, då en händelse inträffade, som helt och hållet ändrade situationen.

— Hvad kunde det vara? frågade Åke med spänning.

— Det ryska fartyget, som med god fart kom seglande mot dem, stötte äfven det plötsligt på grund, och nu stodo de där alla de tre fientliga fartygen jämte de två svenska båtarna.

... Detta gaf de nödställda nytt hopp. Två af karlarne hoppade i vattnet, och efter en stunds ansträngningar lyckades man få båten af grundet. Så snart ryssarne märkte detta, blefvo de vilda af raseri. Under hela tiden hade de skjutit. En af karlarne, som hoppat i vattnet, hade blifvit träffad. Hans hustru och barn hade förtviflade sett honom sjunka till botten utan att kunna göra någonting för hans räddning.

— Farväl Stina! Farväl Olle, Lisa och Maja! Jag dör, skrek han i detsamma han sjönk.

... Det var otäckt.

Emellertid hade ryssarne hastigt fått en båt utsatt från sitt fartyg. Genast hoppade en mängd skäggiga figurer, väpnade med spjut och bössor, i den och rodde mot den andra båten. Då vi, som voro i närheten, sågo det, styrde vi kursen till den anfallna båten för att hjälpa den. Att det skulle komma till strid insågo vi, ty i sitt raseri rodde ryssarne så kraftigt, att de snart skulle hinna upp våra vänner. Men innan ryssarne hunnit fram, voro vi, en tre båtar, där. Nu voro vi ungefär jämnstarka och kunde med hopp om framgång upptaga striden. Från de två andra ryska fartygen hade båtar också blifvit utsatta, men dessa befunno sig på så långt afstånd, att vi från deras sida ingenting hade att befara.

Ehuru ryssarne icke hade mer än en båt, voro de till antalet ungefär lika många som vi. Men de hade svårigheten af att de måste trängas med hvarandra, då vi däremot hade godt utrymme och kunde anfalla dem från flere sidor. Kvinnor och barn tillsades att lägga sig ned på botten. De gjorde det med bäfvande hjärtan, kvidande och suckande af oro öfver den förestående striden. Vi andra, som icke voro direkt anfallna, skulle visserligen kunnat segla bort, men dels ville vi icke öfvergifva våra kamrater, dels voro vi gripna af ett häftigt hat till ryssarne och ville göra dem så stor skada som möjligt.

I hastig fart närmade vi oss den ryska båten. Där hade männen märkt oss och höllo in på årorna. I stället reste de sig upp och ställde sig med spjuten hotfullt riktade åt alla sidor.

Några skott smällde. Ett par af oss sårades, men vi svarade med samma mynt, och några af ryssarne föllo.

Nu hade vi kommit alldeles inpå hvarandra. Från tre håll angrepo vi samtidigt den ryska båten. Sedan alla skotten blifvit aflossade, grepo vi till spjuten och yxorna. Ursinniga hugg och stötar växlades. Den ene ryssen efter den andre stupade med genomstunget bröst, men tyvärr blefvo äfven fem af oss också dödade. Jag för min del ansträngde mig att utan att blotta mig ränna spjutet genom den ryska båtens bord, så att den skulle taga in vatten och sjunka. Efter några förtviflade försök lyckades det äfven. Ett stort hål öppnades, vattnet rusade häftigt in, och båten begynte sjunka. Ryssarne märkte det, och en af dem drog af sin tröja för att med den täcka till läckan. Han lyckades också, men samtidigt hade jag stött upp ett annat hål. I raseri stucko då två af ryssarne sina spjut genom vår båt, så att äfven den tog in vatten.

Nu sjönko båda båtarne. Att söka täcka till hålen tjänade ingenting till, ty genast höggos nya. Vi använde nu ett annat stridssätt, om jag så får uttrycka mig. I stället för att haka oss fast vid båten, rodde vi från den. Inom få minuter måste den sjunka helt och hållet, och då voro ryssarne ohjälpligt förlorade. Väl i vattnet skulle det bli en lätt sak att döda alla ryssarne.

Emellertid var äfven vår båt till hälften fylld med vatten och sjönk hastigt. I sista ögonblicket lyckades vi få kvinnorna och barnen, af hvilka de flesta voro oskadade, förda öfver till en annan båt. Men flere af oss kommo i vattnet. Nu lågo både vi och alla ryssarne plumsande, simmande omkring. Och några af oss voro så till den grad gripna af stridsifver att de, hållande knifvarne i händerna simmade mot ett par ryssar. Det var ett hemskt skådespel att se denna vansinniga strid i vattnet. Med

mordlystet brinnande ögon närmade de sig hvarandra. Saken kunde naturligtvis icke aflöpa mer än på ett sätt. Nästan samtidigt stucko de hvarandra med knifvarne, och fortsatte så, hugg på hugg, till dess de icke längre hade några krafter att hålla sig uppe utan blödande sjönko ned i djupet.

Under det detta hände hade vi blifvit upptagna af den andra båten. Nu var ögonblicket inne att skrida till det sista anfallet. De två andra ryska båtarne voro oroväckande nära och kunde snart vara i fatt oss.

Vi rodde in midt bland de simmande ryssarne. Liksom man nackar höns, höggo vi obarmhärtigt yxorna och spjuten i hufvudena på dem. Några af dem försökte komma åt oss med sina knifvar, men de kunde naturligtvis icke nå upp öfver båtrelingen. Det enda de kunde göra var att krafsa litet i sidorna med knifvarne, men genomborra borden förmådde de ej.

Efter några minuter var hvarenda en af de kringsimmande ryssarne nedstucken. Vattnet var rödt af deras blod, men af dem själfva syntes icke ett spår. Då hissade vi åter segel och begåfvo oss därifrån, sedan vi sändt ryssarne i de två andra båtarne några skott till hälsning. Vilda rop och eder svarade oss från fiendens båtar. De voro ursinniga öfver att se oss undkomma. Men nu hade vinden friskat i, och det fanns ingen möjlighet för dem att hinna fatt oss.

Så fortsatte vi vår flykt i natten. Men ombord på våra båtar var det trots segern jämmer och elände. Flere hade blifvit sårade och lågo nu i sitt blod, stönande, vridande sig i svåra smärtor. Åtskilliga af kvinnorna hade förlorat sina män, många af barnen sina fäder, och dessa gräto och sörjde öfver sig gifna. Hvart skulle de taga vägen, af hvad skulle de lifnära sig? Deras fattiga hem var uppbrändt, föga bohag hade de med sig, och de af kvinnorna, som befunnit sig i den båten, som sjönk, hade icke ens detta, icke mera än de våta kläderna på kroppen. Det var ett elände öfver all beskrifning.

— Huru många voro de sårade? frågade Åke.

— En sex, åtta stycken, tror jag, svarade fiskaren.

— Och bland dem den flicka, som hette Malin?

— Ja, hon var också sårad, det vet jag säkert.

— Hvar någonstans?

— I bröstet, tror jag.

Åter grep förtviflan Åke. Hade hon verkligen blifvit skjuten i bröstet, fanns det icke mycket hopp, att hon ännu skulle vara vid lif. Emellertid ville han så snart som möjligt öfvertyga sig därom. Han måste träffa och tala med henne, innan hon var död.

— Tack för berättelsen, yttrade Åke kort, då fiskaren slutat.

Denne muttrade någonting och började åter syssla med sina fiskedon.

Åke begaf sig tillbaka till skeppar Jonas. Denne var förvånad öfver hans långa frånvaro. Hvad i all världen kunde han ha att afhandla med fiskaren?

— Hvar har du varit så länge? frågade skepparen.

— Hos fiskaren på andra sidan ön. Jag ville höra af honom, hur det gick till vid flykten.

— Det var märkvärdigt hvad du intresserar dig för den. Du var ju själf med, fastän du seglade före de andra.

— Just därför ville jag veta, hur det gått till vid striden.

— Och det visste han?

— Ja, han hade själf varit med till sista stunden.

— Nå, hur många blefvo sårade eller dödade?

— En åtta stycken lära ha sårats. Hur många som dödades vet jag ej.

— Hade du någon släkting bland dem, eftersom du är så nyfiken?

— Nej.

— Men kanske någon annan kär vän?

— Kanhända, svarade Åke kort. Skepparen betraktade honom forskande. Han kände till Åkes tycke för Malin och visste att hon varit med, men icke kunde han väl tro, att Åke var så intresserad af hennes öde. Hon

hade ju svikit honom och i stället gift sig med gubben Flundra. Icke kunde han väl då ännu hänga fast vid henne.

Men han ville icke fråga honom, utan yttrade blott:

— Kom, skall jag visa dig kammaren, där du kan få sofva. Du bör vara trött, du gick ju uppe nästan hela föregående natt.

— Tack, men jag kommer icke att stanna här längre.

— Hvad, skall du icke stanna här öfver natten?

— Nej.

— Tänker du då genast fortsätta längre bort?

— Nej, jag vänder i stället tillbaka.

— Tillbaka igen. Men hvad skulle du då här att göra? utbrast skepparen förvånad.

— För att få reda på en sak.

— Och det har du nu fått?

— Ja.

— Jaså. Ja, adjö med dig då, efter som du nödvändigt skall begifva dig af så här sent på kvällen. Men hur tänker du resa? Har du någon båt?

— Nej. Det var just den saken, hvarom jag ville tala med dig. Skulle du icke kunna låna mig en segelbåt på några dar. Jag kommer tillbaka med den sedan.

— Åhjo. Det skulle du väl kunna få. Kom med så skola vi se, hvilken som kan passa.

Åke och skepparen begåfvo sig ned till stranden. Där utsågs en passande båt. Genast hissade Åke segel och lade ut.

— Ja, farväl då. När kommer du tillbaka?

— Om en vecka, kanske fjorton dagar.

— Det blir bra. Ajöss.

— Adjö.

Skepparen såg efter honom, när han seglade ut på fjärden.

— Underlig kurre, den där. Först förtjänar han en massa pengar i Stockholm, men det blir han icke glad öfver utan sätter i stället upp den dystraste min, och icke heller

bryr han sig om att stanna kvar där och bese stadens lustigheter. I stället beger han sig ut i skärgården, och då han väl kommit ut ett stycke, beger han sig genast utan att ens ha stannat öfver natten tillbaka igen. Hvem kan bli klok på den mannen.

Skepparen skakade på hufvudet och gick tillbaka till stugan.

Åke seglade mot Värmdö till. Natten var mörk, dock icke så mycket, att han icke svagt kunde urskilja öarnes stränder. Som han många gånger förut farit samma väg, kunde han godt hitta.

Endast en gång höll det på att gå galet. Han skulle genom ett sund, hvilket han tyckte sig kunna urskilja mellan ett par öar. Han styrde dit. Mycket riktigt. Det var ett sund. Han kunde tydligt urskilja stränderna på båda sidor. Båten gled fram mellan dem. Sundet blef allt trängre och trängre, men det var som det skulle vara. Sorglöst seglade han på, då han plötsligt svagt tyckte sig urskilja grupper af tall och gran midt framför sig.

— Bah! Det är ännu en god bit dit. Afstånden synas alltid kortare i mörkret. Genomgången måste snart synas, tänkte han och styrde rakt mot dem.

Men fåfängt spanade han efter öppningen. Ingenstädes kunde han trots sina skarpa ögon se någon sådan.

— Skulle jag verkligen kommit fel, mumlade han och släckte af på skoten så att farten något minskades.

Plötsligt hördes ett skrapande ljud, och samtidigt slog en trädgren Åke på näsan. Båten hade stött på grund.

— Sannerligen tror jag icke vattnet har tagit slut och att jag seglat rakt upp på land, utropade han skrattande, medan han förvånad blickade sig omkring.

Det var icke något sund, han kommit in i. Det var en vik, i hvars innersta ända han satt sig fast.

— Så misstog jag mig verkligen om kursen, mumlade han, i det han tog ned seglen, stötte båten från grundet och rodde ut ur viken.

Morgonen grydde och det blef dag. Åke seglade på vidtbekanta fjärdar mot sitt efterlängtade Värmdö, där han skulle få träffa Malin. Hade hon redan dött och det utan att han fått tala vid henne och kanske i den tanken, att han förskjutit henne, ja, då visste han, att han icke mera skulle få någon glädje i lifvet. Ju mer han tänkte på den möjligheten, dess starkare grämde honom hans hårdhet och dumhet att icke ha tagit henne med i sin båt den förfärliga natten. Hur många svåra stunder för dem bägge hade då icke blifvit inbesparade, hur mycken ånger, hur många kval för honom själf. Först då han varit nära att förlora henne och kanske förlorat henne, förstod han till fullo huru högt han älskat henne. Och där han satt vid rodret, vridande sig af ängslan och otålighet, ropade han gång på gång.

— Malin! Malin! Du får icke vara död. Jag måste tala med dig. Du måste förlåta mig...

Följande dagens eftermiddag skymtade han Värmdöns stränder. Men vinden hade mojnat af. Fastän det var medvind gled båten endast långsamt fram öfver vattenytan. Åke kunde icke sitta stilla af lutter otålighet. På det här sättet kom han ju aldrig fram. Han reste sig upp, tog ned seglen, satte ut årorna och började ro som en galning. Han skulle träffa henne innan kvällen, i morgon kunde hon vara död; då var det för sent, och han skulle bittert få ångra sig i hela sitt lif.

Efter ett par timmars rodd steg han i land på Värmdön. Han skyndade till en bekant, som bodde i närheten, för att fråga honom, om han visste hvar Malin befann sig. Han träffade hans' kvinna hemma och frågade henne i stället. Men hustrun visste ingenting.

— Hvar är er man Anders? Kommer han icke snart hem? frågade Åke.

— Anders är ute i skogen. Han kommer väl hem mot kvällningen, yttrade hustrun.

— Först mot kvällen! Och för mig är hvarje minut dyrbar. Jag måste träffa henne, innan det blir mörkt, tänkte Åke förtviflad.

— Åt hvilket håll gick er man? I hvilken del af skogen kan han vara? frågade Åke.

— Han är väl en fjärdingsväg härifrån rakt söder ut. Om ni går den här vägen, kanske ni träffar honom, sade hustrun.

— Tack!

Åke begaf sig genast i väg. Han brann af begär att få träffa honom och höra någonting om Malin.

Plötsligt slog honom en tanke:

— Men tänk om han icke vet något! Tänk om han icke vet något! Då hinner jag väl knappast få tag i någon annan, som känner till hvar hon bor, mumlade han.

Och den tanken sporrade hans steg, så att han fördubblade farten.

Då han gått en tjugu minuter, stannade han och såg sig omkring. Ingenstädes kunde han upptäcka någon människa. Rundt omkring honom stodo granar, tallar, hassel, rönn och ask. Den svaga vinden kom deras kronor att sakta vaja. Det var tyst, nästan högtidligt tyst i skogen. Endast en trasts melodiska ljud och en nötskrikas knarr hördes på afstånd.

Åke lyssnade för att söka uppfånga ljudet af yxhugg. Men från intet håll hördes några sådana.

— Undrar om han gått in i skogen åt höger eller vänster? tänkte han tveksam.

— Får väl försöka först åt vänster, mumlade han och gick in bland träden.

En tio minuter vandrade han så af och an. Ju längre in han kom utan att kunna upptäcka någon Anders, dess oroligare blef han.

— Han skall finnas här i närheten. Hans kärring sa ju det. Det vore då en satans otur, i fall jag icke snart skulle finna honom eller ännu värre, om vi möjligtvis skulle ha gått om hvarandra.

Plötsligt hörde han ljudet af steg. Han stannade och lyssnade; från hvilket håll de kunde komma. Det var som om de nalkades rakt emot honom. Han gick en bit framåt,

och så fick han till sin glädje se Anders lurfviga hufvud sticka fram mellan tallarne.

— Anders! ropade Åke.

Anders stannade och plirade med ögonen. Han såg en man komma mot sig, men han kunde icke se, hvem det var.

— Hvem ropar? skrek han.

— Det är Åke, Åke från Norröra.

— Det var fasingen! Har du kommit hit?

Männen hade nu närmat sig hvarandra och hälsade kärft.

— Och hvad vill du här?

— Jag vill fråga dig om en sak.

— Hvad då.

— Jo, det lär finnas en flicka från Norröra, som heter Malin, här.

— Malin! Henne har jag ej hört talas om, svarade Anders.

— Har du icke? Men jag vet alldeles säkert, att hon skall bo någonstädes här i närheten.

— Nej, det måtte vara ett misstag. Jag har aldrig hört talas om henne.

Åter grep förtviflan Åke. Skulle fiskaren som berättat honom om striden under flykten, möjligen ha misstagit sig? Kanske Malin icke alls fanns här på Värmdö? Men hvar var hon då? Skärgården var stor, och det skulle taga lång tid att genomleta dess hundra öar.

— Men har du då icke alls hört talas om de där flyktingarne från Norröra, af hvilka några lära ha kommit hit till trakten?

— Jo, sådana lära verkligen finnas här, svarade Anders.

Hoppet vaknade åter hos Åke.

— Och finns det bland dem icke en ung flicka, som blifvit sårad? frågade Åke.

— Jo visst. Det vill jag säkert påminna mig ha hört. En ung flicka som var sjuk iföljd af ett skott, som hon skulle ha erhållit under striden. Det är alldeles riktigt.

Åke betraktade fiskaren forskande. En fråga, som han knappast vågade komma fram med, darrade på hans läppar. Slutligen tog han mod till sig och yttrade:

— Har du hört, om hon har dött af sitt sår?

— Nej, det har jag ej. Det är ju mycket möjligt, men jag vet ingenting därom, svarade fiskaren.

— Såg du henne någon gång?

— Ja, samma kväll de kommo hit.

— Hur såg hon ut?

— Mycket blek och mycket sjuk. Hon låg i båten afsvimmad, som om hon redan vore död. Den där lefver väl icke länge till, tänkte jag, i det jag böjde mig ned och betraktade henne, yttrade Anders säfligt.

Åke vände sig bort. Tårarne stego honom i ögonen. Det sjöd inom honom en orkan af känslor.

— Åh!... Åh!... Åh! Hon är död. Sannolikt är hon död. Och jag får aldrig se henne mera, aldrig tala vid henne, aldrig kunna bedja henne om förlåtelse för min egensinniga hårdhet. Ja, är hon verkligen död, då får jag aldrig ro i min själ, suckade Åke förtviflad.

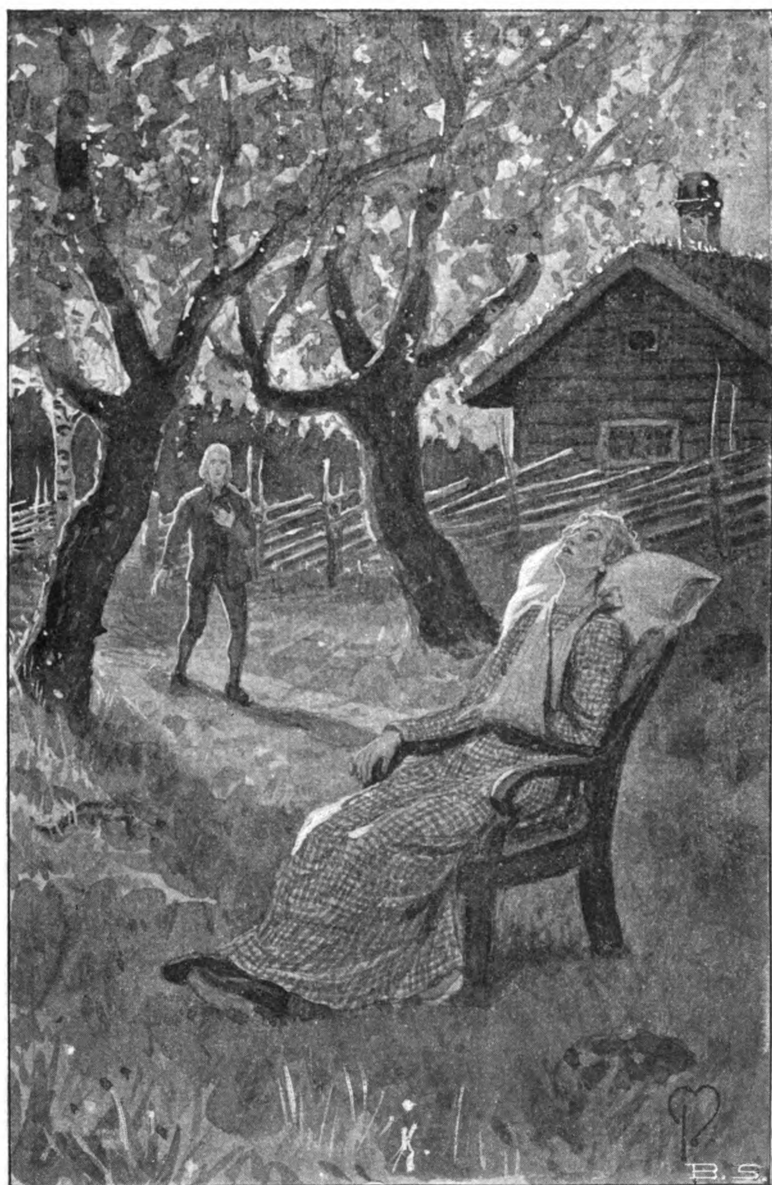
— Vet du hvar de där flyktingarna bo?

— I Långvik, en liten by ungefär en half mil härifrån. Om du följer den här vägen, kommer du snart fram, svarade fiskaren.

Åke begaf sig på väg.

— Nu eller aldrig, tänkte han. Lefver hon ännu, så måste hon bli bra och lifvet kan ännu blifva lyckligt för oss båda; men är hon redan död... ja, då återstår för mig ingenting annat än att ge mig ut i kriget — i Finland lära de visst slåss — och då söka min kula så fort som möjligt, ty då vill jag icke längre lefva. Då har lifvet förlorat all glädje för mig, och får jag då stupa i ärlig strid, skall jag skatta mig lycklig.

Åke skyndade vägen fram. Det var sent på eftermiddagen, men ännu hade solen ej gått ned. Den dröjde kvar öfver granarnes toppar, liksom om den i det längsta ville låta sitt strålande sken upplysa denna vackra dag.

B.S.

I en glänta i skogen såg han några röda stugor. Det var Långvik, byn där Malin fanns, om lefvande, om död.

Han gick förbi några stycken stugor, som tycktes vara fullkomligt öfvergifna. Ingen människa kunde han se till. Då såg han plötsligt i en hage några kvinnor sitta. Alla sysslade med någonting utom en, som satt tillbakalutad i en stol och såg upp mot de hvita molnen, som seglade på himmelen. Det var en ung flicka. Hon hade ena armen i band och såg mycket blek och sjuk ut.

Ögonblickligen kände Åke igen henne.

— Malin! skrek det till inom honom, och han rusade fram mot henne.

Under tiden hade de andra kvinnorna slutat sin sysselsättning och aflägsnat sig. Den unga flickan tycktes knappast märka, att de gifvit sig af. Hon satt alltjämt tillbakalutad i stolen och såg upp mot himmelen.

Då Åke kommit närmare, saktade han sina steg. Ännu hade hon icke märkt honom. Han betraktade henne, där hon satt i stolen. Så blek och matt hon såg ut. Så tärda hennes kinder; så mager hon blifvit. Han kände tårarne stiga sig i ögonen.

— Detta är din skuld; detta är din skuld, ljöd det inom honom.

Han närmade sig henne försiktigt. Ännu hade hon ingenting märkt.

— Malin! hviskade han.

Förvånad vände flickan långsamt på hufvudet. Denna röst påminde henne om en, som hon förr ofta hört.

— Malin!

Då flickan fick se Åke, lyste för ett ögonblick en glimt af glädje upp hennes bleka drag; men den försvann genast, och hennes drag fingo ett hårdt och kallt uttryck.

Åke blef förtviflad. Han kände alla samvetskvalens marter i sin själ. Hon var tydligen ännu ond på honom, men hon måste förlåta honom. Han skyndade fram och tog henne i sina armar.

— Aj, du gör mig illa, skrek hon till och vände bort sitt ansikte, då Åke försökte kyssa henne.

Så svimmade hon.

Åke betraktade henne förskräckt.

— Jag har dödat henne... Ack, min älskade flicka, jag har dödat dig, ropade han utom sig af förtviflan.

Men då han lugnat sig något, insåg han, att det endast var en svimning. Han skyndade ned till stranden, blötte sin rockärm och började med den bestryka hennes panna.

Hur vacker var hon icke, där hon medvetslös låg i stolen. Åke tyckte, att blekheten och de tärda kinderna hade förhöjt hennes skönhet. Aldrig hade han sett henne så vacker. Och då han tänkte på hur hård han varit mot henne, huru hon med tårar i ögonen bedt honom att få följa med, men att han tillbakavisat henne och därigenom egentligen blifvit skulden till hennes sjukdom, kände han det, som om en hand gripit om hans hjärta och kramat det.

Ändtligen slog skön Malin upp ögonen. Men då hon fick se Åke stå lutad öfver sig, kom åter det kyliga draget fram i hennes ansikte.

— Förlåt mig, min älskling. Förlåt mig, hviskade Åke och ville åter omfamna henne.

Men han hejdade sig, då han såg att hon gjorde en skygg rörelse och med sin fria arm pekade på den andra.

— Jag har fått armen krossad. Du gjorde mig illa nyss, yttrade hon matt.

— Förlåt mig.

— Hvad gör du här?

— Jag söker dig.

Malin blickade upp och såg forskande på Åke. Ett uttryck af djup misstro flög öfver hennes tärda ansikte.

— Mig! utbrast hon förvånad.

— Ja, just dig.

— Men hvarför? Icke kan du väl längre bry dig om mig.

Och vid minnet af den förfärliga natten blef hennes ansikte åter hårdt, och hon sade.

— Nej, det är bäst att du går din väg. Jag vill icke se dig.

— Malin!

Det låg en ton af ångest i Åkes rop. Malin såg upp ett tag. Skulle det vara möjligt, att han ännu höll fast vid henne? tänkte hon. Men högt yttrade hon.

— Jag förstår icke, hvarför du kommit hit. Du har ju en gång förskjutit mig. Hvarför tog du mig icke med i båten, då jag så innerligt bad dig därom. Hvarför tog du mig icke, då jag gaf mig åt dig? Nu är det för sent.

Trots hennes motstånd tog Åke hennes smala hand mellan sina och behöll den.

— Malin! Det får icke vara för sent. Om du kunde ana, hur jag ångrat mig. Hur jag sörjt öfver, att jag var så hård mot dig den gången, hur förtviflad jag varit öfver att icke veta hvar du fanns, om du ännu lefde eller var död. När jag tänkt öfver den sista möjligheten, har jag varit nära att hoppa i sjön. Hela lifvet har då tyckts mig förlora all glans och glädje. Jag har icke fått någon ro, förrän jag förvissat mig om hur det stod till med dig. Och så snart jag fått veta det, brann jag af längtan att få träffa dig. Jag visste att du blifvit svårt sårad. Jag tänkte att du kunde dö hvilket ögonblick som helst. Och jag försäkrar dig: Det finns ingenting i mitt lif, som vållat mig sådana kval som den tanken, att du skulle dö, innan jag fått tala med dig. Och därför hade jag ingen ro, förrän jag träffat dig.

Malin lyfte på sitt bleka hufvud och betraktade Åke. Hon kunde icke misstaga sig. Han ljög icke, han hycklade ej. Den starka känsla, som talade ur hans ögon och anletsdrag, var äkta.

En svag glimt af glädje lyste i hennes ansikte. Med halfslutna ögon betraktade hon Åke.

— Är det verkligen sant, hvad du sagt? frågade hon.

Det gick en ilning genom Åkes kropp, när han såg glimten i hennes öga.

— Om det är sant! utbrast han, böjde sig ned och kysste henne.

Malin log och lät det ske.

— Min älskade flicka! hviskade Åke och kysste henne gång på gång.

Och så voro de åter försonade.

Hur skönt att känna detta djupa lugn efter dessa veckors förfärliga ängslan och oro. Det var som om Åke blifvit en helt annan människa. Nu visste han, att han hade henne för alltid och att ingen, icke ens hennes lagvigde make, hvilken hon för resten afskydde, skulle kunna taga henne från honom. Nu kände han, att han hade något att lefva för. Lifvet hade åter fått glans, han tyckte solen lyste klarare och varmare än förut, att hafvet var mera skinande blått, gräset mera doftande grönt än förut. Ändtligen hade han återvunnit sin lycka, som han för alltid trott förlorad. Nu gällde det endast, att Malin så fort som möjligt skulle blifva frisk. Och sedan... sedan! En liten stuga vid någon vacker strand, en båt och några nät. Och sedan långa år att lefva lyckliga under.

Gång på gång böjde sig Åke ned öfver Malin och kysste henne. Hon log, fastän hans omfamningar vållade henne svår smärta. Till slut kunde hon icke återhålla ett utrop:

— Du gör mig illa, min vän. Du får fara varsamt fram med mig. Jag är inte frisk ännu.

Åke ryckte till. I sin häftiga ifver och glädje hade han glömt, att hans flicka satt där med till hälften krossad arm. Han satte sig ned vid hennes fötter och smekte hennes hand.

— Och till detta är jag skuld. Till detta är jag skuld! mumlade han.

— Hvad är det du säger, min vän? frågade Malin förvånad öfver det dystra uttrycket i hans ansikte.

— Jag säger, att jag är skuld till att du sitter här med krossad arm.

— Du! Det var väl ej du, som af våda aflossade skottet.

— Naturligtvis icke. Men om jag hade gjort, som du så vackert bad om på natten, om jag hade tagit dig med i min båt, så hade ju detta aldrig skett och du nu varit fullkomligt frisk.

— Jaså. Du menar på det sättet. Nåja. Det kan ju ligga litet sanning i hvad du säger. Men sörj icke för den saken. Jag kunde ju lika gärna undgått kulorna, som många andra. Var glad att det träffade som det gjorde. Litet mera åt vänster i bröstet... och jag sutte icke här utan låge kanske i jorden. Och hvar vore du då, min vän?

— På hafsbotten, svarade Åke och kysste varmt sin flicka.

— Ser du. Därför är det bra som det är. Frisk blir jag nog snart. Men jag skall säga dig en sak. Om jag icke fått detta sår, och om du icke under långa veckor gått och längtat efter mig och kanske trott mig vara död, så hade hvarken du eller jag förstått, att vi verkligen höllo af hvarandra så mycket, som vi göra.

Malin såg leende upp mot honom och Åke förvånades öfver den säkra instinkt, som kvinnorna hafva i dylika saker. Det var alldeles så som hon sagt. Utan denna längtan och tanke på att han kanske förlorat henne, skulle han aldrig till fullo förstått, hur kär hon verkligen var honom.

— Åtminstone skulle jag utan detta sår aldrig lärt uppskatta det värde jag sätter på din kärlek och föröfrigt alltid har satt. Men sjukdomen och faran väckte mig. Jag kan nu icke begripa, hur jag någonsin kunde förmå mig till att bli den fege och snåle skeppar Flundras maka. Du måste förlåta mig härför. Du kan icke tro, hur djupt den saken har grämt mig. När jag tänker därpå, skäms jag, så att jag aldrig mera skulle vilja visa mig för folks ögon. Men icke förrän du stött mig ifrån dig och jag trodde mig för alltid ha förlorat dig, kom jag till insikt om hur mycket jag verkligen tyckte om dig. När jag satte mig ned i båten bland det främmande folket...

— Berätta hur du hade det under flykten, afbröt Åke och kysste henne varmt på pannan.

— När jag gråtande satte mig ned på toften bland det främmande folket, kände jag mig så förfärligt ensam och öfvergifven. Jag kände knappt en enda af dem, ty de voro ju nästan allesammans den usle gubben Flundras gäster. Om du kunde anat, hur jag i det ögonblicket längtade efter dig, skulle du aldrig haft hjärta att stöta mig ifrån dig som du gjorde.

Åke böjde sig ned och kysste hennes hand.

Malin lät sig icke störas utan fortsatte:

— De andra sågo på mig. De trodde att jag var så ängslig för farans skull och att det var därför, som jag grät. Men hvad brydde jag mig om faran; hvad brydde jag mig om ryssarne och om hela lifvet för öfrigt. Det enda jag önskade var att få dö och det så snart som möjligt.

... Timmarne gingo och vi hade kommit långt ut på fjärden. Ännu voro kvinnorna och i synnerhet männen jämförelsevis lugna. De sågo icke till de ryska fartygen och voro nästan säkra på att kunna undkomma dem. Det enda, de sörjde öfver, var deras brinnande stugor, hvilkas åsyn förföljde dem under hela seglatsen öfver fjärden. Men jag sörjde icke öfver att Petter Flundras präktiga hus, det vill säga mitt hem, brann upp. Jag var glad däröfver.

— Brinn; brinn! Att min skam må brinna upp med dig, tänkte jag, medan jag såg lågorna från dess tak slå upp mot himmelen.

Plötsligt fingo vi syn på de förföljande ryska fartygen. Genast grep oron män och kvinnor. De förra togo till årorna och började ro med ursinnig fart; de senare suckade och jämrade sig. Men den som var glad, det var jag...

— Huru! Glad? afbröt henne Åke förvånad.

— Ja, just glad. Ty jag hoppades att ryssarne skulle hinna fatt oss och förgöra oss alla.

— Besynnerlig glädje, mumlade Åke.

— En lång stund hade jag sett din båt långt framför de andras ute på fjärden. Men när den försvann bakom

Blidö, då grep mig förtviflan. Ett par gånger hade den tanken kommit på mig, att du skulle vända om, söka efter mig och ta mig i din båt. Men när du icke gjorde det, när du försvann för mina blickar, då önskade jag mig döden. Och ser du, det var därför jag blef så glad, då jag fick syn på de förföljande ryssarne.

— Stackars liten! mumlade Åke och tryckte hennes hand.

— Ju närmare de kommo, ju ängsligare männen och kvinnorna blefvo, dess lyckligare kände jag mig. Jag tänkte knappast på, att de också måste dela mitt öde. Jag tänkte endast på att jag själf snart skulle få dö.

— Och det gladde dig? frågade Åke.

— Jag önskade intet högre, nu sedan du öfvergifvit mig. Hvarför skulle jag väl lefva. Min eländige make hade lämnat mig vind för våg, mitt hem var uppbrändt, mina föräldrar döda, och nu till sist var också jag bortkastad och föraktad af den jag höll kär. Det var för mycket för mitt unga hjärta, och därför ville jag dö.

— Stackars Malin! hviskade Åke och kände bittra samvetskval öfver att han handlat som han gjort.

... Ryssarne kommo allt närmare. Alla och bland dem äfven jag trodde, att de snart skulle hinna upp oss och att vi voro förlorade. Då hörde jag någon nämna om ett sund, i hvilket vi kanske kunde rädda oss. Jag såg hur alla båtarne styrde dit, jag såg hur det första fientliga fartyget stötte på grund, hörde ryssarnes vilda förbannelser och de våras glädjerop — och en oändlig smärta grep mig. Kanske vi ändock skulle komma undan, kanske jag skulle undgå att bli dödad? Ja, i det ögonblicket beslöt jag mig för att i så fall vid första lägliga tillfälle kasta mig i sjön.

Plötsligt förnam jag en häftig stöt. Vi hade stött på grund. Under den allmänna förvirring, som härpå följde, var jag den enda som satt lugn. Männen svuro och förbannade, kvinnorna jämrade sig och gräto, barnen skreko; men jag satt lugn, nästan lycklig. Nu var jag säker på att jag skulle få dö. Det enda som vållade mig smärta var

att alla dessa omkring mig, som så hårdt hängde fast vid lifvet, också voro dömda att dela mitt öde.

Jag såg hur en båt sattes ut från det ryska fartyget, men samtidigt märkte jag också, att två af de våras båtar kommo oss till hjälp.

— Godt! tänkte jag. Det blir strid. Så mycket säkrare att man nås af en kula eller ett pikstygn.

Och i den afsikten brydde jag mig ej om att åtlyda männens uppmaning till kvinnorna att lägga sig ned på botten af båten, utan jag satte mig tvärtom upprätt på toften och så blottad för alla kulor som möjligt.

Nu voro båtarne inpå hvarandra. Striden begynte. Som i ett dunkel påminner jag mig den. Jag hörde de våras och ryssarnes rop och skrik, kvinnornas jämmerfulla stönanden, skottens smällande, yxhuggen, de sårades vrålanden — det var någonting ohyggligt, men likväl satt jag kvar på toften med slutna ögon, bidande mitt öde.

Plötsligt förnam jag liksom en häftig stöt i ena armen. Jag försökte lyfta den, men omöjligt. Den hängde slappt ned. Samtidigt kände jag en förfärlig värk, det gick rundt i mitt hufvud, jag förlorade medvetandet och föll baklänges ned på botten af båten.

När jag åter vaknade upp ur min domning, grydde morgonen. Min arm värkte som om den blifvit doppad i eld, mitt hufvud brann, och jag kunde knappast tänka en redig tanke. Det enda jag visste var att jag led, led förförfärliga kval. Rundt omkring mig hörde jag en kör af suckar, stönande, jämmerrop. Det var mina olyckskamrater, de andra sårade. Brinnande böner om förlossning ur kvalen höjdes mot himmelen. Det var hjärtslitande att höra, hur de stackars sjuka bådo sina oskadda kamrater att kasta dem i sjön för att göra slut på deras lidanden. Själf var jag för svag att tala. Medan suckarna oemotståndligt bröto sig fram mellan mina läppar, grubblade jag öfver mitt hårda öde. Jaså, jag var icke död. Träffad hade jag, som jag önskat, blifvit af en kula, men detta endast för att lifvet skulle blifva ännu värre för mig. Var det icke nog att

vara öfvergifven af alla? Skulle man nu till på köpet också blifva krympling. Fanns det väl någon flicka på jorden, som hade det så sorgligt som jag, tänkte jag, då jag, klämd mellan de andra, hjälplös låg på botten af båten.

Jag hörde hur vattnet sorlade mot båtens bord. Jag såg den blåa himmelen med de hvita skyarne och måsarne, som kretsade däruppe högt öfver mig. Den soliga, vackra sommardagen påminde mig om allt hvad jag förlorat, och jag suckade:

— Ack, den som vore död! Den som vore död.

— Önskar du något, Malin? hörde jag en röst säga.

— Vatten, vatten! stönade jag.

Men det fanns intet sött vatten ombord. I stället tog den som frågat mig, en ung fiskarpojke, och doppade en trasa i sjön och fuktade därmed mina läppar.

— Hvar är du sårad? frågade han.

— Vänstra armen är krossad, svarade jag.

Varsamt böjde han sig ned, och kände på armen. Det gjorde förfärligt ondt, men jag bet ihop tänderna och uthärdade tyst plågorna.

— Ja, den är verkligen bruten. Och ingen har gjort något för dig. Men man har väl ej haft tid. I mörkret har man intet kunnat uträtta, och föröfrigt ha alla friska varit upptagna af att komma undan ryssarna så fort som möjligt, yttrade han.

Han skar därpå några spjälor ur en toft, satte dem rundt min arm och lindade trasan däromkring. Det gjorde så ondt att jag svimmade, men nu var den brutna armen emellertid spjälad, och tack vare hans omsorg om mig är jag nu så pass bra, som jag är.

— Hvad hette den fiskarpojken? frågade Åke.

— Niklas från Blidö.

— Det var en präktig gosse. Sannerligen, det skall han icke ha gjort för intet. Vet du hvar han nu finns? Kanske här på ön?

— Nej, det gör han ej. Hur skall jag kunna veta,

hvar han nu finns, kära du. Kanske är han någonstädes i skären, kanske har han begifvit sig till Stockholm.

— I alla händelser, så fort jag får tag i honom, skall han ha sin belöning, ty du skall veta att jag nu är en bärgad karl, yttrade Åke.

Malin gjorde stora ögon.

— Hvad säger du? Bärgad karl!

— Ja, jag är nästan rik nu, svarade Åke leende.

En misstanke grep Malin. Hon hade hört talas om att Åke seglat efter skeppar Flundra och att han träffat honom och gifvit honom ett välförtjänt kok stryk.

— Du... du skulle väl ej... stammade hon... Hvarifrån har du fått dessa pengar? Har du röfvat dem?

— Från hvem skulle jag väl ha röfvat dem?

— Från... kanske från skeppar Flundra, som du lär ha seglat i fatt.

— Jaså, det var det du tänkte. Nej, visst icke.

Och Åke började berätta om sina äfventyr i Stockholm, om sitt sammanträffande med den där adelssnobben och dennes öfvertalande, att han skulle mörda en förrädare. Om bakhållet i gränden, om huru han i »förrädaren» igenkände en af kungens präktigaste löjtnanter, om duellen på källaren »Randiga Byttan» och Lisa, som löjtnanten, sedan han expedierat de fem adelssnobbarne, tog på sina kraftiga armar och bar hem till sin bostad.

I synnerhet var Malin intresserad af berättelsen om den häpnadsväckande duellen, då Buss ensam kämpade mot fem stycken på en gång.

— Var det verkligen möjligt? Men hur kunde det vara möjligt? frågade hon gång på gång.

Och Åke beskref saken efter bästa förmåga, sparade icke på färgerna utan förgyllde upp historien litet här och där och gjorde den ännu mera fruktansvärd och underbar än den kanske i själfva verket var.

— Och när det var slut, så lågo fyra män döde och

sårade på golfvet och en hängde, fastnaglad på värjan, kvar vid väggen?

— Just så. Det var en präktig syn, utbrast Åke entusiastiskt.

— Usch då! Det måtte ha varit förfärligt hemskt. Nästan ännu hemskare än i båten med de sårade, svarade Malin.

— Bah! Det var rätt åt dem. De förtjänte sitt öde. De voro skurkar allesamman. Tänk, att utpeka en präktig officer som förrädare mot sin konung och sitt land och sedan muta en okunnig fiskare som jag, att mörda honom, då de voro för fega att göra det själfva. Anser du icke att något sådant kräfver sitt straff?

— Visserligen. Men... Ja, du kan ha rätt. De hade förtjänt sitt straff.

Malin försjönk i drömmar.

— Hvad den där flickan måtte varit lycklig, som var så älskad, att han satte sitt lif på spel mot fem man blott för att få äga henne, hviskade hon för sig själf.

— Hvad var det du sade? frågade Åke.

— Ingenting, min vän.

Malin återvände till sina drömmar.

— Men hon kunde väl icke vara mera älskad än jag är. Åke skulle nog äfven våga sitt lif för min skull... Ja, det skulle han med säkerhet, tänkte Malin och log mot den väderbitne unge fiskaren.

Åke anade hennes tankar. Han hade nog uppfattat, hvad hon hviskade, fastän han ville ha bekräftelse därpå. Han log mot henne tillbaka, böjde sig ned och kysste henne. Och sällan hade hans kyss blifvit så varmt besvarad som den gången.

— Och det var af löjtnanten, som du fick pengarne? frågade Malin.

— Ja, svarade Åke, som icke ville erkänna, att han också mottagit sådana af Adolph, hvilka han dock, då denne var död, omöjligt kunde återlämna och som han för öfrigt knappast gjorde sig samvete af att behålla.

— Och nu tänker du skaffa dig en stuga och en båt?

— Just så, min älskling. Nu skall jag skaffa mig en stuga vid någon vacker strand, fiskedon och en präktig båt. Och där skola vi lefva tillsammans, lyckliga och belåtna med lifvet och icke längre tänka på alla de tråkigheter och motigheter, som förut varit.

— Tänk att du håller af mig så, trots att jag bedrog dig och blef en annans maka, hviskade Malin.

— Ja, det gör jag. Det andra vill jag ej tänka på. Nu är du min, svarade Åke enkelt.

Det blef en paus i samtalet. Malin hade sjunkit tillbaka i stolen. Hon slöt ögonen. Åke var rädd att hon ännu en gång svimmat.

— Hur är det, min vän? frågade han.

— Jag är så trött... och så lycklig. Jag tror jag skulle vilja sofva, hviskade hon.

Utan ett ord tog Åke henne varsamt i sina armar och bar in henne i stugan. Hade hans ankomst till ön och långa samtal med Malin förut väckt uppseende bland gummorna och gifvit dem anledning till mycket prat och många funderingar, blefvo de ännu mera häpna, då de fingo se honom helt frankt komma inspetande i stugan med Malin i sina armar.

— Flickan vill lägga sig. Hjälp henne att kläda af sig, yttrade Åke kort till de förvånade gummorna.

Medan Malin kläddes af, satte sig Åke vid fönstret och såg ut öfver fjärden. Den låg där blank, glittrande i solnedgångens ljus. Han tänkte på de föregående kvällarne och nätterna, då han orolig, ängslig, utom sig af förtviflan seglat omkring i skärgården. Hvilken skillnad mot nu, då han träffat den han längtat efter, visste att hon snart skulle bli frisk igen och att hon höll honom kär!

— Nej, ingenting går upp mot att vara hos den man tycker om, tänkte Åke, medan han med blicken följde måsarnes flykt öfver vattnet.

Nu kände han sig lugn igen, så lugn som han aldrig förut känt sig.

Han sneglade ett tag bort mot sängen. Malin hade lagt sig, och han kunde se hennes stora blå ögon lysa sig till mötes. Han log och gick fram till henne, satte sig på sängkanten och tog hennes friska hand mellan sina. Då gummorna märkte detta, aflägsnade de sig ur rummet, medan de förstulet nickade åt hvarandra.

Tyst satt Åke på sängkanten invid Malins sida. Han kände intet behof af att tala. Det var nog att veta sig vara hos henne och hålla hennes smala hand mellan sina.

Malin låg med drömmande, halfslutna ögon och såg upp i taket. Till slut vände hon sig mot honom.

— I den här sängen har jag mången natt legat och gråtit för din skull, hviskade hon.

Åke spratt till. Åter kände han samvetskvalen stinga.

— Har du det, liten. Du längtade då efter mig, hviskade han tillbaka och kysste henne på pannan.

— Mycket, svarade Malin.

— Men du kunde i alla händelser icke längta mera efter mig än jag efter dig. Jag har redan talat om för dig, hur djupt jag ångrade min hårdhet att icke ta dig med i båten den där natten. Sedan dess har jag icke haft någon ro i min själ. Ett tag fick jag af någon höra att du var död, och då var det nära att jag i förtviflan hoppat i sjön. Men det var någonting inom mig, som sade att du kanske likväl ännu lefde. Och så gaf jag mig ut att leta efter dig. Och så fann jag dig här, visserligen sårad och sjuk men likväl vid lif. Och jag tackar Gud för den lyckan.

Malin tryckte varmt hans hand.

— Tack, min vän, för din längtan efter mig och för allt vackert du tänkt om mig, fastän jag, dumma och tanklösa flicka, burit mig så illa åt och knappast är värd din kärlek... Men nu är jag så trött. Mina ögonlock falla samman. Jag vill sofva och drömma om dig. God natt, min käraste vän!

— God natt, min älskade flicka! hviskade Åke, kysste henne ännu en gång och smög sig därpå ut ur rummet.

Kungens blå gossar. 98

Det dröjde veckor innan Malin blef fullt bra. Men för hvarje dag som gick ökades, tack vare hennes starka fysik, sommarsolen och den friska hafsluften, hennes krafter. Mången kväll sutto Åke och Malin liksom den första gången, då de återfunno hvarandra, nere vid stranden, samtalande, smekande hvarandra. Och för hvarje dag de kände, huru de kommo hvarandra närmare och hur deras unga kärlek om också icke i styrka, hvilket var omöjligt, så dock i innerlighet växte. Malin kunde nu icke förstå, huru hon någonsin kunnat förmå sig att, om också blott för penningar och ett sorgfritt lif, blifva den eländige skeppar Flundras brud. Hade icke ryssarnes anfall kommit, hade hon sannolikt ännu varit hans maka, gått i vackra kläder, ätit god mat och haft lätt arbete. Men hvad hade väl då funnits för glans öfver lifvet! Skulle hon då en enda dag kunnat känna en djup och ren glädje! Slö och trög, liknöjd och dum hade hon blifvit, mycket sämre än de fattiga fiskarhustrur, som dag ut och dag in måste sträfva så att armarna värkte och händerna sprucko och hvilkas enda glädje var deras mäns famntag. Hon ryste när hon tänkte på hurudant hennes lif kunnat bli, och bli just i följd af hennes eget dåraktiga val, och hon välsignade den bröllopsnatt, då ryssarne stormat Norröra och hennes make fegt lupit undan och lämnat henne ensam och öfvergifven. Hon välsignade Åkes hårdhet att icke vilja taga henne med i sin båt, hon välsignade sitt sår och den sorg hon känt öfver att vara förkastad. Ty just sorgen hade väckt henne och lärt henne förstå, hur djupt hon längtade efter honom, och hur innerligt hon höll honom kär. Och hvarje kväll, innan hon somnade, bad hon en bön till Gud af tacksamhet öfver att han i tid straffat henne och sedan återgifvit henne sin ungdoms älskade, som hon i sin dåraktiga fåfänga en gång försmått.

Äfven Åke kände sig innerligt glad öfver att ha återfunnit den han så starkt längtat efter och som han en gång gifvit förlorad. Och ju längre tiden led, dess mera svunno det förflutnas mörka skuggor, och man tänkte endast på

framtiden med dess solsken och jublande glädje. Hur nöjd var han icke nu med äfventyret i Stockholm, som gjort honom till bärgad man. Ty utan de pengar, som den skurkaktige adelsmannen och den präktige löjtnanten gifvit honom, skulle framtiden trots deras lycka att ha funnit hvarandra, likväl tett sig nästan lika mörk och dyster som förut. Åke ägde intet och Malin intet. Men icke kunde de väl bygga sitt hem i en riskoja i skogen och lefva på de bär, som växte på marken. Nu däremot låg hela lifvet tryggadt och soligt framför dem. Så snart Malin blott blifvit fullt frisk, skulle de köpa sig en stuga, och en sådan var i dessa bistra tider lätt att finna. Och sedan — hvad bekymrade dem de store herrarnes krig och planer, hvad bekymrade dem hela världen, blott de lefde lyckliga i sin vrå. Och hvarje kväll de talade härom, grep dem längtan efter eget bo allt starkare, och vissheten att snart kunna få denna längtan uppfylld, bidrog kanske mest till flickans snabba tillfrisknande.

En dag var Malin så pass bra att bandaget, i hvilket hon hela tiden burit den sårade armen, kunde tagas bort, och hon fritt förmådde röra denna. Då begåfvo de sig ut på spaningsfärd. Redan förut hade Åke ströfvat omkring miltals på ön för att träffa på en stuga, som kunde passa dem. Och vid en djupt inskjutande långgrund vik på östra sidan af ön hade han funnit, hvad han sökte.

En morgon satte han därför sin flicka i en liten kärra, som han fått låna af grannarna, och så begaf sig herrskapet på väg.

Det var nu i slutet på augusti. Bladen hade redan börjat gulna på ett och annat träd; hasselbuskarnas nötter voro mogna, och deras gröna färg begynte öfvergå i brunt. Men ännu dröjde det så mycket af sommaren kvar, att luften var mild och ljum och dagarna varma, om också nätterna började blifva något kyligare.

Långsamt sköt Åke kärran med sin älskade flicka uti fram på landsvägen. Man hade icke brådtom, man visste hvad som väntade. Köpet angående stugan var så godt

som afgjordt, han ville nu endast att Malin skulle se den och säga hvad hon tyckte om densamma.

Efter några timmars färd var man framme. Här låg stugan, ett litet rödmåladt envåningshus, några hundra alnar från stranden. Rundt omkring henne stodo de vackraste björkar och aspar, och bakom henne höjde sig den mörka granskogen. Vid stranden fanns en brygga, och vid densamma voro förtöjda två båtar, en större, med hvilken man godt kunde segla hvar som helst i skärgården, och en mindre roddbåt. Där viken öppnade sig, kunde man se en flik af den stora fjärden, hvari några kobbar lågo kastade.

Tyst skjutsade Åke sin flicka ut ur skogen ned mot viken. Malin såg omkring sig med hänförda blickar. Hon kunde icke se sig mätt på stugan med björkhagen omkring, på skogen, på viken med båtarna, på fjärden därutanför. Slutligen vände hon hufvudet mot Åke med ögonen fyllda af glädjetårar.

— Och här skulle vi bo. Ett sådant förtjusande ställe! Så gudomligt förtjusande.

Och Åke, som såg lyckan skimra i hennes vackra ögon och de röda läpparne glöda mot sig, log och böjde sig ned och kysste henne tyst.

Köpet var snart afslutadt. Fiskaren, som rådde om stugan, var lätt att komma öfverens med, och Åke var icke den som prutade. Han var för lycklig därtill, och därtill ansåg han sig ha godt om pengar, kanske mera än han egentligen hade. Ty värdet på slantarna med Görtzens gudar sjönk hvarje dag, men därom sväfvade både Åke och Malin i lycklig okunnighet.

Och glada som aldrig förut begåfvo de sig på hemvägen.

Nu återstod endast en sak: att segla in till Stockholm för att upphandla åtskilliga saker, som voro nödvändiga för det blifvande hushållet och för att fylla vinterns behof. Och en vacker morgon riggade Åke den större båten, han satte sig vid rodret, Malin tog fockskotet och så sköt båten lusteligen ut på fjärden. Och sällan hade han erfarit en

sådan befriande känsla af lifslust, som när han nu satt i sin egen båt med sin egen flicka vid sin sida, seglande mot ett bestämdt mål.

I Stockholm gjorde Malin stora ögon. Den fattiga flickan hade aldrig förut varit i hufvudstaden och icke i någon annan stad heller för resten, och hon fann Stockholm öfvermåttan härlig och underbar. Med gapande mun och af häpnad stirrande ögon, trofast hållande Åke i handen och tryckande sig intill honom, gick hon genom gatorna. Man färdades från bod till bod, noggrant beskådande deras olika varor, grundligt öfverläggande innan man gjorde något köp och då detta väl var afslutadt aflägsnande sig lyckliga och belåtna utan att märka köpmännens och bodsvennernas leende miner.

På en gata fick Åke syn på en officer, som han tyckte sig känna igen. Det var Buss. Hållande Malin i hand gick han fram till denne. Han strök af sig mössan och bugade sig, medan Malin blygt neg, rodnande som en ung brud.

Buss stannade och beskådade förvirrad det underliga paret. Men så väcktes ett minne hos honom, och han räckte leende Åke handen.

— Se, god dag! Är det icke den unge fiskaren, som hjälpte mig vid duellen med de fem adelssnobbarne. Tack för sist! yttrade Buss.

— Tackar själf, herr löjtnant, svarade Åke.

Han stod en stund tyst och tummade förlägen på mössan.

— Och hvem är det, som du har med dig? frågade Buss och pekade på flickan.

— Det är Malin ... Den flicka som jag talade om, ifall herr löjtnanten minns.

— Jaså. Hon, som du nästan trodde vara död, och och hvilkens lik du skulle ut och leta efter.

— Så är det. Och nu ha vi funnit hvarandra och skola bygga bo, svarade Åke med ett leende, strålande af glädje.

Det flög en glimt af sorg öfver Buss magra drag vid åsynen af deras unga lycka. Hela tiden hade Åke märkt att löjtnanten icke alls såg så glad ut, som då han sist tog afsked af honom. Det måtte ha händt någonting under mellantiden, som vållat honom sorg eller förargat honom.

Malin kunde icke taga sina blickar från denne i hennes tycke så lysande officer. Hon var utom sig af stolthet öfver att den ståtlige officeren tagit hennes Åke i hand och samtalade med honom. Och denne sistnämnde steg därigenom betydligt i hennes aktning.

Såsom Åke mycket riktigt märkt, såg Buss icke alls så glad ut, som när de sist togo afsked af hvarandra. Det hade tvärtom kommit något hårdt, mörkt öfver hans ansikte. Och därtill hade han sina randiga skäl.

Efter att ha lefvat en tid full af lycka tillsammans med den vackra värdshusflickan Lisa på källaren »Randiga Byttan», hade tviflets och svartsjukans demoner börjat anfäkta Buss. Lisa hade på sista tiden icke visat sig fullt så öm som förut, icke så glad att få träffa honom, tvärtom hade hon haft sina anfall af liknöjdhet och kapriser.

— Hvad satanas! tänkte Buss. Skulle tjufskyttar ligga på lur efter mitt vackra villebråd.

Och han beslöt sig för att spionera på henne.

Hela tiden hade Lisa haft kvar sin plats på källaren »Randiga Byttan». Dels ansåg Buss sig ej säker på henne, dels visste han icke hvar han i annat fall skulle placera henne, och för öfrigt tycktes hon bäst trifvas så. Detta hindrade likväl icke, att de nästan dagligen träffades och om nätterna med för resten. Emellertid tyckte Buss sig märka, att hon icke längre var så ifrig att möta honom; ofta då de sutto samman föreföll hon tankspridd, och mer än en gång undvek hon hans blick.

— Hvarför slår du ned ögonen. Se på mig! yttrade Buss, gripen af en mörk misstanke.

Lisa lyfte blicken och såg skyggt på honom. Men länge förmådde hon ej uthärda utan vände bort hufvudet.

Buss bet sig i läppen och teg.

— Jaså. Det har kommit ugglor i mossen. Nå, den saken ska' vi väl blifva på det klara med, tänkte han.

Den gången skildes han och Lisa åt mycket kyligt, utan en kyss, knappast med en lätt handtryckning.

Buss såg efter henne, då hon aflägsnade sig. Han skulle velat ge mycket för att få se en klar och öppen blick. Men flickan gick sin väg med sänkta ögonlock.

Han beslöt sig för att spionera. Först skulle han ansett det under sin värdighet att göra något sådant, och äfven nu smakade det honom icke riktigt, men han var alltför kär i flickan, ohjälpligt, oresonligt, för att han skulle tillåta någon annan taga henne från sig.

Han beslöt sig alltså för att spionera. För det ändamålet skref han ett bref till henne, i hvilket han sade att han måste resa bort på några dagar. Samma afton hon fått brefvet, drog han på sig en bodsvens skepnad, dock med värja vid sidan, och begaf sig till källaren »Randiga Byttan».

Det var skumt i lokalen, då han inträdde. Framme vid disken brunno några matta ljus, men i hörnen voro skuggorna djupa.

Buss slog sig ned vid ett bord längst bort. För att undvika att tilltala flickan, höjde han blott en stånka, därmed tillkännagifvande hvad han önskade.

Lisa kom fram med ölet. Buss vände bort hufvudet i detsamma han lade pengarne på bordet. Lisa tog dem och gick utan att igenkänna honom.

I närheten af disken sutto två figurer, som Buss tyckte sig känna igen. Han hade ofta sett dem i Adolphs och de andra adelsmännens sällskap. En af dem pratade i synnerhet lifligt med Lisa. Och hon log och tycktes finna behag i hans sällskap.

Vreden började koka i Buss.

— Den satans flickan! Tänk en sådan falsk unge! Aldrig kan man lita det ringaste på dem! mumlade han gång på gång.

Han såg att mannen, som samtalade med Lisa, gaf henne ett hemligt tecken att gå ut.

— Nej, nu kan det vara på tiden att ingripa, tänkte Buss och reste på sig.

Han gick fram till disken och låtsade sig snubbla mot adelsmannens stol.

— Hvad är det för en tölp? Vet ni icke att er plats är där borta? Hur kan man servera dylikt pack! utbrast adelsmannen föraktfullt.

Det jäste i Buss' bröst.

— Sa' ni tölp? yttrade han kort.

— Hörde ni ej ... ja, just tölp, sa' jag. Ni tycks verkligen vara en sakramenskad tölp.

— Det skall kosta ert lif. Jag är ingen tölp utan officer i hans majestäts armé. Drag er plit.

— Ni officer! yttrade adelsmannen häpen.

— Just så! svarade Buss och drog sin värja.

Vid Buss' häftiga ord hade Lisa igenkänt honom. Så fort hon hörde denna röst, klack det till inom henne. Hon blickade upp och mötte för en sekund hans blixtrande öga. Det brann med en glöd, som gjorde henne rädd och i medvetandet om sin skuld, slog hon ned blicken.

Då adelsmannen på grund af Buss' hållning och manér samt delvis imponerad af den befallande tonen insett att det verkligen var en officer, han hade framför sig, reste han sig, visserligen blek men med tämligen bibehållen fattning.

— Ska' det nu börjas igen. Min Gud, skall han nu döda en människa igen. Och detta för min skull, för mig obetydliga, dumma värdshusflicka, suckade Lisa.

Hennes ögon sökte Buss'. Hon ville söka lugna honom, beveka honom att icke slåss och utsätta sitt eget och en annans lif för hennes skull, men Buss såg henne ej, all hans uppmärksamhet var riktad på adelsmannen, hvilken han hatade, och detta så mycket starkare just emedan han var missnöjd med sig själf. Men äfven om han märkt hennes bedjande ögonkast, skulle han föga fäst sig därvid. Han

brydde sig knappast längre om Lisa. Det var mannen, han ville åt. Hans kränkta stolthet måste taga sig ett uttryck och han kunde icke finna något bättre och som starkare tillfredsställde honom själf än genom att döda mannen.

Och för hvad! För det han vågat kasta en blick på Lisa, den flicka, som han tyckte om, eller rättare sagdt gifvit sig djäfvulen på det han skulle tycka om, emedan de, som han trodde, så bra passade för hvarandra.

Buss insåg själf, att det var bra starkt att döda en människa för en sådan bagatell. Var flickan värd det? På intet vis. Tvärtom. Hon var mogen att kastas på sophögen bland de andra kadavren. Och likväl kunde han icke förneka inför sig själf, att han hade ett visst tycke för henne. Hvarför kunde han icke så noga säga, men att det fanns, det kände han.

Adelsmannen hade äfven dragit sin värja.

— En garde! ropade Buss och korsade klingan med sin motståndares.

I detsamma gaf Lisa till ett rop och svimmade.

Buss fann sin motståndare raskare än han trott. Innan han visste ordet af, hade han blifvit sårad i ena underarmen, hvilket gjorde, att han därefter blef försiktigare. Ett ögonblick, då han fick se blodet strömma ned för armen, steg vreden honom åt hufvudet och han gjorde ett häftigt utfall för att stöta värjan rakt i bröstet på sin motståndare. Men denne parerade lugnt och säkert. Han visste hvilken fruktansvärd fäktare han hade att kämpa emot, han visste att det gällde lif och död, och han uppbjöd all sin förmåga för att kunna rädda sig.

Värjorna blänkte och rasslade. Då Buss lugnat sig något, tänkte han blott på hvar han lämpligast skulle kunna placera sin värja i motståndarens kropp utan att döda denne. Ty det ville han ej. Han hade nästan känt samvetskval öfver att ha spetsat fem män för en flickas skull och nu ville han endast märka denne. Men det skulle blifva ett märke som denne mindes och som gjorde denne ur stånd att vidare besöka källaren »Randiga Byttan» och uppvakta Lisa.

Buss riktade stötarne mot mannens armar. Kunde han ge honom ett riktigt stygn där, var han säker på att adelsmannen åtminstone icke på ett par veckor skulle kunna visa sig på källaren. Men hans motståndare var påpassligare än han kunnat tänka sig. Han parerade lugnt och säkert och visste skickligt att undgå alla angrepp.

Till slut förlorade Buss tålamodet.

— Nå, efter som du vill det, så må det väl ske, tänkte han och riktade en häftig stöt rakt mot motståndarens bröst.

Men denne parerade och i utfallet, som följde, lyckades han såra Buss i ena axeln.

— Djäflar! mumlade denne, gjorde ett snabbt utfall för att köra värjan rakt i magen på den andre, hvilken dock hann draga sig något tillbaka så att vapnet i stället djupt inträngde i öfre delen af högra lårbenet. Pulsådern blef afskuren och mannen segnade ned på golfvet. En stor blodpöl utbredde sig på det ställe, där han fallit.

Mannen blef allt blekare och blekare. Det var tydligt att han höll på att förblöda.

Buss betraktade honom en stund. Så ryckte han på axlarne.

— Du har så velat, mumlade han, och vände sig bort från honom för att ägna sig åt den afsvimmade Lisa.

Lisa hade vaknat ur sin svimning och såg på honom med en skyggt förtviflad blick.

— O, min Gud! Nu har han återigen dödat en människa. Och detta för min skull. Hur förskräckligt! suckade hon.

Då Buss märkte, att hon åter kommit till medvetande gick han fram till henne. Hans ansikte såg bistert ut och ögonen lyste med hård glans. Från den ena armen, i hvilken han blifvit sårad, droppade blodet, och ärmen var alldeles genomdränkt däraf.

— Där ser du. Tag dig tillvara en annan gång, yttrade han blott och såg mörkt på henne.

Flickan vågade icke möta hans blick utan satt med nedslagna ögon.

— Tag dig tillvara! upprepade Buss, hvarpå han vände henne ryggen och gick ut.

Han var fast besluten att glömma henne.

— Jag kan väl icke riskera mitt eget och andras lif för den där flickslinkans skull. Bättre då att offra det i strid mot rikets fiender, tänkte han, medan han återvände till sin bostad.

Hans afsikt var att åter begifva sig ut i kriget, i värsta fall till Finland, där man ännu slogs. Han ville glömma henne, ville icke längre tänka på henne, och undvek därför källaren »Randiga Byttan» samt uppsökte sina gamla krigskamrater, med hvilka han på sista tiden brukat ha föga umgänge.

Dessa blefvo förvånade öfver att åter se honom i sitt lag och nästan ännu mera öfver hans slutna och dystra väsen, så helt olika mot hvad han förut brukade vara.

— Det måtte ha händt någonting, tänkte de och frågade honom.

Men de fingo blott undvikande svar. Buss skämdes öfver att han kunnat så fästa sig vid en liten flicka, som för öfrigt bedrog honom kanske med den förste bäste adelssnobb.

Men trots alla hans sträfvanden förmådde han icke glömma henne. Han öfverraskade sig med att nästan jämt och ständigt tänka på henne.

— Hvad tusan har jag med den slynan att göra, brummade han då förargad och började ifrigt syssla med något arbete.

Men så småningom insmögo sig tvifvel hos honom. Kanske det ändock icke var så farligt? Kanske flickan på det hela taget var oskyldig? Han visste, att hon verkligen hållit af honom och kanske gjorde hon det ännu.

Till slut dref honom längtan efter henne åter till »Randiga Byttan». Och efter någon tid var det åter bra mellan dem och Buss mera kär än någonsin. Men hade han ibland,

då Lisa var ensam, kunnat se hennes täcka ansikte, skulle hans vildaste svartsjuka blifvit väckt vid åsynen af det gäckande småleende, som lekte på hennes röda läppar.

En vacker dag var olyckan åter framme.

Buss brukade ibland gå in bakvägen till Lisa. En afton, då han just gick den vägen, märkte han, att dörren stod halföppen. Innanför hörde han hviskande röster. Han tyckte sig urskilja Lisas. Nyfiken stannade han och lyssnade. Ja, det var verkligen hon. Hvad kunde hon ha för intressant att meddela en annan och som till på köpet var så intressant, att det måste framföras i hviskande ton.

Han smög sig framåt och blickade in genom dörröppningen. Sannerligen, där satt åter Lisa och nojsade med två adelsmän. Den ene var vänd inåt rummet och tycktes läsa i en tidning. Den andre höll flickans hand mellan sina och betraktade henne ömt. Och Buss kunde se, hur Lisa varmt återgäldade hans blick. Det ryckte till i Buss och han var nära att springa fram. Men han hejdade sig. Han ville se utvecklingen af historien.

Då hörde han mannen hviska:

— Alltså i kväll klockan elfva.

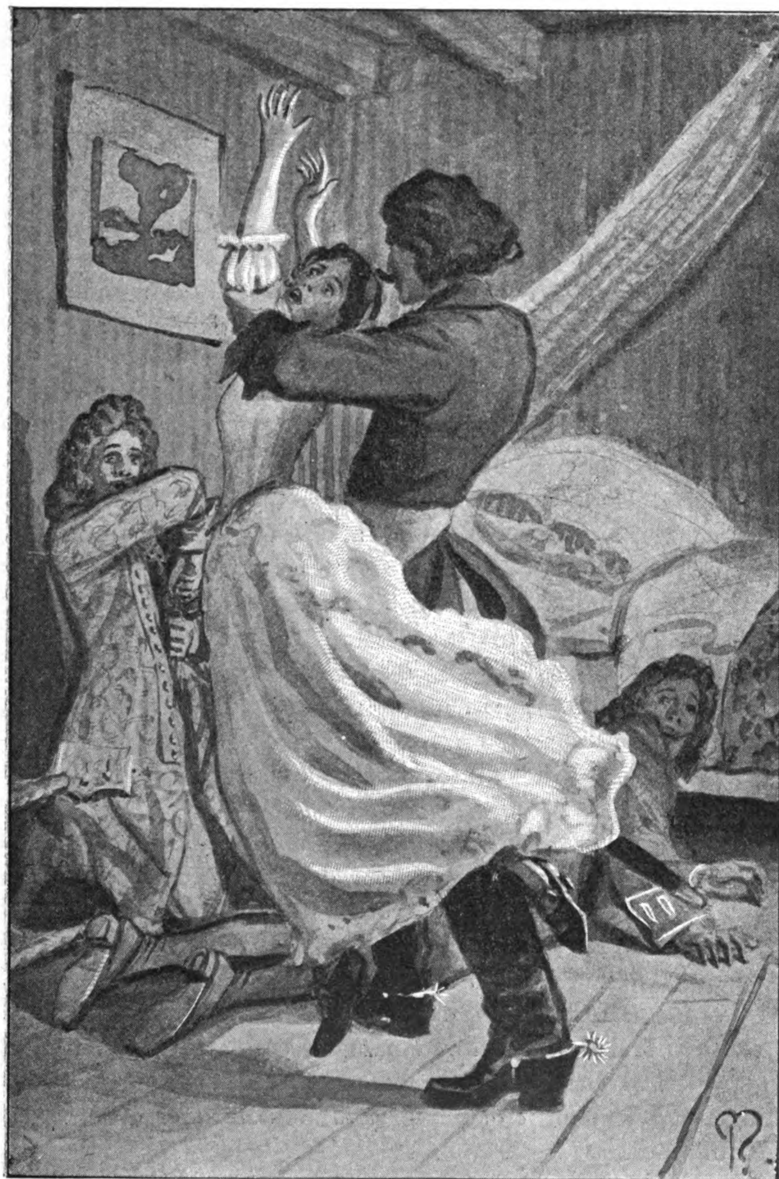
Och han såg Lisas lyckliga leende, då hon svarade:

— Ja, klockan elfva.

Det blef för mycket för Buss. Nu stod han icke längre till att hejda. Han rusade fram från sitt gömställe, men samtidigt tänkte han:

— Jag kan väl för fanen icke för den där slinkans skull gå omkring och sticka ihjäl hvarenda adelsman i stan.

Han brydde sig icke om att draga värjan utan högg, till flickans och de två andras häpnad och förskräckelse, mannen för bröstet och slungade honom handlöst bort i en vrå. I sitt vilda raseri kastade han sig sedan öfver den andre, som var jämförelsevis oskyldig och behandlade honom på samma sätt. Och sedan kom turen till Lisa. Då hon märkte, att det var Buss, som kom instormande i rummet, hade hon förskräckt rest sig upp. Hon stod där förlamad af fasa och kunde icke tänka en redig tanke. Då Buss

slutat med de andra och närmade sig henne, gaf hon till ett förtviflans skri och ville skynda undan.

— Han mördar mig! Han mördar mig! skrek hon gällt.

Och Buss' hemskt förvridna anletsdrag kunde också berättiga henne till en sådan tanke.

Men han grep henne endast hårdt i de mjuka armarne och kastade henne efter de två andra. En af dessa hade redan rest på sig och tagit åt värjan, men då Lisa kom flygande som en boll, fick han sig en törn, så att han än en gång tumlade öfver ända. Och nu lågo de alla tre skrikande, sparkande, svärjande i en hög.

— Djäfla slyna! mumlade Buss, i det han hastigt lämnade rummet.

Sedan dess hade han icke besökt källaren »Randiga Byttan». Hans stolthet hade fått en för hård knäck. Och fanns det än kvar en glimt af kärlek till flickan, något hvaröfver han själf föraktade sig, förkväfdes den med hvarje dag. Men glad var han ej, och bitterheten satt ännu kvar och gnagde i hans hjärta.

Det var därför Åke, då han tillsammans med Malin träffat honom på gatan blifvit så förvånad öfver hans förändrade utseende.

Men om hvad som verkligen tilldragit sig visste Åke intet.

— Jaså, ni äro här för att göra uppköp för ert blifvande hem, yttrade Buss, under det han med ett stänk af vemod betraktade dessa två unga människor, som voro så lyckliga, att de skämdes.

— Ja, herr löjtnant. Men det är svårt att reda sig i en sådan här stor stad, då man icke känner till den något vidare. Man blir allt lurad mången gång, svarade Åke.

— Det kan jag tänka mig. Men vänta. Jag har just ingenting för mig i dag, jag skall följa med er och hjälpa er till rätta.

Åke visste icke hvad han skulle svara. Han stod blott och tummade sin mössa och såg dum ut. Malin rodnade

öfver hela sitt lilla runda ansikte. Hon var ytterst förtjust öfver att få gå på Stockholms gator i sällskap med en så ståtlig löjtnant.

— Kom då, så gå vi! yttrade Buss muntert och tog Åke i armen.

— Efter herr löjtnanten vill vara så gemen så... mumlade denne förvirrad, hvarpå sällskapet begaf sig på upptäcktsresa.

Men den, som icke var förvirrad, det var Malin. Hon pratade friskt på med Buss, och denne fann ett verkligt nöje i hennes landtliga synpunkter och underliga funderingar.

Från bod till bod gick man, synade noga, öfverlade, prutade och handlade. Malin riktigt ansträngde sig för att visa bodsvennerna, hvilket ståtligt sällskap, hon bestod sig med. Hvem kunde också tro, att Åke hade så fina bekantskaper i hufvudstaden.

Tre dagar stannade Åke och Malin i Stockholm. Så tyckte de att de skaffat sig allt hvad de behöfde. Och en morgon hissade Åke segel, och de styrde ut till hafs till sin ö i skären.

Malin pratade hela tiden. Hon hade så mycket att tala om, det var en sådan mängd saker, som förvånat och öfverraskat henne i Stockholm och i synnerhet tycktes Buss mycket intressera henne.

Och Åke måste än en gång berätta hans historia, som hon delvis hört af någon bekant bland knektarne.

— Är det verkligen sant att han deltagit i så många strider? frågade Malin.

— Ja, min vän. Många fler än du kan tänka dig. Han har endast varit ute och slagits tillsammans med kungen.

— Och icke en enda gång blifvit sårad?

— Jo då, flere gånger efter hvad jag hört.

— Och sedan blef han fången och förd långt bort i det där förskräckliga Ryssland.

— Alldeles riktigt.

— Och rymde därifrån?

— Just så.

— Tänk, att han likväl kan se så ung och frisk ut.

— Han är en stark karl, må du tro. Du skulle endast sett honom, när han duellerade med de fem adelsmännen på en gång.

— Var det verkligen fem stycken?

— Just precis. Du skulle sett hur han tog dem. Först när de allesamman angrepo på en gång, trodde jag att han skulle bli dödad på fläcken, så hemskt såg det ut. Men han redde sig må du tro. Han drog sig baklänges mot en vägg, ställde sig med ryggen mot densamma, så att ingen kunde angripa honom bakifrån, och sedan gaf han dem sina stötar. Det var en sann glädje att se på hur han skötte dem. Han hade tydligen på förhand utsett i hvilken ordning de skulle falla. Det första såret fick en ung, nästan skägglös figur, som för öfrigt var den oförskämdaste af alla, åtminstone i truten. Han stöp med detsamma. Sedan kom turen till de öfriga. En efter en nedgjorde han dem. Själf blef han sårad, men det tycktes bekomma honom föga. Han bara stack och parerade. Du skulle sett hans smidiga rörelser, hans blixtrande ögon, hans hårdt hopknipna mun. Och när han så endast hade den siste kvar, densamme som sökt muta mig och hvilken han tydligen mest hatade af hela sällskapet, då skulle du sett att någonting riktigt lustigt började.

— Hvad då? frågade Malin förvånad öfver att det kunde förekomma någonting lustigt vid en blodig duell.

— Jo, när löjtnanten endast hade en motståndare att göra med, roade han sig med att jaga denne rundt omkring i rummet från den ena väggen till den andra. Adelsmannen rasade och försökte göra motstånd, men förgäfves. Krypa baklänges måste han, så länge löjtnanten behagade. Till slut blef äfven denne trött på leken, dref honom mot väggen och körde värjan rakt genom magen på honom, så att spetsen trängde in i bräderna och karlen blef fastnaglad, hängande död.

— Hu, så hemskt. Och allt det där såg du? utbrast Malin.

— Ja visst, svarade Åke lugnt.

— Jag skulle aldrig kunnat härda ut. Jag skulle vändt bort hufvudet, och jag tror nästan, att jag hade dånat.

— Det kanske händt att du gjort. Men hur tror du det skulle gå vid dueller, om männen togo sig för att svimma? Då blefve det allt klent med dem.

Malin svarade ej. Hon tänkte på att duellen egentligen icke alls borde finnas till. Då kunde många människolif vara sparade.

— Och hvad blef det af flickan? frågade hon endast.

— Så snart duellen var slut, gick löjtnanten fram till henne, tog henne i sina armar och bar henne hem till sig.

— Gjorde han verkligen det?

— Jaha. Han bar henne genom gatorna hem till sig. Folket trodde visst, att det var någon sjuk.

— Jag skulle önskat, jag varit i hennes ställe, mumlade Malin, utan att tänka på hvad hon sade.

Åke, som hört hennes ord, blickade häpen upp.

— Önskade du vara i hennes ställe? Du får så tusan heller, min flicka, yttrade han barskt.

Malin betraktade honom leende.

— Ack nej. Jag menade ej, hvad jag sade. Jag tänkte blott att den flickan var lycklig, som var så älskad, att en man för hennes skull dödade fem stycken. Jag skulle bra gärna velat sett henne. Du skulle ha fört mig till den där källaren och visat mig på henne.

— Asch! Hon var icke olika alla andra. Rätt bra såg hon förstås ut, men jag tycker att du är lika vacker, svarade Åke.

Och Malin var nöjd.

Två dagar seglade de och sedan voro de framme vid sin stuga. Lyckliga och nöjda med sin färd började de göra sina tillrustningar för att få allt i ordning. Malin styrde och ställde inom hus och Åke grejade med sin båt och sina fiskedon. Mycket hade de ej, men det lilla, som var deras, var dem så mycket mera kärt. Och sedan vidtog deras samlif i den ljusaste lycka.

Hösten var ovanligt klar och vacker. September månad gick och halfva oktober. Men då började stormarne ryta, regnet kom och dagarne blefvo allt mörkare och kallare. Dunkla rykten om ryssarne voro i annalkande, och att dessa ånyo härjat några öar i yttersta skären började sprida sig bland fiskarena. Men dessa satte föga tro till dem, menande att årstiden vore så olämplig, att det var ingen sannolikhet för, att ryssarne verkligen skulle göra sig besvär med att fara öfver hafvet för att härja några öar och bränna några stugor.

En natt vaknade Åke vid ett buller.

— Hvad kan det vara? undrade han och reste sig upp i sängen.

Malin sof lugnt.

Han gick fram till fönstret. Plötsligt bländades hans ögon af ett eldsken. Det tycktes komma från huset, som tillhörde fiskaren, af hvilken de köpt stugan.

— Malin! ropade Åke inåt rummet.

— Hvad är det, min vän? frågade denna sömnigt och slog upp ögonen.

— Det brinner. Fiskarens gård har fattat eld. Kläd på dig, så skola vi gå ut och hjälpa honom att rädda hans hus.

Åke och Malin togo på sig sina kläder.

I detsamma hörde de, att någon kom springande. Det bultade hårdt på dörren.

— Ryssarne! Ryssarne! skrek en förskrämd röst utanför.

Det var fiskaren. Åke öppnade dörren och släppte in honom.

Den gamle fiskaren var nästan från sina sinnen af skrämsel. Han var likblek och darrade i hela kroppen.

— De äro snart här. Jag såg dem, då jag flydde ut ur huset. Vi måste skynda bort och gömma oss i skogen. Få de tag i oss äro vi förlorade.

Åke kände en iskyla i sitt bröst. Han var rädd, icke för sin egen skull, men för Malins. Fingo de fatt i henne, då var hon i sanning förlorad.

—

— Hur många äro de? frågade han.

— Omkring tjugu stycken, alla beväpnade med spjut, knifvar och bössor, svarade fiskaren.

Åke insåg, att de icke skulle kunna försvara sig.

— Kom! Låt oss fly! Fort! ropade han till Malin, som icke hade fått på sig mer än underkjolen.

Malin ref till sig några plagg, men innan hon hunnit få dem på sig sprängdes dörren och ett tiotal ryssar kommo inrusande. I det flämtande ljusskenet kunde man se deras skäggiga ansikten och knifvarne, som blänkte i deras händer.

Malin gaf till ett skrik och sjönk afdånad till golfvet. Åke störtade fram för att skydda henne. Fiskaren hade redan blifvit nedstucken. Ett par ryssar rusade på Åke och sårade honom. Han hade försett sig med en lång knif och stack ned en af dem, men drefs bort från Malin af de anstormande. Några hade fattat tag i henne och voro i färd med att bära bort henne.

Då Åke märkte detta blef han utom sig af förtviflan. Som vid skenet af en blixt drog hela hans lif och allt hvad han tänkt om deras framtida lycka förbi honom. Alltså, det var slut, förloradt. Med ett rytande kastade han från sig de ryssar, som anföllo honom, skyndade fram till Malin och stack sin knif i hennes bröst. I dödsögonblicket mötte hans blick hennes öga. Hon igenkände honom och han tyckte sig kunna läsa en glimt af tacksamhet i hennes blick. Därpå rusade han upp och började hugga och sticka vildt omkring sig. Flere ryssar föllo, men till sist träffades han af ett spjutstygn i bröstet, så att han nedföll död.

Och då morgonen grydde lyste den bleka oktobersolen endast öfver några förkolnade stockar och några svartbrända lik.

Det var allt som återstod af Malin och Åke och deras lyckliga hem.

KAP. XXVII.

Pjesen är slut. Låtom oss supéra!

I en löpgraf framför Fredrikstens fästning stodo ett par unga fänrikar och samtalade. Det var en kulen eftermiddag i slutet af november.

Framför sig kunde de se fästningens gråa murar höja sig. Åt båda sidor om dem sträckte sig löpgrafvarnes långa linier. Då och då sköt en blixt ut från fästningen, och en kula slog ned och dödade några af de i grafvarne arbetande soldaterna. De bortburos skyndsamt och gräfvandet fortsattes oafbrutet, ty i närheten stod kungen och såg på. Han hade åldrats ännu mer på de sista åren. Och i stället för det djupa lugn, som förut alltid lyst ur hans öga, och det vackra småleendet på hans läppar hade kommit något mörkt, dystert nästan bittert drag i hans härjade ansikte. De senaste årens motgångar, nöden i landet och folkets missnöje, bitterheten öfver att se alla sina planer omintetgjorda, sina mål ouppnådda och icke minst samvetskvalen öfver, att till ingen nytta ha uppoffrat en sådan mängd folk och försänkt landet i detta förtviflade tillstånd samt först och främst det gnagande, bittra medvetandet att ha misslyckats i allt, hade afsatt sin djupa stämpel på hans ansikte.

Ett stycke bakom honom syntes den lilla brädhydda, som han, fastän han hade sitt högkvarter i Tistedalen norr om älfven, låtit uppföra för att ständigt kunna pådrifva arbetet och dela farorna. I denna hydda brukade han uppehålla sig både dag och natt, sof där på en träbänk, utdelade sina befallningar och intog där sina enkla måltider och detta fastän styckekulorna susade kring öronen på dem, som ditburo maten.

— Tror du, att vi någonsin kunna taga fästningen? frågade den lille runde Pontus Gata sin vän Fritz Knape.

— Det vet jag ej. Men så mycket är säkert, att kungen icke kommer att ge sig. Han pådrifver ju arbetet dag och natt.

Pontus riktade blicken mot kungen, som gått ned i en löpgraf och sedan stigit upp, så att hufvudet var öfver bröstvärnet.

— Se nu blottar han sig åter, yttrade han och pekade på kungen.

Fritz såg det.

— Han längtar efter sin kula, mumlade han och betraktade kungen.

Ungefär en månad hade man legat framför fästningen. Några utanverk hade blifvit tagna och löpgrafvar framdragna allt närmare fästningen, men ännu var den långt ifrån eröfrad.

Fälttåget hade varit svårt. I Augusti gick Armfelt med 14,000 man från Jämtland för att öfver fjällen tåga mot Norge. Samtidigt samlade kungen utefter gränsen af Bohuslän, Dal och Värmland en här på omkring 20,000 man. I Oktober bröt han in i Norge. Årstiden var sen, vädret regnigt, vägarne svåra och floderna uppsvällda. Men med kungen i spetsen trotsade svenskarne alla hinder, vadade eller summo öfver vattendragen, klättrade öfver bergen och drefvo fienden undan.

Men trots dessa framgångar var det många, i synnerhet af de mera klarsynta statsmännen och krigsbefälet, som spådde ondt. Redan före fälttågets början skref en af dem

till gunstlingen Görtz ett bref, hvari han uttalade sina tänkesätt, sin ångest och förtviflan.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Man drager alla möjliga trupper åt västra gränsen, så att utefter den östra finnes mellan Umeå och Karlskrona icke 2,000 man. Ryssarne vore i sanning riktiga stackare, om de ej angripa och brandskatta Stockholm. Allmänheten tror också, att det är detta som kungen önskar. För öfrigt väcka de stora rustningarne mot Norge min medömkan. Jag spår, att det myckna ditförda rytteriet innan Januari månad skall ha mistat sina hästar, utan att kunna få andra till ersättning. Man ställer så till, att efter sex månader skall af den stora ditförda hären icke en tredjedel vara vid lif. Men det finnes åtskilliga herrar, som hellre svara ja! till allt, hvad som säges, än de fördrista sig att påpeka företagens vådor och gagnlöshet. Den fattige bonden, som måste öfvergifva hus och hem för att med sina hästar köra foror, ofta ej mindre än 60 mil, blir alldeles förstörd. Inom åtta dagar är sista styfvern borta ur kassan och allt hvad myntverkstäderna kunna åstadkomma förslår ej till de nya utgifter, man dagligen hittar på. Kan Norge intagas med nu gjorda rustningar, så har man ingenting att säga; men som detta synes omöjligt, måste man tro, att de, som makten hafva, arbeta på rikets undergång. Sedan skall pest och hungersnöd göra slut på alltsammans ...

Dylika olycksspådomar tycktes också slå in. Efter de första framgångarne under fälttåget, blef detta allt besvärligare och svårare. En myckenhet regn föll. Soldaterna måste ofta vada i gyttja till öfver fotknölarne och blott en ringa del af dem kunde under nätterna få tak öfver hufvudet och tillfälle att torka sina kläder. Men alla mödor och lidanden buros utan knot, ty kungen delade dem alla med sina soldater. Ofta såg man honom komma hem från ridten så genomvåt, att vattnet kunde vridas ur rocken och såg honom i sådana kläder tillbringa natten på träbänken i någon usel koja, ja stundom under bar och regnig himmel sofvande med hufvudet i någon krigares knä. Och sådana

saker gjorde, att soldaterna trots allt härdade ut och satte sin plikt och ära i att följa sin konungs föredöme.

Men i längden blefvo svårigheterna för stora. Nöden, som tilltog för hvarje dag, undergräfde hänförelsen. Knappt någon mat fanns att få. Vid återtåget hade fienden bortfört alla lifsmedel och bränt de flesta byar och byggnader. Hela trakten liknade ett svedjeland. Från Sverige var visserligen riklig tillförsel anbefalld, men hvad hjälpte det, då man i följd af de gyttjiga vägarne, bristen på foder och de utkörda hästarnes kraftlöshet icke kunde komma fram. Massor af lifsmedel måste nedläggas i Uddevalla, Vänersborg, Skara, Jönköping och kunde sedan icke fortskaffas till hären. Och under tiden svulto soldater och djur.

Andra svårigheter tillkommo. Dricksvattnet var ofta kalk- eller lerblandadt, och efter regntiden kom en bister köld. Under den första månaden föllo omkring tre tusen man för hunger, sjukdomar eller fiendehand. Officerarne i synnerhet de äldre, blefvo otåliga. Flera gånger beklagade de sig för kungen. En gammal öfverste yttrade vid ett tillfälle till honom, att hans folk inom kort skulle helt och hållet sakna munförråd.

— Då få de gräfva i de norska bergen, svarade kungen kort.

Den gamle öfversten betraktade honom förvånad.

— Men på sådant sätt kan ju soldaten omöjligt få sitt lifsuppehälle.

— Kan han icke lefva, så må han dö, svarade kungen och vände honom ryggen.

Öfversten stod kvar och stirrade efter sin bortgående konung. Det brann någonting i hans öga, men hvad han tänkte, behöll han för sig själf.

Äfven från sjösidan hotade fienden. Förbi Fredrikstens fästning intränger nämligen en djup hafsvik, Idefjorden. På densamma lågo en mängd fientliga fartyg, som kraftigt bidrogo till fästningens försvar och dess förseende med lifsmedel. Kungen ville angripa och förstöra dem, och hade för sådan afsikt i bohuslänska skärgården

och vid Strömstad hopsamlat flere galerer. Men för den danska örlogsflottans skull vågade man icke föra dem öfver öppna hafvet. Då föll kungen på en annan tanke. Ett par galerer, några större båtar och en slup blefvo öfver rishögar, kafvelbroar och vattendrag släpade och förda från Strömstad landvägen två och en half mil till Idefjorden. I början gick det svåra arbetet mycket trögt, men snart kom kungen till stället, och nu blef det en annan fart. För hvarje aln, som farkosten drefs framåt, gaf han en liten belöning åt hvarje man, som därvid arbetat. Och när den första galeren ändtligen sköts ned i Idefjordens böljor, skedde det under skallande glädjerop.

— Nu sen I att det går. Och nu måste de andra båtarne komma efter, yttrade kungen till sina officerare.

Och så blef det också. Fienden försökte gång på gång tillintetgöra den lilla flottiljen, men blef ständigt tillbakakastad.

Allt detta hade tilldragit sig innan belägringen af fästningen började.

Ett batteri började spela på södra stranden. De båda fänrikarne sågo hur kungen genast lämnade löpgrafven och gick fram till några officerare, af hvilka de igenkände fransmännen Maigret och Sicre samt den från Turkiet återkomne kapten Kruse.

Då kungen märkt, att ett nytt batteri blifvit uppfördt, befallde han fram sin häst.

— Löjtnanten följer med, yttrade han samtidigt till Kruse, som befann sig i närheten.

Kruse var förtjust. Det hände icke alla dagar, att han fick äran att rida ut med kungen. Han skyndade genast efter sin häst. Äfven de två fransmännen sågo belåtna ut, fast af helt andra orsaker.

— Tror ni, att han kommer att närma sig batteriet inom skotthåll? frågade Maigret Sicre.

— Naturligtvis. Hans majestät kan ju icke höra en kula pipa utan att vilja fram för att närmare undersöka den, svarade denne.

— Då är jag glad, att han icke befallde oss att följa med. Det kan vara onödigt att riskera sitt lif endast för hans våghalsiga påhitt.

— Det tycker jag med. Jag försakar gärna äran och trifs bättre här.

— Ja, jag med.

Kungen och Kruse hade stigit till häst och redo mot batteriet. De båda fransmännen sågo efter dem.

— Det är märkvärdigt, hvad hans majestät blifvit sluten och dyster på sista tiden. Aldrig ser man numera ett leende på hans läppar, knappast talar han ett ord, och det lugn, som förut utmärkte honom, tycks ha efterträdts af en retlig otålighet, yttrade Sicre.

— Jag har äfven gjort samma iakttagelse. Hans majestät finner väl, att allt går för fanen i våld. Missnöjet inom hären så väl bland officerare som soldater är ju allmänt och det kan han ju icke undgå att märka. Och det gör honom naturligtvis icke glad. Och så denna envishet hos fästningens besättning att icke vilja gifva sig. Tror ni, att han någonsin kan taga den?

— Jag vet icke. Jag tror det knappast. Och kanske kungen icke ens själf är så säker därpå som han vill påskina.

— Men hvarför ligger han då kvar och uppoffrar den ena hopen soldater efter den andra?

— Hvad skall han göra? yttrade Sicre.

— Han kunde väl draga hädan och uppgöra en ny anfallsplan för kriget. Sådant har ju händt ofta i krigshistorien. Tänk endast under trettioåriga kriget. Icke lågo väl hvarken de svenskes kung, den store Gustaf Adolf, eller Tilly eller Wallenstein envist framför fästningar, i synnerhet sådana af mindre betydelse som denna.

— Kan väl vara att de icke gjorde så, utan läto sina krigsrörelser ledas af förnuftigare grunder. Men icke så med kung Karl. Han är alldeles för envis för att vilja gå tillbaka. Sanna mina ord — vi komma nog att få ligga här hela vintern.

— Ja kanske. Men vidare muntert blir det då sannerligen ej. Dåligt med proviant utan att tala om matens usla beskaffenhet, dåligt med husrum och så denna förbannade köld till på köpet. Men sådana saker spela ju icke den ringaste roll för hans majestät.

Sicre ryckte på axlarne och teg.

Emellertid hade kungen och Kruse närmat sig batteriet och kommit inom skotthåll. Kulorna började hvina omkring de två ryttarne. Kruses häst skyggade och kom något efter kungens. Denne som märkte det saktade sin häst, så att Kruse kom i jämnbredd med honom.

— Ers majestät!... började Kruse och tänkte komma fram med den vanliga bönen, att han skulle spara sitt dyrbara lif och icke uppoffra det onödigt.

Men så insåg han huru fullkomligt lönlös en sådan vädjan var och tystnade.

Kungen fattade honom i handen.

— Vi måste rida närmare, annars kunna vi icke väl undersöka batteriet, yttrade han.

Hästarne satte sig åter i traf. Då släppte kungen Kruses hand, sporrade sin häst och ropade:

— Allons!

Kruse lydde och satte äfven sporrarne i sin gångare. I detsamma flög en kula så nära benet på honom, att detta af lufttrycket nästan förlamades. Kruse höll in sin häst. Kungen skyndade fram till honom.

— Har kapten blifvit träffad? frågade han.

— Jag vet icke, ers majestät. Jag känner hvarken fot, ben eller lår, svarade Kruse och såg ned åt benet.

Kungen stannade midt bland de hvinande kulorna.

— Det är bäst, att kapten stiger af hästen och profvar, om han kan stå på benet, yttrade kungen.

Kruse gjorde så och efter några minuter kunde han åter stödja på benet.

Från löpgrafven hade Maigret och Sicre förvånade åskådat kungens och Kruses underliga beteende. De kunde icke begripa, hvarför de båda ryttarne stannade midt i kulregnet

och ännu större blef deras häpnad, då de sågo den ene af dem stiga af hästen och börja promenera fram och tillbaka.

Men plötsligt drogs deras uppmärksamhet åt fästningen, från hvilken ett häftigt skjutande började. Kungen märkte det också och skyndade tillbaka.

— Nå, det var för innerligt väl. Annars hade väl hans majestät ännu en lång stund stannat kvar i kulregnet, till dess både han och kaptenen blifvit nedskjutna, yttrade Maigret.

Och Sicre instämde med honom.

Dagen svann och skymningen kom. Nu skulle arbetet med en ny löpgraf i skydd af mörkret begynna. Tre hundra man voro befallda att komma. Men ännu syntes inga till.

Kungen blef otålig. Han gick af och an och slog häftigt med ridspöet på de grofva stöflarne.

Ändtligen kommo soldaterna. Genast blef kungen vid bättre humör. För att anvisa löpgrafvens riktning gick han före framåt fältet. Efter honom marscherade knektarne, bärande spadar, hackor, risknippen, skanskorgar. En och annan kula slog ned och dödade några af soldaterna. Dessa blefvo genast bortburna.

Allt efter som kungen gick före och utpekade platserna, lade sig knekt vid knekt, enhvar bakom sin risknippa eller skanskorg och började arbeta för att gräfva sig ned i jorden och på sådant sätt skydda sig för fiendens eld. Denna hade nu blifvit ganska svår, emedan en mängd soldater från fästningen skickats till utanverken för att därifrån med sin gevärseld oroa svenskarne.

Så snart alla platser blifvit anvisade, gick kungen tillbaka till den färdiga löpgrafven. Klockan var nu omkring åtta på kvällen.

Han hade icke stått där lång stund, då hans gamle taffeltäckare Hultman kom fram, bärande en skål mjölk och en kaka bröd. Det var hans majestät, konungen af Sveriges supé.

Kungen var vid skämtsamt lynne. Han tog sin gamle favoritbetjänt i rockknappen och berömde honom.

— Hultman är verkligen en präktig karl. Sådana skulle alla vara. Han är icke rädd att komma hit, fastän kulorna hvina, yttrade han leende.

— Aldrig rädd, då jag har den nåden att tjäna i ers majestäts tjänst, svarade Hultman och bugade sig.

— Så skall det vara. Och till belöning utnämner jag honom här på stället till min köksmästare. I morgon skall jag underteckna fullmakten.

Hultman återvände öfverförtjust.

Så snart kungen druckit ur mjölken och ätit upp brödet, steg han upp ur löpgrafven. Kvällen var mörk. Från fästningen hade man svårt att rikta elden. Men gång på gång genomskars mörkret af ett ljussken. Det var brinnande beckkransar och lichtkulor, som befälhafvaren på fästningen lät utkasta och hvarigenom fältet så upplystes, att föremålen någorlunda tydligt kunde urskiljas.

Kungen började misstänka ett utfall. För att själf kunna gifva akt på allt, lade han sig på inre sluttningen af löpgrafvens bröstvärn med hufvudet och armarne öfver bröstet, så att han obehindradt kunde se både fästningen och sina på fältet arbetande soldater. Men lika obehindradt kunde han också träffas af de kringflygande kulorna.

I botten på gropen stodo en mängd officerare. De voro oroliga öfver att kungen så blottställde sig. De rådgjorde om, huru de skulle kunna locka honom ned från den farliga platsen.

Slutligen tog Maigret mod till sig och gick upp till honom.

— Detta är icke ett ställe för ers majestät. Kartesch-, musköt- och kanonkulor ha ej mer aktning för en konung än för den ringaste soldat, yttrade han.

— Var icke rädd, svarade kungen.

— Jag är icke rädd för mig själf, utan för ers majestäts skull.

— Gå ut på fältet och se till huru soldaterna arbeta, var kungens korta svar.

Och Maigret måste begifva sig bort. De andra officerarne hviskade till honom, då han gick förbi dem.

— Låt honom vara. Ju mer man varnar honom, desto mera blottställer han sig.

Alltjämt låg kungen kvar öfver bröstvärnet. Han hade legat så en halftimma. Officerarne blefvo allt oroligare. En mängd planer framkastades om, huru man skulle kunna få ned honom i den skyddade grafven. Man tänkte till och med komma fram med en lögn att till exempel fienden gjorde ett anfall från ett annat håll, men ingen hvarken ville eller vågade ljuga för sin konung. Och därför låg han fortfarande kvar med hufvudet lutadt öfver bröstvärnet.

Månen hade gått upp och dess bleka skifva lyste öfver fältet, löpgrafvarne och fästningen. En strimma däraf sken på kungens ansikte. Han låg med hufvudet upprätt öfver krönet. Vänstra handen hade han stödt mot kindbenet, kroppens vänstra sida hvilade mot vallsluttningen och knäna hade han stödt mot bröstvärnets inre sida. Orörlig låg han och stirrade mot fästningens mörka murar. Icke var det väl så mycket för att iakttaga fienden, om hvilkas angrepp han föröfrigt genom de utställda vakterna genast skulle fått underrättelse. Hvad tänkte han på? Många anade det, men ingen vågade högt uttala det. Men bland officerarne gingo tysta hviskningar.

— Kungen längtar efter sin kula. Kungen längtar efter sin kula, var den tanken, som genomflög de flestas sinnen.

Plötsligt hördes ett ljud liksom af en sten, som kastas i gyttja. Och samtidigt märkte man, att kungen häftigt ryckte till, hvarpå man såg hans hufvud falla ned i kappan, den vänstra handen halkade åt sidan, men kroppen blef liggande i samma ställning som förut.

En aning om att någonting förfärligt inträffat betog de flesta af officerarne. Alla rusade upp ur löpgrafven. Ett par ryckte kungen i kappan, men intet svar, ingen rörelse märktes.

— Herre Jesus! Kungen är skjuten! utropade de.

Och bland alla upprepades orden:

— Kungen är skjuten! Kungen är skjuten!

Kruse, som befann sig bland officerarne, hade äfven rusat upp.

— Detta måste generalen genast underrättas om, tänkte han och skyndade till general Schwerin, som stod ett stycke därifrån.

— En förskräcklig olyckshändelse har inträffat.

— Hvad då? frågade general Schwerin, gripen af en hemsk tanke.

Han kastade en blick på Kruses upprörda ansikte och anade det värsta.

— Kungen är skjuten! ropade denne.

— Jesus! skrek generalen till.

Det var allt hvad han förmådde frambringa. Han böjde ned hufvudet och satte händerna för ansiktet. Ett ögonblick stod han så, sedan tog han Kruse i handen och skyndade mot det ställe, där kungen stupat.

Denne låg fortfarande kvar i samma ställning. Officerarne stodo rundt omkring honom tysta och allvarliga, de flesta med tårar i ögonen. Kulorna susade från fästningen; men ingen tänkte därpå. Alla betraktade med blottade hufvuden den hjälte, hvilkens lif nu blifvit ändadt. Alla kände på sig, att det var en stor och underlig man som nu gått bort, en man hvilkens död skulle göra ett djupt intryck icke blott på soldater och officerare, icke blott på all Sveriges folk utan på hela Europa. På grund af både sina stora dygder som fel hade han varit föremål för en hel världsdels blickar och tankar, kärlek eller ovilja, beundran eller tadel. Det kände att ett stort tomrum blef efter honom, ett tomrum som aldrig skulle fyllas, och äfven de, som under hans lifstid mången gång förargat sig öfver hans envishet och besynnerliga planer, sörjde honom med uppriktigt hjärta.

Då general Schwerin en stund tyst och sorgset betraktat den stupade konungen vände han sig till Kruse och yttrade:

— Det duger ej, att manskapet genast får underrättelse om denna förfärliga händelse. Det skulle endast väcka oro och villervalla i lägret. Gå därför, kapten, och säg till soldaterna som arbeta här i närheten att de kunna sluta för i dag och begifva sig tillbaka till lägret.

Kruse skyndade bort, hvarpå liket drogs ned i löpgrafven. Där undersöktes det närmare och det befanns att troligast en karteschkula gått in genom vänstra tinningen invid ögat och ut genom den högra något längre ned; såret var så stort, att tre finger kunde läggas däri. Vänstra ögat var indraget, det högra utsprängdt; vänstra handen hade fallit ned på värjfästet liksom den ännu i dödsögonblicket sökt omfatta det.

Maigret ryckte på axlarne och vände sig till Sicre.

— Pjesen är slut. Låt oss gå och supéra! yttrade han kort.

Sicre betraktade honom skarpt men sade intet.

Varsamt lades kläderna till rätta, hvarpå liket placerades på en bår. För att icke soldaterna skulle känna igen hvem den döde var, betäcktes kroppen med en kappa och hufvudet med en af officerarnes hatt och peruk. Därefter bars den döde kungen under tystnad i den kalla novemberaftonen till den lilla brädhydda, där han så ofta förut hvilat.

Några fänrikar, som stodo i närheten, betraktade förvånade det dystra tåget.

— Hvem är den stupade? frågade en af dem.

— En kapten vid gardet, svarade en af officerarne kort.

Från brädhyddan, där man anskaffade en ordentligare bår fördes kungens lik under natten till högkvarteret vid Tistedalen. Och tills den sena novembermorgonen grydde, sutto grånade generaler och öfverstar i den kalla stugan och betraktade med tårade ögon sin stupade konung, medan genom deras hjärnor drog ett vimmel af mörka, förtviflade tankar.

KAP. XXVIII.

Nu är jag herre öfver dig.

Är det något mer ers nåd befaller?

— Nej.

— Annars så . . .

— Jag önskar vara ensam. Gå!

Mannen vid bordet vinkade med handen och prästen gick sin väg, missnöjd med att icke ha kunnat få ett längre samtal med denne underlige och outgrundlige person.

Mannen reste sig upp och började gå fram och tillbaka i det lilla rummet. Det var en smärt, högrest gestalt, de svarta, spetskantade kläderna voro ytterst eleganta och näsduken, som han höll i handen och med hvilken han då och då förde upp till pannan, doftade af den finaste parfym.

Efter en stund satte han sig ned, stödde hufvudet mot handen och stirrade ut genom fönstret.

Novemberstormen röt därutanför, snön yrde mot rutorna, det var kolsvart, han kunde ingenting se annat än en ensam, svagt blinkande stjärna, som glänste högt därofvanför.

En lång stund satt han så. Då och då tog han handen från hakan, lyfte på hufvudet och trummade med fingrarne mot bordet. Så stirrade han åter ut i mörkret.

För två timmar sedan hade han kommit till den lilla prästgården.

Mannen, som satt vid bordet, var geheimerådet, hans excellens Görtz.

Plötsligt knackade det på dörren. Görtz reste sig upp, men innan han hunnit fram, öppnades denna och en öfverste inträdde, åtföljd af en löjtnant och en officer.

Görtz blef något förvånad öfver deras taktlöshet att komma in i rummet, innan han gifvit tillåtelse därtill, men yttrade ingenting utan betraktade dem endast med en högdragen blick.

— God afton! yttrade öfversten.

Görtz gjorde med handen en gest liksom för att inbjuda dem att sitta ned, men svarade ej.

Då steg öfversten fram, förde handen till hatten och yttrade med barsk min:

— Jag har order att tillsäga herr geheimerådet arrest.

Görtz blickade förvånad upp.

— Hvem, mig? utbrast han.

— Ja, svarade öfversten kort.

Han stod i sin slitna rock stel och styf framför den elegante diplomaten. De båda herrarne betraktade hvarandra med hotfulla blickar.

— Nonsens! Hvem kan ha haft den fräckheten att gifva sådana order? sade Görtz högdraget.

Öfversten svarade ej på hans fråga. I stället yttrade han endast kort med tonvikt på hvarje stafvelse:

— Geheimerådet är i arrest.

Görtz bleknade, då han såg öfverstens bestämda min och utbrast, gripen af en hemsk aning:

— Nu är kung Karl död!

Öfversten svarade ej.

— Lefver hans majestät ännu? frågade Görtz och tog några steg framåt.

— När jag sist talade med honom lefde han, yttrade öfversten stelt.

Därpå gaf han löjtnanten en vink att bemäktiga sig alla kappsäckarne, som funnos i rummet och papperen, som lågo på bordet.

Görtz gjorde en rörelse för att hindra det, men då han såg, att öfversten drog värjan, ryckte han på axlarne och satte sig ned vid bordet med hufvudet lutadt i händerna.

Öfversten steg fram och visiterade honom. Af fruktan för att han skulle bli våldsam borttog han hans pennknif.

Därpå gick han ut och kallade på prästen. Denne skyndade genast fram till honom.

— Det är en guds välsignelse, hvad öfversten nu gjort. Det vore väl om den elaka själens välde för alltid kunde stäckas, yttrade denne.

— Vi skola hoppas det . . . Men nu, herr pastor, är det fråga om en annan sak. Vi ha ridit hela dagen och äro mycket hungriga. Säg till, att en måltid göres i ordning och sättes in på bordet här.

Pastorn gjorde som öfversten befallt. Kvällsvarden bars in och man åt under tystnad. Men Görtz fick hvarken begagna knif eller gaffel. Öfversten skar sönder maten och lade för honom bitarne.

Detta var för mycket för det förut så mäktiga geheimerådets stolthet. Han satt tyst och nedslagen och åt knappast en enda bit.

Då måltiden var slut, begärde han bläck och penna. Detta lämnades honom. Han satte sig ned och skref. Det var ett bref till kungen, som han alltjämt ännu trodde vara i lifvet, men som han tänkte af sina fiender blifvit missledd att låta fängsla honom.

— Ers majestäts nåd är min tröst, skref han. Jag har skaffat ers majestät stora fördelar och alltid afsett dess ära och gagn, men aldrig deltagit i någon stämpling mot dess person. Beder därför att enligt nådigt löfte icke få någon annan domare öfver mig än eders majestät själf.

Öfversten lutade sig öfver hans axel och läste brefvet. Han hånlog.

— Det där tjänar ingenting till. Kungen är död, yttrade han barskt.

Görtz störtade upp och tog med händerna åt hufvudet.

— Hvad, är kungen död! utbrast han.

— Ja.

Han ville åter sätta sig ned vid bordet, men då fattade öfversten honom brutalt i armen och röt:

— Stå karl! Du är icke mera den du har varit. Du har varit min värste fiende och den människa, som jag mest hatat på jorden. Men nu är jag herre öfver dig.

Det flammade till i Görtz ögon, men så höjde han hufvudet med ett vemodigt leende i blicken, liksom i minnet af något förflutet. Han tog några steg tillbaka och satte sig ned vid bordet.

Öfversten betraktade honom mörkt. Sedan vände han sig om och började gå fram och tillbaka i rummet.

Görtz satt tankfull. Så grep han pennan och började med sin fina, sirliga stil skrifva på ett papper:

»A la veille de conclure une grande traité de paix
Mon héros perit.
Le Royaume avec lui.
Je meurs aussi.
C'est toujours mourir en grande Compagnie,
Quand on meurt avec son Roi et sa patrie.*

Sedan han skrifvit versen, läste han igenom den några gånger, stoppade papperslappen på sig och gick sedan fram till sängen, där han lade sig. Han vände bort hufvudet, så att ljusskenet icke skulle falla honom i ögonen och öfversten icke skulle kunna iakttaga hans anletsdrag.

Hela natten sutto öfversten och löjtnanten på hvar sin stol och vaktade honom. Och utanför huset några office-

---

* Helt nära att en fred till landets räddning nå.
Min hjälte föll. Hans Sverige likaså.
Med dessa två
Jag föll också.
Det öde ärofullt dock en hvar prisa må,
Att trogen land och kung med dem i döden gå.

rare med laddade pistoler samt fyra karlar försedda med yxor, hvilka vaktade fönstren.

Dagen därpå skulle Görtz föras till Stockholm.

— Jag är sjuk, yttrade han och nekade att lämna bädden.

— Stig upp! röt öfversten

— Jag är sjuk, upprepade Görtz.

Då befallde öfversten fram några officerare, som med våld drogo honom ur sängen och buro honom till vagnen, som väntade utanför stugan.

Och så begynte resan. Dag och natt färdades man på landsvägarne. Först vid jultiden ankom man till Stockholm. Den beryktade fången insattes i Stadshuset, men förbjöds att begagna egen kock och egna läkemedel. Man befarade att han försett sig med gift för att förkorta sitt eget lif eller med sömnpulver, som han möjligtvis kunde lämna vakten och på så sätt slippa undan.

Ingen fick utan särskildt tillstånd besöka honom i fängelset. Tyst och nedslagen men med värdig hållning satt den ryktbare fången där, och det enda han sysselsatte sig med var att läsa några filosofiska arbeten samt någon gång bibeln.

Inom alla samhällsklasser rådde den häftigaste uppretning mot Görtz.

Så länge kungen lefde, fanns det blott få personer, som öppet vågade visa sina tänkesätt. Men knappt hördes budskapet om hans död, förrän den länge återhållna harmen bröt ut med fruktansvärd styrka. Man fordrade ett offer och ingen tycktes vara bättre förtjänt därtill än Görtz. Öfverallt, på gatorna, på predikstolarne, i de enskilda hemmen, ljödo fördömelserna öfver den hatade främlingen, och tidningar och tidskrifter innehöllo knappast någonting annat än artiklar, skummande af raseri och förbittring öfver honom. Man liknade honom vid kung Eriks af Pommern bekante fogde Jösse Erikson, ty lika mycket som han på sin tid misshandlat folket, ansågs Görtz ha gjort. Rådets ovilja mot honom var lika stor som de andras. De flesta af det tyg-

lade dock sina tungor, men ibland kunde de ej hålla sin harm tillbaka utan förklarade öppet att en mera afskyvärd och djäfvulsk människa än Görtz hade det dittills aldrig funnits i Sverige, och man föreslog, att en skampåle borde uppresas med en inskrift om huru Görtz smugit sig in i riket endast i afsikt att fördärfva det genom sina onda råd.

Folkets ovilja bröt ut på många sätt. Vid fångens ankomst till Stockholm och då han fördes genom gatorna, ropade man:

— Nu har Gud gifvit dig i våra händer. Nu få vi se, om dina koppargudar mäkta frälsa dig...

— Häng den tjufven, den landsförrädaren, den galgfågeln.

Samtidigt med att han fördes till fängelset mötte knektarne en vakttrupp, som kom från afrättsplatsen, där en barnamörderska nyss förut blifvit aflifvad.

— Se här äro de, som snart skola följa dig samma väg! skreko soldaterna utom sig af förbittring vid åsynen af den hatade fången.

Görtz, som fruktade att blifva stenad, darrade som ett asplöf och höll sig fast i den vakthafvande officeren. Icke förr, än han kommit in genom fängelsedörren, kände han sig trygg. Äfven sedan, då han gick från och till rättegångsstället, blef han flera gånger af folket hälsad med snöbollar och stenar, så att en stark vakt för hvarje gång måste medsändas till hans skydd.

Äfven de furstliga personerna sågo gärna, att folkets ovilja vändes från den döde kungen och mot Görtz. Den omständigheten jämte Ulrika Eleonoras hat samt åtskilliga högt uppsatta mäns stämplingar mot honom bidrogo mycket till hans dom.

Sedan rättegången pågått en tid skulle Görtz dömas. Man tvistade om hvar. Slutligen kom man öfverens att det skulle ske i hofrätten.

Men saken hade åtskilliga betänkligheter. Om målet behandlades vid en vanlig domstol och på vanligt sätt, skulle Görtz troligtvis komma att frikännas, likväl icke

därför, att han var oskyldig utan emedan han skyddades af de lagliga formerna. Ty dels var han icke svensk undersåte, han hade ej svurit Sverige och dess konung någon trohetsed, han var blott kungens tjänare och han hade för allt hvad han gjort erhållit dennes bifall och frikännelse. Ingen i Sverige ägde egentligen någon rättighet att ställa honom till ansvar. Men för att så mycket som möjligt skydda kungens minne och därför att man ville skona denne, beslöt man att hämnas på hans medhjälpare.

I rådsförsamligen uppträdde därför flere stycken och påstodo, att Görtz borde dömas icke af hofrätten utan af en särskild kommission. Man resonnerade som så: Brottsligheten hos den anklagade var uppenbar och man behöfde icke krusa med en slik förbrytare. Dessutom borde rättegången på allt sätt påskyndas.

Många instämde i detta resonnemang. Man fordrade en kort process. Dock var man ense om, att en särskild kommission borde tillsättas och detta blef också regeringens beslut. Fjorton herrar valdes, två militärer, två präster, en förste ombudsman, två lagmän, ett kansliråd, ett kammarråd, ett bergsråd, två assessorer, en borgmästare och en rådman.

Efter tre veckors sammanträde framlades anklagelsepunkterna. Dessa sammanfattades i tre beskyllningar:

— Görtz hade ingifvit ovilja hos kungen mot svenskarne.

— Han hade missbrukat kungens förtroende och föranledt flere riksfördärfliga åtgärder.

— Han hade uppmuntrat kungen att fortsätta kriget, ehuru han visste, att fred var rikets enda räddning.

Som bevis visades en mängd handlingar och bref.

Mot dessa påståenden framlade Görtz inför rätten sina invändningar:

— Han menade, att han såsom icke svenska kronans utan en främmande furstes undersåte icke vore skyldig att inför svensk domstol stå till ansvar för sina handlingar.

Alla domarne förklarade detta jäf orimligt.

Han invände då, att hvad han anklagades för, hade skett på kungens befallning och borde därför af denne och icke af honom ansvaras.

Vid flera tillfällen begärde han att till rättegångsbiträde få en lagkunnig person. Men detta vägrades. Man ansåg, att hans gärningar talade för sig självfva, och att han endast behöfde erkänna eller förneka dem.

Han begärde då, att i en så viktig sak få försvara sig icke blott muntligen utan äfven skriftligen.

Men äfven detta afslogs. Man sade honom, att i brottmål bruka endast muntliga förhör tillåtas och att en skriftväxling skulle draga allt för långt ut på tiden.

Man tycktes på allt sätt vilja försvåra saken för honom. Han begärde, att några af honom åberopade vittnen måtte få höras.

— Nej, svarade honom domarne.

Han begärde tillåtelse att före de sista muntliga förhören få till närmare granskning genomläsa anklagelserna och deras bilagor.

Efter någon tvekan blef detta beviljadt. Man tyckte sig för skam skull icke kunna neka honom en så billig anhållan. Men för att likväl göra det så svårt för honom som möjligt, lämnade man honom endast tre dagar. Så ytterst nervös, nedslagen och sjuk, som han var, förmådde han endast arbeta två dagar. Då han sedan blef frisk och begärde äfven den tredje dagen, vägrades detta honom under förevändning, att den utlofvade tiden redan förflutit.

I fängelset sysselsatte han sig mycket med att skrifva. Han hade många saker att tänka på. Och i synnerhet gaf honom hans domares handlingssätt ämnen till många framställningar, alla utmärkande sig för en glänsande stil och klar tankegång.

Min motpart, skref han, har till utarbetandet af sin anklagelse haft sex veckor. Till försvaret, som alltid är svårare, gifver man mig en alldeles otillräcklig tid. Sådant är icke enligt med lag och rättvisa. Vill man belasta sitt samvete med oskyldigt blod, så lärer Gud sådant hämnas.

Får jag tid, skall jag försvara min ära inför hela världen, ty till konungens och rikets bästa hafva alla mina handlingar syftat. En statsman kan misslyckas utan att afsikten därmed varit ond.

Sådana bref skref han många. Men ingenting hjälpte. Orättvisa på orättvisa begicks mot honom. Harmen öfver det inflytande han haft hos den döde kungen och den makt, han vetat skaffa sig, var så allmän och djupt rotad, att den icke tillät ett lugnt omdöme och ett samvetsgrant iakttagande af lagens former och öfvertygelsen om det afskyvärda i hans uppförande var så liflig och så stark, att man tyckte, att inga omständigheter behöfdes. Hade folket fått göra som det velat, skulle det utan omsvep slagit ihjäl honom. De högre klasserna liksom domarne ville göra rättegången så kort som möjligt. Ingendera tycktes ha trott, att det skulle komma en tid, då man ville försvara Görtz och hans uppförande.

Under rättegången försökte Görtz på allt sätt slingra sig undan anklagelserna. Man omtalade till exempel hur han 1714 skickat en person till Petersburg för att under kung Karls frånvaro åt hertigen af Holstein bereda svensk tronföljd i förening med ryskt giftermål. Görtz svarade, att han nu, så långt efteråt, icke kunde påminna sig rätta sammanhanget med denna saken och att kungen här vid lag frikänt honom.

Man omtalade hans åtgärd, att kungen ovetande lämna Stettin åt Preussen. På denna punkt ville han i förstone icke svara; sedermera påstod han sig icke minnas omständigheterna och nekade slutligen till det gjorda mutningsförsöket.

Man nämnde, huru han anklagat svenskarne för tredska och ovilja mot kungens regering. Tvärt emot brefvens klara ordalag påstod han nu, att uttrycken åsyftade blott svenskarnes ovilja mot honom själf.

Man omtalade, huru han rådt kungen att bryta de år 1700 högtidligt bekräftade öfverenskommelserna om pantegodsen. Görtz påstod nu, att han varit alldeles okunnig

om tillvaron af dessa öfverenskommelser och om kungens på desamma gifna stadfästelse. Då framlades för honom ett kammarkollegiiprotokoll, som visade, att därvarande ämbetsmän hade uttryckligen och allvarligt fästat hans uppmärksamhet på samma förhållande. Oaktadt denna slående vederläggning förlorade han icke modet utan började i stället orda om sin afsikt att ordentligt inlösa pantegodsen. Då erinrade man honom om statskassans fattigdom och huru den icke hade medel för de nödvändigaste utgifterna än mindre för en sådan inlösen. Görtz svarade, att hans afsikt varit god och att man icke borde döma efter utgången.

Vid ett annat tillfälle sade han, att förslaget om pantegodsens indragning icke gått i verkställighet. Men då tillkännagaf kammarkollegium att befallning därom redan varit utfärdad. När man slutligen ryckte honom närmare in på lifvet, begynte han skylla på kungen och hans uttryckliga föreskrift.

I allmänhet försökte Görtz kasta skulden för de tadlade åtgärderna från sig och på kungen. Då han till exempel anklagades som upphofsman till förslaget om bankens ställande på aktier, skyllde han på kungen. Men då framlades ett af hans egna bref, i hvilket han mycket berömde sig öfver denna sin plan och sade, att han tänkt på densamma under flere års tid. För öfrigt påstod Görtz, att han varnande framställt nöden i landet och sagt kungen, att alla tillgångar voro borta och att ingen ting återstode mer än att bränna de tomma husen, samt att han flere gånger sökt beveka kungen till fred, men att kungens lust för krig var oemotståndlig.

Vidare framhöll han, att kungen velat lägga på hvar gård en skatt af åttio karoliner månadtligen och att alla svenskar i följd däraf hade måst gå från gård och grund, om ej han lyckats afböja förslaget. Allt frånskyllde han sig. Han sade, att det var kungen och icke han som framkastat tanken på bränneri- och bryggeriförordningen, men att han själf sökt mildra verkställigheten däraf; att det var kungen, som påfunnit de nya mynttecknen, och att han

själf blott nödgats sätta dem i gång, emedan kungen så velat; och slutligen tillade han något, som gjorde ett djupt intryck på domarne. Han sade nämligen, att han måst verkställa mycket mot sin vilja.

I början af februari följande året var rannsakningen slutad. Somliga menade, att man borde uppskjuta domens afkunnande tills man tvungit Görtz att redovisa för de medel, som han förvaltat. Men rådsherrarne jämte drottningen yrkade på snart utslag, som man sade för att därigenom frambränna de stora summor, som man ansåg, att Görtz hade undansnillat. Däruti instämde borgare, präster och slutligen också adeln, hvarför också målet genast skulle afgöras.

Vid rättegångens början hoppades de fleste af domarne, att man icke skulle behöfva tillgripa så blodiga saker som bödelsyxan, men kammarkollegium insände åtskilliga bref och protokoller rörande sina tvister med Görtz och olagligheten af dennes åtgöranden, och då föreslog man strängare bestraffning och påminde om, huru pöbeln törstade efter den anklagades blod. Därtill kom dessa senares växande ovilja mot Görtz, ju mera de under rättegången lärde känna hans statsförvaltning och hörde det sätt, hvarpå han försvarade sig.

Detta afgjorde hans öde.

I början af januari sammanträdde ledamöterna till den sista omröstningen. Alla röstade för dödsstraff. Dessutom föreslogo de flesta, att liket skulle nedgräfvas på galgbacken. Domen afkunnades i fängelset för Görtz. Han föreföll mycket lugn och värdig, men anhöll om uppskof till dess medlen hunnit redovisas.

Detta vägrades honom. Och när massorna på gatorna fingo kännedom därom, ropade de:

— Där finnas inga andra medel än mynttecken och öfver sådana behöfs ingen redovisning.

Orsakerna till sistnämnda besynnerliga afslag uppgifvas olika. Åtskilliga, som hade ondt samvete, fruktade kanske att deras egna försnillningar af medel och lismerier för

Görtz skulle vid en närmare undersökning komma i dagen. Andra menade, att räkenskaperna voro i så stor oordning, att det icke på många år, kanske aldrig, kunde utredas och att utländska makter under tiden skulle blanda sig i saken. Andra invände, att Görtz hade konungens frikännelsebref och hans skriftliga befallningar för hvad han tagit sig för, hvadan tadlet och domen borde falla på kungen och icke på Görtz. Men som alltid voro hatet och hämndbegäret de starkaste driffjädrarne till den förhastade brådska, hvarmed utslaget blef verkställdt.

I början af rättegången begärde Görtz en präst till sig. Man skickade en pietistisk andlig vid namn Conradi. De träffades dagligen och prästens deltagande för den fallne diplomaten blef allt djupare. Han vände sig till ständerna med förböner för Görtz, men förgäfves. Äfven till Ulrika Eleonora riktade han sina bref, men fick till svar att hon var bunden af ständernas vilja. Då detta misslyckades försökte han hos Horn, men denne svarade:

— Jag känner mannen. I fall han nu omvändt sig, bör man passa på och ju förr dess hellre skicka honom till himlen, ty eljest slår han snart om igen och förspiller sin egen salighet.

En sak, som Görtz på alla sätt försökte att slippa ifrån, var grafven i galgbacken. Men ständerna, i synnerhet borgerskapet, yrkade på domens fullgörande i all dess stränghet. Görtz vände sig därföre till rådet. Åtskilliga ville bifalla hans anhållan, ty, sade de, man bör ej skymfligt behandla den, som kungen hedrat med sitt närmaste förtroende, och Görtz äger stor släkt utrikes, hvadan resande svenskar och vår adel kunde komma att lida, om han behandlades för strängt.

Men då svarade en af rådsherrarne:

— Den man, som enligt hvad rannsakningen ådagalägger, har velat kasta hela vårt rike öfver ända och som nära nog uppnått sitt fördärfliga uppsåt, kan icke för hårdt straffas. Han må tjäna andra dylika lycksökare till varnagel.

Omröstning företogs. Många rådsherrar tyckte, att man i denna punkt kunde göra Görtz till viljes, men emot detta talade drottningen jämte många andra.

Den lifdömdes förnämsta hopp hvilade på det holsteinska huset, hvilkens taleman och försvarare han alltid varit. Men nu och i nödens stund blef han öfvergifven af detta, som för att undvika svenskarnes ovilja beslöt skilja sin sak från Görtz'. Ingen åtgärd vidtogs för den olyckliges frälsning, utan man lät honom falla ett försvarslöst offer för den allmänna harmen.

Redan från undersökningens början hade Görtz gifvit tillkänna sitt beslut om att icke söka nåd. Kanske det var i följd af stolthet och kanske emedan han var förvissad om att en sådan ansökan skulle afslås. I själfva verket blef hans öde snart och oåterkalleligen afgjordt, och det återstod för honom endast att bereda sig för densamma.

Detta skedde genom pastor Conradi. Görtz låtsade sig vara omvänd i afsikt att slippa höra prästens långa föreställningar. På väggarna i cellen skref han tänkespråk, hvilka icke mycket påminde om ett kristligt sinne utan i stället vittnade om en skeptisk filosofs förtviflade lugn.

— Människan är i lifvet en vattenblöddra och i döden en anrättning maskmat, skref han bland annat.

Ett tänkespråk, som antydde, huru han själf betraktade och ville att andra skulle betrakta hans olycka, lydde:

— Kungens död, min död.

I allmänhet voro tänkespråken kännetecknande för hans stora snille och tillika på hans ovanliga förmåga att antingen kunna förblinda sig och andra eller att hålla god min i elakt spel.

Alla människor voro förbittrade på Görtz. För att närvara vid afrättningen samlade sig en folkmassa af omkring 2,000 personer utanför fängelset. När detta öppnades, ville hopen spränga portarna samt uttaga och mörda fången. Men detta hindrades endast genom att soldater ingrepo och tillbakahöllo folkmassorna.

Tiden och natten närmast före afrättningen tillbragte Görtz under samtal med prästen om själens odödlighet och dylikt. Han nedskref sitt testamente, utsåg prästen till verkställare, bedyrade sin oskuld.

— Jag måste dö just därför att jag satt min heder högre än lifvet, högre än allt, bedyrade han upprepade gånger.

Efter några timmars hvila anträdde han den sista färden. Han var klädd i en elegant dräkt af svart sammet, och hans hållning var värdig. Vid utgången ur fängelset mötte hans enskilda tjänare, hvilka förut icke blifvit insläppta. Många af dem hade tårar i ögonen.

— Gråten icke, mina vänner! Så god finns ingen vän, ingen husbonde, ingen tjänare, att han icke slutligen måste bort, yttrade han till dem.

Och särskildt vände han sig till sin lifkock och sade med ett vemodigt leende på sina smala läppar:

— Nu, min käre Duval, får jag aldrig mera smaka edra goda soppor.

Den gode kocken grät, då han hörde detta sin husbondes för honom så bedröfliga yttrande.

Görtz steg jämte prästen upp i en vagn. Två hundra gardister omgåfvo densamma, och hvad som i synnerhet gjorde ett ohyggligt intryck var, att efterst i tåget fördes den öppna likkistan.

Väldiga folkmassor omgåfvo tåget och tjöto af ilska. Från alla håll haglade skymford, och till och med stenar kastades mot vagnen. Och från de öppna fönstren vid de gator, där tåget färdades, hördes flera kvinnor hatfullt uppläsa bibelspråk, som kunde ha afseende på den fallne diplomatens handlingssätt.

Under hela tiden satt Görtz i vagnen med värdig hållning, lugn, högdraget stirrande framför sig. Då och då drog till och med ett föraktfullt leende öfver hans bleka ansikte. Den intelligente mannen visste, hvad pöbelns skrän voro värda.

Vid ankomsten till afrättsplatsen ville Görtz tala till folket, men prästen afrådde honom. Han tänkte nämligen,

att massorna då i sin vilda upphetsning skulle storma schavotten.

— Det är nu viktigare att tänka på Gud än på människor, yttrade prästen.

Görtz teg och började aftaga sina kläder. Men han kunde icke hålla sig utan ropade fylld af stolthet och harm till massorna:

— I hämndgiriga svenskar! Tagen nu det blod, som I så länge törstat efter.

Med blottad hals, blek men lugn lade han sig sedan ned på stupstocken.

— Herre, i dina händer befaller jag min anda, mumlade han, i det han slöt ögonen.

Bödelsyxan kom, och hufvudet föll vid första hugget.

Det lades jämte liket i kistan, som gräfdes ned på stället.

Harmen öfver att deras älskade husbondes lik som en annan missdådares skulle hvila i galgbackens jord, var stor bland Görtz tjänare. Och en kväll, just densamma, då hela hufvudstadens befolkning var sysselsatt med beskådandet af Karl den tolftes högtidliga likfärd, begagnade samma tjänare tillfället och upptogo i hemlighet liket, förde det på ett skepp och afseglade under natten till utlandet för att öfverlämna det till den aflidnes släktingar.

Efter Görtz' död inleddes rättegångar mot hans närmaste medhjälpare. Men dessa herrar svarade alla med en mun och gång på gång, att kungen satt dem till blotta tjänare åt den enväldigt rådande Görtz, och att ansvarsskyldigheten således låg på denne ensam och alldeles icke på dem. Domarne pratade emot men måste till sist erkänna invändningarnes giltighet. Ifrågavarande ämbetsmän kunde således ej anklagas för hela förvaltningen utan blott för de fel, enhvar bland dem begått. I början höllos de i stränga och osunda fängelser, men snart mildrades behandlingen och de flesta frikändes.

Sedan återstod hufvudfrågan, nämligen redovisningen för de många millioner, som Görtz haft om händer, de

franska och jakobistiska underhållspengarne, det indragna och utskeppade koppar- och silfvermyntet, den myckna från enskilda personer borttagna egendomen, säden, järnet, kopparen m. m. Görtz hade erbjudit sig att redovisa för dessa medel men blef i stället af de förbittrade svenskarne halshuggen. Men knappt var detta gjordt, förr än man af arfvingar och utredningsmän fordrade räkenskaper öfvernämnda medel. Med sådana anspråk vände sig staten till prästen Conradi, som åtagit sig att verkställa den afrättades yttersta vilja; till öfverståthållaren, som tagit hand om hans till Stockholm medhafda egendom; till magistraten i Hamburg, där han ägde ett stort hus; till magistraten i Amsterdam, hvarest några hans koffertar voro nedsatta. Man ropade högt om nödvändigheten af att få veta, hvart betalningen, tolf eller tretton tunnor guld, tagit vägen för de många varor, som Görtz till en holsteinare utskeppat. Slutligen blefvo Görtz' arfvingar stämda. Men alla anspråk bemöttes vanligtvis med de redan omtalade invändningarne, nämligen att Sverige ej tillät Görtz, den ende ansvarsskyldige, att redovisa, och att kungen hade godkänt hans förvaltning. Af dessa anledningar visade ock främmande styrelser föga lust att främja Sveriges fordringar och mycket och långvarigt trassel uppstod. Slutligen uppgaf regeringen hoppet om att kunna få någon klar inblick i redovisningen för Görtz' förvaltning.

Så slutade den intelligente och lysande, af många så hatade, men äfven så olika bedömde diplomatens saga.

KAP. XXIX.

Sista tablån.

Snöstormen hviner öfver fjällen. Kölden är trettio grader skarp.

På obanade stigar i snö, som räcker dem till knäna och ofta ända upp till midjan, arbetar sig ett ringlande tåg af soldater mödosamt fram. Alla äro dödströtta, utmattade af svält, vaka och köld. Hur skall man kunna få en matbit i detta ödsliga, snöhöljda fjälland? Knappast om sommaren skulle det kunna gå för sig; mycket mindre nu, då ingen säd växer där, inga kreatur beta, ingen människa finnes. Hur skall man kunna sofva i den bistra köld, som genomtränger de tjockaste kläder och gör lemmarne till is, och där man endast har en snödrifva till bädd, en blygrå himmel till tak. Om man åtminstone hade ordentliga, varma kläder på sig. Men uniformerna utgöras endast af trasor, bitar af fårskinnspälsar, sönderrifna hästtäcken, all möjlig lump, som de lyckats komma öfver. Den, som är ägare af

en hel fårskinnspäls, hur smutsig och usel den än må vara, betraktas med afundsamma blickar. Somliga ha icke ens skodon på fötterna. I stället ha de svept halm omkring och bundit fast denna med rep, men ibland har denna på några ställen glidit undan och det röda köttet lyser fram. Kölden tränger in, kallbrand uppstår, foten blir svart och snart kan soldaten icke längre stödja på benet, utan det återstår för honom ingenting annat än att lägga sig ned i närmaste drifva för att dö.

Det är återstoden af Armfelts här, som efter det misslyckade tåget mot Trondhjem nu på nyåret 1719 befinner sig på marsch öfver fjällen för att söka uppnå svenska gränsen. Från början hade hären utgjort 14,500 man. Däraf återstodo nu endast omkring 5,000. Alla de öfriga hade omkommit af köld, hunger och sjukdomar.

Hvarenda kväll upprepades samma historia. Dödströtta, hungriga, förtviflade kastade soldaterna bort gevären och sig själfva i snödrifvorna. Där lågo de suckande, stönande och pinades en stund, till dess domningen kom, och de försjönko i en dvalliknande sömn, många för att aldrig mera uppstå därifrån utan morgonen därpå vara stelfrusna lik. Och de, som lyckades resa på sig och mjuka upp lemmarne, fortsatte marschen för att kanske nästa natt frysa ihjäl i drifvorna.

Sida vid sida inhöljda i ett par fårskinnspälsar, ur hvilkas repor och hål de slitna uniformerna lyste fram, marscherade en kapten och en löjtnant. Det var Kruse och Buss. Den förre hade för en half månad sedan i midten af december stött till hären för att lämna general Armfelt underrättelse om kungens död. Generalen blef mycket bestört och djupt gripen. Nu beslöt han att ögonblickligen anträda återtåget. Det var tids nog, kanske rent af för sent. Flere gånger hade han sändt bud till kungen och framställt de oerhörda svårigheterna. Men kungen hade ständigt svarat detsamma.

— Gå på! Gå på! Lappri med svårigheterna. Träng fram så långt ni kan, ehvad hinder än kunna möta.

På sista tiden hade kungen knappast haft något annat svar på sina officerares framställningar än detta evinnerliga:

— Gå på! Gå på!

Kruse och Buss marscherade en stund tysta vid hvarandras sida. Kölden bet skarpt i näsor och kinder och trängde genom kläderna, så att de kände sig genomisade intill märgen. Båda ledo af frostskador på flera ställen i ansiktena, på händerna och på fötterna. Ingendera kände behof af att tala utan pulsade modstulna fram genom snödrifvorna.

Till slut tyckte de likväl, att tystnaden blef för tryckande.

— Tror du, att vi någonsin uppnå svenska gränsen? frågade Buss nedslagen.

— Vet icke. Det ligger i Guds hand, svarade Kruse.

— Om vi blott hade passerat den sista norska byn — Tydalen tror jag att den heter — så kanske det funnes någon utsikt.

— Hur så?

— Jo, där kunna vi få norska skidlöpare till vägvisare och med deras hjälp måtte vi väl sedan kunna leta oss fram den lilla biten öfver fjällen till närmaste svenska by.

— Hur långt är det dit från Tydalen eller hvad du kallade den?

— Endast åtta mil.

— Endast åtta mil! upprepade Kruse dröjande.

— Ja. Tror du icke, att det borde kunna gå?

— Det måste gå. Ha vi icke i Ukrajnas öde skogar under liknande svåra förhållanden marscherat hundratals mil och detta utsatta för fiendens kulor och ändå kommit fram med lifvet. Och då befunno vi oss dessutom långt bort från vårt fädernesland. Skulle vi icke nu, då vi endast ha åtta mil till gränsen, kunna taga oss fram dit. Det måste gå.

— Det måste gå, svarade honom Kruse.

Åter gingo de två vännerna tysta. De låtsades icke se, huru den ene soldaten efter den andra utmattad sjönk ned i drifvorna för att aldrig mera resa sig. De låtsades icke

höra de döendes suckar och stönanden, icke se deras bedjande blickar, som ropade till dem.

— Öfvergif mig ej! Tag mig med, tag mig med till hemmet, att jag måtte få dö i mitt fosterlands jord.

De gingo endast framåt, framåt mot gränsen, mot hemmet.

Till slut afbröt Kruse tystnaden.

— Fälttåget har väl varit svårt alltifrån början, kan jag tro.

— Jo, det kan du lita på, svarade Buss, som varit med ända från dess begynnelse.

Sedan han upprepade gånger funnit den vackra uppasserskan Lisa på källaren »Randiga Byttan» alldeles omöjlig och då han för hennes skull icke kunde gå omkring och döda hvarenda adelssnobb i Stockholm, hade han tagit sitt parti och begifvit sig till general Armfelts här, där han fått plats som löjtnant. I alla svårigheterna och striderna hade han trofast deltagit.

— Jo, det kan du lita på, upprepade han. Första motgången vid Trondhjem. Visserligen trängde vi fram till staden och eröfrade några skansar framför densamma, men att intaga den var omöjligt. Vi voro för fåtaliga och hade för dålig utrustning. Fästningen var stark med en besättning af 8,000 man och dessutom fanns där en flotta, som försvarade hamnen. Ingen möjlighet att intaga staden. Vi måste med harm i hjärtat draga oss tillbaka.

— Nå, hur gick återtåget? frågade Kruse.

— Dåligt. Hvar vi marscherade fram fanns endast folktomma byar och öde land. Invånarne hade dragit sig undan till fjällen och skogarne och där gömt sina förråd. Det enda vi kunde komma öfver var den på åkrarne stående frostbitna säden. Den inbärgade vi så godt vi kunde, torkade den i kittlar och krossade den till mjöl med stora stenar. Alla kvarnar voro förstörda.

— Men det fanns väl någon tillförsel från Sverige?

— Föga, och den som kom fram hade varit allt för länge på väg. Tillräckliga lifsmedel kunde icke anskaffas.

— Jag förstår, mumlade Kruse och tänkte på den proviant, som från Sverige skulle komma till hären utanför Fredrikstens fästning, men som aldrig kom.

— Du kan då tänka dig hvad vi lidit. Hela hösten har varit en enda pinohistoria för oss och nu tyckes det värsta uppnådt. Redan i midten af oktober hade 800 hästar stupat af öfveransträngning och brist på foder. Af omkring 1,500 trossdrängar funnos endast 200 kvar; af 3,000 rytterihästar endast 900 och af lika många packhästar 500. Dessa voro de jämförelsevis minsta förlusterna. Du kan då tänka dig resten. Våra kläder blefvo med hvarje dag allt sämre och sämre. På grund af dessa och många andra omständigheter uppstod naturligtvis mycket missnöje bland tropparne. Somliga soldater lupo till och med öfver till fienden.

— De skurkarne! De hade förtjänt att hängas! brummade Kruse.

— Några af dem blefvo det också, sedan de gripits på bar gärning, i färd med att rymma, svarade Buss.

— Men det kom väl icke så långt som till öppet myteri?

— Äfven det.

— Hvad säger du?

— Jo, en dag sammangaddade sig några troppar och ställde till myteri.

— Nej, verkligen. Hvem var det, som upptäckte det?

— Jag.

— Du!

— Ja, just jag . . . En natt — vi hade just kommit till en någorlunda stor by, där det fanns så pass godt om stugor och lador, att nästan hela regementet fick kvarter — kunde jag af oro öfver härens öde och kvald af mina egna tankar icke sofva utan gick fram och tillbaka i byn. Då såg jag i en stuga några figurer röra sig bakom rutorna. Det väckte min förvåning. Vi hade marscherat skarpt på dagen och alla borde vara trötta och i behof af sömn. Men hos dessa tycktes icke ett spår af trötthet förmärkas. Tvärtom syntes de gestikulera ifrigt. Jag blef nyfiken om hvad

de kunde ha att säga hvarandra och lutade hufvudet mot rutan. Då hörde jag ett mummel af röster. Alla talade på en gång. Jag märkte ingenting, men slutligen hörde jag en röst, som var mera högljudd än de öfrigas och jag tyckte mig förnimma orden: undergång ... öfverlöpning ... myteri ...

... Jag blef alldeles häpen och lyssnade så uppmärksamt jag förmådde. Saken var klar, Det var fråga om icke mer eller mindre än ett öppet myteri för att förmå general Armfelt att gifva sig med regementet fången till fienden i stället för att söka hem till svenska gränsen. Man fruktade ansträngningarne. Man tyckte sig ha lidit och svultit nog. Man misströstade om att det någonsin skulle kunna lyckas. Därför ansåg man det vara bättre, att så godt först som sist gifva sig fången.

Flere officerare voro redan vunna för saken, efter hvad jag kunde finna. Då uppställningen nästa morgon ägde rum, skulle det bryta löst. Finge man endast halfva regementet med, vore det en lätt sak att tvinga generalen efter deras egen vilja, trodde de.

Utom mig af förtrytelse och häpnad skyndade jag mig till general Armfelt. Posten ville icke släppa in mig.

— Generalen har gått och lagt sig, yttrade han.

— Jag har något viktigt att meddela honom, svarade jag.

— Generalen sofver.

— Saken tål intet uppskof.

— Men betänk då, löjtnanten, att generalen icke sofvit på tre nätter.

— Jag måste tala med honom. Det gäller härens och hans eget väl eller ve.

Mitt bestämda uppträdande gjorde intryck på posten. Han gick in och väckte generalen och anmälde mig.

— Hva' faen är det nu igen! brummade Armfelt, då han, endast iklädd skjorta och kalsonger, visade sig i dörröppningen.

— General, det håller på att utbryta myteri inom hären, yttrade jag.

— Hvad! Myteri. Är löjtnanten galen, utbrast Armfelt och stirrade häpen på mig.

I få ord berättade jag för honom, hvad jag kommit under fund med.

Armfelt skyndade in i stugan, tog på sig uniformen, hvarpå vi tillsammans begåfvo oss till stugan, där den brottsliga öfverläggningen hölls. Lyckligtvis var denna ej afslutad. Armfelt behöfde blott lyssna några minuter för att ha saken klar för sig och inse, att jag talat sanning. Han sände mig efter ett kompani, medan han själf ställde sig på post vid dörren. Soldaterna kommo, och stugan omringades.

Då detta var gjordt, ryckte Armfelt plötsligt upp dörren och trädde, åtföljd af mig, in midt bland de sammansvurna. Du kan icke tänka dig deras häpnad. Om åskan slagit ned midt för deras fötter, kunde de icke blifvit mera förskräckta och öfverraskade. Alla tego och stirrade mörkt på generalen.

— Hvad förehafven I här? frågade han barskt.

Ingen svarade.

— Nå, hvarför tigen I? Han I plötsligt blifvit stumma, eller hvarför sen I så besynnerliga ut?

Ett mummel hördes.

— Sjung ut!

Slutligen tog en af dem mod till sig och yttrade:

— General! Vi hålla endast en bönestund för att trösta oss i våra svåra mödor.

På rösten igenkände jag ögonblickligen anföraren för de sammansvurna.

— Skön bönestund, som de skurkarna hålla! mumlade jag för mig själf.

Därpå närmade jag mig generalen och hviskade några ord i hans öra, i det jag pekade på mannen, som talat.

— Jaså! brummade generalen kort.

Därpå vände han sig till mannen:

— Du ljuger, din skurk! Jag vet hvad I förehafven här. I tänken ställa till myteri inom hären, svika fanan

och er döde konung och som öfverlöpare gifva er åt fienden. Men det skall vid min riddermannaära icke ske. Jag har lyssnat vid fönstret och hört era skamlösa stämplingar. I borden skämmas! Hafven I då alldeles förgätit er döde konungs minne? Hafven I alldeles glömt, huru han midt under de värsta lidanden och svårigheter troget delade sina soldaters nöd. Huru han svalt med eder? Huru han frös med eder? Huru han kämpade med er? Huru han blödde med er? Och nu har han stupat för er och rikets skuld. Och nu viljen I öfvergifva hans fanor och fegt fly öfver till fienden. I borden skämmas!

Tysta åhörde de generalens ord. Några syntes rörda, andra stodo kalla, likgiltiga med trotsigt lugn i sina dystra ögon. Generalen betraktade dem skarpt några sekunder. Så vände han sig om och öppnade dörren.

— Soldater! Fängslen dessa förrädare! utropade han med ljudande stämma.

Knektarne kommo in och under mitt befäl arresterades samtliga de närvarande, som kunde uppgå till ett tjugutal personer. I synnerhet höll jag ögonen på den, på hvilkens röst jag igenkänt ledaren af sammansvärjningen. Han fördes till en särskild stuga, där han fängslad bevakades af fyra soldater.

Efter väl förrättadt arbete gick general Armfelt, som var i stort behof af sömn, då han knappast sofvit en blund på tre dyng, åter och lade sig, sedan han gifvit order åt mig att bevaka fångarne. Jag kände ansvaret tungt hvila på mig. Hvad jag i synnerhet fruktade, var att några kompanier skulle göra försök att befria fångarne under natten. Men lyckligtvis både för mig och dem skedde intet sådant försök. Det kompani, som fängslat förrädarne voro fanan och generalen tillgifna. Jag tog tysthetslöfte af soldaterna, och de höllo sitt ord.

Morgonen därpå ägde krigsrätt rum. Det gällde att statuera ett exempel till förekommande af dylika farliga uppträden. Efter en kort rannsakning dömdes anföraren att skjutas, hvilket skedde några minuter efter domens afkun-

nande. Då han såg, att allt hopp var ute, veknade hans hjärta och han ångrade sig djupt.

— Kamrater! ropade han; då han stod framför plutonen, som fått order att skjuta honom. — Låten aldrig förleda er att svika er ed och öfvergifva fanan. Jag dör nu som en ärelös man, då jag i stället kunde dött som en hjälte. Lefve vår store döde konungs minne! Lefve Sverige!

Jag kommenderade:

— Fyr!

Skotten smällde och mannen föll till marken.

Senare på dagen fingo de öfriga af de sammansvurna undergå det skymfliga straff, som kallas gatlopp. Mellan långa led af soldater, hvilka hvar och en hade en käpp att piska dem med, måste de springa.

Jag tror nästan att de togo detta straff hårdare än om det gällt döden.

Emellertid blef myteriet på detta sätt kväfdt och det svåra återtåget kunde försiggå utan några vidare afbrott.

— Efter den rappa tjänsten står du väl bra hos generalen? frågade Kruse, då Buss afslutat sin berättelse.

— Jo, det kan du lita på. Bra har jag alltid stått hos honom, men nu bättre än någonsin.

— Gratulerar!

— Icke mycket att gratulera åt. Nu blir det väl näppeligen frågan om att söka utmärka sig genom några djärfvare ströftåg eller angrepp på fienden. Nu gäller det endast att söka rädda lifvet och så snart som möjligt nå in på svenskt område.

— Ja, du har rätt. Efter alla våra krig öfverallt i Europa, återstår oss intet annat än att utsvultna och eländiga söka en plats vid hemmets tröskel. Det blef slutet på vår stolta saga.

Mot aftonen skymtade några stugor i fjällen. Det var den norska byn, Tydalen, den sista invid svenska gränsen. Åsynen af mänskliga boningsplatser tände åter hoppet i de stackars soldaternas hjärtan. Nu skulle man åtminstone få tillbringa en natt under tak och slippa ligga och frysa i

snön. Nu var det endast åtta mil kvar till närmaste svenska by, och här kunde man få skidlöpare som säkert kände vägen.

Man var nästan räddad, troddes allmänt bland knektarne. Därför väckte det icke så mycket stridigheter, att endast en liten del af hären kunde få rum i stugorna. Den öfriga fick som vanligt tillbringa natten i snön, men det bekom knektarne föga! Endast några nätter till, och man var hemma.

Morgonen därpå anskaffades skidlöparne, som mot en penningsumma förklarade sig villiga att visa hären vägen öfver fjällen.

Vid godt mod bröt man upp. Vägen gick uppåt, ständigt uppåt. Man måste först öfver de höga bergsträckningarne, innan man kom ned i dalarne på andra sidan.

Dagen var lugn, men med mulen himmel. Skidlöparne åkte före, visande vägen. Gång på gång kastade de blickar upp mot den molnhöljda himmelen, hvarpå de oroligt betraktade hvarandra. De väntade tydligen något. Men knektarne, som icke förstodo sig på väder och vind, pulsade lugnt fram i snön.

Uppåt gick tåget. Snart hade man nått de högsta bergsträckningarne och man skattade sig redan lycklig att inom kort vara nere i dalen och räddade undan kölden och hungersnöden, då himmelen hastigt mulnade. Mörka moln stego upp ur hafvet och en skarp nordvästvind började blåsa.

De vakna vägvisarne betraktade med betänksamma miner himmelens hotande utseende.

— Jag tror, att det blir storm till natten, yttrade den ene af dem.

— Kanske. I alla händelser känner jag godt vägen. Jag har åkt den mångfaldiga gånger.

— Så mycket bättre. I alla händelser är det bäst att raska på. Vi kunna aldrig för fort hinna fram till den svenska byn, svarade den andre och löpte i väg på skidorna.

Plötsligt blef luften förmörkad. Snöstormen kom, allt insveptes i dunkel och kölden blef förfärlig. Mörkret var så tjockt, att man knappast kunde se sin närmaste man. Officerarnes kommandorop hördes, öfverröstande blåsten, men ingen åtlydde dem. Hvar och en tänkte endast på sig själf, huru han skulle rädda sig. All diciplin upphörde och officerare som soldater kämpade för lifvet i snödrifvorna.

Natten kom. Så länge man orkade, stretade man framåt i kölden och mörkret, så öfvermannades de flesta af tröttheten, likgiltigheten, förtviflan, och lade sig ned i snön. Hundratals människor och hästar fröso ihjäl. Då morgonen ändtligen grydde, visade fjällryggen en ohygglig anblick. Sida vid sida lågo massor af soldater ihjälfrusna. De, som ännu hade en lifsgnista kvar, stego upp och fortsatte marschen mot öster utan att säkert veta vägen. Men de norska skidlöparne, till hvilka de satt sitt hopp, stodo ingenstädes att finna. De hade själfva råkat vilse och frusit ihjäl.

Under de följande dagarne ökades förvirringen och eländet. Omöjligt att hitta någon väg. Förtviflade och utmattade stapplade soldater och officerare omkring i snödrifvorna. I synnerhet voro nätterna förfärliga. Att åstadkomma några eldar för att värma sig var omöjligt. Intet träd, icke ens några buskar funnos. Knektarne sönderslogo sina gevärskolfvar för att af dem uppgöra eldar. Men det blef dåliga brasor. Hvarken virke eller värme räckte till.

Snart blef det omöjligt att längre taga sig fram. Kanoner och vagnar stannade. Hästar och kuskar fröso ihjäl tillsammans. Och på samma sätt hela led af soldater jämte deras officerare.

Men ännu fanns det några, som trots allt sträfvade framåt. Bland dessa Kruse och Buss, alltjämt troget gående sida vid sida för att bistå hvarandra i nöden. Många gånger hade Kruse, fastän han var äldre och starkare, velat lägga sig ned i drifvorna för att dö, men Buss hade hindrat honom. Denne unge, tämligen spenslige man drefs framåt af ett oemotståndligt begär att lefva. Han ville icke dö. Han

trodde, oaktadt allt hvad han sett och upplefvat, icke att han skulle dö. Han längtade för mycket till lifvet.

Kruse däremot tyckte, att han lefvat tillräckligt och likaså gärna kunde stupa nu som sedan. Det skedde ju i alla fall för fosterlandets skull. Hade han icke följt kungen på alla dennes fälttåg? När han nu var död, hvad tjänade det väl då till att lefva. Man finge endast se eländet och nöden i landet utan att kunna vara i stånd att hjälpa det ringaste, man finge endast höra det evinnerliga pratet och öfverläggningarne, där mest partiernas enskilda intressen, men rikets väl föga spelade någon roll. Man finge endast vara vittne till, huru fegheten efterträddes af den döde kungens oböjliga kamplystnad. Hvarför då lefva.

Men alltid, då hans själ sysselsatte sig med dylika tankar, hade han af Buss fått en blick, och en handtryckning, som manade honom att gå vidare.

Ändtligen hade man passerat fjällryggarne och kommit ned i dalen. Men här blef det knappast bättre. Inga hus syntes till, inga träd, endast öde, vida snöslätter.

På tredje dagen tyckte sig Kruse märka att marken, hvarpå han gick fram, var ovanligt jämn och slät. En tanke slog honom. Kanske man passerade öfver en älf? I så fall kunde man lätt bestämma hvar man var.

Han drog sin värja och skrapade undan snön. Verkligen. Det var is. Man befann sig alltså öfver ett vattendrag.

— Hvad gör du? Tänker du reda dig en graf? frågade Buss, som förvånad åsett hans beteende.

Kruse log. Han förstod hans tankar.

— Nej, nu bryr jag mig icke om sådant längre. Jag börjar på att hoppas, att vi verkligen till slut skola komma fram.

— Hur så?

— Se här! yttrade han och pekade på fläcken från hvilken han skrapat bort snön.

Buss lutade sig ned.

— Is! utbrast han förvånad.

— Ja just is. Det betyder att vi passera öfver en älf. Sök reda på några värmländningar bland soldaterna. De veta nog, hvad det är för ett vattendrag, yttrade Kruse.

Buss skyndade bort och kom tillbaka med några soldater, tillhörande Jämtlands dragoner. Så fort dessa fingo veta, att man befann sig vid ett vatten anade de, att det var den åt svenska sidan flytande Enaälfven. De sade detta åt Kruse, hvarpå de höggo hål på isen för att se, åt hvilket håll vattnet flöt. Och sedan man kommit underfund därmed riktade man ditåt sin kosa.

— Nu ha vi icke långt till Enbergen, yttrade de till Kruse.

— Är det en by? frågade denne.

— Nej, endast en fjälltrakt på den svenska sidan, men sedan komma vi snart fram till byn Handås och hinna vi blott dit, kunna vi anse oss räddade, svarade de.

Hoppet upptände allas hjärtan och lifvade deras steg. Men ännu återstod ett par förfärliga nätter, hvarunder en mängd folk fröso ihjäl. De återstående voro så vana därvid, att de knappast brydde sig därom utan blott tågade vidare, lämnande de förfrusna efter sig.

Ändtligen skymtade några stugor i fjärran.

— Det är Handås! skreko de värmländska knektarne.

Och med uppeggade krafter, satte sig återstoden af hären i rörelse. Den hade nu smält betydligt tillsamman. Af de fjortontusen man, hvarmed general Armfelt begynt fälttåget, återstodo knappast två tusen. Alla de andra hade omkommit af hunger och köld.

På eftermiddagen nådde man byn. Men där väntade dem den bittraste öfverraskning. Nästan alla stugorna voro nedbrända af fienden. Endast tre återstodo. Men ingen människa syntes till, ingen mat kunde uppletas. Byn var tydligen helt och hållet öfvergifven och plundrad.

Då soldaterna fingo se detta blefvo de vilda. Alla trängdes mot de få stugorna för att komma in och få litet skydd för natten. Ingen barmhärtighet fanns. De svagare trampades ned. Och de stackare, som hade sina fötter delvis

förfrusna och icke kunde gå så fort som de andra, blefvo efter och fingo som vanligt tillbringa natten i snön för att aldrig mera resa sig.

Först när de fingo syn på stugorna, sökte Kruse och Buss trängas med knektarne för att komma till dem. Men då de märkte, att af hela byn endast tre hus återstodo, upphörde de därmed. De insågo nu tydligt, att äfven återstoden af hären var förlorad. Bäst då att förkorta lidandet och dö så snart som möjligt.

Äfven Buss hade nu förlorat hoppet. Trött och förtviflad lade han sig tätt vid Kruses sida i snön. Båda kände sig så genomsjuka af köld, hunger och elände att de trodde deras sista stund var kommen och att denna natt var deras sista i lifvet. Tyst tryckte de hvarandras händer.

— Farväl, kamrat! Tack för allt trefligt vi haft tillsammans, yttrade Kruse.

— Farväl! Du har varit mig en god vän och jag är glad att få dö vid din sida, svarade Buss.

Härpå drog han kappan öfver hufvudet och lade sig, ned i snön.

Kruse låg och stirrade upp mot den stjärnstrålande himmelen. Han frös ohyggligt, skakade af köld, men kände sig för öfrigt fullkomligt lugn. Han visste, att han skulle dö och det bekom honom föga. Han hade lefvat nog tyckte han, ingen hade han som sörjde sig, ingen sörjde han öfver att han måste lämna och han skattade sig lycklig att ha fått lefva så länge som han gjort. Hvad hade hindrat, att han funnit sin kula och stupat i den första strid, hvari han deltog. I stället hade han fått följa kungen på alla dennes fälttåg, kämpat vid hans sida, slitit ondt tillsammans med honom, och deltagit i segrarnes glädje. Han brydde sig icke om att kritisera hans krig. Han insåg, att han med sitt lynne och i följd af de omständigheter, hvari han befunnit sig, icke kunnat handla annorlunda än han gjort och han tyckte att kungen handlat väl i att hålla ut i det längsta hellre än att gå in på en snöplig och förödmjukande fred.

— Bättre att stupa med ära än att dö med skam, tänkte han.

Han hade icke legat lång stund, då han plötsligt förnam djupa suckar. Dylikt var han van vid under dessa förfärliga nätter, de hade utgjort hans vaggsång och han fäste sig därför i början föga vid dem. Det var väl endast några stackars soldater som kämpade med döden och i deras sista minuter längtade efter lifvet och sina kära. Men han tyckte, att de hördes så besynnerligt nära. Han lyfte sig på armbågen för att se hvem det var. Då märkte han rörelser under Buss kappa och han förstod att det var från honom, som suckarne härledde sig.

Sakta drog han kappan från vännen och fick se ett ansikte med förvridna drag och tårfyllda ögon. Han blef nästan ond.

— Men hvad nu! Suckar du? Passar det sig för en krigare att dö på sådant sätt, utbrast han.

Buss stirrade på honom. Han hade en underlig glans i sina ögon.

— Jag vill icke dö, svarade han.

— Vill du icke dö! Du måste.

— Nej, jag vill icke dö. Jag längtar för mycket till lifvet.

Kruse betraktade honom några ögonblick. Han förstod hans känslor. Så tog han hans hand och tryckte den.

— Kasta bort de där tankarne. De vålla dig endast kval. Det finns ju ingen möjlighet för oss att längre kunna lefva. Vi måste dö och få finna oss däri. Det är ju för öfrigt detsamma som om du stupat för en kula. Det sker i ditt lands tjänst.

Han gjorde ett uppehåll. Buss hade vändt bort hufvudet och riktat blicken mot himmelen, där ett praktfullt norrsken strålade. Vemodigt betraktade han de flammande tungorna, som voro i oupphörlig rörelse, än spridande ut sig, i det de lyste till, än plötsligt försvinnande.

Han tänkte på sitt lif. Det hade också varit en enda växling af lycka och sorg. Hur glad och käck hade han

icke rest ut i kriget och det första han där fått upplefva, var de hemska vinternätterna i Ukrajnas skogar, så lika dessa nu i Norges fjäll. Han mindes de hundratals män som då fröso ihjäl, sin vän Hårds stympade fötter och sin egen ängslan att råka ut för samma öde. Så hade våren kommit. Ett matt leende drog öfver hans tärda drag, då han påminde sig den vackra tscherkessflickan Mitja, som en morgon kom flyende till lägret och som han och Kruse tagit hand om. Henne hade han tyckt om. En kort tid hade deras lycka varat. Så kom nederlaget, flykten, tillfångatagandet och till sist den tröstlösa marschen in i Ryssland, som sedan efterträddes af det ännu sorgligare tåget till Sibirien, och fångenskapen där. Det var dagar, som han icke lätt glömde. Han mindes hur förtviflad han varit den första tiden, men huru han sedan blifvit lugnare och funnit sig i sitt öde. Så yppades tillfället till flykt, han försökte och lyckades att efter flere månaders vandring genom Rysslands och Polèns skogar en natt, då han var halfdöd af svält och umbäranden, stöta på Kruse och hans män och blifvit räddad. Sårad hade han blifvit många gånger, men döden hade han undgått och kommit tillbaka till sitt land. Då hade han i Stockholm träffat vackra Lisa på källaren »Randiga Byttan», haft några veckor af lycka, så blef den förstörd och han begaf sig åter ut i kriget, och nu låg han här, dömd att dö. Han suckade.

— Hvarför finner du det så svårt att dö? frågade Kruse.

Buss vände hufvudet mot honom.

— Det är icke det att dö. Det kan väl vara detsamma att stupa för en kula eller att frysa ihjäl. Det är icke det, som gör mig bedröfvad, svarade han.

— Nå hvad är det då?

— Jo, ser du, det är den tanken att, när man är så ung som jag, nödgas lämna all lifvets glädje utan att knappast ha smakat den, som pinar mig. Hvad ha vi egentligen haft för verklig glädje i vårt lif. Att skjuta och sticka, kämpa mot fiender och känna modet och kraften brinna

inom en, kan ju vara stunder af sann fröjd, men det är icke allt och det går för öfrigt icke upp mot någonting annat.

— Och hvad skulle det vara? frågade Kruse.

Buss svarade ej utan blickade blott på honom, medan ett matt leende lekte på hans läppar.

— Tänk på alla Stockholms vackra flickor, mumlade han till slut.

— Jaså, du har icke glömt den där historien, tänkte Kruse.

Men högt yttrade han:

— Bry icke din hjärna med dylika tankar i en sådan stund som denna. Det passar icke en krigare. Låt oss nu lägga oss ned och dö. Farväl, kamrat!

Han tryckte ännu en gång hans hand och lade sig sedan ned i snön. Buss gjorde likaledes och drog kappan öfver hufvudet.

Begge lågo tysta, bidande döden. Rundt omkring dem upprepades samma scener, vänner och kamrater, som hviskande togo afsked af hvarandra och lifvet och väntade, att döden skulle komma så snart som möjligt.

Natten förgick. Af de, som tillbringat den utanför stugorna, fröso nästan alla ihjäl, och då morgonen grydde voro endast några hundratal knektar vid lif och många af dem med så förfrusna fötter, att de voro ur stånd att tåga vidare utan måste ligga kvar.

Hela den natten låg Buss grubblande. Mot morgonen somnade han men vaknade åter efter en kort slummer. Han kände sig stel i hela kroppen men fann till sin förvåning, att han ännu var vid lif. Bredvid honom låg Kruse. Denne rörde sig ej. Buss ämnade väcka honom men hejdade sig.

— Må han sofva och återhämta krafter, så kanske vi sedan kunna fortsätta marschen, tänkte han, i det han reste på sig och sträckte på benen.

Rundt omkring honom lågo ihjälfrusna soldater i snödrifvorna. Knappast en enda såg han vara vid lif. Men

längre bort syntes några, som stapplande begåfvo sig af mot öster.

En tanke föll Buss in.

— Kanske vore det farligt att låta kamraten sofva längre.

Han drog kappan från Kruses hufvud och skakade honom för att väcka honom.

Kruse låg still, likblek. Buss lät handen smekande fara öfver vännens tärda drag. Huden kändes kall. En hemsk tanke bemäktade sig honom. Han kastade sig ned på knä i snön och synade noga vännens drag. Intet tvifvel mera. Kruse var död.

En stund satt Buss sorgsen vid liket. Så bredde han kappan åter öfver honom.

— Farväl då, kamrat! Må du sofva lugnt. Du har kämpat som en ärlig stridsman och är värd paradiset, mumlade han, i det han reste på sig.

Han kastade en blick på vännens lik, så vände han sig om och gick för att sluta sig till några soldater, som han såg sträfva fram genom snödrifvorna. Det var några finska knektar, härdade, väderbitna, frostkylda, men af segaste virke i hela svenska hären.

— Hur långt ha vi till närmaste by? frågade han en af dem.

— Vet icke så noga. Men efter hvad jag hört lär Dufveskans icke vara långt härifrån. Hinna vi blott dit, kanske vi äro räddade, ty där finnes nog folk.

— Ja, låt oss försöka, svarade Buss och spände sina krafter till det yttersta.

Man hoppades hinna fram före natten. Men dagen var kort, skymningen kom och ännu kunde några stugor, som tydde på en by, icke upptäckas. Åter fick man tillbringa en natt i snön. Buss var förtviflad. Han trodde icke att han skulle kunna öfverlefva densamma. Det kändes hårdt att vara så nära målet och räddningen och likväl icke kunna nå den.

Han lade sig ned i snön liksom de andra. Han kände

sig förfärligt matt, det var som om hela kroppen domnat bort, men han vågade likväl icke somna. En stund låg han så, men längtan att lefva blef honom öfvermäktig. Han samlade sina sista krafter och steg upp.

— Jag vill icke dö. Jag vill icke dö, mumlade han, i det han tog några steg framåt.

Och så begynte han åter marschen mot hemmet, mot lifvet.

På eftermiddagen fick han syn på några stugor. Det var Dufveskans. Han stapplade dit, och var räddad, en af de få öfverlefvande af kungens blå gossar.

SLUT.

